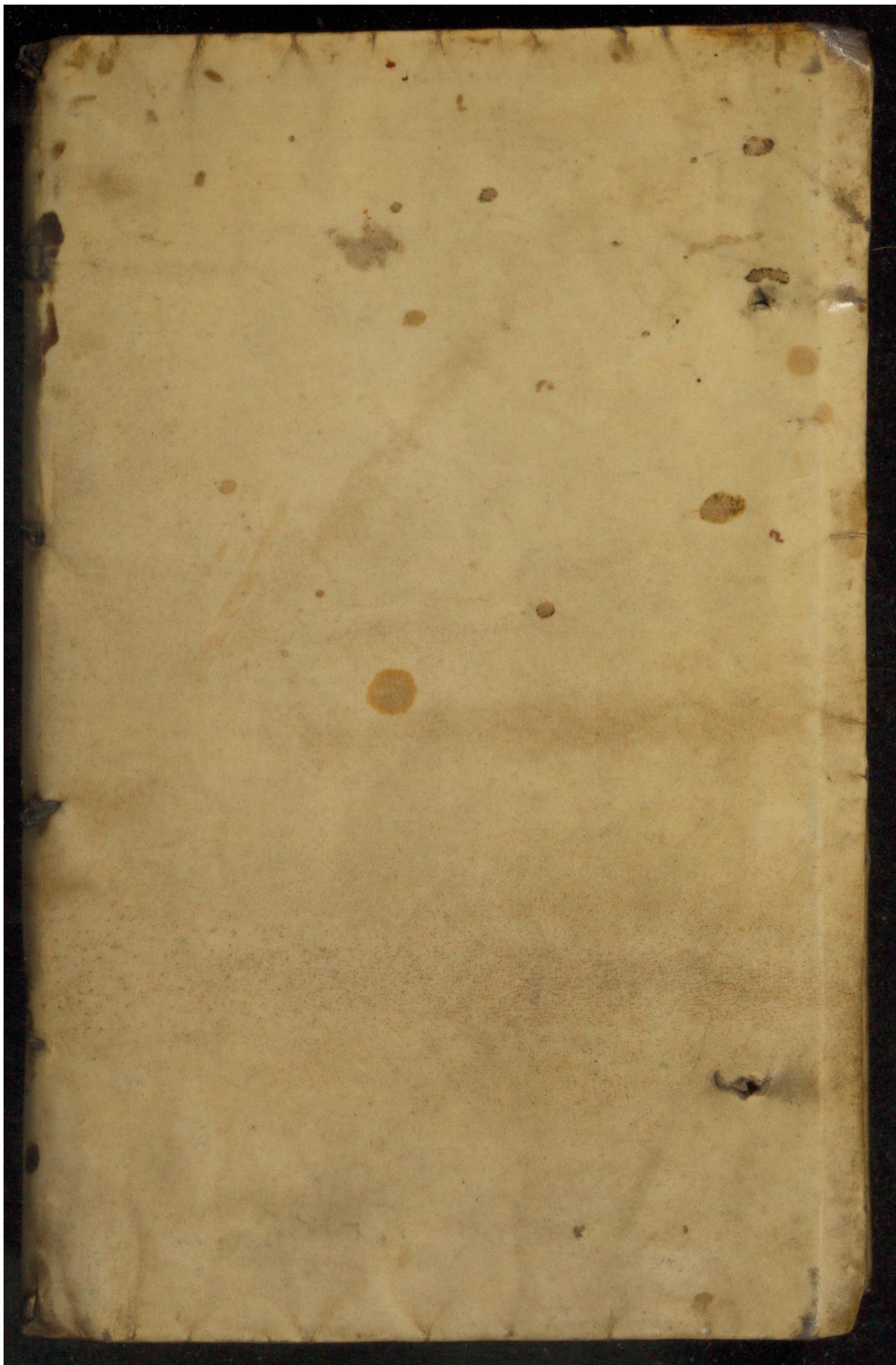
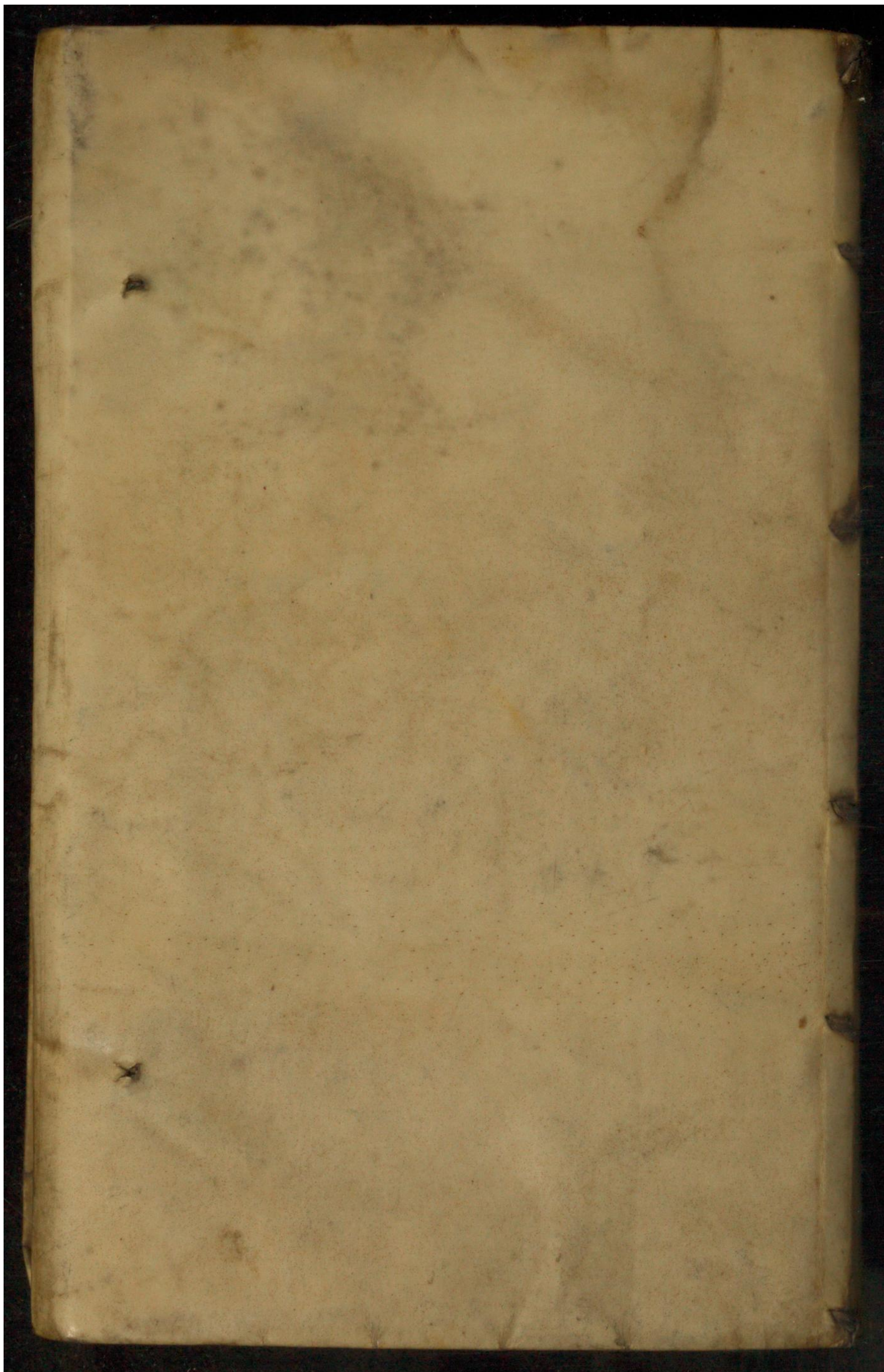
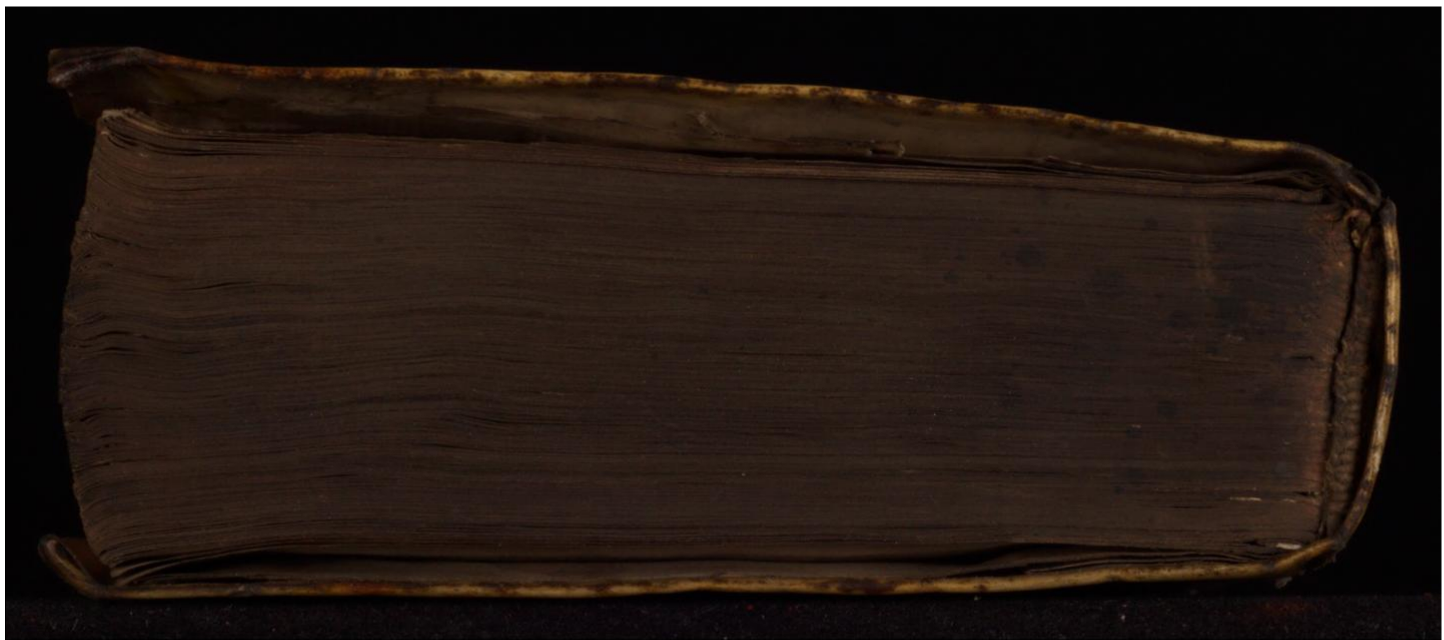

Bellonii
1589

GEORGE CROKER FOX.

PETRI BELLONII CENOMANI,

PLVRIMARVM SINGVLARIVM & memorabilium rerum in Græcia, Asia, Ægypto, Iudæa, Arabia, aliisq. exteris Prouinciis ab ipso conspectarum Obseruationes, tribus Libris expressæ.

CAROLVS CLVSIVS ATREBAS
è Gallicis Latinas faciebat.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXXIX.

APPROBATIO.

IN *hoc libro ex Gallico verso in Latinum, olim cum Priuilegio Cæsareo impresso, nihil cõtinetur quod Catholicæ religioni aduersetur.*

Datum Antuerpiæ hac octaua Februarij, Anno M. D. LXXXIX.

Michaël Hetsroey Bruegelius,
Canonicus Antuerpiensis.

SVMMA PRIVILEGII.

CAROLI V. Cæsaris auctoritate concessa est facultas Christophoro Plãtino, Typographo & Bibliopolę Antuerpiẽsi, imprimendi *Petri Bellonij Cenomani rerum per Græciam, Asiam, Aegyptum, aliásque exteras regiones, obseruatarum libros tres*. Vt latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, 20. Augusti. 1555.

Sign.

De Zoete.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO MAVRItio, *W. F. Landgrauio Hassiæ, Comiti in Catzenelbogen, Dietz, Zigenhain, & Nidda, &c. Domino suo clementissimo.*

CLARVIT apud Gallos, Ill^me Princeps, nostra ætate Petrus Bellonius, non contemnendæ eruditionis, magnæ diligentiæ, acris iudicij, indefessi studij vir; quemadmodũ ex eius lucubrationibus, quas partim Latino, partim Gallico sermone euulgauit, perspicere licet. Nam exstant libri De Coniferis arboribus & perpetua fronde virentibus, De admirãda veterum fabricarum structura, De Medicato funere, Latinè conscripti: Gallicè verò Libri De Auibus, De Piscibus, & Itinerarium: Librum etiam de Serpentibus & Insectis, atq. Commentarios in Dioscoridem meditabatur: sed laudabiles ipsius conatus inopina mors, nefarij latronis manu illata, interrupit, non sine magno litterariæ Reipublicæ dispendio.

ITINERARIVM superiore anno in manus sumsi, atque Latinum reddidi, sic apud me statuens, illius lectionem inutilem haud futuram his qui Gallicam linguam ignorant, ob miram rerum ab Auctore tota

ſua peregrinatione obſeruatarum, & in tres libros congeſtarum varietatem. Continent enim non modò regionum quas adiit, ſitus, & indigenarum ritus & mores: verùm etiam multarum exoticarum ſtirpium iſtic naſcentium nomina, & diuerſorum quæ alunt animalium hiſtoriam.

PORRO cùm proximo autumno animaduerterim Ill^am V. C. iucundiſſimo Herbariæ rei ſtudio magnopere delectari, & Illuſtriſſimi Principis Parentis ipſius veſtigia ſequi: iſtam qualemcumq. meam verſionem Ill^mæ V. C. nomini nuncupare, illiusq́ue patrocinio commendare nõ ſum veritus, ea ſpe fretus, quòd pro ſua ingenita clémẽtia id ſuſcipere nongrauabitur.

DEVS opt. max. Ill^mam V. C. ad ſui nominis gloriam, & Ill^mæ Haſſiacæ familiæ decus incolumẽ diutiſſimè cõſeruare dignetur. Noribergæ, Idib. Nouembr. cIↃ. IↃ. XXCVI.

Ill^mæ V. C.

obſeruantiſs.

Carolus Cluſius Atrebas.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO, Francisco Cardinali à Turnone, singulari atque liberali omnium virtutis studiosorum Mæcenati,

PETRVS BELLONIVS EIVS HVMILIS DOMESTICVS CLIENS Salutem & prosperam valetudinem.

ON immeritò, Ill^me ac Reuerend^me Domine, docti viri te admirantur, atq. exteri nostræ Reipublicæ fauentes, quemadmodum & Galli, magna in æstimatione habent tuum singulare iudicium, & laudibus efferunt tuam prudētiam & virtutem: nam præ reliquis illustribus Præsulibus, vnus singulari amore prosequutus es & honore affecisti politiores literas, atque literatos euexisti, & speciali quodam fauore excitasti, ac eorum studia promouisti, dum bonæ spei pueros atq. adolescentes deligis, quos ali atq; in omnibus artibus erudiri curas, cùm in publicis Academiis, tū in tuis Turnonensibus Collegiis, aliisq; quæ exstrui iussisti, & experientia doctrináque claris viris egregiè instruxisti. Scientiæ & disciplinæ nunc nostris hominibus familiares & vulgares, meritò te Patronum appellant; quoniam dū grauißimum nostræ Reipub. onus sustines, volupe tibi fuit illas produ-

producere, & fecunda ingenia excitare atque promouere pro illorum meritis, hisq́ꝫ vti in iis rebus ad quas vel procliuia vel apta reperta sunt vt publicæ vtilitati seruirent. Hinc factum est, vt hominum ingenia, antea quodammodo somnolenta atq. inueteratæ ignorantiæ somno torpentia, excitari, & è tenebris quibus tam diu sepulta fuerant, emergere cœperint, atque in ipsa pullulatione eduxerint in publicum omnia bonarũ disciplinarũ genera; quæ in ipso eo felici & optato exortu (haud secus ac nouellæ plãtæ, quæ fugata iam aspera hiemis intemperie, solis calore fouẽtur, atq. veris tepore recreãtur) incõparabilem Mæcenatẽ, & adeò idoneũ restauratorem nactæ, illico pullularunt, & suos turiones produxerunt: deinde ipsarum virgultis colore addito, cauticibusq́ꝫ nouo virore intectis, ad gratum æstatis tempus peruenientes, singulæ elegantißimis flosculis sese exornarunt, atque tandem iucundißimos atqꝫ incomparabiles fructus produxerunt, quos singulæ certatim, tanquam censũs primitias, suo summo Ornatori, & gratissimo Soli, cuius benigno aspectu recreatæ fuerãt, obtulerunt. Is autem erat Magnanimus, sapientißimus, & prudentissimus Rex FRANCISCVS huius nominis primus, cui tanquam liberali Mæcenati hominũ virtutis studiosorum, nemo fuit qui non omni ratione conaretur aliquod honestum munusculum præbere, præser-

tim

tim verò fructus ex amenissimo horto arboribus Mineruæ selectissimo calamorum genere consitis frequenti decerptos, quos singulari affectu prosequebatur. Fuit etenim adeò benignæ & liberalis naturæ, vt nemo vnquam siue peregrinus, siue in ipsius regno natus, quidquam quantumuis etiam exile illi obtulerit, quod non humaniter exceperit, & quin donantem regio munere, & laudata mercede honorarit. Eam ob causam omnes istius tam insignibus virtutibus præditi, atque incomparabilis Principis scientiarum parentis exemplum imitabantur: sic vt eius Aula elegans quædam Academia, aut veterum Philosophorum schola, in qua omnis generis virtutum Theoria & praxis doceretur, videri posset. Cùm igitur, Illustriss. Domine, te Musæ agnoscant præ cæteris ignorantiæ capitalem hostem, nec ignaræ sint quàm multæ scientiæ in tuo diuino ingenio sint infusæ; communi consensu palmam tibi detulerunt, perspecta tui pectoris nobilitate; atque ex eo tempore te pro suo Præside delegerunt, summúmque Phœbum constituerunt supra instrumentorum suorum Musicum concentum resonantium harmoniam, vt in hac excellenti Musica, elegans regium ipsius theatrum tua præsentia decoraretur: sciebant etenim tibi adeò familiares esse Græcas ac Latinas literas, vt quoscunque Auctores legere tibi cupido in-

cesserit, Theologos, Philosophos, Astrologos, Cosmographos, aut Historicos, illos ea lingua qua scripti sunt legas: in quibus sciētiis & Græcanicis literis tāto magis excellis, quòd ab ineunte ætate plurimum ad eas ediscendas insudaueris, atq. in iis eleganter instructus sis; tum etiam quòd nunc summa tua ista est voluptas, vt succisiuas horas colloces in præstantissimorum veterum Auctorum lectione. Itaque hanc naturalem excellentiam diuini tui ingenij ducem sequens, quæ naturalium rerum, quarum summus es admirator, contemplatione semper delectata est; postquā intellexisti magno me desiderio flagrare perueniendi ad materiæ medicæ stirpiúmque cognitionem (quam tamen nisi longa peregrinatione, minimè adipisci possem,) libuit tibi præcipere vt peregrinas regiones adirem, atque ipsa medicamenta locis natalibus requirerem: quam prouinciam sine tuo auxilio suscipere nec potuissem nec ausus fuissem, cùm non ignorarem, omnem difficultatem in expensis quæ mihi faciendæ fuerūt, consistere. Absoluta igitur Dei beneficio, & vestra liberalitate, mea peregrinatione, quæ mihi non minus vtilis & amœna fuit quàm difficilis & laboriosa, atq. quiete & ocio nunc tua benignitate fruens; inutiliter illud transigere nolui, sed nostro idiomate res memorabiles & singulares conscripsi, quemadmodum eas hinc inde obseruaui & selegi, atque dignæ

visæ

visæ sunt vt scriptis traderentur, quo tibi constaret, me non prorsus irritam tuam spem fecisse: tum etiã vt nostri homines, qui norũt quantum Reipubl. vtilitas tibi cordi sit, nonnullos huius meæ peregrinationis, cuius auctor fuisti, fructus carpere queant. tanto enim magis commendabilis vtilitas censetur, quanto pluribus cõmunis est. Nostra vulgari Gallica lingua has Obseruationes conscripsi, atq. summa qua potui fidelitate in tres libros contraxi, nullo affectato aut ornato dicendi genere vsus; sed vulgari duntaxat, res ipsas nudas exponens vti eas in exteris prouinciis obseruaui, tribuens singulis Gallicam suam appellationem, quantum mihi licuit vulgare nomen illis adaptare. Quarum rerum notitia non minus forsitan vtilis & iucunda erit, quàm veterum abusus, ex rerum, quarum veritatem detexi, ignoratione procedens, periculosus & perniciosus fuit. Liberum porrò esse mihi existimans meas disceptationes vlterius promouendi, peculiares locorum quæ memorabilia mihi visa sunt, topographias adiicere volui, illas, quantum fieri potuit, ad viuum exprimens, & Lectoris oculis subiiciens, vti eas ipse conspexi. Ago præterea de moribus & vitæ ratione, quibus nunc temporis Turcæ, Iudæi, & Græci vtuntur. Quem meum tenuem & immaturum adhuc fœtum tibi exhibere non sum veritus; non quòd hoc leuidensi munere meam fi-

dem, quæ tibi obstricta est, liberari posse cogitem; sed quòd, Deo iuuante, sperem (quandoquidem nostro maximè magnanimo felicissimoq́ & clementissimo Regi in alumnorũ suorum numero me habere, atque benignitati & liberalitati Domini Cancellarij Frãcisci Oliuerij facultates suppeditare ad mea studia alenda placuit) breui te conspecturum aliam meam elucubrationem, Dioscoridis scilicet versionem in nostram linguam, atque in ipsum Commentarios; quo ex parte satisfaciam tuo nunquam satis laudato desiderio, quod circa exoticarum stirpium quas per Europam, Asiam, & Africæ partem obseruaui, tum etiam Auium, Serpentum, Piscium, aliorumq́ terrestrium animalium, quæ terra & mari, atque in ipsis portubus in Oriente conspexi, cognitionem versatur. Ceterùm in toto hoc opere nihil propono, quod ipse prius non viderim; vt cùm ex mandati tui præscripto, omnia ad viuum, ita vt natura produxit, expressero, singuli sibi persuadere & certi esse posint, se vera legere. Quod reliquum est, Ill^me ac Reuerend^me Domine, ab omnium rerũ Conditore tibi omnia prospera ardentissimis votis opto.

E' tuis ædibus Diui Germani ad prata,
Parisiensi suburbano. 1553.

VEMADMODVM homines corpore & anima constant; similiter eorũ conatus & actiones aliæ corporis, aliæ ingenij naturam sequuntur: & si corporis atq. ingenij actiones excellunt; ita etiam sunt perennes. Nam vt homines ad gloriam & laudem concupiscendam natura procliues sunt; sic vt eam adipisci queát, diuersas rationes ineunt, nonnulli corporis viribus, alij viuacitate ingenij. Herculis vires omnibus historiis sunt decantatæ. Alexander & Pompeius Magni cognomen adepti sunt, & Cæsar strenui & audacis: At Plato, Aristoteles, & alij Philosophi rerũ contemplatione gaudentes, ingenij subtilitate & summa eruditione nomen sibi compararunt. Alij similiter honesta spe freti, diuersis periculis sese exponere non dubitantes, cùm nimirum ingenij facultatibus laudem sibi quærere, longè magis rationi consonũ censerent, immortale nomen adepti sunt. Quod Democriti testimonio probare possumus, qui, cùm artes discendi, hoc est, earũ vsum non minus quàm theoriam perdiscendi, præsertim Astronomiæ & Geometriæ summo desiderio flagraret; suam hæreditatem fratribus vendidit, vt iis pecu-

niis longinquas per Aegyptum, Indiam, & Chaldæã peregrinationes obire, & ad Gymnosophistas peruenire posset, deinde Athenas reuerti cum magna nominis gloria, & istic ob doctrinam in precio esse. Plerique alij celebres facti sunt leuem admodum ab causam, attamen plurimum publicæ vtilitati contulerunt. Imò multi Reges ob imposita nonnullis stirpibus sua nomina, & aliarum rerum inuentionem, immortale sibi nomen compararunt. Mithridates, Ponti & multarum aliarum Prouinciarum Rex, licet multas variis bellis victorias obtinuisset, & viginti duas linguas calleret, quibus suos subditos & audiebat, & illis respõsa dabat, nónne celebrior & illustrior factus est ob vnius medicamẽti ab ipso denominati compositionẽ, quà ob opes vel regnorũ amplitudinem? Quamdiu terra Centauriũ producet, Chironis centauri, qui Æsculapij præceptor fuit, nomẽ, hominũ memoriæ insculptũ hærebit. An nõ Gentiana Illyriorũ RegẽGentiũ celebriorẽ reddidit, quã omnes eius opes? Lysimachus Macedoniæ Rex, & Eupator Thraciæ, nõne ex plantis immortale nomẽ adepti sunt? An nõ Iubę Mauritaniæ Regi, Achilli Gręco, Teucro, Clymeno Regi, & plurimis aliis Principibus viris, ob indita certis herbis sua nomina, æterna nominis memoria parta est? Plurimi deinde alij

omnes

omnes difficultates ſuperare conantes, ſimili deſiderio lõginquas peregrinationes ſuſceperũt, quibus nec naufragij per periculoſa maria metus, nec typhonũ naues quatientium & confringentium tempeſtates, aut crudelium piratarum libertatẽ hominibus adimentium formido, nec aſperarũ rupiũ periculoſus conſcenſus, neq. ſummi ſolis ardores, neque extremi frigoris intemperies neq. noctes nimbis obſcurę, neq. horrẽda fulgura & tonitrua, neq. inhabitatarum ſolitudinum ob ferorum animantium occurſum, periculoſi acceſſus, ardorẽ generoſo illorum pectore conceptum extinguere potuerunt, quin finem ſuis votis imponerent. Vlyſſes ob eam cauſam ſapientior & prudentior reliquis Principibus habitus eſt, cùm quòd multorum hominum mores obſeruaſſet, tùm quòd varias vrbes & exteras prouincias luſtraſſet. Herodotus, Diodorus, Strabo, Arrianus, & plerique alij veteres, longinquas ſuas peregrinationes ſcripto tradiderũt, è quibus homines ſumma beneficia hauſerunt; quandoquidẽ omnes illorũ labores, in poſteritatis ſolamen & quietem cedunt. Nam nos in otio & ſecuritate viuentes, ſine periculorum & incommodorum formidine, hiſtoriam legimus plurimarum rerum immenſis aliorum laboribus & ingentibus calamitatibus partarum cognitionem nobis adfe-

adferentem. Porrò cùm ſingulares quæque res ex plantis, animalibus, & fodinis deſumptæ, magna ex parte peregrinationum beneficio ad nos perueniant; ſine quibus difficile eſt, immo impoſſibile, munerum & diuitiarũ ab exteris prouinciis petitarum participẽ fieri: eas locis quibus ſpõte naſcuntur inueſtigare decreuimus. Et quoniam illarum notitia difficilis futura nobis fuiſſet, illarum effigies primum è maiorum noſtrorum monumẽtis perſpicere voluimus, vt ipſarum ideam noſtrę memoriæ infigeremus: tum demùm illas in exteris regionibus inueſtigandi prouinciam ſuſpicere auſi fuimus, nullam inde noſtrorum laborum compenſationẽ ſperantes, quàm vt eas vigentes contẽplaremur. Cùm igitur ſpontaneum deſiderium nos eò impelleret, vt eas cùm in montibus & conuallibus, tũ in campeſtribus & vmbroſis ſiluis per varias Orbis regiones perquireremus; noſtrum inſtitutum non fuit planè fruſtraneum. Nam eas inueſtigando & agnoſcẽdo, pleraque alia inſuper ſeſe nobis obtulerunt cùm in Aſia tum in Gręcia, digna quę noſtræ nationis hominibus communicarentur; quas obſeruare & breuiter ſcripto comprehẽdere libuit. Nam ſi integram rerum quarum nomina ſubiiciemus, hiſtoriã conſcripſiſſemus, nimia prolixitate lectorem offendere potuiſſemus.

ſemus. Eas porrò Obſeruationes tribus libris comprehendere animus eſt: quorum primus ſingularia quædã Athou montis, Lemnos inſulæ, & alia plurima Græciæ complectetur: alter ruinarum Ilij & aliarum multarum illuſtrium in Aſia vrbium deſcriptionem continebit; cui adiiciemus profectionem marino itinere à Conſtantinopoli Alexandriam, & inde in Cairum, atque ad montem Sinai, deinde in Hieruſalem, & deinceps Byzantium vſque: tertius mores & ratione͂ qua nunc Turcæ viuunt docebit, vt dũ in meditullio Turciæ hæreremus, deſcripſimus. Atque ne Lector ignoret quo tempore has Obſeruationes conſcripſerimus, profectionem viuo Rege Franciſco anno 1546. ſuſcepiſſe, & anno 1549 rediiſſe ſciat: itaque tota peregrinatio triennio abſoluta eſt. Quod ſupereſt, cogitanti mihi, homines in dies fieri doctiores, alioſq; aliis præcellere, quidquid ſcribimus, ſi à noſtra duntaxat auctoritate pendeat, non admodum æſtimari; decere exiſtimauimus, probatorum Auctorum teſtimonia nonnunquam adducere, vt noſtris ſcriptis auctoritatem in poſterum conciliemus.

DE

DE PETRI BELLONII OBSERVATIONIBVS A CAROLO CLVSIO donatis Latio,

Carmen.

Bellonius varias Orbis lustrauerat oras,
Regnáque vix ipsis cognita nominibus:
Viderat vndosi septem-gemina ostia Nili;
Viderat altarum culmina Pyramidum:
Nulláque non illi visa insula sparsa per æquor,
Siue per Aegeum, siue per Iönium.
Viderat hæc: & digna notâ quæcumque tulisset
Fors, promtis nauus crediderat tabulis.
Quæ, simul ad patriam vt rediit, persoluere votum
Pro reditu cupidus, cuncta dedit patriæ.
At patriæ tantùm, & patrio sermone: suumq́;
Sic fetum angustis cluserat ipse locis.
Tu, Clusi, meliùs, docti monimenta recludis
Bellonij, faciens ore loqui Latio.
Quo iam perpetuum, & nullâ peritura senectâ,
Durabunt scriptis æmula Romuleis.
Durabunt: factusq́; tuo merito inmortalis,
Plus tibi iam debet quàm sibi Bellonius.

F. F. F. Raphelengius.

PETRI BELLONII CENOMANI

Singularium & memorabilium Rerum, per varias exterasque Regiones obseruatarum.

LIBER PRIMVS.

Singulos diuersis rationibus à natura in hac vita duci, omniumque instituta ad eundem scopum non tendere.

CAPVT PRIMVM.

AMETSI res memorabiles & singulares exterarum Regionum, ita vt eas obseruauimus, hoc libro describere constituerimus: eo tamē prætextu alios qui meliora præstare poterūt excludere nolumus, sed eos potius ad rem capessendam excitare animus est. Et licet plerique cùm veteres, tum recētiores, ante nos similia in suis hodeporicis & nauigationibus descripserint; quoniam tamen omnia, quæ hîc traduntur, obseruauimus, audacter ea in publicum emittere ausi sumus, nec alterius calumnias metuimus. Nam si quis nostra cum illorum scriptis contulerit, certi sumus non posse nobis meritò obiici, quòd alterius quidpiam mutuati simus, nisi fortasse è probatis veteribus auctoribus, quorum nonnunquam auxilio vsi sumus, in exprimendis animalium, stirpium, aliarumque similiū rerum propriis nominibus, ea nostra vulgari Gallica lingua reddentes. Quoniam verò eiuscemodi res antea nec examini subiectæ, nec nostra lingua redditæ, nec cum veterū Au-

ctorum scriptis collatæ fuerunt, tanto difficilior laborisq; plena fuit ea prouincia. Qui lõginquam peregrinationem priuati commodi gratia in exteras regiones suscipiunt, vulgariter in necessariarum rerum inquisitionem magis incumbunt, vt suis votis satisfaciant, quàm in aliarũ rerum ipsis incognitarum obseruatione tempus terant: vt ex mercatorum negotiatione manifestum est, qui, licet in Indiam & Nouum orbem commeent, attamẽ quia illorum vnicus scopus est, vt pecunias in mercium coëmptione bene collocent, multas res singulares, quas diligens & curiosus quispiam obseruare posset, conquirere negligunt: excusatio in promptu est, quòd similes res illis non sint vtiles; tum etiam quòd hominum ingenia & affectus adeò inter se differant, vt si plures eiusdem etiã itineris comites per eandem prouinciam simul proficiscantur, vix bini reperiantur, qui ad eandem rem obseruandam animum applicent: contra hic illud adnotabit, alius aliud: adde neminẽ adeò esse diligentem, qui singula minutim & exquisitè expendere possit: attamen res memorabiles attentè considerari debent, antè quàm certi quidpiam de illis statuatur: necesse est etenim vt notæ à veteribus proditæ cum rebus quæ describuntur conueniant. Si porrò de iis rebus, quæ apud viciniores nobis prouincias inuentæ sunt, tanquam apud nos natis, agere noluimus, id non sine ratione factum est: nam de rebus exteris commentari magis libuit, quoniam mirus affectus nos stimulauit vt longinquas peregrinationes susciperemus. Cùm igitur apud Græcos & Turcas peruenissemus, omnia diligenter scribere cœpimus: nam comperimus ea, in quorum disquisitione eramus, & quorum, nisi istic, notitiam minimè consequi potuissemus, sua etiamnũ retinere apud illos nomina, quẽadmodũ à veteribus Autoribus tradita fuisse ex illorum monumentis intelligimus. Sed quoniam plurimas res in nostro

nostro vsu admodum vulgares conspicimus, quarum appellatio adeò communis est, vt nemo sit (imo ne mulieres quidem) qui asserere non dubitet, eas esse quarum nomen referunt, quod tamen falso illis tributum est; hoc loco demonstrare non dubitauimus, magnum abusum esse in multarum rerum admodum triuialium nomenclatura.

CAP. II.

Rerum appellationibus nimis fidendum non esse, tametsi vulgares sint, nisi veterum descriptionibus ad amussim respondeant, & rebus quæ describuntur conueniant.

MVLTAS *vulgares stirpes, & cognita animalia exempli gratia proponemus, vt vulgaria nomina falso illis esse imposita demonstremus: quod fortassis non fiet sine quorundam offensione. Si quis tamen grauius feret, nobis indicet, si videbitur, atque, vt decet, illi respondebimus. Nos igitur asserere non dubitamus, Gallos, & magnam eorum qui Romanæ ecclesiæ obsequuntur partem, hactenus Thymi plantam ignorasse: quandoquidem ea quæ in hortis nostris colitur, neque thymus est, neque eius species, at Serpilli genus est. Hyssopus præterea atque Satureia nobis vulgari in vsu quæ sunt, haudquaquã eæ sunt, quibus veteres Græci in medicamentis vtebantur. Itaque dicimus, nisi res quas propriis nominibus exprimimus cum veterum iam dictorum descriptionibus quadrent, concludẽdum necessariò eas quas ipsi intellexerunt non esse. Exemplo sit noster Thymus, cuius nomen omnibus adeò notum est, vt nemo, cuiuscumq; etiã conditionis sit, qui Thymum appellare non norit, & tamen ea appellatio perperam illi donata est. Nam ei plantæ quam Thymum nuncupamus, hoc nomen conuenire non potest; at alteri quæ vulgariter in Græcia nascitur. Et necesse est, herbam, quæ Thymi nomẽ obtinere debet, vt ex Theophrasto & Dioscoride patet, capitulis acuminatis onustam esse, & secundum pediculum angustis, vt sunt Stœchadis capita quæ*

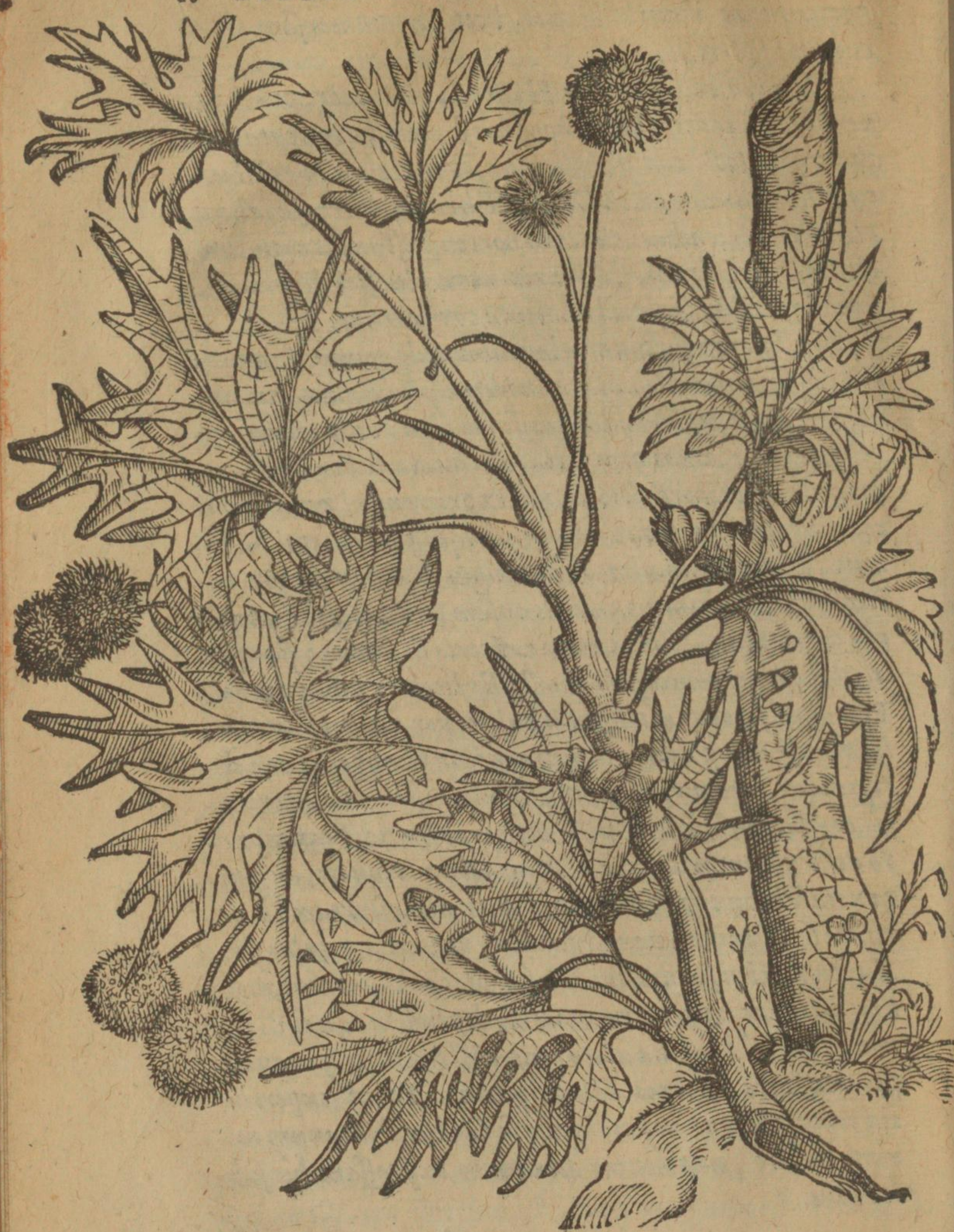
illis comparantur: ad quorum etiam similitudinem, pensiles verrucæ, quas nonnullis cùm in naso, tum in inguinibus succrescentes videmus, θύμια à Græcis teste Celso fuere appellatæ. Attamen herba quam Thymum nuncupamus, eas notas non habet, eamq; ob causam haud est cui hoc Thymi nomen conuenire queat, è quo videlicet apud Athenas monte Hymetto, & in Sicilia monte Hybla apes præstantissimum mel colligunt, quod Auctores eam ob causam Atticum & Hyblæum cognominant. Simili de causa, tametsi ea planta, quam vulgo Thymum nominamus, in Galliæ Narbonensis atque Prouinciæ solitudinibus abundanter sponte nascatur, similis illi quã in hortis colimus: cùm tamen prædictis notis careat, legitimus Thymus esse non potest. Verus autẽ Thymus per vniuersam Græciam adeò frequens est, vt montes vix alia herba virescant, quæ istic libentissimè sponte nascitur, floresq; profert pro soli, quod obsedit, ratione, vt interdum toti niuei sint, nonnunquam toti cærulei aut purpurei, aliquando vtroque colore mixti. Sed quoniã eum in nostris hortis adhuc non coluimus, nobis idcirco incognitus est. Vt verò Thymus pensilibus verrucis nomen dedit, sic etiam pisci cuidam in Athesi fluuio, veteribus Thymus vel Thymalus appellato, quem Ludæ apud Insubres incolæ Themero, vel Themalo nominant.

Ad Satureiam quod attinet, quam Græci θύμβραν appellant, vulgus autem Tribi; vt id obtineat nomen, spicis onusta esse debet, sic enim scribit Dioscorides. At quoniam in nostra hortensi nullas spicas conspicimus, fatendum nobis est minimè eam esse qua Veteres in medicamentis vsi sunt. Haud negamus, quin, quã in hortis colimus, eadem sit quæ ab omni vetustate in cibos recepta fuit, atque ideo culinis dedicata. Sed quæ medicamentis admiscebatur, quæq; in Græcia siluestris est, nobis incognita est: etenim nequa-

nequaquam illam habemus, licet per vniuersam Græciam vulgaris sit.

Idem censendum est de Hyssopo, quæ duorum est generum: vnum etenim campestre est, omnibus orientalium regionum locis indifferenter nascens, cùm in collibus, tum secundum vias in Cilicia, Thracia, Phrygia, aliisq; plurimis regionibus: alterum hortense est, nobis cognitum, & in hortis cultum, sed plurimum à silnestri differens, è quo Græci olim sua medicamenta confecerunt.

Nos harum stirpium admodum vulgarium & omnibus cognitarum exempla in medium protulimus, vt omnes intelligãt, nos nõ adeò fidisse perpetuò vulgaribus appellationibus, quas prouinciarum incolæ nobis dicebant, res quas describere volebamus exprimendo, quin prius eas diligenter perpenderemus: alioqui sæpe decepti fuissemus. Nam quemadmodum vulgus Gallorum hanc vocem Plane *exprimens, multis ansam præbuit vt Platanũ esse cogitarent, cùm tamen Aceris sit species: sic apud alias nationes contingere potest. Et licet ne vnica quidem Platanus, siue in cultis, siue incultis, per vniuersam Galliam nascatur: omnes tamen ea cõmuni appellatione decipiuntur, imò viri docti, & alij non postremæ auctoritatis, conspicientes* Plane *foliũ vitigineo simile, Platani verò descriptionem illi etiã vitiginea folia tribuere, ex vnica nota* Plane *esse Platanum statuerunt, cùm tamẽ à veritate sit alienum: nam Platanus rotundas pilulas fert, Xantij fructui similes, cui Dioscorides ea cõparauit, nucis magnitudine sunt, & racematim dependent: quas* Plane *non habet, sed semina alato huic instrumento quo aucupes reuocare falcones solent, paria. Et vt experientia comprobemus nos in vniuersa Gallia Platanum minimè habere, eius iconem ad viuum expressam hic subiecimus.*

Ea item planta quam Iouis barbam nuncupamus, hactenus pro Semperuiuo habita est, cùm tamen minimè sit: nam Semperuiuũ copiosè nascens conspeximus in Creta, Corcyra, & Zacintho, arbuscula in modũ, cubitum, atque etiam binos altæ, caule pollicaris craßitiei, extrema parte foliis onusto eum vndique cingentibus; omnino Dioscoridis descriptioni respondens. Itaque mirum est eos qui similium rerum descriptiones & effigies exhibẽt, non animaduertisse: nam quam recẽtiores pro Iouis barba pingunt, Veterum Cotyledon altera est.

Idem accidit Moro albæ, atque cuidam alteri arbori ex Aceris generibus, quas multi cõmuni consensu Sycomorum esse dixerunt. Et tamen Sycomorus adeò rara est, vt nec domestica nec siluestris in Græcia aut Italia sit conspecta. Nónne igitur difficile sit, nascentem in Gallia conspexisse?

Idem dicimus de auibus, serpentibus, aliisq́; terrestribus animalibus: de fodinis, lapidibus, & metallicis. Nostra Carduelis quæ à carduo nomen sumpsit, ea esse videtur quam Græci Acanthin nuncuparunt, attamen acanthis carduelis non est. Atque si vulgus Gallorum quosdam serpẽtes appellat Aspides, nõ sine errore hoc fit: etenim nullæ in Gallia reperiũtur, vti neq. murenæ, quas vulgus Lampetras esse æstimat, neq. fluuiatiles cancri; quæ appellatio ineptè nostris escreuisses indita est. Sic singuli existimant Salpetræ esse Nitrum; sed erroneã esse eam opinionem, libello cui titulum fecimus De medicato funere, probauimus. Et quemadmodum falsa nomina indimus nonnullis rebus nobis vulgaribus: sic etiam nonnullas habemus admodum communes, quarum appellationem legitimam ignoramus. Nullus est rusticus, qui in Gasconia Salamandrã Myrtil nominare non norit, apud Allobroges siue Sabaudos Pluuine (nam pluuio tempore

conspicitur) apud Cenomanos Sourd (*surda enim esse videtur) & tamen Salamandram esse omnes ignorant. Itaque fides non est adhibenda vulgaribus prouinciarum appellationibus, in rebus exprimendis, quin primùm Auctorum scripta collata & exactè perpensa fuerint. Horum autem exemplorum productione, ignotarum rerum veritatem ex iis quæ probè cognitæ sunt, perquirendam esse, dicere volumus. At quemadmodum homines generosi & bene nati infamiam obiicere soliti, his qui sese efferũt quod nobili stemmate sint nati, cùm tamen ignobilia facinora perpetrent, vulgari prouerbio dicunt, nullam affinitatem esse inter villanum & nobilem virum. Eadem ratione dicemus nullam esse comparationem inter solidæ eruditionis virum & ignarum, quemadmodum nec inter eum qui liberalis est ingenij, & inuidum. Sic quorundam malè feriatorum & morosorum hominum calumnias repellemus, à quibus nihil vnquam prodiit, vnde docti nomen mereri queant: vt qui inter eos maximè mihi nocere conatus est, crassum animal esse deprehendatur, quod nostram diligentiam & curiositatem adeò damnarit. Is veterem consuetudinem obiiciebat, inquiens nostros maiores feliciter vitam traduxisse, licet has tenues subtilitates haudquaquam necessarias neglexissent: itaque quemadmodum illi his abstinuerunt, & sine illis salubriter vixerunt, atque suas ægritudines curarunt: nos etiam illorum vestigiis insistere posse: talia enim relinqui debere iis qui ocio abundant, aut his qui res nimia potius curiositate, quàm ob vtilitatem perquirunt. Huic asino respõsum volumus, prisci seculi homines antè quàm ratio conficiendi panem inuenta esset, sanos vixisse, atque à morbis curatos esse, tametsi glandibus duntaxat vescerentur, vt Arcades. Cuperemus igitur tales ignari, veteri consuetudine, sola glande vescerentur, aut solis ficis vt Athenienses,*
vel

vel ſolis agreſtibus piris vt Tyrinthij, canniſve aut arundinibus quemadmodum Indi, vel palmulis vt Carmanni, vel milio vt Sarmatæ, vel Terebinthi granis vti Perſæ: nobis autem frumentaceum panem relinquerent, quandoquidem illius inuentores damnant tanquam nimium curioſos. Cuperemus ſimiliter, vt architecturam contemnentes, tanquam rem curioſam, & qua etiam veteres caruerunt, ſuis ædibus relictis in antra & ſiluas habitatum concederent. Quòd ſi his nequaquam ſibi ſatisfactum eſſe autumant, velimus Ariſtotelis curioſitatem damnarent, qui animalium differentias nos edocens, non ſatis exiſtimauit exteriores nouas deſcribere, ſed factis ſingulorum diſſectionibus, ſerpentum coſtas obſeruare, piſciũ & auium inteſtina, atque reliquorum animalium interiores corporis partes enumerare voluit. Hippocrates etiã & Galenus ſuorum maiorum placitis non fuere contenti. Sed tales ignari oculos de induſtria ſibi perſtrinxerunt, vt nobis ridendi materiam præberent: de quorũ vita, fabula componi poſſet ſingulis horis exhibenda: nã aulicorum more ignorare volunt, quæcunque nec videre nec ſcire cupiunt: cùm tamen vſu & ætate omnia ad publicã vtilitatem immutentur & meliora fiant. Nam qui homines ſunt, vitam ſuã prout natura eos docet inſtituere norunt, deteriora relinquentes, & optima ob ſuum commodum amplectentes, ſic vt è ſilueſtribus & cãpeſtribus vrbani & cicures facti ſint, & in contrarium planè ſuos affectus mutarint: vnde prudentiores ſingulariter ſeſe oblectantes in rerum naturalium perquiſitione, certiq; eſſe cupientes de legitimarum perfectione, in hoc toti incubuerunt vt verum à falſo diſcernerent: ſi quis enim artificio gemmam aut metallum, aut aliud quid ſimile tam exactè imitari norit, vt legitimum nõ modò forma, ſed etiam aliis qualitatibus referat: ingenij tamen perſpicacioris acumen

in eo non consistit, sed contemplari, experiri & perpendere non desinit, donec falsúmne & adulterinum, an verò legitimum & verũ sit, intelligat. Et ob id factum, nemo est qui meritò reprehendere aut accusare poßit, aut illi curiositatem vtilitatis expertem obiicere. Itaque concludere possumus, ignarum nobis inutilem & minimè necessariam curiositatem merito obiicere non posse. Sed prætermissis eorum leuibus & ociosis cauillationibus, & ad intermissam de exterarum regionũ singularibus rebus narrationem redeuntes, præter institutum non fore existimauimus, si antè quàm Turcarum res adgrediamur, nonnihil quasi cursim agamus de Creta insula, quæ nunc Candia vocatur, quandoquidem vna est ex nostræ peregrinationis stationibus, in qua diutius hæsimus.

* Legitimum thymum in Bœtica Hispaniæ prouincia, circa Hispalim præsertim frequentissimum. Sedum maius Olisipone & vicinis locis. Murena in Galliæ Narbonensis maritimis.

CAP. III.

Breuis singularium Cretæ narratio, & peculiaris Græcanicorum morum obseruatio.

OMNIVM *artium & disciplinarũ inuentores quorum memoriam hodie colimus, magna ex parte ex Græcia oriundi fuere, quæ (vt fortuna permittente res subitò immutantur) ex diuite & opulẽta, qualis olim fuit, viris\[q;\] in omni disciplinarum genere excellẽtibus abundante, & ob virtutem, magnæ orbis parti imperante, in eum statum nunc redacta est, vt ne vnicũ quidem pedis vestigiũ retinuerit, quod vel tributario Turcarum iugo, vel Venetorum seruitute non sit oppressum. Turca maximam eius partem obtinet cùm in continenti tum in mari. Quod Venetis cessit, in mari est. Græci Venetis subiecti, paulo meliore conditione sunt, ad religionem quod attinet, quàm qui Turcæ tributarij sunt: & vtrorumq. facta comparatione, comperimus eos qui Turcæ subsunt, Turcorum moribus*

bus & consuetudine viuere, queadmodũ qui Venetis parent, Venetorum mores imitantur. Tam insignis apud vtrosque regnat barbaries, vt nulla apud eos vrbs inueniatur in qua sit academia: nemo est etiam qui suos liberos artes liberales aut literas edoceri curet. Omnes promiscuè idiomate loquũtur ex veteri corrupto: sed alij aliis ornatiore: eorum tamen vocabula maiorem habent affinitatem cum legitimo Græco idiomate, quàm Italicæ voces cum Latinis. Vrbium quæ Venetis subsunt incolæ, Italicam linguam perinde callent atque Græcam: at rustici, sola Græca vtuntur. Græcorum qui Turcæ dominio subsunt, eadem est ratio: nã qui maiores vrbes incolũt, Turcicè & Græcè loquuntur: rustici verò, duntaxat Græcè. Græci rerũ proprias nomenclaturas adhuc retinẽt, præterquam iis locis ad quæ exteræ nationes frequẽtius commearunt, ac multo magis in vrbibus maritimis, quàm mediterraneis. Nam quum iam diu cum exteris, tũ Turcis tum Italis cõmercia exercuerint, dictiones ab iis mutuati sunt, quas cum vulgari sua lingua commiscuerunt: quod verũ esse probabimus, dũ plurimos pisces, qui passim circa Cretensis insulæ litora capiũtur, nominabimus. Nã piscis qui veteribus Sphyræna dicebatur, quemq; Smyrnæ & Lesbi incolæ Sphyrna nominant, Massilienses verò, quod gubernaculi clauo similis sit, Pes escome, vulgari græca lingua, ad Italorum imitationem à Cretensibus Luczo marino, hoc est, Lucius marinus appellatur: idq; ad differentiam veterum Aselli, ab illis nunc Gaidero psaro nuncupati. Similiter Græciæ prouinciæ Turcæ subiectæ, veteribus Græcis nominibus immutatis, noua turcica receperunt. Exempli gratia piscem proponamus, quem Barbum vocamus, cuiq; antiquitus Mystus nomen fuit, eum nunc Mustachato, dictione partim Italica partim Turcica appellãt, quoniam mystaces habet. Carpam

pam nominantes, quæ Cyprinus ab eis nuncupari solebat, Sasanbaluk *nunc appellant. Idem etiam Turcæ fecerũt, à Græcis multa vocabula mutuãtes, vt res quas in Græcia inuenerunt exprimerent, quarum neque appellationes neque notitiam habebant: nam peculiares quosdam Græciæ pisces nominantes, sua lingua* Glanos baluk, *&* Chella baluk, *hoc est Glanin piscem, & Anguillam piscem dicunt:* baluk *etenim illorum lingua piscem significat. Sed illud mirum videri non debet: nam exteri ad ea loca peruenientes, in quibus aliquid inueniunt, cuius proprium nomen sua lingua exprimere nequeunt, cùm noua vocabula effingẽdi auctoritas illis desit, ab inquilinis nomina mutuari possunt. Quemadmodum facere solemus in animalibus & aromatis quæ ex Indiis adferũtur, quæ nominibus, ipsis apud suos inditis, appellare consueuimus: vt ex paruo animali constat ex Bresilia delato, &* Tatou *nuncupato, erinacei fortè generis, veteribus ignoto: sed à nõnullis qui eius exuuium fœno suffultum (duro etenim corio integitur) viderunt, Ichneumon credito. Erronea tamen ea est opinio, quandoquidem hoc animalculum cum Ichneumonis natura nihil commune habet. Nónne ipsimet Galli, quasdam voces abs Arabibus mutuati sunt? Nã veterũ Cedriam* Cotran *vel* Catrã *dictione arabica nominant. Nullus est nauium aut lemborum architectus, qui eam ignoret, atque picandis stipandisq; nauibus vtilem esse nesciat. Nullus est ferramẽtarius, qui eam in sua officina venalem non habeat. Et licet Græci non perinde constanter rerum eandem appellationem in vna regione seruent, quemadmodum in alia, plurimum tamen ad veterum dictiones accedunt, præsertim in rebus quæ propria habent nomina.*

CAP.

CAP. IIII.

Græcos qui exterorum Principum dominio ſubiecti ſunt, ad ipſorum Principum quibus parent, ritus & viuendi conſuetudinem ſeſe componere.

SCIENDVM eſt præterea omnes Græcos eadem vulgari lingua non vti: nam in vna prouincia purior ea eſt, quàm in alia. Et quia accentus in omnibus non conueniunt, pueros Peræ Conſtantinopolitanæ vrbi contiguæ incolas ſæpius audire meminimus aduenarum idioma ridentes: imò ipſi etiam viri ſeſe mutuo rident, quemadmodum Galli picardicam linguam, aut aliam quæ pura gallica non ſit, imitantes.

Hominum græcanico modo viuentium ritus generaliter deſcripturi, opifices & ruſticos à nobilibus & ciuibus ſeiungere voluimus. Nam qui opulentiores ſunt, & qui autoritatis titulo delectantur, veſtibus vtuntur conſuetudini ipſius Principis reſpondentibus. Qui Venetis ſubſunt, Venetorum veſtiuntur more: qui ſub Turca ſunt, Turcicis ſimiles veſtes geſtant. At vulgus vtriuſq. partis, ſiue inſulas, ſiue continentem incolens, antiquitatis nihil retinet: nam promiſſam plerumque geſtat comam, anterioremq; capitis fronti imminentis partem tondere ſolet, duplicatoq; & craſſo pileo vtitur. Inſulani eaſdem ferè in religione obſeruant ceremonias, præſertim Cyprij, Rhodij, Lemnij, Chij, Imbroſij, Thaſij, Pathmij, Coi, Leſbij, Corcyrenſes, Zacinthij, Naxij, Cretenſes, & alij qui Chriſtianã fidem retinent, tametſi ſub Turcæ dominio degant, quemadmodum & reliqui continentis Europæ & Aſiæ incolæ. Omnes generaliter pauca ſuppellectile, vti Turcæ, contenti ſunt, nec ſupra plumeos lectos cubant: ſed culcitras ſiue centones lana aut panni tonſura ſuffultos ſubſternere ſolent. Odioſum omnes cenſent vinum aqua diluere: & etiamnum poculis ſeſe inuitãt, præſertim Cretenſes.

tenses. In eo autem à Germanis discrepant cùm sese mutuò prouocăt, quòd Germani magnis poculis plenisq; haustibus, Græci verò minutioribus & frequentioribus poculis generosissimum Creticũ siue maluaticum bibunt. Eam ob causam apud veteres græcari (quemadmodũ & nunc) dicebatur pro inebriari. Sed quoniam græco more bibendo, ceremoniæ quædam obseruantur, eas hic adiungere visum est. Græcorum mensæ humiles sunt admodum; atque ex ordine (minimè eum confundentes) bibere solent: quòd siquis præter ordinem vinum postularet, inciuilis haberetur. Qui in fundendo vino agilior & expeditior est, vini cantharum tenet, atque omnibus infundit. Moris est è vitro pusillo pede carente bibere, & quidquid infusum fuerit euacuare, ne minima quidem vini guttula in eo relicta. Nonnunquam germanico more ad pocula sese mutuò inuitant, tum sese mutuò amplectuntur, & dextras præbent, quas deinde osculantur & fronti admouent, postremò oscula malæ vtrique figunt: at tum nullus in bibendo seruatur ordo. Et quoniam generosa vina minutioribus haustibus bibentes, sitim sibi conciliant, vas aqua plenum perpetuò apud se habent, è quo magnis haustibus aquam bibunt, vt sitim sedent. Mulieres eorum symposiis non intersunt, neque accubant cùm simul conuiuantur. Fuit verò hic mos apud eos ab omni sæculo: cuius testis est Macrobius antiquus autor. Fuit & similis consuetudo ipsius tempore Romæ, qualis in Græcia fuit Platonis æuo. Nam idem Macrobius libro secundo, capite nono, recitans ea quæ Plato scripserat, inquit: Et nõ magis inter minuta pocula, *&c.* Primis mensis post epulas iam remotis, & discursim variantibus poculis minutioribus, solet cibus quum sumitur tacitos efficere, potus loquaces. *Paulo pòst addit Parthos in symposiis vxores minimè admisisse, sed solas concubinas: sed hæc ex Herodo-*

to

ro desumpsit: sic inter pocula, res serias tractari non vult.

Vetus mortuos deplorandi consuetudo apud Ethnicos, etiamnum hodie perdurat in Græcia, Epiro, Bulgaria, Croatia, Seruia, Wallachia, Illyrico, Dalmatia, aliisq; prouinciis Græcos ritus obseruantibus. Sed res magis ridicula est quàm vt credi queat: nam sublato aliquo è viuis, mulieres designato quodam loco conueniunt, & à summo diluculo vlulare incipientes, pectora tundunt, malas lacerant, crines vellunt, vt spectatori commiserationem excitare queant; atque vt melius pompa procedat, feminam conducere solent bene vocalem, & crassiore reliquis voce intonantem, vt pausæ & accentus facilius intelligi queāt; sicque eiulatum continuant, laudes defuncti ab ipsis vsque natalibus ad eius interitum continua serie enarrantes. Accidit plerumque in hoc luctu, vt mulieres sese seriò verberent, atque virgines totam faciem vnguibus lacerent. Et tametsi Venetus Senatus, qui plerisque locis dominatur, vbi incolæ hanc mortuos deplorandi consuetudinem habent, vt in Corcyra, Cypro, Creta, aliquando vetuerit, ne amplius more græco deplorarent; attamen incolæ minimè eam deseruerunt: nam ipsi etiam viri aliquid sibi decedere hoc edicto existimabant. Moris est vt Græcorum vxores in publicum non prodeant: attamen si quæ formosa sit mulier in ea vrbe in qua mortuus defletur, suæ formæ præstantiam demonstrandi datam sibi occasionem gaudebit, dum reliquas per vrbem comitatur: quandoquidem passis capillis atque nudato pectore turmatim incedere solent. Ad hoc spectaculum conueniunt etiam viri, ista saltem oblectatione fruentes, quòd vicinorum vxores & filias pro suo arbitratu conspicere queant, quas alioqui alio tempore vix videre liceat: verum quidem est homines diuersis de causis ad huiusmodi spectacula confluere, quoniam alios stimulat zelotypia, alios impellit amor.

CAP. V.

Celebriorum insulæ Cretæ locorum obseruatio.

PRIMARII *tres Cretæ montes vetera nomina immutarunt: nam qui olim Leuci vocati sunt, nunc* de Madara, *aliàs* la Spachia *appellantur: Ida iam* Psiloriti *dicitur: & Dicta nominatur* Sethia, *& quibusdam locis* Lasti. *Adeò celsi sunt, vt nix tota hieme eos operiat: tametsi Cupressi hinc inde inter saxa conuallium nascantur. Huius insulæ ambitus quindecies centena & viginti passuum milia continet: & quoniam adeò frequentes in ea sunt montes, rara sunt istic campestria. Itaq. multa sunt inculta loca, quæ tamen non minorem censum adferũt dominis quàm fertile solum: quoniam pecudes vberes pastiones istic inueniunt. Istic magnos greges alunt* Striphocheli, *arietum & caprarum, qui illis ex caseis & lana singulis annis magnam pecuniæ vim reddunt. Ex Idæ montis summo vertice, mare insulæ vtrumque latus alluens facilè conspeximus. Non immeritò Cretenses olim Dianæ fuêre dicati: nam etiam hodie veterem consuetudinem sequentes, naturæ impulsu & ab ipsa pueritia Scythico arcu sese exercere solent: quin & ipsi pueri in cunabulis si irascantur & eiulent, ostenso illis arcu, aut sagitta in manus data placantur: propterea ipsos etiam Turcas arcus iaculatione superant. Quemadmodum autem antiquitus strenui erant in pugnis marinis: sic etiam nunc adeò dextri, agiles & strenui sunt, vt è suis nauiculis quas* Squiraces *appellant, magno animo hostibus resistãt. Hæc ideo referimus, quoniam experti sumus, & vidimus illos à Piratis oppugnatos inter Zacynthum, nunc* Zante, *&* Cerigo, *olim Citheram, tam fortiter pugnantes, vt bini myoparones, etiam in malacia, paruam Cretensem nauiculam adgredi cominus non sint ausæ. Hæc Insula Creta difficilè vi oppugnari potest, nam cùm ad eam nullus sit*

aditus

aditus nisi per mare, & incommodos habeat portus, munitior propterea est. Verum quidem est vrbium & castellorum muris cinctorum incolis non deesse commodos portus, vt in Canea, Candia, Setia, Voulismeni, Chisamo, Selino, Spachia: sed præterquã in prædictis vrbibus, rari admodũ sunt in littore portus: & quotquot illi sint, procul ab vrbibus absunt, è quorum numero vnicũ dumtaxat in tota insula commodũ nouimus, la Suda nominatũ, qui pæne Caneam vrbẽ est: in quẽ Ariadeni Barbarossa cognominati triremes appulerunt, postremo quod Turca aduersus Venetos gessit bello. Sed, vt dictum est, re infecta, imo vix conspecto quidem hoste, militem in triremes recipere coactus fuit, cùm pauci essent numero, & ob loci incommoditatem. Tres solummodo celebres vrbes nunc sunt in insula Creta. Primaria Candia nominatur, olim Matium, à qua vniuersa insula appellationem desumpsit. Amplitudine secunda post Candiam, Canea vocatur, olim Cydon, à qua cotonea mala cydonia dicta sunt. Tertia est Rhetymo, quam veteres Rhithymnam nuncupabant: paulo incommodiorem habet illa portum pro nauibus & triremibus, quoniã minoribus solùm nauiculis aditus in eũ patet: at Canea & Candia cõmodissimos habent, pro omnibus nauium generibus, atque egregiè clausos, & ab omnibus ventis tutos. Hæc de tribus primariis populosis vrbibus: de castellis autem hinc inde per insulam sparsis trànscursim agemus. Voulismeni castrum olim Panormus dictum, adhuc integrum est, inter Cytiam & Candiam ad littus maris in edito situm, ad cuius latus sinistrum horrenda est maris vorago. Cytia, olim Cyteum, quartũ est Cretæ propugnaculum: nam oppidũ pusillum est, populosum tamen ad infimam insulæ cuspidem, è regione Rhodi, vt centum duntaxat milium passuum intersit inter Rhodum & Cytiam vrbes. Duo sunt præterea alia castella in summo capite insulæ. Vnum mare ægeum

spectans ad Septentrionem, Chysamo nunc, olim Cysamum appellatum, omnino ferè dirutum, cuius tamen veteres muri adhuc integri permanent: sublimi loco non est situm, sed humili, teli iactu à littore. Dimidio à Chysamo miliari, versus Canospata, vel Capospada, vetustæ cuiusdam vrbis rudera in colle sitæ inueniuntur, dimidio à mari miliari, vbi adhuc murorum restant vestigia, & tantus elegantium cisternarũ numerus, vt nemo sine magna admiratione eas contemplari queat: incolæ Paleo Helenico castro appellant. Portus muri qui iam ferè arena oppleti sunt, magno indicio sunt, eam vrbem antiquitus fuisse potentem. Ex aduerso Chysami, insula transuersim dimensa, aliud est castellum in colle situm ad maris littus nomine Selino. Aliud est præterea oppidũ Spachia nominatum, quod muris non est cinctum, sed ædificiis hinc inde sparsis magnum quendam pagum efficit ad celsissimorum montium, olim Leuci nominatorum, nunc verò de la Spachia, radices in decliui situm: ibi parua quædam arx solummodo est extructa aduersus piratas perfugium, in qua præfectus vix commodam habitationem habet. Huius pagi incolæ belli scientia & sagittandi peritia reliquos insulanos longè superant: delectantur propterea validioribus arcubus, quàm reliquarum prouinciarum incolæ. Quidquid olim de Cretæ fluminibus dictum sit, persuaderi tamen non possumus, vnicum in tota insula reperiri qui nauigabilis sit, aut paruam solùm nauiculam ferre poßit. Certum est multos inueniri magnos riuos, in quibus sponte & sine cultura Colocasia crescit: quod mihi non mediocrem admirationem attulit tantam eius quantitatem istic conspicenti. Inueniuntur & in illis fluuiatiles cancri. Aëris temperies, & riuorum fluentium commoditas occasionẽ præbent incolis cultißimos hortos instruẽdi, & elegantia vireta, eaq; magna quantitate, quæ illis magnum censum adferunt. Horum nonnulla adeò amœno loco

sunt,

sunt, vt eorum contemplatione nunquam quempiam tædeat, præsertim in possessionibus nobilis cuiusdam Veneti, cui nomen Dominus Ioannes Franciscus Baroczo, qui nos in omnibus suis prædiis & villis honorificè excipi curauit, & quæ in illa regione singularia erant, demonstrari. Vireta maxima ex parte sunt consita amygdalis, oleis, malis punicis, ziziphis, ficis, aliisq; fructiferis arboribus, inter quas vastæ magnitudinis aureæ mali, citriæ, & Adami poma quæ ferunt, è quorũ fructibus Græci succum exprimunt, eoq; dolia implẽt, quibus suas nauiculas Squiraces nuncupatas onerant, easq; Constantinopolim, vel in alias Turcæ subiectas prouincias vehunt; eo enim succo Turcæ plurimum in cibis vtuntur agrestæ siue omphacij loco: sed & in iisdem officinis ex dimẽso venalis reperitur, in quibus salsamenta & garum prostant. Nonnullis Cretæ locis proueniunt Palmæ cùm maiores, tùm pumilæ, præsertim ad riui cuiusdam ripam qui ex fonte quodam decurrit in aquæ salsæ gurgitem, quẽ Cretenses sua lingua Almiro nuncupant: sed non sunt fructiferæ; cælum enim Cretense nimis frigidum est pro Palmis.

CAP. VI.

De Pseudolabyrintho Cretensi, & ruderibus quarundam vrbium eius insulæ.

LABYRINTHVS *qui nunc in Creta conspicitur, non is est cuius Veteres meminerunt. Nã qui nunc ostenditur, ad radices montis Idæ vulgo Psiloriti nuncupati situs est: qui nihil aliud quàm Latomia fuit: omnes tamen Cretæ incolæ eam adulterino Labyrinthi nomine demonstrare norunt. Latomia fuit solidi admodum & elegantis saxi, è qua lapides diuersis locis exempti sunt, cum Gortinæ & Gnosi vrbium ædificia extruerentur, quæ olim primariæ totius insulæ vrbes fuerũt, vt ex earum ruderibus apparet. Quemadmodum autem maiorem Pyramidem Ægyptiacam Busiridem nuncupatam accessuris è proximo illi pago duces sumendi sunt, qui viam demonstrent,*

& in ipsa Pyramide præluceãt: sic duces è pago quodam, vbi olim vrbs Gnosos fuit, huic Latomiæ vicino, sumendi sunt, qui viam ingredi Latomiam volentibus demonstrẽt. Verum quidem est multos inesse mæandros nunc hac nũc illac, modò ad dextram modò ad sinistram sese contorquentes, quales in arte elaborato Labyrintho esse possent: at istud duntaxat prouenit è locorum, vnde lapides exemti sunt, cauis: quod probari potest è vestigiis & orbitis rotarum, atq. è lapillis hinc inde muro inclusis ad viæ latera. Cortinæ rudera admodum sunt magna; at nunc adhuc conspiciuntur paucæ quædam columnæ rectæ, solo infixæ, & exiguus quidam pagus vulgo Metaria dictus. Murorum lapides, quoniam elegantes & quadrati erãt, omnes ex iam dicta latomia olim excisi, auecti fuerunt, idque facilè, quoniam mare nõ procul inde abest. Est etiam torrens è monte delabens, quem esse existimo qui Straboni & Solino Lethyus nominatur: is vado transiri potest, nec ponte vel cymba opus est. Est etiam aquæductus adhuc integer quem magnæ fornices sustinent, plurimarum molarum rotas versans. Frequentes item sunt Platani in valle vbi fons scaturit: sed nullæ hieme folia retinent. Persistunt adhuc inter rudera quidam validi arcus & muri cuiusdam templi, tum etiam multæ fornices tenaci cæmento & latere cõstructæ supra riuum Lethyum, quæ nostra opinione factæ sunt vt locum planum & æqualem redderent, ad instituendum vrbis forum.

Cap. VII.
Qua ratione Cretenses Ladanum colligant.

INTER memorabiles res quæ in Creta obseruari possunt, est colligẽdi Ladani ratio, quod ex primariis medicamentis est, nostra suffumigia siue odoratos pastillos ingredientibus. Non colligitur è Ledo, vt veteres æstimarunt, sed alia arbuscula Cisto nuncupata, cuius tanta est abũdantia, vt eius regionis montes isto vestiantur. Naturæ

ea est, vt defluentibus floribus vernis, abiectisque hibernis foliis, nouis frondibus amiciatur quasi lanugine pubescentibus in proximam æstatem, quæ per Solis æstus viliginosóo quodam rore pinguescunt: quoque ardẽtiores sunt calores, tanto abundantior ille ros foliis innascitur. Inuenitur Cisti genus incultis Oyse locis, ducatu Cenomano, sponte nascens, præsertim circa pagum Fouletoutte, apud Soulletiere (natalis nostri locum) omnibus notis Græcanico respondens, præterquam quòd Cenomanus cistus pingui rore non oneratur, quemadmodum Græcanicus: sed illo etiam longè minor est. Græci colligendo Ladano peculiare instrumentum parant, vernaculo sermone illis Ergastiri dictum. Est verò id instrumentum rastro dẽtium experti simile; huic affixæ sunt multæ ligulæ siue zonæ è corio rudi neque densato siue præparato confectæ. Eas leniter adfricant ladaniferis fruticibus, vt illis adhæreat liquidus ille humor circa folia concretus, qui deinde à ligulis per summos Solis ardores cultris est abradendus. Itaque Ladanum colligendi summus, imò intolerabilis est labor, cùm totos dies summo caniculæ æstu in mõtibus hærere necesse sit: neque verò facilè quisquam alius ad id colligendum operam sumit præter Calohieros, hoc est, monachos Græcos. Nusquam autem maiore copia per totam insulam cogitur, quàm ad montis Idæ radices, pago Cigualinus nuncupato, & apud Milopotamo.

CAP. VIII.

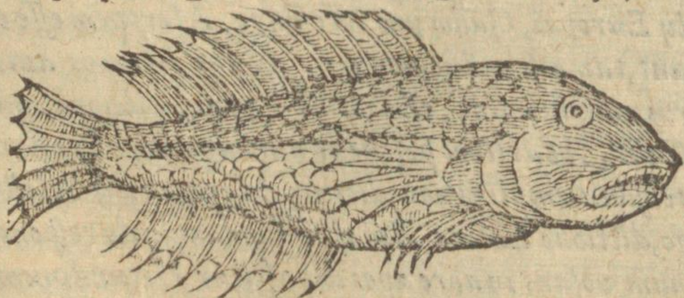
De pisce Scaro in Cretæ littoribus admodum frequenti, aliis tamen regionibus valde raro.

PISCIS est muli barbati magnitudine, Cretæ admodum familiaris, Scarus dictus, cuius veteres Auctores sæpe meminerunt: nã apud Romanos olim in deliciis fuit, primarium locum inter reliquos pisces facilè obtinens. In nostris siue Oceani siue mediterranei maris litoribus conspici non solet, & asserere audemus, neque in Propontide,

neque in Hellesponto, neque in Euxino, neque in Adriatico inueniri: nam eum istic frustra requisiuimus. Attamen adeò frequens est in nonnullis Cretæ littoribus, vt nullus alius vulgatiùs capiatur. Quoniam verò eadē insulæ regione, eodemq; ferè quo Ladanum colligi solet tempore, inuenitur, & quòd eius maxima captura incidat in tempus quo Ladanum colligitur: contigit vt eadem profectione vtrumque obseruaremus, idque casu potius & fortuito, quàm dedita opera. Iam multo tempore in insula hæseramus, & tamen quoniam commodo tempore eò non veneramus, neutrum videramus. Sed cùm nauem conscendissemus vt ex Rhetymo ad Candiæ vrbem nauigaremus, piratæ nobis vela facientibus obuij facti, compulerunt vt fugam capesseremus ad littus inter Milopotamo & Cigalinus. Quò appulsi nautæ, deserta naui, in montem profugerunt: quoniam tamen piratæ suas naues egredi non solent, vt eos qui in terram fugiunt persequantur, direptis solùm nostris impedimentis, abierunt relicta istic nostra nauicula, & aliis nonnullis quæ tollere non potuerunt. Nos verò perterriti, per montes currere non desiimus, donec Calohierorum monasteriū in valle iuxta littus situm perueniremus, vbi tunc nassas subleuabant quas ad capiendos Scaros tetenderant. Et quia istic aliquot dies hæsimus, satis nobis ocij fuit, vt, cur hi pisces alibi rari, istic adeò frequentes essent, percontaremur. Comperimus Scarum piscem saxatilem, præterquam quòd inter rupes & saxa versari gaudet, alimento ipsius ventriculo conuenienti etiā opus habeat: id autem est pusilla quædam herba alibi non nascens, cuius cùm Scarus admodum sit appetens, libenter in ea insulæ parte versatur, vt eā depascatur. Calohieri igitur, aliiq; eius loci rustici, Scari naturā non ignorātes, & quòd phasiolorū planta delectetur, eam in agris serunt, & escam ex ea parant ad Scaros capiendos, folia (reseruatis in suum vsum lobis) interdiu

nassis

nassis imponẽtes, easq́; in mare demittẽtes, quas Scari ingressi, capiuntur, alias difficilis foret eorum piscatio: nam linea aut sagena rarissimè capi possunt. Quoniam autem Phasiolorum herbam Scaris dedicarunt, vulgo eam Scarouotano appellant. Scari gregatim natant, vti Salpæ, & mulis barbatis sunt colore proximi. Omnes Scari notas hic recensere minimè necessarium est: eũ enim satis fusè cum reliquis piscibus descripsimus. Sed tamen notatu dignum quidpiam prætermittendum non duximus: cùm enim in hac fuga vsq. in multã noctem ieiuni fuissemus, Calohierus Scarum attulit ipsorum more veru infixum & coctũ (solent enim ligneo veru in os infixo per corporis longitudinem eos terebrare, & supra prunas assare) qui quodammodo ridentem hominem ementiebatur: nam Scarus dẽtes more humano dispositos habet, cumq́; labra ignis calore contracta essent, hominis ridentis os quodammodo referebant. Præfertur in hoc pisce, herba quam depastus est, cuius magna in ipsius ventriculo semper inuenitur copia. Iecur illi magnum est, ad insculum illi faciendum accommodum: nam cum ipsis intestinis, sale, & aceto tritum, gratiorem reddit totum piscem. Vt autem quiuis intelligat de quo pisce egerimus, illius effigiem hîc adposuimus.

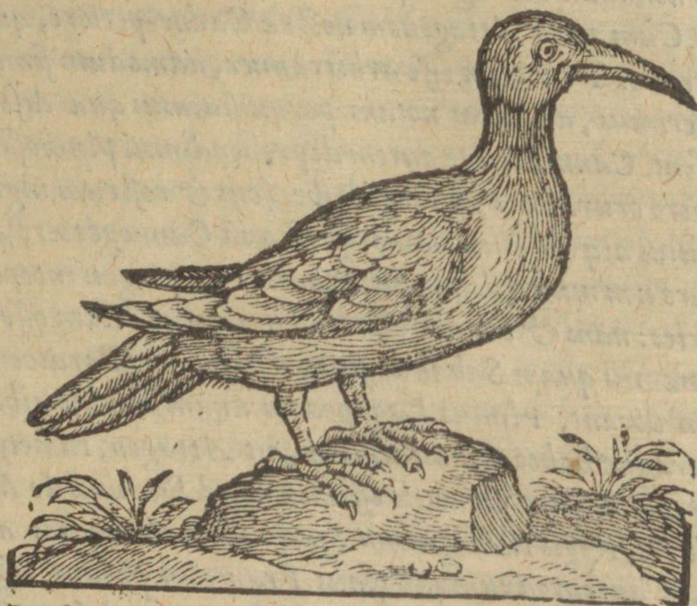

CAP. IX.
Varij generis auium in Græcia obseruatorum gallica nomina cum veterum appellationibus collata.

VT peculiariter de auibus nunc ageremus, nos eò impulit, quòd parua nauicula inter Zacynthum & Cytheram nouo vere nauigantibus, varia auium genera vo-

lando defessa apud nos consederunt, quas vulgaribus nominibus exprimere tum didicimus. Sed cùm eas septem libris prolixè descripserimus, de singulis duntaxat aliquid nunc agemus. Quoniam porro non ignoramus plurimos dubitare, an animalia in oriente degentia eiusdem magnitudinis & formæ sint cum his quæ apud nos conspiciuntur, eos docere voluimus, similia esse omnia quadrupedum, auium, serpentum, piscium, & plantarum genera, iis quæ in nostris prouinciis habentur: atque si vlla est differentia, eam in toto genere conspicuam inueniri. Verum quidem est multa genera istic esse nostris ignota, quæ Veteres propriis nominibus appellarunt, quorum cognitionem vt adipiscamur, elaboramus. Quo modo igitur Germanus, Gallus, aut alterius nationis quispiam nomen vulgare in sua lingua reperiet, quo peregrinæ auis appellationem exprimat, si ipsius regio ea careat? Eius exemplũ proferemus quam Græci Meropem, Latini Apiastrum nominarunt, Cretæ adeò familiarem, vt nullo non loco volare conspiciatur, attamen alibi adeò raram, vt ipsismet Græcis mediterranea incolentibus ignota sit. Vix vnquam in Italia volare visa est: attamen Galli, Germani, & alij Europæi, Gallorum Mesange, Meropem esse censuerunt, tametsi hallucinentur. Nam Merops auis est Sturni magnitudine, esui minimè apta, Alcioni, quam nos Galli Martinet pescheur nuncupamus, ferè similis. Cretensibus amplius non dicitur Merops, sed Mellissophago, dictione Latinæ Apiastri quodammodo respondente: nam volans in aëre apes depascitur Hirundinum instar. Solus nõ volat, sed gregatim, & præsertim secundum montes, in quibus genuinum Thymum prouenit, vt apes aucupetur, à quibus appellationem sumsit. Licet autem Gallorum Mesange, quam Græci Parum vocant, Itali Sparnoczolo, multum illis damni inferat, & Rubeline si-

ue Gorge rouge, Rubecula Latinis, Pettorosso Venetis dicta, apes voret, neutra tamen Apiastri nomẽ adepta est, quemadmodum hactenus existimatum est. Vt verò hunc errorem tollamus, verãm eius figuram hic proponere libuit.

Elegãtissimo colore prædita est hæc auis, nec minus florido quam sit Psittaci color. Procul auditur eius vox, illi ferè similis, quam vir ore in rotundum clauso sibilans caneret grulgruruururul; nec minus sonora quã Vireonis, Loriol Gallis dicti. Eius singularis elegantia pueros Cretẽses inuitat vt eum cũ cicadis venẽtur, quemadmodũ & maiores hirundines Apodes nuncupatas. Eum autem hac ratione venantur: aciculam hami instar incuruam per mediam cicadam figunt, eamq́ꝫ capite filo alligant, cuius extremum manu retinent: cicada sic transfixa nihilominus in aëre volat, quam conspiciẽs Merops, impetu in eam irruit atque eam deuorat; at acicula incurua quam cum cicada deuorauit retentus capitur. Auem quæ Gallis Coqu, veteribus Græcis Coccix dicta est, Cretẽses nunc De-

cocto appellant: Decocto autem significat octodecim. Sic verò appellant, quoniam Coccix suo cantu decocto exprimere videtur. Auis quã nominamus Bergeronnette, Lauendiere similis, Latini Culicilegã, Veteres Knipologum, Græcis nunc Susurada dicitur. Attagen verò Taginari: licet nonnullis Attagas, quemadmodum & Constantinopoli. Cùm verò Attagenem nostræ Canne-petiere, quam Veterum Tetracem esse arbitramur, admodum similem nouerimus, aliquam notam perquisiuimus qua discerni possent. Cannepetiere autem deprehendimus plumosa non habere crura, vti Atttagẽ habet (cui & rostrum nigrius, breuius atq. firmius; minorq́ est quã Cannepetiere) alias colore non multũ differunt, tametsi Attagen interdum variet: nam & omnino candida inuenitur. Eam esse existimamus quam Sabaudi siue Allobroges Perdicem albam vocant, Plinius Lagopodem: nam omnino alba est, cruraque habet plumis onusta, vt Attagen, tametsi minores sint. Cùm Venetiis essemus apud Dominũ de Moruilliers, Regis tũ Legatum, vidimus Attagenes albas: Itali autem vtrumque genus Francolin vocant. Quem Romani Tetraonem nuncuparunt, nunc verò Itali Gallocedrone, Aruerni Faisant-bruyant, Sabaudi Coc de bois, frequenter in celsiorum montium Cretæ siluis cõspicitur, capone duplo maior, macula rubra vtrinque circa oculos ad tempora insignitus, vt Fasianus, cuius plumæ in pectore præ nigredine splendent, vt in palumbis collum: nihil albi toto corpore obtinet præterquam in alis, cruraq́ habet plumosa, vt Attagen, perdix alba sabaudica, & Gelinotte de bois Gallorum.

CAP. X.

Multarum aliarum auium Græca nomina cum Gallicis appellationibus collata.

AVES *veteribus Græcis Ciclæ nuncupatæ, Latinis Turdi, nobis Griues, Mauuis, Trasles & Tourets, nunc in Græcia nominãtur Schyropoulli, ac si Lentiscenas aues dicas:*

dicas: & quoniam Myrti baccas etiam deuorant, à nonnullis Myrtopoulli. Sed tales aues plurimum damni inferunt, vbi oleæ conseruntur. Quem Aristoteles Visciuorum adpellauit, Galli Grande Griue nominant, quoniã primaria est in suo genere, & reliquis maior. Secundus Aristoteli Pilaris dictus, nostra lingua vulgo Litorne nuncupatur: magnitudine est Merulæ. Tertius quẽ Iliacũ nominauit, vulgariter Mauuis appellamus: omnium minimus est, Sturni crassitie, in alarum complicatione & sub ventre nonnihil flauescens. Auem nobis Roitelet dictam vernacula lingua Trilato vocant, appellatione veteri Trochilos quodammodo respondente: quam ab altera minore probè distinguere norũt, illis Tettigon dicta, Latinis Tyrãnus, & Gallis Poul, Soucie aut Sourcicle, flauas plumas vtrinque in capite gestante, cristæ instar, quæ illis (vt nobis supercilia) oculos tegunt; vnde hanc appellationem gallicam inuenit; locustam crassitie non superat. Gallorum Chouettes aut Choucas, quas Picardi Belgicæ populi Craues nominant, rostro & pedibus rubris, Aristoteles Corakias appellauit, Plinius Pyrrocoraces, frequẽtes sunt admodum in summis mõtium insulæ iugis: Græci nũc Scurapola vocant. Aristotelis Cyanos, & Plinij Cæruleus, quoniam in celsorum montium scopulis degit, & Merulæ similis est; nomen nunc mutauit & Petrocossipho dicitur: minor est Merula, & omnino cæruleus, ad alendum in cauea cantus gratia aptissimus, habet etiam vocem Merulæ proximam. Nullum gallicum nomen illi indere possumus, quia apud nos non reperitur, vti nec in Italia, nisi fortè in caueis adferrentur: nam interdũ pulli è nidis tolluntur, vt eos humana verba sonare edoceant. Quemadmodum porro Aristoteles tres Merulæ species agnouit: sic illi Merulas habent nigras & albas quas veteri Græcorũ nomine Cossiphos appellant: tertiam præterea speciem cuius Aristoteles meminit, quam Galli peculiari

culiari nomine Merle au collier, id est, Merulā torquatam dicunt, quoniam albam lineam habet sub gutture versus pectus, collum omnino cingentem: eius magna frequentia in valle Morienne, & per reliquas Allobrogū valles. Quàm multis Galliæ locis Dixhuict, Lutetiæ Vāneau dicunt, veteres Romani Parcum nominarunt, Itali nunc Paoncello, vulgari Græca voce vt antiquo nomine Aex appellatur, quoniam sæpè capræ modo vociferatur: Nonnullis Taos agrios, id est Pauo siluestris nuncupatur, quoniam cristam Pauonis instar capiti imminentem gestat, vt & Galerita. Nullas in Creta cinereas siue minores perdices habent: sed alias rubentes Gallinæ crassitie, quas vulgo Coturno appellant, voce vt apparet ab Italis mutuata. Veterum Curuca, siue Gallorū Fauuette brune, nunc istic Potamida vocatur. Nobis asseuerarunt, eam vulgo Cuculi pullū alere, licet plurimæ aliæ sint quæ eum etiam alant: hæc tamen peculiariter magis quàm reliquæ aues. Nō desunt qui Potamida, Gallorum Rossignol, siue Lusciniā esse velint: atque vt ingenuè fateamur, nostra etiam fuit ea opinio: attamen postea deprehendimus Lusciniam istic Adoni aut Aidoni nuncupari. Rossignol appellatione Galli binas aues norunt, aliam nemoralem, alteram muralem, quæ veterum Græcorum Phœnicurus, & Latinorum, Gaza interprete, Ruticilla est. At Potamida à Rossignol siue Luscinia differt, pedesque & rostrum plumbei coloris ad cinereum vergentis habet. Gallis Fauuette brune, aut grande Fauuette dicitur, ad alterius, quam ipsi Fauuette rousse nominant, differentiam, Troglodytes veteribus dictam. Veterum Græcorum Ægotilax, & Latinorum Caprimulgus, in Creta vulgo notus est, præter Solini & aliorum opinionem: quem quoniam per vrbes noctu volat, horrendamque vocem emittit, Fresaye vel Effraye appellauimus: Interdiu non magis videt quàm Noctua, quam Galli Cheueche

che aut Chahuant nominant. Nonnulli Orfraye pronũciant: sed id nomen alteri aui conuenit, Oßifrago nimirũ, cuius mentionem libro de Auibus faciemus in Nycticoracis descriptione. Caprimulgus hic Cuculi fere magnitudine & crassitie est, & apud nos in celsis turribus & templorum foraminibus nidulatur: Cretenses autem in scopulis mari imminentibus, vbi magnum damnum pastoribus, qui Capras sub tectum noctu cogere non solent, inferunt, quoniam è caprarum vberibus lac exugunt. Ouidius 6. Fastorum eorum meminit his verbis:

Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus nomen: sed nominis huius
Causa, quòd horrenda stridere nocte solent.

CAP. XI.

Vetera & recentia, cùm Gallica tum Græca multarum aliarum auium nomina.

INTER omnes quas nouimus aues, nullam conspeximus quarum pedes quatuor digitos non habeant, præter Pluuier, Guillemot, Canne petiere, Ostarde, & Pie de mer, quæ olim Hæmatopus nuncupabatur. Rara est hæc auis in nostris littoribus, tametsi aliquando visa sit. Corpore est ardeolæ, Gallis Aigrette dictæ; alis Lari siue Monëtte Gallorum; & eorundem Flambant, siue Phœnicopteri Latinorum forma; rostro quatuor digitos oblongo instar Beccasse Gallis dictæ (quam ob causam à nonnullis Becasse de mer etiam dicta est) sed à reliquarum palustrium rostris, quibus rotundum est, differente: nam huius planum est in extremo & mucronatũ, & aliquantulũ nigricans, reliqua parte rubente: caput cũ collo nigrum est: nigræ sunt & alæ superius nisi albæ plumæ eas trãsuersas secarent, vnde Gallicam appellationem sumsit Picæ marinæ: interior alarum pars & venter alba sunt:

extremæ

extrema cauda nigra, eiusdémque cum Anate longitudinis: binos habet pedis digitos simul cohærentes, interior verò ab aliis seiunctus est: calcar in pedis calce vt reliquæ aquaticæ aues non habet: eius præterea pedes molliores sunt & delicatuli, non sicci & duri vt in aliis: crura tres digitos oblonga; digiti breues, vngulæ fornicatæ vt in Tardis. Carne est insipida, dura, & admodum nigra, gulamq; habet admodum magnam, amplam & robustam. Becasse nostra, veteribus Ascolopax dicta, retinet etiamnum nominis affinitatem quandam cum veteri Græcorum appellatione: nam hodie Xilornitha ab illis vocatur, voce conformi cum Latina dictione Gallinago. Alaudas Chamochiladi nominant, & Palumbes Phassa. Magis proprium vocabulum non habent, vt Elorium siue Corliz exprimant, quàm Macrimit, hoc est, oblongus nasus. Græci vulgaribus dictionibus carēt, quibus tā aptè propriis nominibus aquaticas aues distinguere possint, vt nos: nam Sarcelles & Morillons indifferenter vt Cannes, id est, Anates appellant, nomine Pappi. Mergi marini peculiare quoddam genus in Creta reperitur sub aquis natans à Cormarant Gallorum, & à reliquis Mergis diuersum: Aristoteles Ethiam nominauit, Littoris accolæ Cretenses Vuttamaria & Calicatczu appellant: magnitudine est Querquedulæ siue Sarcellæ Gallorum, ventre albo, capite, quod planum est, dorso, alis & cauda nigris: nullū calcar in calce habet, quod illi soli inter reliquas planipedes aues peculiare est: eius plumæ nihil aliud sunt quàm tenuissima lanugo firmiter cuti inhærens: eius rostrum vtrinque admodum incidit, concauum & ferme planum, lanugine magna ex parte intectum, nigrum supernè, albū infernè. Fluuiatilis ille minor Mergus, quem Galli Chastagneux nominant, Cretæ ignotus est. Gallorū Verdier, Græcis Chloris & Latinis Lutea dicta, vulgari Græcorum sermone Assarandos appellatur, nomine satis affini

affini illi quod apud Cenomanos obtinuit, Serrant. Latinorum Fringillæ, siue Gallorum Pinsons, nunc voce prorsus à veteribus aliena Fringilari dicūtur, Veteribus Spizæ nuncupabantur. Veterum Orospizæ, quas Montains, aut Pinsons d'Ardene vocamus, à Vulgari Fringilaro, ex Italica Fringuello appellatione deducta, non discernūt. Nostri Bruants illis etiam vulgares sunt: sed veteris Græci nominis Anthi obliti, Latinā Flori appellationem vsurparunt. Vulgo etiam vocant Passerem Sporguitis, & Gallorum Mouette Laros. Veterum Pikilis, siue Latinorum Carduelis, & Gallorum Chardoneret, ab illis Carduelì aut Stragalino dicitur: licet hoc vocabulum Chardoneret conueniat alteri aui quam Græci Acanthin, Latini Spinum nuncuparunt, nos verò Serin dicimus, ipsi nunc Spinidia. Nulla auis in Creta frequentior Gallorum Piuoine, quæ per vepres & dumos volat: quoniā autem auicula est capite, cauda, & aliqua corporis parte nigris, plerique vulgo Asprocolos nominant, hoc est, albus podex. At hoc nomen non rectè illi tributum est: nam alia est auis quæ apud Gallos hoc nomine Cul blanc peculiariter insignitur, Latinorum videlicet Vitiflora, & Græcorum Oenanthe. Nonnulli, Gallorum Piuoine, aptiore vocabulo exprimūt Melanocephali, hoc est, Caput nigrum: Veteribus Grecis Melancoriphos dicta est, Latinis Atricapilla, eadem cum Zikalis, quā Galli Papafighi aut Becafigui nominant, Latini Ficedulam. Veterum Ortigometra, hoc est Coturnicum mater, rara est in Creta: sed reliquis Græciæ prouinciis non minus frequens, quàm in Italia aut Gallia: nonnullas notas cum Coturnicibus cōmunes habet: & quoniam hoc vitium habet vt commodè volare nequeat, natura illi celerrimum cursum tribuit: Galli Rasle appellant, Itali Regem Coturnicū. Quoniam verò nigra est, & in aquis perpetuò versatur, quodammodo similis est Gallinæ aquaticæ, Italis Foulica dictæ: minor

nor tamen est, neque adeò nigra, sed albo colore in alis & lateribus variegata, caudaq; subtus ruffa, & vt in reliquis aquaticis auibus breui, rostro binorum digitorũ longitudine; sed si cum Becasse, Cheualier, & Corliz Gallorum rostris admodum oblongis comparetur, breui. Vultures, Aquilæ, & Falcones in Creta nidos exstruunt, non in quercubus aliísve arboribus, vt reliquæ aues solent, sed in scopulis mari imminentibus & propendentibus, locis admodum difficilibus & præcipitiis. Vix conspici queunt nisi è nauibus & mari. Itaq. cùm eorum pullos habere volunt, longo fune opus est secundum scopuli longitudinẽ demisso, cuius caput palo in montis vertice terræ infixo firmiter adligatum sit: per eum rusticus quidam se demittit, donec ad Vulturis nidum perueniat, deinde per eundem funem denuo in altum subit. Vel puerum magno corbi impositum ex summo scopulo demittunt: cumq; ad nidũ peruenit, pullos eximit, eosq; corbi imponit, quem postea rursus sursum attrahunt. Vultures tum furui, tũ nigri, Cretæ montes incolunt, in quibus greges pascuntur, agnosq; & hœdos, tum etiam lepores, si quos in aperto deprehendant, rapiunt. Idcirco pastores iis capiendis inuigilant ob quæstum: nam alas iis qui sagittas conficiũt, vendunt, vt suas sagittas plumis exornent: cutem autem detractam pellionibus, qui eam adparatam magno vendũt. Falcones vulgo Falconi nuncupant, licet Aucupem Hieracari, voce ex Hierax deducta, quæ omnibus rapacibus auibus cõmunis conuenit, quas propriis nominibus tam aptè distinguere non norunt quemadmodum nostri Aucupes: nam Sacre, Autour, Gerfault, Lanier, & Tiercelet cũ Falcone apud illos confunduntur, nulla specierũ distinctione facta. Miluius seu Gallorũ Milan, quẽ veteres Ichtynõ nuncupare solebãt, nunc apud eos Licadurus dicitur. Sed quoniã de omnibus auibus in alio opere egimus, in quo singulorũ effigies exhibemus: nũc de iis plura dicere supersedebimus.

CAP.

CAP. XII.

Insecti cuiusdam Cretæ familiaris Phalangium nuncupati descriptio.

CRETENSES *Phalangia appellare norunt Sphalangi; insecta sunt parua, admodum perniciosa, Araneo paulo maiora, octo pedibus prædita, vtrinq. quatuor: singuli pedes seu crura quatuor articulis constant, binosq; vngues habent incuruos: bina vtrinque crura anteriora illis data sunt ad progrediendum, bina posteriora ad retrocedendum, obliqua in terra foramina inhabitant binos pedes alta, quæ retrocedentes ingredi solent, atq. cibum ita attrahunt: aditum foraminum quæ inhabitant stramine muniunt, ne obturentur, sed aperta maneant. Corpore sunt superiore parte cinereo, binis rubentibus maculis anteriore dorsi parte insignito: inuersa autem, nigris maculis notata conspiciuntur ea parte qua singuli pedes corpori inhærēt: venter flauet. Si quis autem scire cupiat qua parte nocere queāt, corū os intueatur, & binos paruos nigros aculeos deprehendet, iis similes quos Scolopendra obtinet,, quibus mordent atque cibum retinēt: telas Araneorum more texunt, muscisq; & papilionibus vescūtur. Circiter sexaginta oua ponunt, & pectori adhærentia fouere solent, pullosque exclusos ventri inhærentes gestant donec adolescant. Piloso sunt corpore: quoniam autē magnitudine differunt, foramina pro corporum magnitudine excauant: variare autem inter se pro Insularum diuersitate obseruauimus. Immortale est dissidiū inter exiguum hoc animal & Vespæ cuiusdam genus à Latinis Ichneumon vocitatū: quod libro secundo, vbi de Ichneumone Ægypti agemus, ex nostra obseruatione describem⁹.*

CAP. XIII.

De Hirci feri quodam genere Cretæ familiari, quod Galli Bouc-estain appellant.

INSVLA *Creta Lupis caret; eam ob causam magna cum securitate animalium greges noctu in aruis pasci sinunt, præsertim ouium & arietum Striphoceri ab illis*

appellatorum. Si insulani, Hirci feri, quem Galli Bouc-estain nuncupant (quorum istic magna est copia) hœdos capere queunt montibus oberrantes, eos cum domesticis seu cicuribus capris educant, vt deposita feritate mitescant. At feri, iis cedunt, qui primi eos apprehendunt aut occidunt. Cicurem capram magnitudine non excedunt: sed non minus carnis obtinent quàm Cerui, similibus pilis fuluescentibus & breuibus præditi, non caprinis. Mares prolixam nigricantem barbam gestant, quod nulli alteri animali Ceruinis pilis prædito accidit, præterquàm (vt arbitramur) Hippelapho. Senectute canescunt, & secundum dorsi longitudinem nigram lineam excurrentem habent. Hunc etiam nostri montes alunt, præsertim præcipitiis & accessu difficilibus locis. Admiratione profectò nō caret, tantulum animal adeò grauia cornua ferre, quæ aliquando manibus tractauimus quaternos cubitos longa: tot autem transuersos radios habent, quot hircus & capra annos nata sunt. Duo eius diuersa inuenimus genera, vt ex eorū cornibus Cypro & Creta delatis demonstrauimus, quæ Domino Ioanni du Choul, montium Lugdunensis agri Præfecto reduces dedimus. Illorum venationi aliquando interfuimus. Rustici quidam in summis Cretæ montium iugis inueniuntur adeò iaculandi periti, præsertim circa montem Spachiæ & Madaræ, vt viginti quinque passuum interuallo eos ferire queant: capras verò à se educatas, & à paruulis cicuratas, loco quodā in mōte alligant, qua mares transire solent. Sagittarius verò inter vepres seorsim latitat aduerso vento, cū nō ignoret Hircum alias centum passuum interuallo odoratu perceptu-rum. Mas feminam inueniens, consistit; tum rusticus sagitta illū petit. Si Hircus leue acceperit vulnus, aut alicui sagittæ ferrum vulneri inhæserit, illico sibi mederi nouit: nam ad Dictamum confugit, herbam Cretæ scopulis inhærentem, quam depascitur, atque hac ratione breui

ni curatur. Miræ agilitatis est hoc animal, eiusdem cum Caprea naturæ: nam ambo in asperis scopulis & aditu difficilibus degunt: at Hircus ferus ex scopulo in alium desilire solet sex etiam passuum interuallo distantem, quod qui non viderit, difficilè admodum credat. Quoniam porro iis locis fuimus, vbi eius veram & genuinam effigiem nancisci potuimus, eam ad viuum expressam hîc posuimus.

CAP. XIIII.

De Cretensi ariete Strepsiceros nominato: disceptatio præterea quædam edocens quid sit Vnicornu.

ARIETVM *genus est in Creta, cuius magni greges aliis haud minores vulgo conspiciuntur, præsertim in mõte Ida, quos pastores Striphoceri nominant, nostris in hoc dissimiles, quòd nostri cornua inflexa & contorta gestant, hi verò omnino erecta vt Vnicornu, in ambitu canículata. Cũ primũ tantos eorũ greges cõspiceremus, ignari Veteres eius meminisse, in mentẽ subiit inquirere, si quid cum Vnicornu cõmune haberet. Quæ causa fuit vt hoc loco de*

Vnicornu disceptationē institueremus, quod nūc in tanta æstimatione & precio esse conspicimus, vt valde mirandū sit, præsertim cùm apud Veteres in vsu medico nullius fuerit autoritatis: nam si quam habuisset, Auctores proculdubio eam non reticuissent. Aristoteles inter ea animalia quæ bisulcam vngulam habent, cuiusdam meminit, quod Oryx nominatur vnicorne: at facultatum cornu nō meminit. Columellæ etiam fuit Oryx cognita, quando scribit cū reliquis animalibus muro & viuariis includi solere. Quòd si Romani, res exoticas plurimum æstimantes, tam insignes Vnicornu (quales nunc illi tribuuntur) facultates intellexissent, haudquam eas silentio pressissent. Non negamus quin Vnicornu rarū & preciosum æstimarint, sed non vt in medicamenta reciperetur, vt nunc fit. Eam ob causam vt ingenuè quid de eo nobis videtur dicamus; comperimus vnicornu quod Veteribus cognitum fuit, nigrum esse debere: id tamen quod apud nos in vsu est, candidum est. Quisnam obsecro è veteribus cum Græcis tum Latinis fidem facit, rei incognitæ portiūculam, quàm tamen plerumque scimus esse dentis piscis illius quem Galli Rohart, Septentrionalis maris accolæ Morss appellant, trecentis ducatis æstimari debere? Etenim data nobis sunt fragmēta inspiciēda, an agnosceremus, quæ pro Vnicornu trecentis ducatis emta fuerant, quum tamen orbiculi essent è dente piscis Rohart. Vnus Ælianus auctor est Vnicornu medicū vsum præstare: attamē illud nigrū facit: cū verò nostrū alterius coloris sit, dicemus ab eo quod Veteres descripserunt diuersum esse: præsertim cùm ipse Ælianus scribat asinū Indicum, cornu in fronte gerere, cuius inferior pars alba sit, superior phœnicea, media verò planè nigra. Plinius Aristotelis verba expressit: Vnicorne (inquit) Asinus tantū Indicus, solida vngula. Deinde paulo pòst: Vnicorne bisulcū Oryx. Ex quibus verbis colligitur, duo esse animalium genera Vnicornia, quorum

Lib. 4. Cap 52.

rum alterum est Asinus Indicus solida vngula, alterum Oryx bisulca. Certum Asinos feros, qui Latinis Onagri dicuntur, cornu carere: necessario itaque consequitur, monocera alicuius alterius esse animalis, cuius descriptionem non habemus. Sed cùm variis locis Vnicornua conspiciantur, negari nequit quin reperiantur: etenim in nostra Europa viginti integra inueniri queant, & totidem non integra, sed confracta. Duo integra ostenduntur in Diui Marci thesauro apud Venetos, sescubitalis vtraque longitudinis, crassiora inferiore parte quàm superiore, crassiore tamen parte tres pollices coniunctos non excedente, quæ notæ satis respondent iis quas Veteres Asini Indici cornu tribuunt: attamen reliquæ notæ non conueniunt. Scimus etiam ea quæ Angliæ Rex habet, striata & in gyrum canaliculata esse, quemadmodũ & illud quod apud D. Dionysij Phanum est, quod omnium maximum existimamus inter ea quæ hactenus conspecta fuerunt. Maius præconiũ meretur quàm aliud quoduis cornu quod in animali procreatum viderimus. Naturale etenim est, haud artificiale, in quo omnes notæ quæ alterius animalis cornu conueniunt, reperiuntur: & quoniã concauum est, existimandum est non esse deciduum, vt nec Casellarum Chamoix, Bouc-estain cornua, contra quam Damis, Ceruis, & Hinnulis quibus decidunt. Nullus est proceræ quantumuis staturæ, qui vix ad illius summitatem pertingere queat: septem enim magnos pedes longum est. Decem & tres duntaxat libras & vncias quatuor pendet: si quis tamen subleuet, plus quàm decem & octo libras pendere existimet. Eius figura recta est instar cerei, inferiore parte crassa, deinde paulatim vsq. ad mucronem gracilescens: eius etiam craßitiem manus complecti nequit, cùm quinque digitos in diametro habeat: atq. si quis funiculo craßitiem metiatur, palmũ & tres digitos inueniet. Inæquale nonnihil est ea parte quæ capiti inhæsit, tota deinde reliqua

liqua parte læui & polita. Leuibus canaliculis striata est cochleæ in more ab infima parte ad extremũ mucronẽ, à dextera ad sinistrã, omnibus striis in gyrũ vergentibus, quemadmodũ in Limacũ testis, aut fuste quẽ periclymenũ ambierit. Eius color nõ omnino albus est: nam tẽporis iniuria fuscũ nonnihil redditũ est. Integro pede cauũ est aut eo amplius infima parte qua ossi quod capiti firmiter adhæsit, insertũ fuit. Hinc iudicare licet, minimè deciduũ esse. Cùm porrò tantũ onus animalis capiti incũbat, animal quod illud gestat, ingentis corporis boue non minus esse coniiciendũ est. Strepsiceros (cuius ante meminimus, cuiusq. cornua recta, canaliculata, & cochleæ in modum contorta sunt) arietẽ magnitudine nõ superat Illius effigiẽ hic subiecimus: nõ quòd eã ab aliquo Auctore desumpserimus; nemo etenim de eo quidquã tradidit (præter eius nomen quod in Plinio legimus) eiúsve iconem præbuit.

CAP. XV.

De Cretensi quodam lapide, cuius Solinus meminit, Dactylus Idæus nuncupato.

ADIICERE *hic libuit, lapidem quem Solinus Dactylum Idæum, alij Belemnitem appellant, nos verò erra-*

neè Lapidem Lyncis, ab Ida Cretæ monte, vbi primũ inuentus fuit, nomẽ sumpsisse. Verùm nõ modo in Creta inuenitur, sed etiam in quodam monte Luxemburgo vicino, Diui Ioannis nomine nuncupato videre meminimus, cùm Rex Franciscus Literarum parens, eum montem muniri iussit: nam postquam Calones trium pedum altitudine solum excauarant, nihil ferè nisi Dactylum Idæũ eruebant. Mercatores in suis officinis pro Lapide Lyncis non sine errore vanum exponunt: nam id nomen flauo succino, de quo postea agemus, debetur.

Cap. XVI.

Celsissimi totius Cretæ montis, qui Græcis vulgo Psiloriti dicitur, veteres Idam nominabant, descriptio: tum de stirpibus quæ in eo nascuntur.

In summo montis Idæ culmine consistentes, eum subsequente modo descripsimus. Summus montis vertex ferè mucronatus est Strobili siue pineæ nucis instar, summis aliorum montium iugis imminens. Licet autẽ totius montis moles & amplitudo, vtrimque maris littus attingat: nihilominus ea pars quæ cæteris sublimior est, peculiariter hoc nomen obtinuit. Certum est Madaram montem in maiorem amplitudinem & crassitiem extẽdi quàm Idã: attamen non æquè sublimis est. Cretenses Idæ nomen immutarũt, & Psiloriti nunc vocant. In summo eius montis fastigio sacellum est, quod ædificiolo duntaxat constat saxis sibi inuicem impositis & sine calce cohærentibus fornicis in modum constructo, ad tectum præbendum. Sublimi adeò loco est, quem vehementiores interdum venti ita perflant, vt lapillos inde transferant. Paulo infra id sacellum planicies conspicitur montibus vndiq. cincta, in qua multa sunt pascua, vbi arietes & capræ Cretenses æstate pinguescunt. Si quis ex summo montis vertice vndique prospiciat, parum aberit, quin totius insulæ ambitum videat cum alijs vicinis insulis Milo, Cerigo, siue Cythera,

reliquisq; Archipelagi. Aeris intemperies in hoc monte adeo magna est, quemadmodũ & in ceteris præcelsis montibus, vt in ipsis Caniculæ ardoribus meridie, nullo etiam spirante vento ingens sentiatur frigus: qua de causa nec hieme nec æstate quisquam eum incolit. Nam licet pastores interdiu ouium greges istuc ad pascua agant, noctu tamen in valles se recipiunt. Ea montis parte quæ ad Orientem spectat, magnæ planicies sunt ad ipsius vsque radices pertingentes, in quibus plurimæ amœnæ & frigidæ aquæ scaturigines. Qua verò ad vrbem Candiam obuersa est, nemora eam muniunt, in quibus Acer admodũ crispa materie, Ilices plurimæ, & Acillacæ nascuntur. Pars Meridiei opposita, siluis haud est ornata: attamen nonnullas arbores alit, quæ alibi duntaxat frutices sunt, nimirum Arbutos, Andrachnes, Elæprinos, hoc est Philicas, quæ Latinis Alaterni dicuntur, Cistos, & alias huiusmodi arbores quæ apud nos non inueniuntur: ea autem parte colligitur Ladanum. Pars Messariam spectans, hoc est, eam planicem in qua sita est Gortina, Cupressis abundat, Piceis, Gallis Pignets. Istic etiã nascuntur Chamælea, Thymelea, & Oxycedri: Pseudolabyrinthus ea parte situs est. Magnos ferorum Hircorum greges in eodẽ monte conspicere est, & plurimos lepores. Tribus diuersis tẽporibus eũ conscendimus, & diuersis semitis, attamẽ nullum locum inuenire potuimus in quo Rubus Idæus nascatur. Nerion flore albo Aprili floret medio quasi montis ascensu, apud pagum Camerachi, qua Candiam iter est. Qua occidẽtem spectat difficilimus ascẽsus est & admodũ præceps, ac si ferè per erectam scalam ascendẽdum esset. Istic ad radices montis pagus est, à quo subire incipientibus septem passuum milia ad summum vsq. iugum conficienda sunt. Pars Orienti obiecta, reliquis temperatior videtur: nam ad montis radices solum vndiquaque admodum pingue & humectum; ibi etiam frequentissimi

sunt

ſunt pagi, & omnia excultiſſima, ſiue arbores fructiferæ, ſiue vites & oleæ, agriq́; omni leguminum genere & frumento ſunt conſiti. Tota illa moles quacunque tandē patet, poſſidetur à Dominis Calergis, nempe ab Antonio & Matthæo fratribus, qui iam à mille annis primū dignitatis & nobilitatis gradum in tota inſula ſemper obtinuerunt: de quibus adhuc poſtea.

CAP. XVII.

Rariorum arborum & herbarum quæ ſponte circa Idam montem in Creta naſcuntur, nomina: tum de colligēdi cocci baphici ratione.

De Stirpibus circa montem Idam naſcentibus commode agere nequimus, quin Dominorum Calergorū qui hunc poſſident, & in vniuerſa inſula Creta ſummæ ſunt auctoritatis, inſignem humanitatem & liberale ingenium prædicemus. Quemadmodum enim Dominus Ioannes Franciſcus Baroczo ex vrbe Rhetimo à ſuis miniſtris ſecurè nos conduci curauit in montes Spachiæ & Madaræ: ſic Magnificus Eques Dominus Antonius Calergo patritius Venetus Candiæ habitans, ſuos miniſtros nobis duces dedit in Idam montem, atque victui neceſſaria deferri iuſſit, vt aliquot dies in eodem monte conſiſtere poſſemus: nam ſtirpes inquirentes, noctu ad paſtorū tuguria, in quibus caſeos conficere ſolent, redibamus & iſtic pernoctabamus. Iouis ſepulchrum, quale Veteres deſcripſerunt, etiamnum oſtēditur, integrum adhuc. Latè porrò patet hic mons, eiuq́; radices vtrinque maris littora vt antè diximus, attingunt, eiusq́; territorium admodum amplum eſt. Nam licet eius radices vrbi Candiæ ſint vicinæ, meditullium tamen inſulæ occupat adeò in ſublime euectus, vt niues eius verticē perpetuo tegant, tamq́; frigida aura mediis etiam æſtatis ardoribus iſtic eſt, vt vix ferri queat: tametſi in cōuallibus magnus ſit æſtus. In illis inter ſtirpes memoratu dignas creſcit Saluia poma ferens eſui apta, quæ ruſtici legere ſolent, hisq́; ſaccos plenos in-

proximas vrbes venales deferunt. Initio Maij foliis inhærentia inueniuntur gallarũ magnitudine, lanugine obducta, dulcia, & grati saporis. Eodẽ tẽpore spinosarum Capparum flores legunt, eosq; in forum venales proponũt, non conditos, sed elixos duntaxat & nonnihil salitos. Mãdragora mas & femina, Pæoniæ duo genera, vulgo Græcorum Psiphedile nuncupata in omnibus vallibus humidis nascuntur candido flore. Tragium secundum riuulos crescit luteo flore, Ceciliana semine. Leõtopetalon crassa radice istic hieme floret, vt Mandragora. Vera Melilotus odorata in collibus herbosis prouenit, Ononidi siue Arrestæ bouis ferè similis, Maioranæ nostræ, quam in hortis colimus, respondens, sponte crescit sub finem Iunij, rubentes flores proferens, rusticis Matherina dicta. Nihil vulgarius Trifolio mœnianthe. Heliochryson extremo Iunio floret, adeò frequens in montibus, vt vix (vbi nascitur) alia planta conspiciatur: quod autem leporibus cubilia grata præbeat, vulgus eius insulæ Lagochimithia appellare nouit. Heliochrysi autem nomine nostram Stœcadem citrinam non intelligimus: nam vt Hieronymus Hungarus Medicus nobis in Creta demõstrauit, ea est quæ Ageratum nominatur. Nerion candido flore, tota insula non inuenitur, nisi in Montis Idæ conuallibus apud pagum Camerachi. Acer in frigidis montibus nascens, à rusticis Asphendannos nuncupatus, in monte Ida crispiore est materie, quàm vsquam alibi. Andrachne frutices genuinum nomen retinuerunt; sic etiam Acylaca, & Philyca quæ magnæ sunt arbores glandiferæ. Cupreßi in siluis non crescunt, vt plerique existimarunt, sed sparsim variis montium locis, licet istic satæ non fuerint: meridiano tamen sole gaudẽt, eiusq; sunt naturæ, vt infima parte recisæ, ex parte tamen radicibus proxima multis ramis repullulẽt. At eo loco in altum non attollũtur, sed in craßitiem excrescunt. propterea capsæ ex cupresso inueniun-

tur in Candia vrbe paratæ admodum latæ. Nascuntur etiam perinde in Leucis montibus, Spachia vocatis, atq. in Ida dicto Psiloriti. Tragacantha in montium supercilijs abundè crescit: eius duo genera obseruauimus. Asserimus autem eius gummi minimè istic colligi, licet nonnulli inconsideratè id scripserint: quam nostram assertionem, si opus esset, auctoritate primarij insulæ Domini Equitis Antonij Calergo, probare possemus, coram quo de ea re verba fecisse meminimus. Staphis agria passim sponte prouenit. Coris admodum frequens est, quæ nostro iudicio inter reliquas stirpes radicem habet ingratissimi saporis, vtpote quæ degustata vomitum nobis prouocarit, quod nulla alia vnquam fecit. Anagyridis arbustũ passim ferè secundum Regias vias nascitur, tam fœtido odore vt capitis dolorem inducat, antiquum nomen etiamnũ retinens; nam Anagyros vulgo dicitur: adeò ingrati est saporis, vt ne famelicæ quidem capræ degustare sustineant. Istic Tithymalum dendroidem duorum hominum altitudine, caudice humanæ coxæ crassitie conspeximus. Thapsia, ferula, Libanotis & Seseli istic abundant. Prouenit etiam frutex Agriomelea vulgo nuncupatus, exiguorum malorum pyris forma similium ferax. Nusquam hic frutex in Gallia reperitur, præterquam in scopulis Fontainebleau arci Regiæ vicinis, quibus delectari videtur. Fruticem Sabaudis siue Allobrogibus Malancier dictum, Cretenses Codomalo appellant. Veratrum nigrum in insula Creta diligentissimè perquisiuimus: at nunquam inuenire potuimus, eaq; nostra est opinio, neque album neque nigrum istic nasci. Aristolochia porrò quartũ quoddam genus, à tribus reliquis veteribus descriptis diuersum inuenitur, arbores scandens & premens Ephedræ & Smilacis modo, alioqui conueniens folijs, floribus, semine, radice, sapore & odore cum Clematitide. Cocci baphicæ census ingens est in Creta: cuius collectioni potentiores operam

ram impendere nolunt, sed pastoribus & pueris istam prouinciam relinquunt. Inuenitur mense Iunio in exiguo quodam frutice ex Ilicis genere quæ glandem fert, sine pediculo inhærens illius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Quoniam verò istius fruticis folia spinis horrent, vti Aquifoliæ, pastores surculam sinistra gestant, qua ramulos deprimũt & inclinant, dextera autem falcem putatoriam, qua illos demetunt, à quibus rotundas vesiculas exigui pisi magnitudine auferunt, qua parte ligno adhæserunt apertas & hiantes, pusillis rubris animalculis lende minoribus plenas, qui per hiatum istum effugiunt, & vesiculam inanem relinquunt. Pueri coccum iam collectam ad Quæstorem deferunt, qui ex dimenso ab illis redimit. Is animalcula à vesiculis cribro segregat, deinde ea summis digitis leniter prehendendo in pilas efformat oui gallinacei magnitudine: etenim si nimium comprimeret, tota in succum resoluerentur, & color periret. Itaque duo infectionis genera, vnum pulpæ, alterum vesicularũ: quoniam autem pulpa ad inficiendum cõmodior est, eius precium quadruplo maius, quam vesicularum. Aliud præter iam commemorata genus adhuc inuenitur, cuius neque veteres neque recentiores meminerunt: excrementum est, eadẽ qua superior ratione, in Myrtis nascens, vnico animali viuo vesicula incluso præditum.

CAP. XVIII.

Plurimarum aliarum stirpium in insula Creta sponte nascentium breuis narratio.

INTER *reliquas stirpes quas Creta alit, insigne est Dictamum, quod vix in terra nasci vult, sed sponte semper in scopulorum fissuris prouenit, nusquam alibi, soli etiam Cretæ peculiare: at Pseudodictamum non modò in Creta, sed alijs etiam locis nascitur. Vulgo Cromido filo nuncupatur: Sonchus Zucho, Alnus Schlitro, Lactuca Maroulla, Periclymenum Agioclima, Viburnum Gallorum Clemaczida, Cichorium Picra, Vrtica Zuchnida,*

nida, Lotus arbor Cacauia, Iuiubæ Zinziphia, Ferula Artica, Polium Denaida. Tria Origani diuersa genera Iunij initiò florent: at Onitis peculiariter inter scopulos colliculorum siccissima parte Meridiei obiecta: Heracleoticum cõtra humẽtibus locis gaudet: quod siluestre appellatur, neutrius naturæ particeps est; nam libentius circa sepes crescit quàm apertis locis. Spinæ genus est in Creta quam omnes vulgari græco idiomate Ascolimbros appellare norũt: Veteres Latini etiã nomine græco Glycyrrhizon vocarunt, à Glycyrrhiza tamen diuersum. Sponte passim nascitur, flauo flore, lacteo succo abundans. Radix & folia edi solent antè quàm in caulem abeat. Rauennæ cùm essemus cũ alijs herbis in foro venalem conspeximus; tum etiam Anconæ, vbi mulierculæ eam eruentes, Riuci nominabant. Sed & agro Romano colligi obseruauimus, & ab incolis Spinaborda nuncupari. Ea est quæ recentioribus Græcis Ascolimbrous dicitur. Plinius variis locis & libro 21. cap. 16. de spinis agens, vbi Carduum à Scolymo distinguit, per Carduum Artichocam intelligere videtur: deinde ait, Scolymus quoque floret serò & diu. Postea subijcit: Scolymus carduorum generis ab ijs distat, quòd radix eius vescendo decocta. Sed Galenus ipse nonne de Scolymo & Cinara eodem capite meminit? Itaque assentiri possumus ijs qui Artichocam siluestrem nominari debere Carduum contendunt, & hortensem cultumque Scolymum: quoniam siluestris semper spinis horridus est. Spina quam Veteres Græci Acanon appellarunt, rusticum nomen ab Acanou deriuatum mutuata est, nimirum Aconachia: quæ vox illi propriè conuenit: nã cùm præ cæteris spinis horreat, inde factũ vt aculeatæ plãtæ Acanaceæ dicantur. Thymelæa qualis Dioscoridi describitur, in Creta prouenit, ab ea differens quã Germani in suis picturis nobis proponunt. Gladiolus siue Xyphion in aruis nascitur, & cum Vere germinat vnicum

folium non admodum latum & octonos digitos longum, mucronatum, septem neruis distinctum promit: è cuius sinu aliud minus exit, deinde tertium, postremò caulis floribus onustus serie quadam propendentibus adeò nitentis coccinei coloris, vt nullam comparationem admittat: terra erutus cum sua radice sagittæ instar conyci potest; quandoquidem eius radix crassa & rotunda est, vt sagittarum crassiora capita, & eius folia terna vtrinque in caule disposita pennarum vicem præbent Titymalus myrsinites cùm in Cretæ montanis tum maritimis crescit: quemadmodum & Paralios. Securidaca agri abundant, illisque Peleki dicitur. Terebinthi, Lauri, Arbuti, Lentisci, & pumilæ Cedri veterem appellationem retinent: vti & Aspalathos, & alia ei valde similis Achinopoda illis dicta. Marina littora Gnaphalio candicant: nam quod ab Herbariys depingitur, adulterinum est. Iisdem littoribus frequentes sunt Theophrasti bulbi littorales, quos nostri Aromatariy Galli pro Scilla vendũt. Siluestres brassicæ in scopulis ad portũ Sude nascũtur. Chamæsyce & Soldanella littorali arena delectãtur. Dracũculus hederæ folio in humidis Spachiæ locis solummodò reperitur: at alter nobis notus plurimis insulæ locis indifferenter exit. Halimi frutex nunc Halimatia appellatur; tota insula adeò frequens, vt maxima ex parte sepes eo constent: huius cymæ edules sunt. Noster Agnus castus, siue, Veterum Agnos Lyia appellatur. Sedum istic fruticescit. Legitimum Thymum istic adeò frequens est, vt alterius ligni loco vtatur. Thymbra vulgari nomine Græcis Tribi dicta, hoc est, Satureia siluestris, macilenta & sterilia loca amat, præsertim autem apud Rhetimo: in his duabus stirpibus, potissimùm autem Thymo, nascitur Epithymum. Tribulus terrestris quem illi vulgo Atriuolo vocant, agris maximè est noxius, præserrtim autem leguminibus. Hoc autem loco reticere

non

non possum, eos qui sacras literas interpretantur vbi scriptum est de Tribulis ficus, hallucinari, dum Tribulum esse existimant carduum: nam Tribulus vniuersæ* Galliæ ignotus est, saltem terrestris: aquaticus autem is est quem nos Macles aut Chastagnes d'eau nuncupamus. Heliotropium nominatur Heliocrota, Atractylis Ardactila, Orobanche Lycos. Hyssopo cùm hortensi tum siluestri carent: eius autem loco pharmacopæi inutilem quandam pusillam adulterinam plantam substituunt. Stœchas sponte plurimis locis nascitur. Inter rariores stirpes, singulares quaspiam conspeximus in Franciscanorum horto vrbe Candia, nimirū Scammoneam & Apion, quæ alioqui sponte in montanis nascuntur, uti & Styrax, Ricini planta quoniam istic hieme non corrumpitur, multosque perdurat annos, in arborem euadit adeò sublimem vt non nisi scalis admotis conscendi possit. Xylum & Sesamum magnum censum adserunt; atque Aprili seruntur. Cogitur istic & Cedria siue Katranum, & pix, præsertim in Leucis montibus, vulgo Spachia dictis, in quibus plurimæ siluestres pini, alias Piceæ, proueniunt. Inter res memorabiles quas in Creta obseruauimus, est planicies Sethia & Lasti nominata, magnæ longitudinis in sublimiū montium iugo, paulo supra Voulismeni in media insula, qua Sethiam iter est. Restibile autē est solū, in quo multæ segetes, leguminaque nascuntur, & Orobus, leguminis genus nobis quidem in vsu, sed quod nullum nomen Gallicum inuenit. Eam planitiem vberem reddunt riuuli è collibus illam vndique cingentibus decurrentes. Nascuntur apud Cretenses siluestria quædam exigua pyra, ab incolis Achladas nominata, à nostris diuersa: alias pyra siluestria apud eos Agusaga appellantur. Vix in Creta reperias Asparagi genus illud quod in hortis colimus: siluestrem enim Corruda nuncupatum passim sponte nascentem duntaxat habent. Sed aliud præterea genus apud ipsos

ipsos conspicitur, antiqua & vulgari appellatione Polytricha nominatũ. Inconstãs Anemones flos pluribus quã decẽ coloribus variat. Cycadæ Symphogna nuncupantur, qua etiã voce lirã appellãt, Symphitũ maius Stecouli. Supra Chisami arcem, ea montis parte qua Calohierorũ monasterium, cui nomen D. Ioannes de Predermos, situm est, Artichocæ siluestris genus crescit, pastoribus Agriocinara appellatum, cuius radix cubitalis longitudinis, & humani cruris crassitiei, foris & intus nigra, pyri in modum turbinata, quam Costum Indicum in Aromatariorũ officinis venalem esse asserimus. Intelligimus autem nigram illam radicem quam Costũ nominat, quamq́; ab omni antiquitate in vsu esse credimus. Capita fert instar Cinaræ siue Artichocæ, quæ pastores cruda mandũt. Eius flos maxima ex parte candidus est (licet & purpureus inueniatur) & suauis odoris. Ipsius radices Chamæleonis albi radicibus similes sunt, & folia Chamæleonis nigri foliis. Differt ab aliis Artichocis siluestribus multis Italiæ locis nascentibus. Frustra inter reliquas nostrates stirpes Chamæleon albus & niger depicti fuere: nam neuter nec in Germania, nec in Gallia, nec etiam in Italia nascitur: vnde certũ est (cum venia sit dictũ) istas tres nationes hallucinari: neq. enim Carlina, neq. aliȷ similes cardui, Chamæleon albus vel niger sunt. De nigro autẽ aliàs agemus. Albus porrò radicẽ producit humanæ coxæ craßitie, pedali, interdum etiam cubitali longitudine, adeò odoratam, vt in conclaui reposita, illud violæ odore ita repleat, vt capitis grauedinem inducat. Cretenses pastores, & rusticani pueri, præsertim apud Rhetimo, eius gummi colligunt, quo feminæ pro masticatorio vtuntur, vti mastice in Chio, & Condrillæ gummi in Lemno. Cola vel Chamæleous vulgo nuncupant Chamæleonem album. Acanthus mollis variis humidis locis frequens est: at spinosus in agris & iuxta semitas. Anonidis cimas

con-

condiendi consuetudo apud Cretenses nondum abolita est, neque etiam Eryngij tenella germina edendi: at Eryngium illud marinum est maris littoribus nascens, à mediterraneo diuersum. Breuiter Creta insula multas stirpes profert, atque alias res singulares, quas alibi non reperias. Ab omni etiam antiquitate generosarum stirpium istic nascentium nomine celebrata est. Macrobius cap. 5. lib. 7. Saturnalium idem testatur his verbis: Sed nec mõstrosis carnibus abstinetis, inserentes poculis testiculos Castorum, & venenata corpora Viperarum: quibus admiscetis quidquid nutrit India, quidquid deuehitur herbarũ, quibus Creta generosa est. Serpentũ duntaxat tria genera in Creta obseruauimus, primũ Ophis, alterũ Ochendra, tertiũ Tephloti à rusticis nominatũ. At affirmare audemus verum esse quod antiquitus proditũ est, Cretam nullũ venenatum animal alere. Nã cũ serpẽtis illud genus, quod proprio nomine Ophindici retulimus, persequeremur, dux nostri itineris subleuans lapidem sub quo latibulum quærebat, ab eodem præmorsus fuit in manu: attamen licet sanguinem etiam elicuisset morsura, nullum aliud malum sequutum est, quàm leue vulnus.

*Gallia tamen Narbonensis copiosum tribulum terrestrem alit.

CAP. XIX.

De Cretensi Maluatico vino Pramnio dicto, illudque nusquam alibi confici.

VINUM quod Maluaticum vocamus in sola Creta fit: atque affirmare audemus illud quod in exteras regiones etiam longissimo dissitas interuallo defertur; quemadmodum Germaniam, Galliam, & Angliam, primùm fuisse decoctum. Nam naues quæ Maluatici vini in exteras regiones transferendi causa Cretam appellunt, potissimùm id quod in Rethymo natum est, tollunt, cùm constet illud generosissimum diu conseruari posse, atque longa vectura maiorem adhuc præstantiam adquirere. Porro in vrbe Rethymo quæ Veteribus Rhythymna dicta

est, magni sunt lebetes ad littus maris dispositi, in quibus Vindemiarum tempore vina decoquunt: attamen omnia maluatica vina decocta esse non asserimus. Nam quæ circa Caneam, & vrbē Candiā, colliguntur, & duntaxat in Italiā transuehuntur, non decoquuntur, quia periculum nō est vt acescāt. Sed singulis annis vina cōmiscētes, vetera nouis admistis meliora faciunt, & horna veteris admistione generosiora reddunt. Cretica vina olim quemadmodum & nunc dulcia fuere. Maluaticum proprio nomine Pramnium vinum dictum est, vt ex Dioscoride patet, cuius hæc sunt verba, Creticum cognomine aut Pramnion aut Protopon. *Huc accedit quòd Homerus magnopere commendarit Creticū, illud Pramnium appellans. Insula Creta etiam eximium Muscatellum vinum præbet: cuius duo sunt genera; vnum præcocius ante vindemias confectum, alterum ipsis duntaxat vindemiis: sed neutrum vix vltra fretum Herculeum transuehitur. Ceterùm duo etiam sunt Maluatici genera; dulce, & acerbum quod Itali garba appellant, Galli viride, siue rude: illud autem ad nos non deuehitur, quoniam, vti dulce, non est coctum, eamque ob causam diu conseruari non potest.*

CAP. XX.

De Veterum saltandi cum armis ratione, quam Pyrrhicam saltationem nominarunt.

CVM *in campestri quodam pago versaremur apud Dominum Ioan. Antonium Baroczo non procul ab vrbe Spachia, vicinorum pagorum incolas ad diem quendam festum conuenisse conspeximus, alios cum vxoribus, alios cum amicabus, sic vt magna hominum esset frequentia. Bene poti, saltare ceperunt summo totius diei æstu; non in vmbra, at sub dio, tametsi is dies totius mensis Iulij esset ardentissimus: eamque saltationem vsque in noctem protraxerunt, licet suis armis essent onusti. Solent isti rustici*

ferè

fere perpetuò incedere alba interula amicti, quam latò cingulo magna fibula prædito constringunt: deinde femoralia linea applicant, quibus interulam nõ includunt, sed liberam fluitare permittunt: postmodum ocreas caligarum & calceorum vicem supplentes inducunt, ad cingulum vsq. pertingentes, cui eas alligant sic vt interula anteriore & posteriore parte propendeat. Sic ornati, atque pharetram centenas & quinquaginta circiter sagittas quadam serie dispositas continentem ex tergo propendentem gestantes, tum tensum arcum brachio inducentes, aut transuersum gerentes, & gladio latus accincti, elegantiores suos saltus facere nituntur; neque decoram suam saltationem esse existimarent, nisi his omnibus essent onusti. Hæc Cretensium armatorum saltatio veterum Curetum saltationem nonnihil resipere videtur, quam Latini Pyrrhicam nominarunt. Græci sic saltantes tribus mensuris vti solent: vna est progressus, anterius subsiliendo altero pede subleuato, vt Germani solent: altera orbicularibus saltationibus quæ in pagis per Gallias fiunt, non est dissimilis: tertia mira est, nam modò alterum pedem in anteriorem & posteriorem partem iaciunt, mox altero similiter faciunt, atque sibi mutuò respondent cantando, tum saltationes cantilenis accommodando; modò in gyrum, modò in longum, atq. interdum bini & bini; omni conatu interea saltãtes. Ab omni antiquitate Græci saltando cantare consueuerunt. Ipse etiam Aristoteles id testatur primo capite, lib. septimo, his verbis: Vox iis qui rem veneream incipiunt agere, mutari in sonum asperiorem inæquabilioremq. incipit. Abstinentibus verò, à contrario fit, & si curam adhibeant: quod aliqui faciunt ex iis qui choreis indulgent.

Mulieribus moris est vt velum duntaxat capiti imponant liberum nec adnexum: pectus verò & humeri perpetuò nuda sint (nullum enim amictorij vsum habent)

 bent)

bent) qua de causa fuscæ sunt & sole adustæ: nulla etiã tibialia gestãt, de rusticanis intelligimus, quas publicè conspicere licet: Nam vrbanæ perpetuo latẽt, & vix prodeũt nisi noctu, siue tẽpla aditura, siue sese mutuo visitaturæ. At quoniam nostrũ institutũ alio nos reuocat, de Cretensibus rebus plura differere super sedebimus, cùm nauigatio in eã insulã adeò trita sit vt nunquã desint qui eò commeent & inde redeant: atque de Turcicis rebus agere incipiemus.

CAP. XXI.

Quotquot mandatum siue diploma liberi transitus à purpurato aliquo Bacha, vel à Turcarũ Imperatore impetrauerint, modò turcico vestitu incedãt, ducemque itineris habeant qui interpretis vice fungatur, tutò per omnes Turcæ prouincias commeare posse.

TAMETSI Turcæ magno numero per turmas, quas ipsi Carauannas nominant, conuenire soleant, vt securius profectiones suas suscipiant, quilibet tamen eorum vestitu amictus, diplomaque habens ex aula Turcarum Imperatoris, comite interprete qui illi dux itineris sit, liberè quocunq. libebit proficisci poterit, exceptis desertis & extremis Prouinciarũ limitibus. Si quis porrò eodem desiderio, quo nos, impulsus, idem experiri vellet, abs re facturi non videmur, si quidpiam hic adscribamus. Cùm primo Byzantium appulissemus, & ocium in socordia transigeremus, singulis diebus portus canalem siue sinum qui Peram à Constantinopoli separat traiiciebamus, vt ea quæ Turcæ in suis officinis venalia proponere solent conspicientes, obseruaremus quæ ipsi haberent nostris officinis incognita. Vtque id commodius facere possemus, conquisito docto Turca, qui Arabicam linguam apprimè calleret, de precio cum illo conuenimus, vt omnis generis mercium, aromatum, atque aliarum rerum quæ in officinis Turcarum venales habentur, indicem conscriberet, qui nihil aliud continebat quàm Auicennæ indicem Arabica lingua descriptum, omnia quæ illis peregrè aduehuntur complectentem. Et vt verum

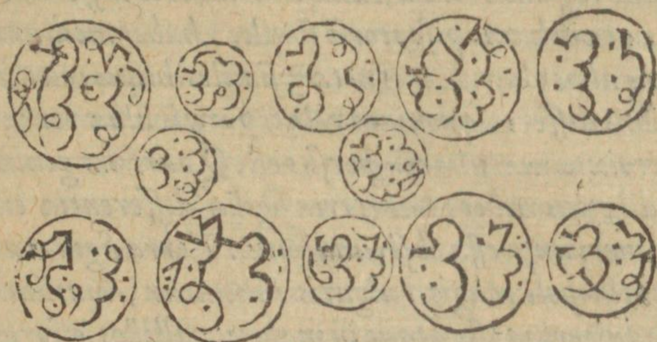
rũ fateamur, ea res plurimũ nobis profuit ad earũ rerum quas desiderabamus, cognitionem adipiscendam. Nam absoluto indice, Turcam nobis singula vocabula sigillatim & distinctè pronunciare iussimus, eaque cum pronunciaret, singula nostris characteribus exarabamus, vt erant arabicè prolata: deinde rem prolatam nobis demonstrari curabamus; vt ea conspecta, rem cognitam vocabulis ab ipso descriptis, nostra lingua subscriberemus, cupientes ea ratione, aliis locis, quotiescumque opus esset, ipsa petere posse: & in quibuscumque sanè Turcarum Prouinciis fuerimus, plurimum nobis apud ipsos profuit is index. Nam interdum euocati ad ægrorum curam, cùm quidpiam ex materialistæ officina (nullos etenim pharmacopæos habẽt) expeteremus, si ipsorũ idiomate probè exprimere nequibamus, indicem scriptum proferebamus, vt mercator conspecto vocabulo melius intelligeret. Ista profectò ratione multa simplicia conspeximus, quæ à nostris mercatoribus Turcarum prouincias adeuntibus iam aduehi desierunt. Hanc itaque laudem mercatorum negociationi tribuimus, quòd ei accepta referre debeamus, quæcunque singularia habemus è procul dissitis regionibus aduecta. Atque vt rem sic se habere comprobemus; num sine negotiatione aromata haberemus canellæ, carophyllorum, myristicæ nucis, piperis, aliarumque similium rerum? Cur tot præclara medicamẽta, & alia singularia veteribus adeò trita, nunc sunt incognita, nisi quòd illorum negotiatio fieri desiit? Num tellus Amomum, Terebinthinam, Calamum odoratum, Ammi, Costum, Acaciã, & alia huiuscemodi veteribus adeò trita proferre destitit? Non profectò, sed subsistunt, quia nemo est qui illa cis mare aduehat. At cũ in Oriente essemus, plurimarum cognitionem negociatoribus impertijmus, quæ antè illis ignota istic remanebant, nunc verò vulgo vænalia esse incipiunt cùm Venetiis, tum plu-

rimis aliis locis: potissimùm autem legitimũ Nitrũ, Cardamomum maius, vera Terebinthina, & alia similia, de quibus fusius nostris in Dioscoridem Commentariis. Certi autem sumus nobis nõ defuturos probatos testes, si probare vellemus nos omnium primos retulisse plurima medicamenta nostris ignota, & quæ neque auro neque argento comparare potuissemus.

CAP. XXII.
Turcas eandem dictionem suis characteribus multifariam exprimere.

VETERES *Terræ quoddam genus in plurimis medicamentis admodum commendarunt: quod etiamnum minore non est in vsu, quàm vnquam fuerit. Latini* Terram *Lemniam, siue Sigillatam appellant, Galli* Terre sellée. *Adeò celebris est hæc terra, vt Principum Legati Constantinopoli redeuntes, eam referre soleant, quam muneris loco Principibus viris offerant. Nam inter alia singularis est aduersus pestem & omnes defluxiones. Venalis reperitur in Aromatariorũ officinis Terræ sigillatæ nomen obtinens, sed quæ magna ex parte adulterina sit : in vniuerso etiam orbe non inuenitur nisi in vna Lemno insula. Et quoniam nobis animus erat in Lemnum nauigare, eã ob causam antè quàm Constantinopoli excederemus, diligenter inquisiuimus quibus rationibus negotiatores illã adipisci queant; tantumq; effecimus, vt duodeviginti diuersis impreßionibus signatam inueniremus. Pastillos igitur omnis generis impreßione notatos nacti, cuidam Turcæ arabicæ linguæ perito ostẽdimus, vt intelligeremus cur tot genera inuenirentur. Ille verò omnibus perlectis, respondit singulas nihil nisi duas arabicas dictiones cõtinere.* Tin imachton, *quæ significant Terra sigillata: & pastillum qui plures haberet notas, eandem dictionem expressam habere, idemq; significantem, quam ea quæ paucioribus notis esset exarata. Omnis hæc terra in pastillos, hoc est, exiguos*

exiguos panes circiter quatuor drachmas pendentes, vel paulo interdum grauiores, nonnunquam & leuiores efformata est. Et licet pastillorum characteres inter se varient, intelleximus id dũtaxat inde procedere, quòd Turcæ, vt eandem rem exprimant, variè suos characteres miscere queant: Alia item est eius rei ratio, nimirum diuersos magnates ei rei præfuisse, ideoq; diuersis sigillis impressisse. Non desunt impostores qui eã adeò dextrè adulterare norũt, vt legitimæ quàm simillima videatur. Vt verò characterum vario modo pastillis impressorum diuersitas conspici posit, eos prout variè impreßi fuere exprimi iußimus.

Cap. XXIII.

Variarum specierum eiusdem Terræ sigillatæ descriptio, atque de sigillis ipsi impressis.

Collectis igitur quibuscunque sigillis, terræq; generibus quæ nancisci potuimus, in Lemnum nauigare constituimus, vt rei veritatem expiscaremur, atque legitimam ab adulterina dignoscere disceremus: ea autem sic descripsimus: Antiquissimum sigillum, referentibus Græcis & Turcis, inter varias Terras id est quod pollicis latitudinem non excedens quatuor duntaxat characteres continet, quorum qui latera occupant, hamulis similes, alij verò medij valde intricati sunt, characteris ℥ ferè instar, qui medicinalem vnciam denotat; in medio autem

sigillo inter vniuersos characteres quatuor duntaxat pũcta sunt addita: huius sigilli terra adeò pinguis est, vt è seuo constare videatur, dentibusq́ cedit quando mãditur, atque minimum arenæ continet; eius color in rubedine ad obscurum accedente pallet. Aliud est præterea genus in minores pastillos superioribus respondentes efformatum, cuius characteres impreßi paulo grandiores sunt, numero tres, septem punctis interpositis: hoc paulo magis rubet priore, gustuq́ est nonnihil acido, atque præmansum calculis arenaceis abundare deprehenditur: minus pingue est superiore: sed bonitate illi non cedere creditur. Est & tertium genus exiguorum pastillorũ, superioribus magnitudine respondentium, cuius characteres differunt: nã veluti vncum hamo piscatorio similem habet medium inter binos alios characteres notæ ʒ similes. huius color à superioribus differt, quoniam veluti paruis albæ terræ rubræ permixtæ maculis conspersus est. Quartum genus reliquis dilutius rubet: huius tria sigilla differentia eidem terræ generi impressa obseruauimus. Terra sigillata quæ Constantinopoli magis vulgaris inuenitur, maxima ex parte adulterina est, atque in maiores pastillos efformata quàm reliqua, eius etiam color diuersus est: nam reliquorum generum ad rubedinem tendit, huius verò flauescit. Et quoniam adulterina est, propterea maiore quantitate reperitur. Inueniuntur & duo alia genera cum forma tum characteribus dißidentia, quæ in selectißimorum numero habentur: in eo discrepant quod alterum magis arenosum sit, alioqui idem ferè est sapor: rara autem sunt. Inuenitur & aliud genus bolo armeno dissoluto adulteratum, cui impressæ sunt duæ notæ admodum contortæ, eiusdem cum postremis duabus magnitudinis, sed ab illis diuersæ. Est præterea & aliud genus in pastillos rudes & impolitos efformatum, cæteris rotundiores, nucis iuglandis magnitudine, globis ferè similes, nisi e a parte qua sigillum

impreſſum eſt, ſeßiles & planiores eſſent. Hos omnium puriſsimos comperimus. Sed & alia eſt ſigilli ſpecies in officinis admodum rara, vtpote quam duobus duntaxat locis Conſtatinopoli reperimus: eius etiam precium, reliquis maius eſt; aromaticum habet ſaporem, vt quis ex guſtu, aliquid illi admixtum quod eum ſaporem conciliet, iudicare poßit: cùm tamen naturalis ſit ipſius terræ, cuius color ſaturatius rubeſcit: habet id ſigillum plures impreſſas notas. Perſpicuum itaque eſt omnia terræ ſigillatæ genera eiuſdem coloris non eſſe: nam ſæpe contingit vt in ipſa vena candidioris coloris reperiatur, nonnunquam magis rubeſcentis, interdum etiam ex vtroq. colore mixta. Qui ſphragidem Lemniam ex guſtu diſcernere cupiunt, certius iudicium de ea ferre poſſunt, quum eam in ore aromaticum quidpiam ſpirare, atque arenaceam nonnihil eſſe deprehendunt, quàm qui an linguæ adhæreat periculum faciunt. Omnes porrò eas differentias, dum Conſtantinopoli eſſemus, deſcripſimus, & depingi curauimus, atq. in Lemnum inſulam nobiſcum detulimus, vnde hæc terra eximi ſolet: ſed eam duntaxat vnico totius anni die, ſexto videlicet Auguſti huic rei cōſecrato eruere moris eſt. Ante quā verò Byzantio ſolueremus, ab omnibus nautis cuiuſdā nauis quæ è Lemno aduenerat perquiſiuimus, an Lemniam terram detuliſſent: omnes reſponderūt, eam non poſſe haberi, niſi ab Inſulæ Gubernatore: atque ſi eam natiuam conſpicere vellemus, in Inſulam nobis nauigandum: nam omnibus incolis capitis pœna prohibitum eſt, ne quis eam efferat. Addebant præterea, ſi quiſpiam incolarum unicum duntaxat paſtillum vendidiſſet, aut domi ſeruare inſcio Gubernatore deprehenderetur, magna pecuniæ ſumma mulctandum: nā nemini, niſi Soubachi, eam diſtribuere licitum eſt, qui Inſulæ prouentum obtinet, atque eius rei cauſa cenſum Turcarum Imperatori perſoluit. Hæc omnia cupidiores nos effecerunt, vt ipſam terrā

in sua vena & fodina conspiceremus. Primùm autē saluus quem vocant conductus, ipsi mandatum appellant, nobis impetrandus fuit, quò securius per Turcarum Prouinciam proficisci possemus: eum autem fauore & auctoritate Domini du Fumet, in Domini d'Aramont absentia tum Legati, facilè obtinuimus.

CAP. XXIIII.

E Constantinopoli in Lemnum maris Aegei insulam, italico sermone Stalimene vulgo nuncupatam, profectio.

CELOCEM *nacti quæ Salonichi, amplam vrbē olim Thessalonica nuncupatā, proficisceretur, & in Lemnum appellere debebat, necessariis omnibus rebus ad profectionem paratis, eam conscendimus, atq. vela fecimus. Secundo autem vento minus quatuor dierum nauigatione Constantinopoli in Lemnum peruenire potest. Per Propontidem nauigantes, Galipolim peruenimus, vbi vnicū diem hæsimus. Sed quandoquidem in nauigationis per Propontidem mentionem incidimus, asserimus illud mare esse omnium commodissimum: atque eius rei hæc est ratio; quòd totius Euxini maris atque Propontidis aqua nec incrementum sumat nec decrescat secundum Lunæ motum, vti in Oceano, & magna mediterranei maris parte: tum etiā quòd naues habeant huic mari (quod nec fluit nec refluit) accommodas. In Propontide, Hellesponto, Bosphoris, atq. etiam in Cycladibus insulis, & magna Ægei maris parte, æstus perpetuò profluit: sic vt si nauis pleno illo mari malacia corripiatur, singulis diebus plus quàm decē passuum millia de suo cursu decedere comperietur, propter aquas ab Euxino in Propontidem, & inde per Hellespontum & Cyclades in Mediterraneum mare rapidè profluentes. Cuius rei plurimos antiquitus admirationē cepisse comperio: quam nec etiam Plinius subticere voluit, qui 13.cap.4.libri sic scribit:* Non est omittenda multorum opinio, priusquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite nasci, non Gadita-

no freto, existimauere, haud improbabili argumento, quoniam æstus semper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. *Quod ad me attinet, in ea sum opinione, locum illum omnium marium esse originem, quoniam inde magna aquarum quantitas profluit, quæ nunquam refluunt: sed eas necesse est transitũ & egressum habere per Gaditanum fretum, alioqui terram inundarent & omnes vicinas circum regiones submergerent. Ex Hellesponto egreßis, & maris Ægei planum æquor ingreßis ventus nos, qui tribus celocibus nauigabamus, destituit, atq. sub noctis crepusculum, tribus Piratarum nauibus conspectis, in portum Imbri insulæ confugere coacti sumus, vbi ventus aduersus exoriens, duobus diebus nos detinuit. Tertio die in planum æquor progreßi, magna remorũ cõtentione inter duo promontoria, alterum Lemni insulæ, Blaua nuncupatum, alterum Imbri, Aulaca dictum, sibi inuicem opposita, & duodeviginti passuum millia inter se distantia, cursum dirigentes, in Lemnon maturè appulimus. Nauem egreßis, & significato insulæ Gubernatoribus nostro aduentu, qui potißimùm erat, vt terræ sigillatæ fodinam consiceremus, eius videdæ spes omnis ademta, nisi ad sextum Augusti rediremus. Sed cùm multo tempore in plurimis insulæ pagis subsisteremus, in quibus sæpenumero acciti fuimus vt ægros Græcos & Turcas visitaremus, magnam occasionem nacti sumus conspiciendi varietatem terræ, præsertim in vrbe Lemno. Nam vnus ex primariis totius insulæ, domicilium habens in arce supra rupem exstructa, tum æger, nobis commoditatẽ præbuit videndi omnes species quæ in ea vrbe adseruabãtur, cùm illi persuasissemus, ad medicamentum quod illi parabamus, selectißimam inter ceteras terram nobis esse deligendam: maxima verò earum pars nullum sigillum impressum habuit.*

CAP. XXV.

Vrbium & ruinarum Lemni insulæ descriptio.

LEMNON *italicè Stalimenen vocari comperimus, nomine è duabus dictionibus vulgaribus Græcis Sto & Limni, corrupto: Sto enim ad significat, & Limni Lemnon. Vrbs nunc Lemnos dicta, olim Myrina nūcupabatur, parum celebris, licet adhuc integra. Forma arcem Corcyrensem refert, aut Bucephalam vrbem, vulgo Caualla nuncupatam: in colle enim mari imminenti sita est, binas maris oras habens, vtrinq. vnam. vt ingressus continentem spectans admodum angustus sit. Collis in quo vrbs sita est, vetustis muris cincta est; in cuius supercilio arx in rupe exstructa, vbi præsidiarij plerumq. sunt milites; non quòd vrbs aut arx munitionum loco habeantur, sed vt Pyratis & triremibus resistere queant, si fortè illos inopinantes adorirentur: sed reuera præsidia turcica istic duntaxat in speciem sunt collocata, vt totam insulam in officio contineant, néve rebellare poßint incolæ, & eā Christianis tradere. Ceterùm Hephæstia nunc Cochyno dicta planè deserta est & destructa: accidit enim plerumque vt vrbes olim sterili solo structæ & difficili, incommodóq;, ob rerū necessariarum ad vitam sustentādam penuriam, præsertim aquæ dulcis, sponte corruerint, nec postea restauratæ sint. Istic deprehendimus generosi vini sex libras continentem mensuram vno aspro æstimatam, quæ respondet tribus pintis Parisiensibus pro carolino, aut decem æreis minutis denariis. Eius vrbis incolæ, vt commodius habitarēt, in planicie ædes vrbis portis contiguas exstruxerunt, eo numero vt ingens & maximè amœnus pagus conspiciatur, in quo magna sit vinearum quantitas. Vniuersa insula tumulis abundat, & inæqualis est; inter quos tamen elegantes & bene culti agri interiacent. Reliquæ insulæ Lemno viciniores, vt Thassos, Scyros, Tenedos, & Imbros, altiores habent montes. Arx vrbis Lemni*

duas

duas solùm portas obtinet; ea qua in inferiorẽ vrbem descensus est, aditu difficilis est, quoniam in rupe excisa est, pontemq́ habet sublicium; quo subleuato, ingens est præcipitium ad mare vsque: altera in summo colle sita est, ad quam accessus adeò præceps est, vt equo conscendere non liceat. Neque vrbs, neque arx ædificiis abundant, neque ita munitæ sunt vt oppugnationi vehemẽti resistere queãt. Vterque portus malè tutam habet stationem, quoniam ventis naues expositæ sunt. Oppidum Lemnos siue Myrina minus est nunc habitata quàm vnquam: insulæ tamen solum multo fertilius, & omnibus rebus magis abundat quàm vnquã antea. Tametsi autem insula magnum ambitum non habeat, quinque & septuaginta tamen pagos continet, incolis diligentibus & opulentis præditos, qui legumina & pleraque alia colunt, veluti pisa, fabas, cicer, cicerculam, Lentem, Triticum, vina, carnes, caseos, lanam, linum, & cannabim. Porro sciendum est, omnium Græciæ insularum quæ in Mediterraneo mari sitæ sunt, & in quibus Græco idiomate vtuntur, incolas, cùm securi sub Turcæ dominio viuant, ad nullã aliam rem animum applicare, quàm vt vitæ necessaria comparent, omni conseruandarum arcium & propugnaculorum abdicata cura, qua Turcæ eos subleuare solet. Inde fit vt perinde ruri habitare cupiant atque in oppidis. Ad terræ itaq. culturam animũ applicant, neque vulgare idioma aut suam religionem ob Turcarum aduentum mutarunt. E quinque & septuaginta pagis quos in Insula contineri diximus, binos duntaxat aut ternos deprehendimus, in quibus Græcè non loquerentur, aut nõ essent Christiani. Verum quidem est eos qui propugnacula inhabitant, Turcas esse, sed pagorum incolæ Græci sunt. Senex quidam insulæ inquilinus nobis referebat, eam nunquam adeò cultam aut opulentam, frequentioresque incolas habuisse quàm nunc. Quæ sanè res diuturnæ paci & quieti, quæ

illis

illis sine aliqua molestia frui licuit, adscribenda est. Insula equis coloris gilui abūdat, gradarij omnes natura, nulli succussatores; adeò humiles, vt vix inueniatur cuius precium decem ducatis æstimari poßit: attamen cōpacto sunt corpore. Insula magis in longitudinem quàm latitudinem patet, ab oriente in occidentem, vt circiter Solis occasum Mons Athos qui plus quam octo leucis inde distat, vmbram in portum extrema insula situm, ad sinistrū vrbis Lemnos latus, eiaculetur, quod secunda Iunij à nobis obseruatum est. Nam adeò celsus est mons Athos (vt licet Sol nondum occasui vicinus esset) eius vmbra sinistrum insulæ cornu pertingeret. Riuum quendam sequuti sumus, è rupe ab oppido dimidia leuca distante labentem, & pagum qui in planicie iuxta portum est, alluentem. Eius fons qui è loco sublimi decurrit, vulgo Cataracti nuncupatur. Nulla vulgarior est in insula planta Chamæleone nigro, florem cæruleum gestante adeò elegantem, vt ipsum cæruleum colorem prouocare poßit. Eius color adeò intēsus est, vt ipsum cælū, ipse cyanus flos, & cyaneus color cū illo collata pallescere videantur. Qui à nostris vulgo Carduus benedictus appellatur, spōte in agris nascitur, nec aliqua cultura indiget: Græci nomine corrupto Gaideracantha, hoc est, Asininam spinam nuncupant. Asphodelo montes abundant. Quæ in Creta Ascolymbros dicitur, istic Scombrouolo vocatur, hoc est, Scōbri carduus: est autem lacteo succo prægnans ille carduus, cichorij modo, flauo flore, esui admodum aptus, adeò vt nullam radicem in hortis cultam nouerimus, quæ cum Ascolymbro sapore conferri queat, etiamsi in earum numero siser & pastinacam comprehendas. Quoniam verò Plinius scripsit Lemni insulæ incolas Gracculos ob id colere, quòd locustas insula vorarent: occasionem nobis præbuit inquirendi quænam auis esset Gracculus: sed de eo agemus in libro, quo omnium auium icones exhibebimus.

CAP.

CAP. XXVI.

Stirpium in Insula Lemno vulgarium nomina.

CONSPEXIMUS *in aruis Lemni insulæ nascentia Psyllium, Thlaspi, Drabam; Cyperum longum & rotundum verò, atque Conizæ species secundũ riuos: præterea Lampsanam, nusquam neque in Gallia neque in Italia nascentem, propterea nostris ignotam. Inueniuntur etiam plures Iunci species, Pulegium, Helxine, Cotyledon, Appium maius & minus, quod Græci Pattimendilla nunc nuncupant, Attractylis, Scorpioides, Scorpiuros, Chrysanthemum quod crudũ edunt, Menthastrum, Maiorana siluestris, Aspalathus, Synonis; Filicis omnia genera, Anagallis, Ruscus, Adianthon, Phyllitis, Hemionitis, Tragopogõ, Tithymalus mas, Cichoriũ, Scordiũ, Anchusa, Dracũculus, Melanthij variæ species, herba Millegrana nuncupata, ab aliis Herniaria, Lactuca siluestris, Braßica siluestris in scopulis ad littora maris nascens, Brassica marina, Chamæsycæ, Daucus, Anonis, Scabiosa, medica, quã Atriuola vocãt, siue Atriuolo, eodẽ quo Tribulũ terrestrẽ nomine, Oxalis, Papauer corniculatũ, Rumex, Nerion, Hipposelinon, Ascyron, Ilex, Pimpinella, Cucumis siluestris, Phalaris, Vrtica romana, Polypodion apocynon, Peplis, Populus alba & nigra. Nascuntur & plurimæ aliæ stirpes, quas nec Latinis, nec Gallicis, nec veteribus Græcis nominibus exprimere quimus, earum tamen vulgaria nomina prodidimus, vt intelligi poßit quænam stirpes in ea regione nascuntur, quibus hic caremus. Inter ceteras autem, vna est quam Archipelagi & Cretæ & Nicomediæ incolæ vulgo Sarcophago nominant, at in Lemno Phrocalida appellatur, Phryges, & Lesbij Mauronia nominant, Itali Crabonella. Alia est Andrayda nominata, alia Aguroupes, alia Coutuzusonnada à Papauere rhœade differẽs, altera Achinopoda vel Cachynopoda, quã incolæ struendo igni colligunt. Congerũt & herbam Agurupes, & Asphodeli siccos caules quia*

ligni penuria laborant, tum etiam quia ipsum solum alendis arboribus nisi domesticis haudquaquã est accommodum. Insulæ pars Orientem spectans siccior est, & producendis arboribus minus apta. At quæ ad Occasum & Meridiem tendit, paulo humidior est, & virentior: loca in quibus arbores nasci queunt, & humida inter colles sita, fructiferas proferunt, vti ficus, iuglandes, amygdalas, & paucas oleas: istic nascuntur & Ziziphi duo genera, quorum alterũ satis in Gallia notũ est, plurimis locis, cùm Lutetiæ tum alibi Oleaster falsò nuncupatum: attamen Ziziphus alba est, Columellæ non ignota. Quæ Lutetiæ vicinisq; oppidis frequens nascitur, nullum fructum fert, aut si quem fert, non maturescit. Lemni incolæ Nerij flores spargere, & Punicæ mali ramis infigere solent, ista ratione quodãmodo indicare volentes, facultatem habere punicas conseruandi, ne flores abijciant: imo sibi persuadent id prohibere quo minus mala punica findantur. Omnes incolæ Origani penuria quandã herbam inter vepres & sepes magna quantitate colligere solent, quam singuli domi conseruant, & cum piscibus edunt: eam vulgo Lagochymeni, hoc est, Leporis cubile nominãt, eius sapor & odor Origani heracleotici sunt, foliaque Millefolio similia, semẽ globosum, vt pilulæ Vrticæ romanæ. Diu illam diligẽterq; perpendimus, & degustauimus: at nihil vnquam comperimus quod legitimũ Ammi magis referret, ista planta. Nõ immeritò igitur ea vtuntur condiẽdis piscibus cùm recentibus tũ salitis: Græci vulgo Paliurũ vocant fruticem quẽ plurimi Rhamni tertiũ genus esse existimarunt, quod certo asserere possumus: nã cùm insulanus quidã dolore se affici diceret ex punctura spinæ Apaliura nuncupatæ, eum in montem comitati sumus vt fruticẽ videremus; at comperimus nihil aliud esse quã Apaliura nominabat quàm Paliurum. Eorum sepes ex Rhamno constant, qui sponte istic nascitur, vetúsque

nomen

nomẽ istic retinet: nã vulgus eũ Rhamnos vocat. Altissimi totius insulæ montes Macedoniã spectant, littore Occidẽti obiecto in sinistro Insulæ cornu: eos Veteres Soace appellarunt. Cùm Chamæleonis nigri radices apud pagum quendã Liuadochorio nuncupatũ erui curaremus, plurimi Græci & Turcæ spectatũ venerũt quid erueremus: eas verò frustulatim secabamus, & filo trauciebamus, vt facilius exsiccari possent. Turcæ in eo negocio occupatos nos vidẽtes, similiter eas radices tractare & secare voluerũt: at cũ summus esset æstus, et omnes sudore maderẽt, quicunque eã radicẽ manibus tractauerãt, sudoreq́ abstersẽrãt, aut faciẽ digitis scalpserant, tantã pruriginẽ iis locis quos attigerãt postea senserunt, vt aduri viderentur, Chamæleonis enim nigri radix ea virtute pollet, vt cuti applicata ipsam adeò inflãmet, vt nec squillæ, nec vrticæ vllæ cẽtesima parte ita adurãt: at prurigo nõ adeo celeriter sese prodit. Post vnã aut alterã porro horam, singuli variis faciei locis cutẽ adeo inflãmatam habere cœpimus, vt tota sanguinea videretur; atq. quo magis eã confricabamus, tantò maior excitabatur prurigo. Fõti assidebamus sub platano, atq. initio pro ludibrio habebamus & ridebamus: at tandẽ illi plurimũ indignati sunt, & nisi asseuerassemus nunquã expertos tali virtute eã plantã pollere, haud dubiè malè nos multassent. Attamẽ nostra excusatio fuit ab illis faciliùs accepta; cùm eodem incommodo nos affectos conspicerent. Mirum sane, quòd in tantilla radice tam ingentẽ efficaciã nostro malo experti simus. Chamæleon albus non minore copia in ea Corcyræ parte quæ Leschimo appellatur, & in Cretæ planis nascitur, quã niger in Lẽno. Galli & Germani medici frustra laborarũt in depingendo Chamæleone albo & nigro, quem non conspexerunt; & dicere audemus neutrũ in Italia nasci: nã præterquam quòd stirpes per Italiã perquisiuimus, nobis etiã fidẽ facit D. Aloisius herbarius horti Patauini præfectus: nam & ille asserit, vtrumq. cõquisiuisse, sed nõdum istic reperisse.

CAP. XXVII.

Turcarum Satrapas suo more viuentes, viliter & sine deliciis epulari.

QVI Soubachi loco erat, vulgo Vaiuoda appellabatur: à quo cùm obtinenda esset licentia, locum vnde terra sigillata eruitur, adeundi, nos ad prandium inuitauit, & suæ mensæ adhibuit; quæ res occasionem mihi præbuit, vt describerem qua ratione Turcæ suos conuiuas in priuatis & familiaribus epulis excipere soleant. Non dubium est, quin si Legatum quempiam delicatiùs tractare vellent, lautiore ciborum apparatu vti possint, quàm in eo epulo quod nobis dedit: sed narrare duntaxat voluimus, quibus ordinariè vescantur. Prima patina fuit crudorum cucumerum absque oleo & aceto, quos cum solo sale edere solent: Deinde adpositæ fuere crudæ cepæ, & cruda Mouronia: tum iusculum tritici elixi, mel & panis. Et quoniam aderant Christiani Græci, vinum bibimus, quod Calohieri vicini attulerãt. Hi sunt Turcarum in suis epulis apparatus: mantilium aut mappæ nullus est vsus. Turcæ nulla difficultate cum Christianis versantur, longéque malunt cum eis commercium habere quàm cum Iudæis. Admodum sunt auari, nec id iniuria: at nobis dolet toties expertos esse. Nam & postridie cùm ex Liuado chorio discedere cogitaremus, vt locum vnde terra eruitur conspiceremus, Vaiuoda nobis denunciari iussit, ne eò proficisceremur, & nostros duces inhibuit ne nos deducerent, ni primum binos aureos ducatos persolueremus; quos tandem illi dare oportuit, nec quidpiam vtilitatis in hac re diploma nobis attulit: nam apertè nobis indicauit, quòd si locum videre cuperemus, binos aureos numeraremus, alioqui abiremus. Hanc rem describere voluimus, vt pateret quantæ sint Turcarum expilationes, quando cum illis negocium est cuipiam. Nemini gratificantur, nisi parata pecunia, & reliquis orbis nationibus sunt magis pecuniæ auidi: imo si vnicus duntaxat

scat denarius expilandus restaret, eum habere volent, nec teruntium remittent. Id verò accidit, quoniam vnico forsitan mense vel anno, plúsue aut minus vni prouinciæ quispiam præerit, quam deserere cogetur, & ad alterius gubernationem ablegabitur, mille leucis à priore distantem: itaque nullam expilandi occasionem vel minimam negligunt.

CAP. XXVIII.

Loci in Lemno, vnde terra sigillanda eruitur, descriptio.

ACCEPTA à Vaiuoda licentia, iter ad montẽ institui: ille tamẽ antè aliquot pastillis terræ sigillatæ me donauit, & Ianissarum comitem addidit. Concessimus in proximum pagum nomine Rapanidi, qui à portu Hecatoncephales appellato non procul abest. A Liuado chorio vsq. ad Rapanidi, trium leucarum est distantia: cumq. quinquè essemus numero, primum Hephæstiæ rudera videre voluimus: conspicitur adhuc vetus arx, omnino ferè disiecta, cuius muros mare alluit, omniq. habitatione caret: attamẽ eius portus elegãtior est Lemni portu, magisq. fidam nauibus stationem omni tempore habet. Hephæstia directè Samothraciæ opposita est, quæ vix quatuor leucis ab insula distat. A destructo castello digressi, secundum eius murum ad sinistram progressi sumus, versus collem iter facientes, qui non longiùs inde abest quàm quaternis sagittarum iactibus. Inter montem & portum, sacellum est Sotira nuncupatum, ad quod Calohieri oppidi Lemnos conueniunt sexta die Augusti, quo terra è sua fodina erui solet. Id sacellum exiguis quibusdam parietibus solummodo constat, tectum lapideum sustinentibus. A sacello digressi, rectáq. ad montem tendentes, in binas semitas incidimus, quarum altera dextra, altera sinistra ad binos fontes ducebant teli iactu inter se circiter dissitos. Quæ ad dextram est scaturigo, æstate non exarescit: atquæ ad sinistram est, omnino exarescit, & cùm locus sit humidus, soli iunci ibi proueniunt. Nos ad dextram equita-

equitauimus, vbi nullæ arbores crescunt: at gradus lapidei sunt additi quo faciliùs perueniatur in eum locũ vnde terra sigillanda desumitur. Ascensus est supra terram ipsam, & ad alterum locum humidum peruenitur, atque ad sinistram paulo suprà conspicitur locus terram sexto Augusti die eruendam continens. Et quoniam eruitur vena aperta, nihil aliud conspicitur quam obliquum foramen, quod terra denuo tegitur. Licet verò peregrinus eò proficiscatur, atque illi locus demonstretur, nunquã conspicere queat vbi nam sit fodinæ os, quoniam terra obturatur, nobisq́ impossibile fuit vt fodinam aperiri curaremus: quoniam vnico die in anno conspici solet, non sine magno apparatu & ceremoniis.

Cap. XXIX.

Res viles & paruæ æstimationis celebriores fieri ceremoniis, & exigui precij rebus auctoritatem conciliari, si superstitione nobilitentur.

PER hanc terram demonstrabimus, quantam auctoritatem rebus vilibus & nullius alioqui per se momenti, ceremoniæ concilient: nam licet terra de qua agimus magnæ sit efficaciæ, si tamen adeò vulgaris esset, vt cuilibet eã sumere liceret, dos quam illi mortales ob eius efficaciam tribuunt, vilesceret, nisi ceremoniis nobilior reddita esset: ita vt non dubitemus, quin, etiam si in alia insulæ parte similis terræ vena illi quæ in Cochino est, inueniatur, Græci ea vti nolint, nisi adfuissent Calohieri cùm erueretur, & solitas ceremonias adhibuissent: imò etiamsi ex eodem Cochino erutam haberẽt alio die quàm sexta Augusti, ea vti aut aliis vtendã dare nolint, existimãtes aliquam efficaciæ partem, ex rebus hominum ceremonias celebrantium, vel qui illis adsunt, artificio factis, illi accedere: atque eius vim nullius esse momenti putarent, nisi eam erui conspicerent. Aliis exemplis demonstrabimus, ceremonias & superstitiones ea quam diximus facultate pollere: & quoniam peregrini eius rationem nondum intelli-

telligunt: exempli gratia Iridis radicem proponemus; quæ licet abundè in Macedoniæ montibus sponte nascatur, & vili in officinis vendatur, eam tamen cuiuis colligere non licere creditum est, sed solis castimonia præditis, & terra unde eruenda erat, tribus antè mensibus mulsa circumfusa, hoc veluti placamento terræ blandientibus. Aliis insuper multis superstitionibus rem peragebant, quas Theophrastus descripsit: eamq; ob causam à veteribus Consecratrix nuncupata est. Idem dici potest de Visco quercino, quod Druides aurea falce demetebant, aliasq; ceremonias adhibebant quas Plinius scribit. Ceremonias in terra sigillata variis modis fuisse adhibitas certum est, illique pro ætatum ratione diuersa signa fuisse impressa. Nam Dioscoridis ætate, qui diu ante Galenũ vixit, hircinus sanguis pastillis formandis admisceri consueuerat: vnde colligere licet quasdam ceremonias fieri solitas dum occidebantur hirci Veneri sacri, quæ, vt narrant fabulæ, efficiebat, vt Lemni mulieres hircum olerent, cuius rei causa à viris despectæ, vno consensu omnes insulæ mares trucidarũt. Inde factũ vt sacerdos pastillos capræ imagine signaret, vnde nomine Græco Sphragida ægos, hoc est, sigillum capræ appellauere. Quoniam autem capræ & hirci vulgo in insula immolabantur, eorum sanguis terræ admiscebatur. Meminit Aristoteles conspectum esse in Lemno hircum, atque secundum ab illo generatum, qui lac in vberibus caprarum instar habuerint; at pro prodigio illud refert. Galenus huius terræ mistionis modum cognoscere cupiens, dum Roma in Alexandream Troada Romanorum coloniam nauigaret, Lemnum appulit, & perquisiuit an hircinus sanguis etiamnum terræ admisceretur, antè quàm sigillũ imprimeretur: at ille cùm eodem loco esset quem memoramus, eam consuetudinem desiisse comperit. Ceterùm quæ in eius locum successerat, describit, nempe Sacerdotem conscenso colle certum quendam

Imo Plin. lib. 21. cap. 7.

Lib. 16. cap. 44. sub fine.

tritici & hordei numerum in terrã coniecisse, aliisq; quibusdam pro religione patria perpetratis, plaustrum totum terra impleuisse, atque in vrbem Hephæstiada conuehi curasse. Hæc scripsit Galenus, & pleraque alia, quæ breuitatis causa prætermittimus. Mirum sanè est Lemniam sphragida tam longo æuo in vsu fuisse; atque inter homines adeò fama celebratam, etiam ipsius Homeri & Herodoti æuo, qui Dioscoridem & Galenum multis seculis præcesserunt, adeò celebrem fuisse, vt ceremoniis & patriis ritibus augustior redderetur. Hoc porro nostro seculo, vtrique illi ritus, quantum obseruare & intelligere potuimus, planè obsoleuerunt, aliiq; sunt inducti, quos quidem non vidimus (nam sexta Augusti in insula non fuimus) sed veros esse asserere non verebimur; quandoquidem plus quam sexcenti viri toto suæ vitæ cursu eos ita celebrari viderũt. Totius ergo insulæ primæ auctoritatis viri cùm Turcæ tum Græci sacerdotes & Caloieri, in sacellum nomine Sotira conueniunt, celebratáque Liturgia more Græcanico, precibúsque fusis, omnes simul, Turcis comitantibus, collem (qui à sacello, gemino teli iactu duntaxat abest) conscendũt, atque quinquaginta aut sexaginta viros ad fodiendum adhibent, donec venam terræ aperuerint: detecta vena, Caloieri sacculos quosdam ex animalium pilis confectos terra implent, quos Turcis adstantibus tradunt, nempe Soubachi, aut Vaiuodæ: cumq; tantum terræ exemerint, quãtum in illum annum sufficere existimant, iisdem operis, qui illic adhuc præsto sunt, venã denuo tegi curant aggesta terra. Tum Soubachi maximam effossæ terræ partem ad Turcarum Imperatorem Constantinopolim deuehi curat. Reliquum mercatoribus vendit. Et ne quis nisi eorum opera illam habere queat, seueris legibus incolas coërcent; atque fieri etiam non posset, vt quispiam viginti operas integra nocte adhibens, ad terræ venam vsque pertingere possit, quin

facilè animaduertatur. Qui circumsistũt cùm effoditur, singuli in suum vsum, eius pauxillum sumere possunt: at eam diuendere non auderent. Turcæ minus scrupulosi sunt quàm Græci, & pleræque aliæ nationes: nam vt Græci Christiani suas imprecationes supra terram sigillatam ipsis præsentibus faciant, permittunt, eosq́; etiam adiuuant. Porro si verum est quod seniores insulæ nobis narrarunt, ritus ille deligendi certam diem in anno, primùm inductus fuit cùm Veneti imperium haberent in Lemnum, & reliquas Ægei maris insulas. Ipse collis non adeò sterilis est, quin triticũ in eo satũ optimè proueniat. Nullus est incolarum qui de Vulcano quidpiam recitare non norit. Atque quemadmodum in insula Corsula, pueri historiam Delphini, recensere sciũt, tanquam si recèns accidisset: sic & in Lemno de Vulcano fabulantur, sed diuersè: nam alij referunt ipsum equi lapsu crus confregisse, atque eodẽ loco, terræ vi & efficacia sanitati restitutũ fuisse: alij, coxendicem fregisse solum, isticq́ue hærere coactũ donec curaretur; quæ opinio antiquitatis aliquam scintillam retinet. Nulli sunt homines designati ad terram conseruandam, neque vlla murorum vestigia conspiciũtur, quibus illum locum sepierint ad faciliorem tutelam, vt olim creditum est.

CAP. XXX.

Piscium ad littus insulæ frequentium nomina.

CVM montem circumiuissemus, in pagum Rapanidi, sexto globi iactu à Cochino monte solùm distantem: montem appellamus, non quòd præaltus sit, sed tumulus duntaxat collis instar, ascensu non adeò difficilis, neque ex media parte tam magnus, quam Mons martyrum, vulgo Mont-martre, Lutetiæ vicinus, & per quem boues currum ad summum vsque verticem trahere nequeant. In Rapanidi existentibus, plurimi pisces nobis delati fuere, capti in proximo portu, vix ter-

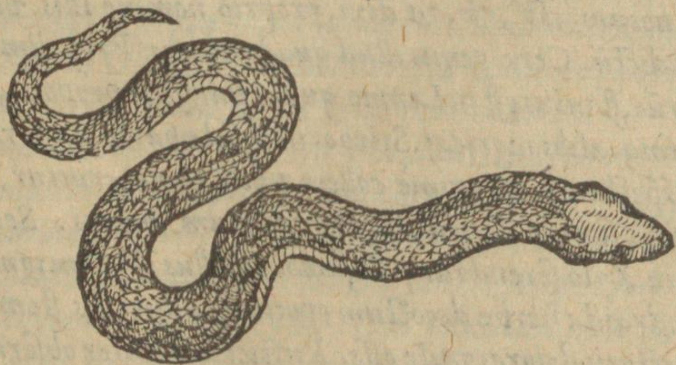
tio globi iactu inde distante. Ex his nonnulli hamo capiuntur, vt Veterum Cana, quem ipsi Cano, Massilienses Serran, & Genuenses Bolasso appellant; alius item vulgo illis Ropho dictus, veterum Orphus. Sagena capti pisces erant Blenni, Glini, Atherinæ, Sargi, Gobij, Merulæ, Turdi; & veterũ Græcorum Iulides, vulgo verò Sgourdelles, ij nempe quos Veneti ob elegantiam Donzelle vocant, Genuenses Zigurelle. Nunquam impetrare potuimus vt Græci eius pagi incolæ, nobis terram ostenderent, ob Turcarum metum: tandem vnicus repertus qui eius sacculum clam traderet, atque tota nocte iter faciens in oppidum vsque Lemnos deferret: qui si proditus fuisset, Soubachi siue Insulæ Præfectus magna facultatum parte eum multasset. Varia terræ genera in diuersis insulæ pagis inuenimus: at nemo vnquam sigillatam ostendit, præterquã in nõnullis ædibus Myrinæ, nunc Lemnos nuncupatæ. Nobis etiam certo affirmatum est, iam ab omni æuo terram eodem loco eximi solitam, nec fodinæ locum immutatum. Nulli labori & diligentiæ pepercimus, vt Labyrinthi vestigia in insula Lemno inuenire mus: atque arbitramur, si adhuc aliqua superessent, ea nos perinde atque reliqua alia reperturos fuisse. Insula Lemnos magna arborum penuria laborat: nam nullæ feræ abundãter crescunt, nisi apud pagum Rapanidi, vbi Æsculi arborum siluula est, quæ ad struendum ignem non cæduntur, sed eas conseruant, pharmaci cuiusdam, à Græcis & Italis Velonie nuncupati, ex illis exstillantis gratia: calicibus verò & glandibus eius arboris (quæ perpetua fronde viret) ad curanda coria vtuntur. Velonie ex Insula non transferũt, verùm in suum vsum & commodum seruant. E loco vnde terra in colle effoditur, vsque ad oppidum Lemnos, mille & ducentorũ duntaxat passuum est distantia. Peragratis omnibus insulæ locis, in pagum Lynado chorio rediimus, & nostrum Ianisarum

nisarum dimisimus. Subsequentibus diebus, errabundi per insulam vagati sumus, nauim vectoriam expectantes, quendamque virum è Chio oriundum reperimus in Lemno medicinam excercentem, at ipsius artis adprimè rudem, qui nihilominus breuiore quàm biennij spacio plus quàm trecētos ducatos lucratus erat: arbitramur etenim nullos vnquam ad medicamenta sumenda procliuiores fuisse eius insulæ incolis. Illi mercedē nō persoluūt præsente pecunia, sed ex iis quæ possident largiuntur; alij hordeū, alij caseos, tertij allia & cepas, & lini semē: quæ res omnes tam nobis erant vtiles, quàm præsens pecunia, quandoquidem eas in nostrum vsum comparare oportuisset.

CAP. XXXI.

De gummi Condrillæ, aliisque singularibus rebus, & serpentum qui in insula Lemno reperiuntur nominibus.

INTEREA *dum per Insulam iter facio, negocium dedi vt omnia serpentum qui in insula reperiuntur, genera viua caperent, quorum diligentem sectionem & anatomiam feci. Et quoniam vernacula istic nomina obtinent, ea subsequente ordine descripsimus, Cenchriti, Laphiati, Ochendra, Sagittari, Tephliti, vel Tephlini, Nerophidia: quæ omnes appellationes, licet vulgares sint, antiquas tamē nōnihil resipiunt. Nā Cenchriti, Veterum Cenchris est, cuius iconem ad viuum expressam, hic subiicere libuit.*

Laphiathi, illorum est Elaphis. Ochendra nihil aliud est quàm Echis aut Echidna, quæ tamen non est legitima

 vipera,

vipera. Amphisbæna vetustum nomen retinet. Sagittari veterum est Iaculus. Andri tamẽ & Pari incolæ in huius serpentis appellatione non conueniunt: nam Iaculus maculis nigris oculi picturam affabrè referentibus, in dorso insignitus est, vti Torpedinis piscis dorsum, quam Plinius Oculatam nuncupauit, ad Melanuri differentiam. Tephliti, vel Tephlini conuenit nomine cum veterum Typhlope. At omnium icones & historias libro de Serpentum naturæ exhibemus. Phalangia Lemni, vnius solùm sunt coloris, eam ob causam à Cretensibus & Zacinthinis discrepant. Conspecta tanta Chamæleonis nigri in Lemno abundantia, existimauimus albi Chamæleonis gummi facile nos inuenire posse, eaque, de causa incolas percontati sumus an Collam non haberent: Chamæleonis enim gummi, ipsiusque Chamæleonis albi planta, Græcis Colla vocatur. Capsarum quidam opifex respondit se proferre posse, & quod Colla vocabat, nobis attulit: verùm Chamæleonis albi gummi id non erat, sed Chondrillæ, qua in testudinibus & tesselatis operibus glutinandis vti solent; idq. ad radicem ipsius plantæ generatur opera vermiculi cuiusdam, ipsam radicem prærodentis, deinde tuberculo quodam fabæ magnitudine, è lacteo succo ex radice profluente conflato, sese includentis. Id Lemni incolis notum est, &, vt dixi, proprio nomine illis vulgo Colla dictũ. Ceræ genus illud quod veteres Propolim appellarũt, flauius est in Lemno, quàm vulgaris propolis, quæ plerumq. alibi nigricat. Stirpes in insulæ parte ad Orientem spectante, proximè collem vnde terra eruitur, nascentes, sunt Thapsia, & Centaurium minus. Seduli sunt in Xylo serendo atq. Sesamo. Nullus illorum ignorat Andraida herbæ decoctum epotum, aduersus stomachi & pectoris dolores vtile esse. Rustici diligenter obseruant aspera & montana loca, in quibus caprifici nascuntur: horum etenim ramos, die, illum qui D. Ioanni baptistæ sacer est præcedente, demetere, & domesticis ficubus

impone

imponere solent, illorum fructus ab omni noxa conseruatos iri hac ratione sibi persuadentes. Aquarum scaturigines diligenter etiam ab illis excoluntur; quoniam hortos alunt, in quibus inter cetera, allia & cepas libenter serunt, atque cucumeres, quibus non memini edere suauiores. Illis verò cum solo pane, nullo addito oleo aut aceto, vesci solent. Quòd si quis familiaris hortum ingrediatur, tum rusticus selectiorem aliquem cucumerem decerpet, eiq; manu sinistra apprehenso, & recto detento corticem secundum longitudinem vsque ad pediculum adimet, quem supra manum stellæ instar propendere sinet; deinde cucumere in quatuor partes fisso, eum honoris gratia adstãtibus partietur, qui sine alio condimẽto illũ edunt. Hæc ideo adscripsi, quoniam nostris noua erunt: at apud illos summæ ciuilitatis æstimatur; quemadmodum cùm apud nos pyrum aliquod optimi succi alicui præbetur.

CAP. XXXII.

De Ostreis quæ vulgo in Lemni insulæ littoribus capiuntur.

IN Lemno nullum est flumen: eam ob causam incolæ nullum fluuiatilis piscis nomen nobis indicare potuerunt: sed quoniam insignes habent in littore maris piscationes, marinis piscibus abundant. Et quandoquidem Ostreorũ, quæ Gaideropoda nominant, piscationẽ vidimus, eius rationẽ hîc adiicere libuit. Piscator oblongã perticã, in extremo cuspide ferrea plana munitam, manu tenet qua magnis ictibus Ostrea scopulis inhærẽtia verberet, quibus in mare deiectis, manu ferrea (qua pertica altera extremitate munita est) illa subleuat & eximit: eadẽ ferrea manu Erinaceos marinos piscari etiã solet. Differũt illa Ostrea plurimum à nostris: nam eorum testæ duobus tuberculis tam firma articulatione connexæ sunt, vt difficilimè aperiri queant: ea quoniam magnam similitudinem habent cùm asini vngula, Græci vernacula lingua Guaideropoda, hoc est asini pedem, appellant. Nullum paruum Cancrum alunt, quemadmodum nostratia. Myrina disce-

Rondeletij Spondylos est siue τράχηλος.

Contrà Rondeletius lib. 1. de Testaceis ca. 40

discedẽtes, riuulũ quendã sequuti sumus nomine Salinari, atque iter ad molam quandam à vento versatilem, in tumulo qui ad dextram est, sitam, instituentes versus Candiæ portum, sterilem locum inuenimus, in quo nihil nisi Chamæleon niger, & quibusdam etiam locis albus: atque terram rubram conspicientes, fodere cœpimus, & venam quandam terræ aperuimus, cuius aliquam quantitatem desumpsimus, & cum Hephæstiana diligenter contulimus, ipsamq; omnibus notis illi quam rusticus è Rapanidi attulerat, respondentem deprehendimus. Nam quemadmodum diximus, omnis terra sigillata vnius coloris non est: sed interdum fit vt vena inueniatur candidior, nonnunquam magis rubra, aliquando vtriusque coloris particeps. Coriarij in Lemno ad glutinanda coria, glutinis loco, pingui terra vtuntur: Attamẽ propterea haud dicimus terram Cochini montis pinguem esse: sed peculiarem habet macilentiam, vti ferè marga.

CAP. XXXIII.

De calidarum aquarum scaturigine quæ in Lemno est, & de Græcorum monachorum monasteriis.

NVLLA *est in Archipelago siue Ægæo mari insula, quæ Calohierorum Christianorum monasterium non habeat, quemadmodum etiam & Lemnos: quod monasteriũ à pago Lynado chorio non procul abest, & Agio Paulitico appellatur. Calidarum aquarum scaturigo est in insula, quam Græci vulgo Thermes nominant: adeò tamen calidæ non sunt, vt pleræq; aliæ; nam ad ipsam etiam scaturiginem sese in eas immergere licet: quod in reliquis, quas per Phrygiam, Ciliciam, Arabiam, Macedoniam, Italiam, Germaniam & Galliam vidimus, Thermis obseruare non potuimus, quando quidem eæ aquæ primùm refrigerari debeant. Nulla propterea istic ingens est structura, sed solùm exiguũ tuguriolũ, in quo quilibet vestes exuere potest, & inde in fornicem ingredi, vbi sola ingens est lapidea pila, quæ olim sepulchri vsum præbuit.*

Exi-

Exiguam ſcaturiginem habet hæc aqua; eam ob cauſam vnicus ſolummodo, aut bini ſimul lauare poſſunt.

CAP. XXXIIII.

E Lemno in Thaſſon inſulam nauigatio.

INDE in Thaſum Lemno admodum vicinam cum duobus Calohieris traiecere volui. Ante aurorã è portu ſoluentes, illuceſcente iam die tantum progreſſi eramus, vt medio quaſi itinere inter Lemnum & Thaſum eſſemus: verùm aduerſus ventus adeò vehemens exortus eſt, vt etiam inuitos in Scyrum inſulam quinquaginta miliaribus infra Lemnum ſitam appellere cogeret. Tanta tempeſtate quatuor horarum ſpatio noſtra nauis deferebatur, vt ante noctem in Scyrum appelleremus: in ea altiſſimi ſunt montes. Subſequente diè vela vento commiſimus, vt Thaſum perueniremus, ſatiſq; ſecundo vento in nauigatione vſi ſumus. Iſtic tribus diebus hæſimus, hac illac errabundi, deinde nauem conſcendere oportuit quæ in Montem ſanctum, alio nomine Athos nũcupatum, curſum tenebat. Non mirum eſt ſi Romani olim Thaſium marmor in precio habuerunt: nam ipſi montes & ſcopuli illius inſulæ ex elegantiſſimo candidiſſimoq; marmore conſtant. Oppidi portus fidem præbet olim id admodum excultum fuiſſe. Inſulæ montes abietibus & piceis abundant, frequenteſq; in iis naſcuntur Thapſia & ferula. Nõnullis adhuc inſulæ locis magni Scoriæ, hoc eſt, metallicorum recrementorum cumuli reperiuntur, ex quibus manifeſtum indicium eſt, olim iſtic opulentas fuiſſe fodinas, nobiſque conuenire videtur cum his quæ Herodotus ſcripta reliquit, Thaſum auri argentíque fodinis illuſtrem fuiſſe vrbem. Nobis demonſtrata fuerunt vetera numiſmata argentea, quorum inſcriptio Græca erat, Thaſiorum Rex. Thucydides Græcus Auctor Thaſi fodinis Præfectum ſe fuiſſe ſcribit: Erant verò ſub Alexandro Macedone Thaſij: nam licet inſula ſit Thra-

Thraciæ vicina, attamen Macedoniæ admodum propinqua est, non procul à Bucephalæ portu, atque Thasi portus solùm duobus miliaribus & semisse distat à Macedoniæ continēti. Thasi fodinæ olim singulis annis octoginta talenta Philippo & Alexandro pendebant: at nunc planè desertæ sunt. E Thaso soluentes vt in Montem Athon traiiceremus, quatuor horarum spacio ad monasterium Liatopedi appulimus, quod inter reliqua in totius montis Athou Isthmo consistentia monasteria facilè primarium est.

CAP. XXXV.

Montis Athou descriptio, & de rebus in eo memorabilibus.

QVEM *nunc describemus montem Græcè Athos, Italicè Monte sancto appellatur. Nihil scribere meminimus, quod, hoc monte, magis sigillatim describi mereatur: nam veteres Auctores illius adeò frequenter meminerunt, vt eorum scripta meritò celebrem illum reddiderint. Et sanè mira est eius forma. Quod olim Herodotus de Persarum rege & hoc monte scripsit, nimirū Xerxem eū in ipsius isthmo quà angustiis quibusdam continenti coniūgitur, fodisse, vt classem istac traiiceret; planè à veritate alienum nobis videtur: attamen certò statuere non audemus. At cùm istac transiremus, de industria locum diligenter obseruauimus: nam ex Hierisso oppido digressi, vt an incisionum & fossarum aliquot vestigia extarent conspiceremus, nulla obseruauimus: vel si olim fuerunt, nunc planè obruta & adæquata sunt.*

Tametsi in diuersis totius orbis partibus plurimæ sint nationes Christianam religionem variis ritibus colentes, omnes tamen Christum agnoscentes; nulla tamen est, quæ summum aliquod caput in sua Ecclesia non constituerit. Atque asserimus Græcanicæ Ecclesiæ ritus latiùs patere quam Latinæ: Græci autem cùm à Romana ecclesia secessionem fecerint, alios ritus sibi delegerūt, à Latinis admodum differentes. Quemadmodum autem Latini vnicum

Eccle-

Ecclesiæ caput agnoscunt quod Romæ suã stationẽ habet, eique omnes nationes eius doctrinam sequentes obediunt: similiter Orientalium Ecclesiarum capita, Patriarchæ nuncupantur, quorum sedes variis locis designatæ sunt: nam plurimæ sunt nationes, etiã Græco sermone nõ utentes, quæ Patriarchis subiectæ sunt. Poëtæ & Historici hunc montem mirum in modum illustrarunt: fuit etiam ab omni antiquitate Græcis religiosis dedicatus: & arbitramus Ethnicorum etiam tempore à sacrificis idola colentibur habitatum fuisse. Vnica est per vniuersam Græciam Religiosorum differentia, quorum masculini sexus Caloieri, feminini verò Calogriæ appellantur; quæ appellatio nostro idiomate reddita, tantum valet, quantum apud vulgus bellus pater: Attamen Caloieros probum senem, & Calogria bonam vetulam propriè significat. His mons Athos olim dedicatus fuit, & priuilegium datum, quod etiamnum hodie retinent, nempe, neque Græcum, neque Turcã hunc montem habitare posse, nisi Caloierus sit. Caloieri nunquam matrimonium contrahunt, licet Græci sacerdotes coniugati sint. Per omnem vitam carnium esu abstinent, atque etiam frequentissimè piscium sanguine præditorum, præsertim quadragesimæ ipsorum tempore. Duriter admodum viuunt, & vix vllũ ferculum illis est vsitatius oliuis conditis, non iis similibus quas nos condire solemus, sed nigris & maturis, quæ sine muria, instar prunorũ exsiccatorũ seruantur. Ceterũ quoniã sex ferè Caloierorũ millia variis eius montis locis habitãt, in quo propemodũ quatuor & viginti ampla vetustaq; monasteria validis altisq; muris septa, hinc & inde sparsa cùm maris litore tũ continente, quæ ingressi sumus; tũ etiã quod qui ea adeũt gratis alãtur: præter institutũ facturus nõ videor, si ipsa eo ordine quo sita sunt recenseã, propriisq; nominibus appellẽ: nãq. certus sum, Græcas ceremonias istic diligẽter obseruari, eãque ob causam

istos Calohieros sanctimoniæ maius nomen adquisiuisse, reliquis qui in monte Atho educati non fuerunt. Prouinciæ autem quæ Græcorum religionem sequũtur, sunt Circassi, Walachi, Bulgari, Moscouitæ, Russi, potior Poloniæ pars, & Mingreliæ, Bosniæ, Albaniæ, & Illyrici siue Sclauoniæ, cum nonnullis Tartaris, deinde Seruiani & Croatæ. Breuiter omnes prouinciæ circa pontum Euxinum sitæ, cùm circa ipsius littora, tùm continẽte, Græcorum religionem sequutæ sunt. Hi omnes montis Athou Calohieros maiore in honore habent atque æstimatione, plusq́ illis tribuunt quàm aliis qui in eo monte non fuerunt. Imo ipsi Turcæ qui in omnes supra enumeratas prouincias imperium obtinent, magnas illis eleëmosynas conferunt ob vitæ sanctimoniam & strictam ceremoniarum obseruantiam. Monachi montes Sinai & Libani incolentes, Diui Antonij solitudines, oppidum Tauri, exterioraq́ue loca ad Erythræi maris littora sita, Antiochiã item, Alexandriam, Hierosolyma, Prusam, Damascum, atq. pleraque alia monasteria, passim per Asiam & Turcarum ditionem sparsa, etiam apud Christianos maiore in precio habentur, cùm in monte Atho habitarunt. Omnia monasteria & monachorum genera per Asiam sparsa, quæ recensuimus, sub Turcarum imperio quæ sunt, sua sacra idiomate Græco peragunt. Atque licet Græcanicæ ecclesiæ caput, Patriarcha nuncupatus, Constantinopoli sedem habeat, plerique tamen alij idẽ nomen, similemq́ potestatem obtinent, in iis prouinciis quibus præsunt. Nam Patriarcha Alexandrinus absolutam habet potestatem in eos qui Græcos ritus obseruantes in Aegypto & Arabia viuunt, magnificasq́ in Memphi siue Cayro habet ædes (quas vidimus) ædibus Patriarchæ Constantinopolitani (quæ peculiari nomine Patriarchatus nuncupantur) non multum inferiores. Alius Patriarcha Damasci residet, qui absolutè imperat omnibus monasteriis & homini-

hominibus Græcam religionem amplectentibus, Syriamq́ incolẽtibus: isq́ cogitur singulis annis adesse decima quinta die Augusti in Monasterio supra montem Libanum vt istic liturgiam celebret. Est præterea alius Antiochiæ qui Monasteriis & aliis Christianis Græcis præest, qui Barut, Tripolin, Haleb, aliaq́ plurima Asiæ loca inhabitant. Turcarũ Imperator hos Patriarchas sua religione vti permittit, modò tributum persoluant. Dicitur verò Constãtinopolitanus pro monasteriis in monte Atho sitis, aliisq́ per Europã sparsis, duodecies mille ducatos aureos pẽdere. Porrò cum istorũ Patriarcharũ quispiã è viuis excessit, Episcopi & Metropolitani, qui nostrorũ Cardinalium instar sunt, conueniunt vt alium eligant: perpendendum autem est, neminem Patriarchã creari posse, nisi primùm Metropolitanus fuerit, quod cum Pontificia constitutione conuenit. Ceterũ ex sex Religiosorum quos Caloieros appellauimus milibus in monte Atho degentium, ne quem ociosam vitam traducere existimetis: nam summo diluculo è suis monasteriis egressi, singuli sua instrumenta gestant; alij bipalium, alij ligonem, alij falcem, peramq́ habentes ex humero dependentem, in qua panis biscoctus & cepæ. Singuli pro sui monasterij œconomia sustinenda laborãt; alij vineas fodientes, alij arbores cædentes, alij naues fabricantes. Neque aptiorem eorum comparationem facere possemus, quàm cum Principis cuiuspiam familia œconomicè & bene cõstituta: alij etenim sartores sunt, alij fabri murarij, alij lignarij, alij alia opificia exercentes in communẽ omnium vtilitatem, ad lanæ vsq; pensa etiam ducenda, è quibus sibi interulas texũt, & vestes comparant: vili profectò vestitu amiciuntur, eorum ferè modo quos Heremitas vocamus, & furua veste vtentes, quos Galli Enfumez & Bons hõmes nominant. Ipsos nuncupassemus monachos vulgari nostro loquendi more, qui hac dictione abutimur: nã monachi vocabulum, vnicum

cum designat, qualis nobis Heremita, siue in monte Atho Philеremos dictus.

Ad huius montis formam rectè exprimendam, proponenda est nobis hominis resupini in mari ab occidente in Meridiem extensi Idea. Trium autem dierum itinere eius longitudo patet. Quemadmodum verò si quispiam resupinus natans pedibus littus contingeret, id spacium quod pedes occuparent, angustius efficeret, quàm quod reliquæ corporis partes, atque inde paulatim in latitudinē sese explicaret ad scapulas vsque, & inde denuo, vbi collum est, in angustias coiret, deinde caput rotundum magisq; eminens reliquo corpore appareret: sic etiam summum iugum in extremo monte Atho attollitur, quod à nauigātibus plus quàm triginta miliariū interuallo conspici potest; estq; illa eminentia totius montis caput. Atq. procul è Macedoniæ montibus ipsum conspicientibus, supini hominis formā referre videtur: nam vt mentum atq. nasus supini hominis magis eminent, deinde paulo pòst interuallum conspicitur inter mentum & pectus, expressum eo cauitatis spacio quod à mento ad guttur descendit: eadem planè ratione conspicitur mons dilatari, humerorū altitudinē ostendēs, deinde in arctū quodammodo sese cogēs: sic vt corporis medietas in ipso vmbilico constituatur: postea denuo intumescit, vt in corpore coxēdices, atque progressionem faciens vsque ad genuum locum, quæ attolluntur non secus ac si resupinus crura nonnihil contrahat. A genubus deinde crura extēsa in arctū ita desinunt, vbi videlicet continenti iunctus est mons, vt Cherronesus illa montis Athou, hominum industria expressè facta videatur, vt humani corporis resupini formam exprimeret. Eam ob causam facilè accedimus ad id quod de Dinocrate architecto dictum est, qui Alexandro persuadere conatus est vt supini hominis formam ædificaret, vna manu oppidum sustinentem, & altera crate-

rem,

rem, ex quo proflueret aqua omnibus aduenis potum subministratura.

CAP. XXXVI.

Quinque vel sex nunc esse Caloierorum Græcorum in Atho monte degentium millia, hinc inde per Monasteria sparsa.

VNIVERSVS *hic mons cum peditibus tum equitibus aditu perdifficilis est: in quo recenseri possent quinque aut sex Caloierorum millia in monasteriis habitantia, quæ vigesimum tertium aut quartum numerum explent. Nullum verò est cœnobium quod plus quàm ducentos Caloieros pro portione nō habeat: etenim in quibusdam trecenti aluntur, in nonnullis ducenti, in aliis centum & quinquaginta, in aliis centum, atque in aliis similiter plures vel pauciores.*

CAP. XXXVII.

Omnia monasteria in monte Atho firma & munita esse aduersus Pyratarum incursiones: atque Pyraras illis non admodum iniquos aut molestos esse,

EX *viginti tribus vel viginti quatuor monasteriis in hoc monte exstructis, nullum est, quod munitum non sit, & muris probè cinctum; cùm vt hostiū vi, si eos inuaderent, tum piratarum excursionibus, si opus foret, resistere queant. Nam cùm maris littora incolant, molesti illis esse possent piratæ, nisi munita haberent monasteria. Attamen illi ipsi piratæ, licet etiam sint Turcæ, ab omni humanitate alieni, vix molesti esse solent, neque illos offendere magnopere conantur. Iusticia etiam inter latrones locum obtinet: atq. etiam ratio inter sceleratos imperium habet. Nam licet omnium mortalium sint nequissimi, & religionis maximi hostes: conscientia tamen illorum animos vrgente, montis Athou Caloïeros minimè lædunt: imo qui neque patri matrive, neque fratri aut sorori, aut cuiuis sanguine iuncto, neque amico parcerent, quin eos venundarent, naturæ quodammodo instinctu Caloieros obseruant. Illi verò piratæ hominibus insidiantur non modò ob eorum facultates, sed etiam vt ipsos in seruitutem*

redigant: nam de singulis mancipiis quinquagenos ducatos aureos accipere possunt.

CAP. XXXVIII.

Montem Athon in eadem æstimatione apud Græcos esse, qua Roma apud Latinos.

IAM *ab eo tempore quo Græci scriptores celebres esse cœperunt, fuit hic mons magnoperè commendatus: quod etiam ipsum nomen quod obtinet, indicat. Nunc apud Græcos in ea est sanctimoniæ æstimatione, qua Roma apud Latinos. Græcis vernaculo sermone Agion oros appellatur. Quibus per eum montem iter facere contingit, cuiuscumq. negotij causa, victus per monasteria gratis subministratur: verùm à Caloieris nihil aliud sperandum est, quàm quo ipsimet vesci solent, videlicet oliuæ conditæ, crudæ cepæ, fabæ aqua maceratæ deinde salitæ, panis bis coctus, rarissimè recens panis, & nonnumquam salsi vel recentes pisces; quoniam maris littora accolunt. Omnia porrò monasteria vsque adeò vicina non sunt: duo verò duntaxat inter ea sunt primaria, vnum Vatopedi nuncupatum, alterum Agias Laura. Magna verò maris opportunitate vtuntur, cùm propter nauigationem qua illis omnia necessaria aliunde aduehuntur, tum propter piscationem quæ illis perutilis est. Temporis etenim fallēdi gratia piscationi indulgere solent, quæ illis magnam vtilitatem adfert: atque vt illā comodiùs excercere queant, nauiculas ex crassis Platani truncis conficiūt sine magna difficultate, atq. sine impēdio, ex singulis videlicet truncis excauatis, singulas fabricantes, illis scaphis fere similes quibus Ararim aut Sequanā traiicere solent. Aliàs binos truncos excauatos ligneis clauis in nauicularum formam coniungunt: quibus (dum venti silent & malacia est) tam altè in mare progrediuntur, quantū ad piscationē requiritur: illorū verò retia, suberis defectu, cucurbitis, vti in Propontide pini corticibus subleuari solent. Monasterium Ageas Laura nuncupatū, inter reliqua totius montis monaste-*

nasteria facilè principatum obtinet, atque ad radices celsissimi iugi (quod verus Mons Athos est) sitũ est, qua parte Lemnon spectat: in eo sunt circiter treceti Caloieri. Monasteria igitur per montem sparsa, ea parte qua Macedoniæ continenti coniunctus est, recensebo.

CAP. XXXIX.

Monasteriorum nomina, serie quadam enumerata, sumto ab iis initio quæ continenti sunt proxima.

MACEDONIA *digressis, & magnum quendã pagum Hierizos nuncupatũ paulosupra isthmũ sitũ ingressis: atque inde secundum maris littus progredientibus, in isthmum nomine Aladiesna peruenitur, deinde vlterius in Prulacas: postea in collem Megaliuigla appellatum ascensus est. Eo loco interdiu & noctu fiunt excubiæ, præsertim quando piratarũ excursiones metuuntur. Nõ diu est, quòd Hierizos ingens duntaxat pagus esset: at abhinc octénium Turcarum Imperator muro includi & muniri iussit, ob piratarum metum. E Megaliuigla progressis, primus fons in ipsa via occurrit, Græcis Protonero nuncupatus, quo prætergresso, & isthmo superato, in mõtis Athos ditionem fit ingressus, atque monasterium nomine Sguraf occurrit. Littus deinde versus Orientem legentibus, aliud monasterium inuenitur Chelandari appellatum, postea monasterium Simeon elegans & peramœnum, nequaquam tamen magnitudine, amœnitate aut opulentia cum sequente Vatopedi nuncupato comparandum. Quinto ad Pantocratorou, sexto ad Yuero supra tumulum in littore situm peruenitur; septimo ad Philotheou, octauo ad monasterium Caracoul omnium ferè postremum: nam quod in extremo monte ad radices altissimi iugi Athos situm est, Agias Laura nominatur. Ex Agias Laura monasterio digressis, atque ad aliud montis latus obuersis, alia similiter monasteria cùm in littore, tũ in continenti occurrunt, quemadmodum in eo quod descripsimus latere. Montis igitur ambitum sequentibus,*

& ex Laura digressis primũ occurrit monasteriũ Agiou Paulou, quod insulæ Scyro obiectum est, deinde monasterium Dionisio, tertio Glygoriou, quarto Russio, Russiæ peculiare. Postea inueniuntur monasteria Xenopho, Archangelos, Diocherio, & Castamoniti: quæ monasteria in montis ambitu secundum mare sita sunt. Quæ longiùs à littore absunt, vel in planicie aut vallibus, aut siluis, sunt Castamoniti, Simon petra, Ichares protato, Cothleomus, Philotheou. Nemo porro mirari debet, tot monasteria in eo monte exstructa: nam trium dierum itinere in longitudinem, dimidij verò diei in latitudinem patet. Habent hæc monasteria in suis templis sacras reliquias, ad quas frequens fit cõcursus. Tẽpla egregiè ornata & exstructa, in quibus Caloieri singulis diebus Liturgias canunt, omnia Græco sermone proferentes. Olim in eo monte boni libri Græci manuscripti inueniebãtur: nã eius mõtis Græci tũ tẽporis multo doctiores erãt quàm nũc sunt. At iã omnes indocti sunt, vixq́; in singulis toti⁹ Mõtis Athou monasteriis vnicum eruditũ Caloierum reperias. Si quis Theologicos libros manuscriptos cuperet, fortassis inueniantur: at nulli poëtici, nulli historici, nulli philosophici.

CAP. XL.

Cur plerique in Græcia perierint, & de monasteriorum in monte Atho fundatione.

HVNC *Græcorum librorum interitũ, Græciæ populorum, qui à suis maioribus prorsus degenerarunt, negligentiæ & ignorantiæ adscribendum esse necesse est. Nam non solùm nostra memoria, sed etiam iam multo tempore, neminem per vniuersam Græciam aliqua eruditione præditum reperias. Concedimus quidem aliquos Græci & Latini sermonis peritos: at de doctrina & eruditione studio adquisita intelligimus, quemadmodum nunc apud Latinos plerique inueniũtur. Inter sex Caloierorum millia, qui nunc in eo monte versantur, vix bi-*

nos

nos aut ternos in singulis monasteriis inuenias qui legere aut scribere norint. Nam Græcanicæ ecclesiæ præfecti, & Patriarchæ, Philosophiæ hostes, omnes sacerdotes aut religioni initiatos, qui alios quàm Theologicos libros legerent aut describerent, anathematis fulmine petierunt: atque aliis persuaserunt nemini Christiano operam in Poëtica aut Philosophia nauare licere. Ecclesiastici autem fulmine excommunicationis icti, absolui non poterant, nisi arctissimis quibusdam ieiuniis, & certa pecuniæ summa, aliisq; corporeis quibusdã punitionibus præcedentibus & pœnitentiæ loco inflictis. Omnia monasteria suprà enumerata olim à diuersis nationibus cùm peregrinis tũ Græcis fuere instituta, suosq; reditus in variis orbis regionibus nuncupatos habuerunt. Multa adhuc exstant quæ cẽsum annuũ ex Russia vsq; , Walachia, Trapezũte, Italiaq; & Roma missum accipiunt. Caloieri enim Vatopedi, suum monasterium ex Romano quodam templo censum accipere solere referebant, vnde nihil amplius ad eos perferretur. Atque licet Russi, Walachi, Bossenæ, Mengreliæ & Circassiæ incolæ atque Moscouitæ sermone, eoq; à Græco dissimili, inter se differrent: nonnullum tamẽ adhuc censum ab illis recipere: eum autem qui à Latinis prouenire solebat, intermissum esse. Omnia quæ enumerauimus, ritu Græco, minimè autem Latino sese habẽt. Per Latinum ritum intelligimus quicunque Romani Pontificis mandata obseruant. Ceterùm quoniam inter Caloieros nulla est vestiũ varietas, omnes inter se ferè sese norunt, quorum viuendi ratio sanè mira est. Neque canabeas neque lineas gestant interulas, sed laneas, quas ipsimet nere solent: eorum amictus colore & forma conuenit, vt diximus, cum eorum vestitu quos Galli infumatos nominant. Nec quispiam est cuiuscunque etiam monasterij, qui artem aliquam mechanicã non exerceat, nec operas externas vnquã conducũt ad sua negotia peragenda:

ſed ſi quid in communem monaſterij vſum peragendũ eſt, omnes ſimul id peragent, aut peculiaribus quibuſdam id negotium committetur, veluti, vitium putatio, agrorum cultura, lignorum inuectio, hortorum cultura, piſcatio. Alij etenim ſunt ſutores, qui calceos aliis conſuunt, & laceros concinnãt: alij ſartores, qui talares veſtes conſuunt, & parant: alij fabri lignarij ad lembos, naues, atque alia opera lignaria fabricanda: alij monitores: alij murarij & cementarij: alij ſimiliter alia opificia exercent. Vera eſt inquam œconomia in monaſterij vtilitatẽ inſtituta, plurimum differens cùm moribus tum victus ratione à Latinorum monaſteriis. Religio Græca ſic inter eos inſtituta eſt, vt ſi quiſpiam pauper celebs aut alioqui adoleſcens ſeſe mũdo abdicare vult, & Caloierus fieri, & aliquã facultatulam obtineat, ea in communẽ totius monaſterij vſum cedet. Fratris nomine inter ſe non compellant, ſed patris & filij. Singuli recipiuntur ad ea munia exequenda, ad quæ magis ſunt idonei. Si quis autem Græcè legere norit, aut eruditior aliquantulum ſit, plus auctoritatis interdum obtinebit quàm reliqui: nam ad aliis præcinendum adhibebitur: cùm in ſuis templis eam conſuetudinem obſeruent, vt quiſpiã publicè legat, quod alij canẽdo pronũciare debent. Pauci Caloieri inueniuntur ſacerdotes, & qui Miſſam celebrẽt: atq. licet ij in monaſterio ſint ſacerdotes, nõ magis tamẽ à manualibus operibus liberantur, quàm reliqui Patres: ſinguli enim manus operi adhibere debent. Inde fit vt ſtudiis & ſcriptioni vacare nequeant: imo ne vernaculam quidem linguam legere diſcunt, in tanto ignorantiæ regno verſantur.

CAP. XLI.

De quibuſdam Græcanicæ Eccleſiæ ceremoniis, & de ſumma in qua Græciæ Eccleſiaſtici verſantur ignorantia.

IAM *dictum eſt omnes in vniuerſum Græcos, eóſque qui illorum ritus obſeruant, Patriarcharum mandatis obſequi: ſinguláſq. Prouincias peculiarẽ habere, atq. eũ*

qui

qui Alexandriæ præest, Memphi habitare, alterum Damasci esse, tertium Constantinopoli, cui omnes Caloieri montis Athou per omnia obsequantur, non secus ac nos Romano Pontifici. Huius item montis Athou Caloieros quocumque in monasteria per Græciam aut alias orbis prouincias sese conferant, semper maiore in precio haberi, quàm qui in eo monte non vixerint: imo Caloieros Ierusalem, montis Libani, Cairi siue Memphis, Damasci, Bulgariæ, Russiæ, Bosniæ, Wallachiæ, Moscouiæ, Epiri siue Albaniæ, Illyrici siue Sclauoniæ, aliosq; per alias prouincias sparsos, in quibus idiomate vtantur à Græco diuerso, montis Athou Caloieros magni facere: quoniam ceremonias diligentiùs obseruare ferũtur reliquis qui ritu Græco viuũt. Cereis etiã & accẽsis lãpadibus vtuntur in suis templis, statuásque atque picturas, instar Latinorum, habent, & campanis vtuntur. Porro Græci qui sub Venetorum ditione viuunt, maiore libertate fruuntur quàm quibus Turca imperat. At cùm hi, tum alij, ferrum habent è templi valuis clauo suspensum trium digitorum crassitudine, & brachiali longitudine, & arcus modo nonnihil inflexum, quod campanæ ferè instar sonorum est, aut æris modo tinnit: alium verò in monte nolarum quàm huius ferri strepitum non habent: & ad preces huius ferri sonitu omnes conuocantur. In toto monte neque gallinas, neque columbas, alteriúsue generis aues, neque vaccas, neque capras, neque arietes alunt, quoniam carnibus non vescuntur. Aues duntaxat nomine tenus, quod illarũ appellationem interdũ audiant, norũt: nã quoniã iis non vescuntur, nullas aucupantur. Nihilominus tamen obseruauimus, eã auem quæ apud Cenomanos Pinson royal, Lutetiæ Vngros bec, quæq; ab Aristotele & Græcis * μαλακοκρανεὺς, à Latinis Molliceps nuncupatur, ipsorum lingua Gros bec, id est, Crassi rostri appellationem inuenisse: atq. auiculam illam per arbores

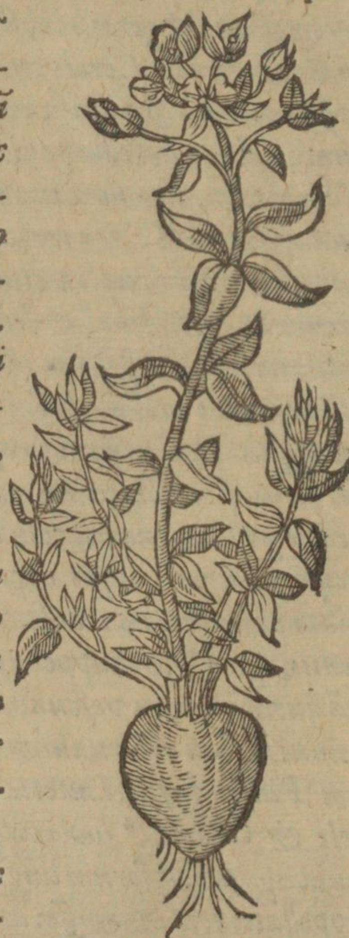
repentem, quam Galli Terco vel Turcot nominant, & Latinis Torquilla, Græcis Iynx dicta fuit, vulgarem istic etiam esse, & Alcionis appellationem obtinuisse. Nullum autem in vniuerso orbe locum monasteriis aptiorem noui, ipso monte Atho.

* De hac re vide ipsius Bellonij historiam de auibus lib. 6. cap. 7. & lib 7. cap 30. vbi Mollicipem à Pardalo distinguit.

CAP. XLII.

De rarioribus montis Athou stirpibus, sponte nullaque cultura adhibita prouenientibus.

MONTEM *Athon præ reliquis, vbi vnquam pedem fixerim, locis, herbosum obseruaui: nulláque in eo rarior est planta, quæ eodem antiquo nomine non sit cognita, quod à Theophrasto, Dioscoride, & Galeno traditum est: Planta illa, paruula radice prædita, quã Veteres Apion nominabant, nũc Chamæpydia nuncupatur, vullúsque est Caloierus in toto monte, qui eam laxandi facultate præditam esse non norit. Quoniam verò multos magni nominis viros hallucinatos comperio, qui eius loco aliã sumunt, atq. corruptã eius iconẽ exhibẽt eius viuã imaginẽ oculis subiicere libuit, quam ex ea exprimi iussimus, quæ ex radice per octo menses integros à nobis extra terram seruata, eáque tandem telluri commissa, folia, flores, & semina produxit, qualia in sequenti figura conspiciuntur.*

Montis Athou Caloieri hoc priuilegium obtinuerũt, vt nemini toto eo monte præter ipsos habitare liceat: eam

ob

ob causam, fructiferis arboribus, vitibus & oleis eum excolunt. Merito illis dicatus est, quoniam hominibus secessu & solitudine gaudentibus conuenit, dignúsque est qui cũ deliciarũ quodam paradiso cõparetur, iis qui rure delectãtur. Hippoglosson istic admodũ frequens est, quod ipsi Coraco Votano, hoc est, cornicis herbã nuncupãt. Veratrũ nigrum in multis vallibus crescit. Nemo est in toto monte, cui arbor quã Plinius Alaternũ appellauit, veteri legitimo nomine, quo ipse Theophrastus vsus est, Philicæ, nota non sit: Corcyrensibus vero & Cretensibus Elæprinos dicitur, quoniam, vt Plinius scribit, folia habeat inter Ilicem & oleam media. Fagus quam Galli Fousteau nominant, in eo monte frequens est, ab omnibus Oxya appellata; de qua postea plura, quia diu per eum montem oberraui, illam quærens, Oxyam à Fago differre existimans. Quæ veteribus Ostria dicta fuit, antiquam appellationem istic adhuc retinet, eáque mons abundat; illa ipsa est quam Galli Haistre vocant. Mirari verò subit quosdam meos populares doctos & rerum peritos, adeò hallucinatos esse, vt Latinorum Cerrum, eam quam vernacula lingua Haistre appellamus, esse putarent; quandoquidem Haistre nullam glandem ferat, & Ostria à Theophrasto tam graphicè sit descripta. Aria etiam vetustum nomen retinet, licet Idæ montis in Creta incolis Acilaca dicatur. Quandoquidem autem tanta est riuorum è numerosis limpidis fontibus defluentium commoditas; quoquò te obuertas, & in vmbra deambulare voles, tanta elegantium stirpium frequentia oculis obiicitur, vt nullus quantumuis tristis aut melãcholicus, ilico non recreetur tam numeroso arborum perpetua fronde virentium aspectu, tanquam is locus de industria pro deliciarum quodam viridario exstructus fuisset. Sed quoniam in mentionem incidimus arborum in isto monte perpetuo virentium, eas ordine recensebimus.

CAP.

CAP. XLIII.

Ferarum arborum perpetuò virentium in montis Athou vallibus sponte prouenientium nomina.

CELSÆ *Lauri atque Oleastri istic summos Solis æstus perpetuò reprimunt: atque Arbuti, quæ aliis in locis plerumque duntaxat fruticant, ingentes istic fiunt arbores. Andrachnes istic abundant. Aria, Philica, seu Alaternus, Ilices, in celsam magnitudinem excrescentes montes istic vestiunt, quemadmodum & Piceæ & Abietes. Myrti latifoliæ cùm steriles tum fructiferæ, Rhododendri rubro flore in summam celsitudinem attolluntur, earúmque caudices crassitudine Ficubus non cedunt. Smilax læuis ad summum vsque celsarum Platanorum fastigium perreptat, perpetuam gerens virentem comam aduersus ventorum iniurias & Solis ardores. Sed quandoquidem aliæ sunt arbores perpetua fronde virentes præter eas quas in monte Atho inueniri diximus, non immeritò illas hoc loco subiungemus.*

CAP. XLIIII.

Arborum & Fruticum, quos in variis prouinciis perpetua coma virere obseruauimus, nomina.

QVANDOQVIDEM *stirpes perpetuò virentes describendi occasio datur; rationi consonum videtur, vt à celsissimis totius orbis arboribus, videlicet Cedris, auspicemur. Eas verò sigillatim describere non est animus: sed eas breuiter hoc loco enumerare sufficiet. Præter iam dictas Syriæ prealtas Cedros, aliæ pumilæ inueniuntur Lyciæ, quarum folium spinosum, est, ob id à Græcis Oxycedri cognominatæ, atque hac nota ab aliis Cedri Phœniceæ generibus differentes, quæ obtusó mucrone prædita folia habent. In eo numero recensentur etiam Myrti, licet eius varia sint genera; nã aliæ cãdidæ, aliæ nigræ, aliæ angustiore folio, aliæ latifoliæ: quintũ insuper est genus nobis admodum frequens, nempe quod in frigidarum regionum hortis colitur. Omnes coniferæ siue resiniferæ arbores, excepta Larice, eo etiam numero comprehenduntur: quas*

Gallicis

Gallicis nominibus efferemus, prout ab vrbium & pagorum Sabaudiæ & Aruerniæ incolis ea didicimus. Quo verò facilius intelligi possint, illis antiqua nomina adiiciemus. Quæ nunc Gallis Aleuo dicitur, Pinastri nomen obtinebat, arbor Græcis incognita, atque à Pino siluestri differens. Quæ Gallis Suiffes dicuntur è genere Abietum sunt, quarum aliæ mares aliæ feminæ, eas Sapinos siue Abietes feminas appellabimus. Nam quæ veteribus Abies dicebatur, à Sapino differt. At Abies tribus gallicis nominibus donata est: nam alij du Sapin, alij du Vergno, tertij du Sap vocant: verùm Sapinus Latinorum, Gallis de la Suiffe dicitur. Atq. vt facilius discerni queat, eius iconem hîc adposuimus.

Quæ vniuersæ Græciæ adeò familiaris est, & veteribus Picea dicebatur, plurimas appellationes Gallicas obtinet: nã Lugdunẽsis galliæ incolæ in Tarare monte, partim Pignets, partim Pins sauuages nominant: at gallica appellatio qua & Sabaudi & Aruerni vtũtur, constantior est in Pignets quã Pins sauuages. Larix in Græcia nõ nascitur, Galli Melese nominant, sola inter coniferas folia hieme abiicit: sed hæc sigillatim in libro, cui titulus est de Arboribus coniferis, scripta sunt. Aureæ mali, Poma Adami, Citria siue Poncires, Citrones & Limones co etiam numero recensentur. Multa quoque Capparum genera perpetuo virent: quorum nonnulla in rupibus & scopulis Cretæ crescunt alia spinosa, alia spinis carentia. Aquifolia, Acacia, Aria siue Acilaca, Cassiæ solutiuæ arbores, Palmæ, Sena, Thamarindi, Andrachnes in Græcia frequentes, Philica, Balsami arbor, Buxus, Cupressus, Trapesuntina arbor cerasifera, Esculus & Cerrus alias Volagnida, Ephedra siue Anabasis, Erica, Phana, Cisti frutex, Ledon, & Glans vnguentaria perpetua fronde virent: Item Hedera cum alba tum nigra, Halimus, Hennæ frutex in Ægypto nascens alio

nomi-

nomine Alcanna, à Ligustro differens, quod Gallis du Troesne dicitur, & hieme foliis spoliatur, at Alcanna ea retinet. Ilex arbor, Gallis Chesne verd dicta; Ilex coccifera, Gallis Graine d'Escarlate nuncupata, Iuniperi cùm maiores tum minores, Lauri quinque genera, quorum vnum odoris expers est, Lentiscus è qua Mastiche fit, Lycium, & Lanifera arbor, Libanotis coronaria, Sebeste, Sycomorus Ægypto peculiaris, Sabina prima & altera, Thuya, Suber, Taxus, Siliqua siue Ceratia, Nerion & Oenoplia, quæ alio nomine Napeca dicitur, & in Ægypto atque Syria crescit, Persea, Polemonia, Genistæ quoddam genus in Arabiæ solitudinibus nascens, Tragium Cretæ familiare, Acacia altera, Myrobalani, & Saluia cretica poma gestans edulia, & Anapala arbor dicta perpetuò virent. Idque non ex alterius scriptorum lectione, sed ex nostramet obseruatione cognouimus: nihil etenim scripsimus quod ipsi non viderimus. Prætermisimus multas pusillas stirpes quæ hieme etiam folia non abiiciunt, quale est Gallorum Frelon, Thymum verum, Satureia græca, & alias similes; cùm arbores & frutices dūtaxat enumerare animus fuerit. Nōnullæ aliæ vt Terebinthus in arborum perpetua fronde virentium numero habitæ sunt: aducere tamen noluimus, cùm aliter rem sese habere experientia didicerimus.

CAP. XLV.

Vicinorum locorum obseruatio, quæ ex summo montis Athou vertice conspici possunt.

CANTHARIDVM *genus est in Atho monte à nostris vulgaribus diuersum, quod Græcis Buprestis dictum est, Vulgaribus Cantharidibus alioqui forma similium, nisi crassiores essent, pallidi siue lutei coloris, & admodum putidæ, indifferenter vescentes, vel rubo, vel cichorio, vel vrtica, vel coniza, vel aliis herbis. Caloieri eas antiquo nomine appellant Voupristi: alis ad volatum aptis præditæ sunt, vt muscæ. Eius nominis rationem satis mani-*

nife-

nifestam nobis dederunt, quam suo magno malo experti sunt. Nam si iumenta aut alia animantia ruminantia, simile insectum deuorent, vel herbas quibus inhæserunt depascantur, intumescunt & moriuntur. Quemadmodum autem Viperæ cui nomen Prester est, morsus hominibus perniciosius est: sic cantharis illa lutea suprà dicta, bobus præsens est venenum, atque etiam vt credimus hominibus: eam ob causam Græci olim Buprestin nominarunt. Alia adhuc eius veteris appellationis etyma in variis Auctoribus inueniuntur. Montis Athou Platani altitudine cum Libani Cedris, & montis Olympi & Amani Abietibus comparari queunt. Smilax aspera in dumetis nasci gaudet, & per eius montis sepes, quemadmodũ & Smilax læuis (quæ à domestica siue culta, quæ varij coloris fabas profert, distinguẽda est) in summã altitudinẽ mõte Atho libenter excrescit, vt etiam ad celsarũ Platani arborum cacumina pertingat, ipsisq; supremis ramis sese cõuoluat. Vitis siluestris naturã obtinet, quæ semper in altũ tẽdit, præsertim si inueniat cui innitatur, queadmodum & Ephedra. Si Smilax, cuius nũc meminimus, pumilã arborem cui incumbat nanciscatur, supra illius altitudinẽ nec attolletur nec excrescet vt illam deprimere possit: contrà verò si vastã arborem nacta fuerit, perpetuò attolletur donec eius cacumen occupet, licet ipsa etiam arbor sidera petat. Nunquam à rustico, à quo Smilacis nomen percontati sumus, adeò propriam dictionem expectassemus, qua antiquum eius nomen exprimeretur: eam etenim vulgari Græca appellatione Smilachia nominabat. Altissimum montis Athou iugum, magisq; celebre, in extrema Cherroneso: atque propter summam altitudinem, perpetua ferè niue tegitur, quæ in æstatem vsq. permanet: summum fastigiũ sterile est, & ex asperrimis difficilimisq; scopulis constat. In eo cùm essemus, atque montis partem quæ Septentrioni obuersa est, in qua etiam

etiam nix diutißimè antè quàm dissoluatur, permanet, contemplaremur, eam vberiorem, atque arboribus magis abundantem, pluresq́; stirpes in conuallibus producentem obseruauimus. Ea verò pars quæ Meridiem spectat, arida est, sterilis, nec vllas arbores habet, præsertim circa ipsum verticem. Summum montis iugum pyri formam refert; nam & acuminatum & rotundum est: in cuius summo vertice sacellum est, quò monasterij Agias Laura ad montis radices siti Caloieri, certa anni die conscendunt, ibíque liturgiam canunt: eam autem diem certo inter ipsos constitutam omnes norunt, eamq́ue esse existimo quæ mense Augusto Diuæ Virgini sacra est. Cùm porrò in summo montis iugo essemus, insulas & prouincias vicinas, veluti Cassandriam, quam Schiatho vocant, Scyron, Lemnon, Thasson, Samothracen, Imbron, adeò facilè conspiciebamus, ac si viciniores nobis fuissent. Semper istic aura est frigidissima, sic vt eam diu perferre nequiremus. Inde descendentes per eam partem quæ Meridiei obiecta est, & ad montis radices vicini, Abietum & Picearum siluas inuenimus, quæ à Cretensibus & Aruernicis nonnihil differunt: nam earũ coni adeò firmiter ramis inhærent, vt si vi detrahantur, rami fragmentũ cum coni pediculo siue hastula semper simul euellatur: præterea politi sunt, neque vt alij scabri. Istic etiam Ferulam, & Peucedani Centauriiq́; maioris abundantiã inuenimus. Quocunque per montem pergas, nullam viam reperies, qua ascendendũ aut descendendum non sit: nam tota regio inæqualis est.

Cap. XLVI.

Montis Athou Caloieros siue monachos, mechanicas artes exercere.

Iam antè scripsi Caloieros ipsos suam lanam in fila ducere: eam ob causam, qua ratione id faciant, describere consentaneum duximus; quandoquidem eorũ colus, fusus, & verticillũ nostris dissimilia sint. Colus ex canna siue

na siue arundine constat quæ Donax dicta est, & intra tres nodos duntaxat resecta est, vt foramine facto tres in id læuæ manus digitos inserere possint, nempe minimũ, & binos ab illo proximos, liberum relinquentes pollicem & indicem illi proximũ, ad lanæ pensa trahenda, & fuso applicanda. Sũma cãnæ articulatio furculæ in modũ incisa est, vt lana illi imposita firmiùs cohæreat. Caloierus suæ regionis more fila ducens, colum lateri non applicat, sed tribus digitis subleuatam sustinet. Lanam magno apparatu non præparant, sed eam calida duntaxat lauant, & paululum carminant; propterea fusus colui quodammodo respondere debet. Mirum igitur non est si veteres nonullas stirpes colus, fusi, & verticilli nomine donarunt: nam & hodie Attractilis herba fusi vicem illis præbet: eius enim caulis rectus est & læuis, tamquam arte expolitus esset. In eius penuria bacillo minimi digiti crassitiem non æquante, æqualis vbique crassitudinis vtuntur, cui ferrum hamuli piscatorij modo efformatum infigunt, vt filum comprehendat è quo fusus dependeat. Verticillum etiam colui & fuso respondere necesse est, quod cum eo quo nostræ mulieres vtuntur nihil cõmune habet. Quoniam autem verticillum solummodo excogitatũ est ad fila commodius ducenda, atque vt fuso pondus addat; indicare voluimus Græcorum verticillum, etiam nunc illi simile esse, quod veteres descripserunt, quodq́ eam auctoritatem obtinuit vt & herbæ & pisci nomen daret Sphondilion, quem frequentiùs in Anglia quam in Gallia reperiri scimus. Græcorum verticillum dimidiato pyro in binas partes per medium secto simile est; per medium perforatũ est, dentibusq́ caret. Id verticillum superiori fusi parti infigunt, inferiore fusi parte deorsum propendente: fila autem nostro more torquent. Nullam vnquam in totius montis ambitu vrbem muro cinctam fuisse credimus: quia nulla murorum vestigia exstant: Vranopolis etiam Palæotriũ,

Thyssus,

Thyssus, Cleone, Apollonia, Cassera, à Plinio enumeratæ solummodo, exigui pagi fuisse videntur, vbi nunc monasteria sita sunt. Caloierum inter reliquos inuenimus, qui recens ex Sophia in montem Athon habitatum aduenerat, lagenas è salicis amerinæ virgultis, aut tiliæ cortice, aut castaneæ summis surculis, alióve ligno sequaci vt est vlmi cortex, texendi admodum peritum. Absoluta & probe contexta lagena, aliqua materia, ne perflueret, inducenda erat: ad eam igitur rem Piceæ resinam, Græcis πευκίνη, & Latinis Spagas dictam dictione Plinio vsitata, sumebat, quam (cum pinguis & lenta sit) paululum decoquebat, & calidam in lagenam iniiciebat, quæ foramina & surculorum corticúmve interstitia complebat & indurabatur, hacq; ratione lagenæ stipabantur ne exstillarent. Eiusmodi lagenæ viatoribus sunt cõmodissimæ: nam neque Solis ardore facilè finduntur vti ligneæ, neq; fragiles sunt vt terreæ, neque graues vt stanneæ. Quoniã verò leues sunt, atque diu conseruari possunt, iique qui illas conficiunt Sophiæ (in Seruia Græciæ Prouincia ea vrbs est) habitant, qui eas per Græciæ insulas venales circumferre solent, Sophiæ lagenas appellant. His Walachi, Bulgari, & Circaßi libenter vtuntur.

CAP. XLVII.

De cancris aquæ dulcis, in montium riuulis versantibus, à nostris fluuiatilibus Cammaris, quos vulgus Cancros appellat, diuersis.

PEDESTRI itinere per montem euntibus (nã equiti, nisi qui regiam viam sequeretur, non liceret, imo ne pediti quidẽ, nisi quis agilitate præditus, animi gratia sprétoq; omni labore & molestia id faciat) itineris dux à via nota aberrauit, sic vt quo destinaueramus eo die peruenire nequiremus, nec commeatum vllum nobiscum sumseramus. Tandem sub noctis crepusculum ad quendam riuum peruenimus cancris, nostris cammaris dißimilibus, adeò abundantem, vt mille temporis momento capi potuis-

sent. Caloierus eos crudos manducare cœpit, asserens coctis melius sapere. His etiam cum illo vescebamur, neque iucundiorem saporem vllo in cibo inuenire memini, siue fame vrgente, siue cibi nouitate id accideret. Cùm autem eos cancros à nostris cammaris diuersos esse obseruaremus; eos è mari perreptasse arbitrabamur: at obuertentes nos, & regionem ad mare descendentem contemplantes, locum adeò sublimem & aditu difficilem animaduertimus, vt nullo modo perreptare eò potuisse iudicaremus: deinde cùm exactius illos obseruassemus, inter eos & marinos magnam dissimilitudinem deprehendimus, & istic expresse annotauimus cancros esse fluuiatiles à cammaris diuersos. Stirpis genus quoddam in valle inuenimus Elegia *nuncupatum, cuius ramis pro calamis scriptoriis vtuntur: nam neque Turcæ neque Græci anserum plumis vti norunt.*

CAP. XLVIII.

De portentosa viuendi inter Græcos sacris addictos ratione, deque asperitate, superstitione & ceremoniis quibus in cibo & potu vtuntur.

PORTENTOSAM *cuiusdam Caloieri viuẽdi rationem describere volo; vt qua ratione reliqui viuant, faciliùs intelligi queat. Postridie cùm in monasterium Simeon peruenissemus, Caloierus quidam, ferrariam artem exercens, asthmaticus, lenta febre laborabat, quem ingens tussis vexabat & magna sitis perpetuò torquebat: is ad prandium nos inuitans, Saracosti, hoc est, vnius ex illorum quadragesimis siue angariis tempore, ciborum delicias quibus vti solebat nobis adposuit. Isti Caloieri quadragesimarum suarum tempore piscibus sanguine præditis non vescuntur: itaque herbis, alioque huiusmodi modico apparatu vti necesse est. Nobis igitur erucam, eleoselini radices, porri bulbos, cucumeres, cepas, atque pusilla allia virentia apposuit. Hæc omnia ex communi monasterij horto desumta erant, tametsi nonnulli etiam priua-*

tos

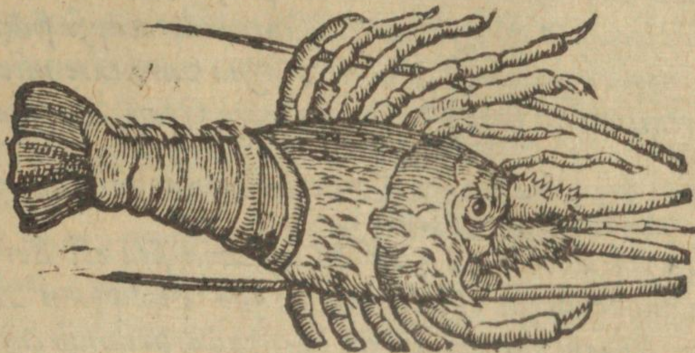
tos hortos colant. Herbas prædictas crudas sine oleo & aceto edimus: quoniam apud istos miseros ea est consuetudo. Nobis præterea adposuit oliuas nigras conditas, quas Dermatias appellãt, atrum panem biscoctũ, atque vinum. Biscocto pane vtuntur Caloieri, ne sæpiùs clibanum calefacere cogantur. Inuitauit & binos è suis sodalibus qui salitos & desiccatos nonnullos pisces attulerunt, sepias, polypos, lolligines. Eo autem tempore omni cancrorum genere, marinis cochleis, aliisq; testa inclusis, quales sunt mytuli & ostreæ, illis vesci licet, quoniam sanguine carent. Miser æger cõquerebatur appetitum planè esse deiectum, aiebatq;, nisi nuces sibi à morbi initio reseruasset, iam diu terra obrutum fore: atque istis solis vitam conseruatam referebat, quoniã illi orexin excitarẽt ad paululum panis aqua intincti cum oliuis salitis edẽdum. Isti Caloieri à crudis cepis & alliis cœnas suas inchoare solẽt, atque eruca & nasturtio finire; media & primaria cœnæ fercula oliuæ salitæ, & fabæ aqua maceratæ sunt: atque cuiuscunque tandem conditionis sint, sani vel ægri, vinum aqua temperare non solent. Huius Caloieri victus ratione considerata, persuadere conati sumus vt boni succi pisce aliquo recente vteretur, quoniam admodum macilentus erat, & toto corpore valde extenuato: at ille respõdit, quòd etiã si illi statim moriendũ esset, illo vesci nollet, nedum carne. Ea viuendi ratio nõ modò apud Caloieros locum obtinet, aut apud sacerdotes, aliósve sacris initiatos in Græcanica ecclesia: sed etiam apud plebem, quæ mortis etiam pœna proposita, quadragesimæ ipsorum tempore piscibus sanguine præditis, aut alia re pingui vesci nolit: adeò rigidi sunt huiusmodi superstitionum obseruatores.

CAP. XLIX.

E monte Atho in Saloniki profectio, & de raris piscibus qui istic capiuntur.

MONASTERIA *ad maris littus sita, vt sunt Laura, Tuero, Vatopedi & pleraque alia, noctu suas nauiculas in portu aut maris littore non relinquunt, præsertim vbi portus minimè tutus est: sed eas è mari educunt, deinde locis quibusdam concludunt, quorum valuæ sunt ferreæ, vt igni quem pyratæ iniicere possent, resistant. Pauci sunt tuti portus in montis ambitu, exceptis qui in Vatopedi & Laura sunt: propterea frumentum rarius serunt. Sed cùm vites, oleas, ficus, cepas, allia, fabas & legumina colant, permutationem cum Nautis faciunt qui illis triticum aduehunt, vel illud præsenti redimunt pecunia. Molas in hoc monte vidimus tam pauca aqua impelli, vt riuus profluentem vix brachialem crassitudinem æquantem cõtineret. Piscinam autem humili loco struunt, partem superiorem amplam & capacem habentem, inferiorem verò paulatim in angustum coactam infundibuli modo: in ea foramen est tanto impetu aquam emittens, vt in exiguam rotam incidens alia ratione quàm nostræ sunt fabricatam, quamtumuis magnum molarem lapidem impellere possit. Lauri cuius in conuallibus magna est copia, baccas colligere solent, è quibus oleum exprimunt, quod venum exportant per Wallachiæ, Bulgariæ, Seruiæ vrbes atque loca vicina. Marinos vrsos, quos Neapolitani & Masanenses Massacara nominant, istic capiunt, Astacis marinis siue Homar Gallorum fere similes: sed inualidi sunt vt Locustæ, & aculeis carent vt Astaci: nam Locustæ dorsum aculeatum habent vt marina Aranea: atque adeò hunc piscem intellexit Suetonius Tiberij cæsaris crudelitatem describens, qui aspero Locustæ cortice misero piscatori os dilacerari iussit. Nos Gallicè Sauterelle de mer reddere possemus. nã quæ Massiliensibus corrupto sermo-*

ſermone Langouſte dicitur, puro ſermone gallico Sautelle appellari poſſet. Itaque excuſatum volumus errorem ab operis typographicis noſtra abſentia commiſſum, quæ huius piſcis iconem in aliud caput Libri piſcium tranſtulerunt. cuius rei admonitum lectorem volui.

E monte Atho digreſſi vt Saloniki proficiſceremur, facile biduo iſtuc peruenimus. Saloniki ingẽs eſt oppidum, celebre & opulentum, olim Theſſalonica nuncupatum, cuius D. Paulus meminit: in Theſſalia proximè Macedoniam ſita eſt: in ea peſtis adeò graſſabatur, vt plurimi mercatores vrbem deſererent, & ſuas facultates negligerent. Turcæ inter reliquas nationes omnium minimè à peſtis contagio ſibi metuunt, ideóque nulla formidine inter eos qui peſte icti ſunt verſantur, quod in Saloniki obſeruauimus. Biduũ dũtaxat in itinere à Saloniki ad Siderocapſæ fodinas inſumſimus, quæ eo ſunt loco qui Veteribus Chryſites appellabatur: nunc autem pagus eſt, tam magni prouentus Turcarum Imperatori, ob auri & argenti copiam quæ ibi colligitur, quàm maxima vrbs quæ ſit in vniuerſo eius imperio: attamen non diu eſt quod fodina erui cœperit, ex qua aurũ et argentũ cõflatur. Antea paucis ædificiis pagus inſtructus erat: nunc verò, oppidi formã refert. Siderocapſa inter valles ſita eſt, ad radices montis cuiuſdam in edito ſiti ad maioris cuiuſdam montis cliuum, quã aptius comparare neſciremus quam cum oppido Ioachims thal in Bohemia ſito, quod Latinè

Vallis Ioachimica dicitur. Metallica quæ ex Siderocapsa eruũtur, in causa sunt, vt qui huic rei student eò confluxerint, & magis populosam eam reddiderint. Peramenos hortos & vireta istic instituerũt, & vbiq. adest aqua quæ hortos multo commodiores reddit: præsertim autẽ vineta vicinis locis sita egregiè exculta sunt. Siderocapsæ fodinarum incolæ hominũ est colluuies, linguæ varietate inter se differentium, vt sunt Illyrici, Bulgari, Græci, Dalmatæ.

CAP. L.

De auri & argenti fodinis Turcarum Imperatoris, atque de obrizi auri origine disceptatio.

SIDEROCAPSA *in Macedonia sita est Seruiæ contigua: eumq́ue esse locum, in quo Philippum Alexãdri Magni patrem, aureos Philippicos primùm cudisse Diodorus scribit, puta cùm Crenidas fodinas inuenisset, atque eas excoluisset: namq́ue refert illa ætate singulis annis, mille & amplius auri talenta reddidisse. Metallicæ quæ nunc istic laborant operæ, magna ex parte Bulgari sunt. Vicinorum pagorum eò ad mercatum confluentes rustici Christiani sunt, atque Seruianicè & Græcè loquũtur. Iudæi similiter istic adeò sunt aucti, vt Hispanicam linguã quodammodo vulgarem reddiderint: etenim inter se versantes & sermones conferentes nulla alia lingua vtuntur. Siderocapsæ diutius substitimus, vt fodinas obseruaremus, tum etiam quòd magnoperè conspicere cuperem qua ratione aurum è sua vena eximeretur. Cùm verò aurum omnium metallorum sit perfectissimum & purissimum, atque tam varia nomina in Europa adquisierit: perpendere voluimus, an illa in sua vena adipisceretur: at ipsius impuritatem aliunde, quàm eorum, qui id commiscent, infidelitate, non procedere comperimus. Aurifabri, & Monetarij diuersa illi nomina tribuunt, atque aliud altero vilius constituunt; inde factum vt aliud aurum ducatorum, aliud aurum coronatorum, aliud aurum scutatorum, aliud aurum rhenense dicatur,*

vnum

vnũ viginti karatis, aliud octodecim, reliquáq. in hũcmodũ pluris vel minoris æstimantes. At eiuscemodi nomina & precia in variis regionibus nata sunt, in quibus eorũ qui illud cõmiscuerũt & aliorũ metallorum ipso viliorum miscellanea multiplicarunt infidelitate adulteratum est. Ea porrò multiplicatio, ex eorum, qui illius precium in nummorum recentiorum generibus augent, arbitrio, excogitata est. Ducati etenim, Scutati, Phillipei, Angeloti, Portugallici diuersimodè ex puriore vel impuriore auro cusi sunt. Id autem inuentum non est recens: legimus enim iam vigente Romanorum imperio, Rempublicam, cùm grauiores bellorum impensas tolerare nequiret, nummorum pondus interdum minuisse, vt id lucri accederet, atq. purum argentũ, admixta æris octaua parte adulterasse & auxisse. Natura numquã oblectata est perfectiorem substantiam elementarem condere, quàm aurum: nam non minùs purum & sincerum est in sua qualitate, quàm ipsa simplicia, ex quibus compositum est, elementa. Non igitur immeritò præ reliquis diuitiis illud æstimamus, atq. reliquis metallis præcellere cẽsemus. Nã Natura æqua quãtitatis proportione cũ elementorũ symmetria respondente illud condente, iã ab ipsa illius origine expurgatũ reddidit, ipsorũ elementorũ simpliciũ instar: atq. ista elementorũ, in virtute pari, cõiunctione adeò delicatã & perfectã indissolubilis vnionis mixturã generauit, eius colligationẽ tã fideliter fabricãs, vt incorruptibilẽ massam conflarit, quæ in sua excellẽtia & bonitate in æternũ permanet. Eam ob causam neq. à temporis iniuria vinci, neq. vllã excrescentiã, aut rubiginis superfluitatẽ in se cõtinere aut ferre potest aurũ. Nã tametsi multo tẽpore aqua mersum aut igne sepultũ maneat, nullã tamen inde maculã cõtrahit, neq. aliã qualitatẽ, aut põderis imminutionẽ adquirit. Illud singulare priuilegium præ reliquis metallis obtinet. Ex Siderocapsæ fodinis ingẽs auri & ar-

gēti summa Turcarū Imperatori accedit: nā singulis mēsibus, deductis operarum stipēdiis, pro sua portione decies octies mille ducatos, nōnunquam triginta millia, interdū plus, aliquādo minus accipit. Qui censum pendūt, nō meminisse affirmarūt iā inde à quindecim annis minus pendisse nouem aut decem ducatorū milibus in singulos menses pro Turcarum Imperatoris iure. Metalla verò istic purificantur labore & industria Epyrotarum, Græcorum, Iudæorum, VVallachorum, Circassiorum, Seruianorum & Turcarum. Circiter quingentæ aut sexcentæ fornaces per Siderocapsæ montes sparsæ sunt: neque vlla est quæ peculiarem dominum non habeat, qui suis expensis omnia necessaria in ea peragi curet. Porro cùm fossores, tùm qui effossam fodinam educunt, Caduceo siue virgula diuina non vtuntur, sed sine sorte aut supputationis calculo, fossionem prosequuntur prout illam commodam & vtilem initio inuenerunt. Pyritis siue Marcasitæ genera variis prædita sunt coloribus. Aurum verò atque argentum purum non reperiunt, quin prius fusum fuerit. Neque Chrysocolla istic est, neq. Cobaltum: neque fossilium carbonum apud illos vsus est: alia verò ratione metalla excoquunt quàm in Germania. Eorum fodinæ fluoribus carent. Leges inter Metallicos sancitæ diligenter vt in aliis prouinciis obseruantur. Qui argentum ab auro aquæ fortis beneficio separabat, Christianus erat Armenius. Vocabula quibus nunc Syderocapsæ res metallicas exprimunt, neque Græca neque Turcica sunt: nam Germani qui primum eas fodinas excolere cœperunt, incolas rerum metallicarum, & instrumentorum mineralium nomina Germanica edocuerunt, quæ deinde exteri cum Bulgari tum Turcæ obseruarunt. Eorum officinæ à Germanicis differunt: in quibus tota hebdomada laborare solent, initium à die Lunæ facientes & die Veneris finientes, quoniam Iudæi die Sabbati

ferian-

feriantur. Omnes camini seu fornaces secundum riuulos exstructæ sunt, quia rotas quibus folles subleuantur aquæ impetu versari necesse est. Septem autem sunt ij riuuli, quorum hæc sunt nomina, Pianize, Amerpach, Kyprich: qui verò ad Orientem spectant, Roschetz & Isvotz nuncupantur. Fornaces in quibus Pyrites colliquantur, viliter exstructæ sunt: vt quæ duntaxat tignis & asseribus plutei siue tabulati in modũ copertæ sunt: Ampli sunt camini & in ædificij meditullio exstructi, valido muro posteriore parte cõstantes, at anteriore leui materia clausi, quã die Veneris sub noctẽ diruunt: nam cum fornicis quodammodo in modum exstructi sint, fumum siue cãdidam fuliginem recipiunt, Veteribus Spodos appellatam ex metalli vapore exhalantem, & quo flamma maximè ferit loco, dum vena colliquatur, camino adhærentem; Græcorum vulgus Papel, alij Papula nominãt, cuius apud illos nullus est vsus, aut precium. Inuenitur & Pompholix, supradicta paulo candidior: vtramq; si quis colligere vellet, facilè singulis septimanis decem libras cogeret. Folles erecti statuuntur ore in terrã ad camini imũ obuerso: subleuantur verò & deprimuntur à brachiis è rota quæ aquæ impetu extra ædificium versatur, immißis. Rota binas cruces habet, quæ octona brachia cõstituunt per medium rotæ infixa. Quatuor priora brachia folles comprimunt: reliqua verò quatuor perpetuò non exercentur, quoniam ad alios folles, quibus plumbum ab argento separatur, impellendos sunt destinata. Caminus siue fornax ingenti ore hiat, per quod carbones & vena colliquanda alternatim iniiciuntur: atque bina foramina habet, alterum infernè iuxta terram, per quod liquefacta vena effluit, alterum paulo suprà in ipsius camini quodãmodo meditullio, qua ventus exspirat, & ignis, exhalatione opus habens aërem recipit. Materia per imum foramen effluens, cũ suo excremento quod semper supernatat delabitur; perpetuoque id ex-

id excrementū à metallo, quod in imo subsidit parua quadam fossa fornaci contigua, eximendum est. Quoniam vero leuiora excrementa inutilia sunt, operæ illa paulatim auferunt & abiiciunt: nam cùm frigescunt, crustam supra metallum inducunt, quam virga ferrea decutiunt: at aurum, argentum atque plumbū, quæ simul mixta, grauioraq́ sunt, in imo subsidunt. Plumbi autem ab argento separatio ignis è carbonibus conflati calore non fit, sed flāmæ ignis è crassioribus lignis violenter conflati vi. Ad eā rem folles alia ratione quàm primos collocari necesse est: primi enim erecti sunt atque ori innituntur: qui verò ad plumbi separationem sunt destinati, obliqui iacent, atque quatuor, vt diximus, brachiis aquæ impetu rotatis subleuati inflantur. Plumbum flammæ ignis è lignis conflati vi colliquatum, ab eo quod ignis è carbonibus constantis ardore liquatum est differt, neq. plumbum videtur, sed potius metalli recrementum. Vulgus Græcorum Molini appellat, nihilq́ aliud est quàm plumbum in Lythargyri substantia, quod Molybdæna nominatur, quæ postea denuo colliquatur vt plumbum fiat. Quanto autem magis ab ea repurgatū erit argentū, tāto purius reddetur. Latini, argenti recrementum Scoriam nuncuparunt, idq́ est quod Galli parum honesto vocabulo merde d'argent appellant, quam metallarij vt omnino inutilem abiiciunt. Græci dictione à Germanis sumta, vulgo Leschen nominant. Cùm Galenam excoquere volunt, eam nonnihil cōminutam supra ignem è lignis & carbonibus constantem, quem in area struxerunt, coniiciunt: nam nisi excoqueretur, cùm alioqui marmoris instar dura sit, à fornace non domaretur. Illam igitur excoquunt magna lignorum & carbonum congerie, Galenæ copiam illis iniiciendo, atque alternatim alia aliis permiscendo, deinde ignem subiiciēdo, donec colorem mutauerit: tum demum in fornace colliquandam inferunt. Liuius Siderocapsæ, olim Chrysite nuncu-

nuncupata, fodinas describens, ait Macedonum reges sua bella feliciter gessisse, ob ingentia tributa quæ ex fodinis accipiebant, eosq; auro & argento Macedonico illustres euasisse. Credibile etiam est Philippi conatus sine eo non adeo feliciter cessuros fuisse: neque eius filium Alexandrum tam ardua moliturum. Sed per illud Reges multa præclara gesserunt. Itaq. hæc laus soli auro & argẽto tribuẽda est, quòd pleriq. ardui conatus felicẽ exitum habuerint, atq. ingẽtibus bellis, quorum auctores fuerant, optatus finis sit impositus. Paulus Æmilius Romanus, victo Perseo Rege, Macedonas ne amplius auri fodinas exercerẽt inhibuit, vt hac ratione Macedonum opes imminuerentur, atque Romanorum augescerẽt. Solinus etiam auctor est, Macedoniæ fodinas puro auro opulentas fuisse.

CAP. LI.

Qua ratione metallici aurum depurant ex quo Turcici Ducati cuduntur; vnicumque esse Ducatorum auri genus per vniuersum Turcarum Imperatoris dominium.

SERIVM mandatum dedit Turcarum Imperator, vt aurum argentumque Siderocapsæ summa fide atq. vt decet expurgetur. Modo retulimus qua ratione plumbũ ab auro & argento separari soleat: auri verò ab argento separatio non est magni negotij: etenim ea solummodo fit aquæ fortis beneficio: eiq; rei præfectus est Armenus quidam, qui postquam aurum ab argento segregauit, in quadrangulas laminas pedem latas, binosq; pedes longas, atq. nouaculæ dorso haud crassiores malleo diduci iubet. Eas in vasculũ diligẽter cõponit, atq. puluere quodã aspergit hac ratione. Puluerem primũ in vase spargit è sale, alumine, contritisq; tegulis constantẽ, deinde quadratã auri laminã illi imponit, quam simili puluere etiam tegit, ei rursus aliam laminam imponit simili puluere conspersam, atque ita consequenter aureas laminas & puluerem alternatim commiscendo, atque aceto conspergendo donec vas plenum sit. Postmodum vi ignis è carbonibus conflati,

per

per integrum diem artificialem calcinantur & excoquũtur, donec probè aurum expurgatum sit, ex quo cusi ducati, postea Constantinopolim perferuntur. En igitur vt mortales suas met leges obseruantes, ducatorum aurum, reliquis auri generibus præferri voluerunt, quandoquidem certũ sit illud purius esse quouis alio auro cuso, quod plerumque commixtum est. Aurum apud Turcas cusum, purissimum aurum est ducatorũ; quod adeò molle & delicatum est, vt facilè inflecti queat. Cuius, quemadmodum & ceteri auri splẽdor, etiam si impuris manibus tractetur, ilico non inficitur, sed perpetuò splendet & in naturali suo colore permanet. At reliqua metalla cuipiam rei adfricata, suæ tincturæ notam relinquunt: quod minimè facit aurum, quod neque luteo neque nigro colore inficit. Mirum itaque non est, si solus ipsius color ad ipsius amorem nos rapiat; cùm præsertim cum solis radiis communionem quandam habere videatur, eaq; virtute polleat, vt quemadmodum eius elegantia nostris oculis placet, singuli etiam eo frui desiderent. Aurum quacunque ratione, siue solidum, siue lima contritum, siue in folia diductum, intro assumtum, vitalem facultatem non offendit, vt reliqua metalla: imo ipsam & cor plurimum reficit. Licet autem Græci scriptores huius facultatis nõ meminerint: Arabes tamen experientia didicerunt. At eius facultatũ prætextu, nõnulli impostores, magnas fraudes comminiscendi occasionem sumserunt: qui excellentius quidpiam quàm medici nomen affectantes, Curatores sese appellarunt, nouam quandam facultatem in auro se inuenisse simulantes: etenim duplices ducatos pueris mandendos præbuerunt, eos suo more educantes, quorum saliuam curiosè excipientes, ægris sumendam præbuerunt. Sed cum meræ & crassæ sint impostura, eos in posterum puniendos censemus.

CAP.

CAP. LII.

Vnde fabulæ de aureo Vellere originem sumserint: deque Peruano & Indico auro disceptatio.

SÆPIVS inter eruditos viros disputationes exoriri intelleximus, vtrum in fluminibus aurum arenis permixtum inueniretur, quemadmodum vulgo creditum est: ea res nos impulit, vt nõnihil hoc loco de eo ipso ageremus. Certũ est mortales ab omni antiquitate quibus fieri potuit commodioribus rationibus aurum scrutatos. Experientia autem edoctos, aurum quod fluuiorum arenis permixtum est, cùm ponderosius sit & minutis granis cõstet, ad imum subsidere, atque cum difficultate separari. Itaque industriam segregandi rationem excogitantes, arietinis velleribus illud exceperunt. Hinc coniecturam facimus, argenti viui vsum apud eos nondum inualuisse, qui nunc maximè viget: cùm per vellera separandi ratio nunc exoleuerit. Ex ea porro auri ab arena segregãdi ratione, nata est de aureo vellere fabula; nempe Iasonẽ cùm in Pontum cum Argonautis nauigasset, atque ad Phasin flumen peruenissent, vbi indigenæ cum velleribus aurum separabant, occasionẽ sumsisse multa de ea re, cùm ad suos redissent, referendi: sed quod de illis vulgatum est, non multũ dissimile est iis, quæ de Peruãno auro referemus. Nam arietinum vellus Argonautas celebres non reddidit; sed aurum quod in nauibus reportarunt. Licet verò quorundam fluminum auriferorum nomina iam à Plinio sint tradita: ea tamen hoc loco inserere minimè dubitauimus. Tagus in Hispania, Ebrus in Thracia, Rhenus & Danubius in Germania, Gãges in India, Pactolus in Pannonia, Ticinus è Verbano lacu, & Abdona è Lario effluentes, Ada præterea & Padus in Italia aurum arenis suis permixtũ habere perhibentur. Ceterum, quoniam plurimæ prouinciæ sibi persuadent eos pisces qui in auriferis fluminibus capiuntur, auro vesci, occasio nobis data est, quædam de ea re commentari, dignumq. nostra obser-

obseruatione censuimus, rei veritatem exquirere. Pesqueræ incolæ ad Benacum Lacum, atque etiam qui Salo accolunt, sibi persuadent eos pisces quos ipsi Carpiones appellant, è puro auro alimentum sumere. Et ne tam longè exempla petamus, Lugdunensis prouinciæ incolæ certò statuunt, pisces quos Humbles & Emblons nominant alio cibo non vesci quàm auro. Nullus est rusticus Laci Bourget accola, qui nō asseueret pisces Lanarets, quos perpetuò in piscario foro Lugduni venales reperias, alium cibum non degustare quàm aurum. Lacus autem Paladrou in Sabaudia accolæ Emblon piscem atque Vmbram nulla alia re quàm auro vesci arbitrantur. Similiter Laudenses Mediolanensi Ducatu nobis retulerunt piscem Themolo, vel Themero illis dictum, qui veterum Thymalus est, auri depastione pinguefieri. Sed singulorum anatome facta, & illorum ventriculis diligentiùs inspectis, comperimus alio cibo vesci, minimè autem auro: atque Lamaretos, Humbles, Vmbras, Emblones, Carpiones, Thymalos, tali ventriculo nequaquam esse præditos, qui aurum concoquere queat: licet incolæ communi prouerbio dicant pisces qui aurum deuorāt, reliquis præstare, iam enumeratos innuere volentes, qui reliquos fluuiatiles pisces succi bonitate superant: sed vulgus rem vti se habeat ignorans veram esse asseuerat. Porrò certissimum est, aurum, quacumq. tandem mundi regione inueniatur, non nisi magno labore & ingentibus expensis expurgari, siue in Peru prouincia natum sit, siue in India. Rem exaggerent vt volent Hispani Historici, qui de Peruāno auro admiranda scribunt: attamen ex quibusdam locis historiæ illorum de Nauigatione insularum Occidentis liquet, eius fodinam fundi debere, quemadmodum in reliquis Europæ prouinciis. Sed si illis fides adhibenda esset, quilibet in Indiam appellens (modò eruendi laborem sumat, quemadmodum si quis vetustum parie-

tem

tem diruat) posse liberè tollere, & naues eo onerare videretur. Sed id fabulosum esse liquet: nam maxima auri quod mercatores aduexerunt pars, aliarum rerum quas intulerant, præsertim verò muliebris mũdi permutatione adquisita fuit. Atque licet magnam eius vim prima illa nauigatione retulerint, si nunc denuò nauigationem instituant, non est quod se tantundem adquisituros sperent: nam cùm primùm eò appellerent, id inuenerunt longo iam tempore ab incolis collectum, atque eadẽ ratione qua in Europa fieri solet, repurgatum. Itaq. sciendum est, eos prima nauigatione in Peruänas insulas summa diligentia & omnibus mediis aurum & argentum quod Insulani diuturno tempore paulatim collegerant, perquisiuisse. Sed concedamus illos denuo tantundem adquirere velle; an non Insulanis tempus illud colligendi tribuere debebunt? At vt verum fateamur, multo tempore illis exspectandum erit, aut multas operas adhibere debebunt quæ illud eruant, & necessarij faciendi sumtus: nam Indi è metallicis venis vi ignis id collegerant, non secus atque in Europa fieri solet: quod illorum ipsorum scriptis probabimus. Quoniam autem Indi nullum pecuniæ vsum habent, eorum argentum & aurum in vasa conflatum fuisse credendum est. Nam licet Indorum fodinæ vberiores sint quàm alibi, atq. faciliùs minoribúsq. expẽsis excoquãtur quàm in Europa, vel licet eorum flumina plus auri arenæ permixtũ ferãt, quàm apud nos: magno tamẽ artificio, ingentibusq. expensis opus fuit in vtroq. genere, & lõga temporis mora ad illud à suis spurcitiis expurgandũ: minimè autẽ (vt pleriq. ante arbitrabantur) inuentum est in laminas conflatum, neq cuilibet tollere licuit, & in fasciculos componere vt faciliùs in naues deferretur. Rem autem sic se habere, ipsi Scriptores de Indorum Rege captiuo sermonem facientes testãtur, cùm plurimas ædes ad aurum & argentum fundendum exstructas esse tradunt, auriq;

 venam

venam multo difficiliùs in planis colligi, quàm in montibus qui in diuitibus Peru prouinciis sunt: montanúmque aurum stanno & sulphuri permixtum esse; à quibus vt id separent, ingentem in monte struunt ignem, qui suo calore sulphur calefaciendo, argentum à reliquorum metallorum permixtione dissoluat, atque effluere faciat. E quibus verbis ab ipsis supradictis Auctoribus desumtis, liquet, aurum & argentum eadem ratione qua apud nos, è suis venis erui & expurgari: vbicumque etenim eximatur, semper indicandum minerale esse, atque consequenter multis aliis metallis permixtum. Itaque si aliquando ingentem eius quantitatem vna vice retulerunt, illud ex Regum redemptione atque suarum mercium permutatione adquisiuerunt. Nos hæc ideo retulimus, quòd plerique existimarent, aurum istic adeò vulgare esse, vt equorum soleæ ex puro auro fierēt, & plaustrorum aratrorúmque rotæ eo munirentur. Aurum porrò non minus è suis venis in Orientali India eruitur, quàm in Occidētalibus insulis Peru. Per Orientalē Indiā intelligimus Æthiopiā, cui dominatur Presbyter Ioannes. Literæ latinæ Regi Lusitaniæ ab ipso inscriptæ & typis expressæ fidem faciunt, ipsum millies centena millia drachmarum auri Regi Lusitaniæ polliceri, si bellum aduersus Turcas gereret. Et sanè Presbyter Ioannes & pecunias & milites illi dedit, vt Turcæ bellum moueret. Ingens profectò auri summa, millies centena drachmarum millia vna vice à Presbytero Ioanne Lusitaniæ Regi præberi: attamen non idcirco dicendum est, quin plurimum impendendum fuerit vt ex suis venis erueretur. Idem Presbyter Ioannes quadriennio aut quinquennio pòst, alias literas ad Lusitaniæ Regem dedit, quibus illum rogabat, vt è Christianorum prouinciis omnis generis artifices illi mitteret, præsertim autem eos qui aurum in tenues laminas diducere, numismata incidere, pecuniam cudere, atque in auro & argen-

argento sculpere nossent: item bonos typographos, qui libros typis exprimerent: sed præ reliquis expetebat magnum numerum eorum qui in fodinis eruendis experti essent, quique omnia quæ ad metallicas operas necessaria sunt, callerent, puriores metallicas omnis generis venas à vilioribus dignoscere nossent, & aurum atque argentum à reliquis metallorum generibus exactè separare non essent ignari. Ex iam dictis igitur literis patet, omne aurũ & argentũ Orientalis Indiæ metallicarũ operarũ artificio, industria, & magno labore è suis venis erui: sed alias operas aliis in sua arte magis expertos, & artẽ nõ æqualiter omnes callere, non modò istic, sed etiam in Europa & Asia. Et sanè plurimi metallarij è Bohemia, Saxonia, & reliqua Germania discesserunt vt in Æthiopia laborarent, eoq; Regis Lusitaniæ sumtibus perducti fuerunt. Itaque patet, in vtraque India aurum è suis venis erui solere magnis sumtibus & longo tempore, quemadmodum in Europa; atq. illos culpa non vacare, qui tam magnifica de iis scripserunt, cùm se à veritate aliena scribere non ignorarent. Atque vt exactiùs de hac re agamus, probare volumus, aurum è venis Occidẽtis erutum & expurgatũ, æquè præstãs & perfectũ esse, atq. quod ex Oriente erutum est: quod verò in Septentrione erutum est, tam perfectũ esse, quàm quod in Meridie desumtum. Nam licet Oriens Occidente calidior & siccior sit, atq. Septentrio frigidior & humidior Meridie: tamen propterea aurum æquè perfectam concoctionem habere non desinit in vno loco quàm in alio: nam quod in frigidissima orbis regione eruitur, non minus perfectum est, quàm quod ex calidissima Æthiopiæ prouincia collectũ est. Sola experientia ad id probandum contenti erimus: quandoquidem omne aurum ex quacunque vena sit erutum, modò sit repurgatum, æquè sit perfectum in vna mundi plaga ac altera, nulla habita temperaturæ loci, calidæ aut frigidæ,

ſiccæ aut humidæ ratione. Et ne hæc diſceptatio nimium aſpera videatur, rationibus rei prædictæ reſpondentibus probare volumus. Dicimus enim, quòd ſi quiſpiam nobis aurum ex Æthiopia, quæ eſt calidiſſima totius orbis regio, iam expurgatum è ſua vena erutum adferret, deinde cum altero compararet quod ex Septentrionis frigidiſſima regione delatum eſſet, atque itidem fieret de auro in Oriente, atque Occidente eruto: ſingularum regionũ aurum repurgatum, eiuſdem precij eſſe comperietur, atque eundem colorem in Lydio lapide relinquet. Nam vi & calore ignis excoctũ cùm ſit, eius maſſa è Septentrione petita neque deterior neque purior erit ea quæ in Meridie nata eſt, neque vllo modo ab ea differet: atq. omne aurum è quatuor orbis partibus petitum, eiuſdem qualitatis reddetur. Reliqua metalla etiam perfectiſſimè repurgata, alterius ſunt naturæ: nam leui etiam iniuria alteratur. At aurũ, licet in tenuiſſima & aranearũ telis ſubtiliora fila diductum ſit, atque inter maximè corrodentia medicamenta, ſublimatum, æruginem æris, ſal & acetum ſepultum, etiamſi iſtic bis mille annos permaneat, non ideo corrumpetur, quinimo perfectiùs expurgabitur. Quòd ſi quis forſitan iſta neget, nobiſque animantia, plantas, vel earum fructus in exemplum adducat, fructus perfectiores in vna regione quàm in alia eſſe dicens, atq. animantia iſtic quàm alibi eſſe ſaniora, vel ferrum, calybem, æs, plumbum, argentum, præſtantiora & puriora in vno loco reperiri quàm in alio: ita ſe rem habere fatebimur; ſed etiam negabimus quidpiam in rerũ natura reperiri, quod æternum ſit, atque omnibus iniuriis ſic reſiſtat vt aurum. Nam omnia prædicta corruptioni ſubiecta, leui de cauſa mutantur, & bonam ſiue prauam qualitatem in ipſo ortu vel in interitu adquirunt. Hinc fit vt cùm maximè vigent, eadem non ſint. At aurum neque corruptioni neq. ſimilibus alterationibus eſt obnoxium: ſed quamdiu hæc

mundi

mundi machina consistet, perdurabit: quinimo neque aër, neq. reliqua elementa, neque venti, neque mare, eius maturitatē promouent aut retardāt, sed sua natura tale est.

Prius quàm Syderocapsa discederemus, proximi montis celsissimi fastigium conscendimus, vnde apertè insulam Lemnon & Athon montem in mari mediterraneo sita conspeximus. Deinde ad Macedoniæ continentem nos obuertentes, regionem inæqualem & montosam esse videbamus, quantum oculorum acies prospicere valebat: binos præterea lacus, dimidij diei itinere inde distantes. Facilè etiam conspici poterant fodinarum loca, camini, atq. fornaces, hinc & inde per eos mōtes sparsa, cùm ad Orientem tum ad Occidentem. Insuper vtrumque littus ad radices montis Athou, qua parte Macedoniæ contiguus est, discernere poteramus: videbatúrque eius isthmus admodum exiguus: sed cùm istic essemus, plus quàm quadrante miliaris patere deprehendimus. Maxima pars arborum quæ sponte siluestres in montibus nascūtur, sunt ostriæ, fagi, Græcis oxyæ dictæ, quercus, castaneæ. Domesticæ siue hortenses, sunt pyri, mali, amygdalæ, iuglandes, oleæ, cerasi. Syderocapsæ pagus ab omni antiquitate viguit, postea aliquandiu neglectus fuit: sed ab hinc duodecimum aut decimumquintum annum, denuo valde auctus est. Istic superstitiosum fieri vidimus medicamētum, quod quoniam ipsi præsentes adfuimus, commemorare hîc libuit. Turca quidam Iudæum splene laborantem curare volens, eius mensuram supra aluum, charta excepit, quam ad nouellam iuglandem deferens, ex ipsius cortice tantundem excidit, quanta erat splenis chartacea mensura: deinde obmurmuratis plurimis turcicis verbis, atque ceremoniis quibusdā peractis, ad Iudæum regressus, corticem eius aluo imposuit; deinde filo traiectum è camino suspendit, Iudæo affirmans eius malum diminutum iri, prout cortex exsiccaretur. Sed Turca nobis imperitus

medicus atque Anatomen minimè intelligere visus est, qui splenis mensuram in medio aluo atque ipso etiã vmbilico sumeret. Istic duo Serpentum genera inuenimus, quæ nusquam antè nobis conspecta fuerant: Græci vulgari ipsorum lingua nobis Sapidi vel Sapiti nominabant, quæ dictiones plurimum accedunt ad eas quæ veteribus Seps vel Sips dicebantur. Pyrites siue Marchasitæ Syderocapsæ appellationem Græcam cũ peregrina commutarunt: nemo etenim incolarũ est, quisquis tandem sit, siue peregrinus siue Græcus, qui Ruda non appellet. Alij Quitz vel Kitz, Germanorum more vocãt. Excrementum verò, Latinis Scoria dictum, metallici, siue Seruiani, Bulgari, Albani, siue Iudæi, Turcæ aut Græci, illud vocant Schlackna, quæ appellatio potius Germanica quàm Græca nobis videtur. Aliud est porrò excrementi genus, à Schlaken differens, ab illis Lesken nominatum, grauius quàm Schlaken, quod spuma quædam spongiosa & leuis est, vti metalli spuma: nam eximitur innatans venæ auri & argenti fusæ & colliquatæ, & abiicitur; quoniam nusquã vbi metalla fundũtur, eius vsus est necessarius, nõ magis quàm alicuius excremẽti inutilis. Sed Lesken siue Leskena grauis admodum est, eiúsque vsus magis est necessarius: nã Germani & Bohemi aliis metallis illam permiscent. Quemadmodum verò Stimmi, quod Latinis Antimonium dicitur, metallicum est vulgare, Lesken ferè in omnibus referens, eadem ratione atque ex eadem materia nascens, videlicet ex Pyrite auri & argenti, valde vtile campanarum fusoribus, iis qui stannea pocula conficiunt, præsertim verò speculorum confectoribus, & typorum fusoribus: sic etiam illud Lesken aliis rebus mixtum vtile esse posset. Sed nemo est in Syderocapsa, qui eo vti velit: attamen certi sumus commodißimè colliquari posse cum ferro ad tormentarios globos efformandos, qui præstantiores inde redderẽtur, & multo minoribus

bus: sumtibus fieri possent. Nulli tamen illorum id indicare volumus, quoniam grauiter peccasse visi fuissemus: quandoquidem eius tanta est in diuersis eius montis locis copia, vt facilè bis millies centena millia pondo colligi possent: eáque non modò vbi nũc excoquuntur metallicæ venæ, sed diuersis etiam eius montis locis in quibus olim excoquebantur. Aliud nomen indere nequiuimus, quoniam eius appellationẽ antiquã minimè intelleximus: nã Græci qui in metallicis venis versantur, pauca vetusta nomina retinẽt. Syderocapsæ incolæ, magnã foliorum eius fruticis quẽ Græci Rhus, Arabes Sumach appellarunt, colligunt; crescit enim in iisdẽ mõtibus: iis pelles & coria densant; vt Ægyptij siliquis cuiusdam arboris apud eos frequentis, Acaciæ vocatæ; Græci & Asiæ minoris quã Natoliã vocant incolæ calycibus Esculi: Illyrici myrto nigra: Galli quercus corticibus: Lesbij & Phryges picearũ cortice. Et quoniã eo frutice abundant, lembos eius foliis onerant, atq. aliò transuehunt. Sed & eius fructũ diligenter colligunt, cui (postquã nonnihil desiccarunt) corticem illum tenuem & rubrum adimunt, abiecto duro qui subest nucleo, atq. per vicinos pagos vendunt ad condiendum & inspergendum eorum cibis, siue ij ex oriza constent, siue offæ, siue iuscula sint, aliáve eiusmodi edulia.

CAP. LIII.

Multarum aliarum rerum singularium in iisdem fodinis & circa eius regionis montes obseruatarum descriptio.

SPIRACVLVM *deinde inspicere voluimus quarũdam fodinarum, quæ non multo antè prædiuites fuerant, magnúmque censum domino, qui Iudæus erat, referre solebant; sed quas, tametsi metallis abundarent, deserere coactus fuerat ob dæmonem metallicum, qui illas obsederat: is quoniã in capræ aurea cornua gerentis forma sese mortalibus ostenderat, idcirco spiraculo* Hyarits cabron *nomen inditum, quod in monte erat supra pagũ* Piauitz *appellatum, apud riuum nomine Rotas. Is dæmon adeò*

malignus erat, vt nemo vel solus, vel aliis comitãtibus eas fodinas ingredi vellet: metus tamen eos cur minus ingrederentur haudquaquam impediebat: nã & alij sunt metallici dæmones, qui, vt nobis relatũ est, minimè noxij erãt: sed & alij erãt qui operas etiã iuuabũt. Machinæ quibus venã extrahũt, eiusdẽ generis perpetuò nõ sunt. Nã aliquando vena adeò profunda est, vt duobus equis ad machinã versandam opus sit: cùm verò non admodũ alta est vena, quatuor viri sufficiunt. Interdum etiam ipsa vena in superficie & aperto est. Metallici quondam venã colliquantes, plurimum circa suas fornaces laborabant, quoniam foramen quod in media fornace est, & per quod follium flatus exspirat, cõtinuò obturabatur abs excremento metallico, sic vt opus deserere cogerentur. Sed quodam die peregrinus quispiam istac iter faciens experimentum eos docuit quo huic incommodo subuenirent: attamen illũ minimè prudentem existimarunt, quòd gratis eos id remedium docuisset. Nam si precium artis petiisset, facilè illi omniũ nomine bis mille ducatos dedissent. Remedium autem tale est. Caminus, vt diximus, die veneris sub vesperam singulis hebdomadis diruitur, atq. die lunæ subsequente restauratur, qua temporis intercapedine fornax & focus frigescunt: anteriore camini parte restituta, magnam carbonis congeriem in imam fornacem coniiciũt, cui venam superaddunt, deinde rursus carbones; & sic alternatim venam & carbones superiniiciunt, donec fornax plena sit. Id semper primaria vice facere solent; deinde ignem carboni subiiciunt, & aquam supra rotam immittunt; quæ versata, folles qui ignem excitant; attollit, subitò carbones incenduntur, & paulatim dum absumũtur venam colliquant. Ista follium inflatio dies & noctes non intermittitur: absumentibus verò se carbonibus & colliquante se vena, in fornacem iniiciunt album quendam lapidem, in parua fragmenta contusum, ne spiraculum

lum in fornace obturetur. Splendens est hic lapis & arenosus: quem duplici nomine insigniunt pro nationum diuersitate. Nam Seruiani, Bulgari, Wallachi & Turcæ Varouitticos, vel Varouitnicos, aut alia Græca appellatione Assueſt vel Aſueſt dicunt. Is est lapis, qui illis, vt suprà dictũ est, demonstratus fuit: eúmq. ter aut quater singulis diebus in fornacem maiore aut minore quãtitate inijcere debent, prout metallum colliquescens foramen per quod ventus exspirat, obturat. Pagus est supra Syderocapsam in summo montis vertice, qua Orientem spectat, situs, nomine Piauits, admodũ incommodo loco, propterea quædam duntaxat tuguria habet, tignis & asseribus tecta. In ipso monte magnos Scoriæ siue Schlaken aceruos supra Piauits inuenimus. Et quoniam à riuulis procul abest, subdubitauimus, an olim venti beneficio, & non aquæ vterentur ad fornacem incendendam. Nam cùm nullum istic riuum conspiceremus, metalla autẽ istic fuisse colliquata certissimum esset; cogitauimus tunc ignotum fuisse vsum adaptandi rotas, quæ nunc vi aquæ versatæ inflant folles qui ignem incendunt ad colliquandam metallicam venam, sed folles hominum labore agitari solitos. Sciebamus tamen, veteres in extrahendis & repurgandis metallis magna commoditate vsos, atque eorum magnam quantitatem colliquasse. Istic incidimus in pueros quosdam Græcos qui Ericæ genus colligebant, quod tota Græcia vulgari nomine Phana dicitur. Cùm verò qua ratione inter se Erica & Phana differrent, scire cuperemus, facilè nos vnica nota edocuerunt. Nam Phana collectum profecturi, ad ignem struendum, nullum instrumentum ad eam eradicandam circumferunt, quoniam facilè & minimo conatu cũ suis radicibus quæ summa tellure sparguntur vt in cisto, & ligustro, euelli potest: erica verò minimè, quæ sine ligone euelli haudquaquam potest. Ad radices verò montis, alius est ingens pagus Se-

riné dictus, à quo mare veteribus Chalcis dictum, duntaxat quadrante miliaris distat: portus istic est satis tutus carinis, in imo litore eiusdem sinus, Chalcis nomine dicti. Plus quàm sex hominum millia vt plurimum laborant in fodinis Syderocapsæ: quoniam autem Seriné pagus ferè mari cōtiguus est, & fornaces illi viciniores sunt, operæ eò confluunt, annonæ comparandæ gratia, quæ variis locis istuc nauibus infertur. Postquam tota hebdomada colliquatum est metallum, atque cui cura commissa est redditum, plumboq́; ab auro & argento separato, bene repurgata sunt: superest vt ab inuicem aquæ fortis beneficio seiungantur. Et licet aurum purum sit, iterum tamen repurgatur ea qua ante diximus ratione: deinde in laminas funditur, illæq́; in virgas duarum orgiarum longitudinis, & digitalis crassitudinis & rotūditatis: hæ deinde paruis & leuibus sulcis designantur, vt cultro & malleo in paruos orbes pōderis vnius ducati scindi queāt: qui postmodum magis complanati ad libram appenduntur, cuduntur, & in ducatos exprimuntur eodem ipso loco: postremò Constantinopolim deferuntur.

Lacus illis vulgari nomine Peschar vel Coniòs dictus, solummodo duorum dierum à Saloniki, & dimidij diei itinere à Syderocapsa distat. In eo varia pisciū genera inueniuntur, quæ sigillatim obseruare voluimus. Capitur in eo piscis quidam ab incolis Laros appellatus, à quo auis Græcis λάρος dicta, nomen sumsit, quòd eo pisce plurimum delectetur. Latinis Gania, Gallis Mouette, Diepanis & Noui portus incolis Mauue. Retulimus alium piscem, illis Claria dictum. Eū cùm publicè ostenderemus, conuenerūt plurimi Iudæi, qui eū squammis præditum affirmabant, eamq́; ob causam illo vesci ipsis licere (etenim Iudæi, quocunque loco habitent, nunquam piscibus vescuntur qui squammis carent) Sed cùm nullas squammas in Claria conspiceremus, in summā dubitatio-

bitationem illos coniecimus, imo in talem inter sese altercationem, vt parum abesset quin pugnis & verberibus se mutuò exciperent. Qui recèns ex Hispaniis aduenerant, alios accusabāt, & istā consuetudinē improbabant. Quidam eorum sacerdotes qui istic aderant, piscem accuratiùs considerantes, quædam squammarum rudimenta in pisce deprehenderūt. Tum in eam sententiā ab illis itum est, sine scrupulo illis licere eo pisce vesci. Attamen nullas squammas Clariam habere obseruauimus, estq; is quem Lugdunenses vne Lotte, Parisienses autem vne Barbotte appellant. Inuenimus etiā pisciculū ab incolis Liparis, hoc est, pinguis, vocatū; quē Auctores minimè descripserunt, & solum eius nomen apud Plinium exstat. Reliqui pisces qui in Couio lacu capiūtur, ab incolis Peschar, Redina, & Couios, iuxta ripas lacus habitantibus, vulgari proprio nomine dicuntur, Perchi, Plesti, Platanes, Lipares, Turnes, Grinadi, Schella, Schurnuca. Posustaria, Cheronia, Claria, Glanos. Vidim⁹ etiā alios pisciculos marinos, qui ad ostia riuuli cuiusdā capiūtur, in forū delatos: Græci nominant Gyllari; quē ab Euthydemo Gelarin appellatū existimo: sed ij pisciculi nihil aliud sunt quàm parui muli, quos Propōtidis accolæ Cephalopola vocant. Cū valles eius prouinciæ humidæ sint, & regio sit mōtana, omnes capillares herbæ, Asplenō, Lōchitis altera, Cotyledō, et reliquæ quæ humiditate gaudēt, libēter innascūtur. Cotyledon autē siue Vmbilic⁹ Veneris, adeò rarus non est, quin in plurimis Galliæ locis reperiatur: quoniā tamen eū florentē exprimi iussimus, et à nemine adhuc exhibitus est, eius picturā hîc subiecimus. Harū stirpiū nomina recēsuimus, nō quòd istic plura alia genera nō nascātur: sed quia cū istic essemus, plures nō adnotauimus. Et vbicūq. tandē fuerimus, animaduertendū est, me singulis diebus scripsisse, quæ in hoc libro annotauimus. Quando autē stirpium quas singulis diebus conspiciebamus nomina memoriæ

man-

mandare volebamus, ſingularum ramulos aut folia

in ſacculum diligenter inſerebamus, & cùm ſub veſperam in diuerſorium aduenißemus, aut in vmbra quieſceremus, ſingulas ex ſacco eximebamus, & deſcribebamus, vt hîc videre eſt: quæ adeò cauſa eſt, vt multarum vulgarium & omnibus notarum nomina, tum ſupra recenſuerimus, & infra adhuc referemus. Idcirco autem illa ſic deſcripſimus, vt notum faceremus, ea non minus in iis locis quàm apud nos inueniri. Sed & inſtrumentum ferreum ſemper circumferebamus, cùm vt ſtirpes erueremus, tum vt ſerpentes è terra educeremus, cùm eos in ſua foramina irrepſiſſe conſpiceremus.

CAP. LIIII.

Plurimorum ferorum animalium nomina.

REQVISITI *eius regionis incolæ vt earum ferarum quas in planis & montibus errare cognouerunt, propria nomina vulgaria nobis indicarent, ea ſic retulerunt: Platagoni, Gouuidia agria, Agrimia, Zarcadia, Agriomochtera, Squamzocheros, Laphi, Alopus, Lycos, Lagos. Per Platagoni, noſtras Damas intelligunt; per Gouidia agria, boues agreſtes & feros; per Agrimia Capream ſiue Bouceſtain Gallorum; per Zarcadia capreolos; per Agriomochtera Aprum; per Squamzocheros hiſtricem, vel erinaceum; per Laphi ceruum; per Alopus vulpem; per Lycos lupos; per Lagos lepores. Quoniam porro ea Gallicè vel Latinè exprimere ſatis difficile eſſe ſcimus, non alienum ab inſtituto noſtro exiſtimauimus, nonnihil de illis ſcribere, initium à Capreolo facientes, qui in montanis frequentior eſt quàm in planis.*

Zor-

Zorcadia igitur appellationem ad Dorcada accedere videmus. Solinus Capream Latinè describens, Gallorum Boucestain intelligit. Attamen Theodorus Plinium sequutus, Aristotelem Latinè exprimens, pro Dorcada semper Caprea reddidit. Omnino tamen liquet, Gallorum Cheureul (quem Romani Italica dictione Capriolo vocant, cuiusque carnes hieme Romæ ad libram væneunt) exigua ramosa cornua gestare, ceruinis ferè similia, quæ singulis annis decidunt. Corpore ceruum refert, nisi quòd minor sit, & hanc peculiarem notam habeat, quòd cauda omnino careat, quod etiã ab Aristotele est annotatũ. Eum Aristoteles Dorcada appellauit. Probare autẽ volumus, cõuenire cũ eo animali quod Plinius Capreã nominat, nisi quòd in textu nõnulla appareat difficultas: sed nulla erit si „ hoc modo legatur: Capreis ramosa dedit natura, sed par- „ ua (deinde pro nec legendũ &) & fecit vt ceruis decidua. „ Aristoteles in eandem sententiam de Capreolo scribit, Inter cornigera, inquit, omniũ quæ explorata habemus, „ minimũ Dorcas est, in ceruino quoque genere numeran- „ dus; vt qui cornua habeat omnibus annis decidua. Græci „ diuersis appellationibus nominarunt: nam quibusdam Dorcas dicitur, aliis Zax, vel Dorx, vel Dorcalis. Columella Capreolum dixit. Videmus igitur Cheureul Gallorum, veteribus minimè fuisse ignotũ, cuius cùm appellatio omnibus ferè locis vulgaris sit, omnibus notus est. Gallorum Chamois, qui Græcis Cemas dicebatur, Rex veteri dictione Gallica Ysard appellat, Latini Rupicapram nominarunt; quòd eius habitatio sit in duris & asperis saxis, quò se noctu recipit, atque etiam interdiu, postquam conuallium herbas depastus est. Vt autem de quonam animali agimus omnes intelligant, eius iconem ad viuum expressam hic subiecimus.

Si huius Ysard aut Chamois cornua ramosa essent, dici posset Plinium hoc animal intellexisse cùm de Caprea lo-

quens,

quens, sic ait, Nec fecit vt Ceruis decidua: nam hieme cornua non abiiciūt, vt nec Gallorū Bouc-estain: sed cùm ea ramosa non habeat, Caprea esse non potest. Corpus quidē Capreoli habet, & pilorū colorē etiam similē, diuersæ tamen est naturæ. Eius cornua sunt nigra, parua, rotunda, ad frontem inter oculos erecta, extremitate incurua: hinc fit vt sæpenumero accidat eum mori, dum nates scabere volens cornua adeò altè infigit, vt ea denuo eximere nequeat; vnci enim instar incurua sunt. Minore est corpore quàm Dama aut Bouc-estain, atra linea spinæ dorsi longitudinē notante. Eius aures arietinis longiores sunt, color giluus; atramque lineam vtrinque habet recta à cornuum radice supra oculos ad extremum os ductam, & in labro superiore desinentem. Frontem etiam veluti stella insignitam habet. Caudæ superior pars nigra est, & satis pilosa, rotunda, & vt Dorcadis longa. Gallica appellatio Chamois nobis recens non videtur, sed à Græca Cemas deducta, cuius Aelianus meminit. Nobis prætereà agendum est de alio huius generis animali, cuius nullam aptam Gallicam appellationem inuenientes, veteri quo Auctores donarunt nomine exprime-

re

re coacti sumus, quod ex Hirco & Ceruo compositum est, nempe Tragelaphus. Simili pilo præditus est quo Gallorum Bouc-estain, sed nullam habet barbam. Eius etiam cornua non sunt decidua, similiaque sunt Capræ cornibus, quæ interdum contorquentur vt in Ariete. Os, anteriorem frontis partem, & aures Arietinis pares habet, præterea etiam scrotum, quod amplum & propendens est. Quatuor crura illis etiam similia, alba; coxæ sub cauda albæ sunt, cauda nigra. Colli superior & inferior pars atque pectus adeò longis pilis obsita sunt, vt barbatus videatur. Villi autem in scapulis & pectore oblongi, nigri: vtrimque in lateribus maculam cinerei coloris habet: nares nigras, os album, vt & totam inferiorem alui partem. Ceterùm quoniam postea de Hippelapho agemus, sciendum est, Franciscum. I. Regem equum habuisse, qui posteriores corporis partes Ceruinas haberet, ideoque plurimos cogitasse Hippelaphum vocari debuisse: sed id fieri nequit. Aiebant porrò eundem equum à ceruo qui in silua equam iniisset fuisse prognatum, quod Hippelaphi non est: Nam Hippelaphus animal est sui generis, quale postea dicemus. Superest vt Tragelaphi iconem proponamus, quandoquidem nusquam alibi conspecta est.

Diximus Græcos vulgari lingua Damas Platagoni nominare, quas Veteres platycerotas nuncupabant: attamen Platyceros vocabulum in Aristotele non inuenitur, sed semper Prox dixit, quod interpretes Dama verterunt. Corpore quidem Ceruũ refert, & Capreolo maior est, sed colore differt. Dama minus caput habet Ceruo: cornua illi etiam omnibus annis decidua vt Ceruo, quæ antrorsum protensa habet præter aliorum consuetudinem: giluam habet dorsi spinam, atrámque lineam secundum dorsi longitudinem excurrentem: cauda longa est, ad poplites vsque propendens, vti vitulo. Sæpè accidit vt eius latera candidis maculis aspersa sint, quæ vetustate pereunt: accidit

dit etiam sæpenumero vt feminæ omnino albæ sint, sic vt capræ existimari possent, nisi pilum admodum breuem haberent. Ostenduntur eius cornua ingentis magnitudinis variis locis, qualia sunt ea quæ in gradibus & ascensu Ambosianæ arcis conspiciuntur. Istic etiam conspicitur effigies in lapide expressa alterius animalis huius generis, cui adposita sunt vera ipsius animalis, quod effigies refert, cornua: cuius rei vt mentionem faceremus, operæprecium visum est; arbitramúrque id esse animal quod Aristoteles Hippelaphum nuncupauit, quandoquidem barba prædi-tum est vt Bouc-estain Gallorum. Vt vt sit, animal fuit admodum rarum; & nisi in Gallia conspectum esset, eius statuam cornibus ipsius animalis impositis in ipso Regis palatio erectam iri non arbitramur.

CAP. LV.

Profectio à Syderocapsa in Bucephala. De flumine Strymone, & piscibus qui in eo capiuntur.

MARI *iter facientibus è Syderocapsa in Caualla vrbem, quæ antiquitus * Boucephala dicebatur, dimi-dio duntaxat die opus esset: sed terrestri itinere profici-scentibus duo integri dies insumendi, diúque maris litus*

legen-

legendum est: nam iter instar arcus inflexum est, quoniã sinus profundus est, Chalcidis sinum & Strymonium continens. Herbis & fruticibus abundat. Androsace, Chamæsyce, Soldanella aliàs Thalassocrambe dicta, Tithymalus myrsinites & paralius adeò frequentes sunt in litore, vt nihil illis sit vulgatius. Mare nobis ad dextram erat, & Continens ad læuam. Interdum superandi fuerant colles exigui, in quibus Terebinthi nequaquam in celsas arbores excrescunt vt in Corcyra insula: sed ob regionem asperam & saxeam, Coryli altitudinem non superant. Altiores quas cõspexi arbores fuerunt Aria & Phylica, quæ quoniã apud nos non nascuntur, Gallica appellatione carent. Ad littus reuersi, & nonnihil in siluas declinantes, sub Cornis & Fraxinis iter faciebamus, nõ multo humilioribus quàm sint Abietes. Riuum qui è lacu Peschar siue Conios effluit, transiuimus sicco pede ad ipsum maris littus, quoniam media æstas vigebat, & aqua sub arena effluebat. In planitie substitimus ad eundem riuum sub vmbra præcelsarum Terebinthorum non procul à maris litore, & iam sub noctem piscatores inuenimus, qui vno sagenæ tractu, circiter sexaginta piscium diuersa genera ceperunt, quos ilico obseruauimus & descripsimus. Sinus monti Atho proximus, aliàs Strymonius dictus, adeò amplus est & altus, vt integro ferè die secundùm illum iter fecerimus: paulo pòst illo relicto, per continentem deflexímus versus vrbem Tricala, olim Trica dictam, vbi nũc sedes est Sangiac vel Præfecti Macedoniæ, eaq; vrbs nunc è primariis totius regionis est, in qua magna tritici quantitas inuenitur ad naues onerandas quæ ad Strymonis ostium appellunt, à quo vrbs non procul abest. Strymonis flumen, quod è Tricalæ vrbis cõterminis fluit, inuenim⁹, quod multa nũc vulgaria habet nomina: nã vbi in lacus exspatiatur, à pagis vicinis nomẽ sumit. Plurimi Cygni, aliæq; aquaticæ aues eiusdem magnitudinis, quas

Aristoteles Pelecanes, & Plinius Onocrotalos vocauit, istic conspiciuntur, qui in illo flumine alimentum sumũt: Lentum est attamen, non profundũ, & humiles ripas habet, quam ob rem admodum herbosum est: tribulus aquaticus tanta abundantia istic nascitur, vt non abs re scripserint veteres, suo tempore equos istic ali solitos tribulis. Latum est nonnullis locis, in quibusdam etiam valdè angustum. Eius cursus frequentibus cataractis retinetur, vt molas versare possit, quemodmodum in Galliæ fluminibus fieri solet. Rotæ autem ab aqua per alueum ducta versatæ non sunt, sed similes iis sunt quas molæ in Ligeri natantes habent, nisi quod ex angustioribus asseribus cõfectæ sint. Molitores Græcè loquuntur, à quibus piscium quos in eo flumine capiũt, nomina didicimus vt sequũtur: Cheriscaria, Cephalos, Glaignon, vel Glanos, hoc est, Silurus, aliàs Hyena, Platanes, Challi, Turnes, Grinadies, Moustacatos seu Mystus, qui Barbeau Gallorum est. Anguillæ sunt insignis magnitudinis. Id flumẽ etiã Marmara vocatur, quoniam magnum pontem ligneum habet sub pago Marmara, quem Abrahim Bassa exstrui iussit, & quòd ante pagum, magnum sit stagnum eodem nomine Marmara dictum. Plurimæ naues veluti è Ragusa, Chio, è Græcia, Venetia, ac interdũ ex Aegypto huius fluminis ostium ingrediuntur: & istic breui tempore tantum tritici reperiunt, quod ad eas onerandas sufficiat. Aduehunt verò merces earum regionum vnde soluerũt, ingrediuntúrque fluminis ostium integro ferè miliari, atque interdum bimestri hærent hiemali tempore: & postquam merces quas aduexerãt venundatæ sunt, & tritico, lana aut coriis sunt denuo onustæ, primo vere ad suos reuertuntur. Rudera cuiusdam vrbis ad Strimonis ostium conspiciuntur, quæ nunc planè deserta est, quam rustici incolæ Chrysopoli nominant. Plinius tamen Chrysopolim non procul Chalcedone ponit.

Con-

Conspectum deinde iuimus vrbem vulgo Ceres nuncupatam, veteribus Cranon, amplam in planicie Thraciæ, & quasi in Macedonia sitam; in qua binos duntaxat dies cõstitimus: ex Ceres in Tricala profecti sumus; & è Tricala nostrum iter conuertimus vt in vrbem Philippi veniremus, ad latus habentes magnum montem vulgo Despota nuncupatum. Maxima planicies erat, frugũ fertilis, & alueis irrigata, multisq́ pagis exculta. Ad dextrã Pangæum montem reliquimus, in quo etiam nunc argenti vena eruitur. Omnes Tricala & Ceres incolæ Græca vulgari lingua vtuntur; sed Iudæi qui eas etiam incolunt, Hispanicum & Germanicũ idioma callent. Rustici Græcè & Seruianè loquuntur. Cùm in Macedonia essemus, nullam vnquam vrbem, aut pagum adiimus, in quibus rustici Selinum nostrum vulgare nobis non vocarint Macedoniki vel Macedonico: eodẽ nomine in aliis Græciæ locis dicitur, excepta Cypro, vbi Condomalo appellatur: sed Eleoselinum quod vulgo apium dicitur, ab omnibus in genere Selino nuncupatur, idq́ue humidis locis diligenter colunt, atque crudo vescuntur. In Philippi proficiscentes, & per fodinas Castagna iter facientes, intelleximus eas duntaxat argentum & plumbum dare, & interdum paululum quiddam auri: sed eas duntaxat, in transitu conspeximus, nec ibi substitimus. Quæcunque loca ante peragrassemus, viscum in Quercubus nascens nunquam videre contigerat: sed iter facientes per siluam quæ est in planicie in extimo sinu Chalcis nuncupato, magna copia inuenimus. Nulla quercus est inter montem Athon & vrbes Ceres & Tricala secundum publicam viam quæ viscum non alat, quod differt ab eo quod in malis, pyris, & aliis arboribus nascitur, & ab omnibus rusticis Oxo nuncupatur: nam tenacissimum viscum ex eius baccis faciunt. Eius prouinciæ culta arua, præsertim quæ circa radices colliculorum sunt, plurimum corrum-

puntur Paliuri & Rhamni fruticibus: nam serpendo per cultum solum, multum loci occupant.

*De hac vide nostri Abrahami Ortelij Thesaurum Geographicum, in dictione Bucephalos.

CAP. LVI.

Plurimarum antiquitatum & ruderum vrbium Macedoniæ descriptio, atque de Philippi & Philippopoli.

DVORVM *duntaxat dierum itinere à Trica siue Tricala distant Philippi rudera, quæ vrbs nunc omnino corruit: vix autẽ triũ dierũ iter est à Philippis Philippopolis, quæ etiam ampla vrbs est in Macedonia. Sed quoniã Macedonia fluuio Strymone includitur, Auctores in Thracia eã reponũt. Philippopolis antea* πονηρόπολις *dicta est: sed quoniã Philippus Alexandri pater eã plurimum auxit, vtramque suo nomine appellauit, vnã Philippos, alteram Philippopolin. Philippi sita erat, vt & nũc est, regia via quæ Roma Constantinopolim & in Asiam ducebat per continentem, verùm non procul à Mari abest: At Philippopolis in continenti sita est. Regia via, Romanorum tempore, euntibus Roma Constantinopolim ducebat Brundusium, deinde traiiciendum erat Hadriaticum mare, & appellẽdum Velonã aut Dyrrachium, deinde Philippos proficiscendum erat, postea in Bucephala mare denuò conscendendum, & deinde in Alexandriam Troadis appellendũ. Biduo hæsimus ad conspiciẽda Philipporum rudera, vbi nunc duntaxat pagus est, continens quinas aut senas ædes extra muri circuitũ, apud aquam exstructas. Idem est Philipporum situs eademque structura qualis in Philippopoli. Nam Philippi magnam planiciem cingit, & proximi montis partem vsque ad ipsum fastigium, vbi murus desinit in arcem elegantis structuræ in ipso monte sitam, quæ cisternas adhuc integras retinet. Philipporum muri, ferè omnino diruti sunt, qui ex lateribus & calce constabant, & nonnullis etiã locis quadrato lapide, sed neque vallo neque fossa muniti. Huius*

vrbis meminit Galenus: nam cùm Troia, quæ tum Alexandria dicebatur, Romã proficisceretur, ea via, quam ante diximus, incessit. Nam postquam Lemnon reliquisset, per vrbem Philippos iter illi faciendum fuit, quæ in plano sita est ab Orientali parte, montem verò ab occidente habet, qui illi propugnaculi loco est. Planicies adeò humida est, vt quodammodo palus videatur: istic Althæa flauum fert florem, quemadmodum ea quam Theophrastus apud Athenas Orchomeno lacu nasci refert. Cytisus frequens admodũ est in Thraciæ & Macedoniæ pratis: quẽ neque Gallia, neque Italia alit. Nullus locus est, vbi maiora marmorea sepulchra conspiciantur per agros sparsa, quàm in Philippis: solido enim & puro marmore albo constant. Restant adhuc variis mõtis locis pleræque inscriptiones rerum à Romanis gestarum in marmore Latinis literis incisæ. Insula Tassos dimidij diei solùm itinere inde distat, ex qua eruebatur candidissimum & elegantissimum totius orbis marmor: atque arbitramur marmorea illa sepulchra per agros secundum publicam viam sparsa, ex Tasso fuisse delata. Inter illa verò nullum restat magis integrum, quàm quod medici Alexandri fuit, in quo adhuc eius epitaphium conspicitur inscriptum characteribus Græcis, sed ex parte corruptis Seruianicis; quæ causa est vt difficulter legi queat. Quemadmodũ verò sepulcra vnico constabãt lapide excauato binas orgyias lõgo, dimidiam orgyiam lato, atque humana longitudine alto: sic operculum habebant vnico lapide constans. Excellentia & amplitudo vrbis æstimari potest magno illo sepulchrorũ numero: nam antiquitus opulenti Græci recondebantur marmoreis sepulchris extra vrbem in apertis agris, ne vrbis incolæ pestilentem cadauerũ odorem haurirent: Græci etenim cadauera non vrebant, neque terra sepeliebant vt in Italia, vtque nũc in Gallia solemus. Itali porrò aliam sepeliendi

cadauera consuetudinem iam habent à nostra diuersam: nam fornicatas criptas varijs templorũ locis exstruunt, quæ vnicũ in summo foramen habent, in modũ oris putei fabricatũ, quod vnico orbiculari lapide claudunt: habet verò is lapis ferreum annulum appensum, quo cùm opus est, subleuari possit. Cùm autem cadauer adfertur, in criptam per foramen demittitur, nulla terra superiniecta: deinde foramen denuo clauditur suo lapide, calceque in circuitu munitur. Pagus est in planicie, quadrante miliaris à Philippis, nomine Bolisce, vbi ingens marmoreum saxũ vidimus cùm hac inscriptione : Neuiæ musæ in testamento, *quo apud puteum aluei loco ad aquam excipiendam vtuntur*

Paulo vltra Philippos secundum regiam viam ingens lapis est quadragulus erectus instar supremæ partis obelisci cuiusdam, Latinis literis inscriptus, sepulchrum olim C. Vibij Cor. Quarti. Fabulosa quædam de eo incolæ narrant, equæ Alexandri magni præsepium esse existimantes: per equam autem Bucephalus intelligendus est. Ad eum lapidem vti rarum quidpiam conspiciendum nos deduxerunt. Ingens autem & oblongus, erectus & summa parte excauatus. Vrbs Bucephala quæ ab Alexandri equo nomen sumpsit, vicina est, de qua postea. Philipporum rudera & ruinæ non minus sunt admirandæ quàm vllius alterius vrbis. Sed id lapidum commoditati tribuendum iudicamus, cùm ipsa marmoris fodina siue latomia ipsius vrbis muris sit inclusa. Pulcherrimũ istic est Amphitheatrum, quod in hunc vsque diem integrum conseruatum est: possétque in multos adhuc annos perdurare, nisi Turcæ gradus, qui marmorei sunt, auferrent. Ouali forma non est exstructũ, vt quod in Otricholi aut Roma conspicitur: sed sphærica est figura veluti Nemausense aut Veronense: vndique etenim clausum non est. Qua aditum præbet, meridiei obiectum est, atque à sum-

mo

mo ad ſolum vſque apertum eſt, & lumen admittit. Loco admodum commodo exſtructũ fuit: nam in ipſo monte variis locis gradibus marmoreis inciſum eſt. Antiquiſſima quæ iſtic reſtant vetuſtatis monimenta ſunt quatuor ingentes & craſſæ columnæ, quæ templi Diuo Claudio dicati ſunt reliquiæ, in quo conſpiciuntur adhuc plurimæ marmoreæ ſtatuæ & columnæ Dorici & Ionici operis, inſignis ſtructuræ & ſummi artificij.

Nacti Caloïerum è monte Caſtagna, Philippis diſceſſimus, vt quatuor monaſteria in eo monte ſita conſpiceremus. Alit verò is mons Platanos, Fagos, Arbutos, Andrachnes, Ilices, Ariam, Alaternum, Abietes, Pinaſtros, & Eſculos. Cornus fœmina veteribus Macedonibus, quam Galli Latinos imitati Sanguineum fruticem appellant, haud minor in eo monte naſcitur, quàm maiores noſtræ Corni mares.

CAP. LVII.

Bucephalæ vrbis, olim Chalaſtrea, nunc verò la Caualla nuncupatæ deſcriptio.

POSTQVAM biduo integro per eum montem iter fecimus, vno die & ſemiſſe in vrbem Cauallam peruenimus, quæ olim, ante quam Alexander Bucephalam eam nuncuparet, Chalaſtræa dicta fuit: nec Philippos nobis regrediendũ fuit, ſed ad ſiniſtrã reliquimus. Caualla vrbs eſt à Bucephalo Alexãdri equo ſic denominata. Plerique ex Plinij lectione in dubium venerunt, in qua potiſſimum prouincia exſtructa eſſet Bucephala. Nam cùm Indum fluuium deſcribit, Bucephalam ait caput fuiſſe Aſenorum trium vrbium incolarum, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi ſepulto conditũ. Sed idem Græciam deſcribens, ſub finem capitis in quo de Achaia agit, Bucephalũ portũ eſſe ait, quẽ Anthedoni cõiungit. Mela etiam Græciam, præſertim autem Ma-

Canaſtrarum promõtorium.

Plin. lib. 4. cap. x. Lib. 6. cap. 20.

Lib 4. cap. 5.

Lib 2. cap. 1.

cedoniã describens Anthedonis meminit; & paulo pòst Peloponesi sinus & promõtoria recẽsens, Bucephalõ ab Oriẽte numerat, vnde liquet Bucephalon fuisse promontorium vel sinum. Sciendum porrò est, Bucephalam Græciæ vrbem esse in promontorio sitam, quod in mare prominet, atque à Philippis duobus duntaxat miliaribus distare, & nunc amœnam habitationem præbere, tametsi paulo antè omnino deserta & diruta esset. Nam postquam Turcæ è bello Vngarico redeuntes, omnes Iudæos quos Budæ, Pestæ, & Albæ regali inuenerant, abduxissent, & in Cauallam, Tricalam siue Tricam, Ceres siue Cranon colonias deducere iussissent, semper deinde habitata fuit: sic vt plures quàm quingenti viri cùm Iudæi tum Græci & Turcæ istic viuant. Eius situs Lemni vrbis situi ferè similis est; nam ita vndique mari cingitur præterquam posteriore parte, quæ admodum angusta est. Magnum habet portum, sed malè fidum: eam ob causam biremes & lembi & celoces (si diutius istic hærere debeãt) in siccũ educi solent, quoniam multis ventis expositus est: in necessitate tamen naues in eo tempestatem etiam ferre possent, sed admodum affligerentur. Plurimæ etiamnum integræ cisternæ supersunt intra vrbis ambitum, quæ nobis alias veteres Cretæ ruinas in memoriam suggerebant, nomine Helenico paillo Castro, in monte sitas paulo supra Quissamus. Eæ cisternæ adeò tenaci rudere sunt exstructæ, vt non minùs marmoreo saxo sint duraturæ. Caualla vna est è Macedoniæ clauibus, vti Philippus dicere solebat Magnesiam Græciæ esse clauem.

CAP. LVIII.

Muros qui supra Cauallam adhuc supersunt, Macedoniam à Thracia dirimere.

EXSTRVCTVS *fuit aliquãdo validus murus supra Cauallam summo montis vertice, qui etiamnũ integer cõspicitur quadrante ferè miliaris longus: certum est eum*

Thra-

Thraciã à Macedonia diremiſſe, hoc eſt, vtriuſq; prouinciæ dominiũ. Nã Coſmographi Philippos & Philippopolim è Macedonia excluſerunt: quæ tamen vrbes capita erãt territorij Macedonũ, licet cis Strymonẽ amnem ſitæ ſint. Murus ille qui ſupra Cauallam iter præcludit, in fornices exſtructus eſt, binóſque interius meatus habet, illi muro ferè ſimiles qui Romæ à Diui Petri templo ad Diui Hadriani molem ſiue S. Angeli arcem deambulacri in modum extructus eſt. Extremum murum in ſummo montis vertice claudit craſſa turris, quæ propugnaculi vicem præbebat aduerſus Thraciam. Pauci ſunt anni quòd Abrahim Baſſa aquæ ductum reſtituit, qui à Macedoniæ Regibus aliquãdo exſtructus fuit, per quẽ fons decurrit plus quã tribus inde miliaribus ad Cauallã vrbẽ vſq;: ſcaturiginẽ enim habet in præcelſo quodam monte, eiúſque ſemper latera per canalem ſtringit, donec ad vallem quandam perueniat, quam vt ſuperaret, præaltarũ fornicum ſtructura opus fuit, vt in vrbem deduci poſſet: triginta enim orgyiarum altitudinẽ eæ fornices ſuperant. Ob ſummam porrò huius aquæ fontanæ commoditatẽ, admodum populoſa reddita eſt hæc vrbs, quæ ante deſerta erat. Taſſos inſula, in qua olim triremium Alexandri ſtatio fuit, duobus duntaxat miliaribus à Caualla diſtabat. Idem Baſſa vrbem etiam nouis mœnibus cinxit, in quibus lapides conſpeximus Latinis literis inſcriptos, eo quo Romani Græciæ dominabantur tempore. Vnam inſcriptionem quæ ad baſim craſſi cuiuſdam muri erat, ſic excepimus: P. Hoſtilius P. S. L. Philadelphus petram inferiorem excidit, titulum fecit, vbi nomina cultor ſcripſit & ſculpſit. Sac. Vrbano. S. P.

CAP. LIX.

Nulla apud Turcas esse diuersoria; sed Nosocomia inueniri, ad quæ diuertere liceat.

SIGNIFICATVRI *nulla apud Turcas esse diuersoria, de magno quodam ædificio agemus, quod Abrahim Bassa in Caualla exstrui curauit, proprio nomine à Turcis Carbachara dicto (cui templum siue Mosquitam adiunxit) ad omnes qui istac iter faciũt excipiendũ, & educandum. In eo, cùm essemus solummodo tres numero, cum nostris iumentis per tres dies commorati sumus, & necessaria accepimus, sine vlla eorum qui huic præsunt, molestia, idque gratis. Sæpius de hoc vocabulo Carbachara agemus: esto itaque hoc exemplar reliquorum. Nos Gallicè alio nomine efferre non possumus quàm Carbachara: quoque commodius intelligi queat, statuendum ante omnia est, nulla esse in iis prouinciis quæ Turcæ imperio subsunt diuersoria, aut loca quæ iter facientes excipiant, nisi publica illa ædificia Carbachara appellata; quæ diuersis rationibus exstructa fuere, inter quas hæc maximè est vsitata. Satrapæ qui in Turcarum Imperatoris aula vel aliqua alia ratione opulenti euaserunt, pium aliquod opus dum adhuc in viuis sunt facere volentes, quod ad ipsorum salutem conferre credant, tales structuras pio quodam zelo fieri curant: nam nemo ex sanguine coniunctis illis notus est, cui beneficium aliquod præstare velint. Eius rei causam alias dicemus. Talibus ergo structuris summum aliquod bonum se facere existimantes, publicæ vtilitatis gratia, multas egregias structuras restituunt, veluti elegantem aliquem pontem, vel amplum xenodochium Carbachara dictum, cui magnificum aliquod templum Masquitæ appellatum, adiunctum sit, & huic proximum aliquod balneum. Atque vt iis quibus in xenodochiis & templis distributa sunt officia, suppetant necessarij sumtus, vt sunt qui impenduntur in comparandis*

randis lignis ad focũ, stipendia sacerdotibus qui preces faciunt persoluenda, coëmendis cera & oleo quorũ in templo vsus est, aliisq; rebus ad culinam necessaria ris & in hospitum alimentum cedentibus, annuos census instituere solent. At iis qui hospitio excipiuntur, omnẽ supellectilem circumferre necesse est, vti culcitras, lectũ, & lineos pannos, aliáque eiuscemodi: nihil enim istorum illic præbetur, præter cubiculum aliquod exiguum & inane: sed singulos iis quæ attulerint vti necesse est. Illico postquam aliquis appulit, supellectilem suam explicat: & si aqua opus habeat, eam eodem quod attulerit vasculo ferre debebit: atque cum offa in Carbachara cocta est, quisquis ea vesci volet, suam scutellam præbere debet. Sed dãtur etiam carnes & panis. Nemo istic excluditur, siue Iudæus sit, siue Christianus, siue Idololatra siue Turca. Quoniam porrò Turcæ suas offas, siue pultes propriis nominibus exprimunt, sigillatim indicare volumus, quid facientibus iter erogare soleant. Imprimis liberaliter pultem præbent ex Trachana, vel Bohourt, vel Afcos, vel oryza cõfectam. Lemni insulæ incolæ ex frumento & oxygala commixtionem facere norunt: primùm enim decoquunt frumentum, postea ad solem exsiccant, & ex eo compositionem faciunt ab iis Bohourt nuncupatam, quæ inde per vniuersum Turcæ dominium transuehitur, quoniam in pultibus parandis plurimum ea vtuntur. Aliam præterea istic ex frumento commixtionem faciunt Trachana dictam, quæ minore in vsu non est quàm superior. Eam esse censemus quam olim Græci & Itali Mazã vocabant. Duarum istarum compositionũ Bohourt & Trachana adeò frequens est vsus vt nihil supra. Nunquã enim bene epulantur, quin eas in suis pultibus decoquant. Oryzæ præterea tantus est vsus, vt singulis annis ad minimum sex naues ea plenæ ex Aegypto Constantinopolim aduehantur atque exonerentur. Frequenti etiam illis in vsu est

legu-

leguminis quoddam genus ex Aegypto petitũ, quod Graeci corrupto ex Aphace vocabulo Afcos nominant. Huius copiam commodo tempore sibi comparant, vt postea indifferenter distribuere possint. Culinariae artis apud illos administrandae ratio à nostra plurimum differt: carnes enim coctas ex olla eximunt, deinde quod commodum illis videtur, iniiciunt ad iusculũ inspissandum. Et quoniam eius magnam quantitatem parant, oblonga spatha lignea ad commiscendum vtũtur. Mensarum vsus apud illos nullus est: propterea humi sedent, deinde orbiculare quoddam corium in terra explicant mappae loco, quod marsupij instar ligulis postea contrahunt. Nullus est Turcarum, etiam si Satrapes fiet, qui cultrum è cingulo propendentem non gestet: & singuli cochlear circunferunt: hinc fit vt digitos non admodum inquinent: nullus etenim apud eos mantilium est vsus. Magna tamen strophiola gestare solent, quibus etiam digitos abstergũt. Neminem Turcarum, quicunque etiam sit, pudet ad huiusmodi xenodochia diuertere, & alimoniam eo quo diximus modo inde petere: ea enim est regionis cõsuetudo. Nec peregrinus minus quàm primarius quisque accipiet. Id verò intelligendum est de iis locis vbi tales erogationes institutae sunt, vt in Caualla. Praeter eas structuras quas is Bassa in Caualla instituit, fontem etiam in summam vrbem, vt diximus, per aquaeductum suprà fornices maximis expensis exstructos non modò deduxit; sed eius aquam etiam in templum, balneum, & per omnia vrbis fora distribuit. Tria praeterea marmorea sepulchra ex agro quarta milliaris parte ab vrbe distante deferri curauit, quae fontibus subiecit, ad aquã alueorũ instar excipiendũ, qua iter facientium iumenta adaquari queant. Tria haec sepulchra huiusmodi habent inscriptiones. Primùm. P. C. Asper, Atriarius Montanus, equo publico honoratus, item ornamentis Decurionatus & Iniuralicis Pontifex

sex, Flamẽ Diui Claudi Philippis. An. XXIII. H.S.E. *Alterum*, Cornelia P.F. Asprilia sac. Diuæ Aug. Ann. XXXV. H.S.E. *Tertium*, Cornelia Longa Asprilia mater, Ann. LX. H.S.E. *Singula pedes vndecim longa sunt, quinque alta, sex lata. Turcicæ interdũ feminæ quæ opulentæ sunt, eiusmodi structuras etiam fieri curant, & suas facultates militibus testamento legant, vt se magis strenuos in prælius aduersus Christianos præbeãt: erroneam enim hanc opinionem habent, suas animas expiari morte Christianorum ab iis interfectorum quibus suas facultates reliquerunt. Medicamentum Splenetico cuidam in Caualla confecturi, elaterij cogendi rationem inuenimus, quale veteres conficere solebant, nempe leue & cãdidum, eiusq; substantiæ, vt igne instar pinguedinis accendatur. Neminem arbitror nostra ætate gloriari posse, simile elaterium venale conspexisse. Plura de eo dicemus, cum peculiarem stirpium historiam describam.*

CAP. LX.

Itineris quod è Caualla Constantinopolim ducit, descriptio.

E *Bucephala Constantinopolim proficiscentes, alios in vertice Hæmi montis muros inuenimus (iis similes qui supra Cauallam sunt) duobus milliaribus à Caualla distantes, aditum ex Macedonia in Thraciam præcludentes. Inde in amplam planiciem descendimus, maris littori admodum vicinam, insulam Thasson ad dextram habentes, & præcelsa Hæmi iuga ad sinistram relinquentes, quæ iam prætergressi eramus, nulla vsquam conspecta Cupresso. Flumen superauimus quod Græci vulgari lingua Mestro, Turcæ Charason, id est, fluuiũ nigrum nominant. Eius appellatio satis conuenit cum flumine Mela, quod sinui nomen imposuit qui Melanicus est cognominatus: sed id non est. Nos de eo postea agemus. Hoc enim* Nestus
flumen Nesus est ex Hæmo monte delabens, vti Stry- Plin. lib. 4 cap. 11.
mon

mon amnis: est autem is mons quasi propugnaculũ quoddam inter Macedoniam & Thraciam, ab vna parte desinens inter vtrumque flumen. Lentus est Nesus admodum, & Strymone paulo minor, multam tamen arenam secum trahit, & in mare influit paulo suprà Thasson, vicinior ei insulæ parti quæ Samothraciam spectat, quàm ei quæ monti Atho obiecta est. Strymon autem in mare suas vndas exonerat inter Athon montẽ & Thasson, & ab illo mare nomen mutuatur, appellatur enim Strymonicus sinus. Põs supra Nesum exstructus, ligneus est, vti qui suprà Strymonem amnem, sed illo breuior. Ad extremum pontem in pastores incidimus, qui integros verueces assabant abscisso capite, quos iter istac facientibus venderent, saligneis perticis infixos, exemptis tamen prius intestinis, & consuto ventre. Nemo facilè credat eiusmodi carnis massam posse cõmodè assando coqui, qui ipse non vidisset. Turcis autẽ id nouum nõ est: Nam cùm in Asia minore siue Natolia, puer aliquis circunciditur, cuius parentes re mediocriter lauta sunt, integrum bouem, immisso in eius aluum integro veruece, qui gallinam cui ouum insertum sit, etiam in aluo contineat, crassa sude infigere solent, & luculento magnoq; igne assare, sic vt omnia ad ouum vsque percoqui queant. Omnia ista sic assa, à pueri sanguine iunctis in epulo absumuntur. Illi quos diximus pastores, veruecem assum in frusta concidere solent, & iter facientibus diuendunt. Sub salicibus ad extremum pontem substitimus, vt nostra iumẽta paululum conquiescerent, & ex his carnibus comparauimus, quos longè sapidiores iudicauimus, quàm si frustatim concisæ assatæ fuissent. Sumpto prandio, satis longum iter confecimus: nam in vrbem Bouron (quæ vetustum nomen adhuc retinet) peruenimus. Sita est apud eum lacum qui Bistonis appellatur. Iter fecimus per planiciẽ admodum herbosam, Cytiso, Halimo, & Rhamno (qui à Grossula-
ria

ria differt) tectam. Licet autem Halimus natura sua in fruticem ramosum sine spinis attollatur, vti in Creta; in hoc tamen prato Capparis spinosæ instar humi diffunditur. Scordium herbam inuenimus apud Bouron vrbem, quæ cum in magna quadam & humida planicie nō procul à lacu salso sita sit, cum Aigues mortes Galliæ Narbonensis oppido comparari queat. Lacus Bouron siue Bistonis, magnum ei regioni censum adfert. Nam istic sunt quæstuosæ piscationes. Mare istic nullum æstum habet quemadmodū nec Pōtus Euxinus, neque Propōtis, neque Hellespontus, nec magna Ægæi maris pars. Pisciculorū istic capitur ingens quantitas similium Albiculis, quas Græci in Bouron Lilinga, Constantinopolitani Leucorini appellant, Galenus Leuciscū nominauit, Parisienses Vandoise dicunt, & aliæ prouinciæ vn Dard. Eadem ratione eos condiunt qua nos haleces: nā postquam eos paululum sale infectos fumo indurarunt, iis currus onustos & naues in varia Græciæ loca deuehunt, etiam in Italiam vsque. Eadem ratione eos præparant qua Boianæ incolæ Scourances: Albaniæ enim siue Epiri Scourances à Leucorinis differre non videntur nisi sola magnitudine. Maxima pars incolarum Bouron piscatoriam exercet: nam cùm is lacus piscibus abundet, ad piscationē libenter animum adiiciūt. Græciæ Asparagi Corruda illis dicti, aculeatum habent folium: at in hortis culti folia obtuso mucrone sunt prædita, adeoq; huius planiciei solo delectātur, vt sint frequentissimi, nec aliud virere in ea conspiciatur præter Asparagos. In exilem deinde pagum peruenimus nomine Commercinæ, dimidij diei itinere à Bouron distantem; in eo omnis generis edulia venalia inuenimus. Istic est ruinosa quædam parua arx, in qua Græcorum Christianorum templum est: pagus à Græcis, & paucis Turcis incolitur.

Stagnum Bistonū. Plin. li. 4. cap. 11.

CAP.

CAP. LXI.

De vetustissimo quodam Thraciæ loco Cypsella nomine, deque aluminis conflandi ratione.

POSTQVAM *aliquanto tempore apud Commercinam sub Esculi & Ariæ arboribus commorati fuissemus, per planitiem denuo progressi relictis ad sinistram montibus, in alium pagum Cypsella appellatum peruenimus. De industria autem ad eum pagum diuertimus, vt Aluminis conficiendi rationem obseruaremus, tribúsque diebus cum semisse ad eius fodinã hæsimus. Vbicumque alumen conficitur, id semper fit aperta vena, hoc est eius venam non admodum esse profundam: nonnullis tamen Cypsellæ locis, eius lapides sex orgyiarum altitudine eruuntur. Cypsella in Thracia sita est, & vulgariter partim græco, partim turcico nomine Chapsylar dicitur. Eius incolæ maxima ex parte Turcæ sunt; pauci autẽ Græci inueniuntur. Sunt & nonulli Iudæi, quorum vnus Aluminis censum, persoluto annuatim certo precio, obtinebat: apud quem diuertimus, vt certiùs eius conficiẽdi rationẽ intelligeremus. Cõperimus autẽ Alumẽ quod fit in Tolfa Pontificis Maximi dominio, cum eo cõuenire quod in Chapsylar fit, vt obseruare potuimus è Ciuitate Vetere Romam proficiscentes in creatione Pontificis Iulij tertij, paululum à regia via declinantes, vt per Tolfam iter faceremus. Alumen quod in Chapsylar colligitur, fit & expurgatur eodem quo ipsius vena extrahitur loco, eáque ratione minoribus expensis fit, quàm id quod in Tolfa, quod vehiculis deportandum est in eum vsque locum in quo excoquitur. Et tametsi Alumen duntaxat condensetur ex lixiuio cineribus lapidis è vena eruti, qui primũ vrendus est, conflato: non omnibus tamen qui volunt, id facere licet: sed iis solùm quibus certo precio venæ census traditus est. Prima igitur vena eruitur ad ipsas radices montis, quem Serrium esse censemus. Oppidulum Cypsella*

ad

ad latus regiæ viæ est quæ à Dyrrhachio Constantinopolim ducit, qua initium ascensus est in montem: relictis aliquantulum ad sinistram fodinis, è quibus maxima difficultate lapides eruuntur: nam cùm adeò duri sint, malleo & cuneis perfringendi sunt, deinde vrendi, simili planè ratione qua calx aut gypsum vritur. Quoniam verò istic magna lignorum est copia, nec lapides qui eruuntur longiùs deferendi sunt, apud ipsam fodinam vruntur, ad dimensum id facere paciscentibus operis. Nam singulæ suum tuguriolum habent, in quo terni aut quaterni aluei lignei in terra defossi sunt, in quibus lixiuium infusum relinquitur, donec alumen in glaciem coëat, fiátque quale vulgo conspici solet. Lapides ex quibus conflatur alumen, primùm in fornicem siue arcum componuntur, deinde leui flamma vstulantur, eadem ratione qua gypsum vri solet: nam si nimium vrerentur, omnis aluminis substantia ignis calore euanesceret: at suam duritiem retinentes, & aëri per binos aut ternos menses expositi, sponte in pulverem resoluuntur. Quemadmodum enim Marga, qua agri pinguescere solent, non maceratur, aut in puluerem resoluitur statim ab initio, vel cùm primum ipsius gleba ex fodina eruta est; sed aliquanto tempore aëri exposita permanens paulatim dissoluitur cùm nocturno rore, tùm pluuiis diurnis, & hiberno gelu, sic vt tandem colliquescat, & telluri sese commiscens fimi vicem præbet: eadem ratione hic lapis leui duntaxat flamma vstulatus, durus permanet, quemadmodum si nullam ignis iniuriam sensisset; sed aliquot diebus sub dio permanens, nocturno rore & diurna pluuia adeò tenerescit, vt breui in cineres omnino resoluatur. Lapides hi è fodina eruti nec adusti, in fabricis aut muris exstruendis adhibiti, durabiles sunt vt cæteri lapides: in cineres autem redacti siue pluuia naturali, siue artificiali, adfusa aqua decoquũtur in lixiuiũ, quod in quadratos alueos ligneos,

aut fictiles ollas effusum, decem aut duodecim dierũ spacio coït & congelatur. Ea est conficiendi aluminis ratio in Chapsylar, quod in Italiam delatum, Lesbium siue de Metelin cognominatur. Quoniam porrò rubrum & album inuenitur, profiteri audemus ex albi aluminis fodina, rubrum etiam erui posse: colorem etenim duntaxat ex aluminis conficiendi ratione adquirit, prout cineres ab operis diligenter aut negligenter tractati fuere. Alumen spumam quandam reddit, quam plurimæ fodinarũ operæ colligere solent, & ex ea massam rubram pictoribus vtilem conficere, quæ gallico nomine terra de Macharon dicitur: ea tamen in Chapsylar negligitur: inde fit vt valles hac spuma, quam torrentes cum pluuiis abripiunt, omnino rubere videantur.

CAP. LXII.
De regia via quæ olim Roma Constantinopolim ducebat.

CONSTANTINOPOLIM *tendentes, montem subire incepimus: aliquantulum in altum progressi, nos obuertimus; vt iter quod à Bistonide lacu emensi eramus, conspiceremus. Eius Aristoteles lib. 8. de Historia animalium cap. 13. in hæc verba meminit: Quinetiam maritimis lacubus genera plura piscium marinorum gigni apertũ est, &c. statímque addit: Et in Bistonide lacu plurima genera habentur. Pagũ Commercinam perspiciebamus in maxima planicie sitũ. Huius planiciei iter, regia via olim fuit quæ Roma Byzantiũ ducebat, magnísque lapidibus excisis strata erat. Nã à Bourõ Commercinã vsque, & inde porro ad Chapsylar, quoniã solũ pingue erat, difficilísque via; eam Romani lapidibus sterni curarunt, quæ hodie etiamnum integra restat. Inde probare volumus, Romanos hac via olim Roma in Asiam profectos. huc accedit quòd eius viæ constratæ structura tenuis fortunæ cuiuspiam hominis opus non sit: nam in directum strata est via: at nunc semitæ modò ad dextram, modò ad sini-*

stram

stram sunt quærendæ; quoniam nonnullis locis in siluas cæduas penetrat, magnæq; arbores inter ipsa constrata saxa postea excreuerunt. Conscendimus supradictum montem Serrium, qui nonnullis locis aditu admodum difficilis est, apparétque multis locis rupes excisa cuneis atque aliis instrumentis, quod sine magnis sumptibus fieri nequaquam potuit. Sed & ex hoc opere colligere licet, regiam viam Roma Byzantium ducentem olim frequenti hominum multitudine fuisse tritam. Plinius etiam Græciæ distantias & longitudines describens, illas semper à Dyrrhachio (quæ vrbs est apud Vallonam, nunc Duras dicta, portus videlicet in quem appellebant qui ex Italia discesserant traiecto mari Adriatico) sumit, aitque Byzantium abesse à Dyrrhachio septingentis vndecim millibus passuum, & tantum patere longitudinem terrarum inter Adriaticũ mare & Propontidem vult. Peruenimus deinde in pagum in vertice montis situm, à Græcis habitatum, vbi nobis sumendi fuerunt pedites viæ indices, ne per montem oberraremus; in quo magna est abundantia eius herbæ quam Galli perperam Satureiam hybernam appellant, inter saxa sponte nascentis. Eam primùm obseruaueramus in Creta insula, & paucis ante diebus in Amphitheatro quod Philippis est: postea eam in montibus Spoleto Italiæ vicinis eruimus in Marcha Anconæ. Sed quoniam iam in nostris hortis vulgaris est, eius vetustum nomen, quale à Cretæ & Cytharææ insularum incolis didicimus, proferemus. Id enim vulgo Tragarigani appellabant, quod nihil aliud est quàm Tragoriganum.

CAP. LXIII.

De flumine Marisa, veteribus Hebrus dicto: & de Turcarum expilationibus seu rapinis.

NVLLVS *est pons supra Marisam amnem exstructus, sed cimba traiiciendus. Moris est vt quilibet pro se & iumento nummum Turcis Aspre dictum, pro traie-*

ctu persoluat: quindecim tamen pro nobis & itineris duce persoluendi fuerunt. Nam Turcarum auaritia eousque progressa est, vt si numero viatores superet, ab iis exigant quidquid possunt, & ingratiis persoluendum quidquid exigunt. Tantæ enim sunt eorum rapinæ, vt ne parentibus quidem suis parcituri sint, si prædæ occasio sese offerat. E regione traiectus ad quartam milliaris partem reliquimus elegãs oppidulum nomine Vire, commodo admodum loco ad radices collis cuiusdam situm veteribúsque muris cinctum. Hic amnis nunc ab omnibus vulgò Marissa nuncupatus, olim Hebrus dictus fuit. Locorum huic amni vicinorũ incolæ, æstate quãdo fluminis alueus exiguus est, magnos arenæ cumulos aggerere solet, nõ ignorãtes in ea latêre nõnulla auri grana, eósq. satis procul à fluminis ripa submouẽt, ne exũdãs flumẽ arenã secũ abripiat. Aurũ ab arena separaturi, asseres pertusos simul cõponunt, deinde fluminis aqua arenã eluunt: quòd si interdũ nonnullã auri portionẽ inueniũt, id nõ fit sine magno labore & expẽsis, atq. tẽporis lõgitudine: sed nec sine argẽti viui adminiculo quidquam efficere possunt. Strymon & Nessus amnes in mare labuntur eodem ferme loco; vnus videlicet ad infimam, alter ad summam insulæ Thassi partem. Sed Hebrus ante Samothracen sese exonerat, quod Plinius etiam annotauit. Adeò lentus est hic amnis, vt in vtram partem fluat, iudicari non possit: Turbida eius est aqua, attamen dulcis, & media etiam æstate adeò frigida, vt glaciata videatur: multæ myricæ secundum eius ripam proueniunt: frequentes habet mæandros, seséque incuruat vti Sequana inter Lutetiã & Pontoyse vrbem. Tantum verò aquæ hiberno tempore è montibus delabitur, vt rapidior fiat, & amplum quoddam inundet pratum, olim Doriscus nuncupatum, in quo Xerxes in Græciam profecturus, exercitum recensuit. Quoniam porrò amplum illud pratum hieme instar paludũ inundatur,

Lib. 4. cap. 12.

nulli in eo pagi ædificantur, sed æstate equorum armenta aluntur. Ipse Turcarum Imperator plures mille istic alit, neque priuatorum è vicinis pagis minus quingentis eò agi arbitramur. Pratum enim adeò repurgatum est, vt neque talpæ, neque mures, neque glires, neque aranei mures illud suffodiant, neque serpentes in eo inueniantur: quoniam inundatio hiberna omnes abigit. Cytisus herba pluribus eius locis nasci cōspicitur. Pagi in pratorū circuitu exstructi, ad colliū radices siti sunt: nā cū colles & mōtes scaturiginibus prægnātes vndiq. prata cingāt, ad culturā valde idonei sunt, & rebus necessariis abundāt, rusticorū magna frequētia eò cōfluxit. Amnis ripæ quibusdā locis sunt satis altæ, in quib⁹ fluuiatiles alcyones à Gallis Martinets pescheurs nūcupatæ, & Hirundines quædā ab iisdem Martinets simpliciter dictæ, nidos exstruunt; quemadmodum & auis Merops siue Apiaster, quam Cretenses Melissophagon appellant. Ocium nacti vt eas Alcyones obseruaremus, comperimus ipsas ab his non differre quæ nostrorum fluminum ripas incolunt: sed & earum nidi ex pisciculorū spinis & squammis sunt confecti, vti nostratium. Viciniores amnis Marisa incolæ secundùm fluminis alueū in amplo illo prato hortos conficiunt: nam aquæ commoditatem nacti & telluris vbertatem, Melones, Angurias, Copous vulgò ab illis dictas, Citrullos, Cucurbitas, Cucumeres, aliosque similes æstiuos fructus colunt. Nobis affirmarunt Colocasiam etiam nōnullis locis nasci: at nihil certi pronunciare possumus. Pratum illud egressi, colles & mōtosa loca subire cœpimus, in quibus Aceris arboris genus obseruauimus à reliquis quæ hactenus videramus diuersum. Sextum id genus fuit à nobis obseruatum. In arbusculam excrescit; de quo aliàs plura, cùm arbores describemus. Thermas in continenti reperimus è regione Imbri insulæ apud amnem Melanem, eiusdémque nominis sinum, qui Callipolim in Cherroneso in-

cludit; in qua deinde Sestos Abydo opposita. In his thermis duæ sunt calidarum aquarum scaturigines, altera viris dedicata, altera feminis: atque vt nihil ab iis qui istic se lauant exigitur, sic nemo est qui eas thermas repurget, hinc fit vt sordidæ admodum sint. His vicinæ conspiciuntur vrbis cuiusdam à veteribus Macron-tichos nũcupatæ ruinæ, & in longum porrecti muri; qui hostes Thraciam depopulaturos excludebant & arcebant.

CAP. LXIIII.

Plurimas nationes certo anni tempore natale solum relinquere, deinde domum redire.

IN *magnas miserorum Epyrotarum rusticorum, quos Ergates appellant, turmas in iam dicta planicie incidimus, ex Turcia ab opere redeuntium in natale solum. Idem illis accidit quod Longobardis & Sabaudis, qui natale solum certo anni tempore relinquentes, postea domum redeunt. Turmatim suam regionem egrediuntur miseri isti Epyrotæ, ob eius sterilitatem, atque aliò proficiscũtur. Proficiscuntur vt operas suas Turcis locent lucri gratia. Ij cùm in Macedoniæ, & Thraciæ, vel etiam Asiæ minoris plana peruenerunt, à Turcis conducuntur ad segetes ipsorum metendas & frumentum expurgandum. Perfecta messe domum redeunt, cum suis vxoribus & liberis vitam traducturi. Modum secandi segetes magis industrium habent quàm Galli: nam illorum messoriæ falces aliquantulum discrepant, suntq; planæ, latæ, minusque incuruæ, & dentibus carẽt. Dextra manu eas tenere solent, atque sinistra lignum quoddam incuruũ extrema parte mucronatum, in quo tria sunt foramina, quibus tres sinistræ digitos infigunt, minimum videlicet & duos subsequentes: pollicem & indicem liberos conseruantes, vt tritici manipulos commodiùs comprehẽdere queãt: manum siquidem explicantes, & frumentum comprehendentes, multo maiores manipulos abscindere possunt. Collecta messe, frumentum triturant; haud flagellis, vt apud*

nos,

uos, sed bobus, quemadmodum per vniuersam Græciam: idq; facientes, asseres Chalcedonio lapide munitos post se trahunt, vt stramina & paleas confringant. Sed quoniam istos Albanos cũ Sabaudis & Lõgobardis cõparauimus, indicare voluimus, eos nobis occurrisse gregatim iter facientes veluti sturnos. Sabaudi in Italiam proficiscuntur vt ligna secent, veluti populos secundum Padum amnem, atque ilices apud Foroiulienses, & omnis generis quæ duram habent materiam alias arbores, per Tusciam & agrum Romanum. In hoc autem Sabaudi ab Epyrotis differunt, quòd æstate abeunt Epyrotæ, & Autumno reuertuntur: Sabaudi contrà Autumno abeunt, & nouo vere redeunt. Nam quoniã montana incolunt, niues illis omnẽ operarum exercendarum occasionem adimunt: huc accedit quòd in lignis per Italiam secandis ob duritiam multo labore opus sit, quẽ æstiuo tempore præstare nequirent: si verò in patria manerent, totam hiemem in ocio traducerent. At sub æstatem domum regressi, Abietes, Pinastros, Larices, atque alias eiusmodi molliores tenerioresq; arbores habent, quæ minore difficultate etiam ipsa æstate & medio æstu secari possunt. Longobardi porrò, gregatim quidem, vt Albani & Sabaudi, domo egrediuntur, simulque persistunt, donec è sua regione excesserint: at in Germaniam, Galliam, Belgicã, Daniã, aliasq; vlteriores regiones perueniẽtes, ab inuicẽ segregantur, singuliq; loca destinata petentes, caminos hinc inde purgatum eunt per hiemem: domumq; redeuntes, Ciconias imitantur, quæ sigillatim adueniunt. Istinc animaduertere licet varias nationes certo anni tempore, vitæ sustentandæ causa ad alias regiones lustrandas & obeundas cogi. Albani veteribus Epyrotæ dicti, Christiani sunt, peculiaremq; habent linguam à Græca diuersam: religionem tamen Græcam colunt; & quoniam Græciæ vicini sunt, Græcum idioma etiam callent: domum re-

gressi per hiemem sese sustentant, ex ea quam sibi æstate compararunt pecunia. Omnes ferè nudis pedibus incedunt, admodum egeni, frugales, & in laboribus seduli: hinc fit vt facilè quod agant per totam æstatem nanciscantur in Turcarum agris & pagis: segnes etenim sunt Turcæ, ad agrorum culturam inepti, lenti, tardi, & qui in suis negociis moras semper nectunt. Reperimus in itinere Iaspides variorum colorum in agris, atque etiã Chalcedonios: immo nonnunquam & ipsi ædificiorum in pagis muri è Iaspidis & Chalcedoniis lapidibus exstructi sunt.

CAP. LXV.

Terebinthos arbores, gallarum quoddam genus producere, quæ apud Turcas magno in vsu sunt.

THRACIÆ *atque Macedoniæ rustici, non ignari quantus sit vsus gallarum in Terebinthis nascentium, quorum in collibus magna est frequentia, eam quæstus occasionem negligere non solent; at sub finem Iunij, gallas intus concauas nucis ponticæ magnitudinem æquantes, aut sub foliis, aut in Terebinthorum, qui semen in vuæ modum congestũ ferunt, ramulis nascentes sedulò legunt, easq; maturiùs dum adhuc exiguæ sunt: quoniam si in arbore diutiùs relinquerentur, oblongæ tandem instar corniculi cuiusdã euaderẽt. Harũ vsus est inficiendis in Prusa vrbe tenuissimis sericeis pannis. Per Thraciam pergentes, Carauannam inuenimus, vel frequentem mulionum turmam è Thessalonica Byzantium proficiscentium, atque in pago quodam Aignegic nomine pernoctauimus. Cæterùm quoniã Græci nullis testudinibus * siue marinis siue terrestribus, siue fluuiatilibus vescũtur, adeò frequẽtes sunt per Græciæ agros, præsertim autẽ Thraciæ, vt secundum vias frequenter magnæ & pingues inueniantur. Et nisi hortulanis plurimum inuisæ essent, quòd eorum olera germinare incipientia prærodant; præsertim autem melones, peponésque, xylon & sesamum appetant; nemo*

eas

eas necaret. At illi in suis hortis inuentas necant, atque palis per sepes affigunt.

*Croatæ non modò testudinibus, cuiuscumque tandem sint generis, non vescuntur: sed eas etiam abominantur, quod re ipsa comperi. Nam anno 1579. cùm Maio mense Illustrem Heroëm Dominum Balthasarem de Batthyan, Regni Vngariæ Archidapiferum hæreditarium in Pannoniam interamnem, quæ nunc ex parte Vandalia siue Windisch land nuncupatur, comitarer: integro die substitimus in ipsius arce quadam Turnizza, cui cōtiguus est pagus eiusdem nominis, Muræ amni vicinus, supra ipsius & Draui fluminis confluentes. Istic dum fortè circa rusticorum prædia obambulo, multas testudines palis affixas, & è sepibus hortos ambientibus pendentes animaduerto. In arcem regressus, eius rei causam percontor: maximè ab incolis exosas intelligo: ego ridere illorum stultitiam: interrogatus an iis vesci cuperem, annuo: sed cùm nemo ipsas adparare sustineret, cocus quispiam Gallus Byzantio redux, qui in itinere nobis sese adiunxerat, ferculum ex illis conficit: vescor: ibi omnes summa cum admiratione me intueri, imò plerique non dubitare quin ea nocte extinguerer: at postridie, cùm me non modò viuum, sed etiam alacrem conspicerent, multo magis mirari, & plerique asserere, etiam si Viennensem vrbem præmij loco nancisci queant, non tamen degustaturos.

CAP. LXVI.

Turcas viatores admodum frugales esse.

POSTRIDIE, *comperimus agros aristolochia longa obsitos: obseruauimus etiam veram Hyssopum, bina Poly genera, & Chamædryn. Omnia ad victum necessaria in pagis inuenimus, vti butyrum, oua, aues, panem, caseum, & lacticinia. Quicumque in Carauanna erant cùm viatores tum agasones, genus quoddam acescentis lactis coëmerunt, nomine oxygala, quod lineis sacculis impositum, è suorum iumentorum clitellis suspendere solent: atque licet liquidum admodum sit id lac, lineis tamen sacculis inclusum permanet, nec exstillat. Græci & Turcæ alliorum nucleos in ligneo quodam vasculo contusos oxygalæ permiscere solent. Magnatum id edulium, adeò palato gratum est: eo non modò viatores, sed etiam ipsi Satrapæ in Turcica aula vesci solent. Quòd si quis adeò esse exquisitum non credat, faciat modò periculum, facilis etenim est experientia. Vulgari admodum est in vsu apud Turcas, existimántque eo se per æstatem refri-*

gerari, atque per hiemem calefieri. Viam quæ Callipolin ducit, ad sinistram reliquimus, & versus Rodosto, quæ veterũ Perinthus est, perreximus. Interdiu substitimus sub iuglandibus, vt nostra iumenta aliquantulũ quiescerent: deinde sub vesperam in planicie quadam stationem habuimus, Carauannæ impedimentis nos in ambitu munientes, vt securiùs istic pernoctare possemus.*

* Imo ad dextram: nam Callipolis in Cheronneso est, ad Hellespontí caput, quam ad dextram relinquere oportuit Perinthum petentibus.

CAP. LXVII.

Turcas agilitate & industria reliquas nationes longè præcellere, in imponendis supra iumenta, deponendísve impedimentis.

HOC *loco mentionem facere voluimus eius rei quam Turcas pacis & belli tẽpore industriè administrare nosse obseruauimus: videlicet rationis qua vti solent in impedimentis supra equos, camelos, aut mulos imponendis aut auferendis. Quinque enim aut sex viri duntaxat ea industria & agilitate omnia Carauannæ iumẽta (quæ centum & quinquaginta numero erant) vesperi impedimentis liberarunt, atque postridie summo mane rursus ea imposuerunt, vt non animaduerterimus. Tres solùm viri vix quadrantem horæ requirent vt centum equos onerent, modò sarcinæ secundum ipsorum consuetudinem sint colligatæ. Singulas autem sarcinas decussatim crucis in modum per vtramque extremitatem colligari necesse est, atque funes sequenti ratione appendi. Cùm bini viri sarcinam subleuarunt supra clitellas, tertius mulio alterius sarcinæ, quæ adhuc humi iacet, funem, per eius sarcinæ quæ iam clitellis imposita est, alteram crucem traiicit: impositæ verò sarcinæ funem, per alterã eius quæ humi est sarcinæ crucem traiici oportet, & alterum ex his qui priorem sarcinam subleuarat, in alia etiã sarcina subleuanda auxilio esse (sufficit enim vnicus ad sarcinã quæ clitellis imposita est sustinendam) atque singulos, funis quẽ*

singulæ sarcinæ vnicum habent, extremitatẽ capere, eamque denuò traiicere per crucis summum caput, funesque deinde adstringere aut laxare, prout illis commodum videtur, vt sarcinæ pendeant: funes autem parte sarcinarum exteriore connectuntur, vt faciliùs vesperi dissolui queãt, sarcinæque decussatim Burgundicæ crucis in modum supra clitellas collocantur. Vnicus vir in aduentu omnes totius Carauannæ equos subitò suis sarcinis liberare potest, funium extrema dissoluendo, atque ipsas sarcinas æqualiter quasi ad æquilibrium demittendo. Qui sarcinas deponit, funem manu tenendo, posset etiam vno pede supra solum vtramque sar cinã æqualiter suspensam tenere. Imo puer quadrante horæ centum equos exonerare posset, sine vllo sarcinarum damno.

CAP. LXVIII.

De vrbe veteribus Perinthus dicta, nunc Rodosto, & de Heraclea.

INTER Perinthum & Callipolin ponte amnẽ quendam traiecimus, quem Arzum esse arbitramur, Turcæ Chiaurlic appellant, in Propontidem labentem inter Galipoli & Rodosto. Rodosto autem vrbs est in Propontidis littore sita, olim Perinthus dicta: vetusta admodum est, nullis tamen muris cincta. Regia via quæ Bizantiũ ducit, gradientes, Heracleam ad sinistrã reliquimus: etenim secundum viam nõ est, sed balistæ iactu ab ea distat. Heraclea vetustum nomen retinuit: quæ me causa mouit vt diligenter inquirerem, cur mel cognomine heracleum perniciosum esset. (Variæ autem Heracleæ sunt, sed hæc in in Thracia est.) Nullam aliam rationem inuenimus, nisi quòd ea regio Chamæleone nigro abundat, cuius radici excrescentia quædam adnascitur nomine Ixia, quæ perniciosum venenum est, & eos qui degustant illico necat. Quod si apes mellis substantiam ex eius Chamæleonis floribus suscipiant; non dubitamus, quin id mel hominibus

admo-

admodum sit perniciosum: non ignoramus autē apes mellis materiam ex ipsis floribus non colligere, sed ex foliis duntaxat, pingui rore cælitus delapso obsitis. Deinde transiuimus apud vrbem Selibriam, olim Selymbria dictam. Duorum dierum itinere à Byzantio, atque dimidio miliari à Selymbria distantes, in ipsa via & maris littore metalli cuiusdā recrementa inuenimus (indiciū istic olim fodinas fuisse) quæ licet diligenter à nobis considerata, cuius tamen metalli ea essent, dignoscere nō potuimus. Aedificiorum vestigia & rudera quæ istic adhuc supersunt, fidem faciunt metallicas fornaces istic aliquando exstitisse: multis etiam locis conspiciuntur magni cumuli scoriæ, quam Galli Merde de metal, hoc est, metallicū recrementū appellant. Olim cū metalli liquarentur, non aquæ adminiculo, vt nunc fit, folles inflabantur, sed hominum viribus: sunt tamen vicini quidam riui, quorum vsus esse potuisset, nostra opinione, si tum temporis consuetudinem habuissent aquæ adminiculo rotas impellēdi, quæ folles subleuarent & deprimerent, quemadmodum iam habemus. Dum agro Selymbriano plantas perquiro, lacte manantem quandam inueni Nerij foliis, & flore simili, sed longè per omnia minorem: procul aspicienti Tragio Cretico persimilis videbatur; at propiùs intuenti ad Lysimachiam purpuream magis accedere videbatur. Cytisum etiam inuenimus, cuius semen abundanter collegimus. A veteribus illis fodinis discendentes, Selymbriam peruenimus, quæ elegans habet castellū in edito situm. Vrbs commodè nominari nō potest Selymbria, quoniam muris cincta non est. Aedificia, balnea, & templa supra arcem sunt: oppidulum ipsum in accliui est, multumq; repræsentat Ryam Angliæ vrbem, quemadmodum etiam Callipolis. Selymbria volenti in regiam viam quæ Byzantium ducit, peruenire, collis superādus est; deinde per planitiem iter faciendum. Maxima ædificiorum Selymbriæ pars

pars longiuſculè à portu abeſt. Onerariæ naues Selymbriam magna ex parte appellunt, vt merces excipiant quæ ex Adrianopoli, Thraciæ continenti, & Bulgaria aduehuntur. In cuius rei exemplum cùm iſtac iter faceremus, Veneta nauis iã oneris expletionẽ accipiebat ex iis mercibus quæ non modò aduectæ erant ex iis quæ modò enumeraui locis, ſed etiam ex Anatolia vulgò dicta, veluti, lana, coriis, xylo. Anatolia ſiue Natolia ex altera Helleſponti parte eſt: Turcæ dictione Græca Anatoli appellant, quæ Orientem ſignificat: ſed vulgò eæ regiones Aſiæ quibus Turca dominatur, Anatoliæ nomine nuncupantur. Nam ſeparatione Europæ abs Aſia facta Boſphori freto, Propontide & Helleſponto, omnes regiones quæ vltrà ſunt, Anatoliæ nomine continẽtur. Sic cũ Græci Anatoliæ mentionẽ faciunt, varias alias prouincias intelligũt, nempe Phrygiam, Galatiam, Bithyniam, Pontum, Lydiam, Cariam, Paphlagoniam, Lyciam, Magneſiã, Cappadociam, & Comagenen. Atque ſi illis ſermo eſt de precioſis quibuſdam mercibus ex aliqua iſtarum prouinciarum, illas ex Anatolia delatas dixiſſe ſatis erit.

CAP. LXIX.

De inſigni ſilentio & modeſtia Turcarum iter facientium.

QVO *tempore Selymbriam peruenimus, exercitus iſtic circiter quatuor miliũ Turcarũ fuit, quibus hoſpitia deſignata fuerant cùm in Carabachara, aliiſq; vrbis locis, tum extra vrbem ſub arboribus. Omnes erãt equites, atque in Turcarum Imperatoris, qui bellum aduerſus Perſas gerebat, caſtra proficiſcebantur: ij autem diu ante lucem tanto ſilentio diſceſſerunt, vt nos, qui etiam ante lucem diſcedere conſtitueramus, minimè animaduerterimus, tametſi eſſemus illis vicini. Hæc res nobis viſa eſt digna relatu, tãtam hominũ multitudinem ſine vllo ſtrepitu diſcedere potuiſſe. Selymbria vnius diei itinere à Byzantio ſolùm diſtat, per aperta regione, & nullis arbori-*

bus consita. Bini pontes lignei superandi sunt tribus cis Constantinopolim milliaribus, quorum primus admodum breuis est, alter verò longior multo, Buyckchemeghy nũcupatus. Vniuersa Thracia Picardiæ comparari posset: etenim arboribus eodem modo caret, magnasq; habet planicies, quas nonnullis locis colliculi intersecant. Pagus est inter vtrumque pontem: in quo, quoniam frequens est admodum via, res ad victum necessariæ, omni anni tempore pecunia comparandæ inueniuntur. Vterque pons ligneus est, supra salsæ aquæ stagna exstructus, quæ è mari in continentem ingrediuntur, & veluti sinum efficiunt: istic multæ sunt scaphæ, ad homines ex vno pago in aliũ transuehendos, tum etiam ad piscationẽ necessariæ. Secundum eius stagni quod ad sinistram reliquimus ripas multæ sunt molæ, octo alis siue brachiis præditæ, quales sunt omnes in Turcarum ditione, quæ venti beneficio versantur, non quatuor vt nostræ. Quemadmodum autem bini pontes superandi sunt; sic etiam bini sunt lacus qui in vnum coëunt; quorum census è pisciũ captura, quæ istic fit, magno æstimatur. Turcarum Imperatoris ædes quasdam delectationis causa exstructas supra pagum Buykchemeghy videre licet in colle quodã cincto silua arboribus consita, quæ muro vndique clausa est. Eius arbores sunt Coryli, Quercus, Vlmi, Fraxini, Salices, Platani, Loti, quæ Gallis Micacouliers dicuntur. Tandem secundò Constantinopolim peruenimus, & nostræ peregrinationi finem imposuimus sub initium Augusti mensis.

CAP. LXX.
De vrbe Pera & Constantinopoli.

ANTE quàm de Constantinopoli agamus, de vrbe Pera primùm scribere commodũ videtur, quæ sinu quodam vel canali à Constantinopoli seiuncta est, quemadmodum plurimas interdum vrbes sibi inuicem oppositas videmus ad fluminis alicuius ripas, vt Ciuitas &

Car-

Carcaſſo, Beaucaire & Tarraſco: eadem ratione iis qui Cõſtantinopoli Perã adire volunt, portus traiiciẽdus eſt. Propterea eam appellationem adquiſiuit: nam Pera nihil aliud ſignificat, quàm trans aut vltra; in collis autem accliui ſita eſt. Quiſquis peregrinus Conſtantinopolim aut Peram maritimo aut terreſtri itinere aduenit, nullũ hoſpitium quò diuertat reperit: itaque per Turcarum regiones iter facturos, impedimenta in quibus recumbat, ſecum deferre neceſſe eſt. Fieri tamen nequit, quin aliqua ratione tandem hoſpitium nanciſcatur, præſertim cũ Carabachara (quæ publica ſunt Turcarum hoſpitia) in vrbibus nunquã deſint: præterea nemo eſt, cuiuſcunq. tandẽ nationis ſit, qui nõ magna ex parte ædes aliquas nanciſcatur, ſub quarum tectum ſe recipere queat: quoniam plerunque ſinguli ad eos confugiunt, quos ex ſua prouincia eſſe ſciunt. Hinc fit, vt cùm ſinguli ſciant, omnes Europæ Principes & Reſpublicas, ſuos Oratores Conſtantinopoli habere, præſertim cùm pax inter Principes eſt, eosq́. Oratores Rerumpublic. & Chriſtianorũ Principum, veluti Gallicum, Venetum, Raguſanum ſiue Epidaurenſem, Chium, Florentinum, Tranſiluanum, Hungarum, atq. alios (præter Cæſareum qui in vrbe Conſtantinopolitana degit) Peræ maxima ex parte habitationem ſuam habere, ad ipſos confluere ſoleant. At Gallorum peculiariter præ reliquis nationibus, felicior eſt fortuna: quoniam à noſtro Legato ſemper melius excipiuntur, eorumq́ue gratior eſt aduentus, quàm reliquorum apud ſuæ nationis Oratores: huc accedit quod Galli in exteris regionibus inter ſe melius conueniunt, & magis mutuo ſe diligunt, quàm reliquæ nationes. Domini Aramontij, Regij ad Turcarũ Imperatorem Legati liberalitas ea quæ diximus maximè confirmat: nam adeò gaudebat beneficia conferre in Gallos aut Gallorum partes fouentes, vt nemo vnquam Conſtantinopolim adueniens, cuiuſcunquè tadem conditionis

ditionis fuerit, ipsum adierit, quin ab eo humaniter exceptus, & in eius contubernium admissus fuerit. Eius etiam liberalitas ex eo apparet, quòd magnum Christianorum mancipiorum numerum priuatis pecuniis è Turcarum potestate liberarit. Imò quibuscunque Gallis Constantinopolim aduenientibus, non modò necessaria ad victum subministrabat, sed etiam vestes largiebatur, si iis carerent: omnibusq́ patebãt eius ædes. Quòd si quem Gallum tæderet diutinæ istic moræ; illi pecunias tribuebat pro conditionis ipsius ratione, quantum sufficerent vt in Galliam rediret. Si verò nobili stemmate prognatum intelligebat, illo honorificè excepto, iumenta & alias res necessarias etiam subministrabat. Atque vti nunquã molestæ illi fuerunt expensæ in gratiam eorum qui illustri genere nati erant factæ; nunquam similiter tenuis fortunæ hominibus gratificari dedignatus est. Cùm id porrò in nobis ipsi experti fuerimus, non immeritò ingrati censeremur, nisi eius rei testimonium præberemus: certi enim sumus neminem nos mendacij arguere posse in his quæ recitauimus, nisi parum æquũ, & veritati assentiri nolentem.

CAP. LXXI.

Ruinarum Nicomediæ, & eorum quæ istic nunc conspiciuntur descriptio.

CONSTANTINOPOLI *aliquamdiu commorati, ad conspiciendas Nicomediæ, quæ vetustum adhuc nomen retinet, ruinas profecti sumus. Est Nicomedia in edito sita: murorum ambitus admodum amplus fuit: namque à portu incipiens, etiam collis verticem comprehendebat. Ipsa vrbs omnino corruit, sed arcis ambitus in ipso colle situs, adhuc integer est, vrbísque muris includitur: muri arcem ambientes ex coctis tegulis tenaci rudere iunctis constant; quorũ turres dũtaxat tribus orgiis aut sex vlnis inter se distant; adeò validus fuit. Amœnus eius situs est, cùm in collis vertice exstructa sit, magnamq́ scaturiginũ*

*aquæ commoditatem habeat : quæ causa est vt frequentioribus habitetur incolis cùm Turcis tum Græcis. Epistylia & fragmenta columnarum, magnæque huius arcis columnæ, indicio sunt, Nicomediam aliquando potentem vrbẽ fuisse. Istic etiam nacti sumus elegantia numismata vetera, cùm Græca tum Latina. Nauigantibus secundũ oram maritimam, & circa littus sub aquam intuentibus, eos pisces quos Latini Pinnas appellant, humi ordine & serie quadam conspicere licet, quasi pernas suillas in terra defixas : eam ob causam Latino etiam nomine Pernæ dicuntur. Cùm aliquandiu versaremur in insulis veteribus * Demoneses nũcupatis, quæ sunt in sinu Nicomediæ, in ipsa Propõtide, quæq. ex vrbe Cõstantinopolitana apertè conspici possunt, eas nouẽ esse numero deprehendimus. Illarum prima nunc à Græcis Proto appellatur, Altera Bergus, Tertia Isula del Corbo. Reliquæ exiguæ sunt, & proprio nomine carent. Aliæ etiam sunt inferiores & viciniores Hellesponto: sed earum plurimæ nomina mutarunt. Nam quæ olim Proconesus vocabatur, nunc Marmora; & Besbicus olim quæ fuit, nunc Calomino dicitur.*

* De Demoneso consule Ortelij Thesaurum geographicum.

CAP. LXXII.

Orientales nationes malle piscibus vesci quâm carnibus.

ANTE *quàm à Propontidis diuitiarum narratione recedamus, quandoquidem ea omnis generis piscibus abundat, non minorem censum illam reddere asserimus, quàm Continẽtis aliqua regio, pascuis & armentis abundans: hinc fit, vt omnes Turcæ & Græci piscibus magis delectentur quàm carnibus. Continentis in nostra Gallia incolæ, qui à piscium esu adeò abhorrent, persuasione potius id facere videntur, quàm ratione. Eos verò intelligimus qui pertinacia quadam carnibus in abdito vescuntur pisculẽtis diebus, & diebus Dominicis vix pisces ha-*

bent quos vorent. Ex veterum præterea monumentis obseruare non licet, carnes ab illis tāti fuisse æstimatas, quin piscibus inferiores perpetuò sint habitæ. Ægypti monachi toto vitæ cursu piscibus abstinuerunt quidem, quasi inferre vellent se eiusmodi deliciis priuatos, quemadmodum qui apud nos carnibus abstinent. Carnium ille contemptus & piscium æstimatio, effecit, vt veteres, cùm Græci tum Latini, auium genera minus nouerint quàm piscium. Medici insuper in suis de alimentis libris varij generis piscium sæpius meminerunt quàm auium & quadrupedum: neque legimus Imperatores atque Primates Romanos aues in suis conuiuiis ita expetisse, vt nunc facimus, præter turdos & attagenes. Nam omnis generis pisces in deliciis habebant & præferebant omni aucupio: sic vt perdices, phasiani, ascolopaces Gallis Becasses, & illorum Pluuiers, atque aliæ quæ primum tenent gradum in Gallorum deliciis, in veterum Imperatorum Romanorum etiam profusissimorum, vel vt Pliniano verbo vtar, Gulæ procerũ conuiuiis, in precio non fuerint habitæ. Illud præterea addemus, ipsum Turcarum Imperatorem, eiusque maiores, atque etiam aulicos, pisces magis appetere quàm carnes: propterea rarò conspiciuntur in foro Byzantino venales aucupio captæ aues. Quoniam cùm piscibus abundent, ad eos variis modis capiendos animum applicant, vt postea apparebit.

CAP. LXXIII.
Piscationis in Propontide rationem magnum quæstum adferre.

QVANDOQVIDEM *in piscationis mentionem incidimus, nunc de eius ratione agemus quæ in Propontide fit, atque primùm de ea quæ maiorem quæstum adfert. Mare Constantinopoli vicinum magis piscibus abundat quàm reliqua maria: idcirco incolæ ad eos capiendos magis industrij. Aqua dulcis è fluminibus in Pon-*

Pontum delabens, & marinis vndis sese commiscens, alendis in Ponto & Propontide piscibus admodum accommoda est. Eæ porro aquæ in mediterraneum mare effluunt, sed per Propontidem delabentes, nunquam augentur vel minuuntur, vtpote nullum refluxum aut reciprocationem habentes. Pisces certo anni tempore ex vno mari in aliud transmeant, suásque habent quietis & motus horas: quod non ignorantes Propontidis incolæ, quorum plerique frequentiùs piscibus vescuntur quàm carnibus, ea loca maris obseruant, in quibus pisces, eorum iudicio, frequentiùs versari soliti sunt, præsertim circa littora vbi aqua non admodum alta & profunda est. Istic binas trabes longitudinis mali nauium rectas, & circiter quadraginta aut quinquaginta passus inter se distantes infigunt, in quarum summis tuguriola exstruunt vnius aut duorum hominum capacia, qui istic à solis ardoribus & imbribus tuti, pisces obseruare queant. Trabes ligneis palis hinc & inde transfixæ sunt, quo ascensum & descensum facilè præbere possint. In edito istic stantes, vinetorum custodes imitantur: nam si pisciũ gregẽ oberrantẽ animaduertunt, alter alterum ad diligentem piscium obseruationem adhortatur; vt simulatque eos in aream ingressos animaduerterint, singuli funem ad se trahant reti adnexum; quod tali artificio dispositum est in imo fundo sub aqua, vt reti subleuato, pisces qui in area sunt, concludantur. Ut doceamus porro qua ratione rete dispositum sit; intelligendum est, rete quadratum esse, & singulis angulis annexum funibus, binosq́ retis angulos, qui à præaltis trabibus longiùs absunt, longiùs etiam in mare protendi, atque summitati duorum palorum in mari defixorum, vix tamen supra summas vndas apparentium affigi, vt immobiles permaneant. Alios item binos angulos funibus alligari necesse est, qui ad tuguriola illa in editis trabibus sita respondeant. Reti in eum modum quatuor

angulis extenso, eiúsque medio ad imam aquam propendente: simulatque piscatores qui excubant, pisces ad se aduenientes animaduertunt, sese inuicem admonent, atque illico postquam eos in aream ingressos vident, funes attrahunt, piscésque in reti concludunt. Tum alter piscator, funem suum colligat, vt rete suspensum maneat, pérque fibulas trabi vtrinque infixas delabens, scapham suam ad trabem alligatam ingreditur, eamq́; solutam ad comitis sui trabem dirigit, qui funem suum paululum laxans, eum cum scapha in aream ingredi permittit: at ille ingressus, rete ab vno capite colligere incipit, & ita pergit, donec omnes pisces in vnum angulum coëgerit, atque illos in scapham recipiens, ad speculam suam regreditur, alios pisces exspectans. Tali instrumento varia piscium genera indifferenter capiunt, vti Sphyrenas quas Galli Narbonēses Pesescomé *appellāt, Melanuros, Lampugnes, Palamides, Cholios, Auratas, Synodōtes, Salpas, Sargos, Mullos, Cuculos, Percas, Saurides, Manas, Smarides alióśq. similes, pro diuerso anni tempore: sed præsertim æstate quando malacia est, nec venti mare turbant. Nam per tempestates, excubiæ pisces adnatantes adeò commodè obseruare non possunt, vt cùm mare placidum est & minimè turbatum.*

CAP. LXXIIII.
De aliis piscandi in Propontide rationibus.

MVLTÆ *sunt præterea aliæ piscandi rationes in Propōtide, quæ omnib⁹ etiā nationibus cōmunes sunt, vt sagena, quā Galli Traine vocāt, quæ omniū est securissima siue facilima, & aliis nationibus etiā nota. Sed quoniā nulli huius maris piscatores subere vtuntur, vt in Oceano & mari Tyrrheno; nōnulli vulgo cortices quosdā leues suberis vice vsurpāt, vti ex pino & pinastro, quos ex Pōto aduehūt: plerisq. aliis cucurbitæ in vsu sunt, vt in Macedoniæ lacub⁹. Sæpenumero de industria Cōstātinopoli egressi,*

Pisca-

Piscatorum Perensium scaphas ingressi sumus, eósque comitati, vt pisces qui ad littus insularum Proconesi & Besbici, atque in Montaneæ sinu capiuntur, obseruaremus: nam simulatque multos pisces ceperunt, domum redeunt, & eos Constantinopoli diuendunt. Piscãdi per Tratte vel Traine, hoc est, sagenã, ratio eiusmodi est: Binis scaphis opus est, & multis funibus ad rete necessariis: littus præterea in quo piscari volunt, æquale sit, & à scopulis liberũ: deinde rete explicantes in mare abiiciunt, singularum deinde scapharum funes extremis retis partibus alligantur; tum piscatores cymbas suas ad littus dirigunt, rete versus continentem post se trahentes. Quod si funes breuiores sint, quàm vt ad terram pertingere possint, remis cymbas impellũt, donec ad littus perueniant: funes autem eiusdem longitudinis esse, eósque æqualiter trahi necesse est. Cùm iam ad littus peruenerunt, cymbis suis, quæ circiter viginti passus ab inuicem distant, egrediuntur, atque rete æqualiter trahere incipiunt; ex nodis enim qui in funibus sunt, intelligunt vtram in partem rete sit magis adductum; hoc sibi mutuo indicant, vt æqualiter trahere queant. Cùm rete vicinius fit, tum piscatores etiam paulatim contra gradiuntur: cúmque iam ad extremos funes peruenerunt, tum omnes rete trahunt æqualiter illud ad terram ducendo: deinde cùm ad retis imum siue saccũ peruenerunt, diligenter animaduertunt ne pisces sub rete elabantur. Si polypos ceperint, illorum brachia diducunt & explicant, atque dentibus eorum rostrum, quod psittaco simile habent, confringunt; nisi enim occiderent, è cymba effugerent. Captis murenis, illarum ceruicem ferreis forcipibus apprehendunt, atque fuste os & maxillas confringunt, totúmque corpus contundunt: nam si manu eas apprehenderent, morsu ab illis appeterentur, quoniam oblongum habent rostrum, magnósque dentes instar

aculeorum. Captis pastinacis, illico caudas præcîdunt, quod nostri Oceani piscatores haudquaquam faciunt, qui illas cum suis aculeis Lutetiam & Rotomagum transportari curant. Licet autem hæ pastinacæ nullum nomen Gallicum adhuc inuenerint, Parisienses tamen Raias appellant, quòd Raiis similes sint. Omnia ferè piscium genera denique capiunt præter Scarũ, quem ab illis minimè capi scimus. Alia est præterea cũ quadrãgulo reticulo piscandi ratio, quæ iis duntaxat qui littora Constantinopoli vicina accolunt, in vsu est, illisque præsertim qui ad sinistram habitant, versus Hariadeni siue Ænobarbi sepulchrum. Nã omnia Hispanica mancipia, quæ libertate donata, Turcicam religionem amplexa sunt, ad Propontidis littora sese contulerunt, atque istic elegantia ædificia exstruxerunt, atque hortos instituerunt: quoniã Turcarum Imperator quasdam immunitates & priuilegia concessit iis qui in ora maritima ædificarẽt. Eã ob causam supra tigna terræ infixa, atque saxa vsque ad marinam aquam aggregata ædificia exstruxerunt: nam, vt antè diximus, Ponticum mare, Propontis & Hellespontus, magnaq; Ægei maris pars, nullum penitus habent refluxũ, sed perpetuum profluentem. Rete porrò illud cuius modò meminimus ad minutulos pisces capiẽdos duntaxat vtile est, veluti Atherinas, & Cabassons Massiliensibus dictos, Romanis Lauarona, aliosque minutos pisces qui littore gaudent, quique maiores non euadunt: qua de causa eius maculæ sunt admodum exiguæ. Simile esset Truble, nisi longè maior esset ipsius tela quàm illius cuius in fluminibus vsus esse solet. Eius quatuor anguli affixi sunt lignis incuruis, & crucis instar transuersim dispositis, quorum medio affixum est manubrium siue pertica, quæ trabi erectæ, & in summo, furcæ instar cauæ, incumbit, & quasi in æquilibrio pendet, sic vt reti in mari demisso, extrema altera manubrij pars sursum attollatur: huic verò appen-

ſus eſt funiculus, quo deorſum tracto, rete ex marinis aquis ſubleuetur: tum piſces reticulo comprehenſi, in aëre pendentes manent. Piſcationis in Propontide commoditas & quæſtus adeò Conſtantinopolim auxit, vt vndique in circuitu pagi exſtruantur. Congri iſtic minus frequentes ſunt, quàm in Oceano: ſic etiã eorũ capiẽdorũ ratio diuerſa eſt. Nam quoniam Oceanus defluit, piſcatores ſcopulos accedunt, ibiq. piſciculos ſub lapidibus latitãtes reperiũt, quos maris fluxus in ſicco reliquit, nomine Exocetos: hos hamis infigunt è gemino funiculo appenſis, funiculos ſcopulis alligant ante quàm marinæ aquæ refluant. Cùm deinde marinæ vndæ ſcopulos contexerunt, congri, raiæ, caniculæq; marinæ, hanc piſciculorum eſcam inuenientes, eã cũ hamis vorãt, eaq; ratione ſcopulis alligati remanẽt. Marinis poſtea vndis recedentibus, piſcatores ad eſcam reuertuntur, piſceſq; in ſicco relictos reperiunt. Natura hunc piſciculum exocetum in eiuſcemodi eſcæ vſum commodè formauit: nam vt in ſicco hærere, & ſub lapidibus ſine aqua latitare gaudet, ſic piſcatores eum inuenire norunt & in ſuum vſum capere. Eam ob cauſam veteres Græci Exocetum nominarunt: recentiores Glinos appellant, quorum nonnulli in Propontide ſunt, criſtam in capite galli gallinacei inſtar ferentes. Quoniam verò magnis dentibus præditi ſunt, & acriter mordent, Comaſci incolæ ad Padi oſtia, Vulpẽ nominant, Maſſilienſes Bauecque: at noſter Oceanus nullum illi vulgare nomen adhuc indidit. Altera piſcandi ratio nautis vulgaris, eorũ præſertim qui in triremibus & onerariis nauibus verſantur, eſt quòd nunquam ſine retibus nauigent: quorum duo ſunt genera. Alia enim in aqua explicantur atque ex ſubere ſuſpenſa manent, nulli rei affixa: alia gemina ſunt atque duplicia, in quorum maculis piſces per marinas aquas oberrantes, ſæpiſſimè ſeſe implicant, atque capiuntur.

CAP. LXXV.

De ratione piscandi noctu ad lumen cum tridente: deque variis aliis in Propontide pisces capiendi rationibus.

PONTVS *Euxinus, Bosphorus, & Propontis semper in eadem vndarum altitudine permanent; quorum accolæ piscandi rationem quandam noctu ad lumen obseruant, admodum quæstuosam, quæ eiusmodi est. Bini viri cymbam siue nauigiolum leue & exiguum occupant: alter binis remis hinc inde dispositis cymbam impellit: alter in extrema cymba genubus innititur, tedamq; accensam habet, ex cymbæ ora prominentem; quæ quoniam piscatoribus vulgari in vsu est, per fora venalis inuenitur, atque vulgo* Dadi *appellatur. Qui huiusmodi piscationem instituunt, Lunæ splendorem non desiderant: nam quò obscurior est nox, eò piscatori commodior. Is porrò qui genubus innititur, fuscinam quinque aut sex furculis constantem manu tenet, & sedulò in aquam oculos intentos habet: si piscem quiescentem obseruat, manum subleuat, comiti, vt cymbam aliquantulum promoueat, aut retro impellat, manu aperta aut clausa innuēs: eius etenim comes huiusmodi signis intelligit quò cymbam impellere debeat. Sermones inter se cōmiscere illis non licet: nam aëris in aquam repercußio, ad dormientium piscium aures penetraret, illiq; excitati fugerent: etenim nonnulli pisces alij aliis faciliùs audiunt. Eapropter adeò lentè cymbam impellunt, & leniter remos aquæ imponunt, vt pisces non exaudiant. Necesse est etiam deligere tempus nullo flante vento turbatum, placidum mare, & locum non admodum altum: pisces enim non libenter quiescunt alto gurgite, tametsi quiescendo terram attingant, aut alicui saxo incumbant. Eos autem non minus quàm terrestria animalia dormiturire certū est: nec desunt qui eos rōchos ducentes exaudiuerint. Nam quandoquidem nulla animalia cerebro prædita, sine somno vitā traducere queunt:*

sic

sic pisces cerebro præditos somno refici necesse est. Quod Plinius Aristotelis auctoritate fretus scriptum reliquit: tametsi Actuarius Auctor Græcus dormiendi appetitum in ventriculo collocet. Piscator igitur dormientem piscem animaduertens, magno impetu tridentem siue fuscinam in eius dorsum vibrat, prout videt piscem vel sibi rectè oppositum, vel obliquum: tridens qui hamis recuruis constat, piscē figit, atq. in cymbā attrahit. Ea piscandi ratio ad lumen cū tridēte, ad polypos, loligines magnas & paruas capiēdas maximè est accōmoda, tū etiā ad alios omnis generis pisces squāmis præditos, veluti lupos, vmbras, mugiles, synodōtides, erythrinos. Hamo etiam piscātur in hunc modum: Ducentos aut trecentos hamos longa quadam serie ex fune quem cucurbitæ sustinent, pendentes disponunt, quibus escam è carnibus aut piscibus constantem affigunt: eum deinde funem noctu ad integrū vel dimidiū milliare in mare deferunt, isticq; tota nocte relinquunt, vt pisces qui cibum quærunt, quales sunt murenæ, squatinæ, caniculæ, raiæ, atq. alij similes, hamis capti hæreant. Postridie mane, nisi tempestas impediat, hamos, quos è longinquo propter adnexas ingentes cucurbitas statim agnoscunt, repetitum eunt, & prædam domum referunt. Quædam vrbes Italiæ sunt, in quibus vnicus vir quinque aut sex lineis eodem tempore piscatur, quas in pontium ligneorum rimis infigunt: nam dum escam ad vnam apponendo occupatus est, reliquæ trabium rimis infixæ, tantundem præstant, atque si ipse piscator eas manu teneret: nam interea dum piscis in vna capitur, reliquis escam apponendi ocium habet. Scombros in Propontide capiendi ratio plurimum ab ea differt quam in Oceano vsurpant. Nam qui Scombros in Oceano capere vult, lineas pendētes per tempestatem ducere debet: quanto etenim vehementior est tempestas, atque nauis maiore impetu vehitur, tanto

vberior erit captura. At Græci eam rationẽ non sequuntur, sed sagena duntaxat aut reti eos capiunt. Nullus piscis frequentior in foro Constantinopolitano conspicitur Glanide: verùm Iudæi illo non vescũtur, quoniã squammis caret. Vulgò etiam conspicitur Xiphias siue Gladius. Turcæ, Græci, Iudæi, & reliquæ Orientales nationes Delphino non vescuntur, quem tamen Galli eo tempore quo carnes interdictæ sunt, in delicijs habent, & vulgò Marsouin appellant. Duorum verò est generum: nam quem Oye appellant Galli, legitimus est Delphinus, vti in libro 1. de Piscibus abundè demonstrauimus. Certum est nostros Celerinos eos esse quos reliquæ nationes Sardinas & Sardellas appellant: omnes enim notas cùm in Propontide tum in Oceano examinauimus, nec vllam inter eos differentiam inuenimus, præterquam in sola magnitudine. Olim liquor quidam nomine Garũ non minore in vsu fuit apud Romanos, quàm nunc Acetum apud nos. Eum liquorem etiamnum tam frequenti in vsu apud Turcas esse deprehendimus, quàm vnquam antea fuerit. Nulla enim piscatorum officina Constãtinopoli est, quæ eum venalem non habeat. Ij olim Cetarij appellabantur: at nullum adhuc nomẽ Gallicum adepti sunt, nisi quis Harenniers illos dicere vellet: vulgarem tamen apud Italos appellationem inuenerunt: Romani enim Piscigaroli nominant, voce ex piscibus & garo formata. Piscigaroli Constantinopolitani, magna ex parte in Pera habitant, & recentes pisces singulis diebus apparant, eosque frixos diuendunt, quos exemptis intestinis & auribus, muria macerant, & in garum resoluunt. Plurimum tamen interest ex quo pisce garum fiat: nam ex solo ferè Trachuro, quem Veneti Suro nominant, & Scombris, commodè fieri potest. Garum veteribus tanti æstimatum fuit, vt Plinius exquisitum liquorem id vocarit, nec vllum penè maiorẽ in precio esse Romæ dixerit. Præterea ait, varij generis id

esse.

esse. Credimus quidem etiam ex piscibus squammatis parari posse. Vt autem demonstremus Iudaeos ab omni antiquitate in victus ratione summa abstinentia vsos esse, ipsius Plinij de hoc garo scribentis verba in medium proferemus. Aliud verò ad castimoniarum superstitionem, inquit, etiam sacris Iudaeis dicatum, quod fit è piscibus squãma carentibus. Nisi nobis constitisset, illos adhuc superstitiosè obseruare ne garo vulgari vtantur, haec non protulissemus. Peculiares etenim habent apparatus in eorum gratiam factos, quemadmodum confectum illud ex sturionum ouis, quod omnes Cauiar appellant, adeò vulgare in Graecorum & Turcarum mensis, vt nemo sit qui eo non vescatur, exceptis Iudaeis, quoniam sciunt Sturionem squamis carere. Sed qui Tana incolunt, quum magnam Cyprinorum quantitatem capiunt, eorũ oua adempta ita salire norunt, vt optimè sapiant, atque ex iis Cauiar rubrum conficiunt in Iudaeorum vsum, quod Constantinopoli venundatur. Haec omnia peculiariter descripta sunt binis libris, in quibus omnium piscium icones exhibuimus.

Cap. LXXVI.
De vetustis monumentis, & variis singularibus rebus quae Constantinopoli conspiciuntur.

CONSTANTINOPOLITANA *vrbs eo loco sita est, vt illa commodior ad Monarchae alicuius magnificentiam in vniuerso orbe inueniri non possit: nam eam habet maris commoditatem, vt maior ab vllo mortalium requiri nequeat. Nihil illic antiquius conspicitur, quàm id quod Romani Imperatores, & deinde Graeci istic erigi curarunt. Atque hoc addimus, vnum Constantinum pluribus Antiquitatis ornamentis Romam spoliasse, vt Constantinopolim ornaret, quàm viginti alij Imperatores centum annorum spatio exstruxerint. Quidquid etiam istic elegantis atque vetusti operis conspicitur, olim è Roma*

ma transuectum fuit. Inter alia columna est ex porphyritico lapide, non procul à D. Sophiæ templo. Est præter hæc Hippodromus, opus magnificum & sumptuosum, in quo duo sunt obelisci; quorum alter marmoreis lapidibus ferro & plumbo colligatis constans, olim æreis laminis inauratis tectus fuit: alter, nec is integer, ex Ægypto est aduectus. In eo etiam est æneus serpēs, opere fusili, ingentis magnitudinis, columnæ instar erectus. Constantinopolis septem montes murorū ambitu non minus claudit, quàm Roma. Triplici muro cincta est, sed eodem tempore eos non fuisse exstructos apparet: nam pleraque marmorearum columnarum fragmenta interiecta conspiciuntur, quæ indicant id festinanter factum fuisse. Diuæ Sophiæ templum pulcerrima est omnium structura, quæ adhuc permaneat, longéque superat Romani Pantheonis structuram: nam tota tēpli interior pars in fornices exstucta est, easq́. superiore parte patentes, & lucem admittentes, quæ columnis è selectissimo marmore variorum colorum confectis sustinentur, suntque in eo templo (si licet dicere) tot portæ quot in anno dies. Quoniā verò in Turcarū phanū siue Mesquitam cessit, Christianis id ingredi non licet: iis tamen & Iudæis toto corpore in templum prolato ex ipsis portis interiora spectare permissum est. Quisquis id templum viderit, Romanum Pantheon, vulgo S. Maria Rotunda appellatum, admirari desinet. Imo miramur Pantheon adeò extolli, tametsi eius structura tanto quo prædicant artificio non constet: nam quilibet vilis etiam murarius faber facilè & ex tempore eius structuram animo concipere potest; quandoquidem eius basis adeò firma, atque muri adeò densi sunt, vt difficile nobis non videatur fornicem peruiam superædificasse. At D. Sophiæ templi alia est sanè structura: foris quidem cocto latere vti Pantheon exstructum, & interius marmore incrustatum: Pantheon verò ex omni parte solidum cùm sit

&

& crassum: Sophiæ contrà templum amplum est & latè patens, & tenui materia vndique exstructum. Turcæ ad eius exemplum suas Mesquitas ædificarunt; nam circiter sex admodum splendidæ & magnificæ quæ intra centesimum annum exstructæ sunt, omnes ad D. Sophiæ templi exemplar sunt factæ. Vetusti cuiusdam palatij rudera conspiciuntur, quod vulgus Constantini palatium appellat. Turcarum Imperator in eo suos elephantos atque alia mitia animantia alit. Vicinus Hippodromo locus est, qui vetustum templum fuit, in quo Imperatoris Turcici fera animalia adseruantur: ad huius singulas columnas, leones alligati sunt, quod profectò sine admiratione conspicere haud potuimus; quandoquidem illos soluunt, manibus tractant, denuo alligant, atque nonnunquam per vrbem etiam circunducunt. Quandoquidem porro omnes Turcarum Imperatores, quantumuis etiam barbari fuerint, singularibus & raris animalibus delectati sunt: sic etiam omnes prouinciæ quibus Turca imperat, si ferum aliquod animal capiant, Constantinopolim id mittunt, quod Turcarum Imperator ali & sedulo curari præcipit. Istic catenis alligatos vidi Lupos, Onagros, Erinaceos, Histrices, Vrsos, Lupos ceruarios, & Lynces: imo minuta animalia istic etiam sedulò aluntur, qualia sunt Pontici mures Latinis, Ermines Gallis dicti. Erant præterea bina animalcula, felibus adeò similia, vt ab his differre nisi magnitudine non viderentur, his tamen veterem appellationem adaptare nullam potuimus: Aliquando Lynces esse existimauimus, quoniam pantheram pro lynce sumebamus, tandē imaginari nequiuimus, quænam essent animalia. Mirū sanè est eos adeò leniter omnia hæc animalia curare, vt ea maximè domestica reddant: imò ipsas etiam Genettes Gallis nuncupatas, quas liberè

per

per ædes vagari non minus quàm feles permittunt.

Quoniam autem Pera & Constantinopolis vnica ferè vrbs sunt, sóloque portu diuisa, sæpe idcirco traiiciendum est. Eam ob causam frequentissimi inueniuntur nauicularij, qui homines hinc inde transuehant, iique magna ex parte misera sunt mancipia. Qui verò è nauibus in officinas onera transportant, omnes ferè sunt Ægyptij, octoni aut deni simul coniuncti proficiscentes: nam cùm plerumque magnas grauésque sarcinas, quales sunt quæ nauibus vehi solent, educere, atque etiam vasa vino plena portare debeant, illa gestare solent pendula, eandem vocem & similes accentus personantes simúlque æquo passu gradientes. Multi sunt Constantinopoli opifices, varias artes mechanicas exercentes nobis ignotas: cùm enim typographica careãt, omnes in papyro expolita & leuigata scribere solent, quæ apud illos non conficitur, sed ex Italia aduehitur. Qui papyrum leuigant, asserem sibi comparant ex buxi fragmentis simul glutinatis constantẽ, nonnihil interiore parte concauum, cui papyrum leuigandam

dam imponunt; deinde chalcedonium lapidem siue iaspidem per medium baculum cubitalis longitudinis traiiciunt, cuius extremitatibus manu apprehensis, papyrum buxeo asseri impositam lapide confricant, atque expoliunt. Turcæ suos enses, quos Cimeterres appellant, gestare gaudent, non lucidos vt nos, sed damasquinatos vt vocant, hoc est, vtrinque subcæruleos: eam ob causam armorum expolitores ammoniacum salem cum ærugine æris in aceto macerant in vase aliquo, cui ensis mucronem imponunt, eumque rectum tenentes, illam mixturam integro die per eũ defluere sinunt; nõnihil etenim exedit ferrũ siue chalybẽ radiatim secundũ ensis longitudinem, cui magna venustas postea accedit cùm expolitus fuerit. Qui cultrorũ & ensiũ vaginas conficiunt, magna industria corium quasi granis quibusdã obsitũ parare norunt, vt aliàs dicemus. Apud Turcas, nobiles gemmæ non minore, imo etiam maiore sunt in precio, quàm apud nos: atque plura genera apud illos inueniũtur, quàm apud nostros gemmarios; è quarum numero ea est quam spurio nomine Lachrymam cerui nominant, & alia Sultan Meheure dicta: sed de his aliàs plura. Plurimæ sunt officinæ, quarum domini solis lineis telis vario colore depingendis sese & familiam alunt: qui quoniam suum opus subitò & magna facilitate peragunt, eius modum hic declarabimus. Primum omnium telam vel xylinã vel lineã, pulte ex amylo facta inducunt, eámque siue ea flaui, siue cærulei, siue alterius coloris sit, validè extendunt, & leuigant atque expoliunt: ligneam deinde formam elegantibus aliquot flosculis insculptam, colore inducunt, (quemadmodũ operæ typographicæ solẽt) quã lineæ telæ ita tensæ imponunt, atque premunt & fricant, atque hac ratione pergentes, elegãtes operas sine molesto labore absoluunt. Musicũ instrumentum apud Turcas inuenitur ex arundinum calamis confectum; quod inflatum, non minus elegantem reddit

harmo-

harmoniam quã Germanica fistula. Turcã quendã ante Domini Aramontij ædes transeuntẽ, & hoc instrumentũ inflantẽ semel audientes ego & reliqui qui in legati triclinio erant, Germanica fistula ludere existimauimus: sed è fenestra prospiciẽtes, obseruauimus instrumentũ id, eadẽ ratione confectũ, qua fistulæ eorũ qui animantia castrare solẽt, sed viginti quatuor calamis constare, cũ illæ decẽ & octo solũmodo habeãt. Qui ipse nõ audiuisset, vix credere posset ex tã vili & sordido instrumẽto, adeò suauẽ harmoniam prodire posse. Qui visitare volet eorum officinas qui Constantinopoli cultellis manubria adaptant, magnam varietatem dentiũ & cornuũ animantiũ conspiciet: nos enim istic bubalidis, & gazellarũ & aliorũ variorũ animaliũ cornua obseruauimus ex Põti Euxini littori vicinis locis delata: duo præter hæc dentium, Elephantis videlicet, & Mors, Gallis Rohard vocatæ belluæ genera; aliorum etiam animantium, quæ vulgare nomen nondũ inuenerunt. Qui legitimum Calamum odoratum desiderabit, in mercatorum officinis Cassabouserire requirere debet, & pro Acacia, Akakia pronunciare; Acacalis Kesmesen; Amomum Amama; ammi Ameos; Napellus Bisch; Saccharũ Alhasos, Tigala; Harmel Armala; Ben albi & rubri radices Behen amer & Behen abias: nam quas Ben album & rubeum esse arbitramur, plurimum absunt à veterum descriptione. Hebulben semina venalia habent, quæ nobis in vsu non sunt, quemadmodum nec nux quædam gemini pugni magnitudine, paruis granis esui aptis atque vt auellanæ instar dulcibus plena, quam Coulcoul, hoc est, nucem de Coulcoul nominant. Qui Calamum aromaticum nostrarum officinarum expeteret, Acorum ab illis petendum esset. Colocynthide cui cortex sit ademptus, non vtuntur, sed integra, magno errore. Vbique venale reperitur Terebinthi granum viride, & eius resina dura. Bryon istic etiam venale est, à nostro

nostro arborum musco longè diuersum. Fallimur etenim qui nostrum muscum Vsneam esse arbitramur, eam ipsi Vsnech nominant. Auctores Ponticum Absinthium commendant: id in Constantinopolitanis officinis nō modò venale, sed etiā vsurpatum vidimus: sed omnibus notis cum eo conuenit quod in hortis alimus, in hoc solo differens quòd Ponticum sponte nascens inuenitur. Quod nobis admirationis causam non leuem præbuit, plerosque in nostra Europa, id Absinthium in dubium vocātes, ineptam quandam herbulam Abrotoni potiùs genus, & nullius efficaciæ ei substituere maluisse, quàm vulgari vti, quod legitimum est Ponticum; simili errore implicati quo Veneti, qui legitimi Hyssopi loco, herbulam quandam, magna quantitate in Foroiuliensis prouinciæ montanis crescentem, in vsum receperunt, potiùs quàm domestica & culta vterentur, leui & tenui errore in multo grauiorem commutato. Constantinopolitani, qui tam diuersis aromatum & simplicium medicamentorū generibus in suis officinis abundant, vt mera sit cōfusio, neq. siluestri neq. domestica Hyssopo vtuntur, nisi in penuria; Thymū etenim eā appellāt, sed eius loco inutilem quandam herbulam veteribus ignotam vsurpant. Sic Thymo Cretico nō vtuntur, sed veram & legitimam Hyssopum colligunt, eiq. aliam substituunt. Rhaponticum nancisci qui volet, Rhabarbarum sibi demonstrari curet (nam id distinguere non norunt, sed vtrumque Rhabarbarum nuncupant) atq. radices oblongas & foris nigras, interius verò Centaurij maioris radicibus similes seligat. Certum etenim est, satis magnam esse inter Rhabarbarum & Rhaponticum differentiā. Quoniā autem de vtroque, tum etiam de omnibus animalibus, plantis, & medicamentis in Commentariis quos Gallica lingua in Dioscoridē scripsimus, agemus; hîc subsistemus, atq. finē priori libro imponemus.

PETRI BELLONII CENOMANI

Singularium & memorabilium Rerum, per varias exterasq́ue Regiones obseruatarum,

LIBER SECVNDVS,

LECTORI.

T plurimas Narrationes Peregrinationũ legimus variorũ hominum cũ recentiorũ, tum veterũ, qui terrestria & maritima itinera confecerunt: sic etiam deprehendimus eos qui de his agere voluerunt quæ ignorabant planeq; illis erant incognita, sæpenumero vanitatis & mendacij argui. Exemplum proponemus eius rei quam nunc Mumiam vocant: de qua nonnulli nimium sibi tribuentes, bonarumq; literarum, & naturalium rerum ignari, prodere non sunt veriti, eam conflari ex humanis cadaueribus, arena submersis in Africæ & Arabiæ desertis. At cùm singulas res quas in Ægypto obseruauimus, describemus, Mumiam lõgè aliud esse quàm quod vulgus censet, demonstrabimus, eamq; nec Græcis nec Latinis ignotam fuisse. Itaque hunc secundum Librum scripturi, nihil nos in eum relaturos profitemur,

præter

præter ea quæ noſtris oculis obſeruauimus, aut veterum auctorum teſtimoniis pleraque eorum de quibus acturi ſumus, confirmaturos. Et liberum nobis eſſe exiſtimãtes, ea quæ nobis ſeſe obtulerunt examinanda, plenè deſcribere; nihil diſſimulãtes, liberè noſtrã ſententiam protulimus. Ceterùm quoniam fauor & auctoritas Domini de Fumet, nobilis Cubicularij Regis Galliæ, in iſtarum rerum obſeruatione plurimũ me iuuerunt; ingratitudinis notam nullo modo effugere poſſem, niſi liberè faterer, multũ me ipſi debere: nam multarum rerũ notitiã adeptus ſum in ipſius peregrinationibus, in quibus magna humanitate erga me vſus eſt. Ipſum Conſtantinopoli inueni, cùm iſtic Regis Henrici II. ad Turcarum Imperatorem Legati munere fungeretur; qui magno fauore illum proſequutus eſt: nam illi aliquot ex ſuis Aulicis adiunxit, qui illius curam haberent, atque ſecurè deducerent per omnes quas vellet adire prouincias ipſius Imperio ſubiectas. Itaq. comitibus magni nominis Nobilibus Gallis, atque etiam Ianiſſaris, Chaous, & interpretibus, honorificè abſoluit longas & difficiles peregrinationes per Turcicas prouincias, vt poſtea videre licebit.

CAPVT I.

Peregrinationum quæ mari peraguntur, incertum tempus esse; atque de Constantinopolitano itinere in Alexandriam.

VI marino itinere peregrinationem suscipere volunt, nullum certum tempus præscribere possunt: quoniã, cùm nauigationes ventis sint obnoxiæ, sæpenumero contingit, naues magnas vel paruas, quæ velorum vel remorum beneficio aguntur, triremes, vel onerarias, quæ vento secundo, octo dierum spacio iter absoluerint; aduerso tempore, vix bimestri illud conficere posse. Verum quidem est, nautã qui nauigationem instituit, eius tempus posse computare; at illud certò constituere non potest: quoniã si secundi sint vẽti ad nauigandum quo iter institutum est, breui illud conficere poterit. Nobis contigit vt trium & decem dierum spatio, è Propontidis freto Venetias perlati fuerimus, in quod iter nonnunquam sex menses sunt impendẽdi. Nũc autem descripturi iter è Constantinopoli in Alexandriã Ægypti, nostrum est demonstrare, Arabum naues & præsertim Aegyptiacas, certum anni tempus habere, quo è Constantinopoli in Alexandriam nauigare solẽt: id autem fit circa Augusti finem; nam Septentrionales venti diutiùs in eadem statione permanent Septẽbri, quàm vllo alio anni tempore. Ne igitur tam commodã nauigandi occasionẽ negligant, pleræq. naues Constantinopoli tũc soluere solent in Aegyptum nauigaturæ. Qui verò ex Alexandria Cõstantinopolim proficisci cupiunt, sub vernum tempus discedunt: nam Australes venti constantiùs flant vere, quàm reliquis anni partibus. Vela igitur explicantes soluimus cùm iam aduesperasceret, totaq; ea nocte & sequenti die nauigantes, secundo vento boreali vecti sumus, vnius diei & noctis spacio totam Propontidẽ emensi:

eo

eo nomine appellatur illud mare Constantinopoli vicinũ, quod binis Bosphoris clauditur, binósq; Sinus habet; vnũ Montaniæ, olim Nicopolitanũ dictum; alterum Nicomediæ, veteribus Astacenus appellatum. Sequenti igitur primam noctẽ die, plano æquore vecti, Phrygiam ad sinistram & Thraciam ad dextrã relinquẽtes, Propontidem emẽsi sumus, quæ montibus vndiq; cingitur, nec admodum lata est: nam si quis in media Propontide nauigaret, facilè continentem circumquaque conspicere posset, atque multas insulas quas suprà enumerauimus. Tertio die manè Callipolim appulimus, vbi constitimus & anchoras in Sinu fiximus.

CAP. II.

De veteribus vrbibus in Propontidis littore sitis in Thracia: & de Callipoli.

CALLIPOLIS *à Byzantio distat quatuor dierum itinere, hoc est, circiter triginta sex miliaribus, nec vllum pro magnis nauibus portũ habet. Verum quidem est, Sinum habere satis capacem: sed & tota Propontis & Hellespontus, vt verum fateamur, Sinus propemodũ dici possent: nam vbique fundus inuenitur. Terrestri itinere Constantinopoli Callipolin proficiscentibus, & orã maritimam Thraciæ legentibus, quatuor veteres vrbes accedendæ sunt, vetus nomen etiam hodie retinẽtes, nullo tamen muro clausæ; vt nec reliquæ vrbes per eas prouincias quibus Turca imperat. Prima est Selymbria, nunc Selibria dicta, vbi portus est nauicularum capax, & sinus pro maioribus nauigiis. Secunda est * Heraclea olim Perinthus, elegantem & capacem portum habẽs pro onerariis nauibus & triremibus. Tertia est Rodosto. Quarta est Callipolis, nunc Galipoli, oppidulum nullis mœnibus cinctum, isticque Propontis desinit, & Hellespontus incipit: nam vniuersum illud fretum à Callipoli ad Aegeum mare vsque, Hellespontus appellatur. Turca*

eam nunc consuetudinem obseruant, quòd omnes naues cùm magnæ tum paruæ, cuiuscunque regionis, fretũ egredi volentes, sisti hîc debent, & earum naucleri Callipolitana præsidia conuenire, & licentiæ diploma ab eis petere, quod in Bosphori alterutro castello repræsentent. Verum quidem est, eam quæ Constantinopoli licentiam acceperit, non debere Callipoli aliam expetere: sed fretum egredi volenti, illius licentiæ diploma in alterutro eorum castellorum præbere necesse est. Quæcunque onerariæ naues ex Turcarum Imperio per fretum hoc egressuræ, integro triduo anchoris fixis hærere debent, vt Turcæ ocium habeant perlustrandi vniuersam nauem: nulla etenim ab hac visitatione immunis est. Veneti, Anconitani, Genuenses, Neapolitani, & Ragusei id fretum nauigare solent. Et quoniam istic clauis est, & primarius ex Turcarum dominio egressus quo mancipia effugere possent, eam ob causam adeò diligens istic fit perquisitio. Extera nauis hoc fretum ingrediens, si secundo vento feratur, hic sistere necesse non habet, vt licentiam petat: quòd omnibus nauibus liberè ingredi liceat, at egredi minimè: nã si fortè fugitiuũ mancipiũ in naui aliqua latens, aut aliudquidpiam ex Turcia efferri prohibitũ deprehẽderetur, graui pecuniæ summa mulctaretur. Biduo Callipoli hæsim⁹, & Augustiniani monachi monasterium accessimus, templũ adhuc retinens iuxta Christianorum Latinorum normam, apud quem vidimus vitem fructu suo semper onustam, & ipse nobis affirmabat septies in anno fructum, eumq́; maturum præbere. Apud Callipolin in planicie, vetera quædam Regum & Imperatorum Thraciæ sepulchra in crassæ cuiusdam & orbicularis metæ formam exstructa conspiciuntur; quæ colles quosdam referunt, quibus vniuersa Thracia abundat & inæqualis est. Procul plurima adhuc alia ipsis montibus imminentia apparent, sic vt colliculi montibus humana opera impositi videantur,

vt

vt reuera etiam sunt. Callipolitanus portus admodum angustus est pro onerariis nauibus: at pro catascopiis, biremibus, myoparonibus, & Maonnis (nauigij genere quod Latinis Græca voce Hippago dicitur, quodq; transuehēdis ex Europa in Asiam equis & Camelis vsurpatur) satis capax est. Huiusmodi generis nauium Maonnæ appellatarum, frequens numerus singulis diebus mane Constantinopolim appellit, quæ maxima ex parte à Turcarū Imperatoris prætorianis Ianissaris ducuntur. Posteriore parte apertæ sunt: eā ob causam equi & cameli sine difficultate in eas tanquā in stabula ingrediuntur. Secundum portus oram triremes in siccum pertractæ supra trabes ligneas impositæ, & asseribus tectæ, armamentarij marini in modum. Omnia eduliorum genera istic in foro venalia non minus quàm Constantinopoli reperiuntur. Vrbs à Græcis, Iudæis & Turcis incolitur. Frequēs est istic traiectus ex Europa in Asiam. Cùm Callipoli biduum hæsissemus, vela explicuimus, vt nostrum iter prosequeremur: ad Castella peruenietes, secundò anchoras fiximus: namque (vt diximus) nulli naui, siue extera siue Turcica ea sit, per fretum hoc egredi licet, quin primùm Callipoli, deinde iterum ad Castellorum angustias anchoras figat. Si nauis siue triremis mercibus onusta, extera est, triduo integro istic hærendum illi est, vt expeditionem exspectet: at si Turcica est nauis, & ventus secundus adflet, hac prærogatiua gaudet: (ne tempus illi effluat) vt primo die expediatur.

*Rectius hîc Bellonius quàm superioris libri cap. 68. vbi Perinthum nunc Rhodosto dici contendit: nam Rhodosto olim Ptolomæo βισάνθη καὶ ῥαίδεστον dicta fuit. Consule Ortelij Thesaurū geographicum.

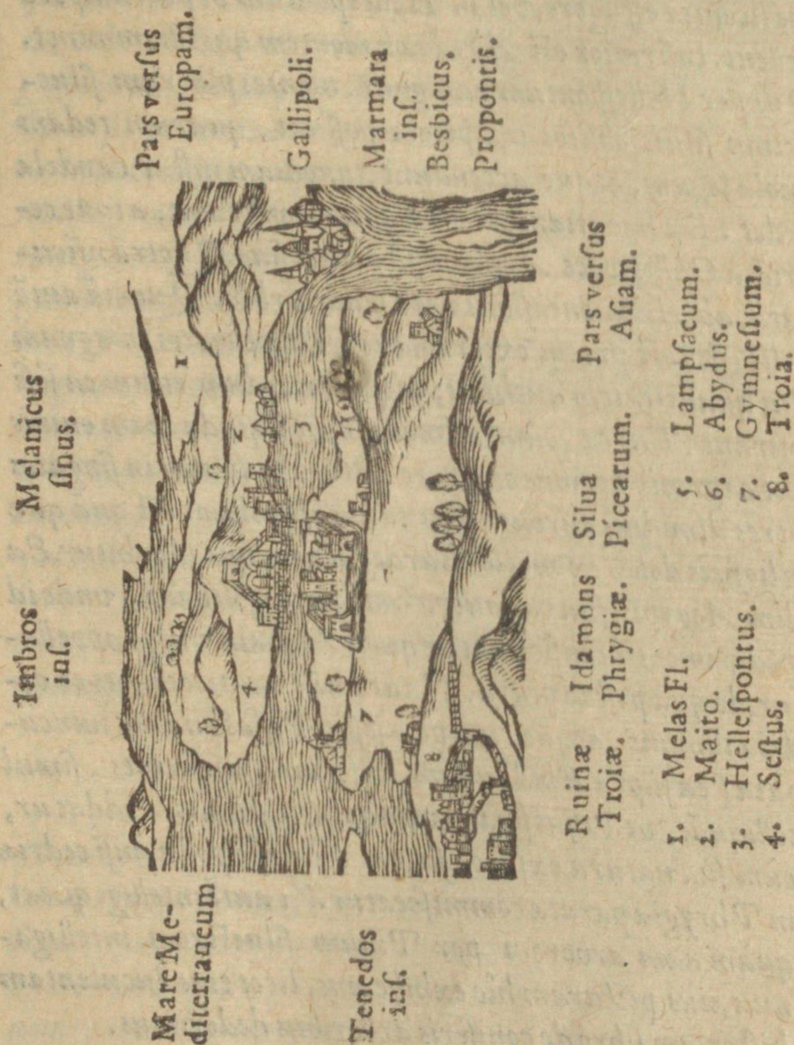
CAP. III.

Bosphori Thracici, Castellorum Sesti & Abydi, atque ruderum Scamandriæ descriptio.

CASTELLORVM *fretum circiter quadrantem milliaris in latitudinem patet: in eo olim, vt & nunc, Sestus*

& Abydus sitæ fuêre. Ex hoc Poëtæ fabulam de Leandro & Hero scribendi occasionem sumpsere. Abydus in Asia est, paludoso loco sita, & quadrangula forma reparata. Muri castelli ambitus præaltam turrim quadratam antiqui operis adhuc permanentem comprehendit, quam Turcæ summa parte extulerunt atque bellicis tormentis munierunt. Ea non sunt rotis imposita, at humi iacent, validóque muro posteriore parte nituntur, vt nec introrsum ferri, nec antrorsum progredi queant, eáque septem & viginti numero, omnia serie quadam disposita maris planiciem spectant. Quatuor propugnaculis admodũ infirmis prædita est in quatuor angulis muri quadranguli: & licet hæc arx vna ex clauibus Turcarum dominij est, admodum infirma videtur; firmior tamẽ est quàm Sestus: cúmque maioris sit momenti, eam ob causam maiore quàm Sestos cura & diliẽgtia adseruatur. Saxa è quibus reparata est, è ruderibus vicinæ cuiusdam vrbis desumpta sunt, quam antiquitus Scamandriam nuncupatam fuisse arbitramur in Asiæ continenti sitam; etenim dimidio duntaxat miliari abest à mari, & dimidij diei itinere à Castellis. Istic magnificarum quarundam structurarum eleganti candido marmore constantium rudera conspiciuntur, & columnæ omnis generis opere elaboratæ, tum plurima quadrangula & ampla epistylia. Sita fuit in colle, quem vtrinque ambiunt maxima latáque planicies & elegantia prata, quæ hieme restagnant, at æstate sicca sunt. Istic vidimus ingens saxum summo artificio scalptum, viri armati effigiem referens, thorace secundum veterem consuetudinem vestiti, galeámque plumis exornatam in capite gerentis, quæ sub mento fibulis constringeretur, oblongum & erectum clypeum manutenentis, atque acinacem siue ensem falcatum gestantis, non corpori alligatum, sed è collo propendentem sub ala sinistra. Hanc structuram quod-

dam magnificum templum fuiſſe exiſtimamus, alicui Deorum conſecratum, cuius ſaxa, vt diximus, Turcæ nunc ad mare deferunt, ad ſupra dictam arcem muniendam deuehenda. Altera arx Seſtos in Thraciæ Cherroneſo ſita eſt, ingenti & amplo pago à Græcis habitato, nomine Maito, vicina, in collis cuiuſdam accliui, trifolij propemodum forma. Huius prima turris mediam arcem

occupans, tres hemicyclos ſimul coniunctos refert. Altera primam ſimili forma ambit. Murorum ambitus triangu-

laris est: primúsque eius angulus monti oppositus, turrim in summo obtinens, quæ arcem ea parte propugnat. Ab hac turri mare versus progrediendo, protenduntur vtrinque muri ad ipsum vsque mare, mediam turrim comprehendentes: deinde secundum maris littus progredientes claudūtur; validisq; tormētis bellicis egregiè muniti sunt, quæ explodantur (si necesse sit) in eas naues quæ sine licentia effugere, vel in Hellespontum vi perrumpere vellent. Infirmior est Abydo, ob montem qui illi imminet.

Qui per Hellespontum nauigant, montes pinorum siluestrium siluis obsitos conspicere possunt, quarum tedam incolæ legunt, atque accendunt, quoniam instar candelæ ardet. Ex hac etiam picem nigram conficiunt, atque cedriā, à Gallis voce Arabica Quodrā siue Quotrā nūcupatā, ab Auenionensibus verò Cadecerbin. Quoniā autē vilis istic est precij, exteræ naues eò appellentes, magnam eius quantitatem auehunt, atque interdum etiam ea sese onerant. Turcæ, cùm admodum sit liquida, eam ouinis aut caprinis vtribus excipere solent: precium in singulos vtres dimidius aureus. Multo autē liquidior est quā quæ in ligneis doliis ex mōtib⁹ Burdegalæ vicinis aduehitur. Ea olim Aegyptij sua cadauera conseruare solebant, vnde id medicamentū conficiebatur quod Mumia vulgo appellatur, de qua postea plura. Nautæ nūc nauticos funes ea cedria illinunt, atque cum pice fossili Pissasphaltos nuncupata (ea supra Epidaurum nascitur) miscentes, simul colliquāt, vt Pissasphaltos mollior & liquidior reddatur, cùm sua natura exsucca sit, nec vsui esse possit, nisi cedriæ in Phrygia paratæ commisceatur. Vt autē intelligi queat, quàm nam arborem per Pinum siluestrem intelligamus, eius picturam hîc exhibemus, licet eius luculentam historiam libro de coniferis arboribus dederimus.

Hellesponti & Propontidis littora, magnam Algæ latifoliæ quantitatem proiectam habent, quæ in mari nascitur,

citur, vt in prato fœnum. Incolæ eam in littore legunt, atq. cum pingui terra commiſcentes, ſuas ædes illa contegunt: cùm enim oblonga, lata molliáque habeat folia, facilè contorqueri poteſt & terræ miſceri: quandoquidē ædium tecta plana habent. Mare per has anguſtias magno impetu fertur. Hinc fit vt multa excrementa in littus eiiciat non prorſus inutilia, veluti Alcionij quintum genus à Dioſcoride deſcriptum, quod Samothraces, Imbri, & Lemni incolæ vulgari lingua Arkeilli vocant. Huius tanta quantitas in Besbico Propontidis inſula paululum ſub Marmara ſita inuenitur, vt naues eo onerari queant: cùm tamen admodū magno ematur in Venetis, aliarumque nationum officinis: at illud veteri nomine non appellant; ſed quoniam leue eſt, & ſpumam refert, Spumam maris nuncupant. Nos iſtic etiam Antipathos inuenimus.

Cap. IIII.

De iis quæ apud Abydum obſeruauimus.

ABYDO adiacet pagus, eo amplior qui Seſto vicinus eſt: in eo cùm eſſemus die martis, Auguſti vigeſima octaua, magnam ciconiarum præteruolantium turmam vidimus, quæ multorum iudicio trium aut quatuor millium numerum explere poterant. Ex Ruſſia & Tartaria aduenire credebantur; nam Helleſpontū decuſſatim tranſuolabant. Hæ cùm ſupra Tenedon inſulam quaſi peruenissent, diu in gyrum ſeſe vertentes aliæ alias ſubſequebantur.

bantur, atq. quodammodo in orbem sese composuerunt: & inde, antè quàm à Propontidis ostiis longiùs abscederent, plus quàm viginti minoribus turmis distributæ; aliæ alias præcesserunt, omnes tamen versus meridiem tendentes. Abydenus ager Chamæleone nigro, vti Hellesponti littora, abundat. Incolæ ex Iberide, quam Græci vulgari appellatione Serapidi nominant, scopas conficiunt. Plures quàm centum Turcæ in nostra naui erant, qui è Constantinopoli in Ægyptum proficiscebantur: longè etenim breuius est iter marinum terrestri, vt postea demonstrabimus. Singuli viatores aureum pro vectura pendunt. Aegyptij mercatores diuenditis Constantinopoli mercibus, ne inanes naues in patriam reuehant, magnum viatorum numerum Memphim aut alia Aegypti loca adire volentium, recipere solēt. Nostra naue in Abydeno portu hærēte, & donec omnia expedita essent exspectāte, secundū riuulos quosdam aquæ salsæ deambulantes, terrestris cuiusdā serpentis genus inuenimus, quod magna ex parte interdiu in mari viuit, vti coluber in aqua dulci: sed noctu in continentē quietis causa progreditur. Rubro colore quodammodo præditus est, sed cui cinereus permistus sit.

CAP. V.
Troiæ rudera è mari esse conspicua.

AB arcibus manè secundo vento, quem nautæ Maestro tramontano nominare solent, vecti, ex Hellesponti angustiis egredi cœpimus, & in Mediterraneum mare, quod trium milliarium duntaxat spacio ab Abydo abest, ingredientes, Cherronesum ad dextram reliquimus; in qua Promontorium est veteribus Mastusia dictum, vbi Hecubæ tumulus, & Protesilai sepulchrum erat: deinde Imbrum insulam, quæ Lesbo paulo minor est, celsiores tamen montes habet; valde etenim Thraciæ littori vicina est. Longiùs porrò in mare progressi Lemnon insulam vltra Imbrum sitam conspeximus; quæ quoniam humilis

est,

est, nec altos habet montes, vix nobis apparebat. Secundo vento longiùs in mare delati, ad sinistram secundum Asiæ littora deflexímus: nam si ad dextram nauigassemus, ab insula Chio canali, ad quem tendere oportebat, aberrassemus. Continentis Promontorio Capo de Ianizzari, quod veteres Sigæum nominarunt, vicinores facti, satis apertè cuiusdam vetustæ arcis olim Caput Gymnesium nuncupatæ, rudera conspeximus, quæ eius vetustatem demonstrant. Eam è longinquo videre potuimus, quoniam in summo Promōtorio exstabat. Huius arcis muri ex latere & tenaci intrita exstructi fuêre. Ingentes istic sunt cisternæ, atque ampla penuaria, quæ Troiam profecturi conspectum iuimus: nostra nauis cursum tenebat inter Tenedon insulam, quam ad dextram, & Troiæ rudera quæ ad sinistram habebamus.

CAP. VI.
Ruderum Troiæ descriptio.

TROIANA rudera procul aspicientibus satis apparent: nam vrbis muri nonnullis locis adhuc supersunt. Quoniam verò ea terrestri itinere spectatū iuimus; quid istic sit reliqui dicemus: deinde nostram nauigationem prosequētes, quid etiā è mari cōspici possit, declarabimus. Qui Constantinopoli maritimo itinere illuc tendere vellet, ad Abydi angustias illi appellendum esset: nam dimidij diei itinere solummodo inde distant. Iis conspectis, cui cordi esset amœnam regionem videre, per montē idam in Phrygia, deinde per Olympum & Orminium regia via quæ Prusam vrbem ducit, progrediendum foret. Mons Olympus pari propemodum cum monte Senis est altitudine, aditu tamen nequaquam adeò difficilis. Qui istac proficisci nollet, Calliopolim redire posset, deinde terrestri per Thraciam itinere Constantinopolim. Troia in collis cuiusdam accliui sita est, qui è mari facilè perspicitur: etenim secundum littus extenditur. Inter Tenedon insu-

insulam & Troiæ rudera, inter bina promontoria transiuimus: alterum infra Troiam, in conspectu Lesbi insulæ, quod nunc Cabo Sancta Maria, olim Iarganum nominabant: alterum est in extrema insula Tenedo, isticq; ventus nostram nauem deseruit. Ad radices collis siue Promontorij, quasdam fornices antiqui operis adhuc restantes vidimus, ex arenato & latere constantes: vidimus insuper duarum Promontorij arcium rudera paulò infrà, secundùm littus maris, quæ in vrbe inclusæ fuerant. Qui Troianum agrum incolunt, partim Græci sunt, partim Turcæ, partim Arabes: omnesq; eam regionẽ Troada vulgò nuncupant. Non abs re Troianæ vrbis magnificentia (quanndoquidẽ adeò ampla est) à veteribus Poetis fuit celebrata. Aedificiorum enim quæ adhuc conspiciuntur rudera tam admiranda videntur intuentibus, vt eorum maiestas nõ nisi longa oratione explicari queat. Murorum ambitus de vrbis amplitudine satis amplum testimonium præbent: constabant autem ex magnis saxis, raris, & valde spõgiosis, nigris & duris, forma quadrangula incisis, quæ ex vicini Promontorij Assos nomine, latomiis exempta fuerant, à quo Salpetræ olim Flos Asiæ petræ dictum est. Exstant adhuc turrium quæ in muris erant rudera. Itaque minimè credendum est iis qui omnia rudera interiisse referunt. Murorum qui vrbem cingebant fundamenta adhuc apparent nonnullis locis suffulta columnis & fulcris binas orgyias latis. Quatuor horas in iis circumeundis insumsimus, nũc equites, modò pedites. Extra murorum ambitum secundum regias vias videre licet magna marmorea sepulcra operis antiqui, ex vnico lapide instar cistæ excauata, quorum opercula adhuc integra sunt. Apparent & prædictarum duarũ arcium rudera ex marmoreis lapidibus cõnstantia, quæ omnino corrumpi nequeunt. Quæ infimo vrbis Troiæ loco est, secundùm maris littus in longitudinem, duorum propugna-

pugnaculorum instar, extenditur: eius muri ex marmore cũ albo tum rubro tessellatim composito constant. Altera arx in summo colle sita, ab altera muri parte in ipso vrbis ambitu continetur. Ex hac vniuersa ferè vrbs, atq. etiam vicinus ager conspici potest: illius muri paulum extra vrbis mœnia eminent. Postquam mœniorum ambitum circumiuissemus, interiora vrbis obseruare cœpimus; sed nihil nisi ruderum confusa moles conspicitur: inter quæ turris cuiusdam quadrilateræ basis occurrit ex quadrato lapide structa, magni operis, quam Phari cuiusdam quæ noctu nauigantibus lucem præberet, basim fuisse credimus. Inueniuntur insuper multæ cisternæ integræ, quibus aqua pluuia adseruabatur; quoniam toto illo tractu rari essent fontes, imo vnicus duntaxat loco inferiore apud portum. Conspiciuntur etiam templorum quæ habitantibus istic Christianis exstructa fuerant, rudera, & magna adhuc murorum pars: in quibus marmorea saxa, crucem sculptam habentia. Toties excisa fuit hæc vrbs, vt nulla integra remanserint ædificia: eam ob causam omnino deserta est, nec quisquam ibi habitare potest ob agri sterilitatem, & aquæ penuriam. Intra primum milliare in circuitu nullus est vicus, nullæ ædes, adeò sterile & arenosum est solum, quod raras admodum arbores fructiferas alit. Pro loci tamen natura Esculi arborum prouentus satis quæstuosus est: nam vicini incolæ eius glandes adhuc teneras cum suis calycibus perticis decutiũt, vt apud nos iuglandes decutere solẽt, quas sub ipsis arboribus exsiccari sinũt, nihil sibi à suibus, cùm nullas alant, metuentes. Glandes deinde siccas colligunt, & in saccis reponunt, quibus camelos onerant, atque in proximas vrbes vehunt & vendunt, vt in Prusa & Callipoli. His coria parant, quemadmodum nos querno cortice comminuto, Aegyptij Acaciæ siliquis, Itali Myrti, Græci Rhois foliis. In hoc capaci ruderum ambitu, ampla est planicies, quæ nũc Xylo

&

& Sesamo conseritur, quod Sesamum magnum censum adfert, quoniam Turcæ ex eo oleũ exprimunt. Istic etiam Melonum genus serunt, quod rigatione non indiget: imò eius naturæ est, vt per integram hiemem sine corruptione conseruari possit. Veri tamen sunt melones, & simul atq. à sua planta reuulsi sunt, aliorum melonum modo edi possunt: in eo tamen differunt, quòd tota hieme, totáq; ferè proxima æstate conseruari queant. Legitimos autem esse Melones asserimus, quoniã tota planta à nostratibus non differt, nec eorum sapor ab his quos apud nos alimus, admodum dissimilis est: non desunt etiam illis alij nostratibus similes. Aliud fructus genus istic serunt, quod Turcæ & Græci Arabica appellatione vulgò Copous nominant: Græci tamen antiquitatis studiosi, Chimonicha vocant: Latini verò, certa quadã Græca appellatione Anguria: Arabes, Napeca. Anguriæ tamẽ nomẽ impropriè illi attributum est: nam Anguria nihil aliud est nisi cucumis nobis notus. Magni colossi Troiæ humi prostrati adhuc iacent operis antiqui; estq; locus non procul ab arce mari vicina, in quo magna marmoreorum saxorum copia est, quæ istic de industria congesta esse arbitramur, quoniam sine magno sumptu id fieri nequiuit. Restant adhuc in mœniorum ambitu nonnullæ portæ ferè integræ, præsertim ea quæ in colle ab arcis latere est, qua in planiciem egressus erat. Protenditur etiam oblongus & præaltus murus, quem anterides foris fulciunt, ex ambitu progrediens ad planiciem versus montem Idam. Altera porta per quã ad prata aditus erat, & descensus ad thermas, integra etiam est. Reliquæ portæ mare spectantes admodum corruerunt, paucáque restant earum vestigia. Columnam è candido marmore inuenimus terræ quidem infixam, sed media ex parte procumbentem: quæ ab vno latere hanc inscriptionem habuit; sed vetustate adeo corruptam vt vix legi posset. Imp. Cæsar Mar. Aur. Anto-

ninus

ninus Pius Felix Parthicus Maximus, Germanicus Maximus, Trib. P. I. Imp. xv. Cos. III. prouinciam Asiã per viã & flumina pontibus subiugauit. *Ab altero latere alia fuit inscriptio, cuius initium duntaxat legere potuimus.* Imp. Cæsar. Aug. Diocletiano regnãte. *De fluminibus Simoide & Xantho adeò à Poëtis celebratis, quæ Troiana prata rigabant, nihil aliud referre possumus, quàm adeò exiguos riuulos nunc esse, vt vix minutulos pisces, Loche Gallorũ aut Phorinum alere queant: nam æstate omnino exsiccantur; hieme verò vix tantum aquæ ferunt, vt anser in iis natare possit. Nec mirum videri debet si hanc dubitationem de iis fluminibus mouerimus: nam nec Aristotelis tempore inueniri poterant: inquit enim cap. 12. lib. 3. historiæ Animalium:* Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur: quam obrẽ Xanthũ pro Scamandro nuncupatũ ab Homero autumant. *Disquirendũ ergo an Scamãder & Xanthus idẽ flumẽ sint. Via quæ à Troia ad Thermas ducit, ad occidentẽ vergit; quiq. eò proficiscuntur, faciẽ versus Lesbõ insulã obuertere necesse habent: ea autem à calidis aquis vix binis milliaribus abest. Tenedos etiã admodum vicina est: canalis etenim dũtaxat traiiciẽdus est. Thermæ verò dimidio miliari à Troia tantũ absunt: adeo frequẽtia sunt secundũ eã viã sepulcra, vt iis quodammodò septa videatur; nã plura adhuc istic conspiciuntur quàm secundũ viã quæ à Philippis Cauallam ducit. Græcorum autem esse videntur, quoniã Græcis literis inscripta sunt: licet etiã quædam Latinis, videlicet quæ Latinorum sunt. Viciniores Thermis facti, superbas structuras antiqui operis conspeximus, in quarum vna* Iulio *legebamus, in alia* Magistratus. *Murum illum quem ex murorum ambitu progredientem in longum produci diximus, secundum vrbem duntaxat sequuti sumus: eum tamen ad viginti passuum millia extendi, nostri itineris duces affirmabant.*

bant. Vt vt ſit, præclarum quidpiam eſt, & propugnaculum aliquod fuiſſe aduerſus continentē credimus. Verſus Idam montem, qui binis ſolum tribúſve milliaribus à Troia abeſt, protenditur, atque ad ſinum Sateliæ peruenire referebant. Verum quidem eſt, cōtinuam haud quaquam eſſe eius altitudinem, ſed quarta milliaris à Troia parte diſiectum perruptumq́ conſpici: deinde tamen eandem quam apud Troiam habet altitudinem obtinere aiunt. Thermæ porrò tres aquæ ſalſæ ſcaturigines habent, è quibus ſal excoqui poſſet, quemadmodum ex aliis ſalſis ſcaturiginibus. Quod facile ex eorum riuulis deprehenditur, quos ſolis calor æſtate ſale concretos reddit. De his intellexit Plinius libro 31. cap. 6. cùm ait Lariſſa, Troade: nam locus vbi illæ ſunt, Lariſſa appellatur. Veteres fornices ex arenato & latere conſtructæ adhuc iſtic reſtant: ſed in earum vna non lauantur; quoniam murus collapſus fontem obſtruxit: leue tamen & temporarium tugurium exædificatum eſt apud ſcaturiginem alteram vbi lauantur. Fornices autem illæ non adeò magnificè exſtructæ ſunt, vt ad calidas aquas Tauri montis.

CAP. VII.

De inſula Lesbo, atque de Promontorio Sygax.

VT *porrò noſtram nauigationem proſequamur: cùm è regione Promontorij (Cauo Santa Maria nuncupati, olim Iarganum dicti, eſſemus; rudera vidimus veteris arcis, quam Achillis fuiſſe ſuſpicamur: nam ingens terræ tumulus inſtar collis cuiuſdam adhuc eſt, Achillis forſitan, quem Lesbij illi conſtruxerunt. Nos eo die longiùs progreſſi non fuimus ab arcium anguſtiis, quàm donec inſulam Lesbon antè nos haberemus; lento etenim vento ferebamur. Subſequens etiã nox quieta fuit. Altero die noſtræ nauis adhuc hæſit è regione arcis vrbis Metelin totius inſulæ Lesbi primariæ, à qua inſula denominata eſt. Eius incolæ Turcæ ſunt: ſed qui rura inhabitant, eáque & vineta colunt, ferè omnes Græci ſunt. Lesbium vinum ceteris*

præ-

præfertur Constautinopoli, idque magna ex parte heluolum est. Ut verò saturatioris coloris reddant, ex Iudæorum doctrina ebuli baccas admiscere norunt. Alia vini genera quæ ex Chio & Cycladibus insulis Cõstantinopolim inuehuntur viliori precio venduntur quàm Lesbiũ, quòd etiã gustu ab aliis discerni potest. Lesbos Phrygiæ opposita est insula, quæ validos & robustos alit equos, licet humiles, Multi istic fiunt casei, atq. optimũ frumentum nascitur. Ex hoc materia duorũ generũ abundè paratur, qua in pultibus suis Turcæ vtuntur, Trachana & Bouhourt, olim Crimnon & Maza appellata. Apud Turcas horũ vsus est cum pacis tũ belli tempore: quemadmodum in Romanis excercitibus Mazæ. eo die longè non sumus progressi: sed è regione eius scopuli hæsimus inter Chion & Tenedon, qui ob capræ similitudinem, quam procul intuentibus repræsentat, vniuerso huic mari Aegeinomen dedit: αἶξ enim Græcis Capram significat.

Tertio die thracias ventus nobis secundus esse cœpit: at quoniam lenis erat, Lesbi insulæ quam ad sinistram relinquebamus littus duntaxat legebamus: eius castellum è longinquo prospicere potuimus, tum quoniam recèns dealbatum fuerat, tum etiam quòd in edito situm sit: in insulæ occidentali parte situm est, * Tenedo insulæ aduersum, veteri more fabricatum, eamque ob causam infirmum. Vrbs portui adiacet eleganti & amplo, qui fidam omnibus nauium generibus stationem præbet. Is ventus toto die nobis secundus fuit, & longiùs à Lesbo progressis apparuit Psara siue Psyra insula, quam ad dextram reliquimus. Exigua insula est, Promontorio Phanææ vicina, quæ onagros siue asinos feros alit, ab his qui in campestribus Assyriæ aluntur diuersos, & alium aërem non ferentes; namque aliò transuecti pereunt. Promontorio Mastichi veteribus Phanæa nuncupato desinente nobis apparere, idem ventus sub vesperam paulo vehe-

mentior factus est, qui sub noctis crepusculum non procul à Chio nos impulit. Per fretum vecti sumus inter Chion & Magnesiæ cuneum, cui adeò vicini facti fuimus, vt facilè lapidem è nostra naui in continentem coniicere potuissemus. Ea verò Magnesia, minimè illa est quæ in Thessalia Mæandro amne alluitur, quindecim milliaribus ab Epheso distans: sed Chio vicina, nobisq; ad sinistram sita, Chios autem ad dextram. Præcelsum Chij montem nomine Pellenæũ infra nos reliquimus, peruenimúsq. Chion, in cuius canali noctu hæsimus, diem exspectantes.

*Bellonius hallucinari videtur hoc loco: cùm Lesbi occidentalis pars, Tenedos, quæ ad eius Septentrionem spectat, aduersa esse nõ possit, secundum geographicas tabulas.

CAP. VIII.

Breuis descriptio eorum quæ in insula & urbe Chio obseruauimus: solaque in ea Insula Mastichen inueniri.

E x *superiùs enumeratis diebus liquet, bidui duntaxat nauigatione opus esse, ex Hellesponti freto in Chion insulam, si secundus ventus aspiret: quandoquidem tertio die nos eò appulimus. Simul atque illuxisset, ex naue descendimus, vt vrbem conspiceremus, quæ exigua est, & in littore maris sita ad montis radices, Orienti exposita & Natoliam spectans. Turcico Imperatori tributaria est, eique in singulos annos duodena aureorum ducatorum millia pendit, vt in suis immunitatibus eã conseruet. Angustũ habet portũ, sed satis cõmodũ pro triremibus, aliísq. generibus nauiũ minorũ, & lẽbis. Maiores naues anchoras in ipso canali figere solent, nec portũ ingrediuntur. Sola insula Chios inter reliquas Mastichen generat, tametsi Galenus lib. 2. ad Glauconẽ, Aegyptiacã masticheni commendet: hoc autem tẽpore scimus in sola Chio reperiri, vbi Lentisci arbores tali diligentia & cura excoluntur, vt non minores in eã rẽ sumtus fiant, quàm apud nos in vinetorũ cultura. Cùm verò potiores incolarũ huius insulæ opes in Mastiche consistãt: eã ob causam in Lentisci arboribus curandis maiorẽ adhibẽt diligentiam. Quemadmodum*

dū enim Oleæ & fructiferæ aliæ arbores curã & culturã expetūt: sic Lentisci, nisi necessaria cura adhiberetur, exiguū gūmi prouentū darēt. Lētisci per Galliã Narbonensem, Prouinciã & Italiã nascētes, iis quæ in Chio crescunt sunt similes: attamē nullã Mastichē præbēt. Eruitur ex ea insula peculiare genus terræ virētis, æruginis æris colorem admodum referens, quam in Turcæ dominio terram Chiam nucupant: attamen veterum terra Chia non est, sed Vitruuij Theodotion. Nulla vrbs est in qua humaniores sint incolæ quàm in Chio. Nec locum aliquem scimus vbi suauior vitæ ratio haberi queat nostro iudicio, & in quo feminæ suauioribus moribus & elegantiore forma sint præditæ. Celebratæ olim pulchritudinis adhuc amplum testimonium præbent. Vt enim quædam nympha huius insulæ ob insignem candorem vocata est Chione à vocabulo Græco χιὼν quod niuem significat: sic insula ab eadem nympha χίος vocata est. Sed & viri in ea insula admodum humani sunt: licetque Græca insula sit: magna tamen ex parte Franko more, hoc est, Latino viuitur. Plurimi incolarū, Græci cùm sint, & Græca viuendi consuetudine vti velint, cuilibet tamen viuendi rationem deligere permittunt quæ magis arridet. Vtriusq; religionis obseruatio plurimum differt. Nã qui veri sunt Græci, si quempiã e suis Quadragesimali tempore piscibus sanguine præditis vesci videant, plurimū offenduntur. Quid illud est (inquient) an nō Romeos es? quasi dicerent, Nónne tu Græcus es? Nam qui Græcam religionem sectantur, Romei appellantur: qui verò Latinam, hoc est, Pontificem Romanum agnoscunt, Franki. Quoniam verò Græcis prohibitus est esus piscium sanguine præditorum in Quadragesima: si quis eiusdem religionis his vescatur, offenduntur, adeò suæ religionis obseruantes sunt. Chij autem cùm partim Genuenses & Itali, partim Græci, & Turcæ tributarij sint, insolita libertate viuunt, quam il-

lis Turca conseruat. Ante quàm hæc insula in Turcæ potestatem veniret, Genuẽsibus omnino parebat. At postquam Turca eam occupauit, Genuensibus non adeò subiecta est, quin administrationem Reipublicæ pro sua voluntate gubernet, haudquaquam ex Genuensium arbitrio. Quemadmodum & Respublica Epidaurica, quæ similiter Turcæ tributaria est. Insulani partim lingua Græca, partim corrupta Italica, qualis est Genuensis, vtuntur: Vestium autem forma & victus ratio Genuensium est. Mastiches prouentus in ea insula tantus est, vt singulis annis Turcico Imperatori pro quaternis vel quinis millibus ducatorum pendant in deductionẽ eius summæ quam illi tributi nomine dare debẽt: & singulas centenas libras centenis quinis ducatis æstimant. Quidquid eius superest, sibi reseruant. Galli mercatores Mastiches precium idem perpetuò esse considerantes, existimant atque etiam referunt incolas, collecta eius certa quantitate, reliquam abiicere. Sed id veritati minimè consentaneum est: nam, vti diximus, magnas impensas in Lentisci fruticibus colendis & curandis faciunt. Sed quoniam Turcico Imperatori singulis annis pro quatuor aut plurium millium ducatorum æstimatione pendunt, eius precium vel augere vel imminuere non licet.

Cessante Austro, qui nobis aliquamdiu aduersus fuerat, vela explicuimus, atque thracia satis secundo versus Alexandriam nauigauimus. Prima quã è longinquo prospeximus insula, Icaria fuit, nunc Nicaria appellata, quam ad dextram reliquimus:* Exigua est insula, Reipub. Chiæ subdita, minimè lata, sed in longitudinem protensa, non admodum magnis montibus prædita, atque raris siluis, sed frumẽto, & optimis pascuis pro ouibus abundat, è quibus ingentem caseorum numerum colligũt. Tutos portus habet hæc insula: atq. nisi pyratæ huic (quemadmodum & plurimis aliis paruis & desertis insulis) negotium

gotium facesserent, longè melius coleretur. Nāvilis etiam quinis pyrata eò appellens, atque in incolas impetum faciens, eos comprehensos, & in triremem coniectos, vi abducit. Paulo pòst procul admodum intuentibus Samos apparuit, quoniam prȩaltos montes habet. Deinde longiùs progressi, Ion inter Icariam & Naxon vidimus, in qua Homerum sepultum ferunt.

* Quæ hoc loco de Samo insula in Gallico exemplari inspersa fuêre, sustuli, atque sub capitis finem reposui: alioqui non constabat sibi Bellonius. Sed & Ion insulam malè collocare videtur inter Icariam & Naxon, si topographicæ tabulæ veræ sunt, quæ Ion longè infra Naxon reponunt.

CAP. IX.
De Insula Samo.

TAMETSI insula Samos ampla sit, vtpote quæ quingenta & octoginta octo passuū millia in ambitu habeat: deserta tamen est. Mirumq; est eam ita negligi; quandoquidem olim adeò celebrata potensq; fuit, vt cum Atheniensibus decertare auderet: pyratarum metus eam adeò desertam reddit, vt ne pagus quidem vnicus supersit, eámque ob causam nulla pecora in ea aluntur. Orbicularis potiùs est quàm longa aut in latum extensa, & solo canali siue angustiis ab Asiȩ continenti separata est. Ea insulȩ pars quȩ Septentrioni & Occidēti obiecta est, celsissimum prȩruptúmque & scopulosum habet montem, qui olim Cercetius dictus fuit: suntque eius scopuli penè inaccessibiles. Nauta Grȩcus in nostra naui vectus, qui eam insulam perlustrauerat, multos istic conspexisse riuos referebat: nos enim (tametsi non procul à nobis esset) è naui duntaxat conspeximus. Prȩaltarum arborum nemoribus abundat, è quibus breui temporis spatio pyratȩ naues sibi fabricare possunt, ad prȩdas in mari agendum.

CAP. X.
Disceptatio de pyratis, eorumq́ue definitio.

QVONIAM quid sibi hoc vocabulum pyrata velit, Mediterraneȩ regiones non satis intelligunt, atque in

ipsorũ potestate fuimus; quid Pyrata sit, edocere volumus. Ut id porrò paucis demonstremus, quomodo sese sustentare queat, atque vnde originem sumat; imaginandum est, tres aut quatuor viros nauigandi peritos, atque audaces, fortunæ sese exponere; qui cùm initio egeni sint, vnicámq; nauiculam prædatoriam aut vilem dromadem habeant, pyxide tamen nauigatoria siue quadrante quod Bussolo vocant, præditos esse, atque bellico apparatu, videlicet leuibus quibusdam armis ad eminus feriendum. Pro sua alimonia saccum farinæ secum vehunt, atq. nonnihil panis biscocti, vtrem olei, mel, aliquot alliorum & ceparum simul colligatorum fasciculos, & salis modicum, quæ in menstruum spacium sufficiant. Rebus ita cõparatis, mari sese exponunt, eò nauem dirigentes vbi quæstum facere sperant. Si ventus aduersus terram petere eos cogit, nauiculam in continentem trahunt, eámq; arborum ramis tegunt: tum ligna securibus cædentes ignem struunt, placentámque ex farina conficiunt, quam eadem ratione coquunt, qua olim Romani milites in bello facere solebant, qui æream aut ferream laminam gestabant, qua binis lapidibus imposita, ignem substruebant, sed supra extensa prius placenta, quæ ignis ardore incalescente lamina, percoquebatur. Cùm igitur ita parata omnia habeant, fieri non potest, quin vno aut altero mense opimam aliquam prædam nanciscantur. Quam si fauente fortuna adepti sint, breui opulenti fiunt. Vt vt sit, nulla adeò exigua præda illis contingere potest, quæ ad maiora illos aspirare non faciat. Quoniam verò hæc pestis adeò contagiosa est, vt vno die ex Asia in Africam transvolet; nemo est qui non magnoperè eam metuat, sibique, quantũ possit, ab illa caueat. Id malum publicum est, quod continentis incolas cogit ipsos in mari obseruare ea qua dicemus ratione. Nulla sunt in insulis siue in continentis littore montium iuga, in quibus interdiu non constituantur excubitores,

qui

qui obseruent an aliquos pyratas in mari nauigantes conspiciant. Quòd si nauem aliquam viderint, facilè discernent sitne pyratæ alicuius nécne: nam tam dextrè dissimulare non poterunt, quin suspectos sese reddant. Semper enim latibula quæritant, hinc inde obseruantes, vt aliquem inopinatum opprimant. Si excubiæ eiusmodi naues in mari conspexerint, subitò ignem accendũt; qui quoniam interdiu conspici non posset, de industria materiam aliquam præparatam habent, quæ ingentem fumũ excitet. Si plures naues conspexerint, variis locis fumũ excitabũt: nã multi fumi plures naues conspectas esse indicãt. His signis omnes vicinorũ portuũ incolæ admonẽtur vt sibi caueãt. Reliquæ quæ in aliis montiũ iugis sunt excubiæ, priorum exemplũ sequũtur, tametsi nihil aliud quàm fumos viderint. Sub noctis verò crepusculũ, luculentum ignem excitant, qui ab omnibus conspici queat. Nam ea nautarũ est consuetudo, vt sub noctis crepusculũ omnes ad ea loca vbi collocatæ sunt excubiæ, oculos conuertant, scientes excubias singulis noctibus lucidũ ignẽ excitare, in securitatis indicium: idq; appellãt, littus marinũ atque ipsum etiã mare nitidum & purũ esse; vt contra cùm multi ignes conspiciuntur, maritimã orã nebulosam esse. Quod si speculator binos ignes excitarit, duas hostiũ naues conspectas esse indicium est: idẽ fit de tribus, quatuor, aut pluribus. Quòd si plures ignes excitarit quàm vt eorũ numerus supputari queat, indiciũ est tot eũ cõspexisse naues, vt eas numerare non valuerit. Illud ignis indiciũ omnibus locis tam in pace quàm in bello obseruatur. Istud inuentum inter cetera Reipublicæ maximè vtile est. Nam vnius duntaxat speculæ exploratore opus est, vt vniuersam prouinciam commonefaciat. Speculatoribus enim sibi inuicem respondentibus, is qui procul abest, nõ minus admonet eum qui longiùs adhuc abest, quàm si ipsemet vidisset: idque vnica eiusdem diei hora, ad plura quàm centum quinquaginta

milliaria. Sed non est recens inuentum. Herodotus enim refert, Scyri incolas admonere potuisse Græcos plusquam triginta milliaribus inde distantes, de tribus triremibus quas illis Xerxes ademerat. Similis ignium ratio non minus in Anglia obseruatur, præsertim belli tempore, quàm in maris Aegei insulis. Nam ad vnicum ignis signum in proximo monte editum, minus trium horarum spacio omnes vicinæ regionis incolæ cum armis congregabuntur, cumq; singulæ tribus sciant quò illis proficiscendum sit ad hostes reprimendos, eos à suis littoribus arcent, nec in littus descendere patiuntur. Hæc omnia pyratæ non ignorant: eam ob causam noctu plerumque nauigant, atq. ad littus appellunt loco iis maximè opportuno, vt suũ myoparonem in littus pertractum ramis tegere queant. Interea ocium habent insidiãdi iis qui è pagis adueniunt, siue pascendi pecoris gratia, siue aquandi, siue quidpiam aliud agendi; quos statim comprehendunt, iisq; compedes iniicientes ad remos impellendos vtuntur. Si industrij fuerint, & bimestri solummodo spacio pyraticam exercuerint, segnes admodum fuisse eos necesse est, nisi duodena mancipia nacti fuerint: quorum numerum ea ratione augendo, sensim maiores naues sibi comparant, donec triremis alicuius fiãt domini. Quod si forte fortuna binæ Pyratarum turmæ simul societatem ineant: tum liberiùs grassantur; non minus enim hostes sunt sanguine iunctorum quàm quorumlibet exterorum, nec vllo modo iis parcunt. Bini duntaxat pyratæ impetum facere audebunt in Squirasse, Marciliane, Luc, & eius generis minuta nauigia. At onerariam nauem adgredi non audebunt, modò aliquot tormentis bellicis prædita sit. Hac igitur ratione pyratæ in mari grassantur, sensimq; potentiores facti, omnibus insulanis sunt formidini, sic vt miseri rustici perpetuò in maiore metu versentur, quàm auicula cui auceps insidiatur: nam dum quispiam maximè securum se putat,

putat, ab illis opprimitur: ipsique adeò piscatores. Atque vt huius rei exemplum adferamus. Cùm in Paxo, olim Ericusa dicta insula essemus, nõ procul à Corcyra, & cum itineris duce stirpes aliquas perquirerem, piratæ eam nauem quæ nos eò aduexerat, cum ipsis nautis abduxerunt. Item alio tempore magna nauis oneraria Veneta Priolæ appellata, in portu cuiusdam insulæ maris Aegei fixerat anchoras, cui nomẽ Zia, olim verò Cia, cõmodũ ventũ exspectans vt Constãtinopolim proficisceretur: lembus quidã ex Andri insulæ portu soluens, secundo vento in nostrum portum delatus est, quo admodum serò peruenit. Hunc alius pyratarum lembus insequebatur; atq. in portum simul etiam ingressus fuisset, nisi piratæ nostram istic nauem conspexissent: eam ob causam sese subduxerunt in alium portum, qui post insulam erat, quoniam iam tenebræ obortæ erant. Sed postridie ante lucem pyratæ octo numero inter harundines sese abditum venerunt, auroram exspectaturi, & lembum qui in littore erat, occupare sperantes, quem vi cum his qui inerant abducerent. Idque sine dubio fecissent nisi auxilium aliis tulissemus. Simulatq. verò qui in lembo erãt sese oppressos à pyratis animaduerterunt, robustiores qui erãt viri, in mare sese abiecerunt, vt natando saluti suæ consulerent: at reliqui cum feminis & paruulis qui in lembo remanserant, in piratarum potestatem venerunt. Adeò temerarij erant hi pyratæ, vt in nostro conspectu, qui multi eramus, miseros captos è portu abducere velle auderẽt. At noster nauclerus tormentum bellicum in illos explosit, & sclopetarios per nauis foros disposuit; aliud deinde tormentum in ipsos emisit, sic vt lembum deserere cogerentur. Sed & cùm è portu egredi voluissent, proximè nostram nauem illos nauigare necesse fuisset: hac ratione ad suum lembum redire coacti sunt. Miseri isti qui ex Andro soluerant, haud dubiè Turcis venditi fuissent, nisi opem illis tulissemus.

Nun-

Nunquam Turcæ eos iugulant quos capiunt siue in mari, siue in continenti, sed vendunt. Formosa & iuuencula mulier octoginta aut centum ducatis, vetula triginta aut quadraginta, puer aliquis bene habito corpore, quadraginta aut quinquaginta ducatis æstimabitur, vir autem robustus & quadratus sexaginta. Hæc causa est cur naues semper armis bellicis instructæ nauigent: & cur illæ quæ armis caret, perpetuo in metu versentur. Sed hæc satis de pyratis: nunc ad nostram nauigationem reuertamur.

Aquilo, qui nobis secundus erat, tota ea nocte constans fuit, sic vt Samon insulam ad sinistram relinqueremus, atque per angustias quæ inter Samō & Icariam sunt, nauigaremus. Alto adhuc sole apud binos illos paruos scopulos transiuimus, nautis omnibus adeò celebratos, & furnaces nominatos; quoniam periculi plena est secundum eos nauigatio: appellationē vulgarē sumpserūt à Græcis, quibus olim ἰπνοὶ, hoc est, furni dicti sunt: at veteres hos nō intellexerunt, sed alios qui sunt ad ostia Penei amnis apud Thessaliā. Hi sunt admodū metuendi, præsertim quādo noctu istac nauigandum est. Marina tabula eos fornacum nomine indigetat. Quoniam verò nobis istac iter faciendum erat, vel aliâs magno ambitu mare nauigandum; plurimum metuebamus: sæpenumero etenim accidit, naues tempestate istic perire. Nostrum iter prosequentes, transiuimus apud aliam insulam appellatā Gaideroniso, hoc est, Asinorum insulam: nullius autem nominis est, quòd deserta sit.

CAP. XI.
De Insula Patmo.

PATMON *insulam (in qua Diuus Joannes Euangelista relegatus fuit, & Apocalypsin scripsit) ad sinistram reliquimus, cuius montes adeò celsi sunt, vt procul etiam conspici possint. Vulgò Palmosa nuncupatur, atque à Christianis Græcis incolitur. Longè infra Icariam sita est.*

Eius

Eius incolæ in omni libertate Christiana secundum Græcorum consuetudinem viuũt, quemadmodum & reliquæ Græcorum insulæ quæ tributũ Turcico Imperatori pendunt. Magistratus tamen & vrbium Præfecti magna ex parte Turcæ sunt. Patmi portus satis capax est pro paronibus, triremibus, & minoribus nauigiis. Vniuersa insula tritici ferax est, & omni leguminũ genere abũdat: in ea est monasteriũ Caloierorũ Græcorũ, in quo cadaueris manus ostẽditur, cui vngues succrescũt, vt in viuentis hominis manu; & tametsi resecentur, post aliquod tempus denuò succrescunt. Vnde Turcæ occasionem sumserunt dicendi manum esse alicuius ex ipsorum prophetis. At Græci Diui Ioannis manum esse asserunt, qua istic Apocalypsim exarauit. Aquilone, perseuerãte, ad dextrã Lipson insulam vidimus procul in mari dissitam, quæ parua est & deserta: paulo pòst insulam Pharmaco, quam veteres Pharmacusam nominabant, omnino etiam desertam superauimus. Apud hanc insulam olim Cæsar à pyratis captus fuit, cùm Rhodon proficisceretur, Apollonij Molonis audiendi causa. Pharmacusa superata, in insulam peruenimus quæ olim Ireon [Leria Sophiani tabula habet] dicta fuit, nunc Lero adamussim obiecta Asiæ continentis cuneo longè in mare protenso, quem marina tabula Cortolo appellat. Veteres istic arces conspiciuntur collibus impositæ. Leriæ montes iis qui in Samo sunt, longè celsiores sunt, probéque exculta est ea insula cùm à Turcis tum à Christianis Græcæ religionis. Longiùs progressi, in aliam magnam insulam peruenimus Calimno nuncupatam, à Græcis Christianis habitatam: inde in aliam nomine Psermo, in qua bina aut terna sunt oppida, & multi pagi. Græcorum Christianorum industria & labore exculta est. Vrbem ad sinistram habebamus Lesmirne appellatam, vnam ex opulentissimis, & maximè mercurialibus totius Anatoliæ siue Asiæ minoris, quæ veteribus

Smyr-

*Smyrna * dicta fuit. E regione Patmi insulæ superandus nobis fuit cuneus Anatoliæ, longè in mare prominens, quem marina tabula Capo rosso, veteres Erythram dixerunt; hoc est, Promontorium rubrum. Magna difficultate eum superauimus: nam nebulosus erat aër, & intempesta nox. Ventus etiam aduersus nos occupauit, sic vt dimidiato velo in latus obuerso vteremur: Thracias is erat, adeò vehemens, vt mare mirum in modum cõcitaret & turbaret. Postride mane canalem Co insulæ ingredi cœpimus, apud continentem qui Halicarnassi nomen habet; is quinque solum milliaribus in latitudinem patet. Mare inter Samon & Con tam multis paruis insulis abundat, vt eas vix numerare liceat: eæ omnes veteribus Sporades sunt dictæ.*

* Si topographicæ Castaldi & Sophiani Græciæ tabulæ veræ sunt: Bellonium non toto (quod aiunt) cælo, sed toto mari errare necesse est, aut suam nauigationem confuso admodum ordine describere. Nam qui fieri potest vt in Patmi insulæ conspectu sit promontorium Erythræ, atque ad Pserma sinistram Smyrna, quæ in Ionia apud Clazomenas ad Sinum quendam in tabulis reponuntur? Sed id ego Lectoris iudicio relinquo.

CAP. XII.

De Co insula, Hippocratis patria.

CVM *iam illuxisset, canalis bonam partem emensi, vniuersam insulam Con apertè conspicere poteramus, quæ Hippocratis patria est, Turcæ Stancou nominant. Eius montes nobis celsiores videbantur quàm reliquarum insularum quas adhuc conspexissemus: nam Cretæ montibus inferiores non apparebant. Ipsa vrbs Cos à solis Turcis habitatur, & in vniuersa insula duo duntaxat sunt pagi quos Græci incolant. Ipsa vrbs & arx etiam Stancou appellantur. Hæc in edito sita est, turresque orbiculares habet maiores, quàm arces quæ in Lesbo & Tenedo sunt: illa autem humili loco sub arce ad maris littus, insula animantibus abundat, longiórque est quàm lata. Nos illius oram diu legimus, secundo vento delati, atque omnibus velis expansis (nam tempestas*

iam

ſam deſierat.) & additamentis etiã adhibitis. Ea porrò ad dextram relicta Rhodicum mare ingreßi ſumus. Procul ab vrbe Rhodo adhuc aberamus, cùm illam ſupra collem exiguum qui in mare protenditur, ſitam conſpiceremus: & quoniam præaltas habet turres, & pharos in quibus lumen reponitur, cuius conſpectu naues dirigantur ne à portu aberrent, procul nobis intuentibus apparuit. Viciniores autem facti, comperimus veterem quam referunt fuiſſe vrbem colliculo rotundo impoſitam iuxta littus maris, binis milliaribus diſtare ab hodierna vrbe: aiúntque iſtic cœnobium fuiſſe equitum Rhodiorum: & præter ſplendida quæ iſtic ſunt ædificia, munitum eſſe locum, qui etiam diligẽter à Turcis adſeruatur. Tandem ante inſulam appellentes, anchoris iactis è nauibus deſcendimus, atque vrbem perluſtratum iuimus.

CAP. XIII.

Singularia quædam Rhodi obſeruata.

VRBS Rhodus partim in acclini collis molliter deſcendentis ſita eſt; altera pars littus occupat. Maxima eorum qui pagos totius inſulæ incolunt pars, Græci ſunt: his vrbẽ interdiu ingredi ad operas faciẽdas & annonam comportandã, atque in ea toto die commorari licet: at vt nocte iſtic hæreãt, nõ concedũt Turcæ, ob ſeditionis atq. proditionis metũ. Inferre tamẽ ideo nolum⁹, quin noctu Chriſtiani aliqui iſtic permaneant: nam pleraque eorũ mancipia Chriſtiani ſunt. Senatus item Venetus iſtic negotiorum Procuratorem, ſiue, vt vocant, Factorem, qui noctem in vrbe ducit, alunt, tametſi omnes eius famuli Chriſtiani ſint. Turcarum Imperator perpetuò quinque triremes bene inſtructas habet, quarum Præfecti cura eſt, liberũ reddere mare ab incurſionibus quas pyratæ in Cycladibus & Sporadibus inſulis, aliiſque Græciæ locis Turcico dominio ſubiectis facere ſolent: tum etiam vt Mediterraneum mare ſibi ſubiectum habeat, atque reliquam Græciam tutam præſtet. Nam plerumque cum

ſuis

suis triremibus excurrit: & si quem pyratã in mari vagari intelligat, eum persequi non cessat, donec eum inueniat. Omnia equitũ Rhodiorũ cùm Gallorũ tũ aliarum nationũ ædificia integra adhuc permanẽt. Turcæ etenim nulla insignia, nullas picturas, sculpturas, aut inscriptiones quas istic inuenerunt, abstulerũt. Sed & hodie plurimas inscriptiones cùm Gallicas tum Italicas legere licet. Asserimus insuper Turcas hanc consuetudinem perpetuò obseruasse, vt omnes arces & propugnacula quæ occuparint, vti ea inuenerunt conseruarint; nihil enim vnquam structurarum aut sculpturarum diruunt. Postridie vrbe egressi, vicinos quosdam pagos adiimus, sacrisque Caloierorũ Græcorũ interfuimus, & eorum hortos perlustrauimus, punicorum, aureorúmque malorum, zyzipharum & sebesten arboribus, quibus abundant, probè instructorum: cuius sebesten fructu viscum conficiunt. Aderant etiam ficus, amygdalæ & oleæ. Pagorum Rhodi incolæ Græcam religionem obseruant, & rerum propria nomina habentium vocabula adhuc retinent. Nocturnæ Turcarum excubiæ cùm Rhodi, tum aliis Turcæ dominio subiectis arcibus† alta voce fiũt (non autem campanarum sonitu, vt in Italiæ vrbibus & Epidauri) respondentibus sibi inuicem excubitoribus. Rhodi mœnia in eodem adhuc statu permanent quo fuerunt cùm vrbs Equitibus adempta fuit: nec quidquam ab eo tempore ademptum aut additum est. Istic inueniuntur venales elegantes acu pictæ merces, præsertim verò lectorum tentoria: eas variis coloribus pingunt, sericeis staminibus crucis in formam decussatim consutis. Ipsa pictura frondes repræsentat, differtque à Turcica & ea quæ in Chio & Cypro fit.

† Qui mos apud Vngaros etiã obseruatur.

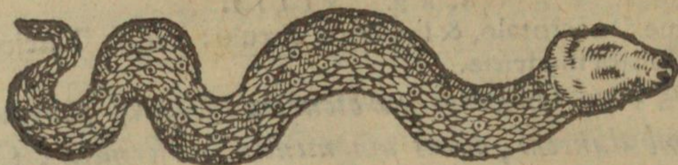
CAP.

CAP. XIIII.

De aue Onocrotalo, & serpente Iaculo; deque Turcicorum militum modestia.

ISTIC *Onocrotalum cicurem vidimus per vrbem deambulantem; cuius magnitudine obseruata; Cigno minorẽ esse deprehendimus. Omnino albus est, & Ansere longè crassior. Crura & pedes, Cigni pedibus similes habet, sed crassiore cute præditos, coloris cinerei. Excitata est auis, capite sublimi & elato, rostro lato & caniculato, per extremum mucronato & vnco, plumarum cristam in occipite gerens, vt Vannellus siue Aex, & in volatu Cignorum more alas verberat. Victum quæritat cùm in salsis tum in dulcibus aquis. In eo quem de auibus conscripsimus libro, hunc Pellicanum esse demonstrabimus, de quo breuitatis causa plura nunc non dicemus. Inter huius Insulæ singularia, serpentem Iaculum vidimus, paruis maculis oculorum instar in dorso varium, iis quibus Torpedo in dorso prædita est similibus. Nos extra vrbem sub spinosa cappari reperimus, quo loco Turca sua tormenta collocarat dum Rhodum obsideret. Græci nunc vulgari voce* Saetta, *hoc est; Sagittã, Turcæ* Ochilanne *appellãt, veteres Aconciam dixère. Trium palmorum longitudinem habet, & minoris digiti crassitudinem non superat: color eius cinereus ad lacteum tẽdens, venter autem omnino candidus, squammas in dorso, tabellas verò sub ventre habens, reliquorum more. Ceruicem nigram habet, & binas albas lineas ab ea per dorsi lõgitudinem vsque ad caudam excurrentes. Maculæ quas inspersas habet, lenticula maiores non sunt, coloris nigri, albo orbe cinctæ. Nos aliàs eius anatomen describemus, cùm peculiarem de omnibus serpentibus sermonem instituemus. Eius tamen effigiem ad viuum expressam nacti, eam hoc loco inserere libuit.*

Vidimus præterea myoparonem, Styrace rubra, quam Græci huius seculi Maurocapno *appellant, onustam, in*

portus littore exonerari. Nobísque relatum est, in ipsa insula nasci: sed quoniam iis qui nauigationem instituunt, longiùs a suis nauibus progredi non licet, euagari non potuimus vt eius arborem obseruaremus: nam cùm nautæ commodum tempus habẽt, nullius gratia nauigationẽ retardare solent. Ex quo inferre volumus, illos qui in triremibus aut aliis nauigiis peregrinationem instituunt, parum in continente obseruare posse; quoniam perpetuò nauem qua vehuntur, præstolari necesse est.

Diligentiùs obseruantes Turcas milites qui ad Rhodi vrbis portas excubãt, occasionẽ sumpsimus scribẽdi quàm ingẽs sit Turcarũ militũ continentia & obedientia: nam licet viginti aut triginta viri diligenter portas obseruarent, id tanto silentio & modestia faciebant, vt non plus turbæ exaudiretur, quàm si nemo istic adfuisset, videbantúrq. potius opifices aliqui quàm milites, nihilominus senatoriam quandã grauitatẽ præ se ferẽtes. In omnibus sanè actionibus adeò modesti erant, vt nemo eorum arma, imo ne acinacem quidẽ haberet. Binæ duntaxat nũc Rhodi patent portæ, vna ad portum spectans, altera ad continentem; deinde ianua ad Præfecti ordinis qui solebat esse hortum. Rustici qui in vrbem capreolos, caseos, butyrum, aliámque annonam inferunt, eodem quo Cretenses rustici modo amicti sunt, fuscam & corrugatam faciem habentes, prolixámq. & ad scapulas vsque propensam comam gestantes, atque crasso duplicique pileo caput tegentes. Thoracem coriaceum sine manicis, lineam interulam anteriore & posteriore parte propendentẽ induti, coriaceasq; oblõgas ocreas, quas thoraci ligulis adnectunt,

ctunt, & supra interulam lineas braccas inducunt. Qui eos antea non conspexisset, laruatos esse homines censeret iis omnino similes qui mimos siue matacinos agunt: nam simili modò compti sunt, quo laruati illi qui mimos Romæ & Venetiis in Bacchanalibus agunt. Turcæ eorum merces præsenti pecunia & bona fide redimere solent. Ex ruderibus quæ extra vrbem sunt, facilè colligere licet, magna olim istic fuisse suburbia, quæ omnino diruta fuêre cùm Turca Rhodum obsideret, nec postea restituta. vicini tamen vrbi sunt aliqui pagi, non longiùs à portis distantes quàm ad balistæ iactum, quos Græci & Turcæ incolunt, ibique Caloieri monasterium habent.

CAP. XV.

Profectio è Rhodo in Alexandriam.

ALIQVOT diebus Rhodi exactis, & expeditis negotiis, nostram nauigationem prosequuti sumus aquilone flante, nauémque in alterum latus impellente; superandum enim nobis erat promontorium quod Cauo del Bo vulgò dicitur, longè supra Rhodum vrbem. Eò primùm appulerunt Turcicæ triremes, cùm continente occupato vrbem obsederunt. Superato promontorio, tum Aquilo nobis secundus adflauit, & proram rectà versus Alexandriam dirigentes omnia vela expandimus, additis etiam appendicibus, rectà nostrum cursum tenentes. Id Itali Gallico velo nauigare appellant: videntúrque hanc differentiam fecisse respectu Latini veli quod triangulum est, cùm Gallicum quadrangulum sit: tum etiam quod Bourdon nuncupatum vulgò, Latinum velum nominetur. Tota nocte nobis fuit ventus secundus, atque sub solis exortum eò progreßi cùm essemus, vt insula amplius non conspiceretur, ipsa meridie nos deseruit is ventus, & maris tranquillitas atque malacia subsecuta est: vbinam autem locorum essemus, cognoscere cupiẽtes, ex marina tabula deprehendimus dimidum iter nos con-

fecisse: nam vento secundo nauigationẽ à Rhodo in Alexandriam minus triduo totidẽq; noctibus absoluere licet. Quando malacia pleno æquore nauem occupat, non magis agitatur quàm si in portu esset. Tum singuli nautæ colludũt inter se, piscantur, & natandi & lauandi gratia sese in mare abiiciunt, nec, sese sub aquam mergentes, ab vno nauis latere in aliud transire verentur. Tum plerumque pyratas metuere solent: nam in malacia, nulla est exigua nauis longa, hoc est, quæ remis impelli solet, quæ in magna naui rotunda nauigantibus metum non incutiat. At flante vento, ne minore quidem rotunda vecti, à trireme sibi metuunt: quoniam velorum beneficio effugere possunt. Euroaustro paulatim flare incipiente, sub vesperam intendi cœpit, & tandẽ nimium vehemens fieri, sic vt omnia vela contrahenda fuerint, dolone excepto, quem ad dimidium vsque malum deprimere, atque funibus validè constringere necesse fuit. Huic successit Auster, siue Notus, nobis satis secundus qui tota nocte flauit. At sub auroram Aquilo nobis denuo aspirauit: tũ demum magnum iter peregimus, singulis horis quaterna ad minimum vel quina milliaria conficientes: qua nauigatione nulla expeditior esse potest, nisi tempestate nauis feratur. Hæc autẽ eius nauigationis ratio est, vt à bosphoro eã rectà instituentibus, nostræ nauis puppis Septentrioni obuersa esset, & prora Meridiei: nam Constantinopoli in Alexandriam recta linea contendentibus, à Septentrione in Meridiem nauigandum est. Quoniam porrò in nauigationis narratione nostra oratio adeò progressa est, ab ea abstinere commodum non videtur, quin prius de veterũ nauigatione aliquid dicamus, quæ longè difficilior & minus commoda erat quàm nunc sit, vt in sequenti capite apparebit.

CAP.

CAP. XVI.

Veteres nauigationem sine pyxide nautica instituisse, & magnetis vsum ignorasse

VETERES longè difficiliùs suas nauigationes instituebāt, quàm nunc fit: nam vel Orientis vel Occidentis, vel Septentrionis vel Meridiei coniectura vti eos necesse erat: vel ex stellarum & Solis quæ noctu & interdiu illis apparebāt fulgore; atque magna ex parte nō longiùs in mari progrediebantur, quin continentem perpetuò conspicere possent. Nunc autem cùm magnetis facultates omnibus sint perspectæ; nauigatio adeò facilis reddita est, vt bini viri cū leui nauicula, omni momento, omnibus periculis, vehementißimisque ventis sese committere, & mare traiicere non vereantur: quod veteres ipsa meridie tentare non fuissent ausi, cùm nauticam pyxidem non haberent cuius acus magneti adfricata esset. Hic lapis alio nomine Heracleus & Sideritis dicitur; Itali Calamita, Galli Aimant vocant; in quo diuersæ facultates reperiuntur. Comperimus eum qui primus huius lapidis vsum inuenerit, Flauiū fuisse nuncupatum. At Albertus magnus primus omniū eius facultates scriptis tradidit: quē cùm suo tempore in vsu iā esse animaduerteret, veteribus non ignoratum fuisse credidit, atque Aristoteli eius facultates fuisse perspectas. Attamen & ipse Aristoteles, & qui aliquot sæculis eum subsequuti sunt, planè ignorauerunt hunc lapidem talibus facultatibus esse præditum, vt altera eius pars ferrum ad Septentrionem cōuertere faciat, altera ad Meridem. Aristoteles quidem non ignorauit ferri attrahendi facultatem habere: at quod nauigationibus vtilis esset, planè nesciuit. Huius lapidis Gallicæ apellationis affinitas ansam præbuit nonnullis Chymicis imposturas excogitandi de ipsius efficacia in rebus amatoriis, vt etiam polliceri atque persuadere ausi sint, non minus hominum amorem pellicere, quàm ferrum attrahat, quod tamen fal-

ſum eſt; atque ad eam rem candidum magnetem longè prætulerunt, nõ ignorantes difficiliùs & rariùs inueniri, quàm eum qui ferruginei coloris ſit. Huius magnetis ingens copia nunc inuenitur in quadam Tyrrheni maris inſula Elba, olim Ilua nuncupata, è regione Plombini, quod in Florentino agro eſt, ſita, vbi vili emitur. Sed de eo plura in Mahumetis vita.

CAP. XVII.

Duo duntaxat eſſe magna Nili oſtia quæ nauigari queant, & maioribus ſiue onerariis nauibus aditum præbeant.

INTER *Rhodum & Alexandriã, Hierax ſiue Sacer, Falconis genus, volando defatigatus, noſtræ nauis antennæ inſedit, atq. per binas ferè horas iſtic hæſit. Plurimæ coturnices à Septentrione verſus Meridiem tendentes, in noſtra etiam naue captæ fuère. Unde certiores redditi ſumus, illas eſſe peregrinas: nam & antè alias in vere obſeruaueramus, cum è Zacyntho inſula in Peloponneſum nauigaremus. Iſtic enim coturnices vidimus à Meridie in Septentrionem tendẽtes vt iſtic tota æſtate commorarentur: harum tum temporis plurimæ etiam captæ fuere, cum aliis auium aduenarum generibus, quæ in noſtram nauem ſeſe coniecerant. Vidimus præterea aliud auis genus, omnibus qui in naui vehebantur ignotum: cuculi magnitudo erat, merulæ color quodammodo. Vidimus etiam onocrotalos volantes, atque à Septentrione verſus Meridiem tendentes: aues hæ ſunt in Gallia aut Italia minimè notæ, niſi quòd interdum in lacu Mantuano conſpiciuntur, at in hieme abeunt. Toto eo die nullus flauit ventus, vt neque magna ſubſequentis noctis parte. Poſtride ſatis ſecundo nobis aſpirante Aquilone, noſtram nauigationem proſequentes, in locum quendam maris peruenimus, quem Nili aqua per oſtium Mendeſium ſiue Damiatæ ſeſe exonerans, alio colore quàm natiuo infecerat, vt omnino caneſcere videretur. Ex quo indicio nautæ intellexerunt ſeſe non procul ab*

Aegy-

Ægypti continenti abesse, tametsi nondum nobis appareret: nam vniuersa Aegypti regio humilis est, neque montes habet qui è mari conspici queant. Iam aduesperascebat, cùm in hanc turbidam aquam peruenimus, remißiorq; ventus erat: eam ob causam anchoras pleno æquore fiximus ad nonaginta orgiarum altitudinem. Mauritanorum siue Aegyptiorum Constantinopoli aduenientium consuetudo est, quando sub noctem ad turbidam illam aquam adueniunt, atque ignorant suprane an infra Alexandrinum portum siue Nili ostium longiùs sint progreßi, vt anchoras in mari figant, in proximum vsque diem, vt iam lucido die locum dignoscere queant, quo nauem in portum sint deducturi. Quod si altiùs progressos se agnoscant, cum tempore regredi possunt vt portum occupent. Nos istic nocte traducta cum tranquillitate maris, anchorísque postridie ex imo mari subductis, vela explicuimus, & ex hac turbida aqua egreßi, non diu nauigauimus, quin in aliam Nili aquam ex ostio canopico siue heracleotico prolabentem inciderimus. Hæc sunt duo maxima Nili ostia, cuius postremi aqua marinã ex viridi pallescente colore infecerat. Eam cùm per dimidij fortaßis milliaris latitudinẽ emensi essemus, iterum in cæruleam maris aquam peruenimus. Omnium primùm nobis in Aegypto apparuit Rosettæ arx quæ sesquidici itinere supra Alexandriam est. Cùm autem pleno æquore veheremur, & obseruantes quid nostris oculis primùm obiiceretur, nihil aliud quàm Palmas, Sicomoros, & Pompeij prææltã columnam conspeximus, quæ in Promontorio est supra Alexandriam. Cùm enim adeò humilis & mõtium expers sit regio, procul intuentibus apparere nequit. Nos sub noctem in portum appulimus, eam ob causam illo die nauem minimè sumus egreßi.

CAP. XVIII.

Breuis Constantinopolitani in Alexandriam itineris narratio.

Ex dierum quibus hanc nauigationẽ absoluimus obseruatione, cognosci potest, commodè quindecim dierum spatio nauigationem eiusmodi perfici posse, modò prosper, vt nobis, adflet ventus. Atque vt dietim nostrum iter repetamus, nisi Callipoli in Bosphoro ad Arcium angustias, tum in Chio, tum Rhodi substitissemus, octiduo eam absoluissemus. Nam à Rhodo in Alexandriam tres duntaxat dies & totidem noctes impendimus; è Chio Rhodum, binos solùm dies & binas noctes; & è Constantinopoli Chion duorum dierũ & trium noctium spatio perueniri potest. Ea ratione magnum iter breui tempore conficitur, vento adflante secundo.

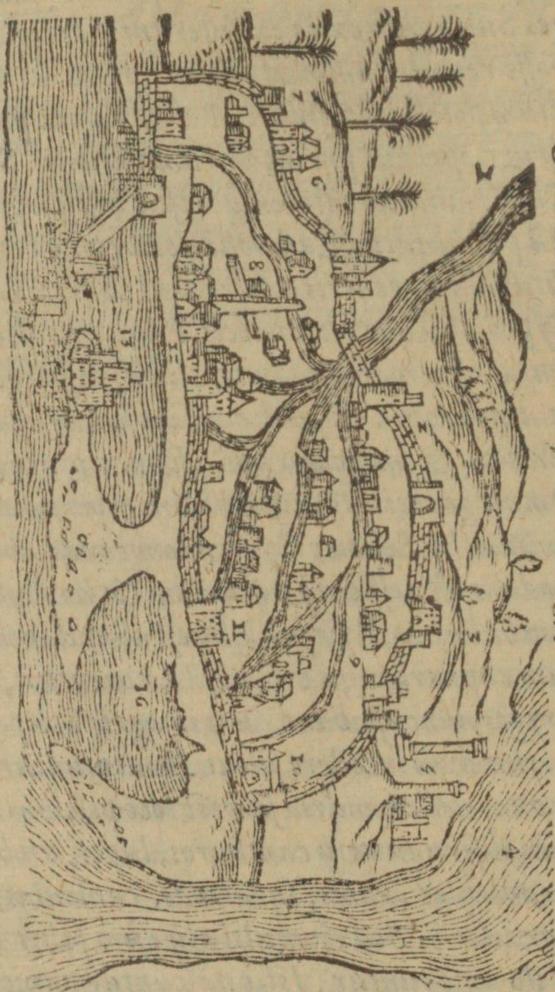
CAP. XIX.

De duabus Alexandriæ vrbibus, vna in Aegypto, altera (quæ Romanorum erat Colonia) in Phrygia.

POSTRIDIE mane naui egressi in vrbem Alexandriam profecti sumus. Sed antè quàm de ea sermonem instituamus, primùm nobis dicendum est, huius nominis varias esse vrbes: sed duas maximè celebres. Etenim latè imperium obtinentibus Romanis, Troia ab iisdẽ restaurata, & coloniis Romanorum in eam missis, Alexandria nominata est, cuius Plinius meminit, atque etiam Annæus Seneca in morte Claudij Cæsaris: Quæro, inquit, sororem suam stultè studere Athenis dimidiũ, licet Alexandriæ totum annum: nam tum temporis Latinorum istic erat Academia, eáque est cuius Galenus sæpè meminit, non de Alexandria Ægypti: quod ex eius lucubrationibus facilè deprehendere licet. Nunc porrò de singularibus rebus à nobis obseruatis, breuiter agere sufficiet: nam sigillatim de Alexandria scribere post tam multos magni nominis viros, actum, quod aiunt, ageremus. Arenoso

noso solo sita est in promontorio quodã : ab vna enim parte mediterraneo mari alluitur ; ab altera, mareoti lacu amplo & in longum extenso. Perstant adhuc mœnia quæ Alexander Macedo exstrui iussit: at vrbs interior, ex veterum ædificiorum ruinis magna ex parte constat. Diruta autem fuit ea vrbs, quando Galliæ & Cypri Reges Sultanum ex ea expulerunt. Is etenim illam minimè posse retinere animaduertens, prius diruit, quàm in hostium potestatẽ veniret. Postea tamen paulatim ædes exstrui cœperunt pro incolarum ratione. Sed & nunc, nisi Christiani mercatores suos istic institores alerent ob merciũ permutationẽ, admodũ celebris non esset. In eam inuehitur omnis generis commeatus cùm ex Ægypto, tum ex Cypro, aliisque vicinis locis. Panis qui istic pinsitur, in placentas efformatur planas, quibus inspergitur legitimi melanthij semen. Eam ob causam huius seminis magni sacci per fora & mercatorum officinas inueniuntur venales. Omnis generis vina istic etiam reperiuntur ex variis locis inuecta. Sed nec Cyprus longè inde abest. Sapida admodum istic est caro veruecina & hœdina, cùm vitulina tum bubula. Magna istic est abundantia generis cuiusdam caprarum quæ Gazellæ vocantur, veteres Græci Oryges nuncupabant, quas in agris Sclopetis petunt: turmatim enim incedere solent. Inueniuntur istic & gallinæ & oua. Alexandria sita est loco piscibus abundante; istic enim obseruauimus cantharos, lupos, vmbras, synodontides, mugiles, raias, squatinas, caniculas, linam priorem Rondeletij. Sed & multi alij cùm saliti tum recentes ex Nilo inuehuntur. Istic nascuntur punica mala, musæ, limones, aurea citriáque mala, ficus, sycomori, ceratia, & pleraque alia fructuum genera, quæ nos non habemus. Abundant etiam omnis generis leguminibus (è quibus quæstus magnus fit) atque omni frugũ genere, veluti oryza, hordeo, farre, aliàs spelta nuncupato. Dolicos Græ-

cis nuncupatus, florem fert istic flauum. Copiosum etiam istic pisi genus est, quod Græci Latyri, Veneti Manerete, Romani Cicerchie, Galli des Cerres appellant. Quid potissimùm in vrbe aliqua abundet, scire volentes, adeāt fora diebus quibus venales inferri solent aues, pisces, ole-

ra, fructus, & reliqua victui necessaria: breui enim deprehendent quibus rebus incolæ magis abundent: quod in Alexandria nos obseruauimus. Aegyptij rarò cibum sumunt, quin addatur radicis genus Colocasia nuncupatæ,

ta, quam cum carnibus decoquere solent. Magnũ est eius vectigal per vniuersam Aegyptum: nam vix quidpiam frequentiùs in vrbium & pagorum foris emitur. Cùm porrò de Alexandria institutus nobis est sermo, illius typum vti eam obseruauimus ad viuum expressam hic inserere voluimus.

Cap. XX.

De animali veteribus Hyæna nuncupato, nunc autem Ciuetta.

Qvi tum Alexandriæ Florentinorum Consulẽ agebat, Ciuettam habuit adeò cicurem, vt cum hominibus colludẽs, illis nasum, aures, & labra sine noxa morsu prehenderet: ab ineunte etenim ætate humano lacte educata fuerat. Rarum profectò ita cicurari posse animal adeò ferum & indomitum. Ciuetta veteribus probè fuit cognita: ipsorumque auctoritate demonstrabimus, Hyænam ab ipsis fuisse nuncupatam, tametsi nunquam obseruauerint adeò odoratum excrementum eam reddere: meminerunt tamen generis cuiusdam Pantheræ odoriferi. Auctores verba fecerunt de Hyæna tanquã de fero animali Africano; quod nobis suspicionem mouet, Ciuettam eo tempore in caueis minimè fuisse obseruatam. Hodierno autem die, cicur reddita, maiorem quæstum præbet quàm olim. Illius etiam nomen quo eam nuncupare solemus, ex Arabibus auctoribus mutuatum est, relicto veteri. Compacto vt Taxus est corpore, at maior: cùm autem alium præter muliebrem naturam habeat meatũ, ex quo Ciuetta emanat, plurimi Hyænæ historiam legentes, existimarunt illam esse Taxum, qui veteribus & Aristoteli Trochus dictus est. In ceruice & per dorsi spinam pilos habet nigros, quos surrigit cùm indignatur, non minus quàm sus suos. Inde factum, vt Glanis piscis etiam Hyæna nuncupata sit. Os habet magis mucronatum quàm felis, sed

barbæ pilos illi similes; oculis est splēdentibus & subrubentibus: sub quibus binis maculis nigris insignita est. Eius aures orbiculares sunt, ad Taxi auriū formam accedentes. Corpus habet maculis aspersum nigris, cùm alias eius color albicet: eius crura & pedes pilo nigro obsiti sunt, quemadmodum in Ichneumone: cauda oblonga, superiùs nigra, infima verò parte albis maculis aspersa. Agilis est, & carne vescitur. Hæc est Ciuette historia, quæ si cum Hyænæ descriptione cōferatur, apparebit id animal quod nunc Ciuettam vocamus, veterum Hyænam esse.

CAP. XXI.

De variis rebus in Alexandria conspiciendis, atque de obeliscis & magnis Aegyptiorum colossis.

POSTRIDIE *vrbe egressi, prealtā Pompeij columnam spectatum iuimus, in exiguo quodam promontorio sitam, octaua milliaris ab vrbe parte. Ea columna est immēsæ altitudinis, & crassitie reliquas quas vnquam viderimus, superat. Colūnæ Agrippæ quæ in Pantheo Romano sunt, nihil ad eius crassitiem accedunt. Uniuersa eius materies, cùm epistylij, tum formæ cubicæ ex Thebaico marmore est; ex eodem videlicet, ex quo omnes obelisci ex Aegypto delati constant. Eam Cæsaris iussu, ob victoriam aduersus Pompeium partam, istic erectam aiunt. Adeò crassa est hæc columna, vt impossibile iudicetur,*

nunc

nunc quenquam artificem reperiri posse, qui vllis instrumentis eam alio transferre queat. Ex summo hoc promõtorio longus in mare patet prospectus, atque etiã in Continentem. Si quis ad meridiem faciem obuertat, Mareotim lacum amplum & spaciosum cõspicere potest, palmarũ siluis in ambitu obsitũ, qui vix dimidio milliari ab Alexãdria distat. Ager vicinus magna ex parte arena mobili cõstat; planeq; sterilis esset, nisi Harmalæ, & Capparũ nõ spinosas stirpes aleret, quæ crassas illas Cappares proferunt, nobisq. inde adferũtur: minores etenim in Capparum stirpibus spinosis nascuntur, quæ hieme folia abiiciunt: cùm non spinosæ Aegypti, & quæ arborescunt in Arabia, fol a retineant. Miricæ arenosis locis plurimum istic delectantur: cùm tamen aliis locis humidum solum ament. Harmala admodum similis est Moly: Rutæque genus est, quod Arabibus, Aegytiis & Turcis nunc vario in vsu est. Ea etenim sese suffiunt singulis diebus mane, sibi persuadentes noxios spiritus se hac ratione abigere. Ea res huic herbæ atque eius semini tantam celebritatem peperit & conciliauit, vt nullæ sint adeò exiguæ & viles officinæ, quæ eam non habeant, tamquam preciosum aliquod medicamentum. Apollodorus antiquus auctor, cypero easdem facultates tribuit, cùm ait Barbaros domo egredi non solere, quin primùm Cypero suffiantur: quod occasionem aliquando præbuit cogitandi, eius vsum vetustum esse. Inter singularia quæ Alexandriæ conspeximus, bini sunt obelisci, qui apud eius vrbis palatium sunt: alter rectus & integer, alter humi procumbẽs & confractus. Qui rectus perstat, altero longè maior est: cuius crassities comparari posset cum eo qui Romæ est ad D. Petri. Cùm de obeliscis verba facimus, de re inter reliquas maximè admiranda facimus, quæque magnã dubitationem parit, cur adeò mirabiliter sint incisi. Si terni aut quaterni duntaxat inuenirentur, coniici posset, eos

Regis cuiuspiam cura excisos esse: sed cùm multi sint, quorum alij exigui, vt qui pone Mineruam, in foro apud Pantheon, & apud Aram cæli Romæ conspiciuntur; alij ingentes admodum, vt qui apud Populo, & Pontificis palatium sunt, atque omnes Ægyptiacis characteribus siue hieroglyphicis characteribus insculpti; statuere possumus eos olim excisos fuisse vt tumulis quibus in Ægypto corpora condita reposita erant, imponerentur, minimè autem vt templis dicati essent. Plurimi videntes solidum lapidem, tam ingentem, tam longum, & crassum, adeoq; expolitum, fusilem esse credunt (quoniam omnes obelisci ex lapide Thebaico sunt excisi, multis granis distincto duorum aut trium colorum, vt sturni auis collum: inde factum est, vt veteres Græci hunc lapidem Psaronium cognominarent: ψάρος enim Græcis, sturnum significat) sed hallucinantur, nam eius varietas & granorum distinctio ex rupis natura, quæ huiusmodi coloris est, procedit. Tanto magis admirandi obelisci videntur, quod ex solido lapide constent; quemadmodum si quis imaginaretur, se quadrangulam aliquam turrem intueri ex vnico lapide exstructam. Omnes qui nunc sunt Romæ obelisci, iam in Aegypto insculpti fuere antè quàm Romulus vnquam pedem Romæ figeret. Rupes siue Latomia, vnde excisi sunt, adeò solida est, nec vllis venis distincta, vt exscindere istic liceret solidam turrim, & vnico lapide constantem, crassiorem atque altiorem, quàm binæ illæ sunt turres ad Diuæ Virginis phanum Lutetiæ, si humana industria moueri posset: nam montem integrum duorũ milliarium longitudine, solido eoque sine vllis venis lapide constantem, videre istic est, ex quo colossi vel obelisci exscindi queant quantæ quis voluerit crassitudinis & altitudinis. Tres colles murorum Alexandriæ ambitu continentur, qui scoparij siue sordium montes cognominãtur, vt ea loca quæ Lutetiæ Les voiries [in quę videlicet omnes

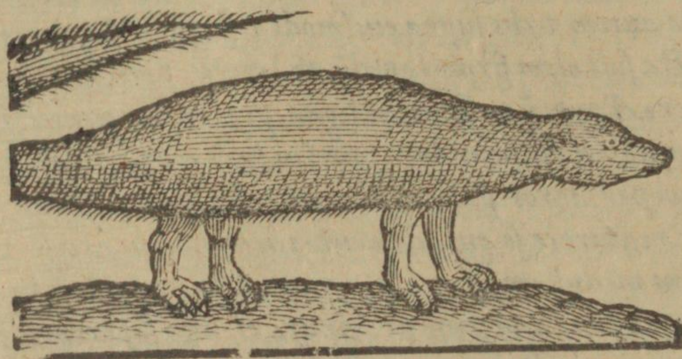
nes sordes & animaliũ cadauera abiiciũtur] *nuncupantur. Elegantes aquaductus, ingentes cisternæ, atq. putei qui Nili aquam excipiunt, obseruatione profectò digni sunt: adeò enim proba materie, atque tam magnifico opere exstructi sunt, vt adhuc integri persistant: necessarij etiam omninò erant. Alexandriæ incolæ semel in anno eos implere solent, cùm Nilus inundat, ad totius anni vsum. Per ingentem canalem primũ vniuersas vrbis cisternas replẽt, in quibus depuratur & limpida redditur. Tota autem vrbs supra eiusmodi cisternas & puteos exstructa fuit olim firmo lapidũ & laterũ opere, quoniã rara per Ægyptũ nascuntur ligna, præter frequentes Palmas, quæ ad ædificandum prorsus sunt inutiles. Aegyptij rustici per agros palmas abortiuas & quæ vitium fecerunt, requirere solent, quarum cacuminibus excisis, candidam medullam eximunt, quam in foro venalem proponunt: ea cruda vescuntur, cinaræ etenim saporem refert. Eam veteres Palmæ medullam siue cerebrum nuncuparunt, & Græci ἐγκέφαλον. Aduertendum tamen est, Varia esse Palmarum genera: spinosum enim in Creta obseruauimus genus, ab eo differens quod nautæ ex Hispania aduehunt & Cephaloni* [Hispani Palmitos] *vocant; pumilam videlicet illã Palmam quã Rotomagenses & Lutetiani Aromatarij in suis officinis recentem venalem proponunt, & quaternos vel quinos asses æstimant.*

CAP. XXII.

Ichneumonem hodierno adhuc tempore in multis Aegypti ædibus cicurem adseruari: & alterius Ichneumonis vespæ aduersus Phalangium certamen.

ALEXANDRIÆ *incolæ Ichneumonem Aegypti peculiare animal alunt: cicurari etenim possunt, non secus atque feles & canes. Vulgus antiquo nomine appellare desiit, & vernaculo sermone Pharaonis murem nũcupat. Obseruauimus porrò eius catellos à rusticis Alexandriam venales inferri, atq. ab oppidanis auidè emi,*

vt illos domi alant, quoniam mures venantur non secus atque mustelæ, & serpentes insuper insequuntur, quibus indifferenter vescuntur. Exiguum est animal, & admodum mundum. Qui id ex ingenio duntaxat depinxerunt non conspectum, rectè exprimere nequiuerunt, vt ex præsenti pictura deprehendere licet; quoniam illæ nihil naturale referunt: in nostra autem, reliquo corpori coniungenda est cauda.

Primus quem Alexandriæ conspeximus, inter arcis rudera fuit, gallinam quam ceperat vorans. Vafer est in præda aucupãda: nam posterioribus pedibus sese subleuat, & obseruata præda, summa tellure adrepens, magno impetu sese in prædam vibrat, indifferenter vescens omnibus viuis corporibus, vti scarabeis, lacertis, chamæleone, & omni serpentum genere, atque ranis, muribus maioribus & minoribus, aliisque similibus. Auiculas etiam maximè appetit, præsertim gallinas atque earum pullos: & cùm indignatur, pilos surrigit, qui duorum sunt per interualla colorum, nempe exalbidi vel flauescentes, & cinerei, duri & asperi instar pilorum lupi. Maiore est robustioreq́ corporis mole quàm felis, rostrúmque nigrum & mucronatum habet instar viuerræ, sine vllis tamen barbæ pilis: breues & orbiculares habet aures, coloremq́ cinereum ad flauescentem accedentem, qualis in cercopithecis conspicitur: eius crura nigrescunt,

ſcunt, & quinq. articulis poſteriores pedes ſunt præditi, quorum calcar interius breue eſt: eius cauda oblonga eſt, & ſuperiore qua ſpinæ adhæret parte, craſſa: linguã verò & dentes felinos habet. Peculiari præditus eſt nota, qua reliquæ quadrupedes animãtes carẽt; quæ ſuſpicionẽ Auctoribus præbuit, vt exiſtimarẽt mares nõ minus vterũ geſtare quàm fœminas: habet enim præter muliebris ſexus meatũ, aliũ quempiã ingentẽ illi contiguũ, pilis obſitũ, non admodũ diſſimilẽ pudẽdo mulieris, quẽ per magnos æſtus aperit (clauſo nihilominus permanente quo excrementa reddit foramine) vt cauitas in eo appareat. Teſticulos felis habet, & ventum magnopere formidat. Tametſi hoc animal exiguũ ſit, adeò tamen induſtrium & agile eſt, vt aduerſus magnum canem confligere non vereatur: atque ſi felem obſeruet, eam ſtatim ſtrangulet. Quoniam verò os adeò mucronatum habet, cum difficultate craſſiorem carnis molem morſu apprehendere poteſt, imo ne humanam quidẽ manũ in pugnũ contractã mordere. Auctores de eo multa alia ſcripſerunt, præſertim eum bellum aduerſus aſpidem gerere, & crocodili oua confringere, admodumque vigilantem eſſe, illi multas ſingulares facultates tribuentes, quas breuitatis cauſa hîc prætermittimus; exiſtimantes nos ſatis feciſſe, ſi eius deſcriptionem daremus. Sed & aliud animalculũ eſt, è veſparum genere quod Ichneumon veſpa appellatur, & bellum internecinum habet cum phalangio: quoniam verò eorum pugnam vidimus, ipſam hoc loco cõmemorare libuit. Inſecti genus eſt ſanguinis expers, forma api ſiue veſpæ, vel magnæ formicæ alatæ perquam ſimili, veſpa tamen minus; in terra etiam ſuum latibulum quemadmodum phalangium faciens. Superat phalangium quandocunque id extra ſuum latibulum inuenire poteſt: at ſi in latibulo id adoriatur, ſæpenumero re infecta redit. Accidit vt ichneumon veſpa phalangion è ſuo latibulo egreſſum

corriperet, atque post se traheret, quemadmodum formica tritici granum, idque quò volebat impelleret, tametsi non sine magna difficultate: nam phalangium pedum vncis obuia quæq. apprehendens, quantum poterat renitebatur. Ichneumon verò, suo aculeo, quod instar apis exerit, variis in locis ipsum pungebat. Defessus autem ista pertractione, auolauit hac illac oberrans ad balistæ ferè iactum; deinde suum phalangium requirens, nec quo reliquerat loco inueniens, eius vestigia sequebatur, quasi illa odoraretur, non minus quàm canes leporum vestigia. Deinde inuentum plus quàm quinquagies aculeo pupugit, rursumq. pertrahens, quò voluit perduxit, isticque planè confecit. Merces quæ in Alexandrinis officinis reconditæ adseruantur perlustrantes, inter eas obseruauimus struthionum pelles cum suis plumis maxima copia: solent enim Aethiopes illis confectis pellem detrahere: carnibus quidem vescentes, at pelles cum suis plumis, aliis mercibus permutantes. Has deinde mercatores in Alexandriam inuehunt, quæ istinc in varias Turcarum prouincias distribuuntur: nam apud Turcas non minus inualuit vsus, suas tiaras his plumis exornandi, quàm apud nos galearum cristas conficere & adornare. Hortorum cultura apud Alexãdriam & per vniuersam Aegyptum præterquam secundum Nili ripas, admodum difficilis est: quoniam perpetuò instrumentis à bobus versatis haurienda est aqua ad rigandum solum. Illorum iasminum à nostrate differt: flauo etenim est flore, admodum odorifero. Inueniuntur etiam istic flauæ rosæ, sed odoris expertes.

CAP. XXIII.

De Turcarum Alexandriam incolentium moribus, & Diui Macarij solitudinibus, variisque aliis Alexandriæ rebus.

QVINQVE dierum vltra Alexandriam itinere versus Africam tendentibus, solitudines occurrunt, quæ Diui Macarij cognominantur, D. Antonij solitudinibus con-

contermina, quas Caloieri Arabes inhabitant, eiusdem cum Græcis religionis: plurimáque istic sunt Arabum monasteria Græcis permixta. Incidimus Alexandriæ in Nobiles quosdam Venetos, qui nuper inde reuerterunt: quorum nonnulli curiositate quadam Tamarindorum, qui istic crescunt, ramulos cum suis floribus retulerunt. Istic etiam tanta lapidis aëtitis abundantia reperitur, vt eo naues onerari queant: illum olim mercatores Romam inde deuehebant. Plinius enim aëtitem lapidem, cognomine Cissitem, in Aegypto sponte nasci circa Copton tradit. Inter reliquas lapidis aëtitis facultates, veteres nobis scriptum reliquerunt, eo furem deprehendi, quæ etiamnum apud Græcos in vsu est; cuius etiam Dioscorides meminit, sed planè eam non describit. Furem igitur deprehendere volentes Græci, omnes furti suspectos simul euocare solent: se enim adfuturos pollicentur. Multis autem id ceremoniis peragitur: admurmurant enim Caloieri multa verba, dum massam pinsunt sine fermēto, è qua paruos panes conficiunt oui magnitudine: horum, singulis qui conuenerunt, terni deuorandi totidem bolis, nullo potu addito, deglutiendi præbentur. Id experimentum nos fieri vidimus: atque qui furtum commiserat, nunquā tertium panem deuorare potuit, quinimo dum deglutire nititur, parum abfuit quin suffocaretur, propterea reiicere coactus est. Monachi Græci id obseruant tanquam peculiare secretum, nec cuiquam communicare volunt. Intelleximus tamen illos lapidis aëtitis pollinem suæ massæ, dū panes hos conficiunt, inspergere. Locus ille quem Cæsar Pharum nuncupauit, quiq; tum insula erat, nunc continenti iunctus est, arcémque habet admodum incommodam: nam singulis diebus aqua è Cisternis Alexandriæ hausta camelis in eam deuehenda est. Omniū Alexandriæ ædificiorū tecta plana sunt & constrata, quemadmodū vulgò apud Turcas, Arabes & Græ-

cos, vbi incolæ noctu dormiunt, ad frigidiorem auram captandam, omni anni tempore, cùm æstate, tum hieme. Aegyptij autem & Arabes supra reliquas nationes sub dio quouis tempore pernoctare delectãtur, nullo etiam lecto substrato; modò enim chlamydem aliquam habeant qua se tegere queant, lectos negligunt; non ignorantes, plumis confarctos lectos plurimum illis nocituros. Mirum igitur videri non debet, si eius regionis homines adeò exactè stellarũ cursum obseruare potuerunt: illis enim omni noctis tẽpore conspicuæ sunt, & cũ oriũtur, & cùm occidũt: huc adde quod aër istic non sit nubilus. Alexãdrini Arabicè vel Mauritanicè natura loquuntur: at Turcæ illis permixti, sermone ab iis admodũ differente vtuntur. Et quandoquidem istic multi Iudæi, Itali & Græci versantur, variorum idiomatum inualuit vsus. Olim Græcè loquuti sunt: nam cùm Alexander Aegypto subacta Alexandriam condidit, verisimile est, relictis illic Macedonum coloniis, linguam Græcã admixtã fuisse. Sed & Caloieri Iacobitæ & Græci ædificium istic habent pro Patriarchatu cum suo templo, eo loco in quo reconditum erat D. Marci cadauer, antè quàm Veneti illud Venetias transferrent. Latini & Iudæi, sua istic peculiaria templa habent. Inter singularia quæ nobis Florentinus Consul ostendit, cũ aromata nos requirere animaduertisset, degustandam dedit radicem quæ Arabibus Bisch nominatur: ea nobis tantum calorem in ore per integrum biduum excitauit, vt flagrare videretur. Plurimi recentiores huius radicis gratia Auctores Arabes ferè confecerunt, eos toties mendacij arguentes, & iniuria afficientes, vt referre pudeat: cùm tamen ipsis nunquam nota fuerit. Exigua est, parui napi instar, alij Napellum vocant, & adeò vulgaris Turcicis aromatariis, vt nullus eorum venalem non habeat.

CAP.

CAP. XXIIII.

Ex Alexandria in Cairum profectio.

POSTQVAM *Alexandriæ aliquot dies commorati fuimus, ad iter Memphiticum nos accinximus. Duobus diuersis itineribus eò tendi potest; altero longiore, aduerso videlicet Nilo, altero terrestri breuiore. At quoniam Nilus Aegyptum inundauerat, Rosettam profecti sumus, vt nauigio Nilum subiremus. Dimidio milliari ab Alexandria progressi, in amplã planiciem arenosam peruenimus, in qua variæ stirpes nascuntur, inter quas Anthillis Græcorum est, quam Arabes Kali appellant: hanc incolæ lectam desiccant, ignis struendi causa (quoniam ligni magna istic est penuria) atque calcem cum ea adurentes, geminum quæstum faciunt: calcem enim Alexandriam deportant, atque herbæ cineres diligenter adseruant quos Soldam nuncupamus. Indurantur saxi modo, eosq́; tãta copia colligunt, vt mercatorũ naues onerare possint; qui eos istic coëmẽtes, Venetias deinde deuehũt, vitrorũ cristallinorũ fundendorum gratia. Vitrarij Veneti in Muran eos cõmiscent saxis quæ per Ticinũ amnẽ ex Papia aduehi iubent, quæ cum cineribus æqualiter commixta, materiam reddunt ad selectissima cristallina vitra fundenda. Galli autem nuper admodum Cristallina vitra conflare edocti, Stampanum sabulum saxorum Ticinensium loco vsurpant: id enim opifices commodius esse deprehenderunt, quàm Papiana saxa. Nondum tamen quidquã excogitare potuerunt, quod cinerũ vicẽ supplere queat: eãq́. ob causam ex Prouincia Narbonensi vsq. eos petere necesse est. Quæ res nobis fidẽ facit, illos cineres his similes esse quos ex Syria mari inuehũt. Gallis tamen De la Soulde appellantur, denominationẽ sumẽtes ab altera stirpe Soldanella * nuncupata, quæ adusta, similiũ facultatũ cineres reddit, quorũ sit vsus in Syriacorũ defectu.*

* Plurimum hallucinatur meo iudicio Bellonius, qui in Gallia Narbonensi Sodæ cineres induratos ex Soldanella adusta conflari autumat. Maris etenim & stagnorum in ea accolæ, Soldanellam non vrunt: sed An-

thillidem domesticam, quam ipsi vitrariam ab effectu, & quòd instar vitri pellucida sit, nominant, magna cura & diligentia serere solent (eius etenim maior commodiorque est vsus quàm sponte nascentis) quam sub æstatis finem succidere solent; deinde resiccatam in scrobes, de industria in eum vsum paratos, congerere, atque ignem subiicere: huius adustæ cineres imum petentes indurantur, atque massam eam præbent quàm Sodam appellant, non modò ad vitra conflanda vtilem, sed qua etiam Saponarij artifices plurimum vti solent: vti ego dum in Mompelio viuerem, obseruaui: Sed de ea re Quinquerani libellum quem de Laudibus Prouinciæ inscripsit, consulendum iudico. Existimo enim non viliorem sodā in Galliæ Narbonensis ora maritima fieri, quàm in Syria & Aegypto.

CAP. XXV.
De singularibus quibusdam in Alexandria & Rosetta repertis.

BINIS *ab Alexandria milliaribus per agros reperimus pastores, caprarum greges pascentes, quæ aures ad terram vsque promissas habent, per extremitatē quatuor aut amplius digitis sursum recuruas. Hi pastores ne tempus in ocio terant, arenam ventilantes, vetera numismata perquirunt. Sæpenumerò etenim accidit, vt ea cùm aurea tum argentea inueniant. Ad dextram nobis erāt ingentes planicies arenosæ, in quibus præter paucas cappares, atque atq. iam dicta Kali & Harmala, nihil crescebat. Regio ad sinistrā paulo sublimior erat, ingentésq. pagos hinc inde inter palmarum siluas sparsos habebat. Tribus circiter milliaribus emensis, aquam dulcē & potabilem inuenimus, quæ fontana videbatur, cùm duntaxat hydria esset Nili aqua plena, vtribus à Camelis eò elata, quam repleri perpetuò curabat Turca quispiam gratis: nam magnam eleëmosynam esse censent & meritum, si secundum regias vias aquam reponi curent ad aquādos viatores. Tantum etenim abest, vt istic reperiatur vinum, vt in ipsis etiam vrbibus ægrè aquam recentem inuenias. Palmæ istic, vt & per reliquā ferè Aegyptum, celsissimæ sunt: inter quas nonnullæ reperiuntur quæ ex vnico trunco eadémq. origine viginti magnas arbores ab inuicē separatas proferāt. Nox in itinere nos oppressit, eáq; ob causam in tenebris diu nobis faciendū fuit*

iter

iter secundũ littus maris Mediterranei quod ad sinistrã habebamus: neque substitimus, donec ad vnum ex primariis Nili riuis perueniremus, quem iuxta littus maris vado transiuimus, ibíque solùm piscatoris tuguriolum inuenimus, in quo sal erat ad saliendos pisces, atque etiam Botargues Gallorum, siue ὠὰ τάριχα, quæ fiunt ex Mugilum, quos veteres Cephalos nuncupabãt, ouis. Istic hæsimus, & noctem sub dio duximus cum camelis & iumentis. Primus ille Nili riuus, ostium Canopicum non est: eius tamen antiquum nomen ignoramus. Altum alueum non habet, quandoquidem, vt diximus, vado eum transiuimus, ipsomet quo Nilus Aegyptum inundauerat tempore. Postridie à riuo illo digressi, per arenosa loca iter fecimus, in quibus nullæ arbores crescunt præter Myricas, quæ in ingentem magnitudinem attolluntur, gallásq. ferunt, quas huius tẽporis Arabes Chermasel proprio nomine appellant. Hæ olim admodum in medico vsu fuerũt, & non pœnitendum mercimonium Secundum maris littus iter facientes, pumilas myrtos nigras obseruauimus, quæ nõ attollũtur, eo quòd perpetuò à vẽtis marinis affligantur. Maritimis gaudent Myrti, eã ob causam Veneri dicatæ sunt, quam Poëtarũ fabulæ mari natam referunt. Diu littus marinum sequuti, planiciem arenæ mobilis ingressi sumus, vbi tenuissimæ arenæ tumulos conspeximus, quos ventus accumularat. Planities hæc adeò sterilis erat, vt nihil in illa nasceretur. Eo die sub vesperam peruenimus Rosettam, quam Mauritani Raschit nominãt, ad littus sitam circa magnum quoddam Nili ostiũ. Eius vrbis incolæ diligentes sunt in curandis hortis, in quibus Musæ arbores nascuntur, Papyri planta, Sacchari harũdines, Colocasiæ, Sycomori. Adeò exquisito virore præditi sunt Sycomori, vt omnes reliquas arbores sine controuersia superẽt. Colitur etiam istic radix quam Itali Dolceguini nuncupant. Chamæleones frequentes reperiũtur

in fruticibus qui Rhamnus altera dicuntur, & in varios colores sese commutant. Magna ex parte ex viridi pallent, interdum ex cæruleo virescunt. Inde fit vt non facilè obseruari queant: nam ramo insidentes simili virore prædito, etiam à diligenter requirentibus vix inueniri queunt. Vescuntur muscis, erucis, scarabeis, & locustis, serpentum more, qui omnis generis parua insecta deuorant, quæ sæpenumero in eorum ventriculis inuenimus, dum illorum anatomen faceremus. Nonnulli memoriæ prodiderunt Chamæleones vento vesci. Verum quidem est eos integro anno sine esca perdurare posse; quod creditu difficile non est: nam varij generis serpentes vidimus per decem mensium spacium viuere nullo administrato illis cibo: interdum tamen nonnihil aquæ dandum est, quam bibant.

CAP. XXVI.

De vrbe Rosetta ad Canopicum Nili ostium sita.

ROSETTA elegans est oppidum, nullis tamen mœnibus cinctũ. Veneti istic Consulem alunt, quem alio nomine Bailum appellant; qui res ad mercaturam pertinentes curat. Onerariæ naues per Nilum ad oppidi vsque ædificia appellere possunt. Nullum est adeò exiguum oppidum per vniuersum Turcæ dominium, vbi Veneti quempiam non alant, qui eos de aduectis mercibus siue in amnium & maris portus, siue in continentem aduectis admoneat: quod magnæ illis cedit vtilitati, quoniam ex omnibus orbis partibus noua intelligunt, atque mercium in remotissimis etiam regionibus precia; vnde fit vt reliquas Respublicas, in mercium negotio superent. Quòd si quaspiam merces in aliquo portu venales intelligant, illico per suos illas occupant, vt primi quæstum habeãt. Rosettæ vicina est parua quædam arx non procul à Nilo, quà Alexandriam iter est. Vix binis milliaribus ab ostio quo se Nilus in mare exonerat, Rosetta distat.

distat. Arabicus istic sermo in vsu est, quemadmodum per vniuersam Aegyptum. Plurimi istic viuunt Iudæi qui per vniuersum Turcæ dominium adeo multiplicati sunt, vt nullum oppidum sit aut pagus, in quo non inueniantur frequentes; calléntque varias linguas: qua in re plurimum nobis contulerunt, non modò interpretandi officio, sed etiam in illius prouinciæ rerum memoratu dignarum explicatione. Eiusmodi generis cibos in Rosettano foro inuenimus, quales in Alexandria. Palmarum siluæ oppidum inumbrant. Aedificiorum structura similis est iis quæ in Cairo sunt: ad quam rem maximè accommoda sunt ligna quæ nauibus Constantinopoli inuehuntur. Qui inde Constantinopolim nauigant, semper inueniunt quo suas naues onerent: nam potius quàm inanes redeant, naues lignis onerãt, ad ædificia instruenda, cùm nulla ad eam rem vtilia in Aegypto inueniantur. Aegypti animantia ob pabuli abundantiam, stirpium à Nilo rigatarum probum alimentũ, atq. aẽris temperiẽ, in magnã molẽ euadũt, vti Bubali, Boues, Cameli, Equi, Asini, Arietes & Capræ. Arietes autem, qui admodum pingues & crassi sunt, amplam & densam atque ad terram vsq. propendentem caudam habent, & palearia insuper è collo dependentia vt in bobus, nigráque lana vestiuntur.

CAP. XXVII.
De Nili piscatoribus.

PLVRIMI Rosettæ sunt qui ex quæstu è piscium in Nilo captura facto duntaxat vitam sustentant. Peculiare autem est his piscatoribus, in suis cymbis vti ingluuie illa quæ sub earum auium quas Plinius Onocrotalos appellat, rostro propendet ad aquam eiiciendam. Eiusmodi rostra, ea parte quæ capiti adhæsit, colligata, orbem quodammodo exprimunt: viua autẽ auis illo sacco seu ingluuie vtitur, tanquam altero vẽtriculo, vt multis deuoratis conchis & mytulis eas (dum sese tepore ape-

riunt) deinde reiiciat, atque carnes à testis separatas deuoret. Eius porrò naturæ est hæc ingluuies, vt humiditate corrumpi nequeat: quã ob causam multo tempore piscatoribus vtilis est. Per onocrotalum autem non intelligimus ardeas stellares, quas nostri Boues tauros nominant, quòd bouis mugientis instar sonitum edant, neque nostras Pellas, hoc est, ardeolas, quæ rostri extremam partem latam habent: sed eas aues quas Aristoteles πελεκᾶνες *Pelecanes nominat. Aquis innatant vt cygni & anseres; his maiores, illis autem minores, omnino albi, pedibusq; latis præditi coloris inter cinereum & nigrum medij.*

CAP. XXVIII.

De nauigatione è Rosetta in Cairum: atque de multis quæ secundum Nilum sunt rebus.

PHASELO *conscensa, vt aduerso Nilo Cairum peteremus, & Aquilone nobis fauente (Nilus enim à Meridie in Septentrionem vergit) breui nostrum iter absoluimus. Longiùs paulo progressi, & ad alteram ripam appellẽtes, omnes descendimus, vt terrestri itinere secundum Nilum pergeremus. Magna autem voluptate afficiebamur, solum adeò herbidum conspicientes. Qui verò Nili alueum sequuntur, Cairum profecturi, compẽdium non quærunt; multos etenim habet mæandros. Maxima elegantiorum Aegypti pagorum pars secundum Nilum exstructa est, cùm ob aquæ commoditatem quæ agrum inundat, tum ad hortos rigandos. Conspiciuntur tamen & alij procul à Nilo seiuncti, qui maxima anni parte aquæ penuria laborant. In pagum nomine Anguidie peruenimus, deinde in alium maiorem Mahatelimie nuncupatum, postea in Dibi, inde porrò in oppidulum dimidij diei itinere à Rosetta distans, Nantubes appellatum, quod vtrãq. Nili ripã occupat; vt Beaucaire & Tarascon ad Rhodanũ sita. Nilus istic alueũ maiorẽ non habet, quàm Rhodanus Lugduni. Post modũ inuenimus pagum*

gũ Elminie. Magnũ iter cõfecimus eo die: proſperũ etenim ventũ habebamus. Eius loci horti & agri vicini, à Nilo inundati iam erant, & vndiquaq. Palmarũ ſiluæ apparebãt. Agri iſtic ab inuicem ſeparãtur ex Rhamno conſtantibus ſepibus, qui à noſtra Groſſularia differt. Inuenimus etiam Tamarices ſuis Gallis onuſtas. Agri plurimis locis oryza, papyro, & muſis erant conſiti, interdum etiam colocaſia. Quoniam autem colocaſia (quam etiam ad Cretæ inſulæ riuos naſci aſſerimus; iſtic enim ſponte prouenientem inuenimus; Aegyptij autem diligenter colunt) Lotus & Faba Aegyptia etiam nominatur, & fruſtra eius ſemina magna diligẽtia perquirentes, Cairi incolis ridendos nos præbuerimus, quaſi innuere vellent nulla reperiri: occaſionem habuimus inquirendi cùr veteres Auctores Fabam Aegyptiam nominarint, cùm nullas proferat fabas. Erroris tandem originem animaduertimus, quæ ita habet. Herodotus vetuſtiſſimus ſcriptor de duabus ſtirpibus in Nilo naſcentibus verba fecit; quarum altera orbicularem radicem habebat, quæ eſt colocaſia; altera verò quidpiam oliuarum nucleis ſimile in capite profert. Reliqui qui illũ ſubſequuti ſunt auctores, alij aliarum veſtigiis inſiſtentes, pro arbitrio de his loquuti ſunt. Nam cùm Theophraſtus ait eius radicem ſpinoſam; aliter rem ſe habere experientia docet. Dioſcorides de Faba Aegyptia agens, Theophraſti verba ferè expreſſit. Plinius verò ex illis ipſis mutuatus, ſimilia omnino ſcribit. In ea itaque opinione facilè eſſemus, vt per fabam Aegyptiam intelligenda ſit edulis faba quæ in Aegypto naſcitur. Ipſe Galenus de vulgaribus fabis intellexiſſe videtur libro de Alimentis, cùm de Aegypti fabis agit. Vt verò elucidemus quod Plinius refert Aegyptios varij generis vaſa ex eius foliis facere: animaduertendum eſt ea admodum ampla eſſe, eamque ob cauſam complicari & conuolui inſtar corni-

corniculorum posse, quibus aquam è Nilo hauriant & bibant; deinde abiici. Tandem in amplum quendam pagum peruenimus, nomine Berimbal. Aegypti regio nobis apparebat omninò aqua submersa, præter quosdam aggeres nonnullis locis eminentes, per quos ex vno pago in aliũ pateat iter. Incolæ vt securi sint ab inundationibus Nili, pagorum ædificia sublimioribus locis substruere cogũtur, quorum maxima conspicitur quantitas: etenim plana est regio, & ædificia ex tenaci pinguiq; limo constructa, tectóque operta acuminato, aluearioru͂ instar, procul admodu͂ appare͂t: nonnulla etiã tegũt plana forma, propugnaculi instar, quod vulgare est per vniuersum Turcæ dominiu͂ & Græciam. Tanta apud illos est lignoru͂ & lapidum penuria, vt eorum ædificia humiles duntaxat sint casæ: etenim ampliores non sunt quàm pusilla tecta, recipiendis anseribus idonea. Eam videlicet ob causam, quòd magna ex parte cubent, bibant & edãt sub arboribus; vel insectorum vitandorum causa, vel vt frigidiorem auram excipiant; etenim hieme istic non pluit. Æstate autem sub tecto frigidiorem auram non requirunt sed sub Palmis. Tamarices in Aegypto indifferenter nascuntur cùm humidis tum ficcioribus locis, vt illarum siluulæ perinde in aridioribus locis reperiantur atq. in humidis littoribus. Eæ autem illa excrescentia quã Gallã nominauimus adeò onustæ sunt, vt paru͂ absit quin rami præ põdere rumpantur. Nouum quidpiam nobis fuit mense Septembri conspicere aquaticam auem, quam Galli (quoniam in stagnis non minus damnu͂ infert quàm Castor) vn Bieure, hoc est, fibru͂ vocãt, Latini Vulp-anserem, pullos recèns exclusos in Nilo ducentem. Aquaticæ aues quæ sub hiemem à Septentrionalibus regionibus loca commutant, in Aegyptum adueniunt, istícque pullos excludunt, deinde æstate reuertuntur, solis immẽsum & intolerabilem ardorem fugientes.

CAP.

CAP. XXIX.

De magnis Aegypti vrbibus & pagis ad Nili ripas sitis ob aquæ commoditatem.

PER *Berimbal transeuntibus nobis, plurimi Aegyptiaci pueri sese in Nili profluẽtem abiiciebant, vt panem exciperent, quem de industria è naui abiiciebamus, vt ex illis adeò peritè natantibus voluptatem caperemus: ipsi etenim in aquam sese abiicere non magis reformidant, quàm anatũ pulli. Nostrum iter secundo Aquilone prosequentes, in pagum nomine Sindou peruenimus, ad cuius dextram est * Diuruth, eáque nocte in oppidum appulimus Foua nuncupatum, amplam olim vrbem vt Cairum: sed & hodie nullũ est in continenti Aegypti oppidũ, excepto Caïro, amplius quàm sit Foua: multo etenim maior est Rosetta, atque è regione magnam Insulam habet, Sacchari arundinibus, Sycomoris, Palmis, Colocasiis, omnísque generis leguminibus excultam, atque oryza, quæ præ reliquis magni est census per vniuersam Aegyptum. In Foua pernoctauimus: nam licet nobis secundus adspiraret ventus, nautæ tamen noctu nauigare reformidabant, quòd Nilus iis locis multos inflexus habet, atque admodum rapidus est. Non minus etenim velocẽ habet cursum quàm Ligeris. Nõnullis locis rectũ tenet cursum, in quibus etiam noctu velis explicatis (modò secundus sit ventus) sine metu nauigare liceat: lentiùs enim fluit, quàm vbi sese contorquet.*

* Secundum geographicam tabulam, Diuruth longè infra Sindou est, vt Deruthi infra Berimbal aduersa esse potius cẽseri queat, quàm Sindou.

CAP. XXX.

Nilum, si quis cum alio flumine comparare velit, Pado fere similem esse.

VIX *in nostra Europa amnẽ inuenire liceat magis ad Nilum accedentem quàm sit Padus, præsertim à Ferraria mare vsque: nam facilè velis expansis subiri potest,*

test, aduersus ipsius etiam profluentem: quod non minus in Ligeri fieri potest quàm in Nilo & Pado. Ligeris autem alueus non est adeò profundus. Omnia Cymbarum siue nauicularum quarum in Nilo vsus est genera, ab aliorum amnium nauiculis differunt: vulgare etenim est cymbas singulis locis pro amnium natura variare. Nam homines ad loci naturam nauigia accommodare volentes, fluminũ cursum obseruare cogũtur. Nisi enim in Tiberi, qui rapidus est, profundúmque alueum & altas ripas habet, cymbarum vtraque extremitas, siue prora & puppis prealtæ essent, & riparum altitudini responderent, quandocumque appellunt, ad egrediendum scala perpetuò opus foret: eam ob causam angustis scaphis in Lunæ crescentis formam fabricatis, prorámque & puppim prealtas habentibus & in mucronem desinentibus vtendum est: quarũ gubernacula longis perticis alligata sint, & gubernator in summa puppi stet, vt quò agenda sit nauis, conspicere queat. At Nilus cùm ripas humiles, & summa aqua duntaxat eminentes habeat; nauiculas exiguas, humiles, planásque, & latas fert. Padi scaphæ breues sunt, profundæ, constratæ, subrotundæque, & gubernaculum ad latus habent, possuntque mare subire, & Venetias vsque nauigare. Oblõgæ nauiculæ, quarum vsus est in fluminibus haud profundi aluei, vt sunt Ligeris & Sequana, extrema puppi gubernaculum seu temonem habent. Nonnulli persuadere voluerunt, amnes inueniri qui maiores naues grauioribúsque oneribus plenas ferre queant, aliis simili alueo & profunditate præditis: at in exemplum adducentes fluuium Aise, qui licet Ligeri angustior sit, triplo grauiora tamen fert onera, tribuentésque id aquæ naturæ, haud eius profunditati, solido argumento niti non videntur. Sed quoniam eius rei elucidatio in experientia consistit, facilè veritas adquiri potest. Cùm Nilus vniuersam regionem inundat,

ingens

ingens tum est, magnáque & capacia fert nauigia, quorum duntaxat vsus est inundationis tempore: at cũ inundatio cessauit, certa loca ostendũtur vbi ab equite vado trãsiri potest. Expansis etiam velis nauigare in eo licet, quoniam neque montes neque siluarum frequentia ventum adimere vel impedire queunt, perinde vt neque in Pado. Et quemadmodum populi in ripa Padi nascentes quibusdam locis ventum nauigantibus infringunt: sic etiam Palmæ ad Nilum nascentes. Nili piscatores cũ Padi piscatoribus in hoc cõueniunt, quòd vtriq. aquã in cymbarũ alueo vehũt, quã cratibus vimineis superimpositis tegũt: nã istac ratione pisces viuos adseruãt, & per crates incedẽtibus pedes nõ madẽt. Nostrũ iter persequẽtes, & paulo supra pagũ* Sindou progressi, aluei caput cõspeximus, quẽ Alexãder fodi curauit, vt aquã in Alexandriam deduceret implendis vrbis cisternis & puteis & siphonibus, eumque ad sinistram reliquimus. Terra quæ exempta fuit, adhuc superest vtrinque proiecta secundum canalis ripas, cuius caput à magno illo pago Sindou quadrante milliaris dũtaxat distat. Regio quam ad dextram relinquebamus, paulo sublimior erat ea quam ad sinistram habebamus, atque magis arenosa, ideoq; (nã Nilus eò non pertingit) sterilior. At quæ ad sinistram est, quoniam humilis & plana, atque Nilo irrigatur, fertilior est & magis herbida; in quam aquaticæ aues hieme commeant tanta copia vt agri & prata iis albescãt; præsertim autem ciconiis, quas Aegyptij non ab re magni faciunt, cùm ranæ tanta abundantia istic generẽtur, vt nisi ciconiæ eas vorarent, nihil illis esset frequentiùs; tũ etiam quòd serpentes capiant, & integros deuorent. In arenosa altera parte, vultures conspiciuntur, accipitres Aegyptij, miluij, aliæque aues carniuoræ: sed Aegyptius accipiter omnium frequentissimè, corpore corui, capite miluij, rostro inter coruinum & aquilinum medio, nam

mucro-

mucronem paulo magis incuruum habet, crura verò & pedes inter coruũ & aues rapaces. Similis nominis auem in Herodoti aliorúmque veterum ſcriptis inuenimus: videtúrque ea eſſe quam accipitrem Aegyptium nominant. Colore eſt accipitris: interdum tamen color variat. Eius iconem libro de Auibus exhibebimus. Buffali tempore inundationis in aqua ad aluum vſque verſantur, caput ad armos vſq. in aquam demittentes, vt gramina depaſcãt, quibus depaſtis, id eximunt, & in aërem tollũt, vt herbam dentibus atterant & ruminent, atque in aluum demittant: nullum etenim animal pulmonibus prædítum, ſiue aues ſint, ſiue quadrupedes, ſiue etiam cete & delphini, & reliqui qui maſticant, eſcam in aqua deglutire queunt. Hac itaque ratione aluntur Buffali inundationis tempore. Fieri nequit vt peritiores natatores reperiãtur quàm Aegyptij, eóſque tales eſſe neceſſitas cogit: nam inundationis tempore ſubinde ex vno pago in alium tranare neceſſe eſt, ad ſua expedienda negotia: eámque ob cauſam veſtes ad natationem aptas geſtant, promiſſam videlicet interulam albam, leuiter elaboratam; deinde chlamydis genus inconſutile laneum, vilis cujusdam tapetis inſtar, qua humeros & corporis aliquam partem obuoluunt: neque alias veſtes geſtant peregrè profecturi. Si profundũ amnem tranſire neceſſe eſt, chlamydẽ cum interula capiti obuoluunt diadematis inſtar, atque ſic natantes ad alteram amnis ripam perueniunt. Si verò longiore ſpacio illis natandum eſt, ſcirpos poſt ſe trahunt, donec terram pedibus attingere amplius nequeunt: tum demum ſcirpeis faſcibus incumbentes, natationem leuiorem & minus operoſam habent. Aquilone adhuc nobis proſpero, magnum iter conficiebamus, & licet plus quadraginta paſſuum millibus à Pyramidibus, adeò à veteribus celebratis, abeſſemus, nobis tamen apparere

reri inciperet: edito etenim sunt loco eorum qui Nilo vehuntur oculis exposito: quod Plinius his verbis intellexit: sanè conspicuæ vndique adnauigãtibus. Aegyptij Pyramidum nomine appellare non norũt, sed Pharaones nuncupant. Magis adhuc admirandæ videntur propè inspicientibus, quàm ab auctoribus descriptæ sunt, vt postea demonstrabimus.

* Cùm Bellonius superiore capite ad Foua vsque progressus sit; hoc capite, quasi sui oblitus, in Sindou regreditur, supra quẽ aluei illius Alexandriam fluentis caput ponit, qui tamen in Geographica tabula paulo supra Berimbal, infra autem Sindou constituitur. Præterea non potuit eum canalem ad sinistram relinquere cùm à Rosetta Cairum nauigaret, sed ad dextram potius: ad Nili quidem profluentis sinistram est.

CAP. XXXI.

Singularia quædam de Aegypto & Aegyptiis.

NVLLA *est natio quæ magis antiquitatis vestigia retineat, quàm Aegyptiorum: nam etiamnum illos in vrbibus videmus similibus vestibus vti, quales descripserunt veteres. Per vniuersam Aegyptum, pulli gallinacei à matre excludi non solent: sed fornaces artificiosè, vt vidimus, exstructas habent, in quibus tria aut quatuor ouorum millia reponunt; quarum calorem ita temperare norunt, vt omnia oua simul excludantur: quod recens inuentum non est. Nam Aristoteles lib. 6. historiæ animalium cap. 2. iam scripserat: Incubitu auium, fœtum excludi naturæ ratio est: non tamen ita solùm oua aperiuntur, sed etiam sponte in terra, vt in Aegypto, obruta fimo pulliciem procreant. Hi furni communes sunt plurimis rusticis, qui è diuersis locis sua oua inferentes istic excludi curant. Aggeres exstruunt, ad continendum in suo alueo Nilum, quos straminis, sacchari harundinum, Halimi, Rhamni & Tamaricis fasciculis muniunt. Postridie nostram nauigationem vento maximè prospero prosequentes, quibusdam locis Nilum sæpenumero se contorquentem & Mæandros facientem inue-*

nimus: interdum etiam Palmarum arbores nostræ nauis velis flatum adimebant, sic vt nautæ phaselo egredi, eámque vi pertrahere cogerentur. Remissiore autem vento, Nilíque profluente admodum rapido, ad alteram ripam appellere nos oportuit, atque in terram descendere. Sed cùm istic parumper hæsissemus, secundus ventus nobis denuo adspirauit.

CAP. XXXII.

Plurimarum auium atque aliorum animalium secundum Nilum obseruatorum descriptio.

CVM *Ægypti regio hieme adeò tepida sit, & palustris; plurimas aquaticas aues alit, atque inter reliquas illam quæ Græcis & Aristoteli Crex dicta fuit. Eam ex voce agnouimus, strepera etenim est, & vt Vannellus Aex, sic hæc dum volat Crex, Crex pronunciat: ipsam verò sequentibus verbis descripsimus. Crex corpore est inter elorium & calidrim, media inter illas crura etiam habens, quæ cum pedibus & capite nigra sunt: ceruix, pectus, & humeri albescunt: corporis superior pars ad cinereum tendit colorem, candidam lineam obliquè alas secantem habens. Humi & in aëre victum quæritat, vt Vannellus, qui veteribus Aex appellatus fuit, atque simili modò strepitum volando excitat. Inter aues quæ Gallico nomine cognitæ sunt, minimè recensendam existimamus, tametsi antea existimauerimus Gallorum Barge, hoc est, Aegocephalum Crecem esse, quoniã Herodotus eius magnitudinem cum Ibis genere comparat. Antea Ibidem nigram pro Hæmatopode habueramus: sed obseruatis eius moribus, non Hæmatopodẽ sed, Ibin nigram esse deprehendimus, cuius Herodotus primus meminit, deinde Aristoteles. Corpore est elorij, aut paulo minor, omnino niger, capite corui aquatici, rostro, quà capiti iungitur, pollicis crassitiem superante, sed per extremitatem mucronato & incuruo nonnihil, atque fornicato, &*

omni-

omninò rubente, vti etiam cruribus, quæ oblonga sunt, similia cruribus illius auis quã Plinius Bouem taurum, Aristoteles Ardeam stellarem nominant, collum verò oblongum ardeolæ instar habet: sic vt cùm primùm Ibidem nigram conspiceremus, Boui tauro corporis habitu similis nobis videretur. Aegyptij, Mauritani, vel Arabes, suæ religonis ceremonias strictius & diligẽtius obseruant quàm Turcæ: & licet vtrique eandem religionem, quæ Mahumetana est, amplectantur, eiusdémque Domini imperio subsint; Turcæ tamen maiorem sanctimoniam Arabibus, quàm sibiipsis tribuunt. Eam putant esse causam, quòd Alcoranus lingua Arabica primùm conscriptus sit, & deinde in Turcicum idioma cõuersus. Sed & ipsi doctiores Turcæ, non Turcicè, sed Arabicè loquuntur. Characteres quidem similes sunt, sed lingua diuersa est: Turcæ etenim suos Characteres ab Arabibus mutuati sunt. Ad Nili ripas appellentes, & nauim egredientes vt pagos perlustraremus, Mauritanos in suis Moscheis, hoc est, suis templis canentes, & sibi alternatim respondentes audiebamus, Latinorum sacerdotum more, & iisdem accentibus pausisque fere vtentes vt ij qui Latinos Psalmos canunt: quod minimè faciunt Turcæ, quorum idioma rude est Arabici comparatione, quod facile est, & ad rhythmos cõponendos aptum. Sed & Alchoranus rhythmicis versibus conscript⁹ est. Quatuor sub Cairo milliaribus Nili alueus in binos ramos sese diuidit, quorum alter ad sinistram tendens, Rosettam, vnde veniebamus, delabitur, quæ est Ostium Canopicum: alter ad dextram profluens, apud Damiatam se exonerat, vbi est Ostium Pelusiacum. Inde affirmare possumus, Nilum bina duntaxat primaria & nauigabilia habere Ostia, per quæ magnæ naues subire possint, aut ad summũ tria. Non inficias imus, quin in multos riuos diducatur, sed duos tantùm illos alueos nauigabiles esse dicimus: aut si

aliorum quipiã nonnullis locis nauigabiles sunt, id inundationis tempore fieri: aliàs etiam qua in mare sese exonerant vado transiri possunt, quemadmodum canalem illum inter Alexandriam & Rosettam superauimus. Ventus ad Cairũ vsq. nobis secundus fuit, isticq; nauigationẽ absoluimus. Descẽdimus autem ad magnum quendam pagum nomine Boulac, territory Cairini, in Nili ripa situm. Porro antè quàm de Nilo sermonẽ finiamus; de nõnullis animalibus, quæ in eo reperiuntur, nobis agendum est, atque inter cetera de Crocodilo, cuius hæc est effigies.

Nos illum suspensum in multis templis & foris publicis admiramur: inueniuntur tamen & terrestres. Hippopotamus etiã Græcis & Latinis dictus, istic inuenitur; Latini enim Græcorum vestigia sequuti, appellationem Græcam, quæ equum fluuiatilem significat, non immutarunt, sed eam retinuerunt: videntúrque id fecisse ob eam quam referemus causam; nempe cùm id animal nulla ratione equum referre animaduerterent, sua lingua id interpretari noluerunt, sed Græcam dictionem seruarunt. Alterum tamen horum vt fuerit, necesse est; vel Romanos Græcorum Hippopotamum non nouisse: aut id animal quod Hippopotamum censebant, diuersum à Græcorum Hippopotamo fuisse. Nam si is qui Romam aduectus

uectus fuit cùm Augustus de Cleopatra triumphauit, vt scribit Dio, & alij qui in M. Scauri ludis, & Pompeij triumphis exhibiti fuerũt, Hippopotami erãt: dubiũ non est, quin veram eorum effigiem in eo libro quem de omnis generis piscibus conscripsimus, dederimus: nam id animal quod è Nilo delatum Constantinopoli viuum conspeximus, omnibus notis conueniebat cum iis qui in variis Imperatorum numis expressi sunt. Ad eius historiam quod attinet, cùm eam alibi Gallicè & Latinè dederimus, hoc loco nihil amplius addemus. Nilus plurimos alios pisces admodum celebres alit, quos tamen sigillatim enumerare hoc loco non volumus: nisi quod Lucium qui istic frequens est, & veterem appellationem ei applicare difficile est, Oxyrincum veteribus nominatum asserimus. Capiuntur etiam piscium orbicularium duo genera humani capitis magnitudine, quorum pelles tomento vel fœno repletæ à mercatoribus ad nos perferuntur: Græcis vulgò Elascopsari (Latinis Orbis, vel Græco nomine Orchis, dicuntur) lagenæ etenim instar rotundi sunt. Alius est qui squammarum vice totus osseo cortice tectus est: eam ob causam vt præcedens adseruatur.

CAP. XXXIII.

Nauigiorum quorum in Nilo vsus est, differentia, atque arborum quæ in Cairi hortis vulgariter aluntur, nomina.

NOSTRA *per Nilum nauigatione peracta, & in pagum Boulac, quo omnia in Nilo commeantia nauigia appellere solent, vt merces quas in Cairũ conuehunt exonerent, cùm descendissemus: eorum nauigiorum (Gerbes ipsi vocant) formam obseruare voluimus, atque comperimus eorum quatuor esse differentias. Etenim alia humilia, plana, latáque sunt, sed admodum breuia si ad latitudinis proportionem conferantur. Alia maiora latioráque, sed in orbem ferè contracta. Maiora non multũ absimilia essent Sequanæ nauibus, nisi longè breuiora*

essent: maiora onera ferunt quàm reliqua, præsertim autem Sacchari harundines pro Turcarum Imperatore: sed illa inundationis duntaxat tempore nauigant, neque infra pagum Foua descendunt, Latinóque velo vtuntur. Omnium minima, plana, humilia & lata sunt, velóque quadrangulo vtuntur, neq. longiùs à Boulac euagãtur, ad traiiciendum Nilum duntaxat apta, & ad annonam ex proximis pagis in Cairum deuehendum, atque armenta ex vna ripa in aduersam traducenda. Quæ Damiatam & Alexandriam vsque descendunt Gerbes, Latino velo vtuntur, maréque, si malacia sit, ingredi possunt: at si tempestas suboriatur, diu obsistere nequeunt. Eam ob causam in iis nauigaturi mitem molliorémque auram obseruant, & ventum admodũ fauentem. Hortorũ etiam arbores istic obseruauimus, nempe Sicomoros, Palmas, Caßias solutiuas, Punicas malos, & Aureas, Acaciam, & Tamaricem.

Cap. XXXIIII.

Plurimos hallucinatos esse, qui Chamæleones solo aëre victitare crediderunt.

CVM *nullas cæduas siluas in Ægypto conspiceremus, ad fundenda tamen metalla (quibus perpetuo ea regio abundauit) plurimis lignis opus fuerit: quæ ligna istic frequentiora essent, obseruauimus (vtuntur autẽ & Cassiæ Tamaricis, Rhamni, Sycomori, Napeca, Palmarumq; ramis & arundinibus) nihil tãdem istic frequentiùs Sacchari arundinibus: idque veterum auctoritati consentaneum est, qui materia, ad colliquandum aurum, opus esse non ignorantes, dixerunt, & inter ceteros Plinius, Pineis optimè lignis æs ferrũq; funditur, sed & Aegyptia papyro: paleis aurũ. Nã primariũ Aegypti metallũ, aurũ semper fuit. Sepes Cairi hortos ambientes, Chamæleonibus obsiti sunt, præsertim secundũ Nili ripas: sic vt breui spacio ingentẽ eorũ numerũ cõspiceremus. At nõ*

abs

abs re in dumetis versantur: nam Viperæ & Cerastæ, cùm eos apprehendere possunt, integros deuorant. Chamæleones prædam capere cupientes, linguam semipedalem exerunt, rotundam instar linguæ Pici martij, lumbrico terrestri similem, in cuius extremo spongiosus quidam & glutinosus nodus est, quo insecta, vt locustas, erucas, muscásque capiunt, & in os attrahũnt. Ipsas autem exerentes, tã validè tantáq. velocitate vibrant, quàm sagitta ab arcu emitti possit. Natura frustra huic animali linguam, ventriculum & intestina tribuisset, si edendi vsum illi ademisset, vt plerique arbitrati sunt.

CAP. XXXV.

De nostro in Cairum appulsu, quidq́ue istic viderimus.

DVM in Boulac iumenta exspectabamus quæ Cairum nos veherent, nouũ quidpiam & memoratu dignum audiuimus: Denæ enim vel duodenæ mulieres per plateam simul transeuntes, Ægyptiaco more salutationem dicentes, simul vocem emiserunt, cui similem antè in quibusdam pagis ad Nilum sitis audiueramus quidem: sed quidnã esset, imaginari nequiueramus. Mulieres etenim nunquam in publicum prodeunt, quin tectam faciẽ habeant, non ob singularem formam qua præditæ sint, sed quia Mahumetes sic præcepit. Immo Aethiopes quæ carbone sunt atriores, faciem larua contegunt, non secus atq. formosissima totius Asiæ Turcica mulier. Difficile itaq. nobis erat, qua ratione eiusmodi vox efformari posset, imaginari: sed eiusmodi acclamationem sæpius repetitam, & confusam quandam harmoniam referentem audientes, intelleximus, ipsas aperto & hiante, quantum fieri potest, ore, vocem acutam emittere, volutata inter dentes lingua, & versus palatum contracta, accentúque acuto terminare, quemadmodum rusticæ mulieres sub acclamationis finem facere solent, quando lac venale Lutetiæ proclamant. Faciem autem obuelant pro regionum va-

rio more. Sed ea qua Arabicæ & Aegyptiacæ rusticæ vtuntur faciem tegendi ratio, omnium est inelegantissima: nam xylinam telam nigri vel alterius coloris ante oculos ponunt, quæ ante faciem propendens, in cuspidem versus mentum desinit, quemadmodum qua nostræ nobiles mulieres vtuntur, quam barbutam appellant: vt autem per hanc telam prospicere queant, bina foramina ex oculorum aduerso faciunt, sicque instructæ, iis similes sunt qui die Veneris ante Pascha Romæ & Auenioni flagris semet cædunt. At in amplioribus vrbibus Turcicarum mulierum morem sequuntur, quæ exiguum quoddam velum ex caudæ equinæ pilis contextum ante faciem gestant: quæ verò splendidiores sunt, tenuissimam lineam telam. Itaque si quis earum vestimenta singulatim describere vellet; non minus laborandum illi esset, quàm huic qui pictura omnes omniũ quæ in Gallia, Italia, & Germania sunt mulierum habitus, exprimere cuperet: etenim in eadem prouincia animaduerteret ornatum capitis plurimum inter se differre, atque vicinarum ornatui planè dissimilem esse: sic etiam Aegyptiacæ mulieres ornatu à Turcicis plurimum differunt. In Ægypto (vt neque apud Turcas, neque Græcos) mulierum aut virorũ vestes dissecare moris non est. Nullus præterea est præscriptus ordo, quo homines diuersæ religionis dignosci queant ex vestium coloris varietate; nam vt diximus, in solo pileo consistit. Christiani variis coloribus distinctũ gestant, nũc cæruleo, nũc rubro: Iudæi luteũ ferunt: nam solis Turcis albo aut viridi vti conceditur, atque viridi quidem his qui ex Mahumetis sanguine prognatos se iactitant. Capitis porrò ornamentum quo Aegyptiacæ mulieres vtuntur, consideratione dignum est: vetustum enim est, quale in variis numis expressum conspicitur. Auctores turritum capitis ornamentum, aut turritam coronam, seu vittã turritam nuncuparũt,

quasi

quaſi dicas capitis ornamentum in turris formam ſubleuatum. Harum aliæ ſandalia geſtant editiore ſolo, aliæ cothurnos ferrato calcaneo, Turcicarum mulierum more. Cùm autem talis capitis ornatus vetuſtatem adeò reſipiat, ad eum diligentiùs obſeruandum nos commouit, præſertim cùm Latini poëtæ eius meminerint. Ceterùm vt faciliùs demonſtraremus quomodo amictæ incedant, earum icones hîc exhibere volumus, Turcicarum amictum poſtea exhibituri.

Illo ipſo die Cairum profecti ſumus, quò peregrino equiti ingredi non licet, niſi illuſtris vir & Satrapas ſiet, aut ex eius ſit comitatu: at incolis ſiue peregrinis, aſinis inſidere indecorum non eſt. Nobiles inquilini, & Turcarum Imperatoris milites, oſtentationis gratia equitant ephippio inſidentes, breui inſtrato tecto, non minus quàm in Gallia, equorumque vſum ſibi reſeruarunt, tenuioris

fortunæ hominibus eos inuidentes. Mulieres etiam asinis clitellatis superimposito gausape insident. Non ignorantes autem singulas nationes retinere suæ regionis consuetudinem, ne Aegyptiorũ naturalem habitum cum Turcico confunderemus, Ciuem Cairinum equo insidentem, cum vxore asino insidenti secundum regionis consuetudinem animi gratia deambulatum proficiscentes, hic exprimi curauimus.

Boulac à Cairo dimidio duntaxat milliari abest. Per hortos iter facientes multas elegantes arbores fructiferas vidimus. Nulli Tamarindi in Aegypto nisi sati proueniunt. Unicam arborem inter Cairi rudera apud Boulac inuenimus, & limones quosdam siluestres, quarum fructus columbino ouo maior nõ est. Cassiæ, Sebesten, Palmarúmq. arbores & Sycomori in summam altitudinem excrescunt. In Cairum cùm peruenissemus, nostrum vnicuique

cuique licuit ſine duce per vrbem deambulare : nam quocunque diei tempore vel intra vrbem, vel foras prodeambulare libuit, nemo nobis obſtitit, nec damnũ à quoquam metuimus. Imò aſſerimus, quod ſi quis peregrinus oblonga veſte amictus, per ſingulas Turcarũ Imperatori ſubiectas vrbes ire vellet, neminem ei magis nociturũ quàm inquilino. Sub noctem conſpicitur exiguus quidam lacertus ſecundum muros reptans, qui muſcas venatur; Græci vulgari lingua Samiamitos, Itali Tarentola appellant, veteribus Chalcidica lacerta dicta fuit. Quoniam verò recentiores hoc nomen Tarantola cum Phalangio confundunt, nec vocabulũ Italicum Tarentola ſiue Terantula vetuſtum eſt, ſed à terræ denominatione deſumptum videtur: longa oratione opus eſſet ad explicandum exiguum illum lacertum, nomine Chalcidica lacerta, de quo alio loco pluribus agemus. Pleriſque accidit, vt de exteræ regionis rebus ſcribentes, primos earum inuentores ſeſe exiſtiment: attamen ſi veteres auctores legant, in iis eadem ferè his quæ obſeruarunt, inueniant. Idem nobis contigit: nam cùm noſtrûm ſinguli noctu inter dormiendum à culicibus ita afflicti fuiſſemus, vt poſtridie exanthe-

thematis laborare videremur, id adnotaueramus, atque etiam adieceramus, noctu tegendam esse faciem dormiendo sub tentoriis, aut in summis ædibus sub dio. Legentes tamen postea Herodotum, eum similia scripsisse deprehendimus. Aegyptij, inquit, noctu suis retibus tentoriorũ vice vtuntur ob culicum metum, quæ illis interdiu vsui sunt ad capiendos pisces. Aegyptij coria parantes, quercus corticibus, vti in Gallia, non vtuntur; neque æsculi calycibus, vt in Asia; neque Lentisci, Terebinthinæ & Rhois foliis, vt in Græcia; sed arboris Acaciæ siliquis, quarum ingentes sacci pleni in Cairo venales reperiuntur: sic herba Kali siue Anthillis tingẽdi vicem illis præstat. Cùm istic essemus, plurima aromata diligenter requisiuimus, quorũ veteres Auctores meminere, atq. comperimus multa illic in vsu esse, quæ mercatores ad nos nõ aduehũt, veluti Nitrũ, Acacia, Calamus odoratus, Amomum, Costus, Ben album, & pleraque alia similia.

CAP. XXXVI.

De Cairi ædificiis & hortis: deque turre quæ Nili incrementum designat, ex qua eius anni fertilitas cognoscitur.

ARCIS *Cairinæ structuræ, cubicula, atria, & picturæ quæ supersunt, Circaßiorum qui nuper admodũ Aegypto dominabantur, antè quàm Turca in suã potestatẽ eos redigeret, magnificentiã satis declarãt. Muri ad humanam altitudinem, fimbria quadam marmorea pedem lata, in ambitu circa ianuam & fenestras incrustati sunt, cui opere vermiculato inserta sunt vnionum conchilia, ebenus, cristallum, marmor, corallium, & vitrum coloribus infectum. Similia etiam ornamenta in priuatis quibusdam Cairi ædificiis conspiciuntur. Maxima ædificiorum pars gemino pauimento subdiali tecta est. Aedificiorum ianuas adeò angustas & humiles fieri curant, vt equus ingredi nequeat: eam ob causam inclinare se ingredi cupientibus necesse est. Seræ vulgariter*

ex lignea materia fabricatæ sunt non minore artificio quàm quæ ex ferro fiunt. Vulgare est per vniuersum Turcæ dominium (vt belli tempore immunes sint ab excipiendis equis) ædificiorum ianuas humiles exstruere. Satraparum tamē ædes, ianuas Europæis similes habent. Aegyptij quos nominauimus accipitres per Aegyptum admodum frequentes sunt, & rarò ex ea abscedunt. Miluij etiam istic nidulantur eo tempore quo à nobis absunt; adeóque cicures fiunt, vt ad ædium vsque fenestras conuolent, * dactylis victitantes: æstate autem in Europam auolant vt immensum solis ardorem fugiant. Cairi vrbs ampla admodum & laxa est, non tamen ab omni parte mœnibus cincta, quoniam maior eius pars à Nili riuo alluitur, qui mœniorum vicem illi præbet, vt etiam magna ex parte ipse Nilus. Hic riuus humano artificio ductus est, curantibus Romanis Imperatoribus, cùm Aegypto dominarentur. Ex huius aduerso conspicitur structura quædam solidæ turris instar, ex qua Aegypti fertilitas singulis annis æstimatur. Cùm enim non ignorent Nilum Aegyptiacæ fertilitatis auctorem esse; qui eius rei curam habent, certo anni die conueniunt, vt obseruent quantum Nilus excreuerit. Quod si ad supremum vsque foramen quod in turri est, pertingat: planè agnoscunt vberem futurum subsequēte anno Aegypti prouentum. Quoniam verò singulis annis in eandem altitudinem non excrescit, variæ sunt in ea turre notæ, quibus futuri anni vbertatem deprehendant. Scriptis proditum est, Aegypti censum ingentem admodum fuisse, dum Romani huic prouinciæ dominarentur, qui postea admodum imminutus est: sed etiam considerandum, Romanos nullis sumtibus pepercisse, vt eam fertiliorem redderent. Admodum admirati sumus, tantam Cassiæ solutiuæ arborum quantitatē in Cairi hortis & per Aegyptū conspicientes, cùm tamen veteres nullam eius mentionem fecerint: sed neque

Theo-

Theophrastus, qui ferè de reliquis Aegypti stirpibus scripsit, eius meminit. Sed censendum est Theophrastum de plantis scripsisse, quemadmodum Aristoteles de animalibus. Nam quemadmodum variæ nationes Alexandri mandatis obsequentes, varia animalium genera Aristoteli adferebant, cùm eorum historiam describeret: sic necesse fuit, vt de plantis earúmque natura diuersæ nationes similiter Theophrasto referrent, cùm illarum historiam scriptis proderet. Ex eius etenim historia apparet, non sine ingentibus sumtibus missos esse in varias regiones viros, qui stirpes quas descripsit, obseruarent. Itaque nullum in vniuersa eius historia locum inuenientes qui Cassiæ conueniat, statuimus nullam eius mentionem fecisse: nisi fortè tertio capite libri quarti, vbi scribit, ipsi relatum, arborem circa Memphim tanta magnitudine esse, vt tres homines nequeant eius amplecti caudicem. Nam Cassiæ arbores istic minores non sunt nostris iuglandibus, foliáque similia habent, vt ex eius icone, quæ ipsam ad viuum exprimit, videre licet.

Mirum nõ est si Aegyptus oleraceis stirpibus abundat: nam cùm vehementes istic sint calores, plantásque summa facilitate rigare queant; diligentes sunt incolæ in conserendis opportuno tempore seminibus. Nilo inundante, rigatione non opus est: sed ante & post ipsam, diligenti opus est cura. Cùm autem aluei ex Nilo ducti alti non sint, instrumenta habent hauriendæ aquæ idonea, variis modis fabricata. Inter cetera verò vnum est quod illis duntaxat vsui esse potest cùm alta est aqua, nec difficilis est ratio: binos etenim palos terræ infigunt summa parte bifurcatos, vt tignum sustineant patibuli instar, huic palam vtrinque ansatam, vel lancem ligneam binis funibus propendẽtibus alligatam adfigunt, quam bini homines, hinc & inde in aqua ad vmbilicum vsque stantes, manibus tenent, eámque validè agitando aquam

hau-

hauriũt, quam in hortum magna vi vibrant, & in horti solum spargunt.

* Vix maiorem in Cairo miluiorum frequentiam conspici existimo, quàm Londini Trenobantum in Britannia, qui nullo non anni tempore frequentissimi istic apparent: cùm enim eos interficere vetitum sit, vt spurcitiem in plateas, vel etiam ipsum flumen Thamesim qui vrbem alluit, ab incolis eiectam legant & deuorent, maxima quantitate eo confluunt, adeoque cicures redduntur, vt per confertos etiam homines, prædam ab ipsis in alto volantibus conspectam, corripere non vereantur: quod sæpenumero, dum illic essem, admiratus sum.

CAP. XXXVII.

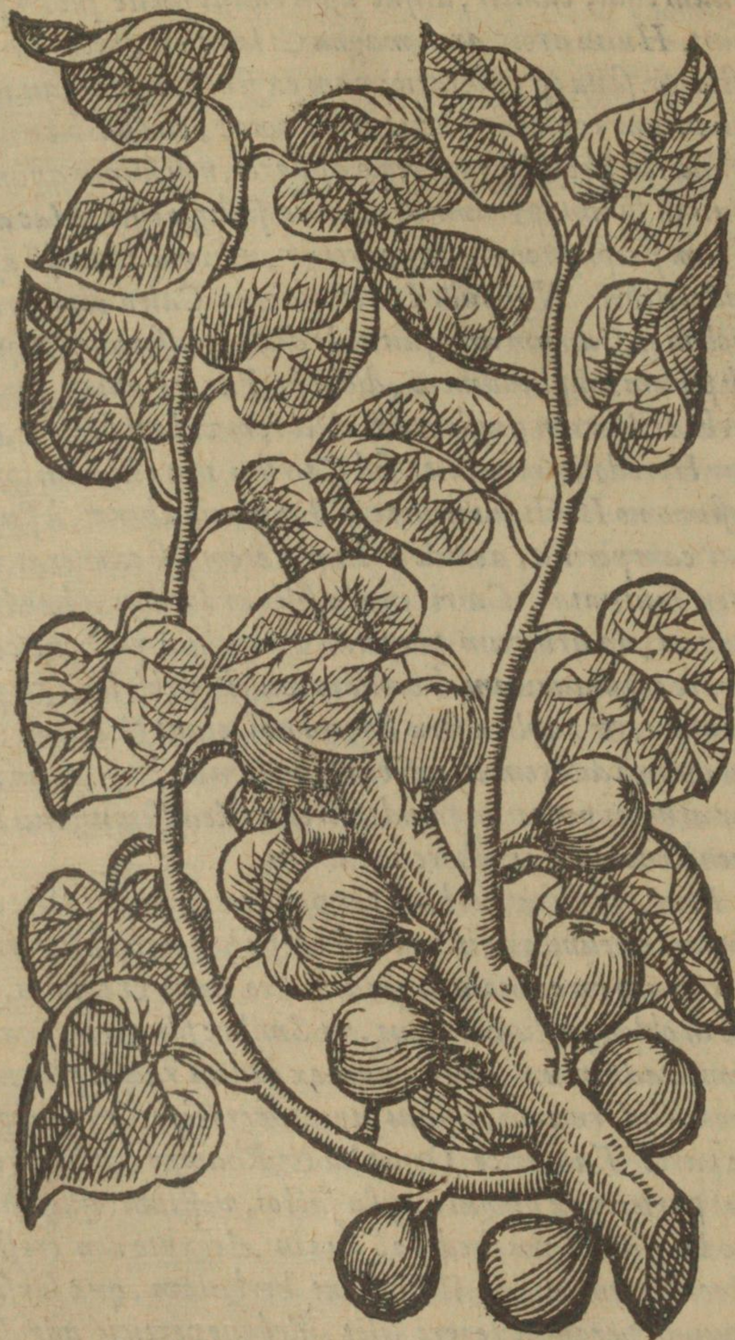
Vrbis Cairi, atque eius arcis descriptio.

CAIRI *vrbs in longitudinem magis protensa est, quàm in latitudinem laxa, solique homines (vt in vniuerso Turcæ dominio) mercimonia exercent. Feminæ, earum filiæ, & infantes rarissimè in publicum prodeunt. Atque arbitramur quòd si populi fex per vrbem excurrendi consuetudinem haberet, feminæq; necessaria emerent & venderent, quemadmodum apud nos, vrbs longè populosior appareret: adeò tamen frequens non est, vt vulgò fertur. Triangulari est forma: nam arx quæ in colle sita, supremam vrbis partem occupat, vnum angulum constituit. Itaque qui ab arce egressus secundum mœnia ad meridiem descenderet, in alterum vrbis angulum perueniret: inde autem versus Septentrionem progressus, in alium, qui tertius est, angulum pertingeret: inde porro ad arcẽ conscendens, vrbis circuitum absolueret in Δ Græci formam. Totidem ferè sunt extra mœniorum ambitũ ædificia, quot in ipso ambitu; vnde plurimi hallucinati sunt, vrbẽ mœnibus minimè cinctam esse existimãtes. Arx in solida rupe exstructa est, in qua gradus incisi sunt, vt facilior sit in eam ascensus, iis fere similes qui in arce Ambosiana ad Ligerim sunt: nam eius situs similiter, vt diximus, in edito est, orbiculari ferè figura, multásque crassas rotundas habet operis antiqui turres, quæ tamen imbecillæ sunt. Quoniam verò in sublimi est, quadrangula est facta cochlea versus hortum gradibus instru-*

instructa, vt ea quæ in Palatio Diui Petri Romæ est, per quam equi, cameli, atque asini onusti facilè subire possunt. Huius arcis area magna & laxa est, iucundáque istic & sana est habitatio: nam ex fenestris vndiquaque quantum oculorum acies ferre potest, circunspiciendo, vniuersa ferè Aegypti regio apparet, non minus quàm si quis in summo pyramidis alicuius fastigio esset. Hæc arx si cum propugnaculis comparetur, infirma admodũ æstimari debet. Nonnulli Lutetiam cum Cairo comparare volentes, Cairum antiquitus Is dictum asserunt, & quod ob parem amplitudinem, dicta sit Par Is, quasi similis vrbi Is. Verum quidem est, celebrem vrbem fuisse Is, cuius Herodotus meminit, sed Cairum non est: nam ipsius testimonio Is octidui itinere à Babylonia aberat, à fluuio qui eam perluit, deinde in Euphratem sese exonerat, nomen mutuata. Cairi incolæ solis ardoribus admodum vexati, ad arborum perpetuò virentium vmbram confugere coguntur: eam ob causam multis vrbis locis, & per compita, & publica fora Sycomoros alunt & colunt: de qua plura diceremus, nisi eius amplam descriptionem inter arbores perpetua fronde virentes dedissemus; eius tamen iconem hîc exhibere voluimus.

In Clio siue li. 1.

Plurimæ etiam herbulæ per parietes serpentes istic obseruari queunt, quæ in nostra Europa non nascuntur, præsertim autem conuoluoli genus lacteo succo prægnans, semẽ in oblonga siliqua ferens, vt Smilax siluestris, Scammoneæ admodum similis: nam ex eadem radice plurima producit sarmenta, quibus sæpenumero sepes (quæ magna ex parte Tamarice, Oenoplia & Rhamno constant) atque parietes ex pingui argilla factos, vestiunt, quemadmodum apud nos hedera, quæ in Aegypto non crescit. Peculiarem etiam istic habent herbulam, quæ sursum rependo pergulas tegere solet, ideóque perticis adpositis eius ascensum vsque ad ædificiorum fenestras procurant.

Nihil in Cairo magis æstimatione dignum ipso Basestan, hoc est, loco illo muris cincto, in quo argentaria aureáque opera tum ex sericeis staminibus contexta, & nonnulla rariora exoticáque aromata venduntur; quò plerumque frequens hominum turba confluere solet: istic enim negociandi gratia conueniunt, quemadmodum Lutetiæ in Palatium, Antuerpiæ in Bursam, vel Lugduni iu eum locum quem Change appellant. Si quid enim elegantis & rari in tota vrbe est, istic requirendum. Ex nostro comitatu quispiam quæstionem mouit, vtrum plures Meschitæ in Cairo essent, quàm primaria templa Lutetiæ. Sed parum abesse, plurimis diligenter obseruantibus deprehensum est.

CAP. XXXVIII.

De magno aquæductu, qui inter Babylonis rudera & vrbem Cairum est, per quem Nili aqua in arcem decurrit.

CAIRO discessimus, vt veterem Cairi vrbem paulò suprà sitam, videremus, quæ priscis Babylon dicta fuit, tametsi alia Babylon sit in Assyria quæ nunc Bagadet dicitur, in Mesopotamia. Nos istic multorum vetustorum ædificiorum ex latere & calce constructorum rudera vidimus, quæ splendida fuisse apparebāt: nunc exiguus istic est pagus, quem Christiani Armeni & Græci incolunt, qui elegans & satis splendidè structum sacellum nobis ostenderunt, à Christiano quodam Medico D. Virgini consecratum. Fornix est in eodem templo subterranea, in qua ipsa cum infante Christo latuisse fertur, cùm ob Herodis tyrannidem ex Iudæa profugissent. Paulo supra Cairum in itinere reperimus ingentem aquæductum plus quàm trecentis fornicibus constantē, ad Nili aquam in Cairi arcem deuehendam: quibusdam etenim machinis, hoc est, magnis rotis, boum labore in orbem versatis, aqua è Nilo hauritur, atque in aquæductum iniicitur.

*Mauritani & Aegyptij præ reliquis nationibus sunt hilares & faceti: nam siue ad saltationem, siue ad choreas ducendas, siue ad totum corpus in aërem vibrandũ semper parati; quod illis ab omni antiquitate innatum est. Flauius enim Vopiscus scribit Aegyptios magnos poëtas fuisse, & comœdos, semperq; ad saltandum paratos. Qua in re plurimum à Turcis differunt, qui natura morosi, lenti & desides sunt. Mauritanæ mulieres Cairi incolæ instrumentum quoddam pulsare norunt Cinghi *appellatum, quod etiam Constantinopoli non est incognitum: non minus harmonicum est cithara; & licet adeò suauem concentũ non edat, auribus tamẽ placet eius harmonia, modò humanæ vocis modulatio addatur. Mauritani & Aegyptij maiorem Musices vsum habent quàm Turcæ, præsertim fistularum & lyrarum: imò asserere audemus, eius si quẽ vsum habent Turcæ, à Mauritanis didicisse.*

* Hæc vox Cinghi abludere non videtur à Gingrina, quæ γίγγας Polluci, γιγγρίνης Eustath. dicitur; tibia breuior, exilem luctuosumque sonum edens, nomen habens à Gingri, hoc, est Adonide (ita enim Phrygica lingua dicebatur) defleto, talibusque tibiis funerato: vel. vti Festo placet, à gingritu fictitia anserum voce, vel quod ex anserum ossibus eæ tibiæ concinnarentur. Consule Hadriani Iunij Nomenclatorem.

Cap. XXXIX.

Balsami descriptio.

In quodam pago spectatum iuimus hortum Balsami fruticibus consitũ, qui à Cairo longiùs haud abest, quàm Lendit à Lutetia. Quoniam porro Balsami planta admodum celebris, preciosa, raráque est; hic scribere libuit, quidquid ad eius historiam pertinere arbitrati sumus. Quosdam esse scimus, qui Matereæ Balsamum ex Iudæa delatum esse putent: rem autem haud ita sese habere, postea demonstrabimus. In magno quodam horto sunt, sed angusto loco muris conclusæ, quos exstructos fuisse aiunt postquam Turca Aegyptum Sultano ademit: Bacha autem à Turcarum Imperatore huic regioni præfectum, ea

arbusta digna existimasse quæ peculiari loco cõcluderentur. Cùm istic essemus, nouem aut decem duntaxat frutices eius aderant, qui nullum liquorem præbebant. Inter notas à veteribus proditas, quibus Balsamum dignosci possit, vna est, vt perpetuò vireat: illud tamen in Materea, apud Cairum, pauca admodum folia Septembri mense habebat: quod nobis insolens visum est. Nam reliquæ arbores quæ hieme virere solent, folia solùm nouo vere abiiciunt, cùm videlicet noua germina produxerũt: solentque autumno magis virere, quàm nouo vere. At reliquæ quæ folia abiiciunt, id sub hiemem facere solent, vt æstate, noua adquirant. Ideoque nobis præter naturam videbatur, Balsamum æstate folia abiicere, vt hieme, noua germina produceret: nobis enim id obseruantibus, quæcunque habuit folia, recens nata erant. Eius iustam magnitudinem tradere nequimus; nam quotquot eius frutices in horto aderant, stipitem solùm habebant pedis longitudine & pollicari crassitie, tenuibus ramulis præditũ, raris foliis obsitis. Vbicunque autem tandem nascantur, duorum aut trium cubitorum altitudinem non superant; & pedali altitudine cùm sunt, in multos graciles ramulos anserinæ pẽnæ caule haud crassiores finduntur. Balsami frutices Matereæ iam recens putati fuerant, sic vt soli stipites supcressent, qui ramulorum rudimenta producebant. Eiusdem etenim est Balsamum cum vite naturæ, quam singulis annis putare necesse est, alioqui degenerat. Noua illa Balsami germina subrubente cortice erant tecta, foliaq; viridia habebant, lentiscinorum foliorum modo formata, hoc est, vtrinque in neruo nata, vt in rosarum, vel fraxini, vel iuglandis foliis videre est; ciceris tamen foliorum magnitudinem non excedebant, sicq; constructa erat eorum series, vt postremum foliolũ extimam alam occupans, imparem numerum efficeret: nam totius alæ foliolis numeratis, terna, quina, aut septena inueniun-

ueniuntur, ſeptenarium certè numerum ſuperare vix animaduertimus: extremum autem foliolũ reliquis maius eſt, facto etenim ab illo progreſſu, reliqua ſenſim minuniora fiunt, vti in Rutæ foliis. Plinius in eius hiſtoria Theophraſtum per omnia ſequutus eſt, quemadmodum etiam Dioſcorides, eiúſque veſtigiis inſiſtentes, Balſami folia Rutæ foliis compararunt: quod veritati conſonum eſſe deprehendimus. Quoniam autem primùm in Materea illud exactè nõ obſeruaueramus, denuò illud ſpectatum iuimus; eiúſque ramulum nacti, ipſum atque illius folia deguſtauimus, quæ facultatis nonnihil adſtrictoriæ eſſe comperimus, pinguíſque aliquantulum ſaporis atque aromatici: ramulorũ autem cortex his odoratior eſt. Gemino cortice præditi ſunt ramuli, extimo foris ſubrubente, qui vt membrana intimum viridem operit. Is guſtatus, inter Thus & Terebinthi folium ſapit, Satureïæ ſilueſtri ſapore ſimili admodum grato, atq. digitis tritus Cardamomum olet: ipſum lignum candicat, odoríſque & ſaporis expers eſt, non ſecus atque aliud inutile lignum. Ipſius virgæ rectæ ſunt & graciles, raríſque foliorum alis ſparſim & confuſo ordine naſcentibus obſeptæ, quæ (vt diximus) ternis, quinis, aut ſeptenis foliolis conſtant. Variæ ſunt auctorum qui de Balſamo ſcripſerunt opiniones: & niſi nos ipſi plantam conſpexiſſemus, nihil poſt illos de eo ſcribere auſi fuiſſemus: atque in eam fèrè opinionem inclinaremus, illud in Hierico planis nunquam cultum fuiſſe. Quia autẽ ipſum fruticẽ vidimus, diligentérq. obſeruauimus, de eo, tãquã de re quæ diligenti obſeruatione digna, diſſerere libuit. Experientia autem didicimus, lignum illud vulgo Xylobalſamum nuncupatum, quod ex felici Arabia delatum, à mercatoribus vẽditur, cum Aegyptio quod in Materea colitur, conuenire: nam deſiccatum noſtrum Balſami ramum cum eo quod in officinis venale reperitur contulimus, atque omnibus notis reſpondere

depre-

deprehendimus: estque ex duobus alterum necessarium, aut Xylobalsamum & Carpobalsamum, quale in officinis vẽditur, adulterinũ esse, aut illud Aegyptium, quod colitur in Materea horto, legitimúmque Balsamum esse censetur. Nam cùm in omnibus conueniant, certique simus idem esse, asserimus & concludimus, id quod hoc nomine venale reperitur, simile ei esse quod ab omni antiquitate in vsu fuit. Balsamũ nũc temporis in sola Aegypto colitur apud Cairũ. Et licet Theophrastus in ea opinione sit, id siluestre & sponte nascens non inueniri: asserere tamen audemus ab omni æuo in felici Arabia fuisse, atque etiam nunc nasci, cuius lignum & fructus etiam olim ad nos perlata fuerint cum aliis Arabiæ mercibus. Atque demonstrare volumus ea nõ minus cognita fuisse mercatoribus, quàm reliqua aromata, vt ex medicamentorum, quibus perpetuò inici solita sunt, compositionibus apparet. An non Mithridates in suum medicamentũ intulit? An nõ in officinis venalia nõ reperiebantur? Id ex sola Dioscoridis auctoritate probari potest, qui sua ætate Carpobalsamum adulterari conqueritur. Carpobalsamũ " (inquit) adulteratur semine hyperico simili, quod à Petra " oppido defertur: (per Petram oppidum Mecam intelligi- " mus) atque de Xylobalsamo: E ligni genere quod Xylo- " balsamũ vocant, probatur recẽs, sarmento tenui, fuluum, " odoratũ, quadãtenus Opobalsamũ spirans. Ex his liquidò apparet vulgaris vsus inter reliqua aromata fuisse. Sed & ex Diodori Siculi vetustissimi scriptoris Arabiæ felicis opes enumerantis verbis manifestò liquet: maritimis enim locis Balsamum producere ait. Cultum igitur id esse non intelligit, sed sponte nascens. Pausanias etiam tradit Balsamum Arabiæ fruticem esse. Plerique tamen auctores de Balsamo agentes inter se non conueniunt: nam Strabo prodit in Syria nasci apud lacum Genezareth, inter montem Libanum & Antilibanum. Reliqui volunt

ſolam Iudæam regionem id producere, eiúſq. ramos oſſeo cultro, aut vitro duntaxat vulnerandos eſſe ad liquorem eliciendum; alioqui ſi ferro cædantur, ſtatim emori. Cornelius Tacitus ſcribit, ferro iuxta adpoſito metu exhorreſcere, idcirco aliis quàm ferreis inſtrumentis vulnerandum, ſi liquorem elicere quis cupiat. Percõtantes à mercatoribus Cairi, de Balſamo, cùm noſtrum ramulum conferremus, nobis affirmarunt, quidquid Xylobalſami vel Carpobalſami vnquã vendidiſſent, id omne ex Meca cum aliis aromatibus accepiſſe; atque meminiſſe, ſuo tempore, Balſami frutices qui nunc in Materea coluntur, ex Arabia felici delatos eſſe, magnis ſumtibus Sultani. Quoniam verò id nobis tam multi affirmarunt, exiſtimauimus ſine vllo ſcrupulo aut diſſimulatione nobis licere id ſcribere.

CAP. XL.

De magno Obeliſco qui erectus eſt apud Cairum, & arboribus in Matereæ horto naſcentibus.

IN *Materea horto multæ Sebeſten arbores & Sycomori quas Ficus Pharaonis nominant, aluntur. Illius ficus noſtris ſimiles eſſent, niſi putamen rubrum haberent, oui eſſent magnitudine, & perpetuò fiſſæ & hiantes. Siccatæ ſunt inutiles: nam aridæ ſunt & duræ, granulis plenæ, atque ingrati inſipidique guſtus, iis præſertim qui iis veſci non ſunt aſſueti. Recentes paulo ſunt meliores: attamen, vt maximè celebrem, parum grati ſaporis ſunt: licet magni cenſus ſint vniuerſæ Aegypto. Ocimi ſiue Baſilici planta iſtic in agris ſeritur, atque in triplo maiorem amplitudinem excreſcit quàm apud nos. Ea veſcuntur, quemadmodum nos aliis oleribus. Mala inſana, quæ nos Poma amoris dicimus, magna frequentia in arenoſis agris ſponte proueniunt, duorum aut trium generum, alba, rubra, oblonga & rotunda. Theophraſtus noſtro iudicio * Malinathalam nomi-*

nominat: nam de Aegypti plantis ſcribens, ait, Locis «
autem arenoſis, haud procul à fluuio, naſcitur terrenum, «
quod Malinathalam appellant. Omnibus ferè menſis adponuntur, aut ſub cineribus cocta, aut elixa, aut frixa. In hoc Matereæ horto demonſtratus eſt nobis locus in quo Chriſtus cum virgine Matre diu habitarunt cùm in Aegyptum veniſſent, ex Iudæa Herodis metu fugientes: ſed & iſtic eſt feneſtra, in qua D. Virginem repoſuiſſe ad quieſcendum ferunt. Iſtic etiam fons eſt, Balſalmi hortum irrigans, in quo D. Virgo Chriſtum ſæpiùs lauaſſe, atque eius faſcias pannóſque eluiſſe creditur. Certiſsimum eſt Obeliſcos exciſos, vt Regum Aegypti tumulis imponerentur, vti Pyramides atque magni Coloſſi. Ex his Obeliſcis vnus ingens eſt erectus in agro quodam paulo ſupra Materεam, longè maior & craßior his qui Alexandriæ ſunt, aut eo qui Conſtantinopoli in Hippodromo conſpicitur. Eo conſpecto, verſus Cairum regreßi ſumus, ad dextram declinantes, vt alium hortum ſpectaremus, vno milliari à Cairo diſtantem, in quo amplum & laxum eſt atrium à Circaßis exſtructum cùm Sultanus Aegypto dominaretur. Hæc ſtructura, amplus & capax locus eſt, magnis lapidibus quadris ſtratus, tectuſq. ad ſolem arcendum, tectũ ſuſtinentibus pilis. Nilus inundationis tempore proximè ad eius parietes accedit. Ad huius ſtructuræ Orientalem plagam, elegans hortulus eſt, in quo multæ Caßiæ arbores, Cypri ſiue Alcennæ, Roſæ, & Iaſminum flauum: ad Septentrionalem verò & Meridionalẽ, parui gemini lacus ad aquam potabilem adſeruandam idonei. Vniuerſa hæc ſtructura ſuperiore parte picturis ornata eſt. Eius trabes & aſſeres ex Palma ſunt. Poſtquam autem Aegyptus in Turcarum Imperatoris poteſtatem venit, ſenſim collabi cœpit.

*Sed meo iudicio Bellonius fallitur: nam ſi Theophraſti locum, qui eſt lib. Plant. hiſt. 4. cap. 10. totamq́ue Malinathalæ hiſtoriam diligen-

ter perpendas: eius Malinathalla quæ Mespili magnitudine est, sineque semine & cortice, & folia Cypero similia habet, plurimum à Malo insano differre deprehendetur. Sed Bellonio fortè vocabulorum affinitas imposuit.

CAP. XLI.

Errones illos quos vulgo Aegyptios appellamus, perinde in Aegypto inueniri atque in aliis regionibus.

NVLLAM regionem in vniuerso orbe immunem esse existimo ab erronibus illis turmatim incedentibus, quos falsò nomine Aegyptios & Bohemos appellamus: nam cum in Materea & Cairo essemus, atque secundum Nilum, in plurimis Nili pagis magnas istorum turmas inuenimus, sub Palmis desidentes, qui non minus in Aegypto exteri habentur quàm apud nos. Quoniam autem ex Wallachia aut Bulgaria oriundi sunt, Christiani sunt, atque plurimas linguas callent. Itali eos Singani appellant. Istorum vxoribus, priuilegio à Turcis impetrato, sese prostituere publicè licet, cùm Christianis tum Turcis: ædésque habent in Pera, multis cubiculis instructas, quò quilibet liberè ingredi potest, sine vllo Turcici magistratus metu; vbi continuò duodenæ ad minimum mulieres versantur. Hi errones per Græciam, Aegyptum, & reliquum Turcarum dominium, ferrariam artem exercent; atque inter ipsos excellentes inueniuntur in ea re artifices. Ipsimet suos carbones excoquunt; at eos, vt intelleximus, qui ex ericæ stipitibus & radicibus parantur, ad eiusmodi opera omnium aptißimos esse censent; ferrum enim indurare creduntur. Postquam aliquot diebus in Cairo hæsissemus, & Pyramides spectatũ ire constituissemus; rebus necessariis paratis, ex vrbe per meridionalem portam egressi, cymbas inuenimus quæ trans Nilum nos vexerunt. Magno comitatu eò proficiscendum est, alioqui spoliationis periculum incurrendum esset. Eam ob causam quidam Sangiac cum multis Spahi Domino de Fumet sese adiunxit, qui ipsi totique eius comitatui præsidio essent.

CAP.

Cap. xlii.

Pyramidum obſeruatio.

Romanorvm *fabricæ & antiqua opera (cum venia id dictum ſit) nihil accedunt ad Pyramidum ſplendorem & ſuperbiam. Aegyptij mortuorum reſurrectionem exſpectantes corpora condire ſolebãt, vt ad æternitatem perdurarent, ea comburere nolentes, vt Latini; neque terra ſepelire vt, Græci: ignem etenim animal eſſe exiſtimabant, quod omnia deuorat & abſumit, quódque iam ſatur, cum his quæ deuorauit, perit: minimè autem ſepeliebant, quòd, ne à vermibus abſumerentur, metuerent. Itaque ad iſta incommoda euitanda, olim corpora condiebant cedria & nitro (quæ nunc nobis in vſu ſunt ſub Mumiæ appellatione) eaque condita, ſepulcris condebant, ſub ingentem aliquam lapidum molem: eámque ad rem, maximè ſterilia loca deligebant. Pyramidum etiam locus admodum deſertus eſt, quatuor milliaribus à Cairo diſtans vltra Nilum, quem cùm veli tum remorum adminiculo ſub ea inſula quæ Cairo oppoſita eſt, tranſiuimus: ſed neque ſatis fuit fluminis alueum ſemel tranſiuiſſe: nam poſtquam in alteram ripam perueniſſemus, longus agger nobis ſequendus fuit, multas lapideas fornices, & quibuſdam etiam locis ligneos ponticulos habens, per quos incedendum nobis fuit. Tandem cùm prope Buſyrim pagum perueniſſemus, vbi Nili aqua pontis lapidei fornices euerterat, cymba eum ſuperare oportuit: deinde à Buſyri pago, alius eſt oblongus agger, qui in Pyramidum ſolitudinibus deſinit. Nili alueus primùm diuiditur longè ſupra Cairum, canalem promens qui in Mareotim lacum perpetuò ſecundum deſertam illam Africæ partem decurrens effunditur. Propterea nobis dubitationem intulit, an hic Nili ramus Aegyptum ab Africa ſepararet: nam iuxta Pyramidum baſim labitur, Aegypti fertilem regionem à ſterili diuidens. Nilus*

itaque Cairum alluens integer non est: nam iam longè suprà, suas vndas in canalem distribuit, qui in Mareotidem lacũ decurrit. Superato Nilo, ad alteram eius ripam, in quo latere sunt Pyramides, delati, illum integrum inter nos & Cairum habuimus. Quacunque igitur parte Aegyptus spectetur, non potest non figuram Delta exprimere. Nam si quis eam circumeat, & a Mareoti lacu incipiens recta linea sursum supra Pyramides tendat, & inde Damiatam, quæ ad ostium Pelusiacũ est, descendat, nónne angulum fecerit? inde porrò in Alexandriã pergat, an non duos alios absoluerit, qui triangularem formam veluti Δ exprimment? Cùm per Busiridis aggerem iter faceremus, qui quodã loco, vbi Nilus lacum facit (quod occasionem Græcis præbuit, fabulas suas de Lethe & Stige comminiscendi, quoniam condita corpora per eum lacum, ad eum vbi recondi debebant locum, deuehebantur) ab exundante lacu perruptus erat: qui validos & firmos habebant equos, præeuntibus itineris ducibus sine difficultate transiuerunt, at qui debiles equos habebant, cymbam, quæ eos traiiceret, exspectare necesse fuit. Nonnulli tamen exutis vestibus, & suos equos loris trahentes, transiuerunt, pertingente sub axillas vsq. aqua. Proximi pagi Mauri, comites se nobis præbuerũt, & itineris duces ad conscendendas Pyramides; quæ procul admodum à mari absunt, sed à Nilo duntaxat tertio lapidis iactu. Pyramides videntur esse montes immensæ magnitudinis: sed earum etiam moles magno hominum labore eò congestæ fuere. Locus vbi sitæ sunt, admodum arenosus & sterilis est, cuius Plinius, Herodotum sequutus, Lib. 36. cap. 12. *in hæc verba meminit: Arena latè pura circum, lentis*
" *magnitudine. Maxima Pyramis, procul aspicientibus*
" *minor secũda esse videtur, quòd humiliore loco sita sit: sed si quis prope adsistat, sine comparatione multo maior apparet. Ceterùm magis admirãdæ reuera sunt, quàm Hi-*

storici eas descripserunt. Amplissima exstructa est gradibus foris prominẽtibus. Nos eius basim dimensi sumus, quæ quatuor angulorum paribus interuallis cùm sit, trecẽtos viginti quatuor passus habet in singula latera, paululum extensis cruribus, gradiendo singulos passus numerantes. A basi autem ad cacumen ipsius supputationem facientes, comperimus circiter ducentos quinquaginta gradus, quorum singuli altitudinem habent quinque solearum. Calcei nouem pollicũ longitudinis. In eius fastigio cùm essemus, apertè Cairum ex aduersa parte Nili situm, qua Arabiam desertam spectat, conspicere potuimus; ad Septentrionem verò conuersi, vniuersam Aegypti regionem veluti submersam, maris alicuius instar videbamus: inde porrò ad Meridiem obuertentes faciem, qua Africa est, arena sterilis nostris oculis duntaxat apparebat. Considerata autem ea Pyramidis parte quæ Septentrionem spectat, eam comperimus magis corruptam quàm reliquis partibus; quoniã cùm nocturni roris, tum Nili humiditas ventis aquilonaribus agitata, plurimum illam absumit; manentibus aliis, quæ vel Orienti vel Septentrioni obiectæ sunt, attamen ab humore non asperguntur, integris. Nam Aquilo in Aegypto humidus est, cùm in aliis regionibus desiccet. Et hæc quidem de exteriore amplissimæ primæq; Pyramidis parte. Nunc de interioribus partibus sermonem instituere volumus. Nos eam ingressi sumus per quadratum foramen, quod subire non licet nisi incuruato corpore: nam transuersim fabricatum est, hoc est, ex alto in imum descendendo. Sine autem probabili ratione illud ita exstruxisse non videtur artifex: nam si obliquum fecisset, nullũ in Pyramidis cauitatem lumen recipi potuisset. Singuli autem cereum accensum in manu habentes, in id foramen descendimus, (pluribus enim simul non licet) nam cùm ad imum peruenissemus, vt in cauitatem ingrederemur, in ventrem

pro-

procumbendum fuit, & ſerpentum more perreptandum, nec adhuc ſine difficultate ingreſſi ſumus. In ipſa Pyramide vacuum quendam locum inuenimus: inde ad ſiniſtram progreſſi, alium meatum pergulæ quadræ ſatis affabrè exciſæ, per quem ad ſuperiora aſcenſus eſt, quà vir erectus gradiri poteſt: nam ſatis amplus & altus eſt, magnis latiſq. & perpolitis ſplendētibúſq. lapidibus conſtratus, nullis tamen gradibus. Sed podia, quæ vtrinque exſtant, manu apprehendenda ſunt, quo faciliùs aſcendi poſſit. Confectis igitur hac ratione quindecim aut ſedecim paſſibus, peruenitur in elegans cubiculum quadrangulum, ſex paſſus longum, & quatuor latum, quatuor verò vel ſex orgiis altum; in quo marmor nigrum ſolidum, in ciſtæ formam exciſum inuenimus, duodecim pedes longum, quinque altum, & totidem latum, ſine operculo. Sepulcrum Regis cuiuſpiam Aegyptij id fuiſſe certum eſt, in cuius gratiam Pyramidis illius moles exſtructa fuit: id autem ſepulcrum iſtic repoſitum fuiſſe ante Pyramidis ſubſtructionem, non dubium eſt. Inde regredientes, & per ſpatioſum illum meatum deſcendentes, ad Septentrionem vergebamus. Egreſſi ad ſiniſtram nos conuertimus, vbi puteum inuenimus, ſed lapidibus nunc ferè plenum. Hæc Pyramidum hiſtoria ab Herodoto, Diodoro, multíſque aliis Græcis eſt prodita. Plinius verò inter Latinos ſcribit puteum admodum profundū eſſe; nihilque certius eſt, ex eo aquam hauſtam ad fabricam ſubſtruendam, & operas potandum: nam interior Pyramidis pars opere ſignino ex calce & arena conſtructa eſt, quod indicium eſt aqua opus fuiſſe. Cùm in primam cauitatem regreſſi, longiùs progrederemur, exiguam aliquam eius partem ad ſiniſtram reperimus confractam: nam alioqui ſolida eſt ſubſtructio. Iſtic veſpertiliones erant à noſtris diuerſi, & ab his quos antea in Cretenſi Labyrintho conſpexeramus: noſtri etenim caudam alis longiorem

non habent; at his oblonga est cauda instar murium, quatuor digitis alas superans longitudine. Pyramide tandem egressi, ad secundam nos contulimus. Amplissimam porrò hanc pyramidem primò descripsimus, eo quòd reliquas magnitudine & præstantia superet, eáque ipsa sit, quam omnes veteres auctores aspectu admirabilem esse scripserunt. Peritissimus atque validissimus sagittarius in eius fastigio existens, atque sagittam in aërem emittens, tam validè eam eiaculari non poterit, vt extra molis basim decidat, sed in ipsos gradus cadet, adeò vastæ latitudinis, vti diximus, est hæc moles.

Qui plura de huius, reliquarumque Pyramidum, & similium operum Ægyptiacorum magnificẽtia intelligere volet, eiusdem, Bellonij libellum consulat, cui titulum fecit, De admirabili operum antiquorum & rerum suspiciendarum præstantia.

CAP. XLIII.
Alterius Pyramidis obseruatio.

ALTERA *Pyramis, quæ magnitudine secunda est, nullis gradibus foris prominentibus est instructa; eam ob rem scandi non potest: ea, quoniam editiore quàm prior loco est, procul aspicientibus maior esse videtur, propiùs autẽ contemplanti contrariũ deprehenditur. Eius forma quadrangula est, vti superior, sed vsq. ad fastigiũ solida. Primæ fastigiũ in planitiẽ desinit, duos passus in diametro patentem, in qua quinquaginta homines consistere queant: hæc autẽ in cuspidẽ desinit minus capacẽ quàm vt homo in ea stare possit. Foris intrita incrustata est, atq. ei⁹ pars quæ ad Septentrionẽ vergit, perinde ab humore quẽ aquilones ex aqua Nili & nocturno rore illi inspergunt, corrupta est, atq. prior. Stelliones Græcis Colitis nũcupati, circum has Pyramides admodum frequentes sunt, & in sepulcrorum cauis, quæ per eam planiciẽ passim sparsa sunt. Inter lapidum interstitia domicilium habẽt, muscásque venantur, vti nos obseruauimus. Tarentolis quæ ædificia incolunt, similes essent, nisi cõpactiore essent corpore,*

pore,

pore, craßioréque & planiore capite. Hi sunt qui excrementum illud excernunt, quod veteres Crocodileam appellarunt, nostræ verò officinæ stercus lacerti. Turcicæ mulieres faciem illo fucant, atque in omnibus Turcicorum aromatariorum officinis venale prostat: sed & in nostra Europa satis magnus eius est vsus.

CAP. XLIIII.

De tertia siue minore Aegyptiaca Pyramide.

TERTIA Pyramis duabus superioribus longè minor, tertia est autem parte maior ea quæ apud Testaceũ montem est Romæ, qua ad D. Pauli eundum est, itinere Ostiẽsi. Adhuc integra est, nec magis rimis corrupta, quã si iã recẽs exstructa esset: Marmoris enim genere cõstat, quod Basaltes nuncupatur, vel lapis Aethiopicus, ipso ferro duriore. Ex eo lapide magna ex parte excisæ sunt omnes Sphinges Aegyptiacæ, quales Romæ in Capitolio conspiciuntur, ab Aegyptiis aliquando sculptæ. Hæc tertia Pyramis sagittæ iactu longiùs distat quàm secunda. Minimam illam appellamus, comparatione ad duas priores facta: nam licet Romana quinquaginta candidi marmoris perpoliti ordinibus incrustata sit, Aegyptiacæ in morem; eius tamen artifex magna solertia vsus fuisse non videtur, si etiam cum minima Aegyptiaca conferatur, quarum plus quàm centũ per eam planiciem hinc inde sparsæ conspiciuntur: nam ne vnica quidem ex illarum numero adeò vitiata reperietur, vti Romana. Eam ob causam illarum comparatione nouam appellare licebit: etenim eius interior pars rudere ex tegulis arena & calce conflato dunxtaxat constat, quod subsidens, marmoris incrustationem dissoluit; sic vt singula latera iam rimas agentia & fatiscentia Terebinthis, Capparibus, Genistis, Rubis, Tinis, Teucrio, Absinthio, aliisq. stirpibus locum dederint, in quo radices agerent: & nisi lapides ferro & plumbo firmati essent, iamdudum corruissent.

CAP.

CAP. XLV.

De plurimis alijs Aegyptiis Pyramidibus.

PRÆTER *superiores tres, plurimas alias minores hinc inde per arenosam illam Africæ solitudinem sparsas vidimus: quarum pleræque etiam paruæ & rudioris operis, tum varij generis sepulchra, ad corporum cedria & nitro conditorū sepulturas in Aegypto destinata, quemadmodum bitumine in Iudæa. Historici prodiderunt, Aegyptios pro facultatum ratione sepulcra sibi condidisse. Opulentiores aliquod opus magnificentius & præstantius fabricari curabant, vt Obeliscos, Colossos, Pyramides: mediocris fortunæ homines, alia mediocria opera: neminem autem adeò tenuis fortunæ fuisse, qui non aliquot lapides in cumulum congestos pro sepulchro habuerit. Locus in quo sunt sepulchra exstructa, adeò incommodus & desertus est, vt nemo istic habitare aut quidquam serere possit. Inde Plato occasionem sumsit, leges sanciendi, vt sterilia loca, defunctorum sepulturæ dicarentur: quod & Græci & Turcæ nunc etiam obseruant, Arabum imitatione: nam mortuos sepeliunt salebrosis locis, ad colles aliquos alioqui natura steriles. Quoniam autem Sphinx, siue Androsphinx, cuius veteres adeò meminerunt, integra adhuc est in arenoso illo campo cum Pyramidibus; facere non potuimus quin hoc loco de ea nonnihil ageremus.*

CAP. XLVI.

De ingenti Colosso, ab Herodoto Androsphinx nuncupato, & à Plinio Sphinx, ante Pyramides exciso.

DILIGENTER *consideratum ingens saxeum caput Nili alueo vicinum, paululum infra amplissimam Pyramidem, occasionem dedit vt Aegyptia opera admiraremur. Vt autem Plinius modum excessit in Pyramidum mensura: sic æquior fuit in describendo Sphingis Colosso ad amplißimæ pyramidis dextrā sito, qua Orientem spectat. Nos in Sphingum descriptione diutiùs immorari nolumus: nam quæcunque de hoc animali picta &*

scripta sunt cùm ab Aethiopibus tum ab Aegyptiis, meræ reuera sunt fabulæ. Sed Diodorus ipse cùm eas describeret, nihil aliud adferre potuit, nisi picturis, quibus expressæ sunt, similes esse, paulo tamen pinguiores, atque miti natura præditas. Hæc Diodorus, qui Sphinges ex earum pictura nos dignoscere cupit, vti Herodotus Phœnicem. Iam verò Sphingum & Phœnicis picturas exhiberi solitas à vetustissimis temporibus necesse est: quandoquidem eorum tempore ex picturis agnoscebantur. Sphinges itaque ex picturis cognoscere volentes, diligenter quibuscunque exstãt vel cæsæ vel sculptæ locis, obseruauimus quænam earum esset forma. Sed cùm in diuersis sculpturis, & veteribus numis adeò variè expressas deprehenderimus, vt ex denis aut duodenis vetustis quæ Romæ sunt, cùm in Capitolio ex marmore Basalte, siue Aethiopico lapide sculptæ, tũ in peristylio Põtificij Palatij horto Belueder. ex Thebaico lapide, vti sunt Obelisci; nulla sit quæ cum altera conueniat; quæq; in Augusti & Hadriani numis expressæ sunt, à sculptis differant: libertatem nobis concessam arbitramur statuendi, meram esse fabulam quidquid de iis scriptum est, vt postea demonstrabimus. Rex Franciscus, litterarum restaurator, & omnis virtutis parens, binas satis obscuras fundi iussit, ad Romanarum imitationem, quas adhuc in Fontainebelleau Palatio cum aliis eiusdẽ Regis vetustatis monumentis videre licet: sed nec illæ cum Augusti numis aliquam similitudinem habent. Imo nullam adhuc conspicere nobis licuit, cui notæ à Plinio illis attributæ conueniant. Etenim aliæ vbera in pectore habent, vt quæ sub brachio magni illius Colossi marmorei Nilum exprimentis conspicitur, cùm in Hadriani numis, tum ea quæ Romæ est in horto Belueder. Aliæ in aluo habẽt, vt quæ in Augusti numis expressæ sunt. Aliæ his omnino carẽt, vt quæ Romæ ex Basalte & Thebaico lapide sunt.

Nunc porrò de Aegyptia Sphinge, quam Herodotus Androsphingem nominauit, cuiúsque Strabo, Plinius, & plerique alij Auctores meminerunt, dicemus. Plinius de Pyramidibus & hac Sphinge agens, ait: Ante has est Sphinx, vel magis miranda, quæ siluestria sunt accolentium. Cùm tamen Sphingem nominat, caput immensæ magnitudinis duntaxat intelligit, vt ex ipsiusmet verbis apparet: Est autem saxo naturali elaborata (inquit) & lubrica: Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit: longitudo pedum centum quadraginta trium est: altitudo à ventre ad summum apicem in capite, sexaginta duorum. Hoc saxum formæ cubicæ insidet, nihilque aliud est quàm ingens quædam facies sculpta, Cairum spectans. Cuius faciei vel omnium eius partium, veluti nasi, oculorum, oris, frontis, menti, & ceterarum proportio adeò diligenter obseruata est, vt negari non possit, quin insigni artificio sit facta: attamen nullam habet cum aliarum Sphingum sculpturis similitudinem. Rex Franciscus, rerum suspiciendarum summus admirator, Herculem ex ære fusò conflare decreuerat: quod haud dubiè effectum curasset, nisi morte præuentus fuisset: nam eius typus diu asseruatus fuit Lutetiæ in Regia de Nelle, quinquagenos binos vel ternos pedes altus. Hunc si absoluere licuisset, credibile est hoc opus reliquas cùm Romanorum Imperatorum, tum Aegyptiorum substructiones superaturum. Nonnulli existimant Martem eum conflare voluisse: nam & Veneris typus eiusdem magnitudinis iam factus erat: quique eum viderunt, plurimum admirati sunt. Sed aliud opus illis proponere volumus: nempe Mercurium quem Lenodorus architectus in Aruernia erexerat, quique postea Romam euocatus, Solis Colossum excîdit, quem Nero Imperator Rhodi erigi iußit, ex solido marmore, qui exactè duplo maior erat quàm Hercules Regis fuisset: nam quemadmodum

Lib. 36. cap. 12.

modum Regius quinquaginta duorum & semis pedum altitudinem habere debebat. Rhodius centenos quinos altus fuit. Sed hoc saxum de quo nobis sermo institutus est, magis adhuc admirandum: nam cùm sit solidum, sexaginta & trium pedum est altitudine. Plinius centum quadraginta trium pedum longitudinem illi tribuit. Sed Sphinges in hac oratione nos nõ detinent: at huius Colossi magnitudo & sublimitas, qui nõ minus admirãdus est quã ingens aliquis obeliscus. Asserere nõ dubitamus, Romanos ex solido saxo nunquam quidpiam confici curasse, quod operis præstantia & sublimitate cum Pyramide, aut Obelisco, aut hac de qua agimus Sphinge cõparari possit: imo quidquid præstans vnquam fecerunt, ad Aegyptiorũ imitationẽ id peregisse; sed & Sphingũ effigies, quæ nũc in Capitolio cernuntur, ex Aegypto delatæ sunt, idq; post Plinij tẽpora: nam ne vnicã quidẽ notã obtinẽt eorũ quæ Plinius Sphingi tribuit, neq. vlla illarum vbera vel alas habet: quæcunq. etenim alas gestare videntur, Chimerarum & Harpyiarum sunt picturæ (de quibus in libro de auibus) nequaquam autem Sphingum. Romanorum statuas, veterum Ægyptiacarum comparatione, veteres nuncupare indecorum existimaremus: nam inter reliqua vetustatis monumenta quæ Romæ conspiciuntur, nihil vetustius conspicimus, quàm quod ex Aegypti regione translatũ est. Nunc superest vt dicamus vnde hæc Sphinx suã originẽ apud Aegyptios habeat. Sole in Leonis & Virginis signis existẽte, Nilus Aegypti regionẽ irrigat: itaque Aegyptij suas opes significare volentes, monstrum sculptura expresserunt, anteriore parte virginis formam, posteriore leonis referens, Sphingemque appellarunt: & quoniam pro hominis arbitrio sculptæ sunt, ideò earum forma adeò est varia. Certissimum autem est, ingentem hanc capitis molem, sepulchrum fuisse, vti & Pyramides & Obelisci: nam Plinius ait, Amasim Regem putant

putant in ea conditum. Quoniam porrò funus conditum id est quod falsò Mumiam vocamus, eius conficiendi rationem hîc demonstrare volumus.

De hoc ingenti Colosso consule ipsius Bellonij libellum De admirabili operum antiquorum & rerum suspiciendarum præstantia. Sed an Sphinx & Satyrorum genus apud Plinium lib. 10. cap. 72 nostræ Simiæ & Cercopitechi sint? quos cibum in thesauros maxillarum condere ait.

CAP. XLVII.

De Mumia, & veteri condiendorum & sepeliendorum corporum in Aegypto ratione.

ÆGYPTII *mortuorum resurrectionem sperantes, corpora humana ab elementis aëre, terra, aqua, vel igne absumi, flagitium esse cēsebant. Nam, uti retulimus, Zoroastes Philosophus eos docuerat ignem animatam quandam beluam esse, quæ omnia deuoret; & iam deuorando saturam unà cum ipsa re deuorata emori. Eam ob causam corpora in Aegypto cremari vetuit, pro aliarum nationum consuetudine, neque humari, sed condiri, vt à vermibus præseruarentur. Pomponius itē Mela de conditis Aegyptiorum corporibus agens, Medicata funera Latinè ea appellat, Plinius seruata corpora. Ea etenim ad æternitatem ita condiebant, vt adhuc incorrupta maneant, atque in æternum sint duratura. Corporum autem condiendorum apud Aegyptios ratio varia fuit: nam qui maiores sumptus impendere potuit, accuratiùs condiebatur, atque ei splendidior sepultura curabatur: nemo tamen moriebatur, cuius funus quocunque tandem modo non condiretur. Ea corpora seruata, nos Mumiam appellamus: Arabes tamen Auctores Mumiam describentes, medicamentū illud intelligebant à Græcis Pissasphalthon nuncupatum, cuius priore libro meminimus. Corporum in Aegypto conditorum, hoc est, nostræ Mumiæ vsus tantus est in Gallia, vt Rex Franciscus, litterarum restitutor, nusquam proficisceretur, quin penui eius præfecti semper cum Rhabarbaro illud in pyxide deferrēt, at-*

que etiam ipsemet gestare solitus esset. Qui, vt sua mendacia de hac Mumia stabilirent, arenosum mare finxerunt, quod ventis agitatũ, eorũ qui per Libyæ aut Arabiæ solitudines iter faciũt, corpora absorbeat, multis imposuerũt: nã licet nonnulli in his arenis pereant, cũ tamen putredini obnoxij sint, non possunt eorum corpora non putrescere. Qui Tabulas topographicas fecerũt, & loca vnde Mumia sumeretur adscripserunt, quàm iudicio carerent, & istarum rerum ignari essent, apertè declararunt. Eos autem minimè veraces esse, ex Theophrasto, Dioscoride, Galeno, Herodoto, Hippocrate, Diodoro, Strabone, & Plinio demonstrare volumus: qui de Aegypto agentes, expreßè scripserunt corpora istic conseruari medicamento cedria: quorum, cùm in Cairo essemus, tria delata sunt, in iam dictis sepulchris recèns inuenta. Nos in plurima sepulchra ingressi sumus, quorum alia concamerata sunt, alia in cubiculi formam exstructa; eorum enim infinitus per arenosa illa loca inter Pyramides numerus est. Muscarum apud Pyramides tam magna est frequentia, vt aër illarum murmure (dum nobis transeuntibus auolarent) resonaret. Istic Tithymalum platiphyllon obseruauimus. Prandium autẽ sumpturi ad Nili ripam sub Pyramidibus descendimus: eò enim illati fuerant cibi, eodemq; quo veneramus itinere regreßi sumus. Cùm ad Nili alueum peruenissemus, istic nobiles quosdam Arabes sub tentoriis inuenimus, qui Dominum de Fumet expreßè exspectabãt, vt illi gratificarentur; quique prandium illi apparauerãt. Quoniam verò binos fidicines habebant, qui fidibus ludentes simul accinebant; ea harmonia delectati sumus, eámque hoc loco describere voluimus.

CAP. XLVIII.
De Lyra Aegyptiorum.

Ægyptiorum Lyræ siue Violæ vulgo dictæ, singulis, aut ad summum binis fidibus sunt præditæ, quæ ex singularibus equinæ caudæ pilis constant non contortis: sic vt Lyræ tum plectri fides similes sint. Ceruix oblonga est, itaque diuaricatis admodum digitis tactus sunt faciendi. Magas siue pōticulus huius Lyræ, vel eorum testudinis, non sustinetur à Chely lignea, siue assere, vt in nostris, sed à piscis in Nilo capti pelle, qui Glanis nominatur, sub ligno adglutinata. Ipsa concaua testa, pyxidis planæ in morem formata est, quam oblongo ferro ex ipsa prominente humique innixo sustinent: etenim eam humero nō applicant. Simul accinebant voce pari siue consonante, quæ delectationem adferebat: nam rhythmici erant numeri quos canebant. Eodem die Cairum peruenimus, vbi multo tempore hæsimus. Mercatores qui istic officinas instructas habent, è variis nationibus sunt, veluti Iudæi, Turcæ, Græci, & Arabes. Sed Iudæi maiore ex parte Hispanica, Italica, Turcica, Græca & Arabica lingua vtuntur.

CAP. XLIX.
De Gyraffa, quam Arabes Zurnapa, Græci & Latini Camelopardalin nominant.

Ab omni vetustate Satrapæ & Principes viri beluas exterarum regionū sibi dono mitti delectati sunt. Huiusmodi plurimas in Cairo vidimus vndique eò aduectas: inter quas erat quam vulgo Zurnapa *vocant, veteres Latini Camelopardalin appellarūt, nomine à Pardo & Camelo desumpto: Pardi enim variis maculis infecta est, oblongúmque instar Cameli habet collū. Elegans est animal, & mitis admodum præ reliquis feris naturæ, ferè vti ouis, Ceruinum fermè caput habet, excepta magnitudine, exiguis obtusisque cornibus præditum, sex digitos longis, & pilosis: longiora marem à femina distinguunt: alio-*

alioqui vterque sexus magnas aures habet, Bubulis ferè pares, bubulamque linguam & nigram, dentibus molaribus, in superiore mandibula carens: collum oblongum, rectum, & gracile, iubam tenuē in & orbem inflexā, gracilia crura, anteriora oblonga, posteriora autem adeò breuia habens, vt quodammodo erecta stare videatur: Bubulis pedes similes habet: cauda ad poplites promissa, orbiculata, pilis obsita, equinis triplo crassioribus: medio corpore gracili: moribusq; Camelo perquam similibus. Cùm currit, anteriores pedes simul glomerat: prona iacet, collumq; in pectore & femoribus habet, Cameli instar. Stans gramen depasci nequit, nisi admodum diuaricatis

anterioribus cruribus, nec id sine summa difficultate. Itaque credendum est, eam in solitudinibus vesci duntaxat arborum foliis, cùm oblongum adeò habeat collum, vt capite ad dimidiæ lāceæ siue sarissæ Germanicæ altitudinem pertingere queat. Cùm autem eius iconem ad viuū expressam nacti simus, illam hic exhibere libuit.

* Camelopardalis meminit etiā Strabo lib. 16. in hæc verba: Camelopardalis nullam cum Pardali similitudinem habet: coloris enim varieta-

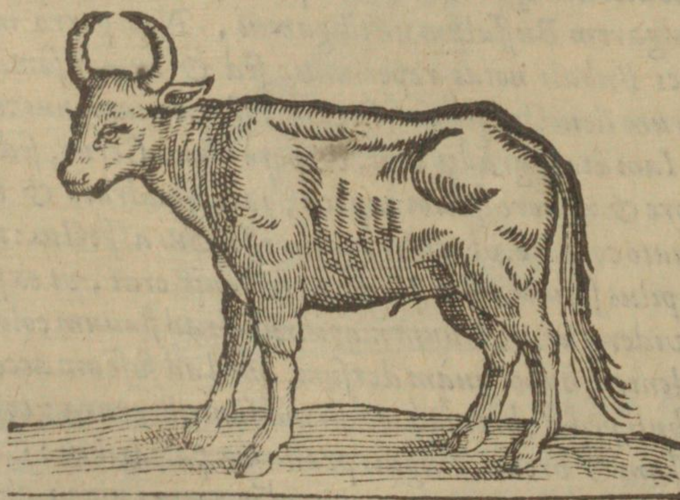
te Hinnulo simillima est, virgatus pilis distincto: posteriora etiam humiliora sunt anterioribus, vt à cauda sedere videatur ad Bouis altitudinem. Anteriora verò crura Cameli cruribus nō sunt humiliora: collum rectum est, & in altum exurgit, verticem paulo sublimiorem Camelo habet, propter quam partium inconcinnitatem (ἀσυμμετρίαν) nec tantam celeritatem habere puto, quantam dixit Artemidorus, insuperabilem affirmans. At nec fera quidem est, sed pecus; nullam enim feritatem præ se fert. Meminit & Plinius lib. 8. cap. 18.

CAP. L.

De eleganti exiguoque Africano Boue, quem veteres Græci Bubalum appellarunt.

SVMMA voluptas est homini studioso, & rerum antiquarum scrutatori, si in peregrinum aliquod & rarum animal incidit, vt illud veteri nomine exprimere norit: nam qui describere aliquam rem adgreditur non expressa propria appellatione, næ is operā ludere videtur. Itaq. cùm exiguum Africanum Bouem primùm conspiceremus quadrato & bene habito corpore & expolito; subitò nobis suspicio incidit, id animal esse quod veteres Græci Bubalon nuncuparunt: animaduertendum tamen est ne vocabulorum affinitas nobis imponat, nec pro hoc animali vulgarem Buffalum intelligamus. Nos porrò in eo omnes Bubali notas reperimus: sed & ex Asamia in Cairum deuectus fuerat, licet in Africa etiam inueniantur. Iam ætate grādis erat, corpore minor Ceruo, sed habitiore & maiore quàm caprea, tam quadrato & bene formato corpore, vt oculis gratus esset eius aspectus: nam eius pilus flauus, adeò splendens & læuis erat, vt expolitus videretur. Aluum magis rufum ad flauum colorem tendentem habet quàm dorsum, quod ad fuscum accedit: Bubuli pedes, breuiaq; & firma sunt illi crura: collum crassum & breue, exiguis præditum palearibus: Caput Bubulo simile, cuius vertici insidet cornua nigra, & admodum incurua, vt Gazellæ, lunæq; crescentis in modum inflexa, quibus haud multum se tueri potest, cùm in sese sint recurua: Bubulis auribus præditus est, armos subleuatos

natos & plenos habet: caudam vt in Camelopardali, vsque ad poplites promissam, nigris pilis fultam, duplo quàm equini crassioribus: Bouis mugitum habet, sed non adeò sonorum. Breuiter, si quis imaginetur se conspicere pusillum Bouem, quadrato corpore, pilo fuluo & splendente, cornibúsq. lunatis, surrectis, & in se recuruis, Bubali idæam habebit. Quoniam autem Bubalum eũ nuncupauimus, nomine Buffalo vulgariter adaptato, ingenuè fatemur vetustam Buffali appellationem nos ignorare: nam licet in Gallia nullos habeamus, adeò tamẽ frequentes sunt per Italiam, Græciam, & Asiam, vt nullum animal frequentiùs conspiciatur. Itaque mirum videretur, si Aristoteles, qui in animalium perquisitione septies centena quinquaginta coronatorum millia, expensas faciente Alexandro, insumsit, illius non meminisset. Non negamus eum Bubali pluribus locis meminisse, & concedimus Buffalum intelligere voluisse: sed reliqui Aucto-

res nos in dubium rapiunt, an pusillum istum Bouem de
" quo egimus, intelligere non voluerit. Nam Plinius ait:
" Insignia tamen Boum ferorum genera, Bubalos, Bisontes excel-

excellentique & vi & velocitate Vros, quibus imperitum vulgus Bubalorum nomen imponit, cùm id gignat Africa, Vituli potiùs Ceruíve quadã similitudine. Solinus eadem dicit. Omnes autem notæ quas Plinius suo Bubalo tribuit, huic pusillo quem descripsimus Boui conueniunt. Itaque facilè asserimus, Plinium & Solinum per Bubalum minimè Buffalum intellexisse. Quoniam autem Bubalum in Cairo ad viuum exprimi curauimus, eius iconem Lectoris oculis subiicere voluimus.

CAP. LI.

De alio Cerui genere Damæ simili, olim Axis nuncupato: & de Gazella, quæ veteribus Orix dicta fuit.

ADERAT etiam vtriusque sexus Cerui vel Damæ quoddam genus in illius arcis area, quod agnoscere nequiuimus, sed suspicione ducti, Axin esse arbitramur, de qua Plin. lib. 8. cap. 20. in hæc verba scripsit: In India & Boues solidis vngulis, vnicornes: & fera nomine Axin, Hinnuli pelle, pluribus candidioribúsq. maculis; sacram Libero patri. Vterque cornibus carebat, caudámq. Damæ instar longam, ad poplites vsque propendentem habebat, quæ Ceruum non esse arguebat. Et sanè cùm initio videremus, Damas esse existimauimus: sed diligentiùs deinde considerantes, & Damæ notas non ignorantes, opinionem mutauimus. Femina mare minor est: atq. vtriusque corium orbicularibus maculis albis rutilum ad flauum tendentem colorem distinguentibus aspersum erat, & sub ventre albo colore insigne: in hoc à Camelopardali differunt, quod in Camelopardali phœniceæ maculæ satis amplæ album colorem distinguunt, non autẽ rutilum, vt in hoc animali Axi. Vocem magis argutam habent, & aëream quàm Ceruus; mugiẽtes etenim audiui. Permultis igitur manifestis notis, eas feras neque ceruos esse, neq. Damas, nobis occurrentibus, facilè inducti fuimus vt illas Axis nomine vocaremus. Aderant etiam cicures

Gazellæ

Gazellæ è siluestribus locis eò deductæ, quæ omninò Capreæ similes sunt, corpore & colore Rupicapras referentes, anterioribus pedibus breuioribus, posterioribus longioribus, Leporis modo: nigram lineam supra oculos ductam habent vt Rupicapra: atque Capellæ instar balant: at barba carent. Pilus rutilus est, ad pallidum tendens, læuis & splendens: pectus & nates albescunt, vt in Dama: cauda subtus candicat, atque superiore parte fusca est, ad poplitum vsque suffragines propendens, vt in Dama. Gazella multò leuiore cursu mõtes conscendit, quàm in valles descendit, atque in plano satis veloci impetu fertur. Aures arrigit vt Ceruus, graciliáque crura habet & bisulcos pedes: collum oblongum & gracile vti Rupicapra. Maris cornua maiora sunt quàm feminarum, quæ omninò recta essent, nisi circa summum nonnihil incuruarentur, longioráque quàm Rupricapræ, & lunæ crescentis in modum inflexa. Cicurari debent: nam alioqui loca campestria, sterilia, & sicca inhabitant.

CAP. LII.

De gesticulationibus quæ in Cairo fiunt: atque de Simiæ genere Callitriches nuncupato.

ARABES *multas gesticulationes in Cairo faciunt, quæ Constantinopoli non conspiciuntur: petauristæ verò gesticulando tympanum digitis pulsant, vocemque ad tympani strepitum pro arbitrio accommodant: tympanum enim ab altera duntaxat parte membranæ clausum est, atque ipsum lignum sex digitorum latitudine, multa ænea fragmenta appensa habet quæ sonitum simul edunt: sinistra autem tympanum tenentes, dextra digitis complodunt. Varias gesticulationes multa animalia imitari magna facilitate edocent, atque inter reliqua, capras ipsas ephippium gestare, subsultaréque, & calcibus ferire equorum instar docent, quibus deinde simias sessores imponunt. Asinos item concidere, humi sese volutare, at-*

que

que mortuos se simulare docent, Simias quæ in illos insiliunt, se petere fingentes. Atque, quod rarum est, Cercopithecos similiter instructos habent, cùm tamen animal admodum inconstans sit. Magnas præterea Simias illas quas veteres Cynocephalos appellarunt, adeò instructas habent, vt in orbem singulos spectatores adeant, manúque protensa vt in illam nummi reponantur innuunt, quos deinde suo hero perferre norunt. Hac ratione varij generis Simias instituunt: inter quas nonnullæ à nostris differunt. Ex harum numero est quæ Plinio ob pilorum venustatem Callitriches nominatur. Rutilat vt aurea pensa, & è Cercopithecorum genere est, quod Aristoteli Cepus dictus fuit: nam oblongam caudam habet vt Cercopithecus.

CAP. LIII.

De apparatu qui ab his qui Cairo Mecham proficisci volunt, fieri solet.

QVONIAM singulis annis Carauanna ex Cairo Mecham iter conficit, plurimi Turcæ Cairum conueniunt, vt sese comites addant huic profectioni, quam religionis causa in Mahometi gratiã, tametsi istic sepultus non sit, suscipiunt. Cùm verò per ingentes solitudines, in quibus neque oppida neque ædificia inueniuntur, iter faciendum sit: res ad integram profectionem necessarias comparare solent. atque inter reliquas cicer non elixum sed in sartagine tostum. Multæ sunt in Cairo officinæ, quæ ciceris tosti quæstu sese sustentant: magna etenim copia illud vendunt, cùm nemo sit qui non emat, quantũ illi in totam profectionem sufficiat. Turcæ Mecham proficiscentes, simul duo itinera absoluunt: alterum in Almedina, vbi Mahometi cadauer reconditum est, alterum in Mecham negociandi causa. Nam inde magnam vim Aromatum & aliarum mercium referunt: Mecha autem ea est quam veteres Petram nominarunt, de qua plura libro tertio.

CAP.

CAP. LIIII.

Profectionis nostræ ex Cairo in montem Sinai descriptio: & de singulari carnis præparandæ ratione his qui longinquam profectionem suscipiunt.

NECESSARIIS *omnibus rebus ad longam illam è Cairo in Montem Sinai profectionem comparatis, per eam portam egressi sumus quæ ad Septentrionem vergit, atque Carauannam inuenimus, quæ non procul ab vrbe secundũ Moscheã quandã constiterat, & donec omnes qui profecturi erãt aduenissent, exspectabat. Nam per Arabiam iter facere non est tutum, nisi magno comitatu. Dominus itaque de Fumet viginti Janitzeros corporis custodes habens, iuxta Nilum castra posuit, vbi vasa atque vtres fluminis aqua impleuimus, quæ nobis & nostris equis in triduum sufficeret: siquidem per solitudines nobis erat transeundum, in quibus nulli fontes, neque riui reperiuntur. Annonam insuper habebamus, quæ nobis in profectionem & reditum sufficeret: videlicet camelum biscocto pane onustum in Domini de Fumet, eorúmq. qui illum comitabantur (qui plurimi erant) vsum. Camelum item carnibus onerauimus in sequentem modum præparatis. Multi arietes iugulati & in frusta secti elixantur; deinde abiectis oßibus, in minuta frusta extremi pollicis articuli magnitudine conciduntur; quæ cum cepis & pinguedine porrò ad totius aquei humoris absumptionẽ elielixata, sale & aromatibus asperguntur, & vasculis reconduntur. Hæ carnes sic paratæ diu conseruari possunt: nam post etiam quindecim dies, addita cepa calefactæ, videntur illo ipso die apparatæ, nobísque in solitudinibus optimè sapuerũt. Eo die ingentẽ perpeßi sumus æstũ, quòd nulla aura spiraret. Noctẽ sequentẽ sub tentoriis ad Nili ripã fixis, duximus: atq. media nocte digreßi, vt æstũ effugeremus, per steriles arenas pedibus cedẽtes iter faciebamus, in quibus nihil aliud crescit quàm Hyoscyami nigri genus, sed tanta abundantia, vt agri duntaxat illo*

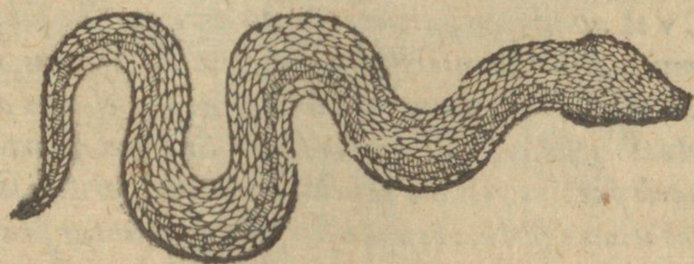
vire-

virescerent. Huius semine Ægyptij oleum conficiunt, non modo ad lucernas, sed ad alia pleraque illis vtile. Postridie subortus est lenis ventus, qui totius diei æstum temperauit nobis ad Orientem tendentibus. In arenoso autem isto solo muris genus inuenimus quod iam dicti Hyoscyami semine solummodo victitat. Dorsum cinerei est coloris, candida aluus, satis oblongum corpus, prolixáque cauda, & mucronatum os: vt nobis facilè obseruare licuit; quoniam quocunque profecti fuimus, ferreum ligonem semper circumtulimus, quo effossa terra, & hunc murem, & varij generis serpentes eduximus. Nos meridie sub tentoriis substitimus, vt cameli & equi nonnihil quiescerent: noctu autem eis aquã ex vtribus deprom-ptã bibendã dedimus; Cameli autẽ nõ biberunt, quoniam triduo aut quatriduo integro sine potu persistere possunt. Qui prodiderũt Arabes per solitudines iter facientes camelis accinere solere, vt illos gradiẽtes excitẽt, verũ dixerunt: nã qui camelos agũt, illorũ passus obseruãtes, simúlque gradientes, cantũ ad ipsorũ passus accomodant. Istic vsque ad mediam noctem substitimus, quæ frigidiuscula fuit, ob aërem nebulosum & frigidum (nebulæ enim istic Septembri mense non minus humectant, quàm in Europa rores Maio) interdiu tamen vehementissimus est æstus. Deinde ad iter nos accinximus, vt frigidiuscula noctis aura frueremur, diu in tenebris iter facientes, donec iam diluculo ad Suez puteum perueniremus, quod tribus castris siue stationibus factum est: prior enim à Cairo ad Nili ripam, fuit sub Palmarum arboribus, altera in ampla planicie, tertia ad puteum Suez. Omnibus enim istac iter facientibus constitutas mansiones, quas stationes appellauimus, sequi necesse est: distat autem hic puteus duntaxat sesquimilliari, hoc est, sesquihoræ spacio ab oppido Suez, & castello includitur, in quo toto die substitimus. Eius aqua salsa est, quam tamen viatores

&

& Sues incolæ potare coguntur, alterius penuria, nisi è Nilo importetur, licet in arce Sues ingẽs & elegans sit cisterna, quæ semel vel bis in anno aqua pluuia impletur: nam tametsi raro istic pluat, ingẽtes tamẽ istic decidunt imbres. Putei aqua vt cameli & equi potent, duntaxat vsui est: nã viatores aliã in suũ vsum deferre solẽt. Perquirẽs in ea regione stirpes, atq. aliquantulũ per planiciẽ progressus, Ambrosiam, Senam, Hiericuntinã quam vocant rosam, Colocynthidem, Acaciam, Paliurum Agatochtis, à Theophrasto descriptũ, Genistæ peculiare genus, Rhamni duo genera, atque arborem à Græcis Cairi incolis Oenoplia dictã inueni. Istic viperam cepi atque binos Cerastas, marem & feminam, quorum anatomem fecimus, & sigillatim descripsimus, eorúmque exuuias tomento expleuimus. Licet porrò plura de hoc Ceraste cum aliis serpentibus egerimus, hic tamen etiam meminisse libet eum bina tubercula instar hordei granorum supra oculos habere, quæ bina minuta cornua videntur, quorum Aristoteles meminit, qui Colubros Thebanos eos nũcupauit. At quemadmodũ omnes auctores, alter alterius vestigia sequentes, in eundem errorem incidunt, in quem prior: sic Solinus Plinij verba sequutus hallucinatus est, cùm Cerasten octonis cornibus esse præditum scripsit; etenim rem ita non se habere comperimus. Dentes viperinis similes, similíque ordine dispositos habet. Haud ignari sumus magnam esse inter viperas differentiam, pro regionum in quibus viuunt, diuersitate: nam diligens cura quam in iis cognoscendis adhibuimus, effecit, vt in Anglia, Gallia, Italia, Græcia, Asia, & Aegypto obseruauerimus, corpore coloréque inter se differentes, etiam in variis Galliæ prouinciis. Viperam autem eam intelligimus quam Turonenses & Cenomanni Aspic nominant. Sed & in Aruernia inueniri, testes habemus. Nam cùm apud Fratrum minimorum Monasterium, ab Episcopo

ſcopo Claremontano Dn. Guilelmo du Prat apud Beauregard exſtructum, eſſemus, Renatus des prez, Epiſcopi familiæ pharmacopœus, Cenomannus, Foletourte municeps, nuda manu vnam coram Epiſcopo eiúſque vniuerſa familia apprehendit, colubrum eſſe exiſtimans: at præmorſo ab ea illius pollice, totum brachiũ, illico inflammatum fuit cum eiuſmodi ſymptomatibus, vt toto octiduo de eius ſalute perquam exigua ſpes relinqueretur, poſtea tamen ſanitati reſtitutus eſt. Ceraſtes non minus quàm Vipera omnis & Salamandra, viuum animal parit. Quoniam verò Ariſtoteles vltimo cap. lib. 5. de Hiſtoria animalium de Vipera ſcribit in hunc modũ: Parit catulos "obuolutos membranis, quæ tertia die rumpuntur. Euenit "interdum, vt qui in vtero adhuc ſunt, abroſis membra- "nis perrumpant: parit enim diebus ſingulis ſingulos, & "plures quàm viginti. Id nos impulit vt admirãda Dei opera, viperas ſcilicet prægnantes, videre cuperemus. Attamen pace illius dixerim, ſine tunicis illos parere nobis viſa eſt. Quod propterea hìc adiicere libuit, vt alij noſtra dubitatione admoniti, etiam obſeruent, & iſtam dubitationem nobis adimant.

Plurimas alias inſuper ſtirpes eo agro inuenimus quas neque veteri neque recenti nomine exprimere potuimus.

CAP. LV.

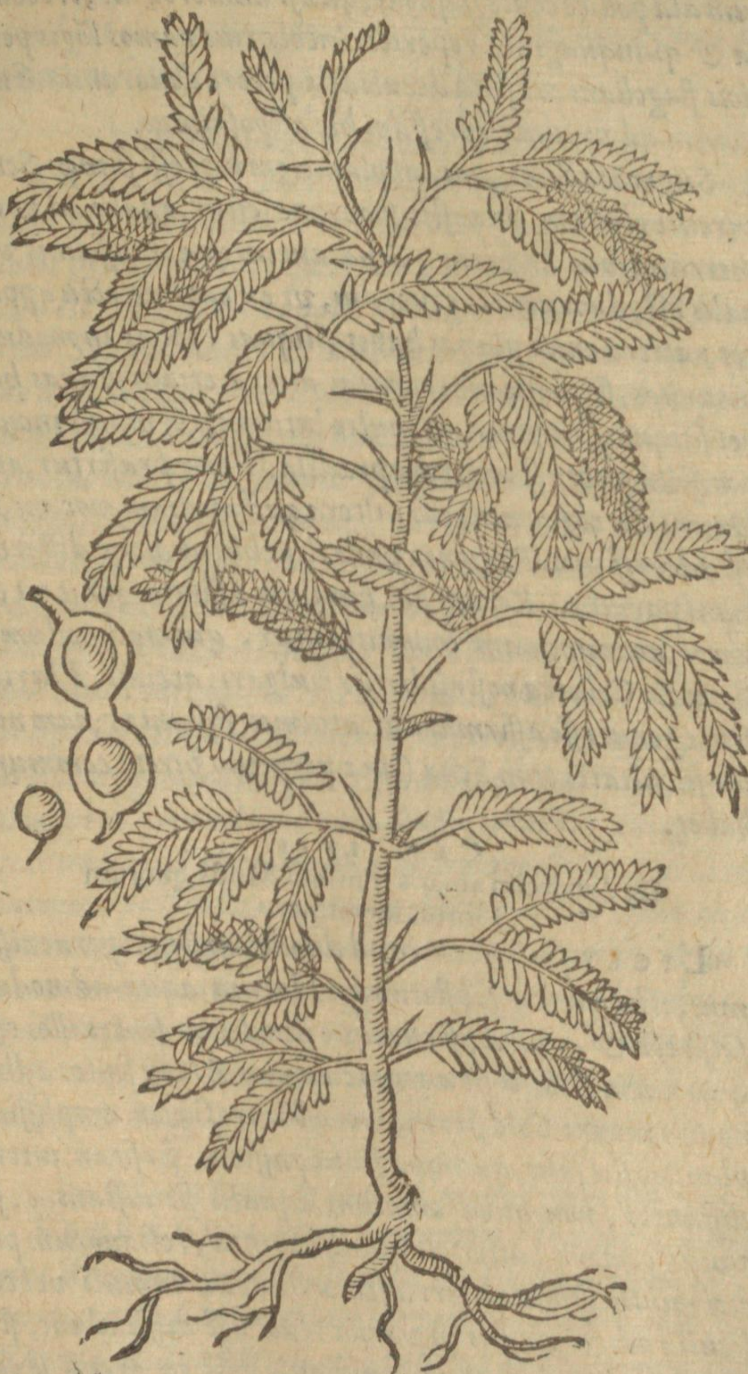
Altissimi in Arabia deserta putei descriptio.

PVTEVS *porrò cuius meminimus, vt ipsius formam describamus meretur: nam reuera admirabilis est. Magnis sumptibus exstructus olim fuit, cùm Sultanus Aegypto imperaret, vt vrbis Sues incolæ faciliorem aquationem haberent, vtque viatores istac transeuntes suis iumentis aquam potandam præbere possent. Aedificium est non admodum amplum, muris cinctum, & arcis instar quadrangulare, in quo machina est ad hauriendam ex puteo, qui altissimus est, aquam exstructa, cum rota, quæ à bobus circumagitur: supra rotam bini sunt funes simul colligati ad pedis distantiam, secundum quorum longitudinem multi vrcei adnexi sunt, qui, versata à bobus rota, aquam ex puteo educunt, atque in alueum sub rota collocatum effundunt, quæ deinde per canalem extra arcem in cisternam fluit: hæc arx aliquantulum munita est, vt homines cum suis iumentis tutiores esse queãt. Huius machinæ descriptio, sit tanquam typus omnium reliquarum quæ in Aegyptiis hortis sunt: nam ad huius exemplar omnes ferè fabricatæ.*

CAP. LVI.

De Stirpibus quæ arenosis circa Sues locis nascuntur.

CVM *apud eum puteum toto, vt diximus, die substitissemus, diu ante intempestam noctem discessimus, nec vrbem ingredi voluimus, nisi in reditu. Lucescente die, ad Arabici sinus littus peruenimus, Sues ad quartam milliaris partem post nos relicta: atque per sterilem solitudinẽ itinere facto, vbi nullæ stirpes nascebantur præter* Acaciam, *cuius gummi diligenter ab Arabibus colligitur, idq. est quo in Europa in atramento & coloribus conficiendis vtuntur; licet recentiorum nonnulli aliter existiment. Demonstrabimus tamen in libro de Arboribus perpetuò virentibus, id esse quod veteres* Gummi Arabicum *nuncuparunt. Eius folia adeò tenuia sunt, vt eorum*

rum ala pollice contegi queat; quæ si numerentur, trecenta & quinquaginta reperies. Incolæ eius ramos lõgis perticis flagellant, vt folia decutiãt à pecore deuoranda. Eius iconem ad viuum expressam hîc adposuimus.

Superato Sues, latam planiciem ingressi sumus Senæ virente obsitam, quæ istic sponte nascitur, qualis ad nos à mercatoribus adfertur. Sena autem quæ in officinis venalis est, duorum est generum, vt ex eius delectu apparet: altera enim planas habet siliquas, falcis in modum incuruas, foliáque mucronata: altera etiam planas habet siliquas, vt prior, at multo latiores, & minus incuruas, foliáq. obtuso mucrone prædita. Prior præfertur, atq. Orientalis cognominatur: altera quã mediam vocant, nõ est adeò efficax. Regiones vnde deuehũtur, hanc differentiam pariunt. Rerum sibi similium affinitas facit vt errores nonnunquam committantur, quemadmodum in Sena & Colutea nostris hortis vulgari accidit. Plurimi Senæ genus esse affirmarunt: attamen falluntur; nam nullas facultates cum Sena (quæ perpetuò viret) communes habet.

CAP. LVII.

De duodecim amaris fontibus Mosis, quorum Plinius meminit.

LICET *satis maturè ad duodecim fontes peruenissemus, istic tamen substitimus. Horum aqua admodum salsa est & amara, feruntque duodecim fontes illos esse, quorum in Bibliis fit mentio: etenim Mosis fontes adhuc nominantur: Solo sterili, arenoso nitrosoq; in amplissima planicie siti sunt, quinquaginta passibus forsitan inter se distantes, non quòd omnium æqualis sit distantia, sed vnius centum, alterius quinquaginta, reliquorum plus vel minus. Omnes è terra scaturiunt ad tumuli vel colliculi radices, atque in varios riuos sese diffundunt, fontium perennium instar, qui paulo pòst in arena se condunt & euanescunt. Aestus tantam sitim nobis conciliauerat,*

uerat, vt salsam illam aquam singuli bibere cogeremur: quæ licet ob nitrum amara esset, ab omnibus tamen ob summam sitim grati saporis fuit reperta.

CAP. LVIII.

De Rubri maris siue Sinus Arabici canali.

ARABICVS *sinus ad oppidum Sues desinit, vbi statio est triremium Turcicarum, quæ in continentem hieme pertrahuntur, quoniam portus ille à ventis malè fidus est. Hoc mare, canalis siue sinus duntaxat est, haud latior Sequana inter Haure-fleur, & Honde-fleur, qui sine difficultate & periculo nauigari nō potest, ob scopulorū frequentiā. Nonnulli huius maris aquā, solúmve aut arenam rubere existimant: sed falluntur. Eius canalis à Septentrione versus meridiē vergit, atque à Sues ortum habens, per triginta fere milliaria recta linea extenditur, sed paulo infra duodecim fontes, nonnihil ad occasum sese conuertit. Planicies in qua versabamur, fere æqualem cum Sinus Arabici littore altitudinē habebat: at ab altera parte celsissimi montes & rupes ipsum cingunt. Fontes à mari gemino balistæ iactu duntaxat absunt, à montibus verò quos ad sinistram conspiciebamus, integro circiter miliari. Postquam æstus maris recessisset, varia minutorum pisciculorum genera obseruauimus, tum etiam conchiliorū & aliorū excrementorū marinorū, & in his erinacei marini quintum genus nusquam alibi nobis conspectum, licet iam alia quatuor inter se differentia obseruassemus. Omnes conchæ in ingentē magnitudinē excrescūt, vel climatis vel tēperati aëris, vel alimenti ratione.*

CAP. LIX.

De Rhamni frutice ad sinus Arabici littus nascente.

SECVNDVM *littus eius maris, fruticem inuenimus Rhamno alteri simile, folijs crassis admodum salsis & candicantibus, rami spinis horrent, sed obtusioribus, vt in Europæo rhāno. Origū etiā vestigia obseruauimus, cordis figura in arenis impressa, æquabilis etenim est arena. Ex*

proximis montibus descendunt, vt ex dictis fontibus bibant & Rhamni folia depascantur. Plinius de his fontibus abūdè meminit, & Fōtes amaros vocat, vbi ait Ptolemæū fossā duxisse latitudine pedū centū, altitudine triginta, in longitudinē triginta septē milliū & quingentorū passuū vsq. ad fontes amaros. Vltrà deterruit inundationis metus, excelsiore tribus cubitis Rubro mari cōperto quàm terra Aegypti; vel ne immisso mari corrūperetur aqua Nili, quæ sola potū præbet. Nos istic quartā à Cairo stationem, & à Nilo tertiam habuimus. Impletis istic vtribus, progressi sumus per saxosa & arida loca, nullisq; fruticibus prædita, exceptis quibusdam genistis. Summus toto illo die nos vssit calor: nam Borealis, qui superioribus diebus nos recreauerat, ventus planè desierat. Et licet aqua quam è fontibus hauseramus, salsa, fœtida, & solis ardore quodammodò feruida esset, vix tamen ad extinguendam in itinere sitim suffecit: quòd sic calida hausta, sitim potius augeret quàm sedaret.

Lib. 6. cap 29.

CAP. LX.

De multis Arabiæ arboribus, deque laniferis, & Chamæleonibus.

NOS istic Chamæleones inuenimus multis notis ab Ægyptiis differentes: minores enim sunt, colorisq; planè diuersi, videlicet albi, cui ruber admixtus sit: licet autem vtrumque genus libro de Serpentibus describemus: eius tamē iconem hoc loco exhibere libuit, vt eius forma agnoscatur, tum etiam quòd antè sæpiùs eius meminimus.

Origum greges per agros pascentes & currentes vidimus. Circiter autem meridiem substitimus, vt iumenta quiescerent; & sub tentoriis ob summum calorem delituimus. Noctu denuò iumentis oneratis discessimus, vt nocturno frigore frueremur; tum colles & tumulos inuenire cepimus; atque ad exiguum fontem progressi, quintam stationem habuimus; comparata istic viua animalia, quæ hinc inde à pastoribus quibusdam agebantur, macta-

mactauimus, atque exstructo igne è Tamaricis, arborisq. laniferæ, & Acaciæ Oenopliæque lignis, eorũ carnes decoximus. Per istos colles oberrantes, Cappares inuenimus, quæ in pumilarum ficuum altitudinem excreuerant, adeò vt nobis conscendendæ fuerint ad earum fructus colligendos, qui gallinaceũ ouum magnitudine æquãt, & semina intus continẽt: ipsæ Cappares iuglandibus magnitudine non cedunt, & cũ suo semine piperis instar calidæ sunt. Vt verò Insubres album sinapi in vinum vernachiam iniiciunt, ne ferueat, sed diutiùs dulce permaneat: sic Arabes istarum Capparum semina in sua vina immittere solent, vt dulcia ea conseruent, quemadmodum etiam Auicenna annotauit. Herodotus primus meminit istius arboris lanigeræ: quem sequuti sunt Theophrastus, Plinius, & plerique alij. Ex earum arborũ albo est, quæ perpetua fronde virent. Eius lana bombycinis staminibus tenuior est, ex qua Arabes elegantes pannos texunt, longè tenuiores sericeis, & ex gossipio confectis candidiores. Quod facilè colligere licet ex eius fructu quem retulimus lana plenum. Per montana deinde, stirpibúsque carentia & steriliora loca iter fecimus, quàm solitudines quas superaueramus: atque à mari digressi, tentoria fiximus eo vespere in quadam planicie Amphitheatrum quoddam ementiente: nam vndique montibus

cingitur, vnico excepto loco. Istic fuit sexta nostra mansio. Refectis quiete corporibus, & temperato calore, per reliquam diei partem cum subsequente nocte iter fecimus, atque sub diluculum denuò ad mare peruenimus: nam vbi digressi eramus, in arcū se quodammodo incuruabat. Ad trium ferè sagittarum iactum per aquam secundum littus gradiendum nobis fuit; deinde eo relicto, in magnas angustias concedendum inter arenosos montes, in quibus etiam lanigeras arbores & Cappares arborescentes inuenimus. Superatis iis montibus, in planiciem peruenimus, in qua magnos Origum greges vidimus, tā procul ab aquis viuentes, vt occasionem nacti simus affirmandi ipsas non bibere; vel si bibāt, rariùs id facere: quod difficile creditu non est, & veteres etiam scriptum reliquerunt: huc adde pleraque alia animalia etiam sine potu viuere; imò Anglicanæ Oues nunquam bibūt, & Cerastes atque Viperæ inter reliqua serpentū genera à potu abstinent. Quemadmodum Chamæleones sine alimento plus quàm integrum annum viuere queunt. Confecto magno itinere, & calore iam ingrauescente, eius vitādi causa substitimus: æstu autem mitigato, iumentisque illico oneratis, tota nocte iter fecimus, atque inter difficiles rupes ingressi sumus, quæ Arabiam Petream à deserta diuidunt.

CAP. LXI.

De primo pago quem in montem Sinai tendentes inuenimus.

IAM *ipsa luce perueneramus in apertum locum, dextra & sinistra celsis montibus obsitum, vbi riuum aquæ fontanæ dulcis limpidæque inuenimus, ex monte procul inde dissito delabentem. Ea prima aqua dulcis toto itinere à Cairo vsq. nobis obtigit. Insignis pagus ad huius loci ingressum ab Arabibus habitatus nomine Pharagon erat, licet terna aut quaterna ædificia extructa duntaxat*

taxat

taxat haberet: nam eius regionis pagi in ædium structura non consistunt, sed hominũ numero, qui sub palmarum arboribus habitant, aut sub rupibus: suas enim ædes subterraneas condunt, vt apud Turones & Lodunenses, atque multis aliis nostræ Galliæ locis secundum amnes. Ianissarus cornicem pyxide tormentaria istic deturbauit, quã Domino de Fumet obtulit. Pharagou locus nobis elegans visus est, eius regionis quam emensi eramus respectu: nam punicæ mali, palmæ, oleæ, ficus, pyri, & aliæ arbores fructiferæ egregiam præbẽt vmbram: atque is primus pagus fuit, excepto Sues, quem à nostro ex Cairo discessu inuenimus. Refectis corporibus huius aquæ dulcis potu, vtribusque ea expletis, atque necessariis rebus comparatis, vt gallinis, capris, veruecibus, atque pomis, pyris, granatis, vuisque recentibus, denuò iumenta onerauimus, atque nostrum iter prosequuti sumus. Eius regionis incolæ cùm istic raræ sint pluuiæ, alia, vt dixi, tecta non expetunt, quàm Palmarum ramos, earum truncis subnixos, quo se aliquantulum à Solis ardore tueantur: ideoq; fusci sunt coloris. Huius regionis asini, equi, cameli, verueces, hœdi, boues, vaccæ, capræ, gallinæ, ceteráq. animalia, multo sunt minora quàm Ægyptiaca. In rupem deinde conscendimus, in qua Balani myrepsicæ arbores inter saxa proueniẽtes cõspiciebantur, Betulæ magnitudine, similibúsq. ramis: caudice etiam candido, vt procul intuentes, Betulam esse existimaremus. Pharagou incolæ, eius fructus diligenter legunt, è quibus multum olei exprimunt. Vt autem istam arborem obseruaremus, occasionem nobis præbuit eius semen cum suis siliquis trigonis, quod incola Arabs in aceruum congesserat apud pagum. In riuo autẽ similes plantas animaduertimus, quæ ad Europæ riuos nasci solent, vt Sysimbrium, Pulegium Conyzam, Anagallidem aquaticã, Cardaminen, & Scirpos. Aduersò riuo ascendentes, sub Palmarum siluis to-

tum illum diem per continuas valles iter faciendo insumsimus, parumper tamen subsistentes, nostrorum iumentorum recreandorum causa: inde porro tota nocte equitantes, ad radices praealtorum montium Sinai, cùm illucesceret, peruenimus, istícque aliquantulum quieuimus: paulo pòst nostrum iter prosequentes, per difficilem ascensum nobis subeundum fuit, vt in summum montem Sinai perueniremus. Humana etenim arte gradus ex solido saxo parati sunt, & interdum in ipsa rupe excisi, quo faciliùs cameli atque alia animantia in montem traduci queant: rarò autem equi, quòd iter nimium sit difficile. Is ascensus per dimidium miliare durat. Cùm ad summum peruenissemus, plus quàm binis adhuc milliaribus nobis progrediendum fuit inter montes instar tumulorum rotundorũ hinc inde dispersos, & ab inuicem dissitos, alios aliis maiores. Tum demum à meridie ad monasterium peruenimus: cùm tamen summo diluculo montem conscendere incepissemus.

CAP. LXII.

De monte Sinai.

DE *Sinai monte agere volentibus, nihilq́; celebrius cùm istic sit ipso monasterio; operæpreciũ visum est, primùm significare, monachos qui istic habitãt, Christianos Maronitas esse, atque Græco ritu viuere: qui iamdudum de nostro aduentu præmoniti, nos, obuiam progressi, humaniter exceperunt. Eorum monasterium exstructum est vt ea quæ in monte Atho sunt, illi quod Agias Laura dicitur admodum simile. Templum humili loco structum est, quemadmodum & monasterium Iuero. Circiter sexaginta Caloieri Maronitæ vt plurimùm in eo monasterio versantur, quorum nonnulli Græci, alij Syri, alij Arabes sunt, omnes tamen Caloieri nomẽ retinentes, & Græco ritu viuentes. Perinde ac si monachi Germani, Itali & Hispa-*

Hispani Gallis essent permixti; qui licet diuerso vterentur sermone, eiusdem tamen professionis essent. Peregrini montem Sinai accedentes, in monasterio excipiũtur: nullum etenim aliud est diuersoriũ. In valle situ est ad radices montis Oreb, magnámque habet aquarum commoditatem: nam riuus è monte delabens eò perfluit, cisternámque implet aqua limpida, frigida, dulci, atque omnibus dotibus prædita. Præaltis muris cingitur, vt etiam aduersus hostes qui impetum in illos facere vellent, sese tueri queant. Istic & Moschea est pro Arabibus & Turcis, atque hospitiũ illis deputatum: nam Christianis montẽ accedere non licet, nisi comitantibus Turcis Arabibus. Per montis Sinai valles, amœnissimi conspiciuntur horti, in quibus vites & legumina colunt, tum etiam brassicas, lactucas, betas, cepas, allia, porrum, & similes vulgares herbas; arbores item fructiferas varij generis, præsertim verò Amygdalas.

CAP. LXIII.

Montis Oreb descriptio.

SVMTO *prandio in monasterio, remissóq. solis ardore, montem Oreb conscendere instituimus, itineris indicibus Caloieris, qui quæ singularia in hoc monte obseruanda essent, nos docerent, riuum qui in monasterium defluit, ducem sequuti. Ex Caloieris itineris indicibus vnus septuagenarius æquè agilis in ascensu erat atq. quispiam alius in vniuerso comitatu: magnum sanè bonæ valetudinis indicium in huius montis incolis: omnes enim eramus pedites. Montem conscendentibus Oriens obiectus erat: paulo altiùs progressi, sub montis Oreb vertice vallem inuenimus, in qua templum exstructum loco quo Helias commoratus esse dicitur: altiùs porrò, gradus lapide solido excisos, atque portam quæ olim ad graduum initium claudi solebat, vt id latus seiungeret; vt qui præ-*

sidium

ſidium iſtic collocare velit, deſcenſu ex monte in eum locum facilè arceat. Ad ſummum montis Oreb verticem perducti, aliud templum inuenimus: fuit autem iſte mons habitatus ob fontis commoditatem, minimè verò mons Sinai, qui aridus eſt. Diodorus de Iudæorum regione agẽs, huius montis meminit, Abbatæorum regionem appellans. Scribit enim ſaxum iſtic eſſe munitiſſimum, quod à paucis defendi queat, quoniam vnicus eſt & perdifficilis aditus. Hunc locum velle illum intelligere nobis videtur: nullus etenim alius tota ea regione reperitur, cui hæ notæ conuenire poſſint quàm monti Oreb. Itineris Indices ſigillatim nobis ſacra loca demonſtrabant, præſertim autem ea quorum in Bibliis fit mentio. Plurimorum Gallorum nomina ſacelli montis Oreb muris inſcripta legimus, qui ſe iſtuc perueniſſe hac ratione teſtari voluerunt. Deſcendentes porrò, magnam ciſternam inter binas rupes exſtructam vidimus, non procul à ſacello iam dicto, & Agiaſma nuncupato, in qua pluuia aqua adſeruatur, de qua bibimus: nam vnus ex indicibus de induſtria lebetẽ cum fune ad aquã hauriendã detulerat. Montẽ conſcendimus quà ad Orientem vergit, deſcendimus verò quà ad Occidentem ſpectat: ad cuius radices exiguũ monaſterium Saranda Pateres nuncupatum ſitum eſt, in quo ea nocte pernoctauimu.

CAP. LXIIII.

De alio monaſterio ad radices montis Oreb ſito: deque ſaxo, ex quo aqua effluxit filiis Iſraël.

HOC *anguſtum monaſterium ex altero dependens, templo præditum eſt, & à quadraginta Patribus nomen habet, in quo panem, vinum, & oliuas cõditas inuenimus. Iſtic ſunt horti, varij generis fructibus exculti. Poſtridie inde diſceſſimus, mõtem Sinai cõſcenſuri, qua ad Orientem vergit, nos autem ad Meridiem ſpectantes. Sinai mons, Oreb longè celſior eſt: quemadmodum autẽ Athos mons, Sole ad occaſum tendente, inſulam Lemnon inumbrat;*

brat; sic mons Sinai, Sole Oriente, monti Oreb vmbram facit. Cùm ad montis verticē peruenissemus, durissimum saxum esse deprehendimus ferrei coloris, quod tamē plantis non caret: nam Absinthiū seriphium, cuius semē Barbotina Gallis, vel contra vermes nuncupatur, frequens istic nascitur, Panax item asclepiū, Conyza, Eupatorium Arabum. vndiq. montibus cingitur, & celsitudine superat montem Oetam in Græcia, vel Idam in Creta: at nostra opinione Olympo Phrygiæ humilior est. Adeò tamen celsus est, vt cùm faciem ad Meridiem obuerteremus, facilè vtrumque littus sinus Arabici, aliter Mare rubrum nuncupati, conspiceremus, quod in Britannici arcus formam incuruari videbamus: montes præterea, in quibus situm est monasteriū Diui Antonij aut D. Macarij in solitudinibus Aethiopiæ finitimis supra mare rubrum, vbi etiam habitant Caloieri Christiani, & Armenij, aliter Maronitæ nuncupati. Deinde ad Orientem nos obuertentes, quousque acies oculorum penetrare potuit, nil nisi montes & celsissimæ asperrimæq; rupes oculis nostris obiectæ erāt Arabiæ Petrææ ad montem Sinai pertingentes. Inde porrò ad Septentrionem conuersi, & supra montem Oreb, qui sesquimiliari duntaxat inde abest, regionem frequentibus rupibus & montibus obsitam videbamus, ad Orientalem vsque plagam extensam, in qua Hierusalem, in montanis Monti Sinai cōtiguis sita. Cùm ad Occidentem spectabamus, nihil aliud oculis nostris se obiiciebat præter Arabiam desertam, sterilem & arenosam, quam, ex Cairo venientes, emensi eramus. Deinde inter Occidentem & Septentrionem nos obuertentes, sereno aëre, regionem in qua mare Mediterraneū, quod quinque dierum itinere inde abest, discernere potuimus, non ipsum mare conspicere. Istic etiam fons est ex eodem montis latere scaturiens, qui in monasterium Quadraginta Patrum, Quarenta Padri, defluit, vallémque &

Caloie-

Nota in Pyramidum descriptione suprà cap. 43. 2. passuũ est amplitudo fastigij.

Caloierorum hortos irrigat. Planicies in summo montis vertice non multo amplior est quàm maximæ Pyramidis fastigiũ, hoc est, quatuor passuũ: sed paulo inferius multo est amplior: neque eò perueniri potest sine summa difficultate, quoniam nulli istic adsunt gradus, & rupes est admodum præceps. Descendimus deinde in monasterium Quarenta-Padri dictum, vbi cœna sumta pernoctauimus: deinde ad D. Catharinæ monasterium, vnde pridie discesseramus, regreßi sumus. Ostensa est nobis in itinere rupes vnde effluxit aqua quæ filiis Israël sitim sedauit, Mose eam virga feriente: solidũ est saxũ, rectum, eiusdem qualitatis & coloris cum Thebaico lapide, ex quo cùm Obelisci sunt exstructi, tum Pompeij columna in Alexandria. Etenim variorum colorũ granulis distinctum est, vt Thebaicus lapis: hinc nata occasio, vt plurimi cogitarint lapidem esse arte humana conglutinatum & paratum: attamen falluntur; quandoquidem nullus lapis qui adeò ferro resistat vt iste. Cùm autem vicinus sit riuus qui ex summo montis Sinai vertice delabitur; nobis dubitationem mouit, eam rupem quam Moses feriisset, esse non posse, aut nullum istic tum temporis fuisse riuum: vel, quod omnium pace dictum volo, Caloieri rupem (vnde fontis scaturigo emanat) supra montem demonstrare potius debuerant.

CAP. LXV.

De locis sacris quæ in Monte Sinai sunt.

PRÆCEDENTIBVS *diebus per supremum montis Oreb verticem iter feceramus: at hoc die secundum radices eum circumiuimus, atque per eum locum transiuimus in quo filij Israël fusilem vitulum conflantes postea adorarunt. Huius monasterij atque aliarum solitudinum cùm D. Antonij, tum D. Macarij Caloieri nullum frumentum colligunt: at Patriarcha qui in Cai-*

ro

ro habitat, singulis annis illis id mittit, & Aegyptiaca legumina: oppidi Tor ad Rubri maris littus incolæ siccos etiam pisces, inter quos Salpas, Sargos, Sparos, & Cantharos exsiccatos obseruauimus. Reconditas item habent colymbades oliuas & legumina. Pecus in vallibus alunt, non vt eius carnibus vescantur, sed vt venundent, & quæstum ex eius lana faciant, ad alenda sua mancipia: qui verò in vallibus habitant, vt lac excipiant & caseos conficiant: nam Caloieri Græci neque caseo, neque butyro, neque carnibus vescuntur. Vites colunt, & nonnulla legumina serunt: solum enim in vallibus situm cùm riguum sit & humidum, satis temperatum est. Nam prææaltus licet sit hic mons, adeò tamen frigidus non est vt Europæ Alpes: neque adeo calidus vt Europæ plana & humilia. Adeò autem sterilia & arida sunt hæc montana, vt nihil istic coli possit, nisi paucula quædam in humidioribus locis. Ea nocte in D. Catharinæ monasterio quieuimus. Postridie demonstrata nobis est capsa in qua D. Catharinæ ossa adseruantur, quæ in templo pensilis est. Sacra Græco ritu celebrant, multísque elegantibus picturis & Diuorum reliquiis templum ornatum est Turcæ qui montem Sinai accedunt, istic etiam Mesgedam habent, sed in Christianorum templo non comprehensam: etenim ipsi etiam religionis gratia eò proficiscuntur. Caloieri exteris cibum administrare solent tam Turcis quàm Christianis; sed vilem admodum & exigui precij: orizam quippe, frumentum, fabas, aut pisa decocta in lignea paropside in media area proponere solent, quam cochlearibus coronant, & modicum panis sine mantili addunt: singuli deinde eò aduenientes Arabum ritu se componunt, nempe vt pedibus extremis inflexis ipsorum calcaneis insideant. Hoc enim sedendi genus ab omnibus Arabibus

bibus vsurpatur. Turcæ verò aliter sedent, nempe more sartorum Gallorum. Ipse Schecarab qui D. de Fumet à Cairo huc vsque conduxerat, atque ipsius Nobiles eadē cum Arabibus ratione sederunt. Caloieri liquidam Mannam in suis montibus colligunt, quam Tereniabin, ad durioris & concretæ differentiam, nominant. Nam quæ Tereniabin ab Arabicis Auctoribus appellatur, fictilibus adseruatur vt mel, atque in Cairum venalis defertur: Hippocrates cedrium mel, reliqui Græci Libani rorem dixerunt. Quam in Gallia habemus ex Brianson delatam, atque in Laricibus collectam in summis montibus, dura est, atque à iam dicta differt. Cùm autem Manna duorum generum sit, vtrumque genus in Cairi officinis venale reperitur: vnū quod solidum est, Mannæ appellatione, aliud liquidum Tereniabin nomine: de quibus hoc loco nihil dicemus, cùm in libro de Arboribus perpetua fronde virentibus, satis supérque de eis egerimus.

Cap. LXVI.

E' monte Sinai in Taurum iter.

IAM discessuros Caloieri nos baculis donarūt oblōgis, teretibus, læuigatis & satis grauibus, quos ex eadē arbore reuulsos aiebant, ex qua Mosis virga confecta erat, qua percusso saxo, aquam filiis Israel elicuit. Videretur hæc arbor Acacia, nisi enodis esset. Nos, relicto quod emensi eramus itinere, id quod Taurū ducit, ingressi sumus, quod duorum duntaxat est dierum. Magnos Origum greges discurrētes per Sinai montes & rupes obseruauimus, quæ instar ouilium gregum multiplicātur, quod nemo eas venetur. Noctem in planicie duximus; postridie summo mane ad eum montem profecti sumus, qui vnico die superandus erat, inter Taurum & montem Sinai admodum difficilem. Omnes magna ex parte Absinthio Seriphio & Pontico, Ambrosia Arabum, Eupatorio, Papauere corniculato, Balani myrepsicæ arbore, atq. Genistæ Arabicæ

bicæ

bicæ genere à nostra diuersa obsiti sunt. Nascuntur etiam in saxorum fissuris Cappares, plurimum ab his quæ in arbores adolescunt, & quæ in Græcia proueniunt, differentes. Monte tandem superato, eius descensum longè difficiliorem inuenimus: etenim cùm è celso loco veniremus, ascensus non adeò arduus visus est vti descensus. Paululum in descensu progressi, amœnum fontem reperimus, qui secundum nostrum iter decurrebat, cuius riuum diu sequuti sumus. Acaciæ nonnullæ stirpes, & Heliotropij maioris, quod in fruticem trium cubitorum altitudinis excrescit, sese obtulerunt. Hyoscyami præterea genus, in fruticem quodammodo assurgens, admodum odoratum & pingue. Conspiciuntur etiã istic Colocynthides & Cucumeres siluestres ab Asiaticis & Europæis differentes. Paulo post meridiem, monte omninò supergresso, & amplam laxámque planiciem inter montem & sinum Arabicum sitã ingressi, quietis causa tentoria fiximus quatuor ferè à Tauro milliaribus. Paulo post mediam noctem institutum iter prosequuti, ante diluculum in Taurum peruenimus. Colocynthides per hanc planiciem maxima abundantia spontè nascuntur.

Cap. LXVII.

De oppido & arce Tauro: tum de singularibus ad rubri maris littus obseruatis.

Tavrvm perducti, tẽtoria extra oppidum quidem fiximus, at in oppidum ingressi sumus: oppidum autem nuncupamus, licet tenuis duntaxat sit pagus: sed quia celebris est istac transitus, marisq. Erythræi portus, oppidi appellationem obtinet: cumque regio ad inhabitandum sit incommoda, magnum quidpiam est, talem pagum in adeò sterili loco conspicere. Dimidio à Tauro milliari, in planicie, quadraginta palmæ nobis ostensæ sunt, quarum in Biblijs fit mentio: apud has sunt aquæ calidæ, quarum scaturigo haud multo maior est exili fonte: harum riuus

aliquantulum decurrens, breui per arenas euanescit. Summa loci incommoditas in qua Taurus situs est, facit vt pauci sint incolæ: nam lignis & aqua dulci carent, coguntúrque procul inde ea petere: ad hæc portus non admodum fidam stationem nauibus præbet, cùm omnibus ventis valde sit expositus. Atque equidem haud propriè dicendus est portus, sed marina potius plaga. Pagus editiore nonnihil loco situs est, quoniã intumescens interdum marè, totam planiciem inundat, & pagum ambit, cui contigua est arx, arenoso loco sita, exigua, quadrato lapide constructa, singularibus turriculis in quatuor angulis prædita, leuiter fabricatis, & fossis aut aqua dulci carens: vicinum tamen habet puteum, cuius aqua salsa est, quæque alterius penuria bibi possit. Huius arcis latitudo intra muros sexaginta duntaxat passuum, longitudo octoginta, quales celeriter gradiendo fieri solent: eam itaque eiusdem longitudinis & latitudinis deprehendimus cum cœnaculo illo Palatij Lutetiani, Sala nuncupato. Magna Tauri pars à Iudæis incolitur & Christianis Græcis, Arabibus, & Armenis. Templum etiam est Caloierorũ Maronitarum, quorum sacra adiimus, partim Arabica, partim Armeniaca, partim Græca lingua decantata: quæ dũ celebrãtur, sedere nõ solent; at cũ longo tẽpore in tẽplo sint, singulis scipiones præbere solẽt, quibus sub alis impositis innitãtur. Magnus est istic siccatorũ pisciũ prouentus, quos, vbi capti sunt, per aluum aperiunt, atque exenteratos saliunt & sole resiccant: eo etenim modo parati diu conseruari possunt. Inter reliquos agnouimus Bars Gallorũ, quos Latini Lupos nominant, & vmbras, quas nostri Maigres appellant, tum Cantharos, Gallis Brẽmes de mer dictos, & Synodontides. Capiunt etiã plurimos Sargos, Sparos & Auratas, Dorades Massiliẽsibus dictas, à Gallorũ Dorades differẽtes, quæ in Oceano capiuntur, quæque Faber Latinorum sunt.

Salpæ

Salpæ istic longè maiores & frequentiores quàm in mediterraneo mari. Corallij genus istic nascitur, Arabibus Chanein nomine cognitum, interiore parte concauum, numerosisq; tubulis præditum: quoniam verò elegans est, eóque abundant, eius fragmenta ad Mesgedarum & Carabaschara valuas appendere solent. Sunt verò ea fragmenta binorum cubitorum longitudine, coxæq; humanæ crassitie, colore partim albo, partim rubro. Lapidis etiam genus istic conspeximus, à veteribus Arabici cognomine insignitum: nec agnouissemus, nisi à Caloiero quopiam admoniti, qui eius globos nobis ostendit à D. Macarij phano, quod ab altera sinus Arabici parte, è Tauri regione est, à sese (vt asserebat) delatos: vbi non minor eius est copia quàm in aliis regionibus silicum. Orbicularis est, granis, Pyriti similis, granis constans quadrangulis, Andro-adamantis instar. Taurus Carauannarũ est statio, quæ aromata ex Mecha & Arabia felici aduehunt. Scimus autem piper, gingiber, myristicas nuces, caryophyllos, laccam, sanguinem draconis, atque macin eò inuehi: etenim his omnibus Carauannã onerari conspeximus, quæ nobiscum inde discessit, in qua etiam viginti cameli solum onusti fuerũt his conchyliis rotundis, quibus clanes in Europa appẽdi solent. At Cairi incolæ iis vtũtur ad leuigandam & expoliendam papyrũ, atq. telas coloribus permixto gũmi infectas, quibus amiciũtur, vt olim solebãt

CAP. LXVIII.

De nauibus & cymbis rubri maris.

CYMBÆ, lintrésque & alia nauigiorum genera miserorum & egenorum incolarum earum vrbium quæ ad mare rubrum & Taurum sitæ sunt, funibus è foliis palmæ contextis duntaxat consuta sunt. Quæ licet non adeò firmiter stipata sint, atq. si ferreis clauis cõiuncta forent, iis tamen se mari concredere non formidant: nam ligneis clauis ea adeo probè compingere, picéque stipare no-

runt, vt tutò nauigare queant. Hallucinantur qui naues in quibusdam regionibus ferreis clauis non compingi ob magnetis metum existimant: nam licet magnes ferri ad se trahendi facultatem habeat; minimè tamen credendum est, eum tanta vi pollere, vt nauem ferreis clauis coniunctam, vel è longinquo pertrahere posit. Huiusmodi verò naues fabricant incolæ, quòd magnis arboribus, quarum asseres ferreos clauos ferre queant, reliquáque materia necessaria destituantur, adeóque egeni sint, vt aliunde comparare non poßint: cúmque præterea naues ferro aut ære veterum more coniungere vsus apud eos iam desierit, funibus cymbas consuentes, leuibus expensis eas construunt. Huc accedit quòd magnis nauigiis opus non habent; exigua enim illis sufficiunt cùm ad piscationem, tum ad merces hinc inde per canalem, & æstate per mare rubrũ transvehendas. Verum quidem est magnas onerarias naues, triremes, aliáque varij generis nauigia istic conspici; sed aliunde advecta. Utut sit, nauigatio in mari rubro periculosa, ob scopulorum frequentiam. Ad Tauri littus ostrei genus inuenimus Tridachna à Veteribus Græcis nuncupatum, nunc autem à vulgo Aganon vel Agano. Maius est Illyricis & Mediterraneis, differtq. ab his quæ à Lemni & Eubœæ incolis Gaideropoda vel Acynopoda appellantur. Non minus istic in littore frequens est, quàm nostrum in Oceano, eoque Caloieri vescuntur. Generosum istic vinum inuenimus (nam Christiani Arabes, Armenij, Græcique incolæ vineta colũt) eóque vtres & lagenas impleuimus. Aqua quam Tauri incolæ bibunt, dimidio inde miliari aduehenda est, eáque non admodum salubris: nam nitrosa & salsa est. Vicus est in eo pago, aliorum locorum per Aegyptum more contectus, sub tectum enim incolæ concedunt, vt ab insigni solis ardore sese tueantur. Palmæ per planiciem nascentes,

Vide Gartiam ab Orta.

tes, dactylos ferunt pingues, ruffos, molles, & admodum humidos, atque ab aliarum prouinciarum dactylis differentes. Eam ob causam incolæ in sportis è folus Palmarum contextis eos reponunt & comprimunt caricarum more, massámque conficiunt, quæ longo tempore cōseruari potest, vt tamarindorum massa; isque est vulgaris & primarius incolarum cibus. Ingentes marinas testudines capiunt, quarum integumentum siue corium non minus amplum est quàm ædificij alicuius ianua. Olim Christiani iis vesci non audebant, quoniam Patriarcha Alexandrinus omnes qui vescerentur, anathematis fulmine petiit: sed postea ab eo soluti, iis nunc vescuntur. E Tauro deinde discedētes, Cairum redituri, per planiciē iter fecimus, montem Sinai ad dextram relinquentes, & mare rubrum ad sinistram, ad Septentrionem verò tendentes. Polaris stella iuxta vrsam minorem adeò nobis humilis erat, vt vix quidpiam vrsæ appareret cùm sub horizontem mergeretur. Conspeximus in ea planicie elegantes hortos apud fontem parietibus ex luto paleato constantibus cinctos, ad quos nullus nisi per ianuas aditus patet: tum etiam lacerti quoddam exiguum genus, scincorum magnitudine per planiciem excurrēs, Arabes Dhab nominant. Conspecti sunt etiam nobis stelliones, quorum excrementa Arabes diligenter legunt, Græco nomine Crocodilea dicta, atque in Cairum venalia deferunt; vnde ad nos porrò aduehūtur. Inter steriles & calculosas arenas, exiguum animal inuenimus phalangio simile, octonis pedibus præditum, hoc est, vtrinque quaternis, quod equorum crura conscendens, eos mirum in modum diuexat: at camelorum ductores simulatque id animaduertunt, scopis ad eam rem paratis, ea illicò deturbant. Nonnihil à maris sinu deflectentes, ad fontem peruenimus, cuius aqua subdulcis quidem erat, sed nonnihil etiam salsa, qua adaquati sunt cameli. Istic substitimus, postridie ante lu-

te lucem secundùm maris littus iter fecimus: atque ob montis in mare prominentiam per aquam equitare necesse fuit. Deinde planiciem denuò ingredientes, ad pugnam nos comparauimus, ab Arabibus metuentes: eos enim prædæ causa adoriri nos velle intellexeramus. Viginti Janizari, Secharab cum suis Arabibus, & qui Dn. de Fumet comitabantur, cum reliquis sese comparauerant ad latrones Arabes excipiendos, si aduenissent. Jdcirco seruatis ordinibus iter diu fecimus, & ob eorum metum maturiùs castra fiximus. At licet eo die magnum iter cōfecissemus; vtribus aqua repletis, & camelis rursus oneratis per binas adhuc horas progressi sumus, donec tenebræ orirentur: tum in planicie substitimus & pernoctauimus. Postridie per molles & aridas arenas gradientes, sub noctem in humidum locum peruenimus, atq. istic inter montes quieuimus, vbi tamarix, genista, acacia, holoschœnos & cyperus rotundus nascebantur. Auiculas in tamarice hærentes conspiciens, diligenter obseruaui; an aliquas agnoscere possem (mirũ enim videbatur, aues adeò sterili loco viuere) inter has, passeres, anthi & ægithi à nobis fuerunt agniti. Vidimus etiã eodem die vultures & coruos præteruolantes.

CAP. LXIX.

Itineris à Tauro in Cairum dietim confecti supputatio.

E x *eo loco digreßi, in eandem viam rediimus, quam in montem Sinai proficiscentes reliqueramus, atque peruenimus vbi mare rubrum in planum littus se explicat. Secundo per aquam nobis gradiendum fuit camelorum ventre tenus. Jn littore lapidem inuenimus orbicularem, magnitudine & craßitie cum argenteo nummo quem Galli Testonem appellant, respondentem, quem numisma (ferrei etenim coloris erat) esse arbitrabamur,*

quòd

quòd Hebraicos quosdam characteres natura expressos haberet: is nobis in memoriam reuocauit alios quosdam lapides in Britannia etiam à nobis obseruatos, in quibus tribuli aquatici, Domini de Rohan insignia, erant expressi. Sub noctem dimidio milliari à fontibus amaris substitimus, eo enim propter iumentorum lassitudinem & noctem vicinam peruenire nequiuimus. Postridie ante lucem digressi, cùm ad fontes peruenissemus, vtres aqua impleuimus, & ad Sues deflexímus, quò meridie venimus. Itinere igitur dierum, vt ex Tauro in Sues confecimus, supputato, quinque dierum cum semisse iter comperiemus, etiam properanter confectum. Huius sinus siue canalis aqua vel arena non rubent, vt plerique existimauêre: sed id nomen alia de causa ei est inditum. Nam Rex quidã, Græco nomine Erythra dictus, Ægypto imperans, huic mari appellationẽ dedit, eã ob causam Erythræum, hoc est, rubrum mare appellatum est. Aestus reciprocationem habet vt Oceanus: sinus enim solummodo est ex Oceano in continentem Arabiæ protensus, quem veteres Arabicum cognominarunt: at successores Erythræum dixerunt ab eo quem dixi Erythra, qui naues fabricandi artem inuenit: cùm antè ratibus duntaxat veherentur, vt solent nunc in Druentia, & aliis rapacibus fluminibus.

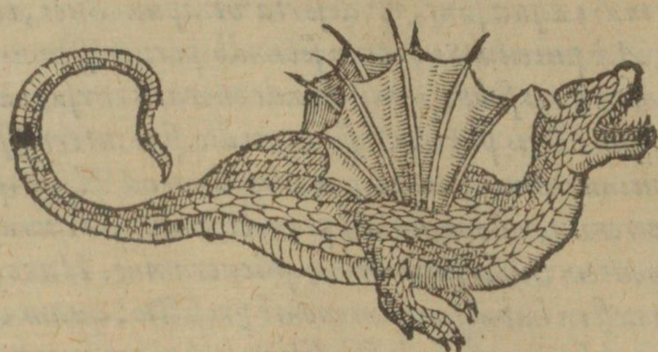
CAP. LXX.
De Portu Sues ad Maris rubri littus.

RECENTIORUM plerique Sues olim Arsinoe fuisse nuncupatũ volunt, quod verisimile videtur, quandoquidem primus rubri maris portus est, & Cairo vicinus. Alexandro è viuis sublato id nomen adeptum fuit: Ptolomæum enim Lagum, cùm Ægypto imperaret, filiam suam Arsinoën insignis formæ Lysimacho Macedoniæ Regi matrimonio collocasse legimus, in cuius honorem hanc vrbem Ptolomæus Philadelphus exstrui iussit, &

ipsius nomine illam appellauit. Magna istic est omnium rerum difficultas, eam ob causam à paucis incolitur: nulla etenim est aqua potabilis ad duo milliaria in circuitu. Istic duntaxat conspicitur exigua quædam arx, veteri more exstructa, infirma, in tumulo sita. Et licet Turcarum Imperator ingentes sumptus fecerit, vt magis excultum eum locum redderet, ne hilum tamen profecit: tanta enim omnium rerum, vti dixi, est difficultas, vt vix quisquam habitare queat. Circiter triginta vel quadraginta triremes istic conspeximus in sicco repositas, quas Turcarum Imperator Constantinopoli in Nilum vsque transuehi curauit, deinde aduerso Nilo Cairum pertrahi, atque ibi dissolutas, camelis & curribus in Sues deportari, atque denuò concinnari. Nauium statio illic malè tuta est; quoniam plaga marina omnibus ferè ventis est exposita. Difficilis est in mari rubro, ob scopulorum, qui sub aqua latent, frequentiam, nauigatio: attamē omnis classis quæ à Turca aduersus Indos mittitur, in Sues instruitur. Atque cùm istic versaremur, incidimus in quadraginta vel quinquaginta camelos, Cairo illuc missos, qui aquam è puteo Sues haustam, coriaceis vtribus deferrent in triremium vsum, quas Bassa siue Pro-rex Ægyptiacus in Indiam ablegabat, vt oppidum nomine Zibit, quod paulo antè defecerat, denuò sub potestatē redigeret. Tametsi autem ea aqua salsa sit & amara, nautæ alterius dulcioris penuria eam bibunt. Cairum repetentes, medio inter Sues & puteum itinere, speculatores conspeximus, tabulatis quibusdam hinc inde sparsis insistētes, eorum more qui apud nos vineta, ne vuæ decerpantur, obseruant. Singulis tabulatis bini aut terni viri inerant, qui procul conspicerent an insidiatores aliquos obseruarent, & vrbis incolas admonerent, vt sibi cauerent: quod cū his conuenit quæ Plinius de Carthaginensium speculis (quibus vsi sunt dum Romani illis bellum infer-

inferrent) narrat, hinc inde per illius regionis plana, quæ veluti mare æqua sunt, & deserta vt apud Sues, collocatis. Ad puteum Sues cùm secundò peruenissemus, in multam noctem substitimus: deinde oneratis rursus camelis, reliqua noctis parte, & sequenti die, sine intermissione iter continuauimus, donec serò admodum ad Nili ripam perueniremus, eodémque loco pernoctauimus, in quo antè, dum montem Sinai peteremus, quieueramus. Hunc successum nostra habuit in eum montẽ profectio, quam vicesimo die absoluimus, reductis solùm tribus equis: nam reliqui sex vel septem in itinere perierant. Arabes fabis duntaxat & hordeo eos pascebãt, quemadmodum camelos, quorum etiam maxima pars periit. Hoc die camelorum dux, animaduersa procul in planicie vipera, proclamata & geminata viperæ suo idiomate appellatione, coniectis saxis, ipse & eius comites illam necarunt; quod indicium est, illos magnoperè eas exhorrescere. Ægyptiacæ viperæ & cerastæ pelle admodum obsequente sunt præditi, quod experientia nos edocuit: nam earum pelles tomento impletæ, duplo craßiores quàm antè fuerunt, quod in aliarum regionum viperis non contingit. Habet Aegyptus multos præterea serpentes, quorum non meminimus, quoniam de nocentioribus dixisse satis est. Quoniam porrò condita atque integra quorundam serpentum alis & pedibus præditorum corpora vidimus, quos ex Arabiæ parte in Aegyptum aduolare ferunt, eius iconem Lectorum oculis subiicere voluimus, plura de eo in libro de Serpentibus dicturi.

In itinere, Arabum & Aegyptiorum rusticorum turbam inuenimus, quam Bassa vi per Aegyptum comprehendi iusserat, vt remigum officio fungerentur in expeditione quam suprà memoraui. Cairi siquidem Bassa, qui Turcarum Imperatoris nomine Aegypto præest, triremium classem paraturus, quoscumque obuios indifferen-

ter comprehendi iubet, nec quisquã mutire audet, quandoquidem id fit in Turcici Imperatoris obsequium; tanta est inter eius subditos obedientia: catenis tamen non coërcentur, sed expeditione confecta, domum redire permittuntur. Quo tempore similis fit lectio, Christiani Cairum incolentes, domi se continent, nec quoquam egrediuntur. Turcici milites, qui tota illa profectione comites Domino de Fumet additi fuêre, tantum biscocti panis secum detulerant, quantum ad illam è Cairo ad montem Sinai profectionem sufficeret: nec tamen omnem in reditu absumserant. inde facile cognosci potest eorum in victu frugalitas, quam aliarum nationum homines imitari haud possent. Noctis partem ad Nili ripam traduximus: postridiéque summo mane, oneratis camelis Cairum secundò peruenimus. E Cairo in montem Sinai profectio, Aegyptiacorum & Arabicorum Camelorum cimiterium est: quia plerique omnes in eo itinere pereunt, vt apparet ex eorum ossibus quæ hinc inde secundũ viam dispersa iacent: inde fit vt id iter multum à vulturibus frequentetur, quorũ pridie magnas turmas, in quarum singulis non minus quinquageni fuêre, obseruauimus: atque affirmare ausim inter reliquas rapaces atque incuruis vnguibus præditas aues, solos vultures turmatim volare.

CAP.

CAP. LXXI.

De Murrhinis vasis in Cairo venalibus & de Nitro.

INGENS *Murrhinorum vasorum copia in Cairo à mercatoribus publicè venalis proponitur. Cùm autem videremus ea nouo Porcellanæ nomine appellari, eius appellationis Gallicum etymon perquirere libuit, atque animaduertimus, denominationem sumsisse à Conchylij quodam genere Murex Latinis dicto, quod Galli concham porcellanicam nuncupant: tametsi affinitas vocabuli Murex satis respondeat voci Murrhina: Gallicæ tamen appellationis etymon duntaxat perquirimus, quoniam Porcellanica vasa ea nuncupamus: nec ignoramus Latinos Myrrhæ vocem à Græca σμύρνα deduxisse. Vasa quæ Porcellanæ appellatione apud nos hodie venduntur, nulla nota cum veterum vasis conueniunt. Sed nec summi totius Italiæ artifices similia parare norunt, vt: pote qui commoda materia destituuntur: attamen vasa ab ipsis conflata, Porcellanæ nomine donant atque etiam venundant. Latæ significationis est Porcellanæ vocabulum, & multis conchis marinis applicatur. Quoniam porrò elegans vas è concha marina paratum aptius denominari non posset secundū veterē appellationem, quàm Porcellanicum: expolita illa & splendentia conchylia margaritiferis conchyliis respondentia arbitratus sum affinitatem aliquam habere cum materia vasorum antiquorum Porcellanicorū: huc accedit, quod Galli sphærulas illas precatorias è magnis cochleis confectas, Porcellanicas spherulas appellant. Transparentia sunt ea vasa Porcellanica, magnóq. æstimantur in ipso Cairo, quoniam ea ex India deportari affirmant: quod mihi verisimile non videtur: nam neque adeò frequentia, neq. adeò magna vasa conspicerentur, si ex tam remotis regionibus deferrentur: Gutturnium enim, poculum, aut aliud vas quantumuis paruum, singulis ducatis væneunt: si ampla sint, tanto pluris æstimantur.*

Magna

Magna est in plerisque Europæis pertinacia, qui affirmant nostrum Sal petræ esse Nitrum veterum, cùm tamen ne mica quidem legitimi Nitri in vniuerso orbe Christiano reperiatur, nisi aliunde delatum; contrà in Cairo adeò vulgare sit, vt eius decem libræ vix vno maidin æstimentur. Varius apud illos eius est vsus: nam & vasa eo inducunt, & siliquis Acaciæ admixtis coria parant. Extra vrbem Cairum eleganter constructa conspiciuntur templa, Mesquitæ dicta, multorum magnatum sumtu & cura paucis ante annis exædificata: nam si quis Bascha, Sangiacus, aliúsve auctoritate pollens Imperatoris Turcarum aulicus, aliquid memoria dignum posteris relinquere vult, eiusmodi fabricas exstruit pietatis causa, quibus cisternas adiungunt, aquæ conseruandæ idoneas, vt quilibet sua iumenta inde aquare, ipséque secundum eorum consuetudinem eluere se poßit: nam vniuerso eloto corpore, ab omni peccato se liberari, ex Mahometi instituto, arbitrantur. Solent Arabes publicis locis aquam plerumq. proponere, & eam per certos viros circumferri curãt, & quibusuis obuiis præberi sine vllo precio, nisi qui aquam sumpsit, ciuilitatis causa aliquid ipsemet donet. In Cairo reliquísque Aegypti, Syriæ, Turcorúmque Imperatori subiectarum Prouinciarum vrbibus, vbi viæ coëunt & coniunguntur, ingentia ponuntur vasa, quæ singulis diebus aqua implentur, vt qui sitiunt inde haurire queant. Inde fit vt publicè cibum sumere eos non pudeat. Nam comparato quem cupiunt in foro cibo, ad vas aliquod aqua plenum concedunt, exemptísq. calceis istic consident, & in propatulo vescuntur. Fenum in Cairo venale, in pratis nostro more non est demessum, neque gramen est, quale in Cycladum insularum scopulis legitur: sed ex trifolio sato constat, caule concauo prædito, quod demessum in manipulos colligatur, deinde per fasces distribuitur. Eo autem libenter vescuntur equi.

Non dubium est, quin id trifolium legitima sit medica, quæ viridis per Hispanias equis datur: nullum etenim fœnum per vniuersam Hispaniam reperias; nec etiam auenam; hinc concisum stramen feni, hordeum auenæ vicem istic supplet.

CAP. LXXII.

Succinum non esse fossile, vt plerique existimarunt, sed arboris gummi.

SVCCINVM è quo precatoriæ sphærulæ parari solent, non minore est apud Arabes, Syros, Aegyptios, & Indos precio, quàm apud Christianos: nam Turcæ perinde his sphærulis vtũtur vt nostri homines, & suas preces pro eorum consuetudine ad eas demurmurant. Sed & ad alios varios vsus applicant, veluti ad ornatũ ephippiorum, frenorum, clitellarum, equorum, mulorum, camelorum. Eius adhuc rudis ingentes saccos plenos in Cairo conspeximus, fragmentis siue glebis gemini pugni crassitudine, quorum nonnullis arboris cortex adhuc inhærebat, tenuis, leuis & nitidus: & cùm eiusmodi cortex interdum inueniatur plusquam palmari amplitudine; ingentem arborem ex qua profluit, esse dicendum est. Plerique æstimarunt Succinum fluidum esse liquorem terrestrem, qui in mare deuoluatur, & istic induratũ à ventis in littus reiici. Erroneam autem esse huiusmodi opinionem experientia ipsa docet: nam si Succinum in aqua mergitur, qua ratione verum id esse poterit quod asserunt? Diligenter igitur perlectis iis quæ veteres de Succino scripserunt, totiesq; reperto inhærente cortice, in Diodori sententiam facilè concedimus, qui expreßè affirmat gummi arboreum esse, quod vi ferrum ad se trahẽdi pollet, quemadmodũ magnes, si primùm fricetur: quod Diocles, Theophrastus, & nonnulli alij iam obseruauerant: idque verum esse comperimus. Pleraque obtinet nomina cùm Græca tum Latina, vti Succinum, λυγγούριον, Lapis lyncis, πτερυγοφόρον.

Bellonium in censura de Succino falli, iam notius est quàm vt multis de ea re agendum sit: nam & odor & tota adeò Succini natura bituminosum quidpiam esse, facilè euincunt.

CAP.

CAP. LXXIII.

De nostræ Profectionis in Hierusalem apparatu.

IN *Cairo subsistentes, profectionem in Hierusalē adornabamus, & res ad eā necessarias curabamus, veluti vt conductitia iumenta & annonam nobis compararemus, quemadmodum antè ad profectionem in montem Sinai feceramus. Hierosolymitana autē profectio, magis equorum & mulorū quàm camelorū opera perficitur. Turcæ porrò & Arabes longinquam profectionem æstate suscepturi, tamarindos coëmunt: magni etenim vsus sunt per vniuersum Turcæ dominium, non ad medicamenta paranda, sed ad sedandā sitim, vt singulis annis plus quàm tria millia eorum pondo in Cairo venundari putem. In eorum Mesquedis elegantia magna vasa è marmore varij generis confecta antiqui operis conspiciuntur, quæ olim ad condienda variorum animaliū cadauera vsurpasse credimus: nam cùm pleraque animalia sacra æstimarent, ea condiebant, & in eiusmodi vasa tanquam in sepulcrum recondebant: homines autem aliter condiebantur, vt antè diximus.* Cairi *incolæ mentionem facientes Præfectorum qui Sultani tempore vixerunt, Circassos eos appellant, quod admirati sumus, appellationē adeò antiquam & Herodoto notam etiamnum retineri audientes. Cairinus Bassa suam aulam non Arabum aut Ægyptiorum, sed Turcorum more gubernat. Cumq́; obseruauerimus qua ratione Dominum de Fumet, qui illum salutandi & valedicendi causâ adiit, exceperit, dignum quod hîc insereretur iudicaui. Omnes suos Ianissaros auratis, sericeisque diuersorum colorum vestibus eleganter exornatos ordine collocauit, nullis acinacibus aliisue armis accinctos, sed demissis & decussatis manibus; quod indicium est magnæ Turcarum obedientiæ: ad*

geren-

gerendum etenim bellum solũmodo arma expetunt. Arabes gestare pugiones solent, quod Turcæ nondum in vsum recepeũrt: alia tamẽ tela habent cùm pacis tũ belli tempore magis vtilia, de quibus iam diximus. Comparatis rebus ad profectionem necessariis, terrestri itinere illã absoluere visum fuit, versus Hierosolymam prius tendentes.

CAP. LXXIIII.

De Aegyptiaco quodam frutice semper virente, qui rubro colore inficit.

DIE Saturni qui fuit 29. Octobris anni quadragesimi septimi supra millesimum & quingentesimum, nocte dubia, vrbe egressi sumus, & ad Mesquedã quarta milliaris parte ab vrbe distantem concessimus, sub cuius tecto pernoctauimus: vnde die Dominica ante lucẽ discessimus. Ægyptus Nilo inundata nobis ad sinistram erat, in qua pagos locis editioribus sitos inter palmarum siluas conspiciebamus. Obseruauimus fruticem Alcannam nuncupatum, quem diligenter colunt, atque ex eo egregias cæduas siluulas parant. Latini Arabum interpretes, Ligustrum Latinorum esse arbitrati sunt, sed falluntur; nam dissimiles sunt frutices. Alcanna in Punicæ mali altitudinem excrescit: sed cùm cædatur, virgulas duntaxat profert, saliceorum viminum instar. Magnum adfert quæstum Aegypti incolis: nam eius folia siccata in pollinem terunt, flauo colore inficientem. Huius pollinis census tam ingens est per eas regiones quæ Turcarũ Imperatoris subiacent imperio, vt plus quam octodena ducatorum millia reddat: inualuit enim ea consuetudo, vt omnes mulieres, manus, pedes, capillorum partem rubro aut flauo, viri autem vngues rubro colore, hoc puluere inficiant: addito præterea alumine, puerorum vtriusque sexus capillos tingunt, equorum iubas, pedes & caudas. Eius regionis mulieres ad formæ decorem multum accedere

dere

dere putant, si ab vmbilico infrà, etiam coxarum partem flauo colore inficiant, quem ex hoc puluere concinnare norunt, simulatque ex balneis egrediũtur; quoniam eo tempore color altiùs penetrat. Illius vsus adeò frequens est, vt non modò apud Turcas inualuerit, sed etiam in Wallachiam, Russiam, & Bosniam deferatur. Cũ itaque plebs hoc puluere carere nequeat, necessariò eius distributio magnum censum præbet: sepéque accidit vt Alexandrinæ naues eo oneratæ, Constantinopolin deuehantur, qui illicò venundatur & distribuitur. Cairum egreßi, canalem sequuti sumus qui Damiatam ducit. Et quoniã intempesta nocte discesseramus, ante lucem peruenimus ad id iter quod Sues ducit.

CAP. LXXV.

De plurimis Aegypti pagis, in itinere quod Hierusalem ducit, sitis.

PER *ingentes mollis arenæ campos iter fecimus, in quibus rustici Citrulli genus colebant, tãti in Cairo vsus, vt toto Septembri & Octobri singulis diebus cameli huiusmodi fructu onusti aduen iant. Quæstuosus est, nam nullo negotio prouenit præsertim per Nili inundationem. Auicenna & Serapio Bategam nominarũt: nunc Aegyptij Copus appellant. Pleriq. in huius nomenclatura hallucinati sunt, falso Anguriam nuncupãtes: nam Anguria cucumerem significat. In tantam interdum amplitudinem excrescit, vt quatuor aut sex camelum, vnicus hominem onerare queant. Eo die in aperta planicie pernoctauimus: postridie verò in amplum pagum peruenimus nomine Cauq, vbi subsistendum fuit, vt annonam necessariam compararemus (etenim per sterilia loca faciendum erat iter) oriZam, pisa, fabas, oua, poma, pira, vuas, dactylos, ficus. Vix alia herba per eas arenosas solitudines nascitur quàm Hyoscyamus niger, agros suo virore vestiens.*

Tardò

Tardè ex Cauq digreßi, tota nocte iter fecimus, donec in pagum Cataro, editiore loco, non procul à Nilo situm venimus. Suam quadragesimam tum celebrabant: propterea fastigia turrium suorum templorum aut Mesguedarum, vndique obsita erant accẽsis lampadibus quæ tota nocte ardebant: qui mos per vniuersam Turcæ ditionem vbi Mahumetistæ viuunt, obseruatur. Arabicarum porrò Mesguedarum turriculæ à Turcicis differunt, quòd Arabicæ triplicem, Turcicæ vnicam contignationem habeant. Eorum quadragesima mense lunari durant; dumque ieiunant, cibo & potu abstinent in obscuram noctem, & donec stellarum splendorẽ conspiciant: deinde tota nocte cõpotatiunculis indulgent. Cataro magnitudine respondet Cauq, palmæq; arboribus cingitur: elegãtes istic coluntur horti, ob aquæ commoditatem; eam ob causam celebris est pagus. Vlterius deinde progreßi ad alium vsque pagum nomine Bilbez, vbi sumto prandio, reliquo die substitimus; cùm æstus vitandi causa, tum vt iumentorum quieti consuleremus: ibique victui necessaria in foro perinde atque in Cauq inuenimus. Inde digreßi, & inter Orientem ac Septentrionem tendentes, à dextris præter sterilem planiciem nihil conspiciebamus; ad sinistram verò offerebat sese regio quæ à Nilo inundatur, fertilis & culta, plurimis pagis abundans, Palmarumq; & Sicomorum siluis. Magnas Gazellarum per eam planitiem oberrantium turmas inuenimus; eoq; vespere tertiam stationem à nostro ex Cairo discessu confecimus.

CAP. LXXVI.
De admirabili difficilique itinere inter Cairum & Hierusalem.

DIE *Martis omnium Sanctorum nomini sacro, ad Salatiam vsque pagum progreßi sumus, vbi toto deinde die quieuimus. Huius pagi, licet admodum celebris, ædificia ex Palmarum duntaxat ramis ipsi arboris trun-*

co innixis constant: sunt & præterea nonnullæ ædiculæ nullius momenti. Incolæ quadrata quædam loca harundinibus sepiunt, ad gallinas, anseres & anates coërcendas. Nos istic camelos, capreolos, gallinas, oua, hordeum, panem, vinum, & alia victui necessaria venalia reperimus. Quoniam porrò emetienda erat ampla planities & latronibus infesta, decem Arabes probè armatos conduximus, qui comites essent, licet Ianissaros haberemus: Arabes autem longas sarissas etiam equites in humeris gestare solent. A Salatia fecimus iter per incultam planiciem, per quinque horarum spacium, nihilque conspeximus præter Tamarices & Rhamni genus rubentibus baccis, cùm qui in Græcia nascitur, nigris baccis sit præditus. Eatenus nihil aquæ contuleramus: nam in singulis pagis inueneramus: eo verò die vtres aqua implere coacti sumus, quia qua nobis gradiendum erat, eius est penuria. Ter eo die Nili alueũ transiuimus, aqua ad equorum cingula pertingente, quæ amara & salsa est, quoniã marinæ permiscetur. Latos etiam pontes inuenimus, sed non admodum longos. Salsos igitur riuos prætergressi, ad Carabassara rudera substitimus, vt noctem istic traduceremus. Subsequens dies nobis difficilior obtigit quàm speraueramus, quod per mollem, cedentem, mobilémque arenam iter faciendum esset. Ea de causa agasones equorũ & mulorum suffragines pannis inuoluere & munire necesse est, alioqui mutuo allisu attererentur. Arenosa planicie emensa, ad vallem accessimus, in qua nonnullas Palmas conspeximus, iuxta puteum, subdulcem aquam continentem, cuius potu Carauanna vsa est: ea autem aqua versatili reta educitur vt in Aegypto. Sub vesperam in pagum Belba appulimus. Castellum quoddam est quadrangula forma, in Palmiræ regione (quæ haud procul à Mediterraneo mari abest) situm, inter Aegyptum & Syriam, bidui à Salatia itinere.

nere. Huius muri admodum debiles sunt, quæq; insunt ædificia, vitulorum stabulis vix sunt maiora: regio admodum sterilis & arenosa est, alioqui Palmarum siluis abundans, attamen pleraque victui necessaria istic inuenimus. Eius regionis incolæ macilenti sunt, fusci, & sole adusti, qui Turcorum more humi non sedent cruribus decussatis, vt Galliæ sartores facere solent, sed vt Arabes incuruati, summis pedibus terræ infixis, insident suis calcaneis; totósque interdum dies eum in modum sedendo traducunt, nec magis defatigantur quàm nos scabellis insidentes: nam cùm à teneris assueuerint, nullam molestiam illis præbet ea sessio: huc accedit quod cùm eorum regio arenosa sit, vestes conspurcarent si Turcarum more sederent. Arabes, Armenij, Turcæ, maxima ex parte suas interulas cæruleo colore infectas habent, raróque albas gestant: pediculis tamen non scatent, quoniam sæpè balneas adeunt, vbi eluuntur & mundantur. Arabes humi cubant, substratis duntaxat storiis ex harundinibus vel palmarum foliis contextis, nec linteaminum vsum norunt. Exspectabat nos Carauanna quædam quæ Hierosolymam proficiscebatur, apud puteum in planicie situm, binis à Belba milliaribus distantem, cuius aqua nitrosa erat; nam circumiacens locus etiam nitrosus est; attamen alterius penuria eam bibimus. Media nocte Carauanna discessit, quam post tres horas sequuti sumus. Secundùm mare mediterraneum, quod ad sinistram relinquebamus, diu iter fecimus, rectáque ad Orientem tendebamus, nonnihil properantes vt Carauannam adsequeremur, quam ad vesperam comitati sumus, & ad maris littus paululum substitimus: deinde ad quartam milliaris partem progreßi, inter binos arenæ mobilis tumulos fodimus ad dimidiæ orgiæ altitudinē, dulcémque aquam inuenimus, sed turbidā, & albescentem, qua nostras lagenas & vtres impleuimus. Iam nobis Sinai montes ad

dextram apparebant. Qui rectà profectionem ex Cairo versus Hierusalem instituunt, neque Belbam neque Salatiam adueniunt; sed alia via ingrediuntur, atque cibos & aquam pro tota profectione circumferunt. Nos autē qua diximus via progreßi sumus, ob Nili & pagorum commoditatem. Ambrosiam, Thapsiam, Libanotidis species, Tamarices atq. Apocynon in aperta planicie nascentes reperimus.

Cap. LXXVII.
De Nitro, & Cancro quodam exiguo admirandæ naturæ.

TOTO illo die sub nostris tentoriis traducto, Carauannam sequuti sumus, aliámq. planiciem ingreßi, quæ per sex horarum spacium durauit; cùm illuxisset, in depreßiorem planiciē descendimus Nitro omnino obsitam, in quo equi & cameli pedum vestigia imprimebant: atque initio propter splendorem, salem esse arbitrabamur: nec facilè agnouissemus, nisi antea in Cairo id vidissemus. Non est autem Sal petræ: nam Nitrum naturale est, iisque notis quas veteres tradiderunt dignoscendum, nempe vt vstum multos cineres relinquat; Sal verò petræ nullos. Per eam planiciem ad dimidium ferè miliare progreßi sumus, paulóque vlteriùs mare attigimus, cuius secundum littus diu fecimus iter: frequentes Galei, caniculæque marinæ in littore pascentes nobis conspectæ fuere. Istic etiam peculiare quoddam Cancri genus, & admirandæ naturæ: nam media æstate, summisque solis ardoribus, cateruatim mare egressus, per eius littus vagatur, & ad tres balistæ iactus per arenam excurrit tanta celeritate, vt quis vix assequi queat, cùm tamen pusillæ castaneæ magnitudinem non excedat: cúmque integro die per summos solis æstus in sicco versatus est, noctu in mare sese recondit. Aristoteles Cancrum cursorem nomi-

nominat: plerique autem falluntur qui Dromonē, hoc est Cursorem appellant, atque inter cetaceos pisces reponunt: nam, vt dixi, pusillus hic est, eiúsque amplam descriptionem libro. 2. de Piscibus dedimus. Noctes tota hac nostra profectione nunquam adeò obscuræ fuerunt, quin obuia quæque conspiceremus. Ea nocte cùm paululum à Carauanna secessissemus, Sangiacus quidam Hierosolymam proficiscens, tumultu quodam excitato simulauit adesse Arabes. Quod cum intellexissemus, non magnopere commoti sumus: Ianissari etenim qui Dominum de Fumet comitabantur, animosi & bene instructi erant. Diu ante lucem discedentes Mediterranei maris littus reliquimus, atque claro mane Carauanna & Sangiacus substiterunt quorundam Iudæorum gratia qui in turba erant, quique munere illum affecerant, vt eos exspectaret. Atq. illi quidem astutè Veneris die sub vesperam longiùs progreßi erant, vt postridie quiescere possent: consuetudo enim apud illos est, ne die Sabbathi vllam operam faciant. Nos verò ipso Sabbathi die illos præceßimus, & in Carbassara muris cinctum, atque castelli in modum exstructum, diuertimus, apud magnum pagum, in quo victui necessaria coëmimus, illóque vespere vberiorem glebam inuenire cœpimus deserente nos arena. Istic Smyrnium copiosè nascitur, & Ambrosia, Alga tertia, Anchusa & Ligusticum. Inter Cairum & eum locum nullas alias arbores conspeximus, præter Palmas & lanigeras, quarũ mala siue fructus delicata, tenuíque lana pleni sunt, vt antè meminimus.

CAP. LXXVIII.

De plerisque arboribus, auibus, aliisque singularibus in Palæstina nascentibus.

SED ante quã in Carbassara perueniremus, adhúcque essemus in editiore colliculo, Balanum myrepsicam

inuenimus, præ iis quæ in Arabia nascuntur vastam admodum, Betulæ parem, sub qua magna Smyrnij quantitas nascebatur, semine, uti Coriandrũ, rotundo & valde odorato. Car-bassara vicini è longinquo conspeximus virentes quasdam arbores, quas initio non agnouimus: sed obseruatis earum ramis confertim in summo nascentibus, multisque foliis stipatim præditis, & elegantem vmbram præbentibus, crassóque ipsarum caudice, Sycomoros esse deprehendimus serie quadam in planicie dispositos, veluti apud nos Iuglandes. Circa Car-bassaræ porrò puteum aderant arbores Græcis Oenopliæ nuncupatæ, ab aliis Napeca. Est autem illud Car-bassara limes & initium fertilioris soli Palestinæ. Istorum verò diuersoriorum siue Car-bassara cùm per Aegyptum tum per Syriam portæ ferreæ sunt, areámque continẽt, propugnaculum in medio habentem, quo se viatores conferunt: intra muros parte interiore porticus sunt, sub quas noctu se recipere licet pluuio tẽpore, atq. etiam propter æstũ de die. Tota nocte cõclusi fuimus in eo Car-bassara, & excubias egimus, prædonũ Arabũ causa, quos nõ procul abesse, relatũ nobis fuerat. Carauanna quã reliqueramus, tota nocte iter fecit, & ante lucẽ nos præuertit; cõmodè enim vel ex longinquo exaudire potuimus, eámq. ob causam illico ad eã subsequendã nos cõparauimus. Nã consuetudinem hanc habẽt, vt si quis Sangiacus, vel Carauanna aliqua numerosa iter facit, cãpanam satis crassam cameli alicuius collo appendãt, quæ è longinquo etiã exaudiri poßit, ad cõmonefaciendum vniuersum comitatũ. Turcici proceres perinde lectica vehuntur atq. in Europa, at quã muli non gestant, verùm cameli. Inter Gazara, quæ prima vrbs est prouinciæ * Aegypti, & Belba, agros desertos inuenimus ob muriũ & soricum abundantiam: quos nisi deuorarent aues Percnopteri ab Aristotele nuncupatæ, à Gallis verò Boudrees, quas natura cateruatim eò mittit; nullam sementem

mentem possent facere incolæ, quin statim absumeretur. Prouenit istic Scilla, Thapsia, Ferula, Polium, Hastula regia. Deinde iter fecimus per agros, frumento, leguminibus, et fructiferis arboribus bene excultos. Sepes possessiones separãtes, Rhãno & Halymo constant, in quibus volitãtes obseruauimus Colluriones, Pies grieſches Gallis nuncupatas, quæ mures vorant quemadmodum tinnunculi. Vidimus etiam præteruolantes multos Vultures, aliásque aues carniuoras, quales suprà commemorauimus Accipitres Aegyptios. quidam è nostro comitatu Pelicanos appellabant, quod forma similes essent iis quos sanguine suos pullos alẽtes depictos viderant. Quoniam verò Pelicani vocabulum molestiam nobis exhibuit in inquirendo quænam auis hoc nomine donanda esset, notum facere voluimus, pro Pelicano sumendam esse eam quæ gemino ventriculo prædita est, quæque alia appellatione Onocrotalus dicitur: in quo Albertus lapsus est, eum pro Ossifrago sumens: nam Ossifragus is est qui à Græcis Phinis vocatur: quod vocabulum multis ansam præbuit varia de Phœnice cõmemorandi, auc longè tamen diuersâ à Latinorum Ossifraga quã nido incumbentem pingunt, pectúsque rostro aperiẽtem quo suos pullos pascat, vt ex historia quam Aristoteles de Phini prodidit, apparet; quẽ sequutus Plinius, Ossifragam describens, omnia illi attribuit quæ Aristoteles suo Phini, Aquila maiorem, & proximum ei genus, aduncis vnguibus & carniuoram, colore ex cinereo albicante: hebetẽ oculorum aciem habentem, benignam, pullos Aquilæ eiectos excipientem, & educantem donec prouolare queant.

Cognita est Gallis auis, quam appellatione Phini siue Latinorum Ossifragæ conuenienti nominant Offraye, quæ tamen Oßifraga non est, nec tali nomine dici debet, sed Haliæetus, quintum Aquilarum genus, circa flumina & stagna versans, librans sese ex alto, & præceps in

 pisces

pisces ruens discussis pectore aquis eos rapiens. Quatuor integris horis per apertam planiciem arboribúsque liberam equitauimus: tandemq́ Gazaram, quæ prima vrbs fuit quam in Iudæa inuenimus, peruenientes, in horto quodam vrbi vicino sub Palma tentoria fiximus.

* Ægypti, imò potius Palæstinæ, quæ veteribus, vt verisimile est, Gaza dicta fuit: sed & ipse Bellonius ad huius capitis calcem Gazaram in Iudæa locat.

CAP. LXXIX.
De vrbe Gazara.

GAZARA *muris non est cincta, veterem habet arcem quadrangulam in colle sitam, sed non firmã, cui præest Sangiacus quidam. Solum circa Gazaram fertile est, abundatque ficubus, oleis, Ziziphis, malis, punicis, & vitibus. Alit etiam nonnullas palmas, sed cuius fructus serò maturatur, regio etenim frigidior est. Iam ante trimestre, dactyli in Aegypto & Arabia maturuerãt, Gazaræ verò tum adhuc virebãt. Istic inuenitur lacerti nigri genus Stellio dictum, mustelæ ferè magnitudine, tumida aluo & crasso capite, quo etiam Iudæa & Syria abundant. Istic etiam auem conspeximus, quæ mea opinione reliquas cantus suauitate superat, quam Veteres venaticam auem appellasse arbitramur. Sturno paulo maior est, albo ventre, & dorso cinereo, quemadmodum Molliceps, quem Gros bec nominant, cauda nigra, alasq́ superante vt in pica, pici martij in modum volat. Omnis generis edulia in Gazara inuenimus, veluti panem, vinũ, gallinas, oua. Incolæ Gazaræ, Græci, Turcæ, & Arabes vineta sua diligenter colunt. Istic hæsimus vsque ad noctis crepusculum, deinde tota nocte per elegantes planicies iter fecimus Ramam versus: Postridie verò mane pagos in colliculis sitos secundum agros omni tritici genere instructos vidimus rectà à meridie ad Septentrionem tendentes: & quoniam Euro auster vehementer flabat,*

mari-

*marinorum fluctuum murmur exaudiebamus; non procul etenim à mari aberamus, & magnas Onocrotalorum turmas eò volantes conspiciebamus. Oenoplia siue Napeca Pyri altitudinem attingit, fructumq; fert siluestribus malis æqualem, & adeò similem vt vix dignosci queat, sapore dulci cum grata quadam aciditate coniuncto, nucleum continentem, oliuæ nucleo parem. Aegyptus, Syria, & Armenia hac arbore abundant, qua Græcia imò verò tota etiam Europa caret: perpetua fronde viret: eam ob causam libro de arboribus sempiterna fronde virentibus eius * icon reponetur. Repperimus in itinere planiciem sacchariferis arũdinibus & colocasia excultam, quam aqua ex puteo hausta rigabant. Inde Ramam peruenimus, vbi reliquo die hæsimus.*

* Istam Oenopliæ iconem nondum conspicere licuit, nec quæ hactenus vidi Bellonij de Coniferis & sempiterna fronde virentibus arboribus exemplaria eam continent.

CAP. LXXX.
De vrbe Rama.

AMPLA *olim fuit vrbs Rama, vt ex ruderibus apparet: nam cisternæ & fornices quæ etiamnũ supersunt, maiores sunt Alexandrinis, licet non adeò frequentes. Eius situs est in solo pingui & fœcundo: quoniã verò adeò rari sunt incolæ vt vix decẽ ædes inhabitentur, agri magna ex parte sunt inculti: coluntur tamen frumentum, hordeũ, legumina, & paucæ vites, isticq; venalia reperimus carnes, panem, vinum, & alia edulia. Potior incolarum pars Græci sunt. Acaciæ alterum genus copiosè ibi prouenit, atque alius frutex spinosus, quem à veteribus haudquaquam descriptum fuisse arbitramur, suspicamur tamen Myrrhæ arborem fuisse: cõtorto est caudice, denso, horrentibusq. spinis obsito. foliaq; habet Acaciæ similia, sed paullo maiora. Rama ante lucem digreßi, per pinguia arua iter fecimus, in quibus frumentum facilè*

cile enatum fuiſſet: ſed incolæ ſuum commodum negligentes, ſegniter admodum terram colunt. Sub auroram valles montanorum Hieruſalē ingreſſi ſumus, in quibus longiùs progreſſi, montiumque præcipitiis vtrimque concluſi, quoſdam Arabes hinc inde è tumulis deſcendētes, ſtrepitumque facientes inuenimus, qui ſimulatque nos conſpexerunt, pecunias expoſcebant, ſimulantes ſeſe nos adoriri velle: commonefacti autem quòd tales nebulones exteros expilare ſoleant, cùm illis præualent, eos contemſimus; Prætexentes autē ſibi regionis tutelam ab Imperatore Turcarum cōmiſſam, exigua pecuniæ ſumma, donati fuerunt: tametſi nos aggredi non auſi fuiſſent: nam præter ordinarium comitatum, Dominus de Fumet in Gazara alios decem Ianiſſaros ſibi adiunxerat, permiſſu Sangiaci illius vrbis. Sed illi etiam adeò verſuti ſunt, vt ſi peregrinos numero ſe ſuperare, vt ipſis reſiſtere queant, animaduertant, nunquam illos adoriantur.

CAP. LXXXI.
De Hieruſalem in montanis ſita.

ADEO *abundant hæc montana omni arborum genere, ſiluestribúſque & aromaticis herbis, vt monti Idæ in Creta comparari poßint, cui etiam temperamento & aliis dotibus reſpondent. Excolitur terra in ipſis ſcopulis ſcalarum in modum: vnde cognoſci poteſt veterum Iudæorum diligentia & induſtria, qui ſolum alioqui petroſum & ſterile, cultura fructibus abundans reddiderunt. Similis diligentia obſeruatur veterū Græcorum qui Aegei maris inſulas habitarunt: quarum plurimas cōſpeximus nunc deſertas, & vix centum incolas alentes, in quibus olim plures quàm ſexies milleni viuere potuerunt, vt apparet ex tumulis & collibus, qui antiquitus ex firma materia per ſcalas exædificati fuerunt, ad retinendā terram ne per præcipitia deuolueretur, & in ea ſtirpes naſci poſſent. Inſulæ Ceos, Milos, Andros, Naxos, Paros, &*

pleræ-

pleræque aliæ, ea diligentia à veteribus Græcis fuerunt excultæ, vt eas vberiores redderent quàm plana loca. Sic etiam Iudæi cùm solum haberent sterile, vti dixi, & ad alendas vites aliosq; fructus ineptum, magno labore & sumtu fœcundos reddiderant colles, vt apparet ex structuris quæ etiamnum permanent, veterémque maiestatem quodammodo resipiunt. Arbores sponte in illis montibus nascentes sunt Andrachne, Picea, Aria, Ilex, Terebinthus, Lentiscus: plantæ, Cistus, Ledon, Tymbra, Smilax aspera, Maron, Origanum Heracleoticum, Tragoriganum, Saluia, Stachys, Ruta siluestris, Trifolium Asphaltites, Cyclaminus, Vmbilicus siue Cotyledõ, Thymus, Hyssopus siluestris, à nostra domestica differẽs, quæ tamen Cretæ ignota est. Montium pars quæ ad Occidentem vergit, vitium aliarúmque fructiferarum arborum, vt olearum, ficuum, malorum punicorum opulentissima est, si cum aliis quæ siluestres duntaxat arbores gignunt, conferas.

CAP. LXXXII.

Breuis itineris inter Cairum & Hierusalem supputatio.

Ex nostri itineris supputatione liquet, Cairum nouem duntaxat, aut ad summũ decem dierum itinere ab Hierusalem distare. Verum quidem est nos vtcunque properasse: nam die Sabbathi, vigesima nona Octobris, Cairo discessimus; & die Martis, octaua Nouembris, Hierusalem peruenimus. Postquam quatuor milliaria per montana confecissemus, fontẽ ad cuiusdam templi rudera inuenimus, quod Monasterium aliquando fuisse, idque Christianorum Latinorũ, credimus, vt ex picturis coniicere licet, & ex muri vestigiis. Istic sumto prandio, in Hierusalẽ pernoctauimus. Peregrini qui eò adueniunt, hospitio excipiuntur pro cuiusque quam profitentur religione. Nam si Romanæ Ecclesiæ ceremonias sequuntur, quos illi Latinos appellant, apud Franciscanos extra vrbem in monte Sion sitos excipiuntur: si Græcos ritus amplε-

plectuntur, concedunt ad Caloieros Græcos in vrbe apud sepulchrum habitantes: si ex prouinciis Presbyteri Ioannis, apud monachos Indos locum habent: sic & reliquæ nationes Christianam religionem profitentes, vt sunt Georgiani & Armenij. Franciscani plerumq. sunt triginta aut quadraginta numero, variarum nationum: sed tamen magna ex parte Itali. Peregrinos per omnia Hierosolymitani territorij loca sacra deducere solent: eam ob causam interpretem quem ipsi Droguement appellant, suis sumtibus alunt, Turcicam, Arabicam, Græcam, Italicam, & alias linguas callentem, vt sermonem conferat cum incolis, & peregrinorũ nomine respondere queat, atque illos per omnia loca sacra deducere. Singulis noctibus excubias agũt Franciscani, mutatis in singulas horas personis, & supra muros stantibus; quoniam eorum monasteriũ extra vrbẽ cũ sit, sibi metuũt à latronibus Arabibus: nã licet monasterij muri sint admodum alti, ne tamen incolæ eius regionis ipsos adoriantur, formidant.

CAP. LXXXIII.

Succincta descriptio sacrorum locorum Hierusalem.

VICINA *Hierusalem regio bene culta est, præsertim vrbi vicinior. Vineta diligenter exculta sunt. Nascuntur istic mali, amygdalæ, ficus, & oleæ quæ multum olei reddunt: habent autem oleæ peculiarem notam qua à reliquis differunt, nam viscum quod eis innascitur, rubris baccis est præditum, magno incolarum damno, quoniam steriles oleas efficit. Sumtus quos Franciscani faciunt, ex Latinorum, quos vocant, prouinciis illis subministrantur: designatas enim habẽt suas eleemosinas variis Europæ locis, ab eius ordinis præfectis, Gardianos appellant, collectas, præsertim autem in Cypro, Gallia & Italia. Nobis referebant, se ex Germania & Anglia solere accipere, sed nihil ad illos nunc inde deferri. Nullus alius in Hierusalem Latinorum monachorum est ordo quàm Franciscanorum. Postridie quidam ex iis diluculò nos*

deduxerunt ad loca circa Hierusalē sacra, monasteriumque egressis, demonstratus nobis primùm omnium locus in quo Christus cum discipulis cœnā celebrauit: sed Turcæ eum Franciscanis ademerant, Mesguedámque Mahometi consecrarant. Verùm Dominus de Aramont illis restitui curauit, vicinus enim est eorum monasterio. Longiùs à monasterio digreßis, locum demonstrarunt, vbi Iudæorum, ne discipuli Diuæ virginis corpus efferrent, prohibere volentium, brachia diriguerunt, vrbis portæ contiguum: deinde murum vrbis sequentes, apud vallem Iosaphat vidimus vbi D. Petrus abnegato Christo plorauit. Secundum eum murum est templum virginum, in vrbis angulo situm, nunc Turcarum Mesgueda. Paulo infrà in eodem angulo conspicitur triangularis lapis, quem aiunt esse cuius in sacra pagina Psalmus mentionem facit, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes. Inde descendentes in vallem Iosaphat, torrentem Cedron transiuimus, lapidis iactu ab vrbe distantē, aqua alioqui carentē, nisi cùm pluit: istic lapis in quo impressa sunt Christi pedū vestigia cùm è ponte decideret: huic cōtigua duo sunt sepulchra in rupe incisa pyramidis in morē; pleriq. Esaiæ & Hieremiæ esse arbitrātur. Collem conscendētes, arboris è qua Iudas se suspendit, locum vidimus. Circumdato colle, vt vrbs nobis amplius non appareret, sacellum dirutum conspeximus, quod Magdalenæ ædes fuisse perhibent: iuxta quod est lapis cui insedisse Christus dicitur de suscitando Lazaro cum illa verba faciens; vix quarta miliaris parte abs Hierusalem distat. Paulo vlteriùs est exiguus pagus in quo sepulchrum Lazari quem Christus excitauit: sed vt id conspicere possemus, in fornicem quandam instar cubiculi amplā & firma materie exstructā descendēdum fuit, in qua tumulus altaris altitudine, in quo peregrini sæpe Missam cani curāt. Inde digressi, & Hierusalem repeten-

petentes, locum in quo Sycomorus, cui maledixit Christus, fuit, vidimus: ea pars Bethania nominatur. Versus Betphage conscendentes per aspera & confragosa loca, ad dextram deflleximus quà ad Oliueti montem iter est: atque hac ratione summa semper petentes, longè vicinos limites prospicere poteramus, quoniam celsissimo circa Hierusalem loco consistebamus. Transiuimus deinde quà Christus ingressus est Hierosolymam, & vbi conscendit asinam, quã dissolui & cũ suo pullo adduci imperauerat. In edito isto loco consistentes, & ad Meridiem nos obuertentes, plana Hiericho, marèque mortuum, alio nomine Asphaltites dictum, vbi Sodoma & Gomorrha absorptæ sunt, conspiciebamus: obuersis deinde ad sinistram, ex eodem monte nobis ostendebant Franciscani locum in quo Discipuli multa perpetrarunt. In colle Oliueti siti, commodè vrbem Hierusalem perspiciebamus, quòd editiore loco essemus quàm ipsa vrbs. Inde per eum locum iter fecimus, vbi Christus dixit, Væ tibi Hierusalem.

CAP. LXXXIIII.
De Diuæ virginis sepulchro in valle Iosaphat.

SACELLVM *est in summo Oliueti monte à Christianis fabricatum, in quo conspicitur vestigium vnius pedis Christi saxo impressum, cùm à resurrectione in cælum conscendit: alterum autem translatum ferunt in regionem Latinorum. Alius est tumulus, æqualis altitudinis, in quo aliud sacellum omninò ruinosum. Redeuntes Hierosolymam, atque descendentes per montis Oliueti radices, semitam transiuimus in qua D. Paulus sedebat, cùm D. Stephanus lapidaretur: deinde inferiùs tres lapides vidimus, in quibus obdormierunt discipuli dum Christus orabat: itẽ vbi Christus captus fuit, & D. Petrus Malcho aurẽ abscidit. Hæc verò omnia loca secundo aut tertio lapidis iactu ab inuicem distant. Regressi per pontem Torrentis Cedron, conspeximus in valle Iosaphat*

locum

locum, in quo Christū sanguinem & aquā sudasse aiunt, atque hîc sacellum exstructum. Ad huius latus, tumulus est D. Virginis & D. Annæ; est autem hic tumulus subterranea fornix è magnis complanatísq; saxis exstructa, atque crassis lapideis columnis sustentata: lati sunt gradus scalæ per quam descendendum est: est enim sacellum sub terra, Helenæ Constantini matris iussu, vt putatur, exstructum. Vallem Iosaphat egressis, & ad Portam auream tendentibus, demonstratum est quà Romani, vrbe à Vespasiano & Tito obsessa, murum perfregerunt, & vrbe potiti sunt. Quà verò Christus Hierosolymam ingressus est, Porta aurea est; quam quoniā clausam inuenimus, murum vsque ad montem Sion circuiuimus. Omnia igitur prædicta loca ante meridiem conspeximus, longum et enim non erat iter. Reliquum diem impendimus visitandis Monasterio vicinis locis, nempe eo qui multis foraminibus abundat, in quibus cadauera imposita viginti quatuor horarum spatio absumūtur. Paulo infrà probatica piscina est, vallem Iosaphat irrigans. Inde ad Sepulchrum Domini iuimus, quod in vrbe est, in magno templo quod Helena Constantini mater exstrui curauit. Nouem autem ducati persoluēdi cuicumque sepulchrū ingredi volēti; nemo etenim siue diues, siue pauper sit, immunis à solutione est. Nam qui tributum illud in censu habet, octo ducatorum millia Turcarum Imperatori pendet: hinc fit vt publicani isti à peregrinis nummos extorqueant, alioqui non ingressuris. Franciscani verò & Caloieri Græci, aliorumq; Christianæ professionis ordinū viri, sine precio ingredi & egredi poßūt. Turcæ magna cum reuerentia illud tuentur, & cum deuotione ingrediuntur. Istam pecuniæ summam imposuisse dicuntur Pisani, cùm vrbs Hierosolyma sub illorum esset imperio, atque ab eo tempore conseruatam esse illam pecuniæ extorquendæ consuetudinem.

CAP. LXXXV.

De Christi Domini nostri sepulchro, deque Hierosolymæ ruderibus.

HIEROSOLYMA *paucis ab hinc annis nouis & prealtis muris cincta est, sed infirmis, quæque bombardarum impetum minimè ferre possent. Plana sunt ædium tecta, atque officinæ in primariis plateis fornicatæ, vt in Alexandria: sed inæqualis est comparatio. Nã Hierosolymorum fornices ex quadrato lapide superbè exstructæ sunt, quæ nonnullis adhuc locis persistunt ab eo tempore quo Iudæi merum istic imperium obtinebant. Aromatarij Hierosolymitani, varias, quemadmodũ in Cairo, linguas callent. Christianæ religionis populi Hierosolymam ablegare solẽt homines plures vel pauciores, pro regionis ratione, qui in vrbe apud sepulchrum habitẽt: hinc fit vt duodecim varia & inter se differentia Christianæ religionis idiomata numerẽtur: verumtamẽ octona duntaxat comperimus, videlicet nationis Latinæ, quam ipsi Franke appellant, quæque, omnibus antecellens, omnes comprehendit Romanæ Ecclesiæ obediẽtes; deinde Græcæ, illis Romæos dictæ, quæ Papæ mandatis non paret, sed suos Patriarchas peculiares habet: tertiæ Armeniæ, cuius ritus nostris magis accedunt quàm Græcorum: deinde aliarum consequenter, vt Iacobitarum, qui eius regionis sunt quæ à D. Iacobo Maiore ad fidem conuersa est. Georgianorum, qui suis legibus reguntur, viciniique sunt Persis, eorumq. limites extenduntur in Indiã vsq. Orientalẽ, à nemine subiugati, & nemini parentes: Christianorum qui à cingulo denominationẽ sumserunt, Coftique cognominãtur, & à Diuo Thoma ad Christianam fidem sunt conuersi: Indorum, qui ex Presbyteri Ioannis regione missi sunt, Abyssiniq; appellantur, admodum nigri, sed non vt Æthiopes. Quoniam autem in igne baptisati sunt, tribus adustionibus sunt insigniti, vna suprà nasum*

nasum inter oculos, reliquis duabus ad tempora, & circuncisi: Nestoriensium & Maronitarum, qui non differunt ab Arabibus. Singulæ istæ nationes peculiare habent sacellum, quoniam in quibusdam articulis inter sese differunt, atque aluntur pecuniis quas Principes singularum prouinciarum illis mittunt. Græci Chorum templi obtinent, & Caluariæ custodia illis demandata est. Latini, Sepulchri custodiam obtinent. Huius Sepulchri templum comprehendit totum Caluariæ locũ qui in plano situs est, non in monte, vt plerique æstimarunt; sublime est & rotunda forma: in alto apertum est, & inde recipit lumen. In huius rotunditatis centro est Sepulchrum Domini, conclusum sacello quodam fornice rotunda tecto ex solido marmore. Præfectus siue Gardianus Franciscanorum in monte Sion, præbere solet diploma peregrinis qui ab alio missi sunt, siue testimoniales litteras, quæ fidẽ faciant eos istic fuisse, continentes sigillatim alia pleraque, quæ breuitatis causa prætermisimus.

CAP. LXXXVI.

De deserto in quo tentatus fuit Christus, & de Iordane fluuio.

EXPEDITIS nostris equis, vt postridie ad flumen Iordanẽ proficisceremur, sub oleis extra vrbem illam noctem traduximus, & ante lucẽ inter Orientem & Meridiem tendentes, polũ arcticum ad sinistram relinquebamus. Summo diluculo ante quàm plana Hiericho ingrederemur, Camelorum turmam procul conspeximus Myrobalani citrini folia depascentium ad sinistram: vnde plerique ex nostro comitatu magno metu affecti fuère, Arabes, qui nobis insidiarentur, esse existimantes: imo ipsos Ianissaros, quos Sangiacus Domino de Fumet addiderat, tantus metus occupauit, vt consisterent, suo idiomate dicentes, Arabes de nostro aduentu fuère admoni-

ti: atque animi vilitate correpti, ignem quem in sclopetorum funibus gestabant, exstinxerunt, vt cùm Arabes aduenirent, tali signo intelligerent se non voluisse illis resistere, & solos Christianos adorirētur. Sed Dominus de Fumet, magni vir animi, & ex eius comitatu sex generosi nobiles Galli, ex familiis videlicet de Rostin, de sainct Aubin in Picardia, de Perdigal in Vasconia, du Val, atque alij plurimi, ipsius præterea familia, in qua erat Iustus Tenellus, vir litteratus, quem Rex Franciscus I. scientiarum restaurator, illi adiunxerat, vt Græcos codices perquireret, habentes singuli suas bombardas, primus ex equo desiliit, & omnibus qui in ipsius comitatu erāt, vt sequerentur edixit. Ianissari tamen in plana nondū descendere audebant, sed in monte subsistebant, atq. rei exitum exspectabant. Nos verò cōfecto multo itinere, equos denuò conscendimus: tum demum Ianissari animaduertentes nullum subesse periculum, in plana descenderūt, & nos subsequuti sunt; intellexerunt camelos in planicie pascentes duntaxat fuisse, qui talem illis metum incussissent. Tandē peruenimus in pagum, vbi aliquādo Hiericho fuit, nunc verò turris quædam quadrangula superest, columbario vix firmior. Stirpes per hanc planiciem nascentes, in memoriam reuocarunt pusillam quandam plantam, quam nonnulli impostores monachi Rosam Hierichontis appellarunt, cuius radice aquæ imposita cùm plantula hæc aperiatur & sese explicet, satis tolerabilis imposturæ prætextum sumserunt, vt admirationem spectantibus inducerent, affirmantes eam in vigilia Natiuitatis Dominicæ duntaxat aperiri, vel cū mulieres partus difficultate laborant. Qui illius naturam ignorant, alio tempore non posse aperiri existimant, attamen falluntur. Argumentum sumserūt ex sacra scriptura, quæ habet: Sicut plantatio rosæ in Hiericho: *cùm tamen de vulgari rosa rubra siue carnei coloris sit intelligendum.*

Nam

Nam hæc apud Hiericho non nascitur; sed eam in Arabia, deserto maris rubri littore per arenas nascentem iam obseruaueramus. Non minus hallucinati sunt alij, qui illius iconem pro amomo exhibuerunt, cùm nequaquam sit amomum. Hiericho planicies vndique montibus cincta est: hanc, quà Meridiem spectat, alluit mare mortuum, nullum habens exitum, sed sub terra sese exonerans. Ad Septentrionem obuersi, regionem videbamus vbi Iordanis, qui mediã Hierichontis planiciẽ secat, exoritur: Ad Orientẽ verò spectantes, Arabiæ petrææ montes, qui non procul inde absunt, sed eò ferè vsque radices extendunt, aspiciebamus: ab Occidente autem, Hierosolymæ montes nostris oculis obiiciebantur. Lycij frutices, myrobalaniq; citrini, è cuius nucleis incolæ oleum eliciunt, arbores in hac planicie nascuntur; acacia altera istic etiam frequentissima. Amnis Iordanis à Septentrione in Meridiem tendit, non adeò latus, quin puer lapidem in contrariam ripam iacere possit, septem aut octo fortè orgiarum latitudinis, alueiq; non adeò profundi vt nauis per eum vehi possit: in eo Peregrini sese abluere solent. Innascuntur salix nigra, myrica, vitex, & multa arundinum genera, quas Arabes ad varios vsus aptant. Etenim ex vno genere iacula, tela, & leues lanceas conficiunt: ex alio genere sagittas, quinque asprorum precij, quibus vix alij quàm Satrapæ vtuntur: aliud item genus diligenter legunt in alium vsum: nam Turcæ, Græci, Armeni, Arabes, Persæ, Iudæi, Aegyptij, auium pennis in scribendo non vtuntur, sed hac arundine elegia nuncupata scribunt: eam prius in Athou montis riuis obseruaueramus. Conspecto porrò fluuio & mari mortuo, apud arcem dirutam iter fecimus, tumulo cuidam impositam. Inde ad fontem profecti sumus quem Plinius Callirhoën appellat, quemq; Helisæi esse dicunt. Aëtius nostra opinione Fontem Solis nuncupauit. Eius aqua limpida & gelida est, magnumq;

riuũ efficit, in quo Sisymbrium vtrumque, Iunci, & similes nostratibus herbæ proueniunt. Quod si verum est Balsamum vnquam in hac planicie excultum fuisse, non procul ab eo fonte creuisse credendum est. Fidem non adhibemus quibusdam magni nominis viris, qui adeò excellentes dactylos in hac planicie nasci existimarunt: nam cùm palmæ quæ illic nunc crescunt, suos dactylos ad perfectam maturitatem non perducant, nunquam istic præstantes fuisse arbitramur: nisi quis dicat eius regionis clima immutatũ esse, quod tamen fieri nequit. Nos istic sub Myrobalanis & Ficubus quæ eum riuum inumbrant, cibũ sumpsimus. Deinde per lapideos gradus cõscendimus in eum locum vbi Christus ieiunauit, non procul à fonte dissitum; tres sunt istic fornices in rupe incisæ atriorum in modum, aliæ supra alias: deinde in culmen montis vbi diabolus Christum tentare voluit. Sacelli cuiusdam istic ædificati vestigia adhuc apparẽt. Inde descendimus, Hierosolymam redituri. Sacellũ olim à Christianis exstrui iussum in deserto in quo D. Ioannes Baptista concionabatur & baptisabat, iam verò dirutum, apud amnẽ Iordanem conspicitur. Credibile est D. Ioannem in solitudine locustis vesci potuisse: nam Græci Auctores scriptum reliquerunt locustæ genus esse ἀσίρακος ἢ ὄνος dictum, quo Afri vescerentur: quod hîc adiicere voluimus, quoniam illæ ipsæ sunt quæ Diuo Ioanni in cibum cesserunt, quásq; Afri in deliciis habebant, non medicamenti, sed alimenti loco.

CAP. LXXXVII.

De Bethlehem & Ebron.

POSTRIDIE, sumto prandio in monasterio Franciscanorum, ad Bethlehemiticum iter, quod binorũ duntaxat est milliarium, nos comparauimus. Emenso dimidio miliari, vastam Terebinthi arborem inuenimus, sub qua Diua

Diua Virgo quiescere solebat, cùm ex Bethlehem Hierosolymam proficisceretur, iuxta quendam agrum, lapillis quibusdam rotundis obsitum, magnitudine & forma Ciceris. Vulgus persuasionẽ hanc habet, Diuam Virginem, dum hac iter faceret, quendam conspexisse qui cicer sereret, eumq́ interrogatum quidnam ageret, respondisse, lapillos sero: & ab eo tempore solum petrosum remãsisse, tamquã cicer in lapillos fuisset transmutatũ. Lapidis iactu ab illa Terebintho magna cisterna secundũ regiã viam in rupe incisa conspicitur, quæ pluuia aqua eáq. potabili impletur. Itaque pedetentim progredientes binas dũtaxat horas insumsimus donec Bethlehẽ perueniremus, exiguũ pagũ & casulis malè instructũ, nihilq́ elegãs continentem, præter magnum & superbum Franciscanorum monasteriũ, quod Helena fabricari iussit (eius templum crassis columnis marmoreis sustentatur, & marmoreis tabulis vndique cingitur; quas Turcæ sustulerũt, in suarum Mesguedarum ornatum) & templũ Salomonis dictum, quod nunc in Mesguedam Mahumetanis dedicatam consecratum est. Monstrantibus Franciscanis, in fornice sacelli, sub maiore templo, locum vidimus in quo Christus de Maria virgine natus est: deinde Diui Hieronymi, discipulorumq́ eius, & Innocẽtium sepulchrum in eodem templo. Sumpto in Bethlehem prandio, vlteriùs descẽdimus ad duas elegantes Oleas & Ficus, apud quas Angeli Christi natiuitatem pastoribus annunciarunt: fuit istic olim sacellum, sed nunc dirutum, sola fornice restante, in qua Maron, Tragoriganũ Zigis, Thymbram, Onitin, & HeracleoticumOriganum obseruaui. Maturè in monasterium regressi, accinximus nos ad profectionem in Hebron, quod ab Hierosolyma septẽ aut octo milliaribus distat: semper verò in Hierusalem inueniuntur muli & asini conductitij. Discessimus ex Bethlehem ante lucem, & per loca montana & admodum difficilia sa-

*tis maturè in Hebron peruenimus. Sepulchra Adami, Abrahami, Isaaci & Iacobi sunt in Mesgueda Turcarum, quæ per foramen in muro factum Christianis videre licet, minimè autem Mesguedam ingredi. Iudæi nobis persuadere volebāt, regione quadam supra Hebron alios Iudæos habitare, à quibus litteras acciperent sæpissimè, non tabellariis Iudæis, sed exteris: quoniam transeundus est amnis sine intermissione fluens, die Sabbati excepto, quo eius alueus omnino exsiccatur: & quandoquidē tali die ipsis iter facere non licet, nec is amnis nauigabilis sit vt alio die traiicere queant, mutuo conspectu frui nō posse. Iam illud mendacium esse liquidò constat, tametsi non recens: nam Plinius simile quidpiam scribit lib. 31. cap. 2. In Iudæa, inquit, riuus sabbatis omnibus siccatur. Cùm autem in Iudæa essemus, verum id non esse comperimus, quemadmodum neque illud quod plerique arbitrantur, Iudæos singulis diebus Veneris sacri, profluuio sanguinis laborare: nam nos tali die cū iis versantes, simile quidpiam non deprehendimus. Nobis porro demonstratus fuit locus in quo Abraham tres vidit & vnum adorauit, extra pagū Hebron, ad agri cuiuspiam fossam in quo Adā creatus dicitur: hunc notat terebinthus triplici caudice ex vno trunco prodeunte. Hebron rudera indicio sunt, frequentiùs olim habitatum fuisse, quàm nunc sit. Redeuntes Hierosolymam, deflexinus ad fontem quem signatum appellant: in itinere similes stirpes obseruauimus, quas prius in Rama, & Hierusalē: deinde per pagū trāsiuimus vbi D. Ioannes natus est, & tēpli cuiusdā à Christianis olim istic ædificati ruinas vidimus. nunc ab Arabibus incolitur, in quo cisterna lacuū in formam exstructæ: nam fonticulus est perennis. Suprà locus, vbi * Anna Elizabeth visitauit: tumulus is est multis oleis consitus. Eo die sub vesperam in monasterium Franciscanorum rediimus, & istic pernoctauimus: postridie, visitatis*

* forte legendū Maria

sigil-

ſigillatim omnibus in vrbe rebus, in ſepulchrum Domini cubitum nos contulimus: peregrinis etenim licet cibos eo inferre & per triduum hærere, ſi volent, aut quotieſcunq. lubebit ingredi, modò (vti diximus) nouem ducatos perſoluerint. Hieroſolymitanæ plateæ, in quibus mercatorum tabernæ, in fornicem tectæ ſunt (vt in reliquis Turcici imperij vrbibus) atque anteridibus poſtica parte firmatæ ſiue fultæ. Hieroſolyma Sangiaci ſedes eſt, qui certo numero Spahiz, hoc eſt, equitũ præeſt: Sangiacus autẽ Regionis præfectũ ſignificat. Spahiz verò non liberè vagantur per pagos Hieroſolymæ vicinos, ruſtici etenim eos ferre nolunt, ſed in vrbe apud Sangiacum verſantur. Ceterùm mirum eſt Sangiaci munus adeò eſſe mobile apud Turcas. Nam ſæpiſſimè accidit, vt qui per ſemeſtre duntaxat eiuſmodi munere in aliqua vrbe functus ſit, ad minimum Turcici Imperatoris mandatũ, alteri cedere cogatur. Atque interdum contingit vt qui ex Africa in Europam vel Aſiam ablegatur, conſumpto ferè ſemeſtri in itinere, antè quàm cum ſua familia perueniat ad locum ſibi præſcriptum, ſi paulo poſt in alium locum ablegetur, nõ renitatur: eaque ratione hinc inde diſcurrendo, perpetuò motoriã aget vitam, non minus quàm omnes munere aliquo fungentes & milites Turcici. Sunt verò circiter duodenæ Sangiacorum præfecturæ, per Syriam, Iudæam, & Damaſcum, quæ donantur intimis aulicis Baſſarum Conſtatinopoli hærentium. Ad eos enim ablegat Turcarum Imperator quos promouere vult: eamq; ob cauſam permutãtur præfecturæ ex Superioris voluntate. Poſſent itaque huiuſmodi munia comparari cum Prouinciarum præfecturæ donationibus, niſi hæ donationes perpetuæ eſſent: Sangiacorum autem præfecturæ donantur, permutantur, & adimuntur pro Principis arbitrio: ſinguli enim ad ſublimiora adſpirãtes, obſeruãt, muneribusq; demerentur Baſſas, vt eorum opera, opimiores obti-

obtinere queant præfecturas: sicq́; gradatim subeunt, pro fauoris ratione, quem aucupari possunt: cuius rei documentum nobis dedit Sãgiacus qui tũ temporis Hierosolymis præerat. Nã postquã anno in Tana vrbe egisset extima Euxini ponti, facta permutatione in Peloponẽsum ablegatus fuit, & inde post semestre Hierosolymã. Hunc exempli causa in medium adduximus: quoniam reliquorum Sangiaci officiorum eadem est ratio.

CAP. LXXXVIII.

Terrestre iter ab Hierosolyma Damascum, quæq́ue arbores spinosæ Hierosolymitano agro frequentes sint.

PERQVIRENTES *circa Hierosolymitana mœnia stirpes, Hyoscyami genus obseruauimus Europæ ignotum. Diligenter autem examinatis spinarum generibus, quòd certiores fieri cuperemus è quanam spina contexta fuerit corona, Christi capiti imposita, nullóque frutice spinoso frequentiore inuento quàm Rhamno; arbitramur coronam ex eo contextam fuisse: nam neque rubũ, aliúmve spinosum fruticem istic crescentem inuenimus, præter paucas Cappares spinosas. Cùm autem Itali Rhamnum vulgariter appellent Spina sancta, præsertim circa Maceratam & Pisaurum (vbi sepes eo constant, quemadmodum Hierosolymis) hoc loco id subiicere voluimus: huc accedit, quod veteres Auctores Arabes, fruticem è quo contexta fuit Christi corona,* Alhansegi *appellent, quod vocabulum Latini interpretes Coronam spineam verterunt. Fructiferæ istic arbores proueniunt, Ficus, Oleæ, Punica malus, Zizipha, Prunus. Cùm verò lignarij mercatores in vrbibus varia lignorum genera adseruare soleant in suis ædibus & fabrorum tabernis: vix suspicari licet, ex altero quàm suprà memoratarũ arborum ligno, Crucem fabricatam fuisse. Rebus ad profectionem para-*

paratis, discessimus die Martis sub vesperam Hierosolymis, peruenimúsque in Car-bassara ferè dirutũ, contiguum perenni fonti, in pago Elpira nuncupato, duobus ab Hierosolymis cum semisse milliaribus distante. Huius pagi rudera, celebrem & magnum aliquando fuisse declarant: fertur ex eo loco rediisse Hierosolymam Diua Virgo, vt Christum quæreret, dum istic hæsisset vt in templo cum Doctoribus disputaret. Fœcundum est hoc solum vitibus, ficubus, & oleis. Media nocte inde descendentes & ad Septentrionem tendentes, per agros Sesamo & Xylo consitos iter fecimus, montésque circumquaque habuimus Esculo, Aria, Ilice, & Coccigeris fruticibus virentes, quibus Cocci grana incolæ colligunt, Venetisque mercatoribus venundant, qui ea undique conquirunt. Obseruauimus etiam Elæprini siue Alaterni arbores, Terebinthos, Andrachnes, stirpes Tragorigani, Serpilli Zygis, Onitidis, Mari, & Libanotidis quasdam species: ne quis verò ægrè ferat si per Libanotidem haud intelligimus Rorem marinum; quoniam eius duntaxat quinta est species. Sensim semper descendentes (est etenim Hierosolyma edito loco sita, & vndequaq. ad eam itur, perpetuò, ascendendum est) admodum properabamus, quoniã nostra iumenta in vrbe quieuerant: peruenimus itaque meridie Napolosam, quæ nostro iudicio antiquitus Sichar vel Sichem dicta fuit, in Samaria sita, postea Neapolis appellata; apud quam octaua milliaris parte in valle conspiciuntur rudera exigui cuiusdam templi, vbi puteus fuisse perhibetur vnde Samaritana aquam hauriebat dum Christus ab ea peteret: nunc vacuus est solùm locus in agro ad regiæ viæ dextram Napolosa egressis, vbi reliqua diei parte perstitimus sub Mori albæ arboribus. Napolosæ vicini colles fructiferis arboribus egregiè exculti sunt. Oleæ in magnam crassitiem adolescunt, viscoque rubris baccis præ-

dito onustæ sunt, quemadmodum Hierosolymitanæ, non adeo tamen feraces, vt quæ graciliores ramos habent. Albæ mori arbores colunt ad bombyces alēdos, quemadmodum & pumiliones ficus. Ficus porro Aegyptiacæ & Arabicæ non minus ferè exsuccũ gignunt fructum quàm Sycomori.

Cap. LXXXIX.

De Nazareth vbi Diuæ Virgini amuntiauit Angelus, ipsam Christum parituram, & viri Arabis descriptio.

Est Napolosa in accliui collis sita, castellúmque habet vetustum: quótque Hierosolymam proficiscentes aut inde redeuntes istac iter faciunt, binos in singula capita ducatos pendere necesse est. Nos igitur diu ante lucem inde digressi, per montes & valles iter fecimus, fontibus & riuulis è montibus labentibus irriguas: norunt etenim incolæ per canales hinc inde distribuere, vt fœcundius solum reddant: sub vesperam in Nazareth peruenimus, exiguum pagum inter colles irriguos situm, Galileæ regione. Quidquid diei supererat, in Nazareth visitando insumsimus, & locum in quo Angelus D. Virginem salutauit vidimus, sacellum videlicet exiguum in fornicem exstructum, quo per gradus descendendum, nam subterraneũ est: templi etiam cuiusdam olim à Christianis dum eam regionem possidebant, exstructi rudera istic conspiciuntur. Nazareth ab Arabibus incolitur, viris breuibus & gracilibus, vt sunt reliqui Arabes. Eorum vestis, talaris tunica est, ad suras vsque demissa, pilis caprarum contexta, albóque & nigro coloribus distincta, atque sine arte ruditer consuta, quam cingulo coriaceo quatuor digitos lato præcingunt, cuius fibula quo latior est, eo magis se exornatos putant. Falcatum pugionem, non à cingulo pendentem, sed à cingulo lateri adstrictum gestant: interula talarem vestem longitudine superat & ad talos demittitur, manicis admodum latis & vestis mani-

manicas excedẽtibus: pilei acuminati, & replicati instar pilei Ducis Veneti, colore nigro (ad Aegyptiorum differentiã, qui rubri sunt) & crasso panno Xylino inuoluti: nullus braccarum caligarúmve apud eos vsus sed solæ mulieres eas gestant, quemadmodum Turcicæ: Cothurni prealti ad talos vsque. Cùm iter aliquò instituunt, singuli vel plures, pacis vel belli tẽpore, hieme vel æstate, dextrũ brachium manica exerunt, humeróque cum dimidio pectore nudo incedunt, vt, si necesse sit, facilius arcum intendere queant, & ad pugnam expeditiores sint: tum etiam vt animosos se esse demonstrent. Opulentiores laneo pãno amicti sunt: alioqui abs ceteris, quorum iconem hîc subieci, non differunt.

Eorũ arcus & pharetræ à Turcicis differunt, & Græcis similiores sunt: nam Turcici Asiatici breues, affabrè facti, incurui & validè tensi sunt: Cretenses, cùm qui in Spha-

Sphagia adiunctis hirci feri cornibus, tum qui in Candia vrbe additis bubali cornibus conficiuntur; Turcicis maiores sunt, crassioréſque & longiores sagittas requirunt: sic etiam Arabum arcus Turcicis cùm sint maiores, longioribus sagittis opus habent, cùm illorum breues sint. Tartarorum & Wallachorum arcus, illos adhuc superant latitudine & longitudine: attamen molles sunt. Turcæ, Cretes, Arabes, Tartaríque arcubus glutino paratis vtentes neque cornu brachiali, neque chirotheca opus habent, quemadmodum Angli, Brasiliani, alijve qui ligneo arcu vtuntur: sed annulus eboreus, corneus, aut buxeus, eorum vicem supplet (auctoritate pollentes aureum gestant, vel argenteum, splendidis lapillis exornatum) non recenti inuentione, sed antiquissima: nã veteres medici Græci, atq. ipse Galenus, eius gutturis partis, quæ Latinis Larynx, Gallis La luette *dicitur, formã exprimere cupientes, parem illam faciunt annulo quem Thraces sagittas excutere volentes, pollici indunt, atque adeò annulus quem Turcæ in pollice gestare solent, dum iaculantur, laryngi omnino similis est.*

CAP. XC.

De lacu Genezareth, vel mari Tiberiadis.

HAVD *procul inde digressi, ad maris siue lacus Tiberiadis littus peruenimus, in quo Cyprini, Lucij, Tincæ, & Cheuesnes Gallorũ, siue Squalo Romanorum & Venetorum, capiuntur: prætergreßíque sumus collis illius radices, vbi Christus quinque millia hominum pauit quinq. panibus hordeaceis, & duobus pisciculis. Toto illo die per steriles agros iter fecimus, exceptis humidioribus quibusdam locis, quibus incolæ colocasias, braßicas capitatas, betas crassa radice præditas, cepas, allia & paucas musæ stirpes colunt. Planicies circum Tiberiadis lacum Napecæ arboribus abundat, caduæ siluæ celsioris*

floris in modum, fructum proferentibus dulcem & edulem: adeò autem spinosæ sunt hæ arbores, vt agros ficciores corruperint, ne feri queant: huc accedit quòd incolæ fœcundiore solo abundantes, faciliora humidioráque loca solummodo excolunt. Per pagum Capharnaum, multis fontibus irriguũ, iter fecimus: & Tiberiadis lacus ambitum contemplantes Galileæ regionem, & Bethsaidæ vbi D D. Petrus & Andræas nati erant, pagum conspeximus, similiter & Chorozaim, cui Christus imprecatus est. Pagi illi nunc à Iudæis incoluntur, qui circum lacum paßim ædificarunt, & ob piscationes istic constitutas, loca antea deserta, incolis frequentiora & cultiora reddiderunt. Hic lacus non adeò latè patet, quin terra circumquaque conspici poßit. In Car-bassara amni Iordani vicino, quem lapideo ponte superauimus, sub noctem venimus: Arabes nobis vim inferre voluerunt, sed strenuè illis restitimus. Non procul absunt ab eo Carbassara pagi: eã ob causam rustici venalia nobis attulerũt oua, gallinas, panẽ, ficus, vuas passas, ziziphúque alba & rutila. Postridie mane digreßi, per saxosa asperáq. loca iter fecimus, vnde ea regio Thrachonitidis cognomen accepit. In ea prouenit Ilex coccigera, Esculus, veteribus Græcis πλατύφυλλος dicta, nũc Velaguida: glandem fert magnã, columbini oui crassitie, qua etiam panis penuria homines vesci queant, nam aliquantulum ad castaneæ saporem accedit: sed ea perit, quoniam sues non alunt. Sub meridiem in planiciẽ venientes, pluuia nos oppreßit, quæ ad noctẽ vsque durauit, donec ad Car-bassara quoddam tribus à Damasco milliaribus perueniremus. Tentoria fiximus ad pagum Car-bassara vicinum; quod à multis viatoribus maturè occupatum erat, imbre illos ne abirent, istic detinente. Postridie bene excultos & fertiles agros inuenimus, atque frequẽtes pagos: ad sinistram autem Tripolitanos montes iam niue obsitos, & Phœni-

ciam cõspiciebamus. Antè quàm in planiciem descenderemus, & adhuc in editiore loco consistentes, Damascum vrbem commodè videre poteramus: depresso etenim planóque loco sita est: at ob salices populósq. cùm albas tum nigras per planiciem crescentes, in media silua posita videtur. Vniuersam verò planiciem irrigantes riui è montibus labẽtes, & per canales distributi, fœcundiorem eam reddunt, & eleganter cultos hortos efficiunt. Dominica die satis maturè Damascum peruenimus; sex enim duntaxat dierũ itinere distat ab Hierosolyma, eamque ob causam binos aut ternos ducatos pro singulis iumentis solummodo persoluendum est.

CAP. XCI.

Rerum in Damasco obseruandarum descriptio.

CHRYSOROAS *fluuius tantam aquæ commoditatem Damasci incolis præbet, vt singuli ferè fontem habeant, cùm in ædibus tum in hortis. Vrbis plateæ angustæ sunt & flexuosæ: forum quod ipsi Bazar vocant, elegans est, & supra contectum ædificia sic satis probè extructa sunt: sed maximam elegantiam his addunt porticus pilis sustentatæ, ad fugiendum æstum aptæ. Duplici muro vrbs cingitur, quemadmodum Constantinopolis. Vtriusque muri turres vicinæ admodum sunt: nam inter binas orbiculares, eásque inæquales, tertia maior, eaque quadrangula media est: vrbis fossæ altæ non sunt, sed in iis albas moros colunt bombycum alendorũ gratia. Parua arx quadrangula extra mœnia sita est, quæ tamen mediam vrbem occupare videtur: nam suburbia vrbe duplo ampliora sunt, foráque in suburbiis habentur: sed ipsa fori loca intra mœnia sunt. Vrbis portæ ferreis laminis tectæ sunt: Cairi verò corio. Ad Orientem turris est quadrangula, cuius fastigium inscriptionem habet Arabicis characteribus expressam, quam istic positam ferunt pòst quàm Damascus Christianis adempta fuit:*

nam

nam paulo infrà conspiciuntur bina lilia marmori insculpta & ad eorum latus leo, quod multis occasionem præbuit existimandi insignia esse Galliæ vel Florentiæ. Opificum tabernæ Cairinis sunt similes. Cùm Medici ad ægrum euocantur, ipsimet medicamenta conquirunt: cum ægro etenim paciscũtur, & pro morbi ratione se eũ curaturos recipiunt; neque integram summam persoluet æger, quin primùm morbo liberatus sit. Videntur itaque proximam medendi rationem sequi, quæ in vsu erat apud veteres Græcos & Arabes, qui chirurgicam & pharmacopæam ipsimet exercebant. Non negamus tamen quin magnus honos sit illis habitus, quemadmodum & nunc: sed fieri potest vt non adeò frequentes fuerint: quemadmodum pauciores tum erant aduocati & causidici, quàm nunc conspicimus. Ceterùm quemadmodum hominibus tria potissimùm in hac vita curæ sunt, anima, corpus, & facultates; animaq; sit in homine pars potior & magis diuina: ita singuli salutis curam habentes, etiam Ethnici, Theologos summa in veneratione semper habuerunt. Ab anima cùm corpore nihil homini sit carius, & eius integra valetudine, Medici semper in honore fuerunt: nam cùm sanitas facultatibus præferatur, homines facultatibus quàm vita priuari malunt. Volentes autem conseruare facultates quas suo labore & industria adquisiuerunt, iisq; pacificè frui, Causidicos & alios Iustitiæ administros venerati sunt, in quorum salarium facultatum partem libenter expendunt, vt reliqua pacificè frui queant. Antiquitus, vti nec nũc, Respublicæ bene institutæ tribus istis ordinibus nunquam caruerunt: at in aliis regionibus eorum numerus non est adeò adauctus veluti apud nos. Apud Turcas nullo opus est lictore ad aliquem in ius euocandum. At si quispiam alium Iudici sisti volet, illum ipsemet adeat, atque dicat, vt ad Dei iustitiam veniat: si qui alij Turcæ præsentes sint, refragari non audebit,

debit, sed statim cum aduersario Iudicem, qui toto die sub tecto prominente apud suas ædes sedet, adeuntes, causam coram ipso disceptabunt; Iudex verò illico pronunciabit prout illi æquum videbitur: itaque neque solicitatoribus, neque procuratoribus, neque aduocatis egent. Qui simplicia medicamenta venalia proponunt, composita etiam habent: nam in eorum tabernis inter reliqua obseruaui Confectionem Anacardinã, Mithridatium, Theriacam, Philonium, confectionem Hamech, mel rosatum & violatum, conseruam rosarum & stœchadis, lohoc de pulmone vulpis, oleum absinthij, spicæ, & mẽthæ. Merces venduntur ad ponderis genus quod ipsi Rotulo appellãt, septem libras pendens, cùm Damasci, tum in Syria, atque etiam in Aegypto. Nostra Damascena pruna (parua illa nostratia dulcia, vulgariora & meliora, quibusque frequentius vtimur, intelligo) iis quæ istic leguntur, similia non sunt. Nam Damasci nata, istic caro venduntur, & iuglande maiora sunt, firma carne, dulci sapore, cui admixtũ sit nonnihil acidi, nucleo longo & plano potius quàm crasso & rotundo: ea verò duntaxat sicca vidimus, quia maturitatis tempore ibi non fuimus. Tabernæ sunt Damasci in quibus solùm expurgatur Xylon, & à suo semine seiungitur. laminam ferream pedem longam, duosq; digitos crassam habent, qua Xylon in assere premunt: semẽ quod rotundum est, fugit ferrum, eáque ratione ab ipso Xylo secernitur. Equos & camelos eruiala & eruo alunt, paruis leguminibus, satis in Gallia vulgaribus, licet Gallicum nomen nondum inuenerint: cumq; ea decorticata & rubescentia videremus; haudquaquam agnouissemus, nisi integra proposita fuissent. Saccharum Alhasur nuncupatum, in Ægypto nascens, in planta quadam, ope vermiculi cuiusdam scarabeum æmulantis, qui se eo inuoluit & habitaculũ conficit, magno est in vsu Damasci, quemadmodum & in reliquo

liquo Turcæ dominio, sic vt nemo sit qui illud Turcica appellatione Tegalia nuncupare non norit. Cogitur in globulos auellanæ magnitudine, à saccharo albo discrepans, quod comestum vel bibitũ, sitim sedat: Arabes verò auctores etiam testantur album saccharum sitim magis augere quàm sedare. Saccharũ Albasur recens adeò temperatum est, vt sitim illicò sedet, & tussim breui curet. Magnus est Damasci Iudæorũ numerus, qui seorsim habitant, quemadmodum Auenioni; Armeni verò & Græci hinc inde per vrbem liberam habent habitationem; Veneti istic Præfectum quendam tamquam Consulem vel Prætorem alunt mercimoniorum causa. Is solet Venetiis secum abducere omnis generis opifices, quorũ opera vti posit, nempe sartorem, sutorem, & alios multos similes opifices: præterea Medicum, Cheirurgũ, & Pharmacopæũ, more patrio vestitos. Damascus est sedes Bassæ, veluti Cairum; in vrbe tamen non habitat, nec in arce propter rebellionis metum. Quidam etenim ex eius antecessoribus tam callidè in plebis gratiam se insinuauerat, vt dominium occupare cogitaret: atque in aciem cum suis militibus progredi nõ dubitaret aduersus eos quos Turcarum Imperator ad eum debellandum miserat. Pollicitus ille fuerat suis militibus, se Iudæos prædæ expositurũ: sed cũ hoste congressus, superatus & profligatus fuit: quod Iudæis ingentem lætitiam peperit; in cuius rei memoriam is dies quo Bassa fugatus, solennis apud eos singulis annis celebratur, eaq; victoria in ipsorum annales relata: imò etiam nunc gloriantur, Turcorum Imperatorem ideò victoriam obtinuisse, quòd is Bassa eos expilare constituisset. Nullus Iudæorum est, qui non speret Hierosolymam in eorum potestatem redituram: ea de causa in annales referunt omnium rerum euentus. Syriaci arietes adeò longa cauda non sunt præditi vt Aegyptiaci; sed minus latam & crassam non habent. Frequens istic est gummi

Chondrillæ usus, & aromatis instar vulgò venale est: nã mulieres illud masticare solent masticis loco. Coït istud gũmi vermiculi cuiusdã artificio, qui Chõdrillæ radicem erodit & terebrat; ex qua deinde lacteus succus emanans, cõcrescit magnitudine exiguæ nucis Põticæ: legitur deinceps ab his qui per arua perquirũt, & vrbiũ mercatoribus vẽditur. Quemadmodũ porrò Cretẽses mulieres, quæ Chondrillæ gũmi vsum ignorãt, Chamæleonis albi gummi vtuntur, & Chij insulæ incolæ mastice; sic Persis terebinthinæ vsus familiaris est: mãdi etenim potest, nec dentibus inhæret, neq. in ore dissoluitur, vt suprà memorata.

Cap. XCII.

De lustratione eorum qui turmatim ex Damasco discedunt, vt Mecham proficiscantur.

Dvm Damasci hæreremus, Carauannæ apparatum vidimus, quæ Mecham profectura, hoc est, in Mahumetis honorem profectionem susceptura lustrabatur. Magna est hominum caterua quæ singulis annis hanc profectionem ex Damasco suscipit, in qua singula, interdum bina, nonnunquam & terna hominum millia sunt. Sed ante discessum lustrationem facere solent elegantem sanè & spectatu dignam: magno etenim cum apparatu & pompa fit. Turcæ Europæi hoc iter suscepturi, duplici ratione id conficere possunt. Nam vel Constantinopoli soluentes, Cairum nauigant, singulis enim annis Carauanna inde Mecham proficiscitur; vel Damascum petunt. Asiatici verò multo commodiore ratione id iter per Damascum conficere possunt quàm per Cairũ. Primùm camelos conquirunt, præcipuum profectionis fundamentum, quoniam diu sitim ferre possunt, & per solitudines iter faciendum: ea de causa equis, qui sitim ferre nequeunt, in hac profectione minimè vtuntur. Præcipuum autem totius pompæ spectaculum est, thecam conspicere, sua pergula eleganter fimbriata tectam, dorsóque cameli impositam, in qua Alcorani liber, Mahumetis legem

legem continens, reponitur puluinari iucũbens, quã multi Mahumetis prophetæ comitantur. Nobiliores Damasci vrbis incolæ, quales sunt Sangiaci & Bassæ, Spahis, aliiq. nobiles Turcæ, ad lustrationem per vrbem faciendam suos equos illis præbent. Inter reliqua equorũ ornamenta caudas habent bouis Indici, pilis admodũ tenuibus & candidis, tanti apud eos precij, vt singulæ quatuor vel quinque ducatis æstimentur: eam ob causam satrapæ duntaxat iis vtũtur, qui equorum gutturi eas appendũt. Elegans spectaculum est, conspicere satrapam aliquẽ Turcã equo insidẽtem: nã stapedes admodũ latos habẽt è breuibus loris pendentes, calcaria rotulis carentia, acinacem sub femore ephippio applicatũ gestant, & exiguum aliquod flagellũ in manu: vt autem facilius intelligi id queat, similem equitem satrapam cũ ornatu patrio hîc exprimi curauimus.

Circassi siue Arabis satrapæ equitis icon, qui, cùm Sultanus in Aegypto rerum potiretur, omnium opulentissimi erant.

Tibicines & tympanistas comites in Carauanna adsũt, & circiter vicenas bombardas cãpestres, quas Galli Fauçoneaux appellant, vehunt ad totius Carauannæ securitatem, ne per solitudines ab Arabibus latronibus spolientur. Pompa hæc triduum durat: sed per integrum mensem comparãt sibi edulia ad eam profectionem necessaria: eapropter pleræque tabernæ sunt Damasci, vti in Cairo, in quibus nihil aliud fit quàm cicer, vulgari Græco nomine Eruithia ab illis nuncupatum: frigitur in patulis æneis palis: quod iis maximè conuenit qui longinquam suscipiunt profectionem: sumunt etiam biscoctum panem, & sale conditas carnes, deinde resiccatas, vuas coctas, orizam, bouhourt & tracana tritici genera lacti incocta, deinde resiccata.

CAP. XCIII.

De Damasci ædificiis, aliisque singularibus rebus.

NVLLÆ sunt Damasci siluestres aues magis insignes quàm eius regionis perdices: minores eæ sunt rubris & cinereis. Dorsi & colli colore gallinaginẽ siue rusticulam æmulantur, alis verò alius inest color: nam quæ corpori iunguntur, albis, fuscis, & fuluis pennis teguntur; decem verò remiges pennæ cinerei coloris sunt: alarum pars interior & venter albent, torquẽ habent in pectore vt merula torquata, vel tetrax, rubro & fuluo flauo coloribus constantẽ: alioqui capitis & colli inferiore parte, rostro & oculis perdici similes, breuisq. cauda. Eam inter alterius ortigometræ seu perdicis rusticulæ, aut Pluuier Gallorum genera reposuissemus, nisi crura haberet pẽnis vestita, vt Allobrogica perdix alba, quæ lagopus est, vel columba plumatis pedibus. Insignis, magna admodum

dum & elegans Damasci est Mesgueda, tum etiam Basestan, locus in quo venduntur exquisitissimæ & magni precij merces, vt sericea stamina omnis generis colorum, ex auro & argento confecta monilia, gemmæ Orientales, acinaces, ephippia, frena, aliaq; eiusmodi magni precij opera, tum etiam mancipia masculini & feminini sexus. Omnia apud Turcas proclamando venundantur: nullumq; istic est oppidulum quod suum Basestan non habeat, nec pagus in quo non sit forum Bazare illis dictum. Damasci ædificia eadem symmetria sunt exstructa cum Cairinis, ad frigidiorem auram excipiendam optimè accommodata. Quemadmodum autem in Septentrionalibus prouinciis vaporaria fiunt, quo se à frigore commodiùs tueantur: sic Damasci ædificia porticus in modum sunt exstructa, fenestris vtrimque satis depressis, vt humi desidentes faciliùs aërem frigidiorē excipere queant. Vuæ passæ quæ ad nos in platini pyxidibus adferuntur, veræ sunt Damascenæ vuæ, quas Arabes Zibeben appellāt. Nullas in Damasci regione ferri fodinas esse arbitror, ex quo chalybs liquetur, vt plerique arbitrati sunt; diligenter enim inquisiuimus: sed is qui Damascenus cognominatur, istic solummodo repurgatus est. Ferrum, chalybs, æs aliunde delata, istic temperie & præparatione perfectiora redduntur: insignes enim sunt artifices in ære & chalybe sculpendo. Propterea ærea, chalybea, & cuprea opera istic facta, statim Cairum aut Constantinopolim deferuntur: hinc fit vt plura huiusmodi opera Constantinopoli reperiantur, vilioriq; precio comparari queant quàm Damasci: simulatque enim opifices aliquod opus singulare absoluerunt, à mercatoribus redimitur, qui Constantinopolim id deferri curant. Secundo riuo Chrysoroas veteribus appellato, qui vrbem perfluit, cuiusq; pars planiciem irrigat, ad hortos extra vrbem sitos peruenitur. Falluntur qui illum Jordanis esse caput

existimarũt. Sæpius diximus, per vniuersum Turcarum imperium, nullum esse diuersorium: eamq; ob causam elegantia ædificia Car-bassara dicta Damasci, in Cairo & reliquis Turcici imperij vrbibus conspici quæ Arabes Kan vocant. Instar magnorum horreorum exstructa sunt, quibus omnes viatores, cùm exteri, tum inquilini, excipiuntur, nullo vel admodum exiguo persoluto precio.

CAP. XCIIII.

Iter è Damasco in Libanum montem.

REBVS ad itineris continuationẽ Constantinopolim versus præparatis, serò admodũ vrbe egressi sumus, adq; Septentrionem tendentes, ad radices proximi montis, ex quo defluit riuus qui vrbem perfluit, duntaxat progressi sumus, isticq; sub dio tentoria fiximus. Postridie montem præcipitem conscendimus, & in eius culmine constituti, vrbem conspiciebamus latè patentem & nostro iudicio magnam: nam horti varij generis arboribus consiti, simul cum vrbe commixti apparent in eleganti illa planicie, egregieq; rigantur à riuo, qui tanto impetu ex monte deuoluitur, vt vicinis locis strepitus exaudiatur: at postquam in planiciem descendit, adeò tẽperatè fluit, vt duci & in plurimos canales distribui possit pro incolarum arbitrio. Hanc etiam laudem semper obtinuerunt, hortos optimè excolere: quod non ignorauit Plinius, qui ait Syria in hortis operosissima. Planiciem elegantiorem & fecundiorem videre non memini: summa etiam diligentia & cura adnituntur incolæ vt fecunda reddatur. Superato monte, colliculos reperimus multis pagis frequentes, vbi terra magna diligentia exculta est: solum etiam cùm sit pingue, vberius illud reddunt, deducta circa istos colliculos aqua. Vitium stipites admodum crassi sunt, at-

que palmites latè extendunt: nec ignorant incolæ qua ratione eas colere debeant: nam tanto interuallo conſerunt, vt facilè carrus inter illas duci queat. Non mirum eſt igitur, ſi vuæ adeò magnæ ſint, vinumq́ue tam generoſum præbeant; quemadmodum mirari non decet, ſi in nonnullis regionibus vinũ adeò tenue ſit vt aqua videatur, cùm incolæ vites tam contiguas ſerant vt, inte eas pedis veſtigium vix figi poſſit ad illas excolendum. Aratra in planis Syriæ à noſtratibus differunt: nam duo aſini vel imbecilles boues aratrum ſine rotis è populea materie confectum, dupliciq́ue vomere admodũ leui conſtans, ſine buride trahere queunt: itaque non difficilis eſt aratio, cùm ſoli ſuperficiem duntaxat ſcalpant: domũ redeuntes aratrum humeris impoſitum referunt. Plinius id etiam innuit, Syria, *inquit, tenui ſulco arat. Differunt autem Syriacæ vites à Hieroſolymitanis, quòd Syriacarum ſtipites quatuor ferè cubitis in altum attollantur, quinaq́ue vel ſena ſarmenta habeant craſſa in longitudinem, vtrinque expanſa, & palis ſerie quadam diſpoſitis ſuſtentata, inter quæ aratrum duci queat: Hieroſolymitanæ verò ſine pedamentis per ſe magna ex parte ſubſiſtũt, nec per ſeries diſpoſitæ ſunt. Longius progreſſis iam Libanus mons niue obſitus apparere incipiebat: atq. in itinere eupatorium Meſuæ, abſinthium Ponticum, centaurium minus, ziziphа alba & rutila, populi genera, & cedri pumilæ duo genera, videlicet oxycedrum, & eam quæ folìis non pungentibus ſed obtuſis conſtat, reperimus. Incolæ pyros, malos, armeniacas & amygdalas alunt. Nocte in pagũ Calcous nomine peruenimus, & in Car-baſſara fornicato atque in ſolida rupe inciſo (veluti ſunt reliqua eius pagi ædificia) noctem traduximus. Poſtridie, itinere quod in Libanum ducit, inſiſtentes vt Tripolim proficiſceremur, Antilibanum Syriæ contiguum ad ſiniſtrã reliquimus inter nos & Phœniciã. Monaſterium Caloierorum Ma-*

ronitarum & Græcorum in summo Libani vertice est, qui præaltas Cedros ostendunt, iis quibus Salomon templum exstrui curauit, vt perenne esset, similes. Sola est hæc arbor inter reliquas (abiete excepta) quæ conos ferè sursum erectos, magnos, duros, & pineis strobilis ferè similes, nisi læuiores essent.

CAP. XCV.
De vrbis Cæsareæ, nunc Balbec appellatæ, antiquitatibus.

Ab itinere deflexímus, vt in Balbec veniremus, vetustam & celebrem Phœniciæ vrbem, ad montis Libani radices sitam. Balbec vicini, in planicie sepulchrum inuenimus, breuibus & crassis ex Thebaico lapide columnis sustentatũ in fastigiũ assurgens. Amœno loco est Balbec, sed nunc ferè omninò diruta: ex ruderibus eam percelebrem olim fuisse colligere licet. Superest arx quasi integra, in qua nouẽ præaltæ columnæ iis crassiores quæ Constantinopoli in Hippodromo sunt; alia præterea supra vrbẽ erecta, Pompeianæ apud Alexandriam ferè similis, cuius scapo epistylium impositũ est quadratum. Multæ sunt extra vrbem areæ, quadrato lapide sepulchrorum in modum exstructæ, quæ Arabicas habent inscriptiones. Incolæ magna ex parte Iudæi sunt, aiuntq́; Salomonem eam vrbẽ exstruxisse. Sed Cæsarea est Philippi, cuius D. Paulus meminit, apud quã Iordanis fontes defluunt. Mœnia admodum alta non sunt, sed saxorum materiæ pulchritudine omniũ aliarum vrbiũ mœnia superant, & sumptuoso opere substructa sunt, fossa tamen carent. Antiquitatum studiosus integro octiduo omnia in Balbec spectatu digna obseruare vix posset, neque obseruare potuimus ob temporis angustiam. Vino atque victui necessariis comparatis, istic prandimus; & sub noctem egressi quandam substructionem inuenimus ex valida materia coagmentatam ad collis cuiusdam accliue, viginti

viginti quinque paſſus longam, & quindecim latam, ſic ſatis capacem, cuius muri non ſunt alti, ſed craſſitudinis immenſæ. Noctu in pagũ Lubon appellatũ venientes antiquam fabricam Romani operis adhuc integram & ſolido ſaxo duas orgias lato exſtructam vidimus. Egregiam vmbram huic pago præbent vlmi & iuglandes, & riuus ex monte delabens aquam adminiſtrat. Inde in planiciem peruenimus; pauloque longiùs progreſſi, collem ſubiimus, vbi Arabes inuenimus magno gradu aduerſum nos aduenientes, & exertis è manica brachiis, quo faciliùs ſaxa in nos torquerent; & expeditiùs arcu ſagittas emitterent: Turcæ nobis comites additi reſiſtere non volentes receſſerunt. Eam ob cauſam Dominus de Fumet cum nobilibus Gallis eum comitantibus, Arabibus animosè ſeſe opponentes, ſtrenuè eos propulſarunt, aliquot tamen prius vtrinque vulneratis: paulo pòſt in planiciem peruenimus illi ſimilem quæ ad Damaſcum eſt, in quam deducta per riuulos aqua, agros, vt æquor planos, fœcundos reddunt. Multi pagi hinc inde ſparſi conſpiciuntur, in quibus arbores diligenter coluntur, præſertim verò morus nigra & alba, quarum foliis bombyces alunt: nigram autem morum & ficum ſiluulæ in morem cædunt; quoniam folia in virgultis eodem anno natis naſcentia teneriora ſunt. In itinere denuò inuenimus Eupatorium Meſuæ & Abſinthium Seriphium. Raró per Syriam & Aſiam conſpicere eſt ruri elegãtem aliquam ſubſtructionem: quoniam magna pars Orientalium hominum, & totius Aſiæ, Syriæ, Aegypti & Arabiæ, mancipia ſunt, nec ruri magnificè ſubſtruunt, vt fit in Europa: (eapropter maxima ex parte regio cultura caret) ſed & in ipſis vrbibus ſubſtructiones ex vili materia conſtant. Id verò contingit quoniam nobilitatis ratio non eadem eſt apud Turcas, quæ in Chriſtianorum prouinciis, vbi ad poſteros tranſmittitur. Sed inter illos qui primam dignitatem ſecũdum

Turcarum Imperatorem obtinebit, ignorabit cuias ſit, & quinam ſint eius parentes: imò quiſquis ab Imperatore ſtipendium accipit, tam nobilem ſe æſtimat atque ipſemet ſit Imperator: non tranſit enim nobilitas ad liberos, quemadmodum apud Chriſtianos & Græcos. Verum quidem eſt nobilitatem nō æqualiter æſtimari in omnibus prouinciis: nam magna nobilium pars in Italia, vt Florentini, Veneti, & multarum aliarum Rerumpublicarum, mercaturam atq. alias res exercent, quas nemo apud nos poteſt, quin nobilitatis titulum amittat: quod cum his conuenit quæ Herodotus de vetuſta Ægyptiorum nobilitate prodidit, qui præ reliquis ſeſe efferebant, quòd mechanicas artes non tractarent, quodq́; omnium primi ad bellum gerendum accerſerentur, quam nobilitatem à parentibus hæreditario iure accepiſſent. Quoniã verò Reſpublicæ diuerſas opiniones habuerunt de hominum nobilitate, aſſerimus illam pro arbitrio æſtimari. Ariſtoteles enim inquit, Nobile id eſt quod ex bono prodiit genere: generoſum autem, quod nō à ſua natura degenerauit. Quaſi innuere vellet, qui legitimè vtroque parente natus ſit, nec à natura degenerauit, eum eſſe nobilem: & generoſum qui à nobilitate non deſciuit. Summo honori ſibi cedere Turcæ exiſtimant, Turcici Imperatoris mancipium ſeſe venditare poſſe: quemadmodum apud nos ſi quis ſe Principis famulum iactitet. Quoniam porrò facultatum pars à morte Turcarum Imperatori cedit; qui opulenti ſunt, ſuas facultates in fabricas non expendunt: propterea illorum ædificia duntaxat mapalia ſunt, ſi cum noſtris conferantur. Montes itineri vicini frondebant arboribus Terebinthi, Andrachnes, Arbuti, & Elæprini. Mons Libanus quem ſuperioribus diebus prætergreſſi eramus, iam non cōſpiciebatur, atque montibus latè hinc inde ſeſe porrigentibus ſuperatis in magnam planiciem ab ipſis incluſam deſcendimus, in

Cili-

Cilicia sitam. Paululum per planiciem progressi, quieuimus in Car-bassara. Multum itineris eo die non confecimus, quia ante meridiem vulneratorum gratia diuertimus. Ceterùm Asiæ Car-bassara alia ratione gubernantur atque Arabica: nam ianitores illorum, viatoribus hordeum quod Camelis detur, vendũt (auena etenim in iis regionibus non inuenitur,) proque ea re tributum Turcico Imperatori pendunt.

CAP. XCVI.

Antiquum manducandi semina Terebinthi morem etiamnum in Cilicia & Syria perdurare.

CETERVM *rem quæ nobis admirationi fuit, silentio haud quaquam premere voluimus: rusticum videlicet Arabem in proximo pago conspexisse Camelum ducentem, Terebinthi semine onustum, qua arbore vicini montes sunt obsiti, & gummi inde colligitur, quod Damascum venale defertur: nam quod in Cairo venditur, Asamia mittit. Asamiam Turcæ appellant, quam Latini Chaldæam (cuius caput Babylon) totam Mesopotamiam & Assyriam complectentem. Auctorum verò probatorum testimonio euincere possumus, iam plus quàm bis mille annis Terebinthi fructu homines vesci solitos, atque Persas, ante panis vsum eo vitam sustentasse. Adeò exquisito colore cæruleo præditus est hic fructus, vt quemuis alium cæruleũ superet: ea de causa veteres Arabes* Granum viride *appellarunt, medius enim inter viridem & cæruleum color est.*

Terebinthus, cuius meminit hîc Bellonius, alterum peregrini Terebinthi genus erit quod doctissimus vir Leonardus Rauvvolfius Reip. Augustanæ Medicus cap. 8 Lib. 2. Itinerarij sui describit, & in Mesopotamia Armeniáque abundanter crescere asserit, quódque Bel Serapionis, Auicennæ & Rhasis esse suspicatur.

CAP. XCVII.

De vrbe Hamous, veteribus Emissa dicta.

DILVCVLO *per suprà memoratam latè patentem planiciem iter fecimus, in qua Smyrnium & Leontopetalon inuenimus, & per vrbem ab Arabibus Hamza, Turcis Haman, veteribus Emissa nominatam transiimus,*

finimus. Huius vrbis mœnia olim ex solido saxo constructa fuêre, quæ etiamnum persistunt: mœniorum ambitu includitur prealtus tumulus ex planicie facilè cõspicuus, in quo arx sita à Romanis olim exstructa. Superest adhuc extra vrbem sepulchrum δύζυγον, *in Pyramidis quadrangulæ modum fastigiatum, valido cæmento exstructum, in quo C. Cæsaris epitaphium Græcis characteribus inscriptum. Magna est in Haman serici staminis abundantia: nam bombyces magna cura & diligentia alunt ob riguorum hortorũ commoditatem, in quibus ficum, morum, & alias arbores fructiferas colunt; riui etenim è montibus delabentes, totam planiciem vberiorem reddunt. Istic fiunt strophiola & pepla versicoloribus sericeis & aureis contexta filis: vel ex sericeis staminibus albis, rubris, & flauis, quibus admixta sunt aurea, nomine illius vrbis per vniuersum Turcici Imperatoris dominium celebria. Sita autem est Haman in latè patente planicie, quam elegantes riui alluunt. Mœniorum ambitus adhuc integer ferè est, sed interior vrbis pars omninò corruit, nihilque spectatu dignum restat præter Bazare, hoc est, forũ, & Basestan Turcico more exstructum. Ipsa mœnia celebrem aliquando fuisse vrbem testantur: istic victui necessaria omnis generis inuenimus. Quoniam verò per singulas vrbes Græci, Armenij, & Iudæi Turcis permisti sunt, quocumque peruenerimus, vinum perpetuò reperimus.*

CAP. XCVIII.

De cauponis Turcicis, in quibus conueniunt vt potionis genus bibant Posca vel Zythum nominatum, à cereuisia differens.

PRIMVM *in Hama obseruauimus, potionis illius veteris, Poscæ dictæ, conficiẽdæ rationem penitus non intercidisse: imò asserimus, nullam in Asia vrbem inueniri, in qua cauponæ non sint, vbi hæc potio venalis non habeatur. Vulgus* Chousset *appellat, veteres Græci Zithum,*

thum, Latini Poſcam dixêre, vel Puſcam aut Phuſcam vt Collumella & Suetonius, Serapio & Auicenna etiam meminerunt. Candida eſt vt lac, denſáque, & boni alimenti; valde autem caput tentat & inebriat, ſi quis liberaliùs ſumat. Nonnulli exiſtimarunt Poſcam idem eſſe cũ Oxycrato, attamen differunt: nã Oxycratũ id eſt quo Græci & Itali nautæ vti ſolent, quódq. nautarum fex in Venetorũ nauibus & triremibus vulgò bibit. Qui enim mare ſulcant, aquã tã diu adſeruare coguntur donec plerumq. corrũpatur & fœteat: vt tollatur teter ille ſapor ex nimia in vaſis adſeruatione cõtractus, nonnihil aceti admiſcetur, quod fœtorem adimit, & iucundum ſaporem conciliat: id Oxycratum eſt. Zythum verò vel Poſca, nunc Poſſet vel Chouſſet dicta (à Cereuiſia differens quæ veteribus Curmi appellatur, & ex integris vel contritis granis fit) paratur ex farina in maſſam coacta, quæ in capaci aheno coquitur, ex qua deinde orbiculi confecti in aquam demittuntur, quæ illicò ſponte ebullit, & calefit ſine ignis adminiculo, atque in denſam ſorbitionem coït. Eius ſpuma alba eſt & leuis, qua Turcicæ mulieres ſeſe illinere ſolent; erugat enim, teneriorémque reddit cutem, præſertim ſi in balneis ea ſeſe fricent: quam facultatem veteres in Zitho non ignorauêre. Vt autem euincamus Poſcam non eſſe Oxycratum, vnus Suetonij locus ſufficiat, qui refert, fugitiuum Cæſaris mancipium Capuæ deprehẽſum fuiſſe Poſcam venalem habens: certè niſi ea potio aliud quàm Oxycratum continuiſſet, frigida admodum fuiſſet eius taberna, exiguúmque feciſſet quæſtum.

CAP. XCIX.

De vrbe Tarſo, D. Pauli patria.

DIV ante lucem ex Haman digreſſi, in tenebris per locum in colle ſitum tranſiuimus, quem Sebaſtopolis vrbis rudera eſſe nonnulli exiſtimant, vbi adhuc pleræque re-

ctæ columnæ conspiciuntur, quas aliqui è Palatij Herodis, alij Herodiani esse asserunt. Vulgaris tamen inquilinorum opinio est, columnas esse templi D. Joanni consecrati, illique istic caput ademptum fuisse. Inde in vallem descẽdimus, vt lapideo ponte amnem superaremus quem plerique Oroum existimant, alij Irin, alij Martiam: magno impetu labitur, molásque versat. Rursus deinde conscendendum fuit vt in planiciem perueniremus, quæ, meo iudicio, antiquitus Sabæus campus nominabatur, amplam & vnius diei itinere patentẽ, ab arboribus planè liberam. In ea seritur sesamum & gossipium. Postea peruenimus in vrbem Hama, siue Hamsa, olim Tarsus dictã: dimidij diei itinere ab Haman (quã nonnulli neoterici Apamiam veterum existimant) distantem. Sita est hæc vrbs in valle olim admodum populosa, vt ex mœnibus latè sese explicantibus, & ruderibus apparet. Arcem habet in collẽ sublatam, vt ea quæ in Haman est. Conspiciuntur adhuc multæ veteres magnæ prææltæq́; turres. Nulli regioni commodiùs comparare Ciliciæ regionem in qua Tarsus, quàm Beause Galliæ. Verum quidem est, secundum Cydnum flumen, quod mediam vrbem secat, ficum, morum, iuglandem, aliásque fructiferas arbores prouenire: sed campestria ab arboribus libera. Magna aquæ commoditas qua horti irrigantur, facit, vt hæc regio mediocriter culta sit: nam cùm fluminis alueus admodum depressus sit, magnis rotis aqua ex eo subleuatur, & per canales non modò in hortos distribuitur, sed etiam vrbis balneis seruit. Habet etiam magnas Mesguedas sic satis bene instructas: at priuatorum ædificia hinc inde sparsa sunt in colliculis. Fluuius vado ferè superari potest: nam cataractis quibusdam exiguis sistitur, vt per canales molas versare queat. Propterea paruũ ligneum pontem duntaxat habet. Hama siue Tarsus Diui Pauli patria est, qui tamen istic non natus, sed pago Gischali in Gali-

Galilææ apud mare Tiberiadis. Tarsi diu non hæsimus: nam simulatque nostra iumenta pasta fuerunt, iter prosequuti sumus.

Cap. c.

De Ciliciæ planis, deque cisternis in terra reconditis, quæ aqua pluuia implentur.

Per *argillaceum solum & campestria loca latè patentia aquæq; expertia iter facientes, in Beause, vel Lodunensi Galliæ regionibus versari videbamur: nam vix ad orgiæ altitudinem fodere quis possit in Cilicia, quin saxum inueniatur, quemadmodum in Lodunensi tofus. Ciliciæ incolæ, vt commodiùs vitam traducere queant, rationem conseruandæ aquæ in suum & iumentorum vsum inuenerunt: nam cisternas in ipso saxo sub terra excauarũt, angusto superius ore, qua aqua pluuia ingredi poßit. Quòd si interdũ ea aqua desit; plus quã quatuor miliaribus inde petenda est. Nullas istic stirpes obseruauimus præter Asphodelum & Ferulam. Licet Cilicia Beause Galliæ similis sit, agricultura tamen differunt, quoniam frequens ea est in Beause, in Cilicia verò propemodum nulla: imò ligna illis petenda sunt è montibus plus quàm bidui itinere inde distantibus. Eius rei penuria, granum quoddam serunt Italis & Gallis ignotum, Sorgo Insubrum ferè simile, à quo colore solummodò differt: Sorgo etenim rutilum est, illud verò album. Eius apud Græcos & Latinos Auctores nullam mentionem inuenimus: Arabes* Hareoman appellarunt. Incolæ eius calamos pollicari magnitudine crassos diligenter colligũt, & ex illis ignem, alterius ligni penuria, struunt. Molas domi habent quibus grana conterunt, atque ex farina massam pinsunt duram, quam tenuiter admodum complanatam, radiis solaribus coquunt, aut veteri Romanorum militum more, qui calefactæ ab igne tegulæ atque lapidibus vtrinque sustẽtatæ pistam massam complana-*

tam imponentes coquebant. Eadem ratione rustici panem coquunt: at vrbani in clibano. Nos antea illud idem triticum in Epiro nascens obseruaueramus, cuius rustici magnos saccos Corcyram in forũ deferunt, quo insulæ illius incolæ columbas alunt. Ea nocte in Car-bassara peruenire non potuimus: nam imber in pago quodam manere coëgit, vbi panem iam memoratum inuenimus, aliósque cibos, viliqúe precio redemtas gallinas & oua. Postridie summo mane discessimus, vt quod pridie decesserat, compensaremus, & per campestria loca iter fecimus, donec sub vesperam in colliculos incideremus coccigero frutice abundantes, deinde iam nocte ad Marat rudera perueniremus.

* Hareoman illud Bellonij, id ipsum est quod doctissimus vir Doctor Leonardus Rauwolfus Dora ab incolis veteri Arabico nomine & Rhasi Serapioniqúe noto vocari tradit, eleganterque describit cap. 6. Lib. 11. Itinerarij sui.

CAP. CI.
Ruinarum Marat descriptio.

MARAT *fuit olim ampla & elegans vrbs, vt ex eius ruderibus apparet; quam olim Maronias nomine fuisse insignitam, facilè induceremur vt crederemus: nihil tamen asserere volumus. Mirum est non aliter habitari, quandoquidẽ & fontibus & riuis non destituitur: nonnullæ solummodò Mesguedæ conspiciuntur, & pauca quædam ædificia sub fornicibus. Istic conspeximus hominem palo affixum Turcarum more: sic enim flagitiosos plectere solent. Nam simulatque qui deliquit, de facinore admisso conuictus est, illius manus & pedes quatuor palis solo defixis alligantur, deinde præacutum palum ligneum ano impositum malleo incutiunt, donec aliqua corporis secundum caput parte cuspis emergat, eáque ratione affixum attollũt & reponunt, expansis brachiis, & pedibus pendentibus. Hoc supplicij genus nouum non est: nam Herodotus de* Scytharum (à quibus Turcæ originem trahunt) sepultura agens, scribit; mortuo quopiam Scytharum*

tharũ Rege inter reliquas ceremonias obſeruari ſolere, vt quinquaginta adoleſcentes eius mancipia palo per ſpinæ longitudinem ad caput vſque transfigerent, deinde circum Regis ſepulchrum palorũ craßiorem partem & infimam terræ infigerent. Dicimus ergo hanc palis affigendi rationem, ſuorum prædeceſſorum conſuetudinem reſipere; quæ tamen quantum ad ſepulturam attinet, apud eos amplius non obſeruatur. Marat æqualiter diſtat à Tarſo & Halep. Campeſtria eius regionis loca frumento, hordeo, goßipio & ſeſamo ſunt conſita: nullæ autem arbores vel frutices conſpiciuntur. Noctem traduximus in Carbaſſara. Poſtridie iter fecimus per loca adeò plana, vt æquor planius eſſe nequeat, ad noctem vſque. Terra eadem ratione excolitur quam de Syria agentes commemorauimus. Præcipuus regionis prouentus eſt Goßipium & ſeſamum quod Iunio menſe ſeritur. Non dubito quin tã facilè in Gallia proueniret quàm in Aſia, ſi quis periculum faceret. Cuius rei teſtimoniũ Italia præbere poſſet, quæ Romani Imperij tempore ſeſamo & goßipio conſita fuit, nunc verò ne vnicam quidem eorum plantam alit. Goßipium integro ſemeſtri in terra non permanet: nam Septembri demetitur, Maio autem vel Iunio ſeritur: ſed ſingulis annis ſerendum. Inuenimus tamen in Cairi hortis perenne, & humanam altitudinem ſuperans. Aliud porrò eſt Goſſipij genus quod ex India vel Braſiliana regione defertur, ab eo quod creſcit in Aſia longè diuerſum. Nam Braſilianum, ſemen habet craſſum & nigrum, atque ſimul in dena vel duodena grana congeſtum: Aſiaticum verò ſingula grana habet ſeparata. Sub veſperam inuenimus riuum verſus Halepum labentem, quo prætergreſſo, mollius ſolum deſiit, ſequutaque eſt aſpera per montes & ſaxa via: deinde oleas, malos, pyros, prunos, amygdalas, conſpeximus. Diſtat is riuus tribus ab Halepo milliaribus, quò ſerò admodum peruenimus, &

excepti sumus apud nobilem quendam Venetum, quem Respublica Veneta istic alebat negotiationis gratia.

* Quoniam Bellonius sepulturæ Regum Scythiæ meminit ex Herodoto, ipsius Herodoti in Melpomene siue lib. 4. verba adponere hîc libuit, quæ nonnihil ab his quæ in medium adduxit Bellonius, differunt. Is postquam multa de Regij cadaueris sepeliendi ratione retulit, addit: Circumacto anno, rursus hoc agũt. E famulis Regis intimos sumunt (sunt autem Scythæ indigenæ: nam famuli sunt quos Rex iusserit, nec vllus venalitius ei ministrat.) Horum ministrorum quinquaginta quum strangulauerunt, ac totidem præstantissimos equos, vacuata & purgata aluo, paleis implent ac consuunt: & vbi dimidium fornicis super duo ligna resupinatum statuerint, alterumque dimidium super altera duo ligna, & item alia multa huiuscemodi defixerint, tum super ea equos imponunt crassis tignis in longum ad ceruicem vsque traiectos, ita vt priores fornices sustineant armos equorum, posteriores verò iuxta femora suscipiant vteros, vtrisque cruribus supernè pendentibus. Equos autem infrenant, eorumque habenas ad palos extentas alligant: dehinc super eorum singulos statuunt singulos quinquaginta iuuenum strangulatorũ, hunc in modum: Vnicuique eorum rectum stipitem per spinam ad ceruicem vsque transfigunt: quod inferius stipitis exstat vltimum, infigunt tigno illi quo equus traiectus est. His equitibus sepulchro circumpositis abeunt. Hunc in modum Reges sepeliunt, &c.

CAP. CII.

De vrbe Halep, antiquitus Berrhœa dicta: & de Rhabarbaro atque Rhapontico.

HALEP *ab omni antiquitate celebris fuit: nam totius Orientis maximum emporium est, caput etiam est Comagenes. Nomen Arabicum adquisiuisse creditur, quòd quemadmodum Aleph prima Alphabeti littera est, sic Halep primaria eius regionis in qua sita est, vrbs sit. Ex Neotericis nonnulli, veterũ Hierapolim esse existimant: at Gillius Berrhœam esse censet. Carauannæ ex India, Persia, Mesopotamia, aliisque Orientis regionibus aduenientes, in Halep onere liberantur. Qui verò in Indiam, Persiam, aliásque Orientis regiones proficisci cupiunt, semper istic negociatores reperiunt, qui vltrò citroque commeant. Quoniam porrò in eam vrbem omnes totius Orientis merces deferuntur, Veneti Consulem ibi commorantem habent, tamquam Legatũ, qui merces istic compararet, easque ad vicinos maris Mediterranei portus Tripolim & Berytum deuehi curet. Vt autem rerum Orien-*

Orientalium negotiationem commodiùs intelligere queāt, plerosque ex suis liberis istic educandos curant, quemadmodū & in aliis regionibus, vt indigenarū mores obseruēt & linguā ediscāt. Cùm Carauanna mercibus quibusvis onusta Halepum adpellit, vnius diei spatio omnes coëmūtur: nam prædiuites & opulenti sunt mercatores, qui illicò eas redimūt. Maxima pars Rhabarbari quæ in Europam infertur, in Halepo empta est; eò enim interdum duodeni cameli Rhabarbaro onusti, ex Asamia, vbi diligenter colitur, simul adueniunt. Neminem vnquam videre contigit, qui asserere posset se Rhabarbari stirpem cōspexisse, de cuius facultatibus Mesuæus auctor Arabs luculentè scripsit: Rhapōtici verò, quod Græci adeò commendarunt, nusquā meminit: ipse verò qui vel Damasci vel in Halepo cōmorabatur, ait sua ætate Rhabarbarum ex India & regione Seni (hoc est, ex* Asamia vel Assyria) deinde ex Barbaria & Turcomannia solere inferri. Addit præterea, indigenas Rhabarbari fragmenta macerare aqua solitos esse, succumque exprimere, è quo densato & exsiccato trochiscos efformarent, deinde Rhabarbari fragmenta resiccantes, mercatoribus venundarent. Ipsius ætate id fieri solitum à mercatoribus credibile est: at nūc cùm non ignorent magnum quæstum ex Rhabarbaro accedere, quod apud omnes nationes in vsu sit, adeò diligenter illud colunt, eaque quantitate, vt cùm in Halepo essem, dena eius pondo duntaxat duodenis ducatis vænirēt. Semper tamē istic æqualis precij nō est: nā cùm Carauanna eius exiguā copiā ex Asamia aduehit, sequente anno carius æstimatur. Colitur, vt diximus, in Asamia, hoc est, Mesopotamia, & semine seritur: radices crassas agit instar Bryoniæ, quas in taleas orbiculares secāt, desiccātque, quæ paulatim absumente se humore corrugantur. Pleriq. eam ob causam abs expressione id contingere existimant: experientia tamen contrarium docet. Vt autem certiores

essemus, diligenter inquisiuimus à mercatoribus Halepũ confluentibus, si aliqua fieret eius maceratio: sed paucis vbi nascitur, in vsu esse, raroque medicamentis quæ Rhabarbarum recipiunt, vti comperimus. Quandò huius seculi Scriptorum commentarios lego de Rhabarbaro disputantium, an veteribus cognitum fuerit (Arabes auctores pro recentioribus, collatione ad Græcos facta, habeo) & Mesven in quatuor genera illud distinguere, nullamq; de Rhapontico mentionem facere animaduerto, & Carauannas ex Asamia tantùm adferre Rhabarbarum pro comperto habeo: Mesven per quartum Rhabarbari genus ex Turcia delatum, intelligere Rhaponticum assero: atque, vt verum fatear, Rhaponticum Rhabarbaro admodum simile est: & licet idem esse non dico; proximas tamen vtriusque esse facultates, liquidò constat. Primariæ lacrymæ, gũmiq; & aromata, vt Galbanum, Opopanax, Styrax, Laser, Sagapenum, aliaque huiuscemodi, ex Halepo ad nos deferuntur, quemadmodũ & Scammonea. Firmiores dactyli ex Mesopotamia Halepum inferuntur: Ægyptiaci enim & Africani adeò pingues sunt, vt seorsim conseruari nequeant, sed in massam simul comprimantur. Tridui duntaxat itinere ab Halepo Tripolis distat, quo Veneti appellũt vt suas naues onerent mercibus in Halepo coëmptis. Sequens dies dicatus fuit visitationi vrbis, quæ amplitudine Aurelianæ vrbi Galliæ comparari potest. In eius vmbilico tumulus assurgit rotundus, cui imposita est arx, fossis aqua plenis cincta, quam Sangiacus cum suis militibus inhabitat: eius mœnia veteri more exstructa sunt, & cùm edito sit loco, procul conspicua est. In ipsis fossis inclusus erat asinus ferus Onager dictus, ab asino Indico qui vnicornis est, differens. Istic etiam auem vidimus Grui ferè similem, sed minorem, oculorum ambitu rubro colore tincto, ardeæ cauda, & voce exiliore quàm

grus,

grus, balearicam gruem à veteribus fuisse nuncupatam credimus.

*Bellonius (quod eius viri bene de republica litteraria meriti venia dictum volo) perperam Mesvei verba interpretari mihi videtur, cùm per Indiam & Seni regionem, Asamiam siue Mesopotamiam intelligi vult. Nemo enim vnquam, præter ipsum, in Mesopotamia & Assyria Rhabarbarum nasci scripsit: sed omnes ex Sinarum regione aduehi asserunt in ipsam Indiam, Persiam, Ormuz, Halepum, & Alexandriam, deinde in Europam.

CAP. CIII.

Peculiaris platearum per ditionis Turcicæ pagos & oppida descriptio.

PER *vniuersum Turcæ dominiũ, vehicula aut currus ducere non licet per pagorum & oppidorum plateas, neque per fora: sed in medio platearum semita est de industria facta; cùm vt aqua istac effluere possit, tum vt equis viam præbeat: editiores sunt vtrinque viæ, & quasi in scamnorum speciem subleuatæ, atque pluteo tectæ, ad imbres arcendos & solis ardores æstate: cùm enim Turcæ longis talaribus vestibus & ad terram vsque demissis vtantur, eas omninò conspurcarent, nisi ea ratio in singulis vrbibus obseruaretur. Inde fit, vt plateæ non sint lapidibus constratæ; sed ne puluis in foro & Bazestan abs oblongis istis vestibus æstate excitetur, quisquis tabernam habet, aspro singulis mensibus numerato redimit operam baiuli, qui singulis diebus mane ex vtre aquã promit, & effundit ante ipsius tabernã. Omnes omnium vrbium tabernæ Turcarum Imperatoris sunt, qui eas mercatoribus elocat, neque permittit vt istic familiam alant, præsertim in foro. Mahumetes etienim vetat ne mulieres vendant, vel emant, vel in publicum prodeant. Cuiuscunque generis opifices, boni consulunt quem dietim faciunt quæstum, neque noctu laborant. Aliquot diebus in Halepo hæsimus, atque mœnia ambiuimus, quæ latiùs sese expandunt quàm Damasci, multis locis obliqua, vti Hierosolymitana, turrésque in ambitu sitæ admodum*

sunt seiunctæ. Octo portas habet Halepum, & frequentia vineta viretáque, & elegantes hortos in mœniorum ambitu, in quibus brassica capitata, lactucæ, beta, porrum, cepáque coluntur, in forum deinde vænum exponenda. Veteribus numismatibus vtuntur Turcæ ponderis vice, vnciarum videlicet, semunciarum & drachmarum: qua de causa nos multis locis Græca & Latina nacti sumus: quando verò illa exquirere volebamus, tabernas mercatorum adibamus, atque Giaur mangour, hoc est, Christianorum monetam expetebamus: tum nobis proponebant quæ habebant. Turcæ, Arabes, Ægyptij, aliæq; omnes Orientales nationes Turcico Imperio subiectæ, nullam habent monetam nisi auream vel argenteam: aurea obrizi auri ducatorum est; argentea, depurati argenti, non mixti: aliud tamen est monetæ genus apud Turcas, quod ipsi Mangoures appellant, ex puro ære, quorum sedecim asprum conficiunt: quoniam verò graue est, nemo eo se onerat, sed cusum duntaxat fuit, vt asprus permutari possit, cuius precium æquiparari potest caroleo Gallico decem ærea minuta pendenti. Vtraque autem cùm aurea, tum argentea, inscriptionem habet Arabicis characteribus expressam. Arabes autẽ & Aegyptij aliud monetæ genus habent Meidin nuncupatum, quod asprum cum dimidio conficit. Halepi incolæ Arabica lingua vtuntur, non Turcica; sed & per Ægyptum, Arabiam, Syriam, Ciliciam, aliásque vicinas Prouincias, solius Arabicæ linguæ vsus est.

CAP. CIIII.
Iter ex Halepo Antiochiam.

ANTIOCHIAM *profecturi, ex Halepo à meridie discessimus, & per excultos riguósque agros iter fecimus: sub noctem maturè in pagũ nomine Farrou peruenimus, iuxta quem in agro prǽaltæ columnæ scapus erectus stat sine epistylio. Postridie diluculò paulum progressi, agros relin-*

relinquentes, per confragosa loca pérque colles iter fecimus. Arcis rudera conspeximus, ad cuius portam nascebatur Hedera alba, nouum nobis spectaculum, quippe qui à Corcyræ discessu similem non videramus: Andrachnem in tumulis nascentem etiam reperimus, cuius ramos suo fructu onustos quilibet abstulit vt in itinere ederet; nam maturus erat, elegantique suo colore singulos ad edendum inuitabat: Racematim cohæret, magnitudine & colore fructus Rubus idææ, quē Galli Framboises appellant, mollisque vt Arbuti fructus & * Suberis quem sapore refert. Ariam item, Esculum, Terebinthum, Elæprinō, Latinis Alaternus dictum, Italis Termi & Narni incolis Alinterno. Per valles interdum iter facientes, vetustum ædificium dirutum, monasterij cuiusdam forma, cuius vmbilicum occupabat elegans turris, ad sinistram reliquimus: aliud præterea elegans ædificium è quadrato saxo exstructum, in quo Latini characteres insculpti erant, sed dirutum, Romanorum haud dubiè opus. Prætergressi deinde sumus riuum qui ab ipsa fontis scaturigine tantum aquæ effundebat, vt ea ad lora quibus nostri cameli cincti erant, pertingeret. Pernoctauimus ad basim arcis Heirim nūcupatæ, omninò dirutæ, & solitario loco sitæ; qui si coleretur, non minus fœcundus esset quàm quiuis ex Italiæ vberrimis. In tumulo sita est, vt eæ quæ in Halepo & Haman sunt: víxque credibile est, decem hominum millia illam intra biennium excauare, & scopulum ad fossas quibus prædita est faciendas perfringere potuisse. Videtur natura elaborasse vt hunc tumulum in scopulo collocaret, quo hæc arx exstrueretur. Postremus is est Turcicæ dominationis locus, in quo nascentes Colocasiam & Musam conspexerimus. Ibidem in scopulis crescunt Andrachne & Alaternus: nec aliis lignis vsi sumus ad parandam nobis cœnam. Ceterùm in Car-bassara noctem non tra-

duximus, at in quodam illius pagi ædificio: rarißimè autem accidit vt in iis regionibus aliqui inueniantur qui peregrinis hoſpitiũ præbeant: idq́; ſi præbent, locum duntaxat aliquem ſub porticu vacuum, nulla ſupellectile inſtructum dant, perinde ac ſi quis in vacuo horreo exciperetur. Iſtic obſeruaui dignum quidpiam quod hîc adſcribatur. Noſter ille caupo pugionem falcatum Arabum more habebat, eúmque nec auro nec argento exornatum, quem noſter interpres quatuor ducatis ab eo redimere voluit: at ipſe renuit, ſex ducatis Damaſci emptum eſſe affirmans: at arbitror ſimiles duodecim vix vno coronato in celeberrima totius Galliæ vrbe emptum iri. Pleraque vnguenta habebat, vti metopium, roſatum, aliáque ſimilia quorum in Syria & Arabia vſus eſt; nos verò ſpernimus.

*Suberis iſtius ſiue Liege Bellonij fructus quis ſit, ignorare me, ingenuè fateor: quod etiam in noſtra Hiſpanicarum Stirpium hiſtoria lib. 1. cap. 4. admonui.

CAP. CV.
De vrbe Antiochia.

SVBSEQVENTE die campeſtria loca latè admodum patentia inuenimus vbi flumen Oroum, quod Antiochiam defluit, quódque præcedente die diu ſequuti fueramus, longè ſuprà Antiochiam ſuperauimus magno ponte in quodã ſtagno quod olim Meandropolis ſtagnum nuncupatũ credimus. Diu fluminis illius curſum ſequuti ſumus, donec in ſtagnum ſeſe effunderet. Antiochia bidui duntaxat itinere ab Halepo diſtat: at quoniã imbres deciderant, & cameli onera portantes difficulter gradiebãtur, duos cũ dimidio dies inſumſimus. Vt porrò ad eam vrbem quæ ſub ſtagno ſita eſt veniremus, à recta via Conſtantinopolim ducente deflexmus, atque illam ad dextram reliquimus: recta enim ad Amanum montem proficiſcendum nobis fuerat, & inde in Adena: quem tamen,

tamen, licet Antiochiam deflexissemus, superare nihilominus oportuit. Is quoniam niger apparet, Turcico & Arabico idiomate Niger appellatur. Perelegãs est Antiochiæ situs, quiq; paucis verbis vix describi queat: nam mœnium structura illam admirabiliorẽ reddit alia quapiam vrbe in plano constituta. Illa testimonium insigne præbet, Antiochum ingentis animi & incomparabilis magnificentiæ virum fuisse. Murorũ ambitus nõ minor est Nicomedia aut Constantinopoli: frequens habitatur à Græcis, Armenis, Iudæis & Turcis. Fontanis aquis abundat, è rupe muris inclusa scaturientibus: pars mœnium montem ambit: altera pars per duorum montium iuga porrigitur, qui valli vicem illi præbent: nam tres montes murorum ambitus complectitur, qui non sunt tumuli, vti Romæ vel Constantinopoli, sed præalti montes. Nullam vrbem in Gallia noui, cui Antiochiam comparare possim præter Lugdunum: nam quemadmodum Lugdunum altos D. Iusti montes claudit, sic Antiochia altos montes cingit, in quibus exstructum est Antiochi palatium, nondum planè dirutum: pleraque enim adhuc integra restant, vt magna cœnacula & cubicula, & cisternæ immensæ capacitatis, ad earum quæ Philippis in Macedonia sunt, formam exstructæ: integra etiam arcis & mœnium materia restat, in quibus turres præaltæ sibi inuicem admodum vicinæ conspiciuntur, quibus exstruendis operæ cœmento non pepercerunt, habentque singulæ suam cisternam. Mœnia ad Occidentem spectantia tali artificio sunt facta, vt onusta vehicula, equiq; cũ suis sessoribus, per interiorem muri partem, inter vtramque fornicem, in summam vsque arcem perduci queant. Montes vrbi vicini, ilice, alaterno, coccigero frutice, andrachne, stœchade, & stachide abundant. Ciconiæ quæ æstate in Europa degunt, istic per hiemis partem, quemadmodum & in Ægypto, aluntur: sed etiam onocrotali

crotali aliæque diuersi generis aquaticæ aues in lacu supra vrbẽ sito viuũt: inter quas agnouimus quæ ab Somonæ accolis des Cotees, à Parisiẽsibus autem Morillon dicitur, veteribus verò Glaucion appellata: aliam item quam Galli Piette vocant siue veterum Phalarim. In montibus pascuntur verueces, breui quidem sed pingui pedemq́ lata cauda. Eius regionis incolæ, atque etiã per vniuersam Turcicam dominationem, in diẽ vtuntur pane malè cocto & malè fermentato. Bombyces, quas Itali Caualieri nominant, magni sunt in ea regione quæstus, aluntúrq́ ficus & mori foliis secundũ fluminis ripas cultarum. Celsissimæ Platani nascuntur ante Antiochiam, quæ neque in Gallia, neque in Italia conspiciuntur, præter paucas quæ cùm Romæ, tum aliis quibusdam vrbibus curiositate quadam aluntur. Paucæ quædam Sacchari cannæ, Colocasiæ, Musæq́ magna cura & diligentia nonnullis Antiochiæ hortis aluntur. Incolæ Arabica lingua loquuntur quemadmodum in Syria.

CAP. CVI.
Singularium rerum in Antiochia obseruatio.

TOTVS *subsequens dies sacrorum in Antiochia locorum visitationi dicatus fuit, vt Portæ D. Pauli, sepulchrorúmque variorum Diuorum. Vetusta præterea alia plurima monimenta istic conspici possent, qui curiosiùs ea requireret. Omnis generis victui necessaria in foro vænalia reperiuntur. Aromatariorum & opificum tabernæ Damascenis similes sũnt. Loti, quã Gallia Narbonensis Micacouliers appellat, arbores, etiam in ipsa vrbe magna copia crescunt, quemadmodum in eius territorij montanis: atque vt ob Populi albæ & nigræ, fructiferarumq́ arborum frequentiam Damasci planicies silua quædam videtur: sic propter Platanos & Lotos Antiochiam in media silua sitam esse diceres. Equorum sarcinariorum,*

riorum, qui Antiochiæ habentur, clitellæ adeò oblongæ sunt, vt ab auribus per ceruicem ad caudam vsque pertingant. Antiocheni rustici haudquaquam tam dextri sunt in iumentis ab onere liberandis, quàm Turcici; quoniam eorum clitellæ ad onera minus idoneæ. A meridie discessimus Antiochia, & amnem Oroum transiuimus, quem aduersum diu sequuti sumus. Agri Antiocheni solum adeò pingue est, vt equi ad cingula vsque in cœno mergerentur, quia præcedentibus diebus imbres deciderant. Longiùs progressi, riuos è montibus labentes inuenimus, ad quorum ripas proueniebant Nerion, Agnus seu Vitex, & altissimæ Platani. Noctu in Saramelı pagum peruenimus, ad radices præalti montis Amano contigui, sed in planicie situm. Postridie duobus confectis milliaribus, substitimus ad radices præcelsi montis, isticq; reliquo die hæsimus, exspectantes equum quem Dominus de Fumet ex Antiochia accersi iusserat. Interea montem conscendi, in quo siluas Pinastrorum repperi iis qui in Tarare monte nascuntur similium: præterea Esculum, Ilicem, Andrachnen, Oxycedrum, Poliũ, Tragacanthum, Chamædrin, Carlinam, quam pleriq. falsò nomine Chamæleonem nominant. In planicie obseruauimus rusticos lignorum fasces boum tergo imponentes, & tritici saccos aliaq; huiuscemodi; interdum etiam, cũ defessi essent, ipsorum tergo insidentes: nam cùm iter non vrgeant, boum ministerio vtuntur, quemadmodum nos equorum. Ab illis redemimus gallinas, oua, carnes: nam licet tota æstate in agris sub tentoriis habitent, omnibus tamen rebus necessariis non minus sunt præditi, quàm si in vrbe aut pago viuerent.

CAP.

CAP. CVII.

De itinere per summa Amani montis iuga.

POSTRIDIE *inter Orientem & Septentrionem tendebamus secundùm præaltos montes. Mons Amanus vulgò appellatur Monte negro, id est, niger: attamen non ille est qui Plinio Mons ater dicitur. Via admodum recta & præcipiti conscendendus nobis fuit mons, atque difficiliore quam vllam hactenus inuenissemus. In eo crescunt celsæ cedri quemadmodum in Libano, iuniperus maior, sabina ei similis quæ in Tauro monte, andrachne longè celsior quàm in Ida Cretæ. Plus quàm sex horas impendimus antè quàm in summum montis iugum perueniremus, atque in supremo eius vertice constitutis, & qua nos veneramus prospicientibus, apparebant summa montium Syriæ & Cairi iuga, præsertim verò eius quem nos Pierium montem censemus, & præcedentibus diebus secundum eius radices ambiueramus: apparebat etiam Taurus mons procul ante nos prospicientibus in longitudinem excurrens, & summum verticem iam niue obsitum habere incipiens. In descensu viam neque adeò difficilem neque molestam inuenimus atque in ascensu, quia non erat præceps: sed cùm in tenebris iter faceremus, vnus è nostris in vallem decidit plus quàm quadraginta orgias profundam, nullo ipsius aut equi damno, quod omnibus admirabile visum est. Abundat hic mõs variis plantis: arbuti nõ minus altæ erant, quàm quæ in Atho monte nascuntur, vicino monasterio Agias-laura loco: magnæ erant etiam alaterni arbores, quæ aliis locis in fruticem duntaxat assurgunt; picea insuper, andrachne, latifolia laurus. In descensu myrtos albis baccis, thymelæam, chamelæam, eumq; fruticem quẽ Germani Keller-kraut appellant, binis præcedentibus dissimilem reperimus. Ad imum montem cùm descendissemus, apud riuulum hæsimus, & cibũ sumpsimus in maris littore, quod in arcum*

se in-

se incuruans, magnum admodum sinum efficit, qui Issicus appellatur: Pamphylium id est mare, Cilicio ex parte coniunctum. Cùm in Amano monte essemus, mare radices montis alluẽs conspiciebamus, adeoq; vicinum, vt coniectus lapis facilè in mare Mediterraneum deuolutus fuisset: conspiciebamus etiam Taurum montem assurgentem ex littore Cypro insulæ opposito. Diu nobis iter faciendũ fuit secundum littus marinum, & sinus circumeundus, multiq; elegantes riui superandi; deinde alius mons admodum angustus & difficilis, pinastris obsitus, post quem castellum ad ipsius radices situm inuenimus, in quo perpetuæ fiunt excubiæ, quoniam trita admodum est hæc via. Varia istic victui necessaria emimus, panẽ, vinum, caseum, carnes, & hordeũ pro iumentis: paululum sub eo castello descendimus ad riuum quendam, atq. sub alba moro, quam Galli perperam Sycomorum indigitant, constitimus. Lucul ẽto igne ob ligni abundantiã tota nocte instructo, ante lucem discessimus, atque in tenebris per loca plana & campestria iter fecimus: orta autem luce, denuò ad maris littus regressi, amnẽ quempiã vado transiuimus, qui forsitan Issos est. Amœnissima sunt ea loca: nã secundum viam publicam crescunt laurus, ilex, platanus, smilax aspera, & aliæ pleræque stirpes perpetuò virentes. Montes dextram claudebant, mare sinistram. Superato amne, in vastam illam planiciem in qua Alexander cum Dario conflixisse creditur, peruenimus, in qua fruticem antea nobis non conspectum, sed Myrto admodum similem legimus: abundat etiã ea planicies Myrti fruticibus, qui omnes albo fructu sunt prædιti. Per fornicem admodum vetustam, latere & intrita exstructam, materia longè quàm saxum duriore, transiuimus: hanc veteres Auctores Portas Cilicias *vocarunt. Quaqua oculorum aciem obuertas, planicies velut amphiteatrum apparet: nã prealti montes lunæ crescentis in modum il-*

lam ambiunt vt sinus Issici mare recipiant: sub portis Cilicis, singuli, Andrachnes arbores suo fructu coniunctim nascente & maturo fragisq́ simili onustas conspicientes, ramos reuellebant, atq. in itinere eius fructu vescebātur. Raros habet ea prouincia incolas: illiq́ qui istic viuunt, neque piscationi, neque nauigationi indulgent (hinc factum, vt toto illo maris littore ne vnicam quidem nauem conspexerimus) & terram incultam relinquunt, licet admodum rigua sit: arbitror enim plus quàm triginta riuos è montibus altis labentes, atq. in mare sese exonerantes, duarum horarum spatio nos transiuisse. Post quàm à portis longiùs abscessissemus, per sterilia & confragosa loca iter fecimus, deinde veluti per Cæduas siluas, in quibus is frutex, cuius modò meminimus, nascitur, cui nullum aptius nomē indere possumus quàm Pseudomyrti: postea in Car-bassara quodam, cui vicini erāt pagi, quieuimus.

CAP. CVIII.

De Asiatico quodam animali Adil nuncupato, & de vrbe antiquitus Adena appellata.

PVMILIONIS *lupi genus est in Cilicia, atque etiā in vniuersa Asia, qui rapit & aufert quidquid impedimentorum inuenire potest eorùm qui æstate extra Car-bassara noctem traducunt. Medius est inter lupum & canem, cuius pleriq. veteres auctores cùm Græci, tum Arabes meminêre. Græci vulgari nomine* Squilachi *appellant: eum esse arbitror, quem veteres Græci* χρύσεον *nominarunt, hoc est, aureum lupum: adeò furax est vt noctu adire non vereatur eos qui dormiūt, & quidquid inuenit rapiat, vel pileos, vel ocreas, vel calceos, vel frena, vel alia huiuscemodi: semper cateruatim incedit, vt interdū ducenti simul conueniant, nihilq́ illo frequentius per Ciliciā: itaq. singuli alternatim latrāt canū more, & hau hau exprimūt. Singulis noctibus illos latrātes audiebamus: & nisi canes eos arcerent, in pagos vs-*

que

que penetrare non formidarent: elegantis flaui est coloris, atque ex eius pellibus quæ vili venduntur, incolæ sibi pelliceas vestes parant. Postridie versus Adena proficiscentes, lapideum pontem transiuimus cornui fluminis, quod fortè Pyramus est, impositum, cui contigua est arx ad dextram, in scopulo aditu difficili sitam. Inde id flumen diu sequuti sumus, donec ad vrbis cuiusdam, quæ nostra opinione Cæsarea Ciliciæ appellata fuit, ruinas perueniremus, vbi alio ponte flumen superauimus. Illius regionis flumina, tametsi nauigabilia, naues tamẽ nõ habent: nam cùm regio deserta sit, nemo istic negotiatur. Sultani Aegypti dominium eò vsque extenditur, isticq; erant limites qui Arabicam linguam à Turcica distinguebant, quiq; olim Arabum imperium à Turcico separabant. Primùm bellum quod vnquam motum est inter Arabes & Turcas, istic gestum: sed Turcæ victores, paulatim illos in seruitutem redegêre. In ruinis illis Cæsareæ nihil conspicias præter Car-bassara, & quædam tuguria. Superato ponte, fluminis cursum ad sinistram sequuti, in cãpestria steriliaq; loca latéque patentia peruenimus, quæ à nemine peculiariter possidentur, sed omnibus qui suos greges pascere istic volunt, libera sunt. Myrti istic etiam albo fructu sunt præditæ, adeóque frequentes vt Cæduæ siluæ formam repræsentẽt. Per Terebinthi arborum hinc inde mixtim cum Pinastris crescẽtium siluã iter fecimus. Aluntur hac planicie plurimi veruecum, & caprarum magni greges, ingentem adferentes questum suis dominis, cùm ex butyro, tum ex caseo. Et licet butyri genera inter se differant delectu & præstantia, aut animalium, vel pascuorum, vel confectionis ratione: natura tamen non ita variant, vt caseus. Nam degustato butyro diuersorum animalium, vti bubalino, vaccino, equino, camelino, ouino, & caprino, magna varietas haud deprehenditur: at in caseo longè aliter euenit, quandoquidem solo odoratu,

vel

vel aspectu discerni queunt, atque omnium optimè gustu. Turcarum porrò rustici procul ab vrbibus per campestria loca errabundi vagantur tota æstate, sui gregis curam habentes: cúmque fictilibus vel ligneis vasis careant, iugulata oue vel capra, pellem eius inuertunt, vtrémq. conficiunt, quē butyro vel caseo implent, aluum etiam diligenter adseruant; nam ea butyrum excipiunt prius coctum, deinde refrigeratum: singulæ alui tricenas vel quadragenas libras continēt, vtres verò plures quinquagenis. Nō negamus quin nōnulli aliam butyrum parandi rationem habeant, etiam illud nostratium more saliant: at id solummodo fit circa celebriores vrbes. Mengrelliæ incolæ pelles bubulas & vaccinas pelles recenter detractas butyro implent, atque Constantinopolim vænale aduehunt, quemadmodum ex Narbonensi Gallia in caprinis pellibus oleum nobis adfertur. Ceterùm non dubitamus, quin si rustici illi commoda haberent vasa, suos caseos in vtribus nō conseruaturi sint; quandoquidem illos in panis formam conseruandi consuetudinem non habent. Quoniam porrò similis caseus per Græciam distribuitur, quò mercatores transuehunt, Græci vulgari nomine Dermatisi hilatismeno appellāt, hoc est, in pelle salsum, & non tyri, id est, caseum; quemadmodū cùm Du salé nostra lingua dicimus, hoc est, salsum, suillam intelligimus. Ipsi verò tale nomen indiderunt, ad alterius casei differentiā, quē vulgari lingua cloro tyri nomināt, hoc est, recentē caseum, quem Columella viridem appellat, nō quòd vireat, sed quòd musteus mollísq. sit. Pastores nunquā lac colāt, quemadmodum nec Cretenses, qui tamen aspalathi ramum, aut aparinen, vasorum ori admouent, vt si fortè pili adhæserint, caseus purior reddatur: at Turcarum caseus in pellibus ea ratione salitus, plerumque pilis scatet, quoniam lac nō percolatur. Nostrum porrò iter ad Septentrionem dirigentes, variis locis miserorum rusticorum

mapalia

mapalia & tentoria inuenimus, qui æstate ex vrbibus & pagis discedunt, vt per campestria vagentur in hibernum vsque tempus, isticque rem domesticam eadem ratione curant, qua in vrbibus vel pagis facerent. Ij cùm octiduo hæserunt vno in loco, abscedunt in alium, tentoria sua ex tegetibus confecta, & penula tecta, secum asportant; cùm verò in vrbem redeunt, complicant denuò, & diligenter adseruant donec hiems præterierit, quam asserere ausim apud Asiaticos non minus sæuire, quàm in media Gallia. Segnes sunt; eam ob causam, terram nulla diligentia colunt: præsertim opulentiores rustici perpetuò ociosi sedere volunt: & nisi ab ipsorum mancipiis solum excoleretur, rari essent agri culti. Eo die in Adena peruenimus, vbi de Anazarba, Oppiani & Dioscoridis patria, quæ postea Cæsaraugusta vocata est, intelleximus. Iudæi nobis indicarunt pagum nunc esse ad ostia fluminis, Tyberis forsitan, quod Adena perluit, antiquum nomē retinentem. Adena magnum est oppidū, hoc est, ingēs pagus, quà admodum frequens aditus patet: elegantemq́; & latum pontem lapideum habet. Appellatur id flumen à Turcis Schelikmark; *ex Armenia minore profluens, Lydiámque & Ciliciam perluens, in mare Mediterraneum sub Rhodo sese exonerat: nauigabile non est, quoniam plurimum sabuli prouoluit. Adenæ oppidum mœnibus non est cinctum: sed arcem habet quatuor quadrangulis turribus infirmis præditam. Istic omnis generis victui necessaria inuenimus, & vinum: nam incolæ Græci sunt, & Iudæi, & Armeni, atque ipsi Turcæ vites colunt, vt passas vuas habeant. Monetæ mutationem istic habuimus: nam cùm hactenus per Ægyptum, Syriam, & Ciliciam, meidins vsi fuissemus, qui supererant, in aspros permutandi fuêre. Istic etiā desiit Arabicæ linguæ vsus, & Turcico sermone deinceps agendum fuit. Mutatis in Adena iumentis, annonam in triduum comparaui-*

mus. Turcæ suas merces pondere vel mensura licitantur, iusto tamen precio, nec plus soluũt peregrini quiuis quàm eorum vicini. Panis etiam ad pondus vænit, inde fit vt malè coquatur. Carnes etiam salsæ magno apud illos in vsu sunt: eas autẽ recens sale exemptas, cumini puluere inspergunt, & appensas exsiccãt. Hallucinantur qui scribunt Turcas desiccare carnes, vt eas deinde in pollinem redigant, quem secum deferant in aliquam expeditionem bellicam ituri: nam diligenter id inquirentes, comperimus neque in Græcia, neque in Turcica ditione, neque in Arabia, carnes exsiccandi, vt in pollinem redigantur, vllam esse consuetudinem. Carnes verò deligunt cùm bubulas tum veruecinas pingui cum macro æqualiter permixto constantes, quas in tenues laminas scindunt; deinde paululum saliunt atq exsiccant. Magno æstimantur eiusmodi carnes cùm pacis tum belli tempore: eis etenim crudis cum cepa vescuntur iter facientes. In Creta & Chio moris est apud rusticos, vt integrum leporem etiam hircum ferum, sed & veruecem in frusta concisum exsiccent: primùm autem paululum saliunt, deinde tegetibus complanant, atque in clibano resiccant. Sæpenumerò apud varios rusticos diuertimus, cùm Cretæ montes peragraremus, apud quos erant hirci ferè integri, & hœdi, & agni in eum modum exsiccati: sed apud Turcas ea consuetudo nõ viget. Græci verò per Quadragesimam id faciunt cùm leporem aut capram siluestrem interemerunt, vt eos ad Paschales vsque ferias conseruare queant: nam neque apud ipsos neque apud Turcas moris est carnes in dolio aliquo salire, & ita conseruare.

CAP. CIX.

Apparatus peregrè profecturis idonei.

MVLTA edulia parare norunt Turcæ, cùm peregrè tum in bellum profecturis idonea: è quorum numero farciminis genus est, vulgari Græcorum lingua Stopides dictum:

dictum: fiunt autem in hunc modum: Nuces iuglandes in quatuor partes diuidunt, & filo traiiciunt, farciminis longitudine, deinde in coctum vinum feruens reiteratis sæpiùs vicibus immergunt, eorum more qui candelas parãt: nonnulli farinã inspergunt, vt citiùs inspissentur. Eadem ratione è ficubus, amygdalis, auellanis & aliis durioribus fructibus cocto vino inductis parari possunt. Vulgaria sunt in ea regione huiuscemodi farcimina, quæ peregrinãtibus sunt admodũ accõmoda. Qui montẽ Taurum superare volunt, in triduum annonam sibi parant in Adena: nam inde Heracleam tridui iter est per sterilia loca: elocationis singulorum iumentorum precium quinquaginta meidins, hoc est, ducati & decẽ meidins est. Tapetes fiunt in Adena, quorum maxima pars ignis calore parari solet, pileorum & gausapũ more: veráque, vt ita dicam, sunt gausape, tapetum in modum concinnata, quibus Turcæ peregrè proficiscentes indormiunt; leuia enim sunt & mollia. Eius regionis viri acuminatos galeros gestãt, Hippocraticæ caligæ vulgò appellatæ persimiles, quorum apex in humerum propendet: cúmque sint ex inspissatis pilis concinnati, ad gelatinam excolandam vsui esse queant. Verum quidem est Turcas alicuius auctoritatis, & opuletos vel vrbes, vel oppida incolentes, albas tiaras gestare: at rustici, quales dixi galeros ferunt, similésque nobis perpetuò conspecti sunt ab Halepo Adenam vsque, vbi nonnulli alia ratione complicati videntur. Prouinciarum incolæ huiusmodi notis, non minus quàm vestium varietate dignoscuntur.

CAP. CX.
Ex Adena in Taurum montem profectio.

ADEN *digressi, atq. inter Occidentẽ Septentrionémque tendentes, per planiciem iter fecimus vsque ad meridiem: deinde montem Taurum conscendere cœpimus. Tentoria autem fiximus & quieuimus vbi nox nos op-*

pressit: sed quoniam aër serenus erat & frigidus, Platanos iuniores, Andrachnes, Neria, arbutos præcidimus, & luculentũ ignem struximus, præsertim verò è Siliqua arbore sicca. Postridie ante lucem, in ascensu perreximus via admodum difficili, donec ad summũ verticem veniremus, quem niue tectum reperimus, atq. dimidium diem in ascensu insumsimus: vbi Iuniperos maiores, in Cupressi altitudinem assurgentes inuenimus, cuius frũctus dulcis est, nucis ferè magnitudine, & Gallæ quodammodo similis, quo indigenæ vescuntur, vt ex nucleis hinc inde à nobis in itinere collectis obseruauimus, quos qui pulpam exederant, abiecerant: ij sunt longitudine & crassitie nuclei oliuæ, adeóque duri, vt nisi mallei ictu frangi nequeant. Inter reliquas arbores in Tauro monte nascentes post Cedrum primas obtinet, perpetuóq. viret. Eius* vera delineatio & descriptio inuenietur in libro cui titulum fecimus, De Arboribus perpetua fronde virentibus. Styracis arbores istic etiam obseruauimus & Pinastros, deinde Sabinæ genus à Dioscoride descriptum, vel Thuya Theophrasti & Homeri. Quoniam autem superioribus annis in Regio horto ad fõtẽ Bellaqueũ arborem conspexeramus, è Canada Francisco I. huius nominis Galliæ Regi delatam, Arboris vitæ appellatione: Sabinam illam diligentiùs obseruauimus in Tauro monte; atque vtriusque descriptione facta, admodum similes esse comperimus, attamen notis qubusdam inter se differentes, quas exponemus, cùm singularum plantarum historiam pertexemus. Platani crescunt in hoc monte Antiochenis adhuc maiores, eáque natura sunt præditæ, vt hieme corticem abiiciant, contrario planè modo quàm Andrachne, quæ summis æstatis caloribus suo cortice rubro sese spoliat, vt cinereum inducat, qui initio pallet: Platanus verò hieme plumbeum corticem exuit, vt cinereo se induat. Crescũt in summo vertice altißimæ Cedri,

iis

iis quæ in Libano naſcuntur ſimiles, tanta frequentia, vt vix alias conſpiceremus frequentiores arbores; quarum fructũ nobis hortantibus pleriq. collegerunt, conis Abietis ferè ſimilem, ſed craßiorem, læuiorem, & cælum ſpectantem. Cuius arboris deſcriptionem hîc adferre operæprecium non duximus, at iconẽ duntaxat oculis ſubiicere.

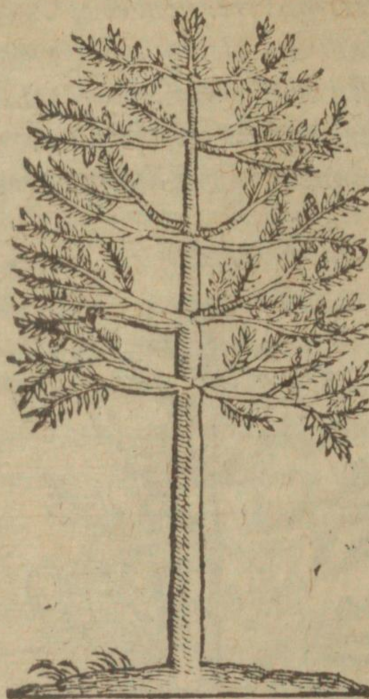
Cedri Icon.

Nullæ verò proueniunt Abietes; quæ tamẽ Cedros admodum æmulantur, ſic vt dicere poſſemus Cedrum Abietis genus eſſe, vel Abietem Cedri. Eam ob cauſam illius iconem Cedrinam ſequi voluimus.

Nullæ præterea iſtic larices, neque Piceæ, neque Pinaſtri Aleuo dicti, cuius etiam arbor eſt ad fontem Bellaqueum, è Canada ſimiliter delata, atque Franciſco I. Regi cum Arbore vitæ donata. Diu

Abietis Icon.

per montis fastigium iter fecimus, nondũ tamẽ summum iugũ attigeramus, sed alios montes vtrinque habebamus. Cumque sub arcem quandã peruenissemus, in saxo sitam, pedetentim descendere cœpimus, & sub noctem in itinere Car-bassara inuenimus ad præalti illius montis radices.

*Hactenus quæ vidi Bellonij exemplaria de Coniferis, neque delineationem, neque descriptionem Iuniperi maioris habent.

CAP. CXI.

De Thermis quæ sunt in monte Tauro: & de vrbe Heraclea.

CETERVM *Car-bassara quò noctu peruenimus, contiguum est thermis muro lateritio inclusis, iis simili quibus exstructæ sunt salsæ thermæ ad Troiæ rudera. Aqua nonnihil sulfur redolet: sed eius excrementa in lapidem non coalescunt, quemadmodum thermarum Patauinarum & Prusæ. Ceterùm non modò thermarum aqua recrementa facit in lapidem concrescentia, verùm etiam frigida:*

frigida: quemadmodum fontana illa in Medane prope Noisi Domini Ioãnis Brinon Domini de Villaines possessionem, sex à Lutetia milliaribus distantem: & apud Clarum montem Aruerniæ vrbem, vbi pons lapideus conspicitur, quem aquæ decursus confecit. Postridie descendentes, labentem ex monte riuum sequuti sumus. Sed conscenso denuò vicini montis iugo, nullas arbores inuenimus. Haud multum porrò itineris relicto Car-bassara confeceramus, quin agros sepibus inclusos conspiceremus, arbore Zizipha alba Columellæ appellata constantes, cuius fructus rutilis Ziziphis similis est, excepto colore, & venalis per vrbes proponitur: Græci vulgari lingua Ziziphia appellant, voce à Zizipha deducta. Ad meridiem vsque continuato itinere, in monte autem adhuc versantes, vrbem Heracleam procul in planicie sitam perspicuè conspiciebamus. Vlteriùs in descensu progredientes, plerosq. pagos infrà secundùm montem sitos videbamus, qui à Borea & Thracia ventis erant liberi, atq. Absinthij Ambrosiæque magnã copiam inuenimus. Heracleæ planicies admodum fœcunda est, & per omnia exculta, multísque pagis habitatur: nam riui è montibus labentes, hortos & vireta irrigant, in quibus omnis generis fructiferæ arbores coluntur, vt persicæ, corni, pruni, mali, pyri, amygdalæ, punicæ, aureæ, aliæque similes hortenses. Amplus est pagus apud Heracleam, qui à solis Christianis Græcis habitatur, quorum lingua vulgaris pura Græca est: alius etiã est Christianorum Armeniorum: vtrique admodum diligentes sunt hortorum & vinetorum cultores, cúmque aqua abundent, varia herbarum culinariarum genera in ipsorum hortis, qualia in nostris conspiciuntur. Serò Heracleam peruenimus, primam à Tauro monte vrbem, ad ipsius radices sitam, vbi panem, vinum, carnes, & reliqua esui apta inuenimus. Plures autem sunt Heracleæ: siquidem de vna

iam verba fecimus, ad Propontidis littus sita, Rhodostóque vicina, quod Perinthum vocauimus, tametsi neoterici quidam Heracleam illam Propontidis Perinthum esse contendant. Verùm iam protestati sumus, minimam esse nobis curam vt vetera nomina iis quæ nunc in alia mutarunt vrbibus adaptemus. Itaque Perinthus sitne Heraclea Propontidis, an Rhodosto, aliis disceptandum relinquo. Pro certo nobis relatum est, in planicie illa Heracleana magna equorum armēta ali, plus quatuor millibus equorum constantia, è quibus singulis annis plures sexcentis deliguntur ad bellum apti. Eius regionis equi à Turcis admodum æstimantur, Caramaniq. appellantur. Incolæ Rhois frutice abundantes in vicinis montibus, eius fructū colligunt & recondūt, quo saporem suis edulijs concilięt; eo etenim admixtis alliis contusis, & modico sale, carnes cùm elixas tū assas inspergunt, illisq. aciditatem quandam & suauem saporē conciliant. Heracleæ hæsimus toto subsequente die, vt iumenta conquireremus. Patet Heraleana planicies ad bidui iter; iis tamen locis duntaxat habitata, quæ aqua abundant.

CAP. CXII.

De nostra ex Heraclea in Iconium profectione: deque capris, delicatam illam lanam, ex qua vndulatus pannus conficitur, ferentibus.

CONDVCTIS *ergo in singula capita ducatò cum dimidio iumentis, iter fecimus Iconium, quod vulgò Cogne dicitur. Planicies rigatur canalibus ductis vt Damasci. Multi apparent pagi, procul inter se disiuncti, secundum montiū radices. Frequens istic est Absinthium quod Græci marinum cognominarunt; non quòd eo loco circa mare nascatur (plus enim quàm quatridui itinere inde abest) sed quod illis ita nuncupare visum sit, tametsi in Mediterraneis locis proueniat. Cāpestria Saluia tenuiore & Polio canescunt. Tres ligneos pontes superauimus: nam frequentes istic sunt canales & riui: & subitò*

exortus auster, magno impetu arenã in faciem nobis prouoluit. Secundum rotundum tumulum iter fecimus, qui humana arte exstructus videbatur: nam æqualiter assurgebat, atq. fossis aqua plenis cinctus erat. Longius deinde progressi, loca admodum lapidosa, iis in quibus situs est Fons Bell-aqueus, similia, ingressi sumus, præterquam quòd hæc arboribus carent. In Car bassara quodam pernoctauimus iuxta fontem regia via, vnde ante lucem digressi, in ampla campestria loca, nuda, & arboribus carentia peruenimus, ex quibus hinc inde montes procul à nobis dissitos conspiciebamus, in quibus non nisi in summo vertice arbores nascuntur, ad eorum autem radices Absinthium quod diximus Seriphiũ, & aliud Ponticum à nostro domestico non discrepans, nisi quod cãdidius sit. Eius regionis capræ tenui adeò lana sunt vestitæ, vt sericum ipsum tenuitate prouocet, candore niuem. Maiores non sunt nostris arietibus, nec vt oues tondentur, sed velluntur. Carnes non minus suaues quàm veruecinæ, nec ferinũ quidpiã redolet. Tenuissimi elegantissimiq; panni siue vndulati, siue nõ vndulati, ex huiusmodi caprarũ lana texũtur. De his vel sanè his similibus Aelianus auctor Græcus, nostro iudicio, meminit. Caspiæ, inquit, capræ, albissimæ sunt, & magnis cornibus mutilæ, quarũ villi adeò molles, vt Milesiis lanis mollitudine cõparari queant, omnium quæ reperiuntur mollissimis & delicatissimis. Sed Plinius alias ab his differentes describit. Tondentur capræ, inquit, quòd magnis villis sint in magna parte Phrygiæ, vnde cilicia fieri solent. Sed quod primùm ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Cilicas adiecisse dicunt. E quibus apparet, diuersi generis esse capras. Laniferæ illæ domesticæ sunt, & à nostratibus differunt: nã minore sunt corpore, pusillisq; cornibus. Earum villi albicant vt nix, longiusculi sunt, & capillis humanis tenuiores. Nullam herbam inuenimus Ambrosia

frequentiorem, adeò odoratam, vt capitis grauedinẽ non minus induceret, quàm si in cella vino musto plena versatus fuissem. Incolæ eam legunt ad ignem struendũ, quia lignis carent. Eadem causa bubulum stercus desiccant, quemadmodum in Armour Britanniæ. Sunt autem ea campestria de quibus agimus, admodum deserta, cùm & riuis & fontibus careant. Satis tẽpestiuè in amplum pagum venimus nomine Sarameli, vbi vidimus scopas ex Ambrosia confectas, cuius manipulum in Galliam retulimus, pro re singulari: nam in Europa spontè non prouenit, quod sciam.

Bellonius satis attentè Ælianum legisse non videtur: nam licet is auctor lib. 17. Historiæ Animaliũ cap. 34. de Capris Caspiis agat, quas albissimas esse scribit, & cornibus mutilas; quæ tamen de villorum mollitie eodem capite addit, capris non sunt tribuenda, vt Bellonius autumat, sed Caspiis camelis. Camelis, inquit, quoque Caspij abundant, quorum maximi ad equorum maximorum accedũt magnitudinem. Eorum villi adeò sunt molles, cum Milesiis lanis vt mollitudine comparari possint, ex iisque sacerdotes & Caspiorum ditissimi præcipuísque vestes conficiant. Mirari autem subit, cur quæ de Lyciis capris idem auctor tradidit, non adscripserit. Ait enim in hunc modum lib. 16. cap. 30. eiusdem Historiæ: Callisthenes Olynthius capras scribit in Lycia densissimo & prolixissimo hirsutas esse pilo, vt muliebres crines implexi ab eis dependere videantur; passim tamquam oues, tonderi, ex eisdémque nauium fabros rudentes contexere.

CAP. CXIII.
De vrbe Iconio.

POSTRIDIE *per campestria loca prosequuti sumus nostrum iter vsque ad vrbem Cogne, veteribus Iconium dictam, non procul ab altis montibus sitam, quam irrigant plerique riui ex iis montibus delabentes, & in magnum Car-bassara diuertimus. Illius vrbis mœnia ex vario lapidum genere sunt fabricata, vt Constantinopolitana, illorumq; ambitus orbicularis est; turres verò illis impositæ, raræ sunt & quadrangulæ. Vetusta autem non esse ipsius vrbis mœnia, facilè coniicere licet ex marmore è tẽplis sublato, cui epitaphia Græcis characteribus inscripta sunt. Eam verò à Christianis aliquando possessam esse, cruces, & earum vestigia satis demonstrant.*

ſtrant. Pars vrbis qua egreſſus eſt in planiciem, Orientem ſpectat: ad eam vero vrbis portam quæ inter Orientem & Meridiem vergit, marmoreus eſt Hercules turri vicinus extra mœnia, ſed cui Turcæ haud pridem caput ademerunt. Octo habet Iconiũ portas vt Halepum. Habitatur à Græcis, Turcis, Arabibus, & Armeniis. Vites iſtic diligenter coluntur, & generoſum vinum à Iudæis redemimus. Elegantiores Iconij fabricæ, Meſguedæ ſunt, Thermæ, & Car-baſſara. Iſtic non vruntur alia ligna quàm Iuniperi maioris, Sabinæ alterius, pumilæq. Cedri vtriuſque, & Ledi: quæ (præter Ledum) cùm diſcernere inter ſe cuperemus, nulla vel diligentiſſima obſeruatione potuimus; eiuſdem enim odoris & ſaporis ſunt, corticéque integuntur ſimili, non duro vt alia ligna, ſed oblongis philuris inuicem incumbentibus vt vitis, materiaque corde rubro; reliqua alba vt in Siliqua & Taxo; ſimilémque fumum reddentia dum vruntur, & ſimiles carbones æquabiles vt tiliæ, lauéſque vt ſalicis: omnia reſinam fundunt terebinthina duriorem, eandémque duritiem in cæſura habent; perpetuò omnia virent, fructúmq. eodem tempore, hoc eſt, hieme maturant.

CAP. CXIIII.
De Turcarum aurifabris.

TVRCÆ *non minus ſunt inſani quàm nos circa aurifabrorum opera: ſed illorum ex proba materia validaque fiunt. Annulis delectantur, & cultellis eleganter concinnatis, quorum vaginas auro vel argento exornant, & è catenula argentea ſuſpendunt. Vulgaris eſt conſuetudo cùm apud Turcas, tùm apud Græcos, vt cultros è cingulo propendentes geſtent: ij magna ex parte in Vngaria confecti ſunt, oblongúmque habent manubrium: ſed ſimulatque Turcici inſtitores eos emerunt, opificibus tradunt, vt manubrio ex dente beluæ marinæ Mors quibuſdam dictæ, Gallis* Rohart, *adornent: eius autem dentis*

tis duo sunt genera; vnum candidissimum, compactum, vnicornu simile, adeò durum, ut vix lima, nisi ex selectissimo optiméque temperato chalybe constet, rodere posit: alterũ genus incuruũ est ut Aprini dẽtes, & Hippopotami dentẽ esse arbitrati fuissemus, nisi Hippopotamos viuos vidissemus, qui similibus dẽtibus non erant præditi. Manubria etiam addere solent ex Testudinis Indicæ operimento transparente aurei coloris, quæ ducato fere æstimantur. Aurifabri laboraturi, humi desident, fornacémque propterea habent in media officina humi positam nullo camino, vnicúmque follem orbicularem, quem attollentes & deprimentes inflant. Biduo Iconij hæsimus; cùm ut iumenta mutanda conquireremus, necessariáque ad iter compararemus; tum quoniam dies erat Natali Domini sacer. Deinde à meridie iter fecimus versus quẽdam montem qui superandus nobis erat. Nix verò densa decidit, quæ omnia operiens, fecit vt itineris duces aberrarẽt. Conscenso monte, diu per Pinastri siluas iter fecimus, & in pagum perducti, in Car-bassara noctem traduximus. Subsequens dies nobis molestus fuit, cùm auræ ratione, tum quòd alternis perpetuò adscendendum vel descendendum esset. Frequentes habet hæc regio incolas & pagos. Licet autem in hieme versaremur, Oxygalam tamen inueniebamus, edulium Turcis admodũ vulgare, præsertim æstate. Illam tabernæ perpetuò paratam habent in magnis lancibus; precium in singulas constitutum vnicus asper, qua quatuor Turcæ saturari queant. Non diu eo die iter fecimus quin montes egressi, in campestria Pamphyliæ perueniremus, quæ regio cum Cilicia, Caramania nunc appellatur, Sangiacorumq́; septem sedes habet. Iter faciebamus inter elegantissimas fructiferas arbores humiles, vrbem Angouri, veteribus Ancyra dictam, ad dextram relinquentes. Ea vrbs nunc est totius illius regionis celeberrima, propter panni vndulati frequen-

quen-

quentissimum mercimonium, qui in ea sola vrbe texitur ex mollissimis villis caprarum, quæ in Cilicia & Pamphylia duntaxat reperiuntur. Deinde peruenimus in Achara, vbi in Car-bassara pernoctauimus.

CAP. CXV.
De vrbe Achara.

TVRCICÆ ditionis oppida, magna ex parte mœnibus cincta non sunt, vti nec Achara Armeniæ minoris oppidum. Sepulchra istic saxea vidimus, Latinis litteris inscripta, quæ sub fontibus collocata, propter concauitatem, conseruandæ aquæ nunc seruiunt, ad aquanda peregrinorum iumenta. Situm est hoc oppidum apud latum & amplum stagnum, secundum quod diu iter fecimus: varij generis pisces in eo capiuntur, vti tincæ, lucij, cyprini, bramæ. In nostra peregrinatione dietim iter computauimus, non per milliaria vt in Italia, neque per leucas vt in Gallia. Achara digressi, per eadem campestria iter prosequuti sumus, secundum colles multos pagos sitos conspicientes, cùm ad dextram, tum ad sinistram. Prandimus in exiguo quodam pago, in quo victui necessaria affatim reperimus. Noctu peruenimus in aliud oppidum Carachara nuncupatum, hoc est, Arx nigra, vbi huic nostræ peregrinationi finem ad tempus imposuimus. Quoniam porrò istic hæsimus, reliquámque hiemem, & magnam subsequentis veris partem traduximus, per vicina loca obambulantes; multa ad Turcarum mores & viuendi consuetudinem pertinentia obseruare potuimus. Qui opificium aliquod callet, melius semper apud Turcas excipitur quàm qui nullũ nouit. Hinc fit vt è captiuis alij aliis sese faciliùs è seruitute liberẽt. Nã qui opifices sunt, breui redemptionis precium adquirere possunt: qui verò nihil callent, duram seruitutem seruire coguntur, quoniam eorũ domini vel ad arandũ ipsos compellũt, vel ad greges curandos ablegant. Ipsimet Ianissari maxima ex parte aliquod opificiũ excercere norũt: nam dum

dum in Androne adhuc pueri adſeruantur, aliquam artem edocentur. In ſumma, cùm artes ſint ſeruilis conditionis hominum alumnæ; nihil iſtic prodeſt, nobili ſtemmate progenitum ſe profiteri. Plerique vitam ſuſtentant, panem recentem & calidum vendendo, qui muſto maceratus edatur: quoniam verò fabrica clibani quo vtuntur, non eſt vulgaris, illam hîc exponam. Magna habent fictilia vaſa, iis ſimilia quæ noſtrates mulieres vſurpant dum lineos pannos eluunt, quæ Gallicè cuuiers de terre, *hoc eſt, cupas fictiles, appellant: ea ad dimidiam altitudinem in terra recondunt. Cúmque ſint in imo perforata, canalem orbicularem ad latus in terra faciunt, qui reſpondet imo fictili. Tranſuerſim autem iacente fictili, & canalem ad imi latus habente, lignum ſiue carbones in imo repoſiti, facilè flammam concipiunt, atque facilè vas calefaciunt vndequaque. Piſtor qui farinæ maſſam fermentatam habet, tenues placentulas facit, eáſque in tegete curua & fornicem æmulante, vt pileus larga, reponit; manum deinde in tegetem imponens, placentulas fornici fictilis iam feruidi applicat, eáque ratione placentulæ pendentes facilè coquuntur: piſtor autem cùm vnam placentulam iam coctam adimit, alteram coquendam eodem loco reponit: multæq; ſimul ex vaſis fornice ita propendent. Quo verò faciliùs eas eximere queat, furculam habet vnci modo incuruam, quam ſiniſtra tenens, placentulas propendentes apprehendit, dextra autem longam ſpatulam habens, eas decutit. Piſtor porrò prolixam barbam alere non debet: nam facilè à flamma adureretur. Incolæ igitur has placentulas adhuc calentes emunt, & cum muſto edunt, próque deliciis habent. Hibernus verò potiſſimùm eſt cibus: nam æſtate fructus aliáque ſimilia eduntur. Sed quoniam fuſiùs de his omnibus libro*

tertio

tertio agemus, nunc supersedebimus. Attamen antè quàm earum rerum narrationem auspicemur; non absonum videtur, vt nonnulla de legibus quas Mahumetes suis assectis dedit, in medium adferam; vt faciliùs intelligi queat, barbariem & stoliditatem falsi huius prophetæ, miseram istam & rudem plebẽ seduxisse, & ad suas leges traduxisse, quæ tamen nihil sunt nisi vera somnia. Itaque finem huic secundo libro imponentes, tertium auspicabimur ab euidentißimis Mahumetis deliramentis.

PETRI BELLONII CENOMANI

Singularium & memorabiliũ Rerum, per varias exteraſque Regiones obſeruatarum,

LIBER TERTIVS.

LECTORI.

VANDOQVIDEM de variarũ nationũ, quas adiimus, moribus, ſuperioribus libris egimus: operæprecium facturos arbitrati ſumus, ſi tertio hoc libro ſingularia quædam circa Turcarũ viuendi conſuetudinẽ, ſicuti nos in Aſiæ meditullio conſtituti obſeruauimus, explicaremus, pauca tamen de deliriis quæ pſeudopropheta Mahumetes in ſuo Alcorano illis ſcripta reliquit, prius dicturi. Tametſi autem neque dies, neque menſes, neque etiam annos in hoc libro indicauerimus, vt plerique alij qui ſua itineraria deſcripsêre: quiſquis tamen ea requiret, illum ad primi libri præfationem ablegamus, iſtic, quo deſiderium expleat, inueniet. Iam enim virorũ fide dignorum & doctrina præditorum auctoritate demonſtrauimus, nobis teſtes non defuturos, qui noſtram peregrinationem, de qua hîc agitur, ſint aſſerturi.

CAP.

CAP. I.

De origine Turcicarum legum peculiaris ratiocinatio.

D Secundi libri calcem scripsimus, deliramenta esse quæ Mahumetes in suo Alcorano tradidit. Cùm itaque plurima de Turcarum moribus & institutis obseruandi ocium habuerimus, in Paphlagonia aliquamdiu versantes; necessarium esse duximus, nonnulla seorsim de Mahumete disserere, quæ forsitan (quod omnium pace dictum volo) nostra lingua nemo hactenus prodidit; vt faciliùs deinceps demonstrare possimus, cur Mahumetani in eo vitæ genere persistant, præsertim cùm res sit nostro instituto accommoda.

Anno, vt fertur, Christi sexcentesimo vigesimo natus est Mahumetes Arabiæ Felicis vrbe Mecha nuncupata, quam Petram esse arbitramur, isticque Turcicæ hæresis primordia iecisse: anno verò sexcentesimo octogesimo tertio è viuis sublatus. Turcæ librum nomine Asear magna veneratione obseruant, totius vitæ Mahumetis ordinem continentem. Is complectitur quidquid ab ipsa natiuitate ad vitæ vsque exitum ille fecerit: nomen ipsius patri fuisse Abdola Motalip, matri Imina, vtrumq. idololatram: Abdolã periisse ante Mahumetis natiuitatẽ, Iminam binis ab ipsius natiuitate annis naturæ cõcessisse, eaq; ratione orphanũ relictum. Mahumetẽ oriundum ex prosapia Ismaëlis Abrahami ex Agar filij; Ismaëlẽ tẽplum in Mecha exstruxisse, quod omniũ primũ à condito mundo fuit: Mahumetẽ quadriennẽ, cũ aliis pueris ad piscationẽ progredi solitum: cúmq. solus in agro versaretur, angelũ Gabrielẽ vestibus ornatũ candidissimis, humana figura ad illũ venisse, manúq. ipsius apprehẽsa, post collẽ seduxisse, pectus illi acutissima nouacula aperuisse, cor exe-

misse, è quo nigram guttulam sustulerit (quam Turcæ asserunt omnibus inesse hominibus, in eáque dæmones tentationis sedem collocare) corq; ita expurgatum denuò in pectus recondidisse, ne vnquam postea à dæmone tentari posset. Hæc Asear liber de Mahumetis pueritia tradit. Deinde cùm decimumquintum annum attigisset, sæpiùs peregrinationes suscipere solitum, in Persiam, Memphim, Syriam, cum prædiuite & opulento negotiatore nomine Gadisa, ipsius cognatæ marito, quo mortuo, illā matrimonio sibi coniunxisse, ex qua quatuor proles susceperit, tres filias, vnicum filium, atque eam primam ipsius vxorem fuisse: negotiationem deinde affinis defuncti exercuisse ad annum vsque ætatis trigesimum octauum: in solitudinem deinde concessisse, isticque vitam traduxisse, & singulis diebus in cryptam se abdidisse non procul à Mecha, vbi ad noctem vsque permanebat, tantáq. abstinentia vtebatur, vt corpus vires deficerent: indéq. mente priuatum, multa insomnia & visiones habuisse, cúmque neminem conspiceret, quasdam voces exaudiisse, quas noctu suæ vxori referebat: illam verò asseruisse, diaboli tentationes esse: qua de causa in huiusmodi delirium incidisse, vt quodammodo fureret, atque ex montis fastigio sese præcipitare constitueret. Deinde Alcorano suo initium daturus, Gabrielem angelum ipsum abs sua opinione diuertisse simulauit, formáque humana candidas alas habente ipsi apparuisse & dixisse: Alacri, sis ô Mahumetes, animo; Deus enim tibi salutem denunciat, vúltque te ipsius esse prophetam: siquidem tu es omnium creaturarum perfectissima. Præterea illi suum diploma angelum ostendisse, iussisséque vt legeret: respondenti verò Mahumeti se legere nescire, angelum replicuisse: Tui Creatoris nomen lege, ô Mahumetes, atque subitò disparuisse. Addit præterea Asear, Mahumetem summa lætitia affectum, domum rediisse, arborésque, saxa, & animalia

malia obuia, honore illum affecisse, eumq; salutãdo dixisse: Dei nuncius futurus es, ô Mahumetes. Quæ omnia cùm vxori narraret, fidem adhibere noluisse, immo dixisse dæmonis esse tẽtationem, quod adeò ægrè tulit Mahumetes, vt in aduersam valetudinem incideret. Sed angelum ad ipsum lecto decumbentem venisse, & Alcorani secundum caput attulisse, in quo adscriptum erat: Surge, tuum Creatorem extolle, tuas vestes purga, & idola abhorre: tum vxorem euocasse, omniáque ista illi retulisse: verùm illam censuisse, tentationes esse prioribus similes; qua re adeò commotus ipse fuerit, vt in grauiorem quàm antea morbum incideret: at angelum media nocte ad ipsum rediisse, tertiúmque Alcorani caput scriptum tradidisse: ex quo pristinæ valetudini restitutus fuerit. Cúmq. ipsius vxor diceret, angelum se libenter conspecturam: id haudquaquam fieri posse respondit.

CAP. II.

Qua astutia initiò vsus fuerit Mahumetes, vt rudem plebem ad suam legem pelliceret: deque iis qui ipsi in hac re auxilio fuêre.

CVM Mahumetes nouam hæresin instituere haberet in animo, satis felicem initiò successum habuit: nam binos Christianos in Mecha inuenit, veteris & noui testamenti codices habentes, & in illorum lectione vtcunque exercitatos, à quibus in condendo suo Alcorano magnopere adiutus fuit. Ipse porrò cùm varias prouincias adiisset, Syriam, Palæstinam, Ægyptum, acri præditus erat ingenio. Nam conscriptis aliquot capitibus (quæ per angelum Gabrielem sibi missa dicebat vt Alcorano inderet) describenda exempla curabat, quæ multis in Mecha clam dabat, vt ea memoriæ commendarent: nã illa nõ nisi clam ab initio cõmunicare ausus fuit. Postquam verò potens quispiam vir Homar appellatus,

ipsius consanguineus, atque alter nomine Vbecar, cũ plerisque cognationis vinculo sibi iunctis diutiùs non latere constituissent, Alcoranum in publicum proferre tentarunt: sed orto inter Mechæ incolas ob eam rem tumultu, maximáque eorum parte in Mahumetis necem conspirante, in mentem venit, ipsum à dæmone obsessum à plerisque æstimari, ideóque suæ insaniæ relinquendum. Sed cùm mutato animo denuò coïrent, vt illum carceri manciparent, admonitus statim in aliud oppidum Almedina dictum, bidui itinere à Mecha distans profugit, suísq. persuasit, vt manu cinerum plena suorum equorum capitibus inspersa, tantundem in aërem spargerent, frenaque equorum illigarent, versúmque Alcorani libro tertio, cap. decimo octauo scriptum recitarent, non conspiciendos ab iis qui illos persequerentur. Hæc omnia de ipsius fuga cap. secundo, libri primi Alcorani descripta sunt. Cùm igitur in Almedina commoraretur, magno sequacium ipsius numero roboratus, Iudæos sibi tributarios reddidit, postea maiore exercitu instructus, Mecham occupauit, & sibi subiecit.

CAP. III.

Omnem Turcarum fidem in Alcorano à Mahumete condito contineri.

SVPERSTITIOSI *& stolidi omnes Turcarum ritus ex Alcorani doctrina hausti sunt. Nihil verò aliud significat hæc dictio Alcoran, quàm Capitum epitome, siue Psalmorũ collectio: dicitur & alio nomine Alforcan. Hic liber rhythmicè conscriptus in vocum consonantia desinit: adeóq. rigidè obseruatur, vt si quis Turca vel vnicam litteram immutet, vel accentum, lex iubeat illicò lapidibus obrui. Mahumete autẽ viuo, eam seriem & ordinem nondum adquisiuerat quem nunc habet; sed eo è viuis sublato, alter è generis Osmen vocatius, tertius*

ab

ab ipso Rex, ipsius omnia scripta arcula inclusa, in ordinem redegit; & per capita distribuẽs, quatuor libros fecit. Primus liber quinque habet capita: Secundus duodecim: Tertius nouem & decem: Quartus centum & sexaginta quinque. Omnia ista capita Alcorani propriis nominibus sunt insignita, numerúmque ducentorum & vnius explent. Hunc Alcoranum tanta in veneratione habent omnes Turcæ, vt deosculẽtur, amplectantúrque, & per illum iurent; eúmque gloriosum librum appellent. Omnes leges & instituta quæ vnquã Mahumetes Turcis tradidit, complectitur, cùm quæ credenda & facienda, tum quæ in altero seculo bonis & malis speranda, atque quæ ne bibantur vel edantur sunt prohibita. Dum illum conderet Mahumetes, partem ex nouo, partem etiam ex vetere Testamẽto suffuratus est: vt ex his quæ de Mundi creatione scripsit, apparet. Nam istic recenset, Adamum & Euam post peccatum admissum, è Paradiso eiectos, in terram venisse; angelos peccasse; quídq. peccandi ansam illis præbuerit. Ait præterea, Deum misisse Moysem, vt Iudæos à Pharaonis captiuitate liberaret; quid acciderit Ægyptũ egressuris; qua ratione mare rubrum transierint, in quo submersus fuerit Pharao; vt ipsi peccarint, falsos Deos sibi fabricantes, & Vitulum adorantes; atque vt illis sit Lex tradita. Insuper agit de Christo & D. Virgine, de Natiuitatis mysterio, vita, miraculis Christi, de ipsius Euangelio, & mãdatis quæ dedit. Primo namque libro cap. 1. aliisque multis locis, de Iesu Christo Domino nostro perhibet quæ sequuntur: Nos Deus scripturam dedimus Iesu Christo, & Spiritu sancto illum adiuuimus. Et primo capite libri secundi dicit Deum Mahumeti Alcoranum tradidisse, Iesu verò Christo Testamentum & Euangelia, in legem plurimorum. Capite autem secundo libri primi, D. Virginis Conceptionem fusè tractat, atque totam ferè

Elizabethæ visitationem recenset. Hoc loco dicunt Alcorani interpretes, Christum cum matre duntaxat à dæmonis tentatione immunes fuisse, ipsámque sine originali peccato vixisse concedunt. De Christi natiuitate, déque salutatione & vniuerso annunciationis mysterio expressè meminit cap. 1. libri tertij. Atque tres excellentiæ Domino nostro tribuuntur in Alcorano; prima cap. 2. lib. 1. Iesum Christum corpore & anima in cælum ascendisse: altera, quòd illum Dei Verbum appellet: tertia cap. 3. lib. 1. quòd Dei Spiritum ipsum nuncupet. Hæc Alcoranus nemini vnquam attribuit, nec Mosi, nec Dauidi, nec Abrahamo, nec ipsi Mahumeti. Addit cap. 2. lib. 4. Iesum Christum humani cordis secreta cognouisse, mortuos suscitasse, deploratos morbos curasse, cæcis visum, mutis linguæ vsum restituisse: ipsius etiam discipulos miracula edidisse naturam superantia. At Turcæ, suæ hæresis patrocinio fauentes, hæc omnia non ad Christi, sed ad sui Mahumetis laudem exponunt.

Cap. IIII.

De diuersis sectis quæ inter Mahumetanos de ipsorum religione subortæ sunt.

PRÆTER *Alcoranum obseruant Turcæ alterius libri præcepta, qui* Zuna, *hoc est, Iter, siue Lex, siue Consilium Mahumetis dicitur. Is liber ab ipsius morte primùm à discipulis eius conscriptus fuit. Cùm autem per multorum manus vagaretur, nonnulli quidpiam adiiciebant, alij demebant, pro ipsorum arbitrio: vt tandem pleraque adeò confunderentur, & tot contradictiones in illo libro reperirentur, vt quæ Mahumetes affirmatiuè dixisset, in eo negatiuè descripta essent: eam ob causam tanta dissensio in ea hæresi suborta est, vt Alcaliph, hoc est, Rex qui tum illi genti dominabatur, omnibus Mahumetanis præciperet, vt*

omnes in Alcorano bene versati, proprio nomine Alphachi appellati, Damascum conuenirent, & delatis eò omnibus suæ legis scriptis, Concilium haberent. Ex ducentis qui conuenerant, sex Alphachos, hoc est, peritos delegit, quorum primo Mulzlin nomen fuit, secundo Bochari, tertio Buborayra, quarto Annecey, quinto Atermindi, sexto Dent. Hos in locum quò illati erant quotquot reperiri potuerant libri, induxit, vt ipsos examinarent. Singuli ex variorum scriptis librum compilarunt, quem Regi Alcaliph obtulerunt: Ille aliis eruditis euoluendos tradidit, reliquos omnes in Damasci amnem Chrysorrhoas Latinè appellatum, Arabicè Adegele, abiici iussit. ea ratione soli sex illi libri, quibus Zuna nomen inditum, ex ducentorum camelorum onere conseruati sunt: reliqui in amne perierunt. Rex porrò omnibus Alphachis, hoc est, Theologis Mahumetanis præcepit, ne, quis in posterũ vllã Mahumetis auctoritatẽ in medium proferret, nisi ex illis sex Zunæ libris petitã. Postea verò Mahumetanus Theologus quidam in Epitomen contraxit sex illos libros, quæ Liber florũ appellatur. Turcæ eadem obseruantia colunt Zunæ libros, qua Alcoranum, propterea Alcalipham illum sanctum virum æstimant. Tametsi autem tot Theologi in sex illos libros contraxerint quidquid in innumeris illis libris continebatur; cùm tamen multæ adhuc in illis contrarietates reperiantur, variæ inter illos sunt ortæ schismata. Ab illo enim tempore quatuor diuersæ opiniones exortæ sunt, quarũ vnã amplectentes Persæ, Turcis aduersi sunt, séque mutuò hæreticos appellant: atque nisi Turcæ potentia, ob victorias quas adeptus est aduersus Babyloniæ Sultanum, quódque Syriam, Aegyptum, & Mesopotamiam sibi tributarias reddiderit, plurimum eas opiniones vniisset, variæ aliæ exortæ fuissent, propter linguarum diuersitatem. Turcæ credunt Alcoranum vnica nocte compositum fuisse: alij

mense integro occupatum in eo condendo Mahumetem: eáque res magnam auctoritatem Alcorano conciliauit. Sed errant: nã ipse Mahumetes fatetur, tredecim annos Almedinæ, decemque Mechæ, in eo componendo impendisse. Sed & ipsa capita dilucidè id demonstrant: quædam enim Medenia vocantur, alia Mechia.

CAP. V.

De pœnarum Inferi formidine quam Mahumetes Turcis incussit: & de eorum sepultura.

QVEMPIAM *sepulturæ tradituri Turcæ, primùm cadauer abluunt, deinde sindone inuoluunt: sed quæ ad caput & ad pedes est partem non consuunt, ex Mahumetis præcepto, qui ait, simulatque cadauer terra reconditum est, duos angelos, atros Mongir & Guanequir appellatos, aduenire, alterum ferreo malleo præditum, alterum vnco, qui cadauer in genua sistunt, animámque in corpus reponunt, non secus (inquit Alcoranus) quàm si quispiam interulam induat: tum angeli mortuum interrogant, si Mahumeti crediderit, eiúsque præcepta ritè obseruauerit; si bona opera dum in viuis esset fecerit; si Turcarum Quadragesima, ipsis Radaman nuncupata, ieiunauerit; si ritus Zalæ coluerit; si decimas persoluerit, & eleëmosynas egenis cõtulerit. Si defunctus plenã rationem actorum angelis referre quiuerit, abs illo discedunt, aliique bini illico succedunt candidi vt nix, eorúmque alter ipsius capiti brachia supponet puluinaris vicem supplens, alter pedibus ipsius assidebit, eúmq. sic tuebuntur ad extremum vsque iudicium. Sin autem defunctus atris angelis actorum rationem reddere nequibit, quòd videlicet Mahumeti nõ crediderit, & huiuscemodi alia: liber Zunæ refert, atrum angelum ferreo malleo præditum, defuncti caput tam validè malleo ferire, vt illum nouem orgiis sub terram impellat; & neutrum cessaturum, hunc malleo ferire, alterum vncis ferreis de-*

fun-

functum torquere ad extremum vsque iudicij diem. Eam ob causam Turcæ defunctorum cadaueribus, croco nomen inscribunt, sepulchráque concaua faciant, vt locum habeant, quo se in genua prosternere queant: imò nonnulli foueis ligneas tabulas superimponunt, ne terra oppleri possint. Hæc Turcis tantam formidinem incusserunt, vt in matutinis suis orationibus hoc semper adiiciant: Domine Deus, ab interrogatione duorum angelorum, sepulchri tormento, & malo itinere me libera, Amen: imò preces quæ ab vtriusque sexus Turcis in cemeteriis ad defunctorum sepulchra fiunt, eò referuntur, vt defuncti ab interrogatione atrorum angelorum liberentur.

CAP. VI.

De variis aliis nugamentis & deliramentis quæ Mahumetes de extremo Iudicio scripsit.

CVM *Mahumetes in suum Alcoranum plerosque Bibliorum locos transtulerit: nonnulla etiã de Mundi creatione inseruit, Adamique historiam, quem Dei ipsius manu è pura terra fabricatum, & vitalem spiritum in illum infusum ait: sed per ipsius trangressionem omnes posteros morti destinatos. De extremo Iudicio ait, sub Mundi finem cornu inflatum iri, túmque superstites homines & cælestes angelos morituros: deinde cornu denuò inflandum, ad cuius sonum homines & angelos reuicturos. Insuper scriptum est cap. 5. libri* 1. *omnes quadrupedes & aues vitæ restituendas in die Iudicij: arietes item qui die Paschæ, Bairan ab ipsis appellati, mactantur, paradisum in extremo iudicio, teste Zuna, ingredientur; iisq; qui ab Abraham filij sui Isaac loco immolatus est, per quadraginta annos in paradiso educatus fuerat, nigérque erat, & ab angelo Gabriele delatus. Hinc fit vt Turcæ multos arietes iugulent, quos die Paschæ sacrificent, tametsi vnicus ex præscripto & obligatione sufficiat: nam liber Zunæ dicit, omnes arietes à*

Turcis propter Paschæ sacrificium iugulatos, in extremo iudicio pro iis qui ipsos iugulandos curarunt, oraturos. Alcoranus porrò capite primo libri primi refert, binos Angelos cauerna quadam in Babylone includi, & è superciliis pendere, torquendósque ad extremum vsque iudicium. Glosa autem hoc loco addit, Deum binos Angelos Babylonem misisse, qui de incolarum controuersiis iudicarent, singulísque diebus mane è cælo descendere, sub noctem verò cælum repetere solitos: quodam autem die in formosam mulierem incidisse, quæ de marito querebatur, eamq́; sic illis placuisse, vt de concubitu sollicitarent, ipsam annuisse, ea conditione vt orationem edocerent, cuius virtute in cælum conscenderent: mulieri obsequentes, orationem docuisse: quam simulatque memoriæ mandasset, in cælum euolasse: angelosq́ue, ob peccatum, orationis efficacia priuatos, in cælum amplius conscendere non potuisse, sed in terra hæsisse. Deum porrò pœnarum in hoc vel in altero sæculo luendarum optionem ob peccatum illis obtulisse: cùm in hoc sæculo luere mallent, eos ad iudicij vsque diem vt è superciliis penderẽt, adiudicasse. Ab iis Angelis addit Alcoranus, illius regionis homines Necromantiam edoceri. Cap. autem 19. lib. tertij scriptũ habet, Deũ stellas in cælo fixisse, cùm ad huius mundi ornatum, tũ ad arcendos malignos spiritus: quos, dum cælum propiùs accedere volunt ad paradisi secreta exaudienda, singulæ stellæ cum accensa face fugant. Liber Zunæ verò, stellas in aëre è catenis aureis pendere ait, ad excubias agendas: nam alioqui dæmones paradisi secreta captatum venirent, vt ea hominibus coniectoribus reuelarent.

CAP.

CAP. VII.

Amœna in paradisum profectio, quam Mahumetes noctu dormiens se confecisse fingit: & insignes nugæ quas de Turcarum paradiso refert.

MAHVMETES *noctu dormiens, visionem habuit, quam postridie narrauit & descripsit: ea omnibus suis posteris magnum commodum attulit, vt in articulis à Deo illi (vt ait) concessis videbimus. Dum igitur cum Axa vna ex vndecim quas habuit mulieribus, quamq́ præ reliquis diligebat, iaceret; media nocte euigilans, somniauerat quempiam suas fores pulsasse, atque (vt ipse ait) surrexisse vt aperiret, angelumque Gabrielem istic reperisse bis septuagenis alis niue candidioribus, & cristallo lucidioribus amictum; qui animal apud se haberet lacte magis album, asino maius, mulo autem minus, quod Arabico nomine Alborach appellat. Libro Asear nuncupato scriptum est, angelum Gabrielem in Mahumetis amplexus ruisse, atque dixisse; Ad te salutandum Deus me misit, ô Mahumetes; mihiq́ iniunxit, vt te hac nocte in paradisum abducerē, vt maxima, quæ vnquam ab homine conspici potuerunt, secreta videas. Mahumetes respondit se paratū esse Cui Angelus: Conscēde ergo Alborach, & abeamus. Verū Alborach retrocedenti dixit angelus. Cur Mahumetē sessorē admittere non vis? Hoc tibi certò affirmare possum, neminē Mahumete meliorē vnquā conscēdisse, nec cōscensurū. At Alborach negauit se eū admissurū, nisi prius polliceretur se in paradisum inuecturū Mahumetes tū respondit, ipsum futurū primū animal quod paradisum ingressum sit. Mahumetes illicò conscendit; frenúmque tenente Angelo, tota nocte versus Hierosolymam iter fecerunt. Addit Asear, Mahumetem in itinere femineam vocem exaudisse euocātem, Mahumetes, Mahumetes; Angelúmque dixisse: Cur non respondes? At ipsum tacuisse. Deinde longiùs pro-*

progressum, aliam vocem audiuisse clamantem, Mahumetes, Mahumetes: Angelum autem vetuisse ne responderet: Mahumetem porrò Angelũ interrogasse, quænam essent istæ mulieres quæ cum appellassent? Cui Gabriel: prior ea est quæ Iudæorum legem euulgat, cui si respondisses, omnes Turcæ facti fuissent Iudæi: altera illa est quæ Christianorum legem promulgat, cui si à te responsum datum fuisset, omnes Turcæ Christianismum amplexi fuissent. Breui pòst in Hierosolymitanum templum aduenerunt: quod ingressi, omnes prophetæ & Dei nuncij qui vnquam in orbem missi fuère, ipsis obuiam progressi fuère, Mahumetémque his verbis exceperunt: Salue verorum nunciorum gaudium, & honorabilis propheta: eúmque in aërem sublatum, in intimum sacellum cum solenni pompa detulerunt, séque illi commendantes obsecrarunt, vt pro ipsis oraret, ipsorúmque meminisset cum Deum alloqueretur. Templum egreßi, Mahumetes scalam inuenit Dei lumine constantem, atque ad cælum vsque pertingentem, quam, ipsius manu à Gabriele comprehensa, conscenderunt. Ad primum cælum peruenientes, quod ex puro argento constat, & ex quo stellæ dependent catenis ex obriso auro fabricatis alligatæ, eius magnitudinis cum Nobo monte vrbi Almedinæ vicino, Gabriel fores pulsauit: interroganti ianitori quis feriret, Ego, inquit, angelus Gabriel, & Mahumetes propheta & Dei amicus: audito Mahumetis nomine, illicò apertæ fuerunt fores: istic canum senem inuenerunt, Adamum, qui Mahumetem amplexus, Deo gratias agebat, quod tali filio illum donasset, multúmque se Mahumeti commendauit. Vlteriùs progreßi, variæ formæ angelos inuenerunt, vt boum, hominum, equorum, auium, inter quas gallus fuit pedibus primum cælum premens, & capite secundum cælum attingens.

Interroganti Mahumeti quid ista sibi vellent, angelus respondit, angelos esse qui pro iis qui in mundo sunt, Deũ orant: humanaq; formæ angelos pro hominibus orare; bubulæ pro bobus, equinæ pro equis; gallinaceæ pro gallis: atque cùm ingens ille gallus caneret, reliquos gallos cùm cælestes tum terrestres canere. Deinde ad aureum cælum venientes, fores pulsarunt: ianitori inquirenti qui essent, Gabriel respõdit: Ego & Mahumetes: illicò ingressi, vndique Dei & Mahumetis nomẽ inscriptum hac ratione viderũt: Nemo alius est præter Deum, cuius Mahumetes est propheta: Noéque incanum repererunt; qui Mahumetem amplexus, sese illi commendauit. Postea admirandæ formæ angelos conspexerunt, quorum vnus pedibus secundum cælum calcabat, & capite tertium attingebat, alterã manum in Oriente, alterã in Occidente habebat. Inde in tertium cælũ ingressi sunt, ex precioso lapide cõstans, vbi reperto Abrahamo, ingentem angelorum numerum viderunt, quorum vnus inter vtrumque oculum septuaginta dierum itineris interuallum habebat, manuque librum tenebat, in quo omnia scribebat & expungebat, isq; angelus mortis nuncupabatur, homines nascentes libro inscribẽs, & morientiũ nomina expungens. Inde porrò in quartum cælum Smaragdo constans delati, reperto istic Ioseph Iacobi filio (qui salutato Mahumete se ipsi commendauit) atque magno angelorum numero, quorum vnus, procerus admodum, hominum vicem, qui propter peccata ad inferos descendebant, deplorabat. Postea in quintum cælum adamantinũ peruenerunt, vbi Moses Mahumeti se commendans, maiorq; angelorum numerus quàm in reliquis cælis. Hinc in sextum cælũ ex carbunculo siue pyropo fabrefactum, ascenderũt, vbi D. Ioannes Baptista, qui Mahumeti sese commendauit. Postremò in septimum cælũ, Dei lumine constans, venerunt, vbi reperto Iesu Christo, ipsi Mahumetes se commendauit,

uit, & conspecto istic maximo Angelorum numero, Angelus ipsum reliquit. At ille per difficilia loca ascendens, ingentem aquarum & niuium quantitatem inuenit, & mirum in modum fatigatus, cælestem vocem exaudiuit, dicentem: Saluta tuum Creatorem, ô Mahumetes; non procul enim ab illo abes: tum lumen adeò ingens illum circumfulsit, vt oculorum ipsius aciem turbaret. Ait Deum tectam habuisse faciem septuagesies mille lineis pānis, Dei lumine constantibus, atque abs illo abfuisse gemino duntaxat balistæ iactu: Deumq́ ipsius vmbræ manum imposuisse, vnde ingens frigus senserit: Deum præterea ipsum hoc loco alloquutum, multa illi Legis præcepta dedisse, atque plurima secreta reuelasse. Addit Asear, Deū quinque donis Mahumetem affecisse, quæ in nullum mortalium vnquam contulisset. Primū, Mahumetem sublimiorem esse creaturam quæ in cælo aut in terra esset. Alterum, ipsum esse excellentissimum & generosissimum omnium qui ab Adamo fuerunt, atque ad extremum vsque iudiciū futuri sunt. Tertium, ipsum esse vniuersalem redemptorem, hoc est, peccatorum cōdonatorem. Quartum, omnes linguas callere. Quintum, vt bellorum spolia ipsi tribuantur: quo dono ipsius posteri maximè gloriantur. Scriptum habet præterea Asear, Mahumetem descendisse eadē via qua ascenderat, quæq́ ipsi acciderant, Gabrieli angelo enarrasse: angelū autem dixisse; O Mahumetes, Deus iniunxerat, te in hunc locum perducerem, vt eius omnia secreta conspiceres. Nunc autem ad Inferos descendamus, vt inferna secreta etiam videas, vtq́ homines à dæmonibus torquentur. Omnia hæc inscripsit Mahumetes suo Alcorano: è quibus liquet crassi fuisse hominem ingenij. Describens porrò Paradisum quem suis pollicetur, quinque rebus præditum esse refert, ædificiis, supellectile omnis generis, cibo & potu, vestibus, elegantisq́ formæ mulieribus, cum quibus voluptatem capere posint; gene-

generosis item equis ephippia, & frena gemmis exornata habentibus. De Inferis refert septem inesse portas, dæmonésque esse varij generis, quosdam ferreis catenis vinctos, alios veru ferreo transfixos, homines autem perpetuò colliquatum plumbum bibere, putridísque cibis, & malis vesci quæ vera sunt dæmonum origo. Quæ omnia eo retulimus, vt Mahumetem cùm huiuscemodi nugas describeret, exiguo iudicio præditum fuisse demonstrarem.

CAP. VIII.

Cur Mahumetis lex Turcis permiserit, vt se cum feminini sexus mancipiis, cuiuscunque tandem sint religionis, permiscere possint.

INDIFFERENTER hodie sese cõmiscent Turcæ feminei sexus mancipiis, nulla habita an Christianæ religionis, an Iudaicæ, an idololatræ sint, ratione; quod viuo etiamnum Mahumete illis lege cõcessum fuit. Cùm enim Mahumeti, qui plures habebat vxores, donata fuisset à Iacobitarum Rege elegans Iudæa virgo, illicò ipsius amore flagrauit, nec abstinere potuit quin illam comprimeret. Quod animaduertentes ipsius vxores, ferre nequiuerunt, repudiúmq. minitatæ sunt, si perseueraret: cùm autem ille non abstineret, scandalum illi creatum est: nam duæ vxores ab illo secesserunt, & rem, vt gesta erat, per Mechã sparserunt. At ille, vt erat vigilans, remedium huic rei illicò quærendum existimauit. Itaque nouũ caput suo Alcorano addidit, vt videlicet omnibus ipsius legem obseruantibus, indifferẽter liceret cum feminei sexus mancipiis, non secus ac cum legitimis vxoribus commisceri: eáque lex initio capitis libri quarti Alcorani indita est, quod etiamnum nomen obtinet, Defensionis caput; eiúsque sunt verba: O Propheta, quoniam tuis vxoribus placere volens, licita prohibere voluisti, scito Deum permittere, vt hominibus licentiam præbeas cum feminei sexus

xus

xus mancipiis concumbendi: Hanc legem clam credidit nonnullis ipsius vxoribus, quæ subitò illam euulgarēt: addebátque: Attamen vos mulieres, si pœnitentiam coram Deo egeritis, magnam vtilitatē adsequemini. Sin à Mahumete repudiatæ manebitis, ipsius Creator alias dabit ipsi vxores cùm virgines tū viduas, in ipsius legē credentes, & illi obsequētes. Promulgatā hanc legē Mechani viri facilè receperunt, Mahumetísque causæ patrocinati sunt: accesseruntque Mahumetem repudiatarum vxorum cognati, ipsum obsecrantes vt vxores reciperet. Quo successu valde lætatus est; nihil enim aliud optabat; tametsi se eas recipere nolle simularet. Ex illo tempore Turcicæ mulieres sine zelotypia cum mancipiis habitāt. Licet autem Turcis vel centum mancipia feminei sexus habere: at legitimas vxores duntaxat quatuor.

CAP. IX.

Breuis paradisi quem Mahumetes Turcis pollicitus est, narratio; quamque ridicula sint quæ de eo recenset.

DE *materia ex qua cælum compositum sit agens Mahumetes, ex fumo illud Deum creasse ait, atque firmamentum in bubuli cornu cuspide stabilitum: agitante se aut succutiente boue, terræmotum fieri, quoniam vniuersa terra ipsius cornu incumbat. Mille alias huiuscemodi nugas Turcæ nunc credunt, quas Mahumetes illis perhibuit; atq. inter reliquas, septē esse paradisos, auro argentoq́; vnionibus & gēmis exornatos, in quibus palatia iis quæ hic exstructa sunt lōgè elegātiora, magna cōclauia atriáq habentia: hortos prętereà omni fructiferarū arborū genere cultissimos, fontésq & amnes palatia alluere, modò ex puro lacte constantes, modò ex optimo melle, tum etiā nōnullos ex dulci vino: in medio verò paradiso arborē esse, totū illū inumbrantē, ramosq́. suprà muros spargentem, quorum folia ex puro auro argentoque constant,*

singu-

ſingulaq. Mahumetis poſt Dei nomen, inſcriptum habẽt, Inde factum vt vſitatiſſimam ſuam orationem ſubinde repetãt hoc modo: Le illehe ille allah Mahomet razolollach. Quã orationẽ ſi Chriſtianus imprudẽter pronunciaret, aut moriendũ illi eſſet, aut Turcicæ religioni nomẽ profitendũ. Ex Alcorani præterea doctrina credũt, quòd Turcæ in paradiſo ridebunt, & voluptati indulgebũt, procul valere iuſſis mœſtitia & ſolicitudine, ſempérque lætabũdi aulæis & lectis ſericeo coccineóq; pãno exornatis inſidebunt; equorũ ephippia & alia ornamenta ex gẽmis adornata habebũt, quódq. pueri nõ minus elegantes quàm gẽmæ auro incluſæ, ſericeis, coccóq viridi ſplendẽtibus, auratíſq. veſtibus induti, illis miniſtrabũt aureis atq. argẽteis poculis. Expleta autẽ fame & ſiti, iidẽ pueri crura, manus, brachia, & aures gẽmis, annulis aliíſq. clenodiis exornata habentes, ſingulis Turcis in aurea lance ingens malũ citriũ præbebunt, quo ab ipſis accepto, & naribus admoto vt odorentur, illicò exorietur venuſtiſſima virgo, elegãtibus veſtibus ornata, quæ Turcã amplectetur, illéq. viciſſim eã: atq. in mutuis amplexibus per quinquaginta annos hærebũt, voluptatíq. indulgebũt. Quinquageſimo anno expleto, Deus illis dicet: Quãdoquidem, ô mei famuli, genio indulſiſtis in meo paradiſo, meã faciẽ vobis oſtẽdere volo. Tũ velũ à facie amouebit. Turcæ autẽ corruẽt præ huius luminis fulgore: quibus Deus deinde: Surgite mei famuli, & mea gloria fruimini: nunquam etenim amplius moriemini, neque mœrore afficiemini. Illi autẽ capita attollentes, Deũ facie ad faciẽ videbunt, & comprehenſam ſinguli ſuam virginem, in ſuum cubiculum abducent, vbi victui neceſſaria inuenient, iſticque genio indulgentes, voluptatémque ex ſua virgine capientes, ſine mortis metu vitam in lætitia traducent. Hæc Mahumetes & alia pleraque deliramenta de ſuo paradiſo tradit: ex eáque narratione de pueris & virgi-

nibus quas in paradiso creatas esse ait, & muro inclusas, occasionem Turcas sumpsisse autumo condendi suas illas fabricas quas Serraglio appellant. Addit autem, quòd si aliqua ex istis virginibus intempesta nocte locum muris conclusum egrederetur, non minus quàm Sol, mundum illustraturam: si verò in mare spueret, aquam vt mel dulcem futuram. Ceterùm antè quàm narrationem de Turcico paradiso absoluamus, fabulam de symposio quod Mahumetes sanctioribus Turcis à Deo exhibitum fuisse ait, recitabimus. Primùm dicit, Deum Gabrieli mandasse, vt claues adferret, quibus paradisum aperiret, earum autem septuaginta millia in angeli cura esse, singulásque claues septies mille milliarium longitudinis esse. Cùm verò Gabriel tanti ponderis clauẽ tollere non posset, Deo indicauit: cui Deus, Inuoca meũ & mei amici nomẽ. Quibus nominibus inuocatis, clauem facilè sustulit, & paradisi fores aperuit; in quo mensa adamantina inerat, septies centena millia diei itinerum longa latáque, in cuius ambitu erant dispositæ aureæ & argenteæ sellæ. Deinde addit Turcas mensam stratam inuenturos, mantiliáque sericeis & aureis filis contexta, sediliáque quibus insideant, pueróSque supradictos in hoc symposio ministraturos, variisque generis cibos præbituros, & fructus, vinúmque & aquam è paradisi amnibus haustam pocillaturos: pro bellariis autem citria illa quorum antè memini, daturos. Absoluto Dei symposio, pollicitus est Mahumetes etiam epulum. Fons porrò est, ipso perhibente, in paradiso, cuius aqua niue candidior, melléq. dulcior est, longitudine & latitudine septuagies millena diei itinera comprehendens, vbi plura vitra pateræque sunt, quàm in cælo stellæ. Hunc fontem Deus Mahumeti donauit, quo Turcæ ingredientes, sitim sedent, quæ in æternum deinde ipsis non erit molesta. Egressus autem fonte Mahumetes, in infernum descendet, delecturus probos omnes

Tur-

Turcas, qui aliquam pœnam commeriti erant, quos, vt plenam remissionem consequantur, in prædictum fontem deferet, & vt atrum colorem, quem in inferno ex vstulatione contraxerunt, deponant, ipse illos aqua fontana abluet, niuéque candidiores reddet, deinde in aliorum Turcarum paradisum transferet. Turcici concionatores aiunt Mahumetem in arietẽ transmutandum, Turcas verò in pulices, quos ex inferis in paradisum transportans istic excutiet, vt pulices cadentes, aliorum Turcacarum formam denuo recipiant.

CAP. X.

De Turcarum connubiis: & cur illis data licentia quatuor simul vxores ducendi.

HODIERNO *etiamnum die Turcis, & Mahumetis lege initiatis, ex vetere instituto, plures quatuor vxoribus ducere non licet: viuus enim adhuc Mahumetes suis asseclis quatuor legitimarum vxorum vsum concessit: ex lege autem in suam met gratiam condita, quotquot voluit vxores ducere potuit. Ex Asearis libro constat, quindecim vxores eum habuisse, præter ingentem mancipiorum feminei sexus numerum. Legem condidit, quæ & hodie obseruatur, de mulierum æqualitate, vt eadem ratione omnes vestibus, cibo, potu, & cubili tractarentur: si quid secus fiat, quæ iniustè secũ agi existimat, apud Iudicem cõqueri, & maritum in ius vocare potest. Eã ob causam, Turcarũ Imperatoris vel Bassæ alicuius filia maiore apud maritum priuilegio hodie non gaudet, quàm infimæ sortis cuiuspiam filia: nam propter leuissimam causam matrimonio renunciare queunt: conquerente enim apud Cadi aliqua, si maritus deserere illam vult, iam solutum est matrimonium. Mahumetes adhuc viuus legem condidit, ne cui desertas à se vxores matrimonio sibi iungere liceret: diuortium autem renunciare vxori in ea regione, perinde ferè est, atque in Gal-*

lia ancillam dimittere. Præcepit etiam Mahumetes, ne ipsius vxores (tametsi nouem adhuc moriens haberet) ab eius morte cuiquam nuberent. Scriptum est in libro quodam Arabico, cui titulus, De bonis moribus Mahumetis, illum à virtutibus & virium robore extollente, eadem hora vndecim suas vxores subsequẽter cognoscere gloriari solitum. Condidit etiam legem, quæ & hodie obseruatur, vt si quis vxorem ter repudiauerit, non possit deinceps illam recipere, nisi prius cum alio concubuerit. Hæc porrò quatuor Turcis sunt prohibita; ne sanguine vescãtur, neq. suilla, neq. iis quæ idolis sunt immolata, neq. suffocatis. Viuo Mahumete, atq. etiã aliquamdiu ab eius morte, mancipia quæ ipsius doctrinam amplectebantur, libertatem consequebantur; quoniam primus qui in ipsum credidit, mancipium fuit; etenim se libertate illum donaturum pollicitus erat, si in ipsum crederet. Zunæ liber meminit legis qua sancitũ erat, vt omnia mancipia Iudaicæ, siue Christianæ religionis, religionẽ suã abiurãtia, & Mahumetanam amplectentia, libera fierent, etiam inuito domino: at ea lex hodie non obseruatur. Nostratium vulgus Mahumetis cippum in aëre pendere existimat, lapidis magnetis vi atque efficacia: attamen id recentiorum inuentum non est: nam Plinius simile quidpiam cap. 14. libri 34 de magnete scribit. Eodem, inquit, lapide Dinocrates architectus Alexãdriæ Arsinoës templum concamerare inchoauerat, vt in eo simulacrum eius è ferro pendere in aëre videretur. Hæc autem de ridiculis Mahumetis nugis dicta sunto; nunc de Turcis agamus.

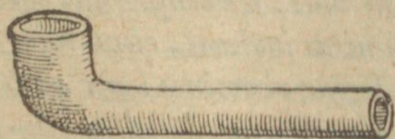
CAP. XI.
Liberos educandi apud Turcas ratio.

MIRAM, *sed facilem tamen infantes educandi rationem habent Turcæ: nam licet infantes muniant vndique & fasciis inuoluant, podicem tamen illis nudum relinquunt. Etenim illorum cunæ alueum siue fundum*

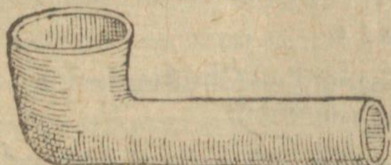
habent

habent coriaceum, bene tensum, in quo rotundum foramen faciunt, cui infantis nudas nates imponunt; deinde fictile aliquod ampli oris sub eo foramine adhibent, quo infantium excrementa excipiantur: eam ob causam tot cunabulis non egent atq. nostri infantes, neque ita immundi sunt, neque tantã in educando molestiam exhibent: & licet succrescendo adeò robusti euadãt, vt sine adminiculo ingredi incipiant, quiescere tamen non permittuntur, nisi foramini cunarum impositi, donec aluum continere nouerint. Cùm autẽ fasciis inuoluti sint, superiora inuolucra permeierẽt, nisi huic rei prouideretur. Idcirco buxeos tubulos, in infantium vsum factos, digitũ crassos, sex longos, concauos, & ab vna parte incuruos, apud institores emunt, qui duorum sunt generum: alij enim masculis infantibus subseruiunt, alij puellis. Masculorum supernum foramen rotundum habent hac figura, Puellarum autem longius, hoc est, supernum foramen latius in longitudinem excauatum est, vt hæc altera figura demonstrat.

Masculorum tubulus.

Puellarum tubulus.

Difficilè autẽ intelliget rem qui eos tubos applicandi rationem ignorat. Cùm igitur masculis infantibus tubum applicant, extrema mentulæ parte laxiori tubo imposita, longiorem tubuli partem inter crura ductam faciunt vt foramini cunarũ respondeat, quo vrina in idem fictile quo exerementa excipiuntur, defluat. Eadem ratione puellarum tubuli applicantur; ducta enim eius longiore parte inter crura, vt vrina in vas cunis subiectum defluat, efficiunt. Hæc consuetudo optimè Turcis conuenit, qui perpetuò in aulæis sedere solent, alioqui ipsorum liberi omnia conspurcarent. Nullus

est apud eos pultis vsus; eiusmodi enim alimenta infantibus præbere non solent, qualia nos in Europa. Mulieres nihil illis aliud præbent quàm mammam, donec vnius sint anni, aut decem mensium; eaque consuetudo vulgaris est omnibus Orientis nationibus, quæ nec pulte nec lacte animalium suos infantes alere solent: & ne tam remota petamus, ipsimet Itali magna ex parte nihil aliud suis infantibus præbent præter mammam, donec annum ætatis expleuerint; nutrices deinde quod ipsæ edunt, in infantium os ingerunt, sed prius præmansum, præsertim autem nuces cum pane; pultis enim nullus est vsus, sed potius boni alicuius iusculi, aut panatæ vt appellant. Expleto anno, cumque mandere incipiunt Turcarum infantes, dantur illis cibi quilibet, imo ne cepas quidem illis edēdas præbere formidant, sed prius cum pane vel carnibus præmansas. Cubilis etiam infantium non admodum magnam habent curam: quandoquidem apud ipsos plumarum nullus sit vsus. Ea consuetudo per omnes Turcici Imperij prouincias inoleuit, cùm inter opulentos, tum inter tenuioris fortunæ homines: nec adeò delicatè suos liberos tractare solent, quemadmodum Europæi Christiani.

Cap. XII.

De Armenis, & pluribus aliis nationibus Christianis sub Turcico dominio viuentibus.

Tvrcis ex Scythia egressis, & vicinas regiones occupare incipientibus, Armeni tum Christiani omnium primi subiugati sunt: in fide tamen Christiana constantes semper permansere, vt per vniuersum Turcicũ Imperium nunc etiam hoc nomen retinent: si enim Armenum appellant, Christianum intelligunt; at si Mahumetanam religionem amplectitur, eam appellationem amittit. Pagos & oppida etiam supra Armeniam inhabitant, vt per Asamiam & Adiabenem; Persarum enim

Rex in prouinciis sibi subiectis illos admittit: nam pacifici sunt & humani, egeni magna ex parte agricolæ, diligentes hortulani, boniq́ue vinearum cultores. Illorum sacerdotes coniugati sunt, perinde atque Græci, & cum calice celebrãt Missam, Latinorum more, similiaq́ue habent ornamenta, & paruas consecrant oblatas, non integrum panem vt Græci: omnes qui missam audiunt, sacerdoti respondent Armeniaca lingua. Christianæ religionis omnibus cultoribus per vniuersam Turcicam dominationem propria habere templa conceditur. Neminem enim ad suam religionem amplectendam adigunt Turcæ; sed omnibus in propria religione licet viuere. Ea ratione sui Imperij potentiam conseruat: subiugata enim aliqua prouincia, satis illi est vt indigenæ eius Imperium agnoscant, & tributum pendant, de animarum cura non est solicitus. Quapropter sæpe multos pagos in Thracia vidimus, quorũ incolæ vel soli Bulgari essent, vel Valachi, vel Seruiani, vel Bosnenses, vel Epirotæ, vel Dalmatæ, vel Illyrici, omnésque Christianam religionem amplectentes: nam deuicta aliqua prouincia, Turca rusticos è pagis tollit, eosq́ue tanquam colonias ad loca circa Constantinopolim deserta vel alia colenda transfert. Secundum Ponti Euxini littora interdum per pagos vagantes, vnico die quinque aut sex Christianæ religionis diuersa idiomata audiuimus, pro pagorum varietate. Sæpenumero Armenorũ qui in Turcicis oppidis habitant sacra adiimus, eáque animaduertimus Latinorum ritibus magis accedere quàm reliquarum nationum Christianarum. Atque licet diuersarum nationum Christiani in eodem oppido aut pago habitent: si tamen Armenus aliquis moritur, soli Armeni funus comitantur; si Græcus, Græci. Alia enim natio alteram ad funus prosequendum nõ inuitat, neque alia alterius negocia curat. Hinc fit vt sæpe quinque aut sex cœmiteria in Turcico aliquo oppido

conspiciantur, pro variarum nationum quæ id inhabitãt ratione, facilè illud permittentibus Turcis. Armenorum sacerdote Euangelium legente, qui intersunt, dextra & sinistra inter se oscula libare solent, in testimonium quod mutuò sibi condonent, omnésque intelligunt quod sacerdos ipsis prælegit: nã Armeniaca lingua veterem elegãtiam ferè retinet. Turcæ suos liberos in Arabica lingua diligenter institui curant: vtque id commodiùs fieri queat, porticus fabricari curarunt, quo liberos ablegant, vt legere & scribere discant, atque Arabicam Grammaticam edoceantur: Puellas verò docent mulieres: nec adeò vilis pagus est qui porticum aliquam nõ habeat, vel saltem compluuium, sub quod conueniant omnes eius pagi pueri masculi. Legẽdo humi sedent, quæ consuetudo pueris admodum commoda est; nam hac ratione quiescunt. Cùm autem lectionem recitant, vniuersum corpus modò in anteriorem, modò in posteriorem partem quatiunt, ob accentuum & pronunciationis difficultatem, vt opinamur.

CAP. XIII.

De Iudæis per Turcicum dominium habitantibus.

PROFVGI *ex Hispania & Lusitania Iudæi, Iudäismum in Turcico dominio adeò auxerunt, vt omnis ferè generis libros in Hebræam linguam traduxerint, & Constantinopoli typographiam sine accentibus instituerint. Libros etiam Hispanica, Italica, Germanica, Latina & Græca lingua excudunt: Turcica autem vel Arabica minimè, quoniam non licet. Qui per Turcicum dominium sparsi sunt, quatuor vel quinque callent vt plurimum linguas, & eorum plerique denas vel duodenas. Qui ex Hispaniis, Germania, Hungaria & Bohemia discesserunt, vernaculam earum nationum linguam liberos suos docuerunt, & illi deinceps earum nationũ linguam didicerunt cum quibus negotiantur, vti Græcam,*

Slauo-

Slauonicam, Turcicam, Arabicã, Armeniacã & Italicã. Pauci Gallicam norunt, quoniã cum illis nõ negotiantur. Ab omni porrò antiquitate fuerunt Iudæi magni negotiatores, & varias calluerunt linguas, quod cum ex Historiis, tum ex sacra scriptura probari potest. Nam cùm Iudæi vndique confluxissent Hierosólymam, vt interessent festo Pentecostes; Domini nostri Iesu Christi Apostoli, qui Galilæa nunquam egressi erant, neque aliam linguam nouerant quàm vernaculam eius regionis, eo tamen die singuli loquebantur omnibus linguis, quod maximè admirati sunt Iudæi præsentes, qui ex Parthia & Media aduenerant, Elamitæ, Mesópotamiæ & Iudææ incolæ, Cappadoces, Ponti & Asiæ, Pisidiæ, Pamphyliæ, Ægypti, Lybiæ accolæ, Romani, proselyti plerique, hoc est, qui spontè Iudaismum amplexi erant, præterea Cretenses & Arabes: eámque ob causam sese mutuò interrogabant: Nónne hi omnes Galilæi sunt? & tamen singuli audimus eos loquentes lingua in qua nati sumus. Hæc autem descripta sunt in Actis Apostolorum: ex quibus probare volumus, quòd ab omni antiquitate negotiabantur per vniuersum orbem. Turcarum simplicitas admodum corrupta est Iudæorum commercio: quemadmodum Galli nonnihil immutati sunt exterarum nationum commercio; ad minimum, ipsorum ingenia torpentia, excitatiora sunt reddita. Vbicunque tandem Iudæi viuant, reliquas nationes versutia superant. Omnem Turcicam negotiationem ita amplexi sunt, vt tota Turcici Imperatoris opulentia, eiusq; vniuersus census in eorum sit potestate. Nam maiore precio redimunt quæsturam census prouinciarum, teloniáq. & nauium excensum, aliáq. Turcici imperij vectigalia. Eam ob causam sedulò eorum linguam ediscunt cum quibus negotiantur. Ea astutia vtuntur, vt cùm in Italiam negotiationis causa proficiscuntur, capitis illud opperimen-

tum colore albo inducant, vt Turcæ esse existimentur; quoniam Turcarum fidei plus tribuitur quàm Iudæorum: alioqui Iudæi qui peregrinantur, operimentum illud capitis flauum gestare solent; Armeni, Græci, Maronitæ, Indi, Cophthi, & reliquæ nationes quæ Christianam religionem amplectuntur, cærulo-purpurei coloris gestant illud diadema, vel versicolor; soli enim Turcæ album gestant. Quoniam autem Iudæorum opera vti sæpenumero coacti fuimus, atque cum illis versari; facilè deprehendimus, astutia & malitia reliquas nationes superare. Non vescuntur carnibus, à Turca, Græcóve, aut Latino siue Franco, vt vocant, apparatis: nihil pingue edunt, neque quod Christianorum aut Turcarum sit, sed nec vinum à Christiano vel Turca redemptum bibunt. Tot controuersiæ & schismata inter illos sunt, vt plurimi contraria ab aliis sentiant. Nonnulli Christiana mancipia possident, mares & feminas, quorum opera variis in rebus vtuntur die Sabbathi; veluti in Constantinopolitana typographia, aut exercenda mercatura: feminis etiam abutuntur tanquam Iudæis. Hæc alij reprehendunt, & in Legem peccari asserunt, negantes Iudæo licere mancipio feminei sexus Christiano abuti, quòd mulier Christiana sit; neque mares ad labores die Sabbathi adigere, quoniam ipsius opera peragantur. At illi prohibitum non esse respondent, quandoquidem res sint sua pecunia redemptæ. Recenti adhuc memoria Iudæo cuidam, medico filij Turcarũ Imperatoris Iconij habitantis, mancipia fuerunt binæ Hispanicæ puellæ eleganti forma præditæ, & Italicam linguam callentes, quibus abutebatur; & licet ex iis proles sustulisset, vendere tamen voluit: ipsasq; intelleximus mœrore animi admodum affectas, quòd in Turcarum potestatem ventura essent. Cùm enim Turcæ puella aliqua suo ære redempta abusi fuerint, atque ex ea proles susceperint, illam quam maximo possunt

precio denuo vendunt, vt aliam ea pecunia redimere queant. Hinc fit vt interdum mulier aliqua vicies aut tricies publicè venundetur, viri nonnunquam quadragies, modò Iudæis, modò Turcis. Qui magis scrupulosi sunt Iudæi, aiunt sibi prohibitum ne cum exteris mulieribus commisceantur; mancipio verò eorum religionē profitente, pro arbitrio abuti posse. Qui per Aegyptum, Syriam, Asiámq. minorem, & vniuersum Turcicū dominium medicam artem profitentur, magna ex parte Iudæi sunt, licet etiam nonnulli Turcæ reperiantur, qui Iudæis plerumque doctiores sunt, & sic satis in praxi industrij: in reliquis autem rebus quæ in absoluto medico requiruntur, non admodum versati. Facile est Iudæis medicam artem callere, ob librorum Græcorum, Arabum & Hebræorum commoditatē, qui in ipsorum vulgarem linguam conuersi sunt, vti Hippocratis, Galeni, Auicennæ, Almansoris siue Rhasis, Serapionis, & aliorū Arabū auctorū. Turcæ etiam Aristotelis & Platonis opera in Arabicam & Turcicam linguam conuersa habent. Aromatarij, quos Materialistas vulgo appellant, Turcici dominij vrbes incolentes, magna ex parte Iudæi sunt: Turcæ autem in Aromatum cognitione peritiores sunt, pluráque simplicia medicamenta in suis officinis venalia habent quàm nos in Europa: imo ausim dicere, primariū Aromatarium Venetum tabernam varietate aromatum & medicamentorum adeò instructam non habere, vt Aromatarius aliquis Turcicus: de numero & varietate dico, non de quantitate. Præscripto aliquo medicamento, illud statim Aromatario mittit Medicus (nulli enim apud eos sunt Pharmacopæi) & medicamenta simplicia ab illo præsente pecunia redimit, more apud eam gentem vsitato, quæ nihil nisi præsente pecunia vendit, nec magis istic vicino creditur quàm cuiuis extero: vnde fit, vt nullis istic rationum libris opus sit, neque syngraphis.

CAP.

CAP. XIIII.
De mercatura & foris Turcici Dominij.

NIHIL nisi quod ad suam artem attinet, suscipiunt veri Mercatores apud Turcas, hoc est, qui vero & antiquo Turcarum & Græcorum more negotiantur: Iudæi verò Hispaniis pulsi, atq. Christiani apostatæ Cōstātinopoli tabernas instruxerūt, in quibus omnis generis merces venales habent Latino more: hinc fit, vt non minus imponant emptoribus quàm in Europa, vbi vix videas pagū in quo non sit huiuscemodi aliqua taberna, quæ fortè decē aut duodecim merciū genera habebit, eáque vel vitiata, vel vetustate corrupta. Turcæ longæui sunt: etenim non adeò delicatuli sunt, & sine discrimine alliis & cepis vescuntur, nec vinum bibunt nisi quàm rarissimè. Quoniam autem grassante peste, non sibi consulunt, nec à contagio sibi metuunt, sæpe ab ea tolluntur. Omnia aulæa detonsa quæ ex Turcico imperio ad exteros deuehuntur, ab Iconio Ciliciæ ad Carachara Paphlagoniæ solummodò fiunt. Selectiores autem panni vndulati, ex pilis caprarum contexti, vt diximus, Ancyræ Cappadociæ metropoli: sed & tapetes è caprarum pilis constant: qui verò apud Memphim venduntur, minus elegantes sunt; etenim ex lineo panno versicolore facti sunt. In Adena fiunt peristromata, leuia admodum & mollia, ad substernendum cubituris. Forum habent Turcæ per singula oppida & pagos certo aliquo die singulis hebdomadibus, vt in Europa, quò rustici conueniunt, vt vendant suas merces: alij enim ligna conuehunt, alij oua adferunt, butyrum, caseum, sericea & linea stamina, aliáque similia. Iudeæ mulieres, quibus aperta facie in publicum prodire licet, per hæc fora frequentes conspiciuntur, vt sua opera acu picta vendant. Quoniam porrò Turcicis mulieribus Mahumetica lege prohibitum, ne in publicū vendendi aut emendi causa egrediantur, Iudaicis

daicis mulieribus sua opera vendenda tradunt. Lex tamen non adeò rigidè obseruatur, quin interdum Turcicæ mulieres etiam sua vendentes conspiciantur, sed velo supra faciem inducto, per quod conspicere queant, quódque, loqui volentes, attollunt, perinde atque bucculam in galea. Venalia autem plerumque habent mantilia, strophiola, caliendra, cingula alba, puluinorum integumenta, aliáque maioris precij opera, vt conopea, cortinas varij generis, quæ à Iudæis redimuntur, vt exteris deinde vendant. Turcæ delectantur lineo panno albo, & acu egregiè picto, nulli sumptui parcentes vt eum adquirant: Interdum venduntur duo exigua strophiola acupicta viginti aspris, quæ in Gallia vix sex assibus siue tribus batziis æstimaretur. Varia opera in tela à Turcicis mulieribus acu pinguntur; vulgatissimum autē est, vt primùm pictura opus quod conficere cupiunt, in tela designent, quam deinde inter bina fila sequentes, & subtili admodum acu bombycina stamina diuersorum colorum ducentes, ipsam picturam vt planè referat opus faciunt. Ea ratio pingendi acu apud nos vsitata non est. Et vix apud nos credi possit, quantum apud Turcas huiusmodi opera æstimentur, quantáque eorum sit quantitas. Cùm autem mulieres vt plurimum conclusæ maneant, neque rem familiarem administrent; ne planè sint otiosæ, tempus in istis operibus conficiendis terūt, præsertim cùm linea pensa trahere rarissimè soleant.

CAP. XV.

Admiratione res maximè digna in Turcis, qui Opio vescuntur vt in bello sint animosiores.

OBSERVATIONE *maximè digna est conficiendi apud Turcas Opij ratio, præsertim in Achara, Carachara, Spartada, Emetelinda, aliísq. oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ, & Ciliciæ. Agros papauere albo conserunt, vt nos tritico: sed ea consideratione, vt singuli rustici non plus serant, quàm familiam habeant ad id colligendum sufficien-*

sufficientem. Cùm autem Papauer capita produxit, leuiter ea incîdunt, atque ex vulnere emanant nonnullæ lacteæ guttæ, quas parumper inspissari sinunt. Sunt qui denas libras colligāt, alij sex, alij plures vel pauciores, pro operarum quas in colligendo adhibuerint diligentia: nam hoc negotiū in latifundij satione nō versatur, sed in legentium numero & diligentia. Nisi huius Opij tantus apud Turcas esset vsus, nostra opinione commerciū eius periisset, quemadmodum multarum aliarum rerum quæ amplius nō cognoscuntur. Ceterùm nemo est Turcarum qui illud non emat; etiamsi asprum solum haberet, eius dimidium in Opium impendet, quod pace & bello semper circumferet. Asiæ minoris Iudæus mercator nobis asseruit, singulis annis quinquaginta camelos Opio oneratos educi ex Paphlagonia, Cappadocia, Galatia, & Cilicia, qui in Persiam, Indiam & Europam illud importent, aliásque exteras regiones, & per vniuersum Turcicū imperium. Cui difficulter fidem adhibuissemus, nisi sigillatim nobis enarrasset quantū colligeretur in singulis vicis Paphlagoniæ, Cappadociæ, Armeniæ minoris, & Gallogræciæ; addebátque, maiore adhuc apud Persas in vsu esse quàm apud Turcas. Periculum autem facere volentes, quantum quis Opij deuorare posset sine noxa, Ianissarū nobis familiarem, & singulis diebus Opio vesci solitum, eius drachmæ semissem in nostra præsentia deuorasse animaduertimus: postridie illum apud negotiatoris tabernā reperientes, illi integram drachmā dari curauimus, quam vnico bolo deuorauit, nec quidquam incommodi inde sensit, præterquam quòd temulentus quodammodo videretur. Hæc Opij manducandi consuetudo iamdudum apud Turcas inualuit: illius etenim esu animosiores sese fieri existimāt, neq. belli pericula formidare. Cúmq. Turcarū Imperator, bellum gesturus, militum delectū facit, totam prouinciam Opio ferè spoliant. Vulgare apud eos est, sibi

mutuò

mutuò obiicere, Tu edisti Opium; quemadmodum si quis apud alias nationes alteri obiiciat ipsum temulentum esse. Diu vsi sumus contubernio Armeni cuiusdam Christiani, qui sæpius Opiũ coram nobis deuorauit: sed & nos eo degustato, nullam aliam noxam deprehendimus, præterquam quod pectus nobis excalfaceret, cerebrumque nonnihil pertubaret, somniáq. turbulenta induceret. Si Papauer in Europa, videlicet Gallia, Germania, vel Italia coleretur; arbitror Opium perinde colligi posse atque in Asia, modò necessaria cura in eo legendo adhiberetur. Nam Asia minor non minus frigida est ipsa Gallia: idque fit eadem quam auctores tradiderunt ratione. Fieri potest, vt quod ad nos adfertur, adulterinum sit: solent enim mercatores illius quantitatem augere antè quàm per prouincias distribuatur. Quoniam porrò obseruauimus quibus notis eius delectus faciendus sit, eas subiicere voluimus. Optimum est amarum, gustu calido, vt fauces incendat, flauescit leoninorum pilorum modo, in massam veluti ex granulis diuersi coloris coactum; legẽdo enim Opium, ea grana in Papaueris capitibus collecta cohærẽt, & in placentulam quodammodo coëunt: odor virosus & grauis: licet autem in refrigerantium ordine reponatur, fauces tamen incẽdit. Iam in placentulas cogitur Opium in ipsa Asia minore, quatuor vnciarum pondo, vel selibram non pendentes: at mercatores quæstus gratia illud multiplicant; sic vt massæ ex Venetis officinis delatæ, libram quasi pendant.

CAP. XVI.

Quibus signis soleant Turcæ suas amicas solicitare; & Turcicarum mulierum ornatus.

DIFFICVLTER *admodum conspici queunt puellæ & mulieres Turcicæ: sed longè difficilius compellari possunt: eam ob causam qui alicui mulieri sui in eam*

amoris

amoris indicium facere vult, curat vt aliquo in loco vel è lōginquo eā videre possit: etenim in summis ædibus complanatis plerumque versari solēt. Turca igitur obseruata ea quam deperit, caput attollit, manúque gutturi admota, cutim prehendens, illam nonnihil vellit, hoc indicio significare volens, se eius mancipium esse, & extrema seruitute obnoxium (in ea enim regione nemo se magis abiicere potest, quàm si cuiuspiam mancipium esse profiteatur.) Si mulier constiterit, vel suam manum deosculata fuerit, bonam de suo amore spem concipit. Quibusdam autem locis difficulter admodum possunt conspici mulieres retecta facie: earum enim mariti fenestrarum vsum illis adimūt, nisi sint cancellatæ: & consuetudo apud eos inualuit, vt & puellæ & feminæ vetulæ siue iuuenes, perpetuò sint inclusæ, nec in publicum prodeunt, nisi cùm vel pro defunctis oratum eunt, vel balnea accedunt (quod sæpiùs in hebdomade accidit) sed multis aliis mulieribus comitibus. Cùm verò dicat Mahumetes, mulieres paradisum non ingressuras, templa etiam non accedunt, prohibente id Mahumete, causamq; addente quòd non sint circuncisæ vt viri. Plerique verò opinati sunt, mulieribus peculiarem locum in templis esse datum: asserere autem audemus, rem ita se non habere; diligenter enim inquirentes, ab omnibus intelleximus, templa ingredi illis non licere. Ceterùm cùm in vniuerso Turcico dominio, tum in Arabia brachas gestant longas & laxas, nauticis similes, ad calceos vsque defluentes: comperimus autem eius conduplicationis rationem & consuetudinem (quam multi admirarentur si eam proferremus) inde procedere: de qua tamen plura ne verbis quidē tectis dicere volumus, cùm res sit nimium curiosæ obseruationis: itaque non sine causa vulgatum illud in vsu est, totidem consuetudines quot regiones. Pedes nudos calceis vel cothurnis inserunt, & in cruribus supra talos monile aut armillam plerum-

plerumque gestare solent, ad singularem ornatum. Paucæ in Cairo reperientur quæ brachia & suras pictas non habeant, panni Damasceni modo: dum enim in balneis versantur, cutem secundum picturam inductam sibi perstringi curant, nigerq; color cutim penetrans inhæret, sic vt variæ formæ ipsarum brachiis & aliis corporis partibus impressæ conspiciantur: at ea consuetudo nondum ad Asiaticas feminas transiit. Quoniam Mahumetis lex vetat ne aperta facie in publicum prodeāt, velū à fronte ante faciem propendens semper gestant, collúmq. & manus contegunt: cothurnos autem oblongos induunt in calce ferratos, vt ex hac pictura conspicere licet.

Turcicæ Asiaticæ mulieris effigies.

Turcarum talares tunicæ & collari & manicis carent, vel perbreues eas habent, & supra cubitū resectas: quæ etiam mulieribus conueniunt, eásque Babylonia acu consuere magna ex parte solent, præsertim sericeas: at antequam consuant, sulcum ferro candente primùm designant, qui nunquam tollitur, sed semper permanet vti plicæ in vndulata. Vndulatum autem siue bombycinū pānum nunquā vsurpant, nisi prius sublatis plicis; quod facilè fieri potest: nam quemadmodum vndulatus sulcos plicasq; calore accipit, ita etiam calore tolli possunt. Mahumetana lex vult vt simplices sint mulierum vestes: attamen cùm in publicum prodeunt siue balnea accessuræ, siue sponsam comitaturæ, omnes quidem lineas raræ texturæ vestes supra alias gestant, sed vt infernæ (quæ plerumque sericeæ & preciosæ sunt) appareant, albas attollere solent. manicæ vestium

sunt valde angustæ, & adeò longæ vt manus tegere possint: nam lex prohibet ne manus aliáve corporis pars nuda appareat in publico. Cùm illarum, tum virorum caligæ pedibus carent; quoniam vtrique pedes, manus, brachiáque ad cubitum vsque & collum abluere solent. Quando egerere volunt, fictile aqua plenum deferunt, vt anteriora & posteriora abluant, etiam sæuissimo gelu: ad eiusmodi consuetudinem à pueris assuefiunt cùm mares tum feminæ, eámque toto vitæ cursu obseruant: Mahumetes enim illis in ea re chartæ alteriúsve rei in qua Dei nomē inscribi possit, vsum prohibuit. Secessus autē locum in angustum & longū in terra fodiunt, vbi sese submittentes, facilè manu sese abluere possunt. A Mahumete enim sancitum est, ista frequenti ablutione peccata expurgari. Inde factum vt alueos aqua plenos, in singulis compitis collocent, & tabulato aliquo sepiant, quo viri seorsim, & mulieres itèm seorsim ingressæ sese lauare queant: at in ædibus, secessus vtrisque sunt communes.

CAP. XVII.

Turcas, plures habere vxores quæ sine rixa & zelotypia etiam cum concubinis & seruis feminis viuunt.

NATVRA *sunt Turcæ auari & pecuniarum auidi; primariæ idcirco eorū opes in numerata pecunia consistunt. Nulla est istic adquirendi ratio, eam ob causam nulla lis intenditur: nam cùm aliquid venditur aut emitur, id fit præsente pecunia. Viri œconomiam curant, nullámque administrationem mulieribus relinquūt. Nullam aliam curam ipsæ habent præterquam liberorum, & vt quietè inter se viuant: contraria planè quàm Latinorum ratione, quorum feminæ non modò rerum curam gerunt, sed & in corpora imperium exercere volunt, imò plerumque exercent. At apud Turcas longè alia est ratio: nam quispiam tres vel quatuor vxores habens, & sex*

vel

vel octo pluresve seruas; omnes sibi obsequentes retinet, atq. inter se adeò pacificas, vt nullum inuidiæ inter vxores & seruas metum concipiat. Ratio hæc est: quoniam tametsi liceat eodem tempore quaternas vxores ducere, omnes tamen æqualem potestatem habent; quoniam cùm illæ tum seruæ numerata ipsius pecunia sunt redemptæ: consuetudo enim apud illos inualuit, vt si quis eleganti forma præditam habet filiam, sibi præsentem pecuniā repositam esse existimet, quandoquidem filiæ nullam dotem maritis, neque quidquam paternæ supellectilis adferunt: sed qui illas vxores sibi expetunt, magnam pecuniæ summam patri numerare, illásque etiam vestibus ornare debent: nam pater illas licitatur, & maiorem summam offerenti tradit, nulla solicitudine anxius, etiā si ipsas nunquam in posterum conspiciat. Ea de causa cognationis vinculum apud Turcas nō adeò latè propagatur quemadmodum in Europa: imò ne cognomē quidem vllum habent Turcæ, quod familiæ antiquitatem resipiat, nec ipse Turcarum Imperator, nisi Ottomannorum: rustici autem nulla dictione antecessorum nomina exprimere possunt, ob vxorū frequentē mutationē. Apud Turcas, ex serua natus non minus decoris sibi adscribet, quā si ex legitima vxore natus foret, nec ignominiam ducet sese seruæ filium profiteri, quoniā serua non censetur adultera. Seruæ enim in omnibus domini obsequuntur imperio. Hinc fit vt illorum liberi exiguo amore erga parentes efficiantur, nec frater sororem magis diligat quàm aliā quampiam. Si quispiam Satrapæ alicuius filiam in vxorē ducat, aliámque præterea vilis alicuius opificis filiā, æquales & comites deinde erunt, & vnanimiter viuent; quoniam cùm ita simul inclusæ sint, æquali omnes sunt auctoritate, neque quidquam agent nisi quod maritus imperauerit. Non est enim moris apud Turcas dicere, Domina hoc præcepit, vel istud in hunc modum fieri vult;

neque è cingulo dependentes habent multas claues, vt bonæ œconomæ opinionẽ adquirant, imo nullas gestant prorsus, neque horæ quadrantem impendunt in vniuersæ rei domesticæ curam: quandoquidem satis est cuilibet Turcæ tapetem humi expansum habere in quo sedeat, & puluinaria quædam quibus innitatur; nullum enim scabellorum, sellarúmve aut scamnorũ vsum habent, sed neque fulcri siue spondæ magna ex parte: noctu autem culcitam humi sternunt, super qua noctem transigunt, quam postridie surgentes complicant atq. in assere aliquo reponũt, vel è pertica suspendũt. Pauci apud eos toralibus, siue lecticariis sindonibus vtuntur; quoniam cùm viri, tum feminæ lineas brachas nauticis similes noctu permutant, atque in iis dormiunt. Serui apud illos in extergenda supellectile non admodum sunt occupati: sufficit enim vnicum fictile pro omni ciborum apparatu, & vnica lanx pro omnibus offis: nec vitrorum extersione egent, quoniam omnes ex coriaceo poculo siue ligneo bibunt. Viri suas tiaras mundas & niueas habere gaudent, quas ipsimet in balneis cũ brachis & interula eluũt, aut balneorũ seruis eluendas tradunt. Turcæ, viri fortitudinem vel strenuitatem nostro more non æstimant. Nam in Europa, qui omni momento digladiari vult, qui oculos torquere nouit, iurator, biliosus, cicatricibus insignitus, quique alterum mendacij arguerit, is pro strenuo & probo viro habetur. At Turcæ pacis tempore modesti sunt, arma domi relinquunt, vt inte se pacificè viuant, neque acinaces gestant per vrbem obambulaturi: at in bellum profecturi armis vti norunt, & suam fortitudinem erga hostes demonstrant: neque facilè audies ipsos inter se decertasse: neque si quis sodalem ferierit, propterea strenuus æstimabitur. Tritum apud illos est, eos qui delinquunt, fustibus cedere: vera profectò ratio domandi superbos,

&

& puniendi quos occidere nolimus: attamen cùm cupiunt, noxios magis ſeuera ratione punire etiam norunt.

CAP. XVIII.

Turcarum Imperatorem quinquies centena hominum millia facilius in aciem producere, & ducentarum triremium claſſem parare poſſe, quàm alium Principem centena millia.

FINGAMVS *Regem exercitum coëgiſſe è centenis millibus ruſticorum, quem in bellum procul ablegare velit, aut claſſem ducentarum triremium totidémque nauium comparaſſe: an non credibile eſt illos faciliùs labores toleraturos, quàm ſi ex totidem nobilibus cõflatus foret exercitus? atque frigora, æſtum, famem, aliáque accidẽtia minus eis nocitura quàm delicatioribus? animi fortitudine excepta, facilè id mihi conceſſum iri ſcio. Quis verò credat Turcarum Imperatorem, bellum geſturum, tam ingentem exercitum ducere poſſe, ſexies centenorum, vt aiũt, millium hominum? Multi admirãtur: nam tam ingentem numerum pronunciari audientes, fieri non poſſe arbitrantur; cùm ob difficultates, quas in tanto exercitu accidere neceſſe eſt, tum quod Rex, vel Imperator maxima difficultate exercitum quinquaginta millium alere queat. Quod tamen de Turca retuli, nõ adeò difficile videbitur noſtram viuendi rationem cum Turcica comparanti: Nam illorum conſuetudo pacis tempore obſeruata, docebit tantum hominum cœtum etiam in bello poſſe viuere, atque tam facile eſſe Turcico Imperatori decies centena hominum millia in bellũ ducere, quàm Chriſtiano alicui Principi quinquaginta millia. Vt breuiter dicam, illorum viuendi ratio pacis tempore adeò rigida eſt, vt nobis graue bellum ſit apparitura. At illos, qui à teneris huic vitæ aſſuefacti ſunt, non magis afficit, quàm nos noſtra cùm in delitiis viuimus. Qui ſupra plumeos*

lectos decumbere, singulis diebus sorbitiunculam calidam sumere, selectiúsq. vinum bibere cōsueuerunt, statim animum desponderent, si à solita viuendi ratione abstraherentur, atque maximo tædio afficerentur, si suas possessiones semel in anno non perlustrarent, vel triennio aut quadriennio à suis parentibus abessent, aut de ipsis nihil intelligerent. Sed hæc omnia Turcæ non curant: quoniam austeriùs adhuc domi viuunt quàm in bello. Peregrino milite non vtitur Turca, sed his solummodò quos pacis tempore suo stipendio alit: omnes itaque dicto obedientes cùm sint, belli labores & molestias patienter ferunt, etiam magis quàm legionarij milites Romani solebant. Turcarum Imperator, contrario Principū Christianorum more, ingentem quæstū facit belli tēpore: nam annonam ipse vendit. Turcicus miles sibi equum comparare non verebitur quinquaginta ducatis, etiam si nihil aliud peculij haberet: nam illum donec ipse viuat sibi inseruire posse existimat: atque etiam equos viginti & viginti quinque annis conseruare solent. Cùm ipsi tum eorum equi humi nullo substrato stramine iacere solent & domi & in bello, equi autem neque è præsepio, neque ex fœnili vnquam edunt. Turcicorum militum opes nec fundi sunt nec ædes, sed solæ pecuniæ: nam si fundum aliquem emerent, ab eorum morte, Turcarum Imperatori cederet: qua de causa raro etiā ædificant. Quocunque proficiscuntur, eandē æneam ollā circumferūt & scutellam qua pacis tempore vtebantur, eademque ratione omnis reliqua supellex & domi & foris vsui illis est: relictarum rerum nullo mœrore afficiuntur, quandoquidem omnia circumferunt, vti & igniarium. Potus, aqua est: cibus, allia & cepæ. Quid ergo deterius in bello illis accidere queat quàm domi? In summa, sua rusticitate tantum nos in bello superant, quantum ipsi deliciis & nobilitate à nobis in pace superantur. Quoniam autem natura

tura illis largita est vt à teneris in campestribus viuerent, propter eam consuetudinem peritiores sunt in erigendis suis tentoriis sub quibus habitent; illa enim ex tela gossipina leui admodum & molli confecta sunt, eámque ob causam longè commodiora sunt nostris quæ ex lineo vel cannabino panno parantur: funes etiam illorum ex xylo confecti, molliores, leuiores, tractabilioresque sunt nostrorum tentoriorum funibus, qui madidi ita rigent & contorquētur, vt vix explicari queant. Tametsi Turcarum castella pleraque sint in regionibus procul ab hoste dissitis, & vbi nulla belli suspicio oriri potest; præsidiarios tamen habent milites, qui excubias agant, quemadmodum in aperto bello. Exaudiebamus illos singulis diebus diluculo & crepusculo noctis tympana sua complodentes, mirumq; concentum, tibiarum modulatione adhibita, exprimētes. Tympanorum autem duo apud illos sunt genera: vnum minus, quod in equo gestari potest, ab vno duntaxat latere clausum: aliud maius, membranis vtrinque clausum, quod è collo suspensum gestare non solent, neque breuibus bacillis nostro more complodunt, sed humi sistunt, & vtrumque latus pulsant, dextra baculum incuruum & simum tenētes, quo tympani dextrū latus verberant; sinistra autem virgulam tenuem, qua alterā tympani partē sæpiusculè feriūt: geminū tympanū quod aheneum est, quodq; in equo gestatur, inæquale est, alterum enim altero semper minus est, & tympanistes illa complodere volēs, incuruare se debet, vel ea editiore loco reponere. Nocturnæ excubiæ campanulæ sonitu non excitantur nostro more: sed alto* clamore sibi inuicem respondent, quod iam ante Rhodi obseruaueramus. Tibiarum concentum cum tympani sonitu coniungere edocti sunt ab Arabibus Turcæ: concentus sanè est cùm in bello tum in pace admodum commodus. Nullus est Sangiacus, qui eiuscemodi tibicines & tympanistas alere non cogatur,

præſertim vbi arces ſunt præſidiariæ. Eiuſmodi tibiæ breues ſunt, ſed infima parte latæ, clangorémque edunt admodũ altũ, in equo geſtari poſſunt, & cũ vtriuſq. tympani ſono accommodari. Turcicis militibus vulgare eſt ſecuriculam cingulo appenſam ſemper geſtare: ſed & alij cùm opulenti tum tenuioris fortunæ Turcæ, ſiue pacis ſiue belli tempore, huiuſmodi † ſecures habent, quæ duabus in rebus illis vtiles ſunt; nam altera eius parte quæ in aciẽ deſinit, ligna ſecare poſſunt; altera quæ in malleum efformata eſt, tentoriorũ palos in terram defigere. Quoniam autem elegans eſt eius forma, illam hoc loco deſcribere voluimus.

*Similem conſuetudinẽ in nocturnis excubiis agẽdis obſeruant etiam Pannones, vt alta voce ſibi mutuo accinant, & ad vigilandum hortentur, ſubinde hæc verba repetentes, *Szolay Szolay virrazto Szolay*. hoc eſt, Vigila vigila vigil, vigila. Præfectus autem vigilum quẽ Vigyazo appellant, ſi excubiæ ſomno interdum victæ acclamationem intermittunt, admonere iiſdem verbis ſolet *Szolay virrazto*. Cùm verò ſub auroram ab excubiis ſe recipiunt, accinere ſolent, *Haynal-vagyon ſzep pyros, haynal haynal-vagyon*; hoc eſt, erumpit iam elegans rubens (ſcilicet dies) erumpit iam: deinde addunt: *mayd meg virrad, haynal-vagyon ſzep pyros haynal*. id eſt, breui lux erit, erumpit iam elegans rubénſque, erumpit.

† Eiuſmodi ſecuriculas, quarum hic meminit Bellonius, & proximo capite deſcribit, moris etiam eſt apud Pannones geſtare, ſed non adeò graues, quas plerumque è cingulo ſuſpendunt.

CAP. XIX.

De ſecuricula quadam Turcis familiari ad varias res cum pacis tum belli tempore admodum accommoda.

TALIVM *ſecuricularum fabri, maſſam ferri, libram cum ſemiſſe ferè pendentem per medium perforant craſſo quodam ſtylo ferreo: altera ſecuris pars mallei inſtar facta eſt, altera ad cædendum in aciem deſinit. Styli autem variant: nam rotundo orbicularia fiunt foramina, quadrangulo quadrata: dum autem ſecurim perforant, foraminis oras paululum tumentes relinquunt, vt pyxidis modo manubriũ amplecti poſſit, quod per patentius foramẽ immittitur. Multæ ſunt Tornatorũ Conſtantinopoli tabernæ, qui nihil aliud quàm ſecuricularum manubria*

ex

ex lignis Constantinopolim importatis conficiunt: naues enim ex Ponto aduenientes, sæpe onustæ sunt aceris montani, quod Asphendannos vocant, ligno eiusmodi manubriis conficiendis dedicato, atque etiam corno, quæ duritie reliqua ligna superat. Interdum etiam ex Mengrelia Constantinopolim aduehuntur naues taxo onustæ albi & rutili coloris: cùm autem Turcæ ligneis arcubus non vtãtur, manubria huiusmodi ex eo ligno etiam alba siue exteriore parte relicta conficiũt. Tornatores autem apud Turcas sedendo suum opificium non exercent, neque propendentem perticam habent, quæ lignum verset: sed sinistra manu oblongum arculum tenentes, lignum versant, manuque dextra cælum tenent, cuius infimam partem inter pedis digitos imponentes, in quam necesse est partem ad opus suum conficiendum impellunt.

CAP. XX.

Turcas plurimas res ex antiquitate retinere.

PLVRIMA adhuc retinent Turcæ, antiquitatem admodum resipientia: exempli gratia, vstulationẽ illam quam inconsulto medico vsurpare solent. Dolore enim capitis laborantes, vel defluxione in quamuis corporis partem, eam vstulant cum fomite aliquo aut panno lineo incenso. Mille sexcenti anni elapsi sunt, quod hæc vstio Græcis cognita fuerit, atque vstio Arabica vocata sit, nuncq. apud eosdem Arabes & Turcas auctoritatem retinet. Eam autem magnæ esse efficaciæ obseruauimus: Thessalonicæ enim periculũ illius in Iudæa quadam fecimus, quam capitis dolore, quo plus quã per sexennium afflicta fuerat, liberauimus eo quo Dioscorides in sciatica vti solebat remedio: adposito videlicet quinquies caprino stercore ardente, in cuniculo illo qui inter pollicis radices est & carpũ. Turcæ autem longè aliter vstionẽ eã faciũt; xylinam enim telam circumuoluunt ad nucis iuglandis

craßitiem, & aßis Gallici latitudinem (vel in eius penuria fomitem sclopetorum sumunt) deinde incensam loco affecto imponunt, quam ita vstulare sinunt, donec sponte exstinguatur: tamq; fortiter eam ferunt, vt constanter exspectet donec sponte exstinguatur & frigescat: nihil ad vstionem curandam præter pauxillum xyli imponunt: idcirco plerique frontem, tempora, aliásque corporis partes huiusmodi cicatricibus fœdatas habent. Turcæ in omnibus aduersis hanc vocem proferre solent, Alauara, *id est, Deus adiuuabit. Itaque existimantes quæcunque illis euentura sunt, iam prædestinata esse, omnibus periculis maiore animo sese obiiciunt, cùm in terrestribus, tum marinis conflictibus.*

CAP. XXI.

De Turcarum monachis.

HOMINVM *quoddam genus apud Turcas versatur, quos ipsi Deruis, voce ad Druides accedente, appellant, antiquos videlicet Græcos philosophos, Atheniensium colonias, quæ ex Phocæa discedentes Massiliam appulerunt, quam ædificarunt. Nudi plerumque obambulant isti Deruis, cùm æstate, tum hieme, brachiáque & pectus obliquis & transuersis cicatricibus fœdata habent, ex incisuris quas ipsimet suis cultellis corpori infixerunt, in longitudinem potius quàm in latitudinem ductas, vt musculi minus offendantur: quoniam verò nullo adhibito emplastro vulnera consolidantur, cicatrices turgidæ remanent, & parui digiti crassitie turgentes. Plerosque videre est huiusmodi cicatricibus adeò insignitos, vt exhorrere quis poßit. Quo furore prophetico, siue mania agantur, ignoramus, quòd sese ita concîdant & adurant. At eos desipere arbitramur. Ex eleëmosynis quas Turcæ illis cōferunt, duntaxat alūtur. Ea autem de huiusmodi fatuis inter plebem opinio recens non est; nam ipsemet Plato de huiusmodi hominum genere*

nere agens, istam maniam, furoris esse speciem, eamque ab Ecstasi prouenire pronunciabat, hoc est, imaginationes quasdam diuinitus excitari propheticas tanquam vatibus. Illúdque est quod veteres de imaginatione verba facientes, diuinitati cuidam tribuunt, quemadmodum & de Sibyllis dixerunt. Socrates etiam in ea opinione fuit, cùm dixit, vatum imaginationes diuinitus profluere per maniam siue furorem. Hinc fit vt impostores maniam simulantes, prophetarũ nomen apud Turcas obtinuerint, atque innocentes æstimentur. Sunt etiam inter illos nonnulli, vafri admodum, qui magnam pecuniæ vim colligunt vt Mecham ad Mahumetis sepulchrum visendum proficiscantur: cùm enim inde redierunt, magnificè à Turcis excipiuntur. Signum quo Mahumeti se religione obstrictos declarant, corium est veruecinum, humeris impositum, cùm reliqua corporis parte, exceptis pudendis, nudi sint. Plurimi reperiuntur huiusmodi impostores, diuersis Turcici dominij locis, vt Constantinopoli, in Damasco, & Cairo, in tuguriolo aliquo abditi, & nudi frumento aut milio sese immergentes & volutantes toto die, puerilíaque, ad risum excitandum, & impossibilia effutientes, qualia pueri inter se garrire solent: prætereuntes autem illis quidpiam quo vescantur proiicere solent.

CAP. XXII.

Niuis & glaciei per totam æstatem more Turcico conseruandæ ratio.

IN Mysia & Paphlagonia hiemem traducentes, multis locis, niuis & glaciei conseruandæ rationem obseruauimus, quam æstate venalem exponunt, ad potionem suam quam Scherbet nominant, refrigerandam: vinum etenim, quod ipsi Serap appellant, ex consuetudine non bibunt. Qua de causa, quidam quæstum faciunt dunta-

duntaxat ex illius potionis dulcis confectione, quā in tabernis quibusdam ad eā rem exstructis vendunt. Varia autem sunt eius potionis genera: fit enim ex ficubus, prunis, pyris, armeniacis, vuis, vel melle. Cùm igitur peregrini, atque etiam inquilini siti in æstate torquentur, illam potionem emi curant, cui qui eam venalem habet, niuem vel glaciem admiscet ad eam infrigidandam: alioqui nulla esset in ea bibenda voluptas: cumque decoctio æstate facta sit, ea ratione refrigeranda est, eiúsque ita refrigeratæ haustus æreo nummo duntaxat constat. Duplicem verò ex illius compositione quæstum faciunt: nam fructus ex quibus decoctio parata est, haudquaquam abiiciunt, sed separatim vendunt, atque etiam decoctionem separatim. Sunt Græci & Armeni in Natolia, quorum singuli duodecim camelos fructibus in propriis hortis natis onustos Constantinopolim mittant, aut in alia oppida à Turcis habitata, solummodo ad huiusmodi potiones conficiendas. Memini & ex Heraclea monti Tauro vicina Constantinopolim deuehi: fructus enim in illa planicie Tauri radicibus adiacente nati, singulares sunt ad huiusmodi sorbitiones parandas. Niuis porrò * conseruandæ apud Turcas hæc est ratio. Densa iam delapsa niue, & firma glacie, flantéque Borea omnium frigidissimo, Turcæ concamerata quædam ædificia in hunc vsum exstructa, loco meridiei non exposito, depresso videlicet, vel post prealtum aliquem murum, aut ponè collem, niue implent, glacie subinde admixta; quemadmodum si quis parietem ex arenato construeret. Per biennium sine colliquatione conseruari poterit. Certum est quod in Gallia idem fieri posset: vidimus enim regiones Galliæ calidiores, in quibus tota æstate conseruatur. Ceterùm Asiatici ab omni antiquitate niuem conseruarunt qua æstate vterentur: similémque vsum apud Romanos etiam fuisse receptum, multis Galeni locis probari potest:

potest, præsertim in præfatione libri quem Methodum medendi inscripsit: ex ea enim liquet niuis vsum fuisse ipsius tempore Romæ tam frequentem, quàm nunc sit apud Turcas. Ea de re conquerebatur Plinius, delitias Imperatorum illius temporis accusans; qua in re suffragatur Galeno. Suetonius etiam de Nerone agens idem scribit. Heu prodigia ventris (inquit Plinius) hi niues, illi glaciem potant, pœnásque montium in voluptatem gulæ vertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturque, vt alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alij aquas, mox & illas hyemant. Et alibi. Neronis principis inuentum est decoquere aquam, vitroque demissam in niues, refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit sine vitiis niuis. Nix qua Turcarum Imperator in claustro suo dum Constantinopoli hæret, vtitur, ex Horminio aut Olympo montibus aduehitur: nam sibi persuadet eam quæ in criptis circa Constantinopolim adseruatur, adeò salubrem non esse, quàm montanam: illámque adhuc expetit annotinam: quapropter illius serui montem conscendunt æstate, magnamq; niuis quantitatem deuehunt, quam deinde istic relinquunt in sequentem annum, quo Constantinopolim inuehitur. Binæ liburnicæ singulis septimanis, transuehunt eos qui Prusam ire cupiunt, quibus præsunt Ianissari nonnulli. Cùm Montaneam appulerunt, expositis vectoribus, niue ex proximo monte ab equis delata liburnicas onerant, & Constantinopolim reducunt. Ea nix in Imperatoris claustrum deportatur, qua suum Sorbet refrigerat. Legati Galliæ, Hispaniæ, Venetus, Epidaurensis siue Rhagusinus, Florentinus, Chius, Transiluaniæ & Vngariæ, Turcis delicatiores in potu, niuem vino non admiscent, sed illud in aqua refrigerant quam nix infrigidauit; eáque ratione tota æstate frigidum bibunt, nulla niue seu glacie in ventriculum transmissa: glaciei enim fragmentum pugno non maius

Cap. 4. lib. 19.

Cap. 3. lib. 31.

cupam

cupam aqua ſemiplenam illicò refrigerabit, neque aſpro conſtabit.

* Niuis & glaciei vſus non modò apud Turcas inualuit, ſed & apud alias pleraſque Europæas nationes. Hiſpani enim frequentiſsimè ea vtuntur, non modò per ſummos æſtatis ardores, ſed etiam media hieme: deque Niuis adſeruatione, vſu, proprietate, peculiarem libellum Hiſpanico ſermone paucos ante annos conſcripſit D. Nicolaus Monardes Hiſpalenſis medicus. Apud Vngaros autem, non niuis, ſed glaciei adeò frequens eſt vſus æſtate, vt etiam viliſsimi ruſtici in pagis eam adſeruent: in ſubterraneis porrò adſeruatur ſcrobibus, intermixto & ſubſtrato ſtramine, loco aliquo à ſole non nimium illuſtrato, cui deinde ſtramineum pyramidale tectum imponitur, & ſepe circumambiente locus munitur, vt pecus arceatur. Eius glaciei fragmentum aquæ cupæ impoſitæ qua vinum refrigerandum eſt, inditum, totam illicò frigefacit: inſpergitur etiam illa glacies comminuta æſtiuis fructibus, qui bellariorum loco in menſam inferuntur. Sed & Bohemi in ſuas cereuiſiarias cellas glaciem hieme prouolui curant, vt æſtate cereuiſiam ne aceſcat, diutiùs conſeruare queant.

CAP. XXIII.

Conſuetudo Turcarum ſeſe in altum impellendi.

VARIOS *exercent Turcæ ludos in feriis ſui Paſchatis, ſed nullum magis ſingularem & admirabilem, quàm ſeſe in altum impellēdi: nouo ſanè & inuſitato more. Binos magnos ſtipites & præaltos terræ infigunt, quibus iniecto altrinſecus tigno tranſuerſo, patibulum duodecim orgias fortè altum conficiunt: è tigno duos funes, duos pedes ab inuicem ſeparatos, ſuſpendunt per ligneos annulos traiectos, vt faciliùs obſequi queāt: funis vtriuſque deinde capita, aſſeris, ſellam exiguam imitantis, quatuor angulis adnectuntur: huic inſiſtens qui ſe impellere vult, ambos funes vtrinque propendentes manibus tenēs, & paululum corpus inflectens, nullo alterius adminiculo, modò in anteriorem, modò in poſteriorem partem ſeſe tam altè impellit, vt patibuli altitudinem æquet vel ſuperet, quod fèrè incredibile eſt: defeſſus autem inſiſtendo, in aſſere deinde ſedet. Alias etiam habent impellendi ſe in altum rationes pueris aptas, & miras.*

CAP. XXIIII.

Honorum apud Turcas distinctio, cùm ex barbæ gestatione, tum ex tiararum varietate petita.

QVI *viridem tiaram apud Turcas gestant, primariæ sunt inter ceteros æstimationis, quoniam maioris religionis est insigne: apud illos caligas & vestes virides gestare non licet: nam is color nobiliorum proprius est, qua nota, se ex Mahumetis prosapia originem trahere, indicare volunt. Sed & quibis aut ter Mecham peregrinati sunt, viridem tiaram gestare audent, quoniam ab aliis maiore honore afficiuntur. In barbæ gestatione magnum etiam est discrimen. Senex enim illam alit, in sapientiæ signum: iuniores prolixos duntaxat mystaces gestant; quoniam præter decorum videretur, si iuuenis barbam aleret. Hæc nota à veteribus Scriptoribus Arabibus tribuitur, qui comã etiã alebant, quod Turcæ non faciunt.*

CAP. XXV.

De plumarum ornamentis Turcis familiaribus.

ADMIRABILES *sunt vanæ & insanæ Ianissarorum ostentationes, eorum præsertim qui Turcico Imperatori chariores sunt: quoniam struthiocameli pennis sese ornant, & Rhintacis auis, quæ elegantissimæ sunt, & simul ad gallinacei crassitiem coniunctæ, omnes tamen ab exiguo corpore prodeũtes pellem duntaxat retinẽte: nam Arabes qui eas vendunt, carnes eximunt. Recentiores nonnulli Apodem appellant: at ego Phœnicem esse existimo, vt latiùs in libro de Auibus differemus. Illi ergo plumis in hunc modum exornati, D. Michaëlis picturam quodammodo referunt. At non perpetuò incedunt ornatu isto, verùm duntaxat cùm Imperator in bellum proficiscitur, aut aliàs illum comitantur. In humeris ingentes alas elegantibus plumis constantes gestare solent, quemadmodum ij qui in Comœdiis Angelorum personam*

nam repræsentant. Ianissari ab ineunte ætate in capite altum diadema gestant, in modum calanticæ muliebris, vel sericei illius capitis ornatus nobilibus Gallicis mulieribus vsitati, & in tergum propendentis, factum: sed caput illorum cingens, & in altum erectum; nullis tamen redimiculis vinctum: huic ferreum radium sesquipedem longum adnectunt, cui innititur circulus, cuius circumferentia pollicis cum indice mẽsuræ respondet: in huius circuitu pennas collocant, è medio prodit oblonga crista ex Struthio-cameli elegantioribus pennis affabre facta, post tergum ad terram ferè propendẽs, neque corpus attingẽs, quia eius initium à summo capitis vertice est. Sic ornati formidabiles gigantes videntur. Quilibet autem Ianissarus, aliúsve Turca pennas gestandi facultatem nõ habet: iis enim iure duntaxat licet, qui hostibus in bello occisis suam fortitudinẽ demonstrarũt. Qui multas gestat, ea nota indicare vult se multos hostes iugulasse: qui verò se hostem occidisse profiteri nequit, rationi consentaneum non est, vt ipsi gestare liceat. Miles Turcicus in bellum proficiscens nullum famulum circumducit, nisi mancipium: Ianissari verò nullũ (quandoquidem ipsimet vilia mancipia sint) sed singuli sua arma & annonam ferunt. Attamen quinis vnum equum alere licet ad impedimenta & tentoriũ gestanda. Sic veteres Romani solebant. Legimus enim Iugurthino bello Metellum edixisse, vt singuli milites sua alimenta & arma ferrẽt nullo seruo illis concesso. Sed & Turcæ prætoriani Ianissari qui proximè illum perpetuò versantur, pacis tempore deni vnicũ duntaxat mancipium habent; belli autem tempore, quini. Ex eo deprehendere licet summam in illa aula obedientiam. Turcarum vexilla non sunt renouanda, quoniam signi militaris vicem supplent equinæ caudæ pili variis coloribus infecti extremæ hastæ affixi. Execrantur Turcæ dissectas vestes ex quacunque tandem materia paratæ sint:

ea

ea de causa Græci, & vniuersi Turcæ Imperatoris subditi, nullas dissecant vestes: sed holoserica versicolore, vel alia quauis sericea vtuntur maximè. Peregrè verò proficiscentes ignitabulum gestant, laternámque ferream albam cum candela, cochleare è cingulo suspensum, & scorteum sacculum sale composito, veterũ Græcorum more, plenum, quo cibum saliunt. Componitur autem hac ratione: allia cum sale contusa resiccant, & denuo terunt, scorteumque sacculum eo implent: mirum in modum orexim ciet, & ventriculum roborat, postquam frigidam biberunt.

CAP. XXVI.

Vehemens eorum exercitium qui Turcicum arcum intendere discunt.

PER Turcica oppida, terrei parietes fiunt, quos nunquam indurari sinunt, sed molliore terra & recente aggesta conseruant, quoniam perpetuò aliqui adueniunt arcu iaculari soliti: verùm non in longum spacium sagittas emittunt, vt ligneis arcubus fieri solet; nam breues sunt eorum sagittæ; sed ex vicino loco. Qui scopi custodiã habet, singulis diebus illum rigat, vt terra mollior reddatur. Sex passibus duntaxat à scopo absunt qui arcum intendunt, sed summis viribus adnitũtur, vt terreum murum penetrare possint: proximè scopum adest quispiam post asserem latitans, qui sagittam emissam extrahit, & illam denuò reiicit. Quem iaculandi satias iam tenet, arcum iuxta scopum appendit, & persoluto pro more precio abit. Vulgo tales scopi siue terrei muri per Turcica oppida, publico aliquo loco habentur, quò Turcæ exercitij gratia conueniunt, centiesque sagittas emittent aspri precio.

CAP. XXVII.

De vario ciborum apparatu apud Turcas.

VARIA habent Turcæ vilium etiam rerum condimenta, quæ passim in oppidis venalia exponuntur; veluti

*radicum * betæ crassarum admodum, colorísque nunc albi vel pallidi, modò verò rubri, quas pleriq. raphanorum esse existimarunt, falsò tamen. Condiũtur etiam braßicæ capitatæ raphanorũ prægrandes radices & helenij. Fuit id olim etiã magno in vsu Romæ, reliquisq; Romanorum municipiis: quiq. ita condiebant, Salgamarij appellabantur. Res est magnæ parsimoniæ: nã quatuor viris vnius aspri preciũ in prandiũ satis esse potest. Cibus etenim est qui coctione non eget, sed ita conditus editur. Omphacinas etiam vuas condiunt magno Turcarum compendio: nam maceratæ in aceto & sinapis semine, optimi sunt saporis cum pane manducatæ. Sunt etiam pergulæ in quibus nihil nisi veruecina capita & pedes apparata venduntur, coëmpta verò illico capita aperiunt, calidáque in lance reponunt cum aceti & pinguedinis momento, & compositum illud sal cũ seminis Sumac (quod à veteribus Rhus obsoniorum appellabatur) corticibus mixtum inspergunt. Turcas in publico vesci cibo non pudet: imò ipsi Satrapæ vulgariter in publico edunt: nam vt ex bubulcis & opilionibus originem trahunt, sic in victus ratione illos æmulantur; malunt enim lacticiniis vilis precij vesci, quàm quidpiã impẽdere in alios cibos. In extremo portu Thraciam pertingente Cõstãtinopoli vicus est, vbi nihil aliud fit quàm Melca Caimac, & Oxygala. Caimac ex lactis pingui fit, idque variis modis. Nihil aliud est quàm veterum Græcorum Aphrogala. In deliciis etiam habent, quam huius ætatis Græci Misitra vocant, Galli Recoctam.*

* Vulgo etiam Viennæ Austriacæ venales exponuntur crassæ huiusmodi betæ rubræ radices conditæ, & rapa integra, atque cucumeres: habent plerique & brassicas capitatas similiter conditas integras. At tota illa prouincia, aliísque vicinis, Autumno cùm brassicarum capita, tum rapa minutim concisa abundè admodum condire, & vasculis concludere solent, atque ita adseruare in quotidianum totius anni vsum: sed odoris, dum reclusis vasculis eximuntur, meo iudicio adeò tetri, vt circumfusum aërem inficere queant: attamen plerisque, etiam magnatibus, ciborum deliciæ sunt.

CAP.

CAP. XXVIII.

De Turcarum circuncisione.

CIRCVNCIDVNTVR *Turcæ non octauo die, quemadmodum Iudæi: sed octauo, duodecimo, vel decimo quinto ætatis anno, vel maturiùs aut seriùs pro rei opportunitate. Pueri enim non circunciduntur donec tam grandes sint vt circuncisori respondere queant. Indicem attollit, quo signo se Mahumetanum esse fatetur. Eos in templo circuncidere non licet, sed in parentum ædibus: quoniam incircuncisi templum ingredi nõ possunt. Multi conueniunt, dum quispiam circuncidendus, festúmque diem suo more celebrant, atque in illo cœtu puer circunciditur. Sacerdos sumpta forpicula puero dicit se illi demonstrare velle quid postridie præcidendum sit; adductóque præputio, abit vt puerum fallat: nam illico reuertitur, tamquam aliquid demonstrare oblitus; cutem iam colligatam forpicula præscindit sine magno pueri dolore, vulnúsque salsa aqua ablutum, lineo panniculo imposito, curat. Ceterùm à circuncisione nomen pueri nõ immutatur, sed id retinet quod illi in natiuitate inditum fuerat; addita solum voce Mussulma, hoc est, verus Turca circuncisus. Circuncisione facta, festum diem celebrant, vt apud nos in nuptiis alicuius: ad balneas deducitur, redeuntem tympanorum strepitu excipiunt, & candida cydari flosculis nonnunquam inspersa insigniunt, atque ad templum magna pompa deducunt. Absoluto deinde conuiuio, munera illi à conuiuis pro familiæ ipsius dignitate conferuntur, aurea, argentea, & alia preciosa, si ex opulenta & auctoritate prædita sit familia. Nemo Christianus vi ad circuncisionem cogitur: si quis verò sua sponte Turcicæ religioni initiari velit, magna est in æstimatione: at qui vt vitæ vsuram redimant, Turcæ fiunt, despiciuntur. Si Christianus cum Turcica muliere commisceatur, lex sancit vt vita priuetur, quam tamen re-*

dimit, si Turcicam religionem amplectatur. Si Turcam occidat, vnica salus est vt Turca fiat, vel ingenti pecunia vitam redimat: pecunia etenim quælibet obtineri possunt in illa regione. Si Christiana mulier libera Turcæ alicui sui copiam facit, Christianam religionem abnegare debet. De paucis verò istic supplicium sumitur ob delicta quæ pœnam effugere possunt Turcicæ religionis professione: nam plerique vt mortem fugiant, Turcæ fiunt. Persarum Rex, licet Mahumetanus, Turcas hæreticos appellat, quoniam ipsorũ vxores circuncisæ non sunt, vt sui dominij feminæ: ea de causa illis templa ingredi licet, quod Turcicis non conceditur. Cophtæ etiã Æthiopiæ Regi parentes, & in Iesum Christum credentes, circunciduntur: cùm enim lex sanciat vt feminæ circuncisionis aliquod vestigium impressum habeãt, illis particulam Græcis Hymenæa, Latinis Alæ, dictam præscindũt, quoniam illam præputio respondentem aiunt. Qui Mahumetem iniuriis afficit, morte punitur: at lex eum absoluit, si Turca fiat, hoc est, si sese circuncidi curet, & indicem attollat; atq. hac ratione immunis erit à Haraczi, hoc est, tributi quod Turcico Imperatori pendendum est, solutione: nam Iudæi & Christiani persoluere debent, Turcæ autem vel Mussulmanni minimè.

CAP. XXIX.

Mancipia suos heros cogere posse, optionem sumant, velíntne pro ipsorum redemptione seruitutis aliquod tempus præscribi, an aliqua pecuniæ summa pacisci.

TAMETSI Christianus captiuus apud Turcas, & alicui seruiens, suæ religioni renũciet, & Turca fiat; non propterea libertatem adipiscetur: nam cùm sit mancipium, illi exequenda sunt heri sui mandata: mitiorem tamen seruitutem illi imponere herus fortè posset, & seruitutis tempus minuere. Ea de causa præstat mancipia Christianam fidem retineant, quàm illam abiurent, & Turcæ

Turcæ fiant. Turcicorum mancipiorum cum famulorū Europæorū fortuna ferè comparari potest: felicitatis enim suorum dominorum participes fiunt: si herum nanciscantur probum virum, à quo diligantur, eandem cum ipso habent tractationem. Potest autem mancipium cogere suum herum, ad duarum rerum optionem; vel vt illi redemptionis precium indicet, vel vt certum seruitutis tempus præscribat: licet enim mancipio, Cadi, hoc est, Iudicem, conuenire, atque dicere: Volo vt meus herus alteri me vendat, nisi redemptionis precium mihi indicare, vel seruitutis tempus præfinire velit. Mancipij hero à Cadi euocato, mācipium, Quantum vis (inquiet) tibi numerari pro mea redemptione, aut quot annis vis tibi inseruiam? Herus liberam optionem ipsimet dabit. Si mancipium caret ingenio, nec sua industria tantum pecuniæ adquirere posse, quæ ad persoluendum λύτρον sufficiat, sed labores faciliùs perferre sperat; seruitutis tempus deliget. Herus verò denûm, duodenûm, vel quindecim annorum tempus illi præscribet, eiusque pactionis syngrapham dabit: absoluto eo tempore liber domum abire poterit. At si mancipium aliquam artem callet, pecuniæ precium deliget, & eius persoluendæ tempus ab hero expetet, quam ex pacto persoluet: nam diligenter laborabit, preciúmque suo hero numerabit quolibet mēse vel trimestri. Nonnullos vidimus qui breui tempore sese redemerant, nempe biennio vel sexennio. Mancipiorum porrò quæ in pyratarum manus incidunt, atque ad triremes condemnati sunt, misera est conditio; vix vllam enim sese redimendi spem, nisi admodum seram, concipere possunt: Pyratæ enim remigibus cùm opus habeant, captiuos apud se retinent, nec naui egredi illos permittunt. Qui similiter in Satraparum potestatem incidunt, exiguam redemptionis spem habent: quoniam Cadi nullam eos cogendi, vti tenuioris fortunæ aliquem,

habet facultatem. Itaque talium Satraparum mancipiis nullum aliud relictum est remedium, quàm vt fortunam suam patienter ferant: rustici verò à Cadi cogi possunt. Sesami oleum non minus frequenti in vsu est apud Turcas, quàm oleum nucum apud Gallos, & oleum oliuarum in Gallia Narbonensi: quoniam autem magno labore confici debet, suis mancipiis eum imponunt, atque hieme duntaxat. Sesami semen quatuor & viginti horis aqua salsa maceratur; deinde in area ligneis malleis tunditur vt corticem abiiciat super crassiorem telam; denuo aqua salsa maceratur, cui innatant cortices, qui abiiciuntur. Sesamum sic expurgatum in clibano resiccãt; deinde mola frangunt: exsudat demum oleum liquidum vt sinapi; pauca etenim habet recrementa; demum lento igne coquunt, & à fecibus separant. Dulce est id oleum, delicatúmque, & vilis precij. Turcæ cibum sumpturi, humi desident, exemptis calceis, quemadmodum olim Romani in suis tricliniis, quæ nihil aliud erant, quàm quas nunc Galli salas vocant, vel cœnacula, quales sunt cauponæ, in quibus erant appendices, siue sublatæ tabulæ, quales apud sartores videmus, in quibus suas operas conficere solent, quibus conscensis, calceos eximere solebant: etenim pedes haudquaquam mensæ supponebant, vti nunc facimus: sed veluti Turcæ, innitebantur puluinis qui illorum cubitis suppositi erant. Quod Martialis approbat his verbis, libro quinto:

Deposui soleas, adfertur protinus ingens
Inter lactucas, oxygarumque, liber.

Ad comprobandum autem, triclinium id esse quod Galli salam vel cœnaculum appellãt, Varronis auctoritatem in mediũ attulisse sufficiet; qui de Africanis gallinis agẽs, (Cap. 9. lib. 3.)
" *Gallinæ Africanæ, inquit, quas μελεαγρίδας appellant*
" *Græci, nouissimæ in triclinium ganearium introierunt è culina. Meminit etiam Suetonius variis locis: de Cæsare*

enim

enim scribens, Conuiuatum assiduè per prouincias duobus tricliniis; vno, quo sagati palliatíue; altero quo togati cum illustrioribus prouinciarum discumberent. atque in Augusto superfestinatas Liuiæ nuptias obiecit, & feminam consularē è triclinio viri coram in cubiculum abductā. Ex his locis animaduerti potest culinæ & cubiculi à triclinio differētia. Sed & in Diuo Claudio, Adhibebat, inquit, omni cœnæ & liberos suos cū pueris puellisq́; nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorū sedentes, vescerentur. & paulo pòst: Nec temerè vnquā triclinio abscessit, nisi distentus ac madēs. Plinius item de Elephantis agens, Cap. 2. lib. *Plenisq́; hominū tricliniis accubitu iêre per lectos, ita libratis vestigiis, ne quis potantiū attingeretur. Et de Platano scribens cap. 1. lib. 12. Aliud exemplū, inquit, Caij Principis, in Veliterno rure mirati vnius tabulata, laxisq́; ramorum trabibus scamna patula, & in ea epulati, cùm ipse pars esset vmbræ, quindecim conuiuarum ac ministerij capace triclinio, quam cœnam appellauit ille nidum. Ex his igitur veterum auctorum locis inferre volumus, triclinium vocari posse locum in quo Turcæ vesci solent, humi sedentes in tapete quodam vel in tabulato, puluinis cubito suppositis eos fulcientibus: conuenit enim cum triclinio à veteribus descripto. Vulgare est Turcis, vt etiam olim Romanis, eunuchorum ministerio vti: illud mirum, inuentum id esse mulieris. Semiramis enim regina, celebris illa bellatrix, multos adolescentes castrari iussit, quos dein Gynecæo suo præfecit: ab illa posteri eam consuetudinem obseruarunt in imperio sibi subdito. Credimus Turcas, cùm primùm eunuchos castrarunt, testes duntaxat pueris amputare solitos, veterum Romanorum more, qui veretrū non præciderunt: at grandiores facti robustioresque, feminas, testibus licet resectis, inibant: vt etiam quorundam Imperatorum vxoribus ea causa gratiores fuerint: generandi etenim facultatem non*

f 4 habe-

habebant. Obscœnum est; propterea haud plura. Turcarum Imperator intelligens eos quibus præfecti testes essent, suis vxoribus & concubinis voluptatem adferre, in posterum penem cum testibus resecare iussit: sed ex denis vel duodenis qui ea ratione castrantur, vix seni euadunt. Sunt qui aliam rationem referant; Imperatorem videlicet castratum equum inire equam conspicientem, occasionem, ea qua diximus ratione castrandi sumpsisse. Cùm autẽ seruæ domesticas operas dũtaxat faciãt, nec in publicum prodire audeãt; magis decet castratos feminis coram maritis ministrare, quibus ęgredi licet, quàm seruas quæ domo non excedunt. Vulgare porrò est Satrapas & opulentos quibus sunt multæ vxores & concubinæ, quas seruis adire non licet, eunuchum habere, quem carum habeãt & cui plurimum fidãt. Ipse Turcarum Imperator, sæpiùs eunuchum mancipium dominio suo & ingenti exercitui præfecit, eius animo confidens, quem nulla formidine posse affici exploratum habebat. Nonne Ganymedes Regis Ægypti eunuchus, Cæsari atq. vniuerso exercitui Romano restitit? Legimus etiam eunuchos apud Persas regnasse; atque alios magnis prouinciis præfuisse. Sed ne tam longinqua exempla petamus, Bassa qui Ægypto, Syriæ, & Arabiæ præfectus erat dum Cairi essem, enuchus erat, cui Turcarum Imperator non minus fidebat quàm strenuissimo vniuersi sui dominij Præfecto. At Romani nunquam tantã auctoritatem atque libertatem suis eunuchis tribuerunt atque nunc Turcæ, vel olim ab omni vetustate Orientis Principes. Sunt etenim eunuchi huius seculi apud Turcas nõ minus familiares dominis suis atque eorũ vxoribus, quàm si æquales forent. Plurimum enim illis fidunt domini, imò per absentiam cum suis vxoribus versari & propter cubare iubent sine vlla zelotypia, quandoquidem sublatis concubitus instrumentis, omnem etiam appetentiam sublatam esse non igno-

ignorent: & certè nullius rei vestigium illis reliquum est, non magis quàm in manus vola. Eunuchis itaque vxorum & concubinarum custodia atque domesticæ rei administratio committitur, dominis in bello absentibus. Christianis seruos & seruas suo ære redemptas alere licet, quemadmodum & Iudæis: at neutri Turcam mancipium retinere possunt. Iudæo Christianum vel Christianam mancipium habere permittitur, quemadmodum & contrà. At Iudæi adeò inter se confœderati sunt, adeóque versuti, vt neminem suæ nationis vnquam seruire permittant: nam simulatque suorum quempiam vel in mari vel in continente, belli vel pacis tempore, captum intelligunt, omni diligentia curabunt vt illum redimant, nec sumptibus parcent: Turcæ tamen maximo odio illos prosequuntur, sempérque illos lacessunt & iniuriis proscindunt, in publicis præsertim viis obuios.

CAP. XXX.

De Turcarum Sacerdotibus & scientiis.

SACERDOTES Turcici, à laicis haud multũ differunt: satis enim illis est, si Alcoranum legere & Turcicè ad verbum interpretari norint. Coniugati sunt; à vulgo vestis discrimine non discernuntur, & artem aliquam exercent ad vitæ necessaria comparanda: alij enim institores sunt, alij sutores, alij sartores, alij artes alias mechanicas exercent: plerique etiam ex librorum transscriptione vitam traducunt: nulla enim Typographia est apud eos ad Turcicos libros cudendos. Eorum charta multa fricatione læuigatur & politissima efficitur. Nũc autem plerique eorum, ad nostram æmulationem Astronomicis studiis operam intendunt, Poëticæque & Philosophiæ. Nec ipsi soli eiusmodi studiis delectantur; sed proposito præmio suos etiam liberos vtriusque sexus instrui curãt. puerorum autem scholæ à puellarum scho-

la distinctæ; has feminæ, illos viri erudiunt. Versus etiam condunt numeris constantes nostro more; & tetrasticha, hexasticha, decastichâque, decem, vndecim, pluribus vel paucioribus syllabis constantia componunt, quiq. à Turcis ea decantari audiret, Germanicum cantum existimaret. Turcæ, vt diximus, vxores ducturi, eas præsente pecunia emunt; nulla etenim istic dos ab eis accedit: imò vestes quas illa gestat, marito persoluēdæ: quòd si contracto matrimonio, ob morum dissimilitudinem conuenire inter se nequeunt, aut mulier sterilis sit: maritus Iudicem siue Cadi accedens, ab eo vxorem dimittendi potestatem accipiet: nam quemadmodum sine vlla iurisiurandi formula matrimonium contractum erat, nullis aliis obseruatis ritibus etiam dissoluitur. Virū defunctum sepeliunt viri, feminam feminæ: primùm autem cadauer lauatur, deinde mundissima alba sindone inuoluitur, postremò vrbe effertur multis cum ceremoniis (nemo etenim in tēplis sepelitur) tedas præferunt Deruis ipsorum prophetæ; subsequuntur sacerdotes lugubres nænias concinentes, donec ad sepulturæ locū perueniāt. Mos autem est apud ipsos, defunctorum sepulchra cateruatim adeundi certis quibusdam diebus, atque pro ipsorum salute orandi, sed viri seorsim, mulieréſque seorsim, diuerso tempore.

Cap. XXXI.

Turcarum sacerdotes horologiorum vicem præstare, horarum spatia alta voce ex summa templorum turri proclamantes.

NVLLA *apud Turcas sunt horologia, sed eorū vicem supplent sacerdotes, summas templorum turres conscendētes (singulæ enim Mesguedæ vnam aut binas præaltas turriculas, vtrinque vnam, habent, si præsertim à Regibus sunt exstructæ; nec vlli templa pluribus quàm*

vna turri prædita condere licet, nisi Imperatoribus) atq. altissima voce & subtili proclamantes, nobisque in memoriam reducentes crustulorũ pistores, qui brumali tempore ea noctu venalia proclamare solent (Galli Oublieurs appellãt) vel puellas in Cenomãnia desertis ericetis circa Dominicæ natiuitatis tẽpus canẽtes. Eorũ vox per quartam milliaris partem, interdum etiam per dimidiũ milliaris spacium exaudiri potest: quod vix credibile sit ei qui antea huiusmodi vocem non exaudiisset. Interdũ bini vel terni clamant, digitis aures obturantes tãto vocis impetu vt per totam vrbem intelligãtur, pronunciantes hæc Arabica vocabula: La Illah Illellah Mehemet Irredsul Allah. *Quinquies singulis diebus ea proclamãt, Gallicinio videlicet, Aurora, Meridie, Tertia à Meridie & Crepusculo noctis: quæ singula tempora peculiarem ipsorum lingua appellationem habent. Eas temporis distributiones solent Turcæ deligere, ad negotiandum, aut aliquò conueniendum. Meridie templa vt plurimum ingrediuntur: sed lotis prius pedibus, manibus, obscœnisque membris anterioribus & posterioribus, térque aqua capiti inspersa: nudis item pedibus templum intrãt, & calceos ad templi fores relinquũt. Si verò dum peregrè proficiscuntur in loca incidant aquæ expertia; Mahumetes illis concedit, caput, manus, atque calceos terræ puluere aspergere.*

CAP. XXXII.

Itineris suscepti continuatio: & nonnulla de Turcarum moribus.

TOTA *hieme in Paphlagonia traducta, nouo vere Constantinopolitanum iter prosequi constituimus. Diligenter hoc à Turcis obseruatur, ne iter faciẽdo suos equos ad citatiorem gressum, nisi coacti impellant (cùm verò necesse est, præsertim in bello, neque equis, neque sibimet*

par-

parcunt) nec eos interdiu pascũt, nisi fortè æstate ad Solis æstũ fugiendũ mane & vespere iter faciãt: sed equis insidentes edunt quæ circumferunt, equósque, vbicunque aquam inueniunt, potare sinunt. Eam ob causam fontes secundum regias vias deriuandos magna diligentia curant. Quoniam verò nusquam hærent sumendi cibi gratia, & per integrum diem pedetentim equitant, pridie emere solent in sequentem diem necessaria, sed vilis precij; quandoquidem delicatuli non sunt, sed cepis, pane, vuísque passis, aliísve resiccatis fructibus famem pellere soleant: vulgaréque apud ipsos est, cùm Satrapis, tũ tenuioris fortunæ hominibus, crudis cepis vesci: imò Satrapæ huic cibo adeò assuefacti sunt, vt quotidie mensis inferantur; hinc profectò sani viuunt. Eius rei ratio digna est quæ à doctis viris expendatur, cùm etiam qui tenuiores sunt, multa tamẽ mancipia alere soleãt. Quispiã enim cũ binis seruis tribúsque equis supra sex asprorum precium vix insumet, qui totidem Gallicis Caroleis respõdent, vel quinque assibus Gallicis. Nónne igitur mirum est illos adeò rarò ægrotare, cùm aquam solummodo bibant, illámque subinde mutare cogantur? Verùm theriacam illam duo illis beneficia conferre dicemus; primum eos ab aquarum noxa præseruari ceparum & alliorum, quæ vili precio ab illis redimuntur, esu: alterum, quòd saliuam illis cieant, & orexin prouocent ad panem siccum liberaliùs vorandum. Si qui apud Insubres & Allobroges tumido gutture laborãt, quem morbum ipsi Gos, nos Louppes appellamus, apud Latinos verò nondum nomen inuenit, cepis & alliis crudis vescendi consuetudinem haberẽt, illos simili morbo non laboraturos certum est: etenim ex vitiosarum aquarum potu illis accidit; quo liberi sunt Turcæ, ob frequentem eorum vsum. Duplici porrò via Constantinopolim proficisci poteramus, vel per montis Olympi iuga, quæ compendiosior est; vel per illius radi-

ves, quæ longior: vtraque autem via in Galatia, siue in Gallogræcia est: nam Paphlagonia egressis, in Galatiam veniendum est. Cùm verò iam solutæ essent niues, eā quæ per montium Phrygiæ iuga ducit, sequuti sumus, licet montem Senis altitudine superent. Paphlagoniæ porrò celebrior vrbs est Totia, olim Theodosia Gangrorū appellata. Galatiam ingressi qui viam ad sinistram ducentem sequuntur, ad vrbem Cute vulgò nuncupatam perueniunt, quam nonnulli Cutiam Latinè vocauêre, at Plinius Contieum veteri nomine dixit: qui verò via ad dextram tendente insistunt, per Boli transeunt, veteribus Abonimenia dictam. Ceterùm quoniam ea via progredientibus, bini sinus obiiciuntur, alter Montaneæ, alter Nicomediæ; magnæ ambages sunt faciendæ, & amnis Sangari, veteribus Sagaris nūcupatus, superandus, qui in Pontum euxinū Exoneratur, isticq. elegantē portum lapidibus exstructum conficit: deinde circumeundus lacus qui clarè è Nicomedia conspici potest: à Nicomedia verò secundum Propontidem iter faciendum per oram sinus Nicomediæ, de quo iam diximus. Contieum fuit olim, vt etiam nunc est, vrbs celebris admodum: arcem adhuc integram retinet in tumulo sitam, firmísque mœnibus præditam, in cliuo propendentem, atque vrbem ferè pertingentem. Plerumque ex Beglierbeis minoris Asiæ vnus Contiei habitare solet, quoniā primaria nūc vrbs est eius regionis: olim verò Gordinus. Pauci sunt anni, quòd Regis Persici maior natu filius Ismaël nomine per Turcicum dominium in Galatiam vsque penetrauerit, omnia ruinis & incendiis fœdando (cùm eius exercitus ex quatuor vel quinque hominum, sed fortissimorum, millibus duntaxat constaret) Contieumque vsque peruenerit: Bassa dictus Corague qui istic præerat, ipsi resistere conatus est, militum numero, quos duplo plures habebat fretus: pugna commissa, Regis Persici filius victoriam obtinuit,

nuit, Bassamq́, in conflictu cæsum palo affixit, eiusq́. penem præcisum illi in os ingeri iussit. Arcem deinde obsedit, quã expugnare non potuit: alium enim Bassam eunuchum magnis itineribus, ingentiq́, exercitu firmatum, aduenientem intelligens, recessit. Omnes Asiæ minoris siue Natoliæ incolæ olim Græco sermone vtebantur: nam ædificiorum rudera quæ in Cilicia, Lycia, Paphlagonia, Cappadocia, Pamphylia, Bithynia & Phrygia vidimus, Græca quædam epigrammata insculpta habuerunt, sepulchraq́, Græcis characteribus notata fuêre.

Cap. XXXIII.

Omnes mulieres sub Turcico dominio viuentes, cuiuscunque tandem sint religionis, obscœnarum partium pilos non nouacula sibi demetere, sed psilothro auferre.

OMNIS generis annona Contiei venalis reperitur, vti panis, vinum, carnes; nam ab Armenis, Iudæis, & Græcis incolitur. Istic quidpiam inuenimus inter reliqua in nostra peregrinatione obseruata, admodum, nostro iudicio, singulare; Rusma videlicet ab ipsis sic appellati fodinam; & quid illud tandem esset, intelligere maximè cupiebamus. Id Rusma omnibus Turcico dominio subditis maximo in vsu est, nemóq. est qui illius nomẽ aut facultatẽ ignorat. Sciendũ porrò est, Turcas vtriusq. sexus pilos in vlla corporis parte ferre nõ posse præter cæsariem & barbã, vitióq. vertatur, si quis pilos retineat. Inde fit vt metallicũ illud tanto in vsu sit, vt Turcarũ Imperator (referentibus Iudæis) singulis annis ducatorũ octodecem millia tributi nomine accipiat ab eo qui illius metallici vectigal in censu habet. Nouum sanè est, vt adeò vile metallicum, tantum quæstum suo domino adferat. Nullus veterum aut recentium, quod sciam, eius meminit. Qui verò illius vsum nouerit, ipsius venam tantundem ferè æstimabit atque puri argenti: vulgus enim illo vti adeò consueuit, vt nunc abstinere nequeat. Ceterùm quid

sit

sit Rusma, dicemus; deinde illius facultatem & vsum explicabimus. Rusma ferri excremento persimile est, sed leuius, nigrum, adustúmque quidpiam referens; fodinæ etenim est leuiter adusta. Omnes Turcicæ feminæ iuuenculæ & vetulæ, nuptæ & innuptæ (quæ quidem pilosæ sunt) cuiuscunque tandem nationis, Turcicæ, Græcæ, Armeniacæ, Iudaicæ & Christianæ, ad depilandum eo vtuntur, non sine ratione: nã quæ dropace pilos auferre malũt quàm nouacula, admodũ cõmodum illud reperiũt. Pleriq. Europæi psilothra conficere tentarunt ex calce & auripigmento, sed experientia malè cessit, quòd vtendi rationem non probè intelligerent: id enim fieri debet ante balnei ingressum. Eam ob causam Rusma vtendi rationem explicare volumus. Rusmati in tenuissimum pollinem contuso, calcis viuæ dimidiam partem adiiciunt, vnáque in fictili aqua macerari sinunt: feminæ balnea ingressuræ, partes quas glabras esse cupiunt, eo inungunt, atque inhærere sinunt quanto tempore ad coquendũ ouum requiritur: deinde experiuntur an pili decidere velint: sudore enim cutem penetrare incipiente, pilorum radices laxiores redduntur, & spontè decidunt, parte abluta calida aqua, & manu duntaxat ad partem adducta. Adeò temperatum est id psilothrum, vt non vrat, locáque læuia & glabra reddat, nullo pilorum manente vestigio, vt vetulæ iuuenculæ quodammodo reddantur. Feminæ ergo peculiare hoc medicamentum sibi vendicarunt, quæ cutem læuem & glabram habere cupiunt, alioqui asperam & rugosam futuram, si nouacula raderentur. At viri, muliebria ista haudquam sese decere æstimantes, vti nolũt Rusmate, sed nouacula pilos demetũt. Hinc igitur fit vt id metallicum adeò frequenti in vsu sit, cùm inter tenuioris fortunæ homines, tum opulentos Ægypti, Arabiæ, Syriæ, atque reliqui dominij Turcici: iam etiam in Græciam transiit, & istic hæsit; non-

dum

dum enim ad eos penetrauit qui Romanam religionem amplectuntur.

CAP. XXXIIII.

Turcicas feminas singularis esse formæ & munditiei.

RVSTICORVM *etiam Asiaticorum feminæ, singularis sunt formæ, molles & candidæ, cutéque adeò erugata & læui, vt holosericũ quis se manibus tractare existimet. Inter reliqua autem medicamenta quæ cutem ita læuigãt, vnguentũ ex terra pingui cõficere norunt, quam Græci nunc Pilo nominant: de qua postea. Est verò illa ipsa quæ veteribus etiam simili in vsu fuit, Latinis terra Chia dicta; cuius facultates Dioscorides in hunc modum describit: Extendit faciem & erugat, atque splendidam reddit: colorem in facie & toto corpore commendat, in balneis pro nitro deterget. Inuenitur autem multis Phrygiæ locis: eius etiam fodinam apud Lampsacum vidimus, ex aduerso Callipolis. Cumq; eius vsus adeò frequens sit, nullus est propola qui eam in taberna non habeat. Macerata hæc terra, vnguinis consistentiam capit, quo balnea ingressuræ vniuersum corpus & faciem diligenter inungunt, atque etiam capillos; non autem sapone: quoniam extremi capilli flauo colore Alcannæ puluere tinguntur: si enim sapone capillos detergerent, eum colorem non modò non reciperent; sed etiam iam tincti in atrũ vel rubrum colorem verterentur: sapo enim natura acris ob salis, olei & calcis commixtionem ex qua compositus est, colorem immutaret: prædicta verò terra expurgati, faciliùs colorem recipiunt. Sincipitis porrò capilli fenestratim secantur ad malas & mediam vsque frontem, quemadmodum pueris in Europa, & atro colore tinguntur: Occipitis verò, implexi & sericeis vittis colligati in tergum propendent. Quo verò atriores sunt sincipitis capilli, tanto formosiores censentur, non sine ratione: quemadmodum*

enim

enim facies quo candidior, eo formosior apparet: ita huic candori maiorem gratiam addit capillorũ nigredo. Auicenna testatur, hanc terram ab omni antiquitate in vsu fuisse ad detergendos capillos, in Arabia, Aegypto, & Syria, eámque ob causam terram capillorum nominat: vocat etiam terram edulem, quoniam grauidæ mulieres in iis regionibus eam plerumque appetunt. Eodem etiam quo anteriores capillos colore supercilia tincta habent, quóque atrior color est, eo facies elegantior æstimatur. Ea consuetudo non modò in vrbibus inualuit, sed etiam per vniuersi Turcici dominij pagos: singulis enim locis balnea habent. Itaque mirum videri non debet, si Asiaticæ mulieres tam nitida facie sunt præditæ: nam neque à Lunæ splendore, neque à Solis radiis noxam accipiunt; quandoquidem domo non egrediuntur, nisi cùm balnea lauandi, aut cœmiteria pro defunctis orandi gratia accedunt. Bis verò aut ter in hebdomade balnea ingredi solent, isticq; quatuor aut quinque horas comendo & ornando sese insumunt. Cateruatim autem eò proruunt: nam peculiaria habent balnea, quò viri non veniunt: si verò interdum virorum balnea accedunt, id fit certo aliquo in hebdomada die: quibusdam enim locis feminæ balneorum possessionem à meridie obtinent, ante meridiem autem viri. Nonnulla etiam loca sunt, vbi feminæ die Iouis à meridie duntaxat lauant: itaque simili quodam die eius consuetudinis ignari, cùm vti aliis diebus balnea accederemus, ianuámque apertam inuenientes ingressi essemus, magnã Turcicarum feminarũ turbam reperimus sese ad lotionem parantium: nisi verò illicò fugissemus, vix vitæ periculum euitare potuissemus: Mahumetana enim lex adeò rigida est in hac re, vt vitam conseruare non liceat, nisi stultitiam simulando. Nam Turcæ, vt diximus, fatuos sanctitatis cuiusdam ob innocentiam participes esse censent. Ceterùm nihil aptius ad

tuendam sanitatem Turcis vtriusque sexus accidere posset, ob aquæ potum, & crudarum rerum vsum, quàm frequens balneorum vsus; quod etiam veterum Romanorum autoritate satis probari potest: ait enim Columella: Quotidianam cruditatem Laconicis excoquimus. Nisi præterea hanc balneorum commoditatem haberent, vermibus scaterēt, & admodum immundi essent: at balneorum beneficio mundissimi euadunt. Vt autem olim apud Romanos nullæ fuere splendidiores fabricæ Thermis & Templis: sic Constantinopoli, aliisque oppidis Turcici dominij nihil magnificentius conspicitur quàm Templa, & Thermæ, quæ magnorum Palatiorum instar sunt. Neque in Thermarum ingressu neque egressu calefactione opus est: sed loturi in ingressu magnam fornicem orbicularē inueniunt, in cuius vmbilico plerumq. est aqua frigidæ scaturigo, ad quā sese in podio spoliantes vestes in talari obuoluūt. His Thermarū præfectus binas sindones pictas præbet, quarū altera anteriorem corporis partem tegit, altera posteriorem cum capite; nimis enim indecorū foret obscœnas partes istic nudare; ea de causa sindone sese inuoluentes, balneum ingrediuntur, vbi calidæ aquæ fontes plures sunt, qui versato epistomio aquam per siphunculum effundunt. Tum ingressi Thermarum serui, illos lauant, fricant, & strigili cutem exterunt. Longum esset omnia sigillatim enumerare: sed vt in pauca conferam, id agunt: In ventrem humi sternunt quem lauaturi sunt, deinde colli, humerorum, brachiorum, femorumque & tergoris musculos manibus prehendunt & malaxant: eumque obuertentes, illius pectus similiter prehendunt & confricant vndiquaque: demum caput radunt, minimè autem pudenda: sed nouaculam ei qui lauatur, tradunt, qui in angustum quendam locum pone balneum secedens, sibimet pudenda radit. His peractis ad podium redit: cui Thermarum præfectus binas alias sindones mūdas & siccas

ſiccas tradit, quibus ſe deterget & exſiccat; poſtremò reſumptis veſtibus, & perſoluto aſperi precio, abit: eſt enim in ſingulis prouinciis certum definitum precium, vti, teſte Iuuenale & Horatio, Romæ conſtitutum erat precium, talentum, quod binis aſſibus Gallicis comparari poteſt. Hæc eſt totius Turcici dominij conſuetudo, Gallicanæ plurimum abſimilis, vbi æſtuarium egreſſi, ſupra lectum decumbere ſolent: meritóque æſtuaria ſiue vaporaria vocamus ea in quibus lauamur loca, ſi cum iis quæ Thermas nuncupauimus, comparentur. Sed neque vllæ aliæ nationes Europæ balneis vtuntur Gallico more, vt egreſſi in lectis decumbant, nec Itali, nec Bohemi, nec Germani, nec Pannones. Poſt Turcicas Thermas, nullas proximiùs ad balinearum antiquarum rationem accedentes comperimus quàm Germanorum: nam æquè frequenter ferè lauant atque Turcæ. Sed illud nobis mirum viſum, quod apud Heluetios, pudicæ matronæ promiſcuè cum viris tam exteris quàm notis Thermas ingrediantur, tametſi pudenda velo tecta habeant: attamen quoniam conſuetudo apud illos ita inualuit, nihil fœdum iſtic perpetrant, licet nudæ feminæ conſpiciantur.

Cap. XXXV.

Qua ratione feminæ ſincipitis capillos & ſupercilia, viri autem ſenes barbam nigro colore inficiant.

DIVERSA porrò ratione fit ea mixtura qua Turcicæ & Græcæ mulieres ſupercilia ſibi inficiunt. Vulgariorem autem, quæque feminis apprime nota eſt, didicimus. Æris vſti laminulam, quã Itali vulgo Feretro d'Eſpagna appellant, vnam aut alteram drachmam pendẽtem, leniter in ferrea pala confricant, vt in puluerem conuertatur: huic pulueri gallam omphacitin ſuperpoſitam calido, ſed non candente, ferro premunt, quæ eo calore diſſoluitur, deinde aquæ tres vel quatuor guttas inſpergunt:

postea calefacto denuo ferro, identidem eam compressionem repetunt, donec galla omnino dissoluta pulueri commisceatur. Ea mixtura atramentum nonnihil densatum æmulatur, cuius pauxillum bacillo penicilli instar efformato sumentes mulieres, ipsæmet ad speculum sibi supercilia tingunt, & resiccari permittunt. Id quinquies aut sexies repetitum, supercilia talpæ pilis altiora reddit: tandem madido lineo panno confricantes, nigredinem cuti inhærentem tollũt. Pleræque Perotica feminæ & puellæ Græcæ supercilia rusmate tollunt, deinde paulo supra superciliorum radices, ea mixtura sese in arcus formam tingunt, vt supercilia incurua appareant. Procul aspiciẽtibus elegans videtur: at fœdũ iis qui è vicino loco attentiùs obseruãt. Ceterùm recentiorum inuentum id non est, sed iam à multis seculis in vsu fuit, vt fusiùs sequenti capite demonstrabimus.

CAP. XXXVI.

Elegantis formæ secundum Græcos commendatio.

CVM *Græci insignem formam extollere volunt, sublatam manum in latus inclinant, pollicísq. & indicis extrema coniungentes, orbem faciunt, quasi indicare velint, eius, de quo sermo est, oculos tã grãdes esse. Vetus illud est à Græcis auctoribus muliebris formæ iudicibus celebratũ, qui insignis formæ feminas vnica voce* πλατυοφθάλμους *appellarunt, hoc est, amplis oculis: propter elata nimirum supercilia quæ lata & ampla faciei gratiam conciliant. Pari ratione cum viri alicuius robusti formam celebrare volunt, similem orbem ostendunt, libenterq́ue adiicerent eum oculos bubulis non minores habere. Si quis diligenter obseruet vetera Græcorum numismata & statuas, oculi prægrandes promissaq́. coma deprehendẽtur, præ iis quæ Romanis numismatibus exprimuntur. Vix vllo exercitio vtuntur Turcicæ feminæ (rarissimè etenim domo egrediuntur) nisi cũ summam ædiũ contignationem con-*

stratam

stratam conscendunt, vbi interdum toto die hærent cum suis vicinis patrio more canentes. Græcanicæ autem præsertim Peranæ in cornu Byzantino, plus libertatis quàm in reliquis Turcici imperij oppidis, habent: nam per vrbem magna cum pompa incedunt; atque si earum mariti paullo opulentiores sint, adeò fuco infectæ, tantóq. ornatu in publicũ procedent, vt digitos ad extremos etiã vngues annulis onustos habeant, & infinita pusilla monilia è collo suspensa gestent, multósq. torques cũ aureos, tũ adulterinos: quaternis præterea vel quinis cingulis vel sericeis, vel aureis, vel gemmis veris & ementitis constantibus præcingentur, atq. preciosis vestibus sericeis induentur: breuiter omnes suas opes, ostẽtationis gratia circumferunt, eodem ferè modo quo nouæ nuptæ. Sed simili ornatu solennibus duntaxat diebus prodeunt.

CAP. XXXVII.

Creditu difficilia esse, quæ Turcici circulatores in publico faciunt.

PERINDE atq. nos in Europa, petauristas & circulatores habent Turcæ, qui ab ineũte ætate edocti sunt, atq. toto vitæ curriculo nihil aliud agunt. Creditu admodũ difficilia peragũt, iis qui nõ viderint: quemadmodum ferreũ pistillũ pugno multoties in eadẽ hora incusso confringere. Vidimus qui magnam trabem erectã in humero gestaret, eamq́. sine manuum adminiculo in alterum humerũ succuteret, idq́. subinde alternatim faceret sine intermissione. Quini aut seni simul plerumq. conueniunt, opidaq; & pagos circumeunt, quãdo fora celebrari, hominúmq. frequẽtiam adfuturã sciunt: istic occupato aliquo fori loco, mille gesticulationes propalã faciũt, nudis pedibus supra acutissimos acinaces gradiũtur, bubulos pedes crudos dẽtibus in partes diuidunt, quorũ deinde ossibus dempta carne, tam validè crura & brachia sibi verberant, vt admirandum sit, nec verberare desinunt, donec huiusce-

modi ossa quina aut sena subsequenter confringant. Nisi ipsi conspexissemus, vix credidissemus: & nisi eadē coram illustribus nostræ nationis viris qui etiamnum viuūt, facta fuissent, vix meminisse voluissemus, sed illi ipsi rē ita sese habere testari possunt. Virium autē robori, quali olim Athletæ præditi erant (de quibus Hippocrates & Galenus multa) id attribuere potuissemus, nisi alios plerosq. & inter eos quosdā corporis infirmi, similia facere obseruassemus: eam ob causam aliud mihi persuadere non possum, quin fraus aliqua & impostura subsit. Ceterùm, dū eorū nonnulli has gesticulationes agunt, reliqui adeunt spectatores, & stipem emendicāt: nemo dare cogitur, sed adeò importunè efflagitant, vt quidam elargiātur: etenim non sibi pudori esse censent quidpiam emendicare.

CAP. XXXVIII.
De Turcarum lucta.

LVCTANDI mos qualis olim apud Græcos & Romanos in vsu fuit, etiamnū apud Turcas obseruatur. Vix vllum est in ea regione spectaculum quod spectatores maiore voluptate afficiat. Luctatores enim nudi sunt, brachis coriaceis oleo delibutis & læuibus, ne cōprehendi possint, pudenda tegentes. Si quis fortè è spectatorū numero (plurimi enim spectandi gratia conueniunt) adolescēs virium robore celebris, cum alio experiri velit: quispiā ex Athletis honorificè illum inuitabit, brachásq; coriaceas præbebit. Qui circum eos sunt, operam suam offerent; vt eos, dum vestes exuunt, iuuent, vestemq; aliquam talarē aut pannum lineum attollent, dum spoliantur. Iam parati in palæstram prodeunt; quoniam verò nudi sunt, brachiáq; & reliquum corpus lubrica habēt, & brachæ angustè femora stringūt, atq. etiā genua vsq. ad suras arctè comprimunt, magna difficultate luctando se mutuo comprehendere possunt: neq. quisquā victor euadit, nisi aduersariū in dorsum prostrauerit, quod difficulter admodum

fit;

fit: licet enim alteruter in latus vel in genua cadat, aduersario adhuc stante, victus propterea non est; nã in hac lucta quacumq. cõprehendere aduersarium licet, etiam per crura: quod si alter alterius manum prehendere potest, tum summis viribus aduersarium prosternere nititur, ille verò eius conatum eludit. Interdum integra horæ ita certabunt, antè quàm alter alterum in dorsum prosternat: nec vnquam tædio afficerentur spectatores; tantam voluptatem adfert ea lucta; dubiáq. adeò est, vt modò hunc victorem futurum iudices, modò alterum. Victus autẽ non minus sibi displicet, quàm qui in gladiatoria præmio excidisset. Interdũ vniuersum corpus oleo perungunt, túncq; lucta magis delectatione afficit spectatores, quoniam mutua prehensio longè difficilior est.

CAP. XXXIX.

Turcas imperterritos esse funambulos.

PER extentum funem incedere, nuperum inuentum non est: multis enim locis veteres auctores eius meminere: sed nulli peritiores sunt Turcis, qui à pueris eã artem ediscunt, illámq; per omnem vitam exercent. Veteribus σχοινοβάται & funambuli appellabantur. Octoni aut deni simul conueniunt, equúmq. habẽt qui funes & alia impedimenta ferat; exiguum etenim iter singulis diebus conficiunt: cùm in pagum quempiam peruenerunt, amplũ aliquem locum deligunt, vbi explicatis suis impedimentis, celsas binas trabes in solo figunt, quibus binos funes alligant, altero longè supra alterũ eminente. In superiore autem fune suos ludos non exercent, sed in infimo, per quem interdum seni incedunt, tantáque agilitate sese circumagunt, vt sciuri videantur: per summum funem solùm incedunt qui longa sese librant hasta. Hæc omnia publicè fiunt. Cùm verò ex ipsis nonnulli ex fune descenderũt, pecunias à spectatoribus exigunt, adeóq. importuni sunt, vt vix illis denegari possit. Haud credibilia plerisque viderentur,

rentur, si omnia quæ faciũt, sigillatim explicaremus: atq. si nostræ Europæ rustici quartam eorum partem duntaxat conspexissent, non dubitamus quin præstigia esse existimarent. Sed hæc longo vsu à pueritia edocti faciunt, quemadmodum petauristæ suos in aëre saltus, Turcis ignotos. Suspendunt se ex capillorum villo quem in vertice capitis gerunt instar feminæ: Omnes autem Turcæ caput radunt, excepto vertice, in quo villũ relinquunt, quo Mahumetes eos comprehendere, & à terra subleuare queat in die iudicij. In eorum autem potestate situm est, vt eum villum breuem aut prolixum gerant. Turcæ sibi inuicem caput radunt eodẽ cultello quo cibum concidere solent: nam ita cultri aciem intendunt, vt nouaculæ instar radat: tonsoribus tamẽ non carent, qui pro regionum varietate nouacularum alia etiam forma vtuntur: nam Syriacæ & Ægyptiacæ, densæ sunt & graues: harum manubrium incuruum non est, sed extremitatem habet in capitulum conformatam, & quoniam ex Damasceno chalybe factæ sunt, optimam aciem habent.

CAP. XL.

De Turcarum canibus, eorumque venatione.

VILLATICI *Turcarum canes peculiarem herum non habent: atque licet ædes non ingrediantur, tegetes tamen semper in area stratas habent, quibus incubent: atque secundum parietes concaua quædam habent saxa, in quæ offarum reliquiæ, panis, ossáque coniiciuntur, quibus vesci queant. Singuli tuentur eum locum in quo fuerunt educati, & reliquos canes ab illo arcent: fugant præterea siluestres illos lupos apud Turcas vulgares nomine Adil, nec in pagos ingredi sinunt. Venatici canes nostris magnitudine cedunt, sed eos æquant quos spurios siue hybridas appellamus, villosamq; similiter habẽt caudam, pendent ésque aures, vt Cretenses venatici canes, funiculisq. illigatos eos tenent, vt nos nostros. Hispanicos etiam*

alunt

alunt ad perdices odoratu persequendas. Aucupandi etiam artem tenent cum accipitre fringillario, cum vulture, cum sacro & falcone: dũ verò reuocant, houb, houb duntaxat acclamant: dextra autem eas aues ferre solent, & interdum oua gallinarum dura vescenda illis præbent in recentis carnis penuria. Qui loca incolunt feris frequentia, fuluas persequuntur, atras minimè: etenim (vt diximus) aprugna non vescuntur: si quæ verò fuluæ à canibus captæ, quibus abundè sanguis non profluxerit, qui scrupulosiores sunt, earũ carne non vescentur: nã, vt ante dictum est, & à sanguine & à suffocato abstinent. Attamen ex ea quæstum vt faciant, Christianis vendunt, cùm non ignorent, Iudæis perinde prohibitas esse.

CAP. XLI.

Stirpium in monte Olympo obseruatarum nomina.

RELICTO *Contieo, viamq́ue quæ per montem ducit sequuti, in pagum venimus inter valles Olympi, qui admodum latè patet, situm. Magnam istic Tragacãthæ, è qua inquilini gummi, quo nos vtimur, legunt, quantitatem obseruauimus. Postridie iã claro die discedentes, per montem iter fecimus, atque in eo solùm superando diem insumpsimus. In ipso montis supercilio densam adhuc niuem deprehendimus: ingens enim quod in media aëris regione est frigus, nunquam istic mitescit: eaq́ue est causa, cur in celsorum montium iugis summum semper sit frigus, & nix insidens non colliquescat. Exemplum habemus in Aethiopiæ montibus, quos (licet omnia eius regionis plana loca ingenti Solis æstu adusta sint) Theophrastus de Myrrha, Thure & Cassia agens, niue tectos esse asserit, vti sunt etiam Libanus in Syria, Spachiæ mons, Ida, & Dictæus in Creta: attamen appianum siue maluaticum vinum in planis vicinis locis frequens colitur: Non igitur mirum est, si æstate in summo æstu, grandinem decidere videmus. Istic etiam obserua-*

nimus Sabinam illi quæ à nobis in hortis colitur similem, tanta copia sponte nascentem, vt tumuli ab ea tegerentur: abietes in summam altitudinem attolluntur, sed exiguam præbent resinam. Sunt etiã nonnullæ æsculi, ostriæ, aliæq; similes arbores. Siluestres pini nonnullis siluarum locis satis istic frequentes sunt; aliud item quercus genus à nostris diuersum, quod veteribus ignotum fuisse arbitramur: eius etenim glandes minoribus fabis haud sunt maiores. Helleborum nigrum istic flores profert rubentes, & frequens est, atque eo loco primùm simili flore præditum conspeximus. Ledon item à Græco diuersum & longè maius. Obseruauimus præterea alias arbores & stirpes, quas cùm vetere appellatione exprimere nequeamus, aliàs describemus. Per Pinastrorum & Abietum siluas iter facientes, diligenter obseruabamus, an Larices conspiceremus: sed neque toto illo monte, neque per Asiam aut Græciam vllam vidimus. Ea propter veteres Græci Scriptores, quales Thophrastus, Dioscorides, & Galenus, eius non meminere, tanquam ipsis ignotæ, licet nonnihil de ipsius gummi Dioscorides & Galenus egerint. Miror Plinium de Thya agentem, cogitare Homerum Laricis mentionẽ facere: sed hallucinatur, pro Picea Laricem supponens, cuius iconem hîc exhibemus, plenam eius descriptionem cum reliquis coniferis arboribus daturi.

Vespere in alium pagum inter montes situm diuertimus. Postridie autem planè ex monte descendimus, & peculiare quoddam pinastri genus duntaxat obseruauimus, conos auricularis digiti extremi crassitiem vix superantes ferentis, & fruticem quem Brutij vulgò Spina cerisola nuncupant. Planiciem deinde habuimus amplam & vt mare æquatam, vberis admodum glebæ, oriza consitam; nam plerique riui ex montibus vndique delabẽtes eam rigant, faciléq. per cataractas aqua & retinetur & emittitur. Ceterum mirum non est, si oriza apud

Tur-

Turcas magno ſit in vſu, quandoquidem illam melius apparare norunt, quàm noſtri homines. In iuſculo illã coquunt, diúque ebullire ſinunt, nullo modò agitantes: qui enim, dũ ebullit, agitant, corrumpunt, vt noſtri Galli, qui ex eius vncia magnum aliquod fictile implent: quum Turcico more coquẽdo, integra libra opus eſſet. Per hanc planiciem ad meridiem vſque iter fecimus, ad cuius extremum per fauces quaſdam in valles peruenimus, vbi denuo Spinam ceriſolã obſeruauimus, & Ephedram rubro ſemine vti Androſace refertam, ingentis altitudinis: huius natura Smilaci laui in Atho naſcenti perſimilis. Nam ſi iuxta arbuſculam primùm adoleſcentem naſcatur; prout illa creſcit, etiam attollitur, coméſque in creſcendo illi fiet, etiam ſi in immenſam altitudinem arbor attolleretur. Vidimus enim Platanos non minus celſas Abietibus in Hæmo monte naſcẽtibus, quæ Ephedrã ad ſummum vſque faſtigiũ deduxerant, ſine clauicularum (quas vt Smilax læuis quibus ſe implicare poßit, non habet) adminiculo ramis incumbentem: Si verò iuxta fruticẽ aut arbuſculam naſcatur, humilis manet, nec ſupra eam attollitur. Iam antea in Illyrico inter Caſtelnouo & veterem Epidaurum obſeruaueramus.

CAP. XLII.

De Pruſa vrbe, quæ Turcarum Imperatorum Regia eſſe ſolebat.

IN *Pruſam vrbem Regum Bithyniæ olim ſedem, quam Plinius ab Hannibale conditam ſcribit (Intus in Bithynia, inquit, Pruſa, ab Annibale ſub Olympo condita) maturè peruenimus, iſticq́; diu hæſimus. Admirabilis eſt eius ſitus: nã vt paulatim incrementũ ſumpſit, ſic per montis accliue ſparſa eſt: muro non eſt cincta, ſed Lugduno in Gallia amplior eſt: variis enim locis per montis radices ſparſa, conuallibus ſeparatur. Cùm Turcici Impera-*

pera-

peratores Phrygiã subiecissent, nec vlteriùs progredi possent, Regiã istic sedẽ constituerũt. Abhinc autẽ centũ annis cùm capta Constantinopoli, paulatim in Europam penetrassent; Prusa relicta, Constantinopolim Regiam traduxerunt. Attamen Prusa etiamnum æquè opulenta & populosa est ac Constantinopolis: imò hanc ab illa superari, opulentia & in habitantium numero, dicimus. Rolandi gladius adhuc ad arcis Prusæ portã pendẽs conspicitur. Eum Turcæ diligenter adseruant: nam vulgus existimat ipsum Turcam fuisse. Prusæ autem opulentia à serico constat: singulis enim annis mille cameli ex Syria & aliis Orientalibus locis serico onusti Prusam adueniunt; quod istic apparatur, in stamina diducitur, varióque modò texitur, & diuersis coloribus inficitur: nã vestes ex holoserico variis figuris contexto & diuersorum colorum, auro & argento interdum immixto, atque eleganter confectas gestare solent Turcæ.

CAP. XLIII.

Turcarum vestes elegantissimè esse concinnatas & consutas.

TVRCARVM *vestes ex quacunque tandem materia, siue lanea, siue sericea, siue è caprarum villis confecta constent, sericeo filo Prusæ concinnato consutæ sunt, sutura quodammodo indissolubili. Turcici sartores longè elegantiùs omnia consuunt quàm Latini, vt nostratium opera velut tyronum videantur, si cum Turcicis conferantur, adeò concinnè illi omnia consarciunt, vt vix suturæ appareant: in summa, in suis operis nihil quod reprehendi queat admittunt.*

CAP. XLIIII.

De Ephippiariis & sutoribus Turcicis.

SVTORES *atque ephippiarij adeò nitidè & diligenter omnia sua consuunt, vt melius id fieri nequeat: suum setis non vtuntur, sed acubus longis teretibus cuspide carentibus, & nonnihil incuruis; nec pice filum inducunt*

ducũt quo consuunt, sed cera stamina sericea quibus solis vtuntur, inficiunt, foraminibus primùm subula factis. Turcarum cùm magnatum, tum rusticorum cothurni, anteriore & posteriore soleæ parte ferreis clauis muniti sunt. Imò ipsius Imperatoris & Bassarum, fœminarum, puellarum & puerorum omnes cothurni perinde ferrati sunt, nec, cum aliqua in parte rupti sunt, vnquam reparantur (nulli enim istic cerdones) quemadmodum nec corrupta ephippia. Equorum etiam antilenæ & postilenæ, reliquáque coriacea ornamenta sericeo filo consuta sunt.

CAP. XLV.
De Fabris ferrariis Turcicis.

FERRARII fabri Turcici nunquã follibus vtuntur, nec carbone egent, fornacibus enim carent. Eorum ferreæ soleæ vix dimidium Europeæ soleæ pendent, neque eorum binæ soleæ plus materiæ requirunt quàm vna externarum gentium. Soleas* ferreas magnas & paruas iam complanatas, nondum tamen pertusas, emere solent, quas deinde equorum pedibus accommodant, sedentes nostratium sartorũ more, hoc est, cruribus decussatim compositis; malleo autem supra incudem accommodant, deinde chalybeo stilo bene temperato perforant, alióque quadrato bonæq; aciei pugione foramina pro arbitrio augent. Hæ soleæ vncos non habent; quoniam suos equos exercendo ad plenum cursum alternis nec impellunt, nec sistunt; præterea claui quibus soleas adfigere solent, oblonga crassáq; habent capita, instar columbacei cordis. Cùm autem equi gradatim incedere soleant, per semestre integrum calceandi non sunt: quæ consuetudo cùm admodum laudabilis sit, de Turcarum in bello gerendo commoditatibus agentes, eam minimè præterire debuimus. Cùm equi pedem ad ferream soleam applicandam repurgant, eum in fornicem non excauant nostro more ferramenti conciso-

vij aciem protrudendo, ſed eum complanant, ferreo inſtrumento palmum lato, cuius acies verſus manubrium obuerſa eſt, attrahendo. Eorum item habenæ exiguo admodum fræno prædita ſunt: ſtrigiles verò tametſi dentatæ ſint vt noſtræ, manubrio tamen carent.

* Simile quidpiam per Hiſpanias, dum illas anno Dominicæ natiuitatis M.D.LXIV. perluſtrarem, obſeruaui, præſertim in vetere Caſtella. Ferreæ etenim ſoleæ, magnæ, paruæ, mediocres, è Cantabris, apud quos laudatiſſimæ ſunt ferri fodinæ, ruditer conformatæ per vniuerſam Hiſpaniam diſtribuũtur. Ferrarij deinde fabri, qui ſuas officinas plerumque ante ædes ſub ſubgrundiis habent, ſine ignis adminiculo iſtas ſoleas ad equorum qui calceandi adducuntur, pedum formam ad incudem malleo accommodare & complanare norunt, plerumque etiam ad ſolem, & ſolearum foramina pugione ſiue ſtilo peculiari auctiora facere: exigui autem ſunt ponderis iſtæ ſoleæ, attamen adeò temperatæ & durabilis materiæ, vt bis aut ter duntaxat in anno calceandi ſint equi, ſiue muli, etiam meritorij, qui rariſsimè feriari ſinuntur.

CAP. XLVI.

De Turcicis lanionibus, & lapidibus qui in bubulo felle inueniuntur.

LANII *Turcici aliarum nationum lanios in concinnandis carnibus agilitate longè ſuperant. Et vbicumque ſunt, iugulato boue, extisq. exemptis, fel obſeruare ſolent, an lapidem contineant, quoniam plerumque innaſcitur lapis quem Arabes Haraczi nominant, cuiuſque facultates ab Auicenna ſigillatim ſunt deſcriptæ. Iudæi longè pluris æſtimant huiuſcemodi lapides quàm Turcæ; qui Iudæis cùm ſint ſaniores, illo magnoperè non indigent. Iudæi magna ex parte malo colore ſunt præditi, & regio morbo laborant, naturáq; taciturni ſunt & melancholici, nõ modò in Turcico dominio, ſed & in Germania, Italia, Gallia & Bohemia. Qui apud Turcas viuunt, nullum præſentius remedium aduerſus eum morbum norunt, Haraczi lapide. Quod adnotatum volumus, vt quem hæc legere continget, lanios ſuæ regionis admoneat de perquirendo eo lapide in bubulo felle. Non inuenitur quidem in omni felle: ſed in decimo quoq. forſitã inuenientur bini aut tres eiuſmodi lapides. Cùm arieti aut capræ*

cutem

cutem detrahunt, sanguinem plenè exstillare sinũt (quoniam ab omni sanguine abstinent) cutémq. integram adseruant ad vtrẽ liquori aliquo imponendo idoneũ. Aperta deinde aluo, tenue intestinum, qua inferiori aluo adhæret, abscindunt; deinde ad alteram illius extremitatem crasso intestino inhærentem cõnectunt: postea minora intestina eximunt, & pinguedine liberant, & ex vnco suspendunt in eũ quem dicemus vsum. Carnes libratim vel ad pondus vendunt, vt & alia omnia; & ita præscindere norunt, vt singula frusta aliquid ossiũ contineant. Quicumq. Turcarum bouem siue veruecem venalem habet, lanioni non venundabit, sed ipsemet ad officinam deducet, isticq́; à lanio iugulari, & omnia appararicurabit, persolutoq́. illi præmio, ipse carnes vendet, & earum precium recipiet. Hæc tamen consuetudo non perpetuò obseruatur. Nam & lanij armenta emunt in pagis & publicis foris, quorũ deinde carnes sigillatim in suis officinis venundãt.

CAP. XLVII.

De arcuum Turcicorum neruis & testudinum fidibus.

SVB vesperã ergo adueniet aliquis corbem dorsuariam gestans, & laniorũ tabernas obibit, excepturus intestina eo die reseruata, quæ deinde iis qui neruos & fides faciunt, tradit. Arcuũ autem neruos apprimè conficere norunt, quorum frequentissimus est vsus: omnium enim arcuum apud illos nerui ex intestinis conflati sunt. Omnis etiam generis fides conficiunt, eásq. admodum exiles: imò etiam neten, tam acutũ quàm nostrates reddentem sonum, sed non adeò clarum, quoniam ex tribus neruis contortæ sunt: potest tamen aliarum penuria testudini Venetæ inseruire. Eiusmodi netes varij generis, variorúmq. colorũ reperiuntur, rubri, Veneti, viridis, flaui, & albi: nullúsq. est institor qui eas & reliquas fides venales non habeat, etiam per vniuersum Turcicũ dominium, atque frequẽtiores quàm in Europa. Cuius rei hæc est ratio.

tio. Turcæ quatuor testudinum cauarum & lyrarum genera habent; quarum alterutras plerique pulsare norunt suo more, etiam rustici; quod neque in Gallia, neque in Italia vulgare est.

CAP. XLVIII.

De testudine caua & concentu Turcarum.

SI *quis de veterum Musicis instrumentis quidpiam conscribere cuperet, ea quæ per Græciam & Turcicum dominium conspiciuntur, ampliorem illi materiam suggererēt quàm ea quæ tradita habemus. Tibiis etiā vtuntur Turcæ, iis ferè similibus quæ apud Germanos sunt, & sex foramina ex ordine posita habentibus, sed duos cubitos lōgitudine superantibus. Cum difficultate autem inflari possunt: nam os habent ab omni tibiarum Europæarum genere diuersum; supremum enim foramen ipsam fistulam penetrat; atq. inflari solent cantando plerumque per amplum extimúmq. foramen, sed exigua admodum, nostro iudicio, harmonia. Iam diximus Turcas inflare tibias nosse, tympana pulsare, lyras, panduras, & heptacalamos: sed & varia cauarum testudinum genera habent, quarum maximæ octo fidibus præditæ sunt, sed crassæ admodum, ceruice vtcunque longa, recta, multas tactus distinctiones habente; cúmq. eius fides nostris comparandæ non sint, eius etiā harmonia haudquaquā ad nostrā accedit. Alterum genus mediocris est magnitudinis, & magis vulgare, lyræ ferè simile, sed maioris harmoniæ, quódque difficiliùs pulsari possit: septē fidibus præditū est, vt nostra Lyra, diuersus tamē eius est sonus, ad Turcicas & Græcas saltationes admodū idoneus: hoc, nauticū genus hominū, præsertim palameriti à Græcis vocati, quales Pelopōnesi, Eubœæ & insularū maris Aegæi incolæ, frequentiùs vtūtur quā qui in cōtinenti Asiæ habitāt: tactuū nullas distinctiones habet vt lyra: iis tamē adnexis pro lyra vsi sumus: habet etiam neten post hypaten collocatam, quæ ad*

h octa-

octauam netes anterioris intendi potest; breuior enim est, paxillúmq. habet ad infimæ ceruicis latus infixum. Tertium genus minus est superioribus, oblonga admodũ duorum ferè cubitorum ceruice, & multis tactuũ ordinibus distincta, tribúsq. duntaxat fidibus constat, cuius ideam commodiùs exprimere nequeo, quàm culinario cochleari proposito, cuius manubrium oblongum & quadrangulum sit: id quoniam magna facilitate pulsari potest, vilisq. est precij, paßim ab omnibus vsurpatur, & pluma eius fides tanguntur. At maritimum illud genus nulla tactuum serie distinctum, pulsari potest, vel fides pluma tangendo, vel summis digitis eas prehendẽdo, quemadmodum apud nos caua testudinis & lyræ: id genus ex Sabinæ illius quam in Tauro monte inuenimus ligno, quod nunquam finditur, factum est: media tabulati pars eodẽ ligno constat; altera ex piscis cuiusdam pelle cõfecta est, qui varia obtinet nomina: nam à veteribus & Aristotele Hyena piscis & Silurus dictus est, Græci huius ætatis Glanion appellant; ponticulus, fides sustinens pelli illi insistit. Inueniuntur eiusmodi testudines ex crispa materia confectæ, quæ plus quã sex aureis æstimantur: suntq; nonnulli nautæ qui eo precio comparare non verentur. Turcæ porrò reliquas nationes superant, vermiculatorum, segmentatorúmve operũ in marmorea, vitrea, siue lignea materia conficiendorũ industria. Videas interdum pyxidulas aurifabrorum 20. ducatis æstimari. Vitreæ Cairi & Constantinopolis fenestræ vermiculato fragmentorum vitri diuersorum colorum opere constant, conformata primùm ex gypso area, cui deinde vitri fragmenta applicant: eáq. consuetudo ab Arabibus ad Turcas transiit.

CAP. XLIX.

Turcas latrunculorum ludum adprimè callere: magnumq́. vsum gummi tragacanthæ apud illos esse.

IN *Latrunculorum ludo Turcæ sunt industrij, eóque maximè delectantur: interdum enim totum diem ludendo traducunt, eapropter latrunculos semper circumferũt, alueiq. loco telam pictam. Admodum illis conuenit hic ludus: nam cùm humi sedeant otiosi, facilè ludendo totum diem impēdere possunt: eburnei nonnunquã personis scalptura expreßis reperiuntur: sed ea quam Reginam nos vocamus, carere nobis visi sunt, aliámque eius loco substituere. Prusæ hærentes, obseruauimus gummi tragacanthæ vsum adeò istic esse frequẽtem, vt singulis annis plus quàm quattuor millia pondo absumantur, ad læuorẽ serico conciliandum. Nam Asiæ minoris rustici, lucri cupiditate illecti per Mysiam, Phrygiam, Gallogræciam, & Paphlagoniam gummi illud legunt, & Prusam deferũt, vbi illicò præsente pecunia ab illis redimitur. Hallucinantur qui ex Creta Venetias deferri scribunt. Gallæ etiã genere vtuntur Veteribus ignoto, in Terebinthis nascente, cuius libro primo meminimus, admodum commodo ad sericum quouis colore inficiendum; huius plus quã sex millia pondo singulis annis insumunt. Concauæ sunt eæ gallæ, Romanarum gallarum magnitudine, innascentes Terebinthi maris folijs, vere colligendæ, alioqui in oblonga & semipedalia interdum cornicula excrescunt. Tres Prusæ vulgares sunt linguæ, Hispanica inter Iudæos, Græca, & Turcica, quæ magis vsitata est. Istic etiam sunt nonnullæ Arabicæ, Armeniacæ, & Italicæ familiæ. Veneti & Chij suos istic Institores alunt. Duplici via Prusam Constantinopoli peruenire potest; marina, vel per continentem. Per continentem quinque dierũ iter est, per mare autem biduo aut triduo peruenitur: nam Prusa à Propontide dimidij diei itinere duntaxat abest. Appellitur in*

sinu Nicopolis veteribus dicto ad pagum Montaneæ nomine, à quo nunc is sinus appellationem sumpsit: locus verò est malè fidus nauigiis, quia portu caret: propterea illicò in siccum remulco pertrahuntur, ne tempestate à ventis excitata affligantur. Eius pagi incolæ Græcè loquuntur, boniq. sunt vinitores. Caloierorum istic est monasterium. Turcarũ Imperator binas liburnicas perpetuò habet, quæ Ianissaris mancipiis agũtur, quæq; singulis diebus Mercurij (nisi tempestate impediantur) soluunt, altera ex Montanea Constãtinopolim, altera è Constantinopoli Montaneã, & eos qui è Constantinopoli Prusam proficisci cupiunt, vel cõtra, vehere solent. Eæ liburnicæ ex Montanea soluentes, niuem ex proximo monte, Olympi appendice, delatam transuehunt Constantinopolim. Sunt enim istic onerarij equi cònstituti, qui niuem è monte deferant, qua bidui spacio liburnica impleri potest. Quotquot vtrumque Hellesponti & Propontidis littus accolunt, ferè piscatores sunt, & Græco sermone vtuntur. Istic obseruaui rusticum herbas domum referentem, inter quas erat à veteribus Caucalis nuncupata, ille Cafcalitra nuncupabat: cuius cùm iconem in recentiorum Herbariis non conspexerim, illámq. ad viuum expressam habeam; hoc loco proponere volui: ea cruda vescuntur in acetariis vti Lampsana.

Tandem Constantinopolim regressi per Domini d'Aramont, qui Turcarum Imperatorem in expeditione Persica sequutus erat, absentiam, ab ipsius Vicario viro nobili Biturige, cui nomen Iacobus de Cambray, non minus humaniter excepti fuimus quàm antea à prædicto Domino d'Aramont: isticque multos qui cum Domino de Fumet aduenerant, sed Constantinopoli restiterant, inuenimus: nam præter nobiles viros quos recensuimus, egregiè litteratum virum Iustum Tenellum adduxerat, quem Rex Franciscus litterarum

Restau-

Caucalis icon.

Restaurator expressè eò ablegauerat, veterum codicum Græcorum conquirendorum gratia.

CAP. L.

De floribus quibus Turcæ delectantur; deque eorum hortis, & variarum rerum apud eos experimentis.

FLOSCVLIS *elegantibus maximè delectantur Turcæ, atque illos magni faciunt, etiam inodoros. Nos oblectamur florum & herbarum odoratarũ commixtarum fasciculis: at Turcæ earum obtutu gaudent, & vnicum florem, non plures simul mixtos habere gestiunt. Ac licet eorum varia genera simul habere possint, singulos tamen separatim in cydaris suæ voluminibus gestant. Opifices plerumque variorũ colorum flores in vasculo aliquo aqua pleno ante se habere solent, vt eorum elegantia diutiùs conseruari queat. Non minorem etiam quàm nos in colendis hortis adhibent Turcæ curam, nec minus diligentes sunt in conquirendis arboribus exoticis, si præsertim elegantibus floribus sint præditæ, nec in eo studio vllis sumptibus parcunt. Arbores in suis hortis alunt Amy-*

gdalæ magnitudine, quas Græci vulgari lingua Kromada appellant, Turcæ * Cromadia, quasi dactylos; edulis etenim earum est fructus, folium Andrachnes. Alunt etiam fruticem hederæ foliis, perpetuò virentem floribus violaceis, pediculum oblongum ambientibus, & caudæ vulpinæ crassitiem æquantibus, qua de causa Turcæ eum sua lingua vulpinam caudam appellant. Lilia † rubra istic in omnibus hortis vulgaria sunt; à nostratibus autem differunt, quorum flores albis liliis similes sunt; at illorum folia arundinacea sunt, radices vt graminis, sed longè crassiores. Plerique exteri nauibus Constantinopolim appellentes, radices aduehunt stirpium quæ elegantes flores proferunt, non ignari se ex illis quæstum facturos. Cùm alias diximus Græcos herbas negligere quæ non sunt edules, Turcas nō comprehēdimus, qui nunc Græcos superant in nominibus tribuendis; nulla etenim est herbula, modò eleganti flore sit prædita, cui vulgari sua lingua nomen nō imponant. Inter reliquas magni faciunt Carthamū, nō modò odoris causa, sed quod oculos recreet, quodq. capite sit veluti arte cōpacto. Mira habēt Turcæ variarū rerū experimenta. Est ne singulare quidpiam, medicamentum inueniri quod statim somnum conciliet ei qui quiescere non potest? Sumpta ergo apud aromatarios (pharmacopæis enim, vt diximus, carent) pro dimidij aspri precio Tatoula, illi qui vigiliis torquetur, exhibent. Tatoula autem nihil aliud est quàm Nux Methel Arabibus dicta, Græcis Solanum somniferum, quam sponte nascentē in planis Hiericuntis apud Helisæi fontem reperimus. Iouius de Selimo Imperatore agēs, scribit illū vesci semine quodā solitū, quod animo voluptatē adferret, & rerū quæ molestia animum afficiunt, memoriam tolleret: sed ignorat quale id semen sit, nisi forte sit Nepenthes. Nos autem obseruauimus Turcas semine vesci palàm istic in omnibus foris venali, stirpis Harmala, quæ Rutæ silue-

stris genus est, de qua libro secundo egimus, quæque passim in agris & inter sepes istic nascitur, apud nos verò minimè. Dum eorũ stirpes obseruare cupimus, sæpiùs ipsorum hortos ingressi sumus: sed nullum vidimus magis singularem & elegantiorem eo qui à Venetis Patauij colitur, cuius auctor fuit Daniel Barbarus, Patriarcha Aquileiensis, magni vir iudicij & insignis eruditionis: ab eo deinde secundum in nostra Gallia apud D. Maurum non procul Lutetia Parisiorum. Mespilus Aronia, & Pruneola ferens arbor frequentes sunt per Constantinopolitanos hortos: reliquas etiam arbores fructiferas, vt Amygdalas, Persicas, Malos, ab ipsis diligenter coli iam diximus.

* Id Cromadia fortè est Trebison Kurmasi siue lauro cerasus, primo Pannonicarum stirpium historiæ libro à me descripta.

† Lilium autem eius rubrum, Liriasphodelum puniceum nostrum esse arbitror.

CAP. LI.

De stellis animalibus per Thraciam noxiis, & de quorundam animantium atque plantarum in Ponti littore collectarum, & in foro Constantinopolitano conspectarum, nominibus.

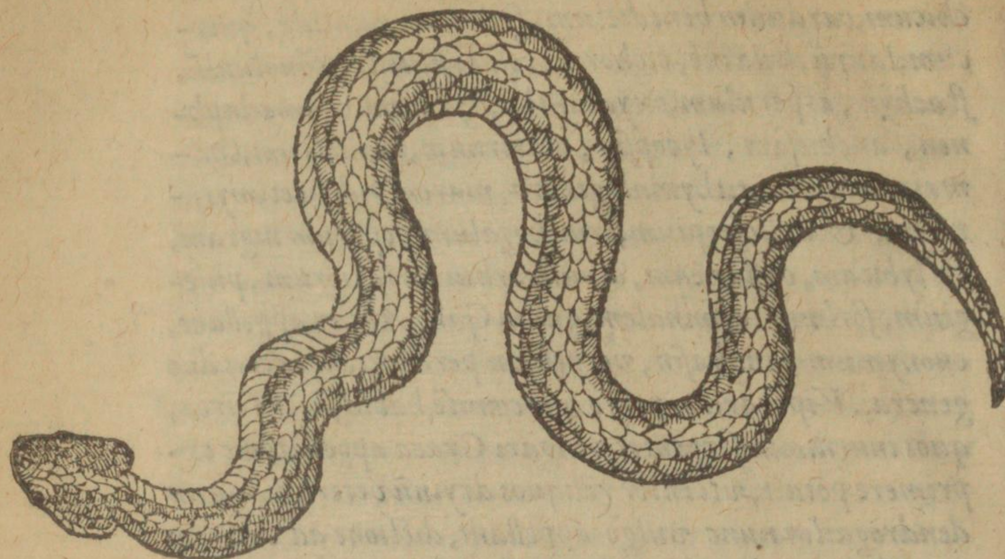
CERTO *quodam anni tempore, ouium greges in agris pasci, nec noctu sub dio relinquere audent Turcæ: quoniam, vt ipsi asserunt, binæ sunt stellæ, quas proprio nomine indigitare norunt, Iulio & Augusto noctu apparentes, illis planè verticales; quarum splendorem si oues, caput attollentes, conspiciunt, ipsæ intereunt: sin eo tempore sub tecto adseruentur noctu, nullam noxam patiuntur. Rem ita sese habere, experimento indubitato se didicisse affirmant. At hæc per vniuersum* Turcæ *dominium non accidunt, verùm nonnullis duntaxat Thraciæ locis. Eam ob causam, nunquam nisi eo tempore ouium greges noctu sub tectum agunt, ne hieme quidem. Pleræque aliæ prouinciæ, harum obseruationum imperitæ, quæq; maximo interdũ damno afficiuntur ex gregis interitu, cau-*

ſam ignorantes, veneficarum præſtigiis ſe id damnum accipere æſtimant: quod Virgilius in ſuis Eclogis innuere videtur. Nos verò id primùm Conſtantinopoli intelleximus ab his qui certo quodam precio laniónibus oues præbere ſolent, quiq́ ea de re conquerebantur. Quod poſtea verum eſſe deprehendimus. Etenim cum viperario Turca ſecundùm Ponti littus iter faciens, ouium greges ſub tectis deliteſcere conſpexi; cauſamque ſciſcitatus, tametſi paſtores ignorarent, reſponderunt tamen, reliquo tempore ſub dio verſari ſolere: verùm ſi tum temporis noctu foris relinquerentur, eas morituras. Sequētes porrò ſtirpes in itinere obſeruauimus; ciſtum cum hypociſtide eius radicibus adnaſcente frequentem, ſparthij tria genera, periclymenum, aphacen, androſæmon frequentiſſimum, quod Itali Ceciliānam nominant, omnis generis plantagines, linariam, lampſanam, millefolium odoratum, lagochimeni, chondrillam, maluam ſilueſtrem & pleno flore, praſium, marrubium, chryſanthemum quod edule eſt, chamæmelum, cedri pumilæ duo genera, iuniperos pumiliones, arbutum, platanum, corylum, hederam, ſambucum, delphini etiam ſcheleton ſuis adhuc ligamentis connexum in littore, ſmilacem aſperam, corrudam, trifolium mœnianthes, caucalidem, fœniculum agreſte, terebinthum, nerion, prunum ſilueſtrem, eupatorium Græcorum, teucrium, androſacen, armoraciam, vrticas, aſpalathum, agourupes, aron, bellidis duo genera, conſolidæ genus radice orbiculari, incolis Sterouli dictum, pimpinellam, galiopſim, calamintam, origanum heracleoticū, hippurim, buphthalmum, hippolapathum, helleborum nigrum, filicis duo genera, papauer ſilueſtre, hyacinthi tria genera, conyzas duas, maiorē & tertiā, orchides, violas, ericam, ferulam, ſua oua edulia ferentē, hyſſopū ſilueſtrē, meum, ſymphitum flauo & albo flore, lupulum, aſclepiadem, cynogloſ-
ſum

ſum, calendulam agreſtem, vlmum, chamædryn, colchicum, carduum benedictum, ſyderitin, oxalida, quercum, laurū, helxinē, cichoriū, roſam ſilueſtrē, cōuoluulū, ſtachyn, aſperulam, oxyacanthā, ſtyracem, chamædaphnen, anchuſam, lycopſin, alaternum, thalietrum, chamæiridem, tria tithymali genera, marem videlicet, myrſinitem, & helioſcopium, ornithogalum, populum nigram, & lybicam, caſtaneam, alnum, rhus coriariorum, pulegium, ſorbum torminalem, quam Galli Aliſier appellant, euonymum, anabaſin, verbenam periſtereon, aceris duo genera. Viperarius porrò quē comitē habui, licet Turca, quos inuenimus ſerpentes vulgari Græca appellatione exprimere potuit, vti inter reliquos dryinū veterum, quem dendrogailia nunc vulgò appellant, dictione ad veterem nonnihil accedente: nullū aliū ſerpentem qui in maiorem molem excreſcat, quiq. ſibilū maiorē emittat, cognouimus. Eum tam magnum aliquando inuenire memini, vt ſacco impoſitū ruſticus per duo milliaria ferre nequiuerit, quin quieſcendum illi fuerit: illius exuuium fœno repletum, craſſi alicuius viri crus magnitudine æquabat. Huiuſmodi atque aliorum ſerpentum, auium, animaliúmque terreſtrium exuuiis, ſtirpibus item integris & rariorum plantarum ſeminibus, atque marinis multis rebus ingentem capſam impleueramus, & in nauem onerariam Genuenſem, cui nomen la Delfina, intuleramus, ad Dominum Viualdi pertinentem, cui præerat quidam Franciſcus Bruſquet, qui in Anglia eā exonerare debebat, ſed à pyratis intercepta, Argeriam perducta fuit, nobiſq. ea omnia perierunt. Tanta porrò eſt inter ſerpentes viuos affinitas, vt vix diſcerni queant: nihil igitur mirum, ſi eorum icones atro duntaxat & albo colore expreſſæ, adeò ſimiles ſint. Hæc tamen genuina eſt dryini pictura.

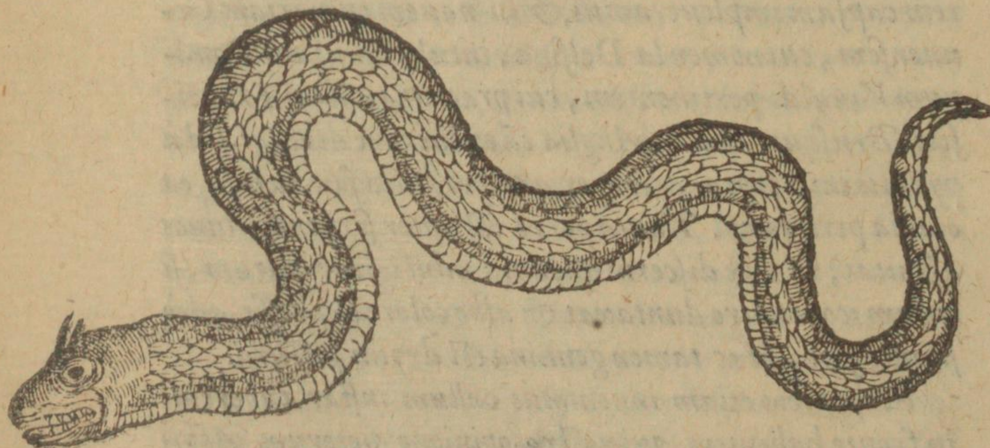
Serpentem etiam inuenimus callum inſtar tuberculi in fronte habentem, qui noſtra opinione veterum Aſpis

Dryni icon.

est, mihi admodũ rarus visus, tametsi iã antea apud Brutios in Italia eũ conspexissemus. Vt autẽ Cerastes supra oculos, binos callos elatiores habet: hic vnicũ callũ habet, coloreq. Amphisbanã amulatur. Iã de Ceraste in secũdo libro egimus, nunc tamen illius iconem hîc exhibere libuit; at eius pleniorem historiam, tum reliquorum serpentum, eorũq. icones, duobus libris quos illis dicauimus, dabimus.

Cerastis icon.

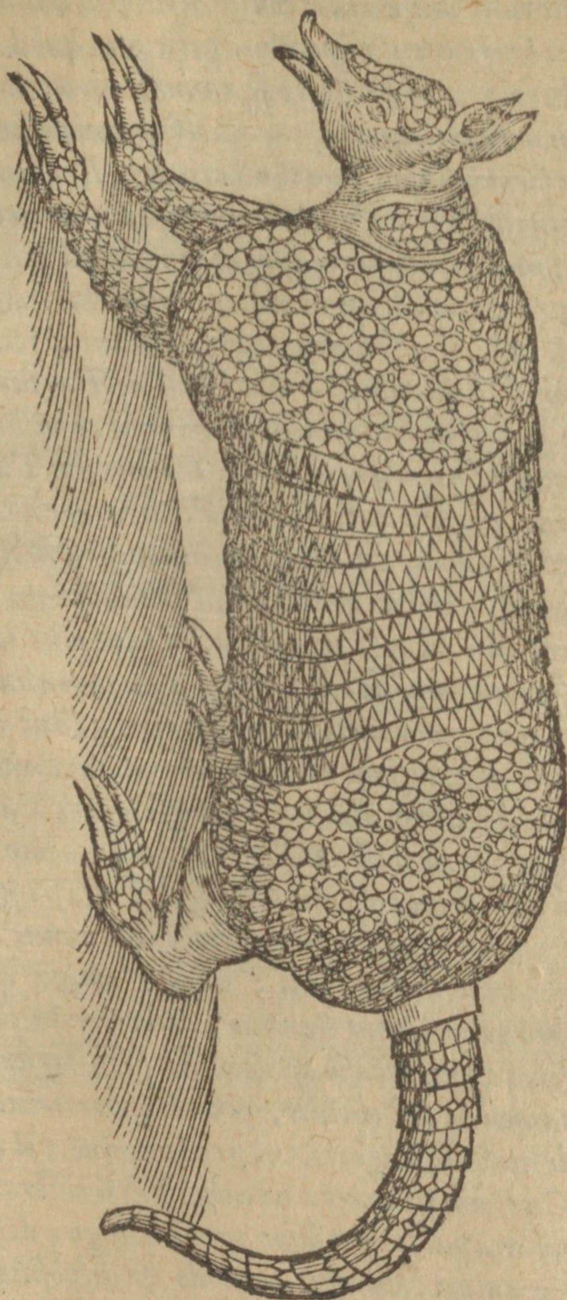
Sala-

Salamandras præterea vbique ferè vulgares, quas nostri Sours, Pluuines, & Mirtils appellant, & Phalangia inuenimus. Redeuntes autem secundum maritimam oram, cùm ad Bosphori fauces eas peruenissemus, vbi Propontidis caput est, in altiorem vicinum montem conscendimus; ibíque aucupem reperimus, accipitres præteruolantes capientem, eo quo referemus modo. Mirum autem nobis videbatur (cùm mensis May initium esset, soleantq́; omnes aues eo tempore suos nidos obsidere) tot miluios & acciptres ex Ponti Euxini dextro latere subsequenter aduolantes è longinquo quantum oculorum acies penetrare paterat, conspicere. Magna industria auceps eos capiebat, nec vnquam aberrabat. Auceps aream quandam binos aut tres passus à dumo quodam distantem complanauerat, quadrangulã, binos passus in diametro habentem, in cuius ambitu ternas vtrinque virgas pollicaris crassitudinis, & altitudinis humanæ, terræ infixerat, quarũ singulæ qua aream spectabãt, crenam habebant, cui alligatum erat rete ex tenui filo viridi contextũ, & humana altitudine extensum: in media area fixerat bacillum cubiti longitudine, cuius summo funiculus alligatus erat perductus ad aucupem vsque pone dumum latentem, cui etiam funiculo alligatæ auiculæ in area grana depascebãt, quas attracto funiculo volitare cõpellebat, simulatq. è lõginquo accipitrẽ aduolantẽ à Ponto Euxino animaduertebat: accipiter acutissima oculorũ acie præditus auiculas depascẽtes conspiciẽs, magno impetu in eas irruẽs, in rete incidebat: auceps illico eũ capiẽs, eius alas in lineũ pannũ ad eã rem paratum vsq. ad cõmissurã immergebat; deinde colligatis extremis alis cũ coxis & cauda accipitris, atq. obductis illius oculis, humi iacere sinebat, commouere enim se non poterat. Imaginari nescimus vnde tot aduenirent accipitres: nã duarũ horarum spacio quo istic substitimus, plures triginta cepit,

pit, sic vt existimem centenos ab vnico homine capi posse vno die. Ceterùm qui herbas Constantinopoli venales in foro proponunt, plerasque habent quæ neque notæ, neque in vsu sunt apud nos; qualis est lampsana, quam vulgò Lapsana ipsi appellant: sed cùm in caulem abiuit & florere incipit, Vrouues nuncupant: hæc cruda degustata, raphanum sapit; cocta verò, amara redditur. Eleoselinon diligenti cultura dulce reddunt, eoq́ crudo in omni ferè pastu vescuntur, & Selino appellant: nostrum verò selinon hortense, Macedonico. Venales etiam proponunt smilacis asperæ, quam Smilachia vocant, asparagos: boni sunt saporis in acetariis, quemadmodũ & Sigilli B. Mariæ asparagi, quod ipsi Embegli melena, corrupta voce nominãt ab ἄμπελος μέλαινα, id est, vitis nigra, Anconitani Tamarou nuncupãt. In Turcici imperij vrbibus fora celebrãtur singulis diebus septimanæ: nã vt Constantinopoli obseruaui, tali loco forũ celebratur die lunæ, alio loco die Martis, in Galata die Iouis, & sic de aliis. Atq. si quid in vrbe sit rari, iis diebus demonstratur. Itaq. dũ Constantinopoli hæsimus, sæpiùs eorum fora adiimus, & pleraque singularia ab exteris prouinciis aduecta conspeximus, præsertim inter medicamenta quorumdã circumforaneorum medicorum, qui summam diligentiam adhibent vt aliquid rari nanciscantur, quò illud publicè proponentes, multi spectatum aduenian, quibus aliquid suorum medicamentorum vendant. Alij enim serpentes proponunt: alij vnguenta & radices solummodo vendunt, & semen contra vermes: atque sæpiùs ex Aegypto Constantinopolim commeant. Nam quosdam Constantinopoli agnouimus, quos antea Cairi videramus, à quibus pisciũ in Nilo versantiũ nonnullas icones nacti sumus, quas libro de Piscibus exhibebimus. Quoniã porrò animal Tatou, cuius iã antè meminimus, apud illos interdum conspicitur, delatum tamen ex Guinea & nouo*

orbe,

Tatou icon.

orbe, cuius veteres non meminerunt, illius iconem hîc subiicere voluimus.

In multorum museis iam conspicitur hoc animal, licet ex tam longinquis regionibus petitum, quòd natura illud duro cortice latisque squammis armarit, thoracis ferrei in modũ, quodq; caro facilè eximi possit, nullo vitio ipsius formæ illato. Iam illud erinacij Brasiliani genus diximus: nam erinacei modo intra suum corticem sese contrahit: mediocrem porcellum magnitudine non excedit; cui crura cum pedibus & rostro similia habet, & conspectum est in Gallia frumento & fructibus vesci.

Notum est Gallis aliud animal nomine Tartaret aut Tartarin, cuius hoc loco meminisse non abs re visum fuit, ne dictionum affinitas quem fallat, Tatou cum Tartaret confundendo. Nostro autem iudicio Tartaret est Aristotelis Simia porcaria, cuius antè mentionem fecimus, cùm de Cairi circulatoribus ageremus. Nonnulli eam Maimon vocant, alij Magot in Gallia. Neque eius iconem, neque descriptionem hîc exhibemus, quoniam aliàs de ea latiùs disputare volumus; præsertim cùm adhuc controuersia sit de appellatione Gallica, & aliqui contendant Magot siue Maimon aliud animal esse quàm Tartaret.

FINEM porrò nostris Obseruationibus imposituri, Lectorem admonere voluimus, ne ægrè ferat, si interdum animalis alicuius aut stirpis iconem exhibuimus: cuius obiter duntaxat meminimus: nam si omnia quorum in hoc libro mentionem fecimus, describenda fuissent, sublata foret omnis occasio de iis aliàs peculiariter agendi: vbi tamen ea sese obtulit, pro rei opportunitate sermonem de quibusdã agẽtes, vel produximus, vel contraximus. Ceterùm vt exteræ nationes harũ nostrarũ Obseruationũ etiã participes fiant, eas alia lingua describere habemus in animo, sed alia methodo & dispositione. Interea si Lector ex harũ lectione vtilitatem aliquam percepe-

ceperit, gratias agat Illustrissimo Cardinali Turnonio, nostro liberalissimo Mæcenati & Domino, qui in peregrinationes nostras sumptus contulit: deinde liberali nostro, magnanimo, sapientissimoq́; Regi, qui pro sua humanitate & beneuolentia nobis concessit, vt in alumnorum ipsius numerum referremur; quemadmodum & Dominus Franciscus Oliuerius Galliæ Cancellarius.

* Qui plura de animali Tatou scire volet, D. Nicolai Monardes libellum de Medicamentis ex occidentali India delatis consulat, in quo proprium caput illi dicauit, Armadillo id nuncupans; nostrasq́ue in eum adnotatiunculas.

NEMO vnquã de variis rebus agẽs tam commodè omnia explicare potuit, quin seueri, inuidi, maleuoliq́. Lectores inuenerint quod carperẽt & calumniarentur. At eos qui hunc nostrum laborem boni consulent, oramus, vt si alicubi lapsi erimus, nobis condonent.

Mendæ corrigendæ.

Pag. 1. versu 4. obseruatarum 9. 12. exteriores notas 414. 2. poculis 17. 33. interstitium sit inter 21. 4 ginoso quodam 22. 21. ad Calohiero 26. 11. Attagen 34 Lentiscinas 28. 1. torqua 32. 25. Aucupes Hieracari 36. 19. faciat, rei inco 37. 9. sesquicubitalis 22. Gazellarum, Cha. 40. 19 planiciem 41. 26. eiusque 45. 5. quod Siluestre 46. 34. præsertim 49. 17. Ophin dici 56. 8. punctis 63. 18. Chamæsyce 71. 27. distantem peruenimus: mon. 72. 24. Esculi 75. 1. illarum 77. 6. traiicere 79. 4. nuncupantur 9. tramur 84. 35. Agias 86. 23. plerique libri 88 8. molitores 92. 28. spinosum est, 112. 8. Lauarets, 18. Lauaretos 118. 2. media aluo 122. 7. gratia 27. Gauia, 125. 30. depasta est, 138 31. Mosquita appel 142. 29. quas longe 152. 19. quæ semen 156. 14. metalla 159. 34. tandem 165. 19. cipiunt ex 23. funes per 172. 16. exstructa est,

